

ڪوئي دين جو هٿڪاري ڪونهي. اهو ويچار هي رهونش مٿي!
منهنجي جنم موٽ جي پيانڪ دڪ جو هرڻ ڪر.

कामिहि नारि पिआरि जिमि लोभिहि प्रिय जिमि दाम ।

तिमि रघुनाथ निरंतर प्रिय लागहु मोहि राम ॥

جيئن ڪاهي ۽ ڪي اسٽري ۽ لويي ۽ ڪي ٽن پيارو لڳندو آهي، تيئن

هي رڳو نات! هي شري رام! توهان نت نرندرو مونڪي پيارا لڳو.

पुण्यं पापहरं सदा शिवकरं विज्ञानभक्तप्रियं

माया मोह मलापहं सुविमलं प्रेमान्बुधं शुभम् ।

श्रीमद्रामचरित्रमानसमिदं भक्त्यावगाहन्ति ये

ते संसारपतङ्गधोरकिरणैर्दह्यन्ति नो मानवाः ॥

هيءَ شري رام چوڌو مانس آهي پڇ سروب، پاڻن کي ناس ڪرڻ وارو سدا ڪلياڻڪاري، وڃيان ۽ پڳتي ڏيڻ وارو، مايا موهه ۽ مل جو ناس ڪرڻ وارو، پوم نرمل پوڊم روپي جل سان پوئل ۽ منگل مٽم آهي. جيڪو منش پڳتيءَ پوروڪ انهيءَ مانس سروور ۾ ٿبي لڳائيندو سو سنسار روپي سورج جي تپش کان نه جلندو.

اُتر کاند سہا پت۔

شری قاسمی و امائن حمایت۔

ڪٿا سماپٽ هو رهي، هويءَ بداءِ هنومان،

رام لکشمی جانکی، سدا کری کلیان:

سیاور رامچندر کی جہم۔

پون ست هنومان کي جنم .

ٻولي پاڻي سڀ سنڌن کي ڄڻم ۔

— ❦ —

يا گيه واڪ ٿو چوي :- هي پار دواج! شنڪر پار وٺي جو اهو ڪلياڻڪاري
سنواد سڪدائي ۽ شوڪ و ناشڪ آهي. جنهنجو هر دو پڳوان جي چوڻن ۾
لڳل آهي سوئي گڻوان ۽ گيانِي آهي، سوئي پوڻويءَ جو پوشڻ، پنڊت ۽
داني آهي، سوئي ڌرماتما ۽ ڪل جو رکيڪ آهي. جيڪو شري رام سچي دل
سان جو پڇن ڪريٽو سوئي سچو هو شيار ۽ سياڻن ۾ سرمور آهي، سوئي
ڪوي، ودوان ۽ سورهيي آهي. اهو ديش ڏنيه آهي، جتي گنگاجي
آهي، اها استري ڏنيه آهي جا پتورتا آهي، اهو راجا ڏنيا آهي جو
پر جا جو رکيڪ ۽ نياڻڪاري، اهو ڏن سڻلو آهي جو پراپڪار جي ڪم
لڳي، اهو وقت سڻلو آهي جو هري پڇن ۽ سڻسنگ ۾ خرچ ٿئي ۽
اها ماما ڏنيه آهي جا نڙت واري هري پڳت کي جنم ڏي.

تلسيداس ٿو لکي ته انريت هوشي يا گيه واڪ جي مک مان ڪلڇڳ
جي ٽاپ ناس ڪرڻ واري هيءَ ڪٿا ٻڌي پار دواج ۽ ٻيا رشي ڏاڍو
پرسن ٿيا ۽ پنهنجن آشرمن ۾ وڃي ڀرم ڀڏ کي پراپت ڪيائون. هن
ڪلڇڳ ۾ چو طرف ڪوڙ ڪپت، دغا فريب ۽ انيڪ پاپ ڪرم ڀريل
آهن، جنهنڪري بيماريون، آپڏائون، دڪ، دنگا، فساد، ڏڪر،
لاڙيون ۽ آڻانتي ٿهيل آهي. اهڙي وقت ۾ شري رام جو سهڻو ۽
شري رام جوئي پڇن ڪيوتن ڪرڻ گهرجي. پتت پاون شري رام
جو پڇن ڪرڻ سان ئي ڀرم ڀڏ ۽ شانتيءَ جي پراپتي ٿيندي.

एहिं कलिकाल न साधन दूजा । जोग जग्य जप तप ब्रत पूजा ॥

रामहि सुमिरिअ गाइअ रामहि । संतत सुनिअ राम गुन ग्रामहि ॥

هن ڪلڇڳ ۾ يوگ، يگيه، جپ، تپ، ورت ۽ پوڄن آڏي ٻيو
ڪوبه ساڌن ناهي. رڳو شري رام جو سهڻو، شري رام جا ڪرڻ ڳاڻڻ ۽
سڌاءَ شري رام جا ڪرڻ ڪيوتن ٻڌڻ گهرجي.

मो सम दीन न दीन हित तुम्ह समान रघुबीर ।

अस बिचार रघुबंस मनि हरहु बिषम भव भीर ।

شري رڳو ڀيرا! مون سمان ڪوئي دين ڪونهي ۽ تو سمان

لاء پڪيءَ طرح مرض ٿڌا چيئن . رشين منين جي من ۾ به وشين جو
خيال ڪرڻ سان وري اهي روڳه ٿيو پون . پر جي رام جي ڪرڻ سان
ڪو سٽگرڙو روڳي ڊاڪٽر ملي وڃي ، جو پڳتي روڳي ٻوٽي گهوٽي پٽاري
ٿي اهي مانسڪ روڳه نورت ٿين ٿا نه ته پيو واهه وسيلو ڪونهي .
هي گرڙ ! جل ولوڙڻ سان پلي گيهه نڪري ، يا واري پيڙڻ سان
پلي تيل نڪري پر هريءَ جي پڇن بنا ڪڏهن مانسڪ آروڳه يعني
سڄي شانتِي ۽ سڪ نه ملندو .

ڪاڪيشنڊيءَ جا اهي وچن ٻڌي گرڙ هن جي پيرن تي ڪري
ڏاڍي پريم ۽ شردا سان هٿ جوڙي چوڻ لڳو :- هي سٽگرڙو ! مان
موه روڳي سمند ۾ ٻڌي رهيو هوس ۽ مون کي توهان هٿ ڏيئي
بچايو . توهان شري رام جا سڄا پريمي پڳت آهيو ۽ توهان جهڙو ڪو
وڏ پاهي ڪونهي . مان توهانجي اڳڪار جو بدلو ڏيئي ٿو سگهان .
منهنجو جنم سڱو ٿيو جو توهان جهڙي سنت جو سماڻ ٿيو . مون کي
سڌاءِ پنهنجو داس سمجهجو .

شنڪر چوڻ لڳو :- هي پياري ! ائين چئي پڪين جو راجا گرڙ
ڪاڪيشنڊي کانوڪي وارنوار پرٿام ڪري ۽ ڪائونس موڪلائي وئڪنٽ
ڌام هليو ويو . انهن ٻنهي جو جيڪو اڏيت سنوڊ ”رام چرٿر مانس“
نالي ٿيو ، سو پرم پوٿر اتهاس مون توکي ٻڌايو . هاڻي توکي جيڪي
وڌيڪ ڪجهه پڇڻو هجي سو پڇ . جيڪو منس چٽ لڳائي هي
ڪٿا ٻڌندو تنهن جا سڀ پاپ ناس ٿيندا . تيرٿ ياترائن ، انيڪ دان
پڇن ، ڌرم ، ورت ، چين ٿين ۽ يگيه ڪرڻ جو ڦل آهي ته پڳوان
پڳتي ٿئي . شري رام جي ڪرڻ سان اها پڳتي ڪنهن وري کي
ٿيندي آهي . پر جيڪو منس وشواس ۽ شردا رکي هيءَ ڪٿا ٻڌندو
رهندو سو ضرور درلڀ پڳتي پراپت ڪندو .

پاروٽيءَ چيو :- هي ناٺ ! شري رام جي ڪٿا ٻڌي ما
ڪو تارت ٿيس . منهنجا سڀ سنس ۽ پرم ناس ٿيا ۽ شري رام
چرٿن ۾ دري پڳتي اٿين ٿي .

ٻين جو آپڪار ڪرڻ ۽ اهو ڪندي پاڻ دڪم به سهڻ. دشتن جو
 سپاءُ آهي ٻين کي دڪي ڪرڻ ۽ پاڻ دڪم سهي ڪري به ٻين کي دڪم
 ڏيڻ. سنڌ ڪپهه مٿل دڪم سهي ڪپڙو ٺاهي ٻين کي دڪين ٿا
 ۽ دشت مڇ وانگر دڪم سهي نوڙيون ٺاهي ٻين کي ٻڌن ٿا. جنهن
 لاءِ ننڍا اُستتي، دڪم، سڪم، گرمي سردي هڪ سامان آهي ۽ سڀني حالتن ۾
 ڀرپور جي پاڻي ۾ راضي رهي سدا ان جي چرڻن ۾ ڀرپور ڪيٽو، اهو ئي
 سنڌ گڻن ۽ سڪم جو ڌام آهي ۽ ڀڳوان کي پيارو آهي. دشت ٻين جي سڪم
 کي ڏسي دڪي ٿئي ٿو ۽ ٻين جي ننڍا ٻڌي ڀوسن ٿئي ٿو. هو ڪام،
 ڪروڌ، لوپ جي وس تي ڀرديٿا، ڪپڙ ۽ دغاڙي جا پاپ ڪور
 ڪندو رهي ٿو ۽ بنا ڪارڻ پلائي ڪرڻ وارن سان به برائي ڪريٿو.
 اهڙن دشتن جو ٻنھ سڱ ڪرڻ نه گهرجي.

۵. سڀڪان اُتم ڌرم آهي اهنسا ۽ سڀني جيون کي سڪي ڪرڻ.
 ۶. پراڻي ننڍا ڪرڻ جهڙو ڪو گهور پاپ ڪونهي. ۷. سڀني مانسڪ
 روڳن جو مول آهي اڳيان. ڪام کي وات روڳ، لوپ کي ڪف ۽
 ڪروڌ کي پٽ روڳ سمجهڻ گهرجي. انهن مان هر هڪ مها دڪڻائي
 آهي، پر جي ٿيئي اچي مڏجن ته پينڪر سنڀات روڳ سمجهڻ گهرجي.
 ڀوڳ ولاس جا منورث آهن انيڪ مرض جي سڀ انت ۾ دڪڻائي
 آهن. ممتا آهي ڏي، ايرڪا آهي سلھ، دغاڙي آهي ڪوڙھ، ترشڻا
 آهي جلندڙ جو مرض.. پاڪنڊ، ڪپڙ ۽ اهنڪار آهن انيڪ قسم جا
 بخار. اهڙي طرح جا انيڪ مانسڪ نڪرشت روڳ آهن، جي ڪيترا
 چڱي ڪيترا چوان؟ هڪ مرض ۾ ئي ماڻهو مري ويندو آهي، سو جنهن کي
 ايترا ڪنن روڳ هرندا، تنهن کي نسڪ ۽ شانتني ڪٿان ملندي؟

جيئن ويچاروان پرش پنهنجي شريڙ جي روڳ کي پنهنجو
 دشمن سمجهي، ان کي دور ڪرڻ لاءِ ڪنهن چڱي ڊاڪٽر جو علاج
 ڪندو آهي، تيئن انهن مانسڪ روڳن کي به وڌو سٿرو سمجهي انهن
 جي ناس ڪرڻ جو يتن ڪرڻ گهرجي. نيم، ڌرم، جپ، ٽپ،
 سڀيان، وٽراڳ ۽ دان وغيره انيڪ دوائون آهي، پر ٽن مان سدا

اُنتي آچرڻ ڪرڻ نه تلوار جي ڌار تي هائڻ مثل ڪنڻ آهي. ڀڳتي مارڻ سهج سولو ۽ سڌو رستو آهي ۽ انلاءِ مون گيان کان ڀڳتي مارڻ وڌيڪ پسند ڪيو آهي، جوئي منهنجي سڪم جو پندار آهي. هي پڪيراج! ”مان نوڪر ۽ ڀڳوان منهنجو مالڪ آهي“ اهو سمجهي ۽ اُن موجب هٿ ڪرڻ کانسواءِ سنسار جي ڀرپنج روپي سمنڊ ۾ جيئڻ ٻڌي وڃي ٿو. اها رام ڀڳتيءَ روپ مٺي جنهنجي هـردِي ۾ آهي تنهنڪي من جا روڳ ٺٽا ٿين ۽ سڀني ۾ به ڪو دڪم نٿو ٿئي.

سٺ سوال - جواب ۽ راءِ ٺاڙ جو مهاٿم -

ڀڳتيءَ جي مهما ٻڌي گرڙ آئند ۾ مڱن ٿي ويو ۽ پوءِ هٿ جوڙي ڪاڪيشنڊيءَ کان پڇڻ لڳو:- هي ستڱرو! مونکي پنهنجو سڀوڪ ڄاڻي هنن ستن سوالن جا جواب ڏيو:- ۱. سڀڪان درلپ شريرو ڪهڙو آهي؟ ۲. سڀڪان وڏو دڪم ڪهڙو آهي؟ ۳. سڀڪان وڏو سڪم ڇا ۾ آهي؟ ۴. سنتن ۽ دشتن جون نشانيون ڪهڙيون آهن؟ ۵. سڀڪان اُٿم ڌرم ڪهڙو آهي؟ ۶. سڀڪان گهور پاپ ڪهڙو آهي؟ ۷. مانسڪ روڳ ۽ اُنهن جو علاج ڇا آهي؟

ڪاڪيشنڊي چوڻ لڳو:- هي گرڙ! منس شريرو کان وڌيڪ درلپ پيو شريرو ناهي ۽ سڀيئي ساهوارا انجي چاهندا ڪندا رهندا آهن. اهو شريرو سرڳه، نرڪ يا موڪه پراپتيءَ جي ڏاڪڻ آهي، جنهن به ڏاڪڻ تي ڪو چڙهي هن شريرو سان ئي جيئڻ گيان، وٽراڳ ۽ ڀڳتيءَ جي سولاڻي سان ساڌنا ڪري سگهي ٿو. جيڪو جيئڻ منس شريرو ڌارڻ ڪري به ڀڳوان جو پڇڻ ڇڏي ڪڍي ڀنگر وڌي ۽ اسنائڻ ۽ ترشنا ۾ لڳو رهيو سو ڄڻ هٿ ۾ کڻي آيل پارس مٺي اُچائي ڪانچ جي ٽڪرن کي کڻي ٿو. ۲. هن سنسار ۾ ڪنگالپڻي جهڙو دڪم ناهي ۽ ۳. سنسڪ سماگر کان وڌيڪ ڪو سڪم ڪونهي. ۴. سنتن جو سڀاءُ آهي من وڃڻ ۽ ڪرم سان

هي پکيراج! تون پيور هسيه ٻڌ. هيءُ جيو ساکيات ست چت
 آند سروب اوناشي برهم جو انس آهي، پر مايا جي وس ٿي پاڻکي
 مايا سان ڳنڍي ڇڏيئو. يعني چيئن برهم ۽ جڙ مايا جي وچ ۾ هڪ ڳنڍ
 پکڙجي وڃي ٿي، جنهنڪري جيو جنم مرڻ وارو سنساري منس ٿيو پوي.
 جيو جي هڙدي ۾ اڳيان روپي اوندھ هڻڻ ڪري اها ڳنڍ کلي نٿي
 سگهي. ڪيترا جتن ڪرڻ ٿي ڪيان روپي ڏيئو ٻري ٿو جنهنجي
 سوجهري ۾ جيڪر برهم ۽ مايا جي ڳنڍ کلي سگهي ۽ جيو چوٽڪارو
 ٻائي، پنهنجي اصلوڪي اوناشي سرو وياپڪ برهم ۾ ملي وڃي،
 پر مايا اهڙي پرڀل آهي جو ان ڪيان روپي ڏيئي ڪي گهڻو وقت
 ٻڙ نٿي ڏئي. هن شرير ۾ جيڪي اندرين روپي دريون آهن، تن
 مان وشت پوڳن روپي هوا اچي ان ڪيان جي ٻريل ڏيئي ڪي وسايو
 ڇڏي، جنهنڪري ويچارِي جيو جي ڪيان پراپتيءَ جي لاءِ ڪٿي
 ڪمائي ڪت ٿيو پوي ۽ سندس هڙدي ۾ وري به اوندھ جي اوندھ
 ٿيو پوي.

ڀڳتي هڪ ڇهڪندڙ مٺيءَ ۾ ٺهيل آهي جنهنڪي ڪابه هوا وسائي
 نٿي سگهي ۽ انجي پرڪاش ۾ اوديا جو انڌڪار دور نٿي ٿو ۽ ان
 سوجهري ۾ ڪام، ڪروٽ، لوپ ۽ موه آدي ڊاڪو نٿا اچن. ڪيان
 وڪيان مٺي نرمل ٻڌي، ڀڳتيءَ جي سوجهري ۾، جيو ۽ مايا جي ڳنڍ
 کولي جيو کي آڇو ڪري ٿي يعني جيو مڪتي پراپت ڪرائي
 ٿي. جنهنجي هڙدي ۾ شري رام جي ڀڳتي روپ مٺي موجود
 آهي، تنهنڪي سڀني ۾ به ڪو ڏک نٿو ٿئي. جڳت ۾ اهي منس ئي
 چتر ۽ سياڻا آهن جي ڀڳتي روپ مٺيءَ کي هٿ ڪرڻ لاءِ جتن ڪن
 ٿا. ان مٺيءَ کي هٿ ڪرڻ مشڪل ناهي. ويد پراڻ ۽ ٻيا پوتر
 شاستر ٻهاڙن مٺل آهن جنم شري رام ڪٿائون آهن ڪاٿين مٺل، سنت
 مهاٿمائن انهن ڪاٿين جا ڄاڻو آهن ۽ جيڪو جيو سڀڌيءَ روپي ڪوڏر
 سان، پرير ۽ جتن ڪري اهي ڪاٿيون ڪوٺي ٿو، تنهنڪي اها ڀڳتي
 روپ مٺي پراپت ٿئي ٿي. هي ڪوڙا پيو ته ڪيان جو سمجهڻ مشڪل آهي ۽

هر ٺٺو ٺٺي جو مونڪي هتي رهندي ستاويھ ڪلپ گذري ويا آ
مان هتي شري رام جي ڪٿا ۽ ڪٿانواد ڪندو رهندو آهيان جڏ
ڊوڏيا ۽ وڃي سندس منوهر ٻال ليلائون ڏسي پنهنجا نيترو س
ڪندو آهيان. جتي جتي ڀرڀو ويندو آهي تتي تتي مان وڃي سندس
رم ڀوٽو چرتر ڏسي سگهي ٿيندو آهيان. مان سندس ساڪيات درش
ڪري، سندس سروب هردي ۾ ڌارڻ ڪري هن آشرم ۾ موٽي اچي
نند ۾ سماڏي ۽ ۾ لنولين ٿي ويندو آهيان: هي گرڙ! مون توکي
پنهنجو سمورو ورثو ٻڌايو ته ڪيئن نه ڪانوَ جي شريڙ ۾ ڀر
امچندر جو ساڪيات درشن ڪري مان نهال ٿيو آهيان، جنهنڪري
هي شريڙ مونڪي پيارو آهي.

گرڙ چوڻ لڳو: هي نات! شري رام جي ڪٿا ٻڌي مونڪي
۾ شانتِي پراپت ٿي آهي. هاڻي ڪرپا ڪري اهو ٻڌايو ته سنت
هائون ۽ ويد شاستر جو چون ٿا ته گيان سمان درلپ ڪجهه ناهي ۽
ٻوڏي گيان توهانڪي لومش مني ڏنو، پر توهان ڀڳتيءَ کي ڀرڌان
منجهي ان گيان جو آدر نه ڪيو سو ڇو؟ گيان ۽ ڀڳتيءَ جو فرق
ڪرپا ڪري ٻڌايو.

ڪاڪڀشندي ورائيو: هي گرڙ! گيان ۽ ڀڳتي، ٻنهي سان ستسار
ا ڪليش ناس ٿين ٿا، پر نه به ٻنهي ۾ جيڪو تفاوت آهي سو مان
کي ٻڌايانٿو. گيان، وئراڳه، يوگه ۽ وگيان اهي سڀ پرش جنس
آهن ۽ ڀڳوان جي مايا (پرڪرتي) ۽ ڀڳتي اهي استريون آهن.
وان جي مايا ڏاڍي موهيندڙ آهي ۽ اهو نيم آهي ته پرش
ٽريءَ تي موهت ٿي اُنجي وس ٿي ويندا آهن، پر استري، استري
۽ روپ تي موهت نه ٿيندي آهي، تيئن گيان، وگيان، جوڳي
اڳي به مايا ۾ منجهي وڃن ٿا، پر جنهنجي هردي ۾ شري رام جو
ڀڳتي آهي تنهن تي مايا جو زور نٿو هلي، شري رام جي ڀڳتيءَ ۾

هي ڳرڙا! اهي گهور ڪا ڪال ۾ مان ايوديا ۾ رهندو هوس
۽ هڪ دفعي اُتي اچي ڏکريو ته مان زلندو پئڻڪندو اچي اُچين
لڳريءَ ۾ نڪتس. اُتي مان ڪجهه ناڻو ڪمايو ۽ وري به شڪر
جي پوڄا ڪرڻ لڳس. اُتي منهنجي هڪ پر اُپڪاري برهمڻ سان
ملاقات ٿي جنهن مونني ديا ڪري مونکي وديا پاڙهي ۽ پٽ سمان

آدمبر ڪري سوي سنڌ ٿو چوائي. جيڪو ٻين جو ڌن ڪسي سگهي
سوي عقلمند آهي ۽ جيڪو پاڪند ڪري ٿو سوي چريٽروان ٿو چوائي.
جيڪو ڪوڙ ڳالهائي ۽ چرچا مسخري ڪري سوي گڏوان سمجهو
ٿو وڃي.

ڪلجڳ ۾ جيڪو وڏا وڏا ننهن ۽ جڏائون رکي گندگي سان
رهي سوي مشهور ٽپسوي سمجهو وڃي ٿو، جيڪو من، وچن ۽ ڪرم
سان لٻاڙي هجي، انهنجوئي مان ٿو ٿئي. مرد زالن جا مڃو آهن ۽
زالون مردن کي باندزن وانگر نچائين ٿيون. شودر برهمڻن کي
اُپديش ڪن ٿا، گلي ۾ جڻيو وجهي ڏان وڌن ٿا ۽ پروهتيءَ جا ڪم
ڪن ٿا. سڀ نر ناريون ڪام، ڪروڙ ۽ لوپ ۾ غلطان آهن.
اڀاڳڻيون استريون پنهنجي سندر پتيءَ کي ڇڏي پر-پرش سان
رستو رکن ٿيون. سهاڳڻين کي ته مڻيا ناهن ۽ وڏائون نت نوان
هار سينگار پيون ڪن.

گرو ششن جو ڌن ته لٽين ٿا پر اوديا دور نٿا ڪن ۽ ماءُ پيءُ
به ٻالڪن کي اُهي ڪرم سيکارين ٿا جنهنمان رڳو پيٽ ڀرجي. سڀ
ننڍا وڏا نر ناريون ڳالهيون ته ڪنٿا ويدانت، وڻراڳ ۽ سڀني سمان
سنسار جون، پر لوپ وس ڪوڏين لاءِ به ڪنهنجي هٿيا ڪندي
اهم نٿا ڪن. ٽيلي، ڪنڀر، چنڊال ۽ حڪم به زال جي مرڻ تي يا
ڌن ناس ٿيڻ تي وار ڪوڙائي سنڀاسي ٿيو پون. ويداڳي ۽ سنڀاسي
ته خوب ناڻو خرچي گهر سينگارين ٿا پر گرهستيءَ جي گهر جو به
نڪاڻو ناهي. پٽ ٽيڙن پيءُ ماءُ کي مڃين ٿا جيستائين زال
جو منهن نه ڏٺو اٿائون. راجائون پرچا کي پيڙين ٿا ۽ انهن جي
دردشا ڪن ٿا. نيچر هوندي به ڏنوان کي گڏوان ۽ وڏ گهراڻو ٿو
سمجهيو وڃي.

هي گروڙ! ڪلجڳ ۾ ڪوڙ، ڪپٽ، هٿ، پاڪند، ايرڪا،
اهنڪار، لوپ، ڪام ڪروڙ ۽ موهر سڄي سنسار ۾ ڀرجي وڃي ٿو.
ماڻهو بيمارين سان ڊکي آهن پر ته به بنا سبب ايمان ۽ وروڙ ڪن

تڏهن تڏهن مان ايوڌيا ۾ وڃي سندس ٻال ليل اڏسي آندڻ ۾ ڀڄي ويندو آهيان ۽ پنج سال ايوڌيا ۾ ئي رهندو آهيان. ڪروڙين ڪامديون ڪي به لڳي ڪندڙ ٻال روپ شري رام ئي منهنجو اشت ڏيو آهي ۽ اُن ڀرپوءِ جو درشن ڪري مان پنهنجو جيون سڦل ڪندو آهيان. ٻالڀڻ ۾ ڀڳوان جتي جتي گهمندو آهي ته مان به نڌڙي ڪاٺو جي روپ ۾ هن سان ساڻ ساڻ اڏامي هن جا ٻال چرڻ ڏسندو آهيان ۽ اڻڻ ۾ پيل هن جي جوڻ ڪاٺي ڪرٽارٿ ٿيندو آهيان. اُن سڪه جي هڪ رتي به جي ڪنهنڪي سڀني ۾ به نصيب ٿئي ته اُن سڪه جي اڳيان برهم آندڻ به ٿيڻ آهي. انريٽ مان ڪجهه وقت ايوڌيا ۾ رهي، ڀڳوان جون ٻال ليلائون ڏسي، ڀرپوءِ جي چرڻ ۾ وندنا ڪري پنهنجي آشرم ۾ موٽي ايندو آهيان.

—*~*~*~*

ڪاڪيشنڊي ۽ اڳلن جنمن جو رٿائت ۽ ڪلجڳ ڀرپوءِ

—○—

ڪاڪيشنڊي چوڻ لڳو ته هي ڀڳين جا راجا گرڙا مان توکي پنهنجي ٻهرين جنم جي ڪٿا ٻڌايانئو. ستجڳ، ٽريٽا جڳ، دواپور ڪلجڳ، اهي چارئي جڳ رت جي هڪ ڦيٽي وانگر ڦرندا رهنٿا اهڙي هڪ ڪاپ جي ڪلجڳ ۾ مان ايوڌيانگريءَ ۾ هڪ شود جي گهر ۾ جنم ورتو هو. مان شڪر جو ڀڳت هوس ۽ ٻين سڀني ڏيوڌائڙ جي ننڍا ڪندو هوس. مان ڏن جي گهمند ۾ مست، بڪوادي سڌا ترڪ ڪٽرڪ ۾ لڳو رهندو هوس. اُن گهر ڪلجڳ ۾ سڀ نر ناري ڀاڻن جي سمنڊ ۾ غلطان هوا. سڄو ويدڪ ڌرم لوپ ٿي ويو هو ۽ پاڪنڊي لوڪن پنهنجا ڪليٽ نوان نوان مٽ مٽائڻ پريڪٽ ڪيا هئا. ڪلجڳ ۾ ورڻ ۽ آشرم موجب آچرڻ ڪرڻ وار نٿو رهي. برهمڻ ويد (وديا) وڪڻن ٿا ۽ راجائون ڀرجا جا رڪيڪ ٿي بدلي پيڪيڪ ٿين ٿا. جيڪو ٻٽاڪون هڻي سوئي پندت آهي، جيڪو

نڪي پنهنجو داس ڄاڻي ٻڌايو ته توهان هيءُ ڪانگه جو شرير
لاءِ ڌارڻ ڪيو آهي؟ توهان کي ڀڳوان رام جي اٽل ڀڳتي ڪيئن
پت ٿي؟ توهانجي آشرم ۾ اچڻ سان منهنجو موهم ۽ ممٽا مٽي
ٿي، اُنجو ڪهڙو سبب! هي ڀرپو! ڪرپا ڪري اهو سڀ مون کي
ستار سان ٻڌايو.

اهو ٻڌي ڪاڪڀشندي چوڻ لڳو: هي گرڙ! هيءُ ڪانگه جو شرير
ن انلاءِ ڌارڻ ڪيو آهي جو هن شرير ۾ مون کي شري رام جي
پريتي پراپت ٿي آهي، انلاءِ هن شرير ۾ منهنجي خاص ممٽا آهي.
جنهن ۾ ڪو سوارٿ هوندو آهي تنهن کي سڀڪو چاهيندو آهي. پنهنجي
فائدي لاءِ نيچ سان به ڀرير ڪرڻو پوندو آهي، جيئن ريشم جي ڌاڳي
لاءِ ماڻهو ريشم جي ڪپڙن کي به (جو گندو آهي) سانڍيندا آهن. جيڙو
جو سڄو سوارٿ اهو آهي ته هن، وچن ۽ ڪرم سان شري رام جي
چرطن ۾ پريتي هجي ۽ اهوئي شرير ڀوتو ۽ سندر آهي جنهن سان
رگهونات جو پيچن ڪجي. هن شرير سان منهنجي هڙدي ۾ رام ڀڳتي
اٿي ۽ منهنجي سڄي سوارٿ جي پورتي ٿي انلاءِ هيءُ نيچ
ڄاڻي ته مون کي ڏاڍي پياري آهي.

هي گرڙ! شوجيءَ جي وردان ڪري منهنجو موت منهنجي
اڃا جي آڏين آهي، ته به مان هيءُ شرير نٿو ڇڏيان، ڇا لاءِ جو بنا
شرير جي پيچن نٿو ٿئي. مان انيڪ جنهن ۾ انيڪ پرڪارن جا
جب ٽپ جوڳهه دان آڏي ڪرم ڪيا آهن ۽ اُنهن جوڳين ۾ بار بار پئي
پڙهيو آهيان. مون کي سڀني جوڳين جي يادگيري آهي ۽ مون سڀ
قسم جا چڱا مڌا ڪرم سڀني جوڳين ۾ ڪري ڏنا آهن پر هن جوڳ
وانگر مان ڪڏهن به اچل شانتِي ۽ سکي پراپت نه ڪيو آهي.
ڇو ته مون کي هن جوڳ ۾ رام ڀڳتي پراپت ٿي، انلاءِ مان هن شرير
کي ڌارڻ ڪندو رهائڻو.

هي گرڙ! مون کي هيءُ ڪانگه جي نيچ جوڳ انڪري به پياري آهي
جو جڏهن جڏهن شري رامچندر منش اوتسار ڌارڻ ڪندو آهي،

ڀڳوان کي وڌيڪ سٺو لڳندو آهي. انسانن ۾ به ويد شاسترن جا ڄاڻو ۽ اُن قدر موجب همت ڪندڙ برهمڻ ۽ انهن ۾ به ويراڳي ۽ تياڳي ڀڳوان کي وڌيڪ پيارا آهن. ويراڳين کان وڌيڪ ڳياني ڳيائين کان وڌيڪ وڳياني ۽ سڀني کان وڌيڪ ڀرپوءِ کي پنهنجي داس ڀڳت ئي پيارا آهن. پوتر، سڀيل، صاف ۽ سندر ٻڌي ۽ وارن نوڪر سڀني کي وڻندو آهي. انريت جيڪو منش پاڻکي ڀرپوءِ جو داس سمجهي ٿو ۽ پنهنجو گهر ٻار ڪٽنب قبيلو ڏندو وڌيا آدي سڀ ڀدارت اُن مالڪ جي مالڪيت سمجهي انهن ۾ موهه نٿو رکي، سو ڀرپوءِ کي سڀ کان وڌيڪ پيارو آهي. اهڙي داس جو سهڻو ڀوجهو ڳڻتيون ۽ جوابداريون ڀرپوءِ پاڻ تي هوار ڪري ٿو.

هڪ ٻيءَ جا گهڻي پٽ جدا جدا قابليت، سڀاڙ ۽ چريتر وارا ٿيندا آهن. ڪو ودوان، ڪو تپسوي، ڪو ڳياني، ڪو سوروي، ڪو ڌني ۽ ڪو ڌاني. پتا جو ڀرپوءِ سڀني تي هڪ جهڙو ٿيندو آهي. جي ڪو مورڪ پٽ به هن، وڃن ۽ ڪرم سان پتا جو آڳيا ڪاري ڀڳت ٿيندو آهي ته اهو ٻيءَ کي سڀني کان وڌيڪ ۽ ڀواڻن سهار پيارو ٿيندو آهي. انريت هن سنسار جي سڀني جيون تي مالڪ جي مهر آهي پر انهن ۾ به جيڪو اوچ يا نيچ جيڙ سڄي هردي سان ڀڳوان کي سڀڪجهه ارڙڻ ڪري ڀڳوان جي ڀڳتي ڪريڻو سو ڀرمانا کي سڀني کان وڌيڪ پيارو آهي. ڀڳوان جي ڪرپا کانسواءِ منش کي سڀني ۾ به شانتِي نه ملندي. انلاءِ هي گرڙ! جي ٽوڪي سڄو سڪ ۽ شانتِي گهرجي ته ڇين سڀني جيون ۽ ڀدارتن جي موهه مهتا ڇڏي ۽ دنيا جي ڀرپوءِ کان منهن موڙي ڀڳوان شري رام جو ڀڄڻ ۽ سهڻ ڪرا!

ڪاڪڀشنڊي جا سندر وڃن ٻڌي گرڙ جي نيتون ۾ ڀرپوءِ آنند جو جل ڀرجي آيو ۽ هو پشنڊي جي چرڻن تي بار بار سرنواي: ڇوڻ لڳو: هي ستڱرو! ٿوهانجي ڪرپا سان منهنجو سڀ شڪ شبا ۽ موهه ناس ٿيو. مان شري رام جي رهسپم ڪي ڄاڻو. هاڻي ڪرپا ڪري

موه ۾ انڌو نه ٿيو هجي؟ جڳت ۾ اهڙو ڪير آهي جنهن کي ڪام نچايو
نه هجي؟ ڌوشتا ڪنهن کي متوالو نه بڻايو آهي؟ ڪروڙ ڪنهن جي
هڙدي کي جلايو ناهي؟ سنسار ۾ اهڙو ڪير آهي جنهن جي لوپ مٽي
پليٽ نه ڪٽي هجي؟ دولت جي نشي ڪنهن کي ڏنگو ۽ ٻوڙو نه
ڪيو آهي؟ سندس ۽ جوان استريءَ جي نيٺ - ٻائڻن سان ڪير گهايل
نه ٿيو آهي؟

هي گرڙ! مايا جي اها پوڄندڙ سڏنا سڄي سنسار ۾ ڦهليل آهي.
ڪام، ڪروڙ، لوپ، موه، اهنڪار اُنجا سڏناپتي آهن ۽ ڪوڙ ڪپٽ
پاڪندڙ آدي اُنجا انيڪ يودا آهن. اها مايا شري رام جي داسي آهي.
جا مايا سڄي سنسار کي نچائي رهي آهي سا پاڻ پريوٽ جي اڳيان
نچي رهي آهي. ويچار ڪري ڏسجي ته اها مايا مٿيا ته آهي پر
ته به شري رام جي ڪرپا بنا اُن مان چوٽڪارو نٿو ملي. شري رام
سچدانند سروب، اجنما، سرووياپڪ، سروروب، اکند، اننت،
نرگڻ، مهان، واڻيءَ ۽ ٻڏيءَ کان پري، نراڪار، آندڙ جو پندار،
پرڪرتيءَ کان پري، سڌاءِ سڀني جي هڙدي ۾ وسڻ وارو، وڪار
رهت، ابناشي برهم آهي. اُن ڀڳوان ڀڳتن جي رکيا ۽ ڌرم جي
رکيا لاءِ راجا جو شريو ڌاري منس جهڙا انيڪ چرتر ڪيا. جيئن
ڪوئي ڪيل ڪرڻ وارو نت انيڪ ويس ڌارڻ ڪري ٺاٽڪ ۾ اُنهن
موجب ڪم ڪري ڏيکاريندو آهي، پر پاڻ اُنهن مان ڪوئي به نه
هوندو آهي، تيئن شري رگھونات سادارڻ منس ڪي سکيا ڏيڻ
لاءِ اُنهن جهڙا چرتر ڪيا آهن. جنهن جي ٻڏيءَ تي مايا ممتا ۽ اڳيان
آديءَ جا انيڪ ڀڙدا چڙهيل آهن، اُهي مورڪ پريوٽ کي سڃاڻي
نٿا سگهن.

هيءُ سڄو سنسار ڀڳوان جي سرشتي آهي. اُنهن انيڪ پرڪار جا
چرندڙ پرندڙ (آڪاش ۾ پرڻويءَ تي ۽ پرڻويءَ جي اندر) جيو آهن
۽ هڪ هنڌ بينل (وڻ ۾ ڳوٺ ۽ ڳوٺ) جيو به آهن اهي سڀئي پريوٽ جا
پيارا آهن ڇو جو سڀئي هنڌ جا ئي ڀڳدا ڪيل آهن. اُنهن سڀني ۾ انسان

مان ڪٽلاش ٿي هونئي آيس ۽ اچي سمانڊي ۾ مڱن ٿيس.

هي گرجا! انريٽ مون ڪاڪپشنڊي ۽ جي وائان شري رام
ڪٿا ٻڌي ۽ هاڻي ٻڌ ته گرڙ ڪاڪپشنڊي ۽ وٽ ڪيئن ويو. هڪ
دفعي گرڙ کي اچي شنڪا ٿي ته جيڪو ڀڳوان وڪار رهت، سرووياپڪ،
سروشڪتيمان ۽ مايا موه کان پري پرميشور آهي، سو هڪ منش ٿي
استريءَ لاءِ بن ۾ وراڻ ڪيئن ڪندو ۽ خسيس راکشن جي ڀڃ
۾ گهاٽل ۽ مورچت ڪيئن ٿيندو! گرڙ پنهنجي من کي گهڻوئي سمجهايو
پر هنجي من جو پرم نور نه ٿيو. نيٺ هن نارد مني ۽ وٽ وڃي
پنهنجي شنڪا ٻڌائي، جنهن برهما وٽ موڪليس. برهما وري گرڙ
کي مون وٽ موڪليو. مان ڀرپوءِ جي مايا ڀرڀل ڄاڻي گرڙ کي
چيو: هي گرڙ! جڏهن گهڻو وقت سنتن جو سنگ ڪبو آهي تڏهن
شنڪائن جو سمانڊان ٿيندو آهي. سنتن جي سنگ ۾ هري ڪٿا ٻڌڻ
جو موقعو ملندو آهي ۽ هري ڪٿا ٻڌڻ سان ڀرپوءِ ۾ ڀرير ۽ شرڏا
پيدا ٿيندي آهي. انلاءِ مان توکي اُتي موڪليان ٿو جتي هرروز ڪٿا
ٿيندي آهي. تون نيلگري ڀربت ٿي وڃي گياني ڪاڪپشنڊي جي
وائان هري ڪٿا ٻڌ ته تنهنجي من جو دڪ دور ٿيندو.

اهو ٻڌي گرڙ نيلگري ڀربت ٿي ويو ۽ تلاؤ مان سنان آچن ڪري
ٻڙ جي وٽ هيٺ آيو جتي ڪيترائي گياني ۽ ٻڍا پڪي ڪٿا ٻڌڻ لاءِ
ويٺا هئا. پنهنجي راجا گرڙ کي آيل ڏسي سڀني پڪين سندس
آدرستڪار ڪيو ۽ گرڙ به ڪاڪپشنڊي ۽ کي پنهنجي اچڻ جو مطلب
ٻڌايو. تڏهن ڪاڪپشنڊي ڏاڍي ڀرير ۽ اُتساه سان گرڙ کي شري
رام ڪٿا ٻڌائي. ڪاڪپشنڊي جي پرم پوتر آشرم ۾ رهي، سنتن
جو سنگ ڪري ۽ هري ڪٿا ٻڌي گرڙ ڪرٽارٽ ٿيو ۽ سندس پرم
۽ شنڪا مٿي ويئي. ڪٿا جي سماپٽ ٿيڻ تي ڪاڪپشنڊي گرڙ
کي چوڻ لڳو: هي پڪيراج! توهان پنهنجي پرم ۽ موه جي ڳالهه ڪئي،
سو ڀرپوءِ جي مايا ڏاڍي ڀرڀل آهي. برهما، نارد، شنڪر ۽ ٻيا انيڪ
ديوتاڻون ۽ گياني مهاٽماڻون ۽ رشي مني، انهن اهڙو ڪير آهي جو مايا جي

سندر ڪٿا ٻڌائي جا ڪاڪڀڻندي ۽ گرڙ ڪي ٻڌائي هئي، پر رامچندر
جا ڪٿا ڪرم ۽ سپاو بي انت آهن جنجو ورڻن هزار چين وارو شيش
۽ شارداء به ٺٽا ڪري سگهن. سندر جي پاڻيءَ جا ڦڙا يا پرتويءَ جي
واريءَ جا ڪٿا پلي گهڻي سگهجن پر شري رام جا چرتر پوريءَ طرح ورڻن
ڪري ٺٽا سگهجن. هي پوانئي! هاڻي ٻڌاء ته توکي وڌيڪ ڇا ٻڌايان؟
پاروتئي ڪومل واڻيءَ سان چوڻ لڳي: هي نائت! شري
رامچندر جي ڪلياڻڪاري ڪٿا ٻڌي مان ڏنيه ٿيس ۽ اپار سڪه پاتم.
منهنجو موه ۽ سڀ شڪاڻون نورت ٿي ويون. هاڻي باقي اهو
ٻڌايو ته ڪاڪڀڻندي نالي ڪاٺو ڪي اهڙي پڳتي، ويراڳه، گيان ۽
وگيان ڪيئن پراپت ٿيو جو پڪين جي راجا گرڙ ڪي، جيڪو پاڻ وڏو
گياني ۽ پڳوان جو واهن (سواري) آهي، تنهنڪي به پرپوءِ جي اها
ڪٿا ٻڌايائين ۽ گيان اُپديش ڏنائين. توهان به اها ڪٿا ڪاڪڀڻندي
کان ڪيئن ٻڌي سو به ڪرڻا ڪري ٻڌايو.
شڪر چوڻ لڳو: هي پياري! تو اڳئين جنم ۾ جڏهن پنهنجي
ڀڻا جي يڳهه ۾ پنهنجي ڏيهه پسر ڪري ڇڏي، تڏهن مان تنهنجي
ويوگهه ۾ اهڙو وياڪل ٿيس جو ڪجهه به نٿي سمجهيو ۽ ڏکي سمائي ٿي
لڳي. مان شوڪ ۽ ويراڳهه ۾ جي بن، پرست، نديون، سروور ۽
ٻيا نظارا ڏسندو گهمندو ٿرندو رهيس، پر مونکي ڪٿي به شانتئي
نه ملي. نيٺ سمورو پرست جي هڪ نيڍل چوٽيءَ جي رستي
سندر ٿا مونکي ڏاڍي وڻي، جو اُن چوٽيءَ تي هڪ نرمل ٿلا
هو، جنهن ۾ رنگه بونگي ڪمل ٿريل هوا. اُن ٿلا جي ڪناري ٻڙ
هڪ وڏو وڻ آهي جنهنجي هيٺان ويهي اهو ڪاڪڀڻندي ڪانگهه ڀرڻ
جي ڌيان ۽ جپ ۾ مڱن رهندو آهي. هريءَ جي پڇن کانسواءِ هن
ٻيو ڪو ڪم ڪونهي ۽ انيڪ پڪي اُن وڻ جي هيٺان ويهي ڪاٺو
هري ڪٿا ٻڌندا آهن. مان اهو درشيه ڏسي آندڻ ۾ پر جي ويس
پاڻ به هڪ هنس جو روپ ڌاري ڪاڪڀڻنديءَ کان شري رام
اها ڪٿا ٻڌم. اها ڪٿا ٻڌي منهنجي من ۾ شانتئي ۽ سڪه آيو ۽

کي پرڻام ڪيو ۽ سندس اچڻ جو سبب پڇيو: درواسا چيو: - مهاراج!
 مون هڪ هزار ورهيه اُپواس رکي ٿيسيا ڪٿي آهي ۽ اڄ توهان وٽ
 پوڄن اڪري آهون ورت سمپت ڪندس.
 رامچندر مها تپجسوي درواسا کي پوڄن ڪري تربت ڪيو
 ۽ درواسا به کيس آسپس ڪندو هليو ويو. پوءِ شري رام چنتا ۾
 مڱن چپ چاپ ويٺو رهيو. اهو ڏسي لڪشمڻ کيس چوڻ لڳو:-
 مهاراج! توهان مولاءِ ڪو ڏک نه ڪريو ۽ منهنجو گهات ڪري پنهنجي
 پرڻگيا پوري ڪريو.

اهو ٻڌي رامچندر هڪ وڏي مونجهاري ۾ پئجي ويو ۽ ڪجهه
 سمجهه ۾ نٿي آيس ته هو ڇا ڪري! جنهن پراڻ پياري پاڻ پنهنجي
 استري ۽ آرام جو تياڳ ڪري به ساڻس بنواس جا ڪشت پوڳيا هئا
 تنهنڪي ري گناه سزا ڪيئن ڏي! هن پنهنجن منترين ۽ گرن کي
 سموري حقيقت ٻڌائي صلاح پڇي. انوقت پيا سڀيئي ته ماڻ ۾
 اچي ويا پر گورو وسشت چيو: - مهاراج! راجا کي ڪڏهن به پنهنجي
 پرڻگيا پڇڻ ڪين گهرجي. انلاءِ توهان ڌرم جي رکيا لاءِ
 لڪشمڻ جو تياڳ ڪريو ڇو ته چڱي ماڻهوءَ جو تياڳ ڪرڻ يا وڌ
 ڪرڻ هڪ برابر آهي.

تڏهن رامچندر اکين ۾ پاڻي آڻي لڪشمڻ کي چيو: - پيارا
 ساڪشڻ مان ڌرم جي رکيا لاءِ تنهنجو تياڳ ٿو ڪريان.
 اهو ٻڌي لڪشمڻ جي اکين مان به آنسو وهڻ لڳا ۽ هو رامچندر
 کي پرڻام ڪري سڌو سرجو نديءَ جي ڪناري تي ويو. هن نديءَ
 جي ڪناري تي ويهي پنهنجا پراڻ برهم رنڌر ۾ ڇڏيا ۽ پنهنجي
 شرير سميت ڀرم ڌام پڌاريو. هو وڻن پڳوان جو چوڻون انس هو.
 لڪشمڻ جي ڀرم ڌام پڌارڻ جو ٻڌي رامچندر کي ڏاڍو ڏک
 ٿيو. هو پنهنجي گديءَ تي ڀرت کي ويهاري پاڻ لڪشمڻ جي پوئتان
 وڃڻ لاءِ تيار ٿيو. هنجو اهو ڌرڻ نشچيم ڄاڻي سڄي ڀرجا روئڻ لڳو
 ۽ ڀرت گديءَ تي وهڻ لاءِ تيار نه ٿيو. ڀرت جي چوڻ موجب رامچندر

جو ويس ڌاري شري رام وٽ آيو ۽ چوڻ لڳو: هي! مهاراج! مونکي توهان سان ڪا سميت ڳالهه ڪرڻي آهي، پر مان اها ڳالهه تڏهن ٻڌائيندس، جڏهن توهان اها پرڻگيا ڪندا ته جي ڪوئيون ماڻهو اسانجي وڃي رهي ويو ته توهان اُنجو وڌ ڪندا.

رامچندر اُن منيءَ جي اها ڳالهه سويڪار ڪئي ۽ لڪشمن ڪي گهراڻي سهوري ڳالهه ٻڌائي ۽ هنڪي پاڻ دروازي تي پهرو ڏيڻ جي آڻيا ڪيائين. تنهنڪانپوءِ ايڪانٽ هر ڪال ديوتا شري رام کي چوڻ لڳو: هي ڀرپو! توهان ته ساڪيات وشتو ڀڳوان آهيو ۽ پرڻويءَ جو بار لاهڻ لاءِ ۽ ڌرم جي رکيا لاءِ اوتار ڌارڻ ڪيو اٿو. هاڻي توهانجو اهو ڪارج پورو ٿي چڪو آهي سو جي توهانجي مرضي هجي ته پنهنجي ڀرم ڌام ٻڌاريو.

اهو ٻڌي رامچندر چيو: مان جتان آيو هوس، جلد اُتي واپس ويندس.

جڏهن هي ٻئي ڳالهين ڪري رهيا هئا ته دروازي تي رشي درواسا اچي سهڙيو. ۽ لڪشمن کي چيائين ته هو کيس جلد رامچندر سان ملائي. لڪشمن ڏاڍي نه رتا سان هٿ جوڙي درواسا کي چيو: ڀڳوان! هن وقت مهاراج رامچندر هڪ ضروري ڪم ۾ رڌل آهن. توهان ٿورو ترسويا ته توهانجي جيڪا آڻيا هجي سا مونکي ٻڌايو ته مان پوري ڪريان.

درواسا اُنوقت بڪه جي ڪري ڏاڍي ڪروٽ ۾ هو سو چوڻ لڳو: هي لڪشمن! جي تون يڪدم وڃي رامچندر کي منهنجي اچڻ جي سڏ نه ڏيندين ته مان سراپ ڏيئي سهورو رڳوونس ۽ ايوديا واسين کي ڏيسم ڪري ڇڏيندس.

لڪشمن سمجهيو ٿي ته جي هو اُنوقت رامچندر وٽ ويندو ته ضرور ناس ٿيندو، پر سڄي ونس ۽ ايوديا واسين جي رکيا لاءِ هن پنهنجو ناس ٿيڻ چڱو سمجهيو. اهو سوچي هن اندر وڃي شري رام کي درواسا رشيءَ جي اچڻ جي سڏ ڏني. رامچندر ٻاهر اچي درواسا

آنس جي ڌارا وهڻ لڳي. ٿوريءَ دير کانپوءِ هو ٽڙ ٽي چوڻ لڳو. اڄ منهنجي اکين اڳيان منهنجي لڪشي پرڻويءَ ۾ الپ ٿي وئي. جنهن مٺاڻ سڀ سڪ ٿييا ٻن جا ڪشت به مٺا ڪري ڇوڳيا. سائي اڄ مونکي ڇڏي وئي. هي مٺا پرڻوي! يا ته مونکي سڀيتا موٽائي ڏي يا ته مونکي به پنهنجي گود ۾ جڳهه ڏي. مان سڀيتا کانسواءِ ڪڏهن به سڪي رهي نه سگهندس.

رامچندر جا دل ڌاريندڙ ورلاپ ٻڌي سڀني جي نيٽن مان نيروٺل لڳو. انوقت مهرشي والهيڪ ۽ ٻين رامچندر کي سمجهائي ڏيرج ڏنو. پوءِ سڀيئي لوڪش کي وٺي يگيم جي گهوڙي سميت ايوتيا موٽي آيا. رامچندر جو اڻوڻو يگيم سڪ سان ڀورو ٿيو. پر سڀيتا کانسواءِ هنکي سڄو سنسار سڄو ٿي لڳو.

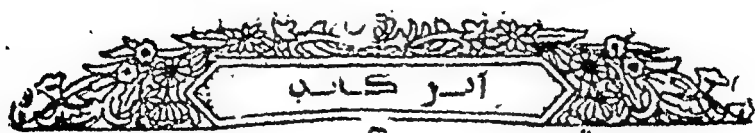

رامچندر جو لڪشمي کي ٿيڻ ۽ پاڻ به وڻڻو ڀڳوان جي
تيج ۾ سمانجڻ.

رامچندر پرڻويءَ ٿان اٿياچار جو نالوئي پئي ڪڍيو جو چو طرف ڀرجا ۾ سڪ شانتِي سندر تا چائندي وئي. سنڌو نديءَ جي ماڪ ۾ گندرون ظلم ٻاري ڏنو هو، تنکي رامچندر جي آڳيا موجب ڀرت جي ٻن پٽن وڃي ڏٺو ۽ اُتي آريه سڌانتن موجب راج ڪرڻ لڳا. ڀرت جي وڏي پٽ تڪيم جي راجڌاني تڪيم شالا ٿي ۽ ننڍي پٽ پشڪل گندار (قندار) ديش ۾ پشڪلاوت نالي شهر وسائي اُنکي پنهنجي راجڌاني بڻايو.

رامچندر لڪشمي جي ٻن پٽن انگد ۽ چندر ڪيتو ڪي ڪاروپت ۽ ملهه ديسن جو راج ڏنو. شتروگهن جي ٻن پٽن سباهو ۽ شتروگهائيءَ کي اڳي مٿر ديش جو راج وراهي ڏنو ويو هو. انريڪ رامچندر پنهنجن ڀائرن جي پٽن کي جڏهن ديش وراهي ڏنا تڏهن پنهنجي ليلا سميت جو نشچيم ڪيائين. اهو ڄاڻي ڌرم راج مها ڪال هڪ مٺيءَ

آچرڻ واري آهي ۽ سڀني ۾ به ڪو پاپ ڪرم نه ڪيو اٿس. توهانجي تياڳهه کان پوءِ هيءُ منهنجي آشرم ۾ رهي ٿيسيا ڪندي رهي آهي. اهڙي مها ستيءَ سينا کي توهان پاڻ به نردوش ڄاڻو ٿا ۽ رڳو لوڪ جي ننڍا جي ڊپ کان هنجو تياڳهه ڪيو اٿو.

والمیک جا وڃن ٻڌي جڏهن سڄيءَ سڏنا ۾ اها خبر پئجي ويئي ته اهي ٻئي سوروير بالڪ اسانجا ئي راج ڪنور آهن، تڏهن سڀيئي ڏاڍو خوش ٿيا ۽ جڏهن جڳاڙ ڪري سرنايون ۽ ناد وڄائڻ لڳا. پنهنجن پٽرن کي ڏسي رامچندر ڏاڍو پرسن ٿيو، پر پنهنجي سڄي سادوي نردوش استريءَ کي ٿپسونيءَ جي ويس ۾، هٿ جوڙي ۽ لڙڪ وهائيندو ڏسي، سندس دل ڏک ۾ ڀرجي ويئي ۽ اکين مان به آنسن جي ڌارا وهڻ لڳس. ڪجهه وقت کانپوءِ پنهنجي دل کي ڏي ڏيئي رامچندر چيو: ”هي پوجنيم مهرشي! توهان جيڪي چئو ٿا سو بلڪل ٺيڪ آهي. اڳ ۾ به جانڪيءَ اگني پريڪيا ڏيئي پنهنجي پوٽر ٿا ٻڌ ڪئي آهي، تنهن هوندي به چوڻ لڳو ٿيڻ لڳي، انلاءِ مون کي لاچار ٿي هنجو تياڳهه ڪرڻو پيو. هاڻي به جانڪي پنهنجي پوٽر ٿيڻ جي ثابتي ڏئي ته مان کيس انگيڪار ڪندس.“

انوقت سينا هٿ جوڙي چوڻ لڳي: ”مان رڳو ناک کانسواءِ ٻئي ڪنهن پرش جو پنهنجي هن ۾ خيال به نه ڪيو آهي، جي اهو سچ آهي ته پرڻوي ماما پنهنجي گود ۾ مون کي ڳهم ڏي. جانڪيءَ جي اکين چوندي ئي پرڻوي اُمالڪ ڦاٽي پيئي ۽ ان مان هڪ دويه سنگهاسن نڪتو جنهن تي پرڻوي ديوي ويئي هئي. هن پنهنجي ٻنهي ٻانهن سان سينا کي کڻي پنهنجي گود ۾ وهاريو ۽ پوءِ انهن ٻنهي سميت اهو سنگهاسن زمين ۾ پئجي ويو ۽ زمين زمين جهڙي ٿي ويئي. اهو ڏسي اُتي حاضر سڀيئي آدمي وسهه ۾ پئجي ويا ۽ ماما سينا جي جڏهن جڳاڙ پڪارڻ لڳا.

پنهنجي ڀراڻ پياري ستي سادوي استريءَ کي پرڻوي ۾ پرويش ڪندو ڏسي رامچندر جو هن ڏاڍو وياڪل ٿيو. هن جي اکين مان

هوڏانهن لوءُ ڪش لڙائيءَ جو اُٺ ٿيل سمجهي ۽ رات پوڻ ڪري
 ڪي جو سينگاريل گهوڙو وٺي پنهنجي ڪتيا ۾ آيا ۽ ماما سيتا کي
 چي ڏي جي حقيقت ٻڌائي اهو گهوڙو ڏيکارڻ لاءِ. سيتا جڏهن اُن
 گهوڙي تي پنهنجي سواهيءَ ۽ پراڻنات جي پٿريڪا ڏني تڏهن
 وياڪل ٿي مورچت ٿي ڪري پئي. اهو ڏسي لوءُ ڪش ڏنا ۽ ماما
 کي هوش ۾ آڻي سندس اِن دشا جو ڪارڻ پڇڻ لڳا. تڏهن سيتا
 چين ٿي: هي پٿرو! توهان پنهنجي پٽا جي يگم جو گهوڙو آندو آهي ۽ جن
 چاچن کي نمرتا سان پرڻام ڪرڻ گهرجيون تن سان جنگه جوڻي آڻو.
 اهو ٻڌي ٻئي ٻالڪ ڏاڍا ششدر ٿيا ۽ مهرشي والميڪ وٽ وڃي
 پنهنجي غلطي جي سهوري حقيقت ٻڌايائون. مباح ٿينديئي مهرشي
 والميڪ لوڪش ۽ سيتا کي وٺي اُن اسٽان تي آيو جتي ڪالهه ڏي
 لڳي هئي ۽ هاڻي راجا رامچندر پاڻ ڏي ڪرڻ لاءِ آيل هو. انوقت
 ڀرت، لڪشمڻ ۽ شتروگهن به سجاڳ ٿيل هوا ۽ اسپيڙي ٻنهي رشي
 ڪمارن جي پراڪرم جي ساراهه ڪري رهيا هوا. سڀني جي وسيل
 جي حد نه رهي جڏهن ڏٺائون ته اُهي ٻئي رشي ڪمار هٿ جوڙي
 يگم جي گهوڙي، مهرشي والميڪ ۽ گيرو رتل وستون ۾ هڪ ٽپسوي
 استريءَ سميت، ڏاڍي نمرتا سان اچي رهيا آهن!
 جڏهن مهرشي والميڪ کي رامچندر ۽ ٻين ڏٺو ته پرڻام ڪيو
 تڏهن مهرشي ۽ چيو: هي رگهوڪل شرومڻي شري رام! هي ٻئي
 ٻالڪ جيڪي توهان اڳيان هٿ جوڙي بيٺا آهن سي توهانجا ئي
 پٽر لوءُ ڪش آهن، جن کي پٿورا سيتا منهنجي آشرم ۾ جنم ڏنو
 آهي. توهانجي انهن ٻنهي ڪمارن کي اڻڄاڻائيءَ سبب توهان
 وڌيائن ۾ نپڻ ڪيو آهي. هنن ٻنهي ٻالڪن ڏي جوڻي، انلاءِ هي
 گهوڙو جهليو ۽ پنهنجن پوجن ۾ چاچن سان ڌرم پٽي سيتا جا پوڻ
 پڇڻائي رهيا آهن. هيءُ آهي توهانجي

اسانڪي موٽائي ڏيو ۽ وڃي گهر خوش ٿيو.

اهو ٻڌي ڪمار لڏ ورائيو: هي آريه! توهان اسان تي ديا نه ڪريو ڇو ته اسان ڄاڻي وائي ڏکوجڻ جو گهوڙو جهليو آهي. توهان سمجهو ٿا ته توهان کانسواءِ ٻروئي جو ڌن کان خالي آهي، انلاءِ هاڻي هٿس ٿي اچي گهوڙو وٺو. ڏک ڪرڻ کانسواءِ توهانڪي گهوڙو ڪين ملندو. اهو ٻڌي شتروڪهن انهن ٻالڪن سان ڏک ڪرڻ شروع ڪئي، پر لو ۽ ڪش اهڙا ته ٻراڪرمي هوا جو ٿيڻ جي ورڪا ڪري ڪيتري سٺا ماري ڇڏيائون ۽ خود شتروڪهن کي مورچت ڪري ڇڏيائون. تڏهن لشڪر مان بچيل ڪن سپاهين وڃي رامچندر کي سڃي حقيقت ٻڌائي. رامچندر ڀرت ۽ لڪشمڻ کي وڏي سٺا سان ڏک جي مٿان تي موڪليو. ڀرت ۽ لڪشمڻ جڏهن اچي انهن ٻنهي رشي ڪمارن کي ڏٺو ۽ سندن ادب ٻراڪرم ڏٺو تڏهن هو ٻئي وسڻ ۾ ڀرجي ويا. هو کين چوڻ لڳا: اڙي ٻالڪو! توهانڪي شايد هن ٻالڪ اوستا ۾ ئي ڪال جي ڪوٺ ٿي آهي. پر اسين توهانڪي ماريون تنهن کان اڳ ۾ پنهنجي ماما پتا جو نالو ته ٻڌايو.

اهو ٻڌي لو ڪمار ورائيو: هي آريه پرشوا! توهانڪي به پنهنجي ڀاءُ وانگر پنهنجي ٻل جو ڏاڍو ايمان آهي ۽ واک ڏي ۾ ڏاڍا چتر ٿا ڏسجو. پر زبان سان جنگ زالن ڪنديون آهن نه ڪ ڪتري وير پرش. اسانجو خيال نه ڪريو ۽ اچي ڏک ڪريو. اسانڪي پنهنجي پتا جي نالي جي خبر نه آهي ۽ اسانجي ماما ۽ رشي اسانجي پالنا ڪندا آهن.

ائين چئي لو ۽ ڪش ڀرت ۽ لڪشمڻ جي سٺا تي ٿيڻ جي ورڪا ڪرڻ شروع ڪئي ۽ گهڻي لڙائي کانپوءِ سڃي سٺا کي گهايل ڪري ڀرت ۽ لڪشمڻ کي به مورچت ڪري ڇڏيائون. تڏهن وري به باقي بچيل سڏڪن وڃي رامچندر کي سڃي حقيقت ٻڌائي. ٻن رشي ڪمارن جي اهڙي ادب ٻراڪرم جي وارا ٻڌي ۽ پنهنجي ڀائرن جي مورچت اوستا جو ٻڌي رامچندر وسڻ ۾ چٽا ڀرجي وڏي سٺا وٺي پاڻ ڏک ڀومي ڏانهن روانو ٿيو.

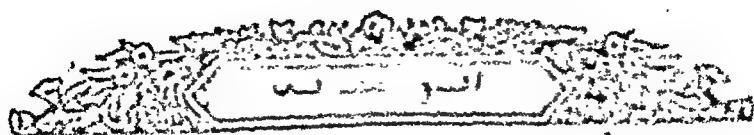

والہد کے رشیء جر از پے کش کی سیکریت سیکارٹا .

ويو. يگيه جي گهوڙي جي ڀوڄا پوڻشنا ڪري اُن کي طرحين
بين جا آپوشٽ پهرايا ويا. پوءِ گهوڙي کي يگيه جو ٽاڪ ڏنو ويو ۽
پٽريڪا لکي اُن تي لڳائي ويئي ته ”هيءُ رگهونشي ايوديا نريش
چندر جي اڻويهين يگيه جو گهوڙو آهي جو دگوجيه لاءِ ڇڏيو ويو
جيڪڏهن ڪوبه مخالفت ڪرڻ چاهي، سو گهوڙي جي واڳه
ي ۽ ڀت ڪري.“

انريٽ يگيه جي گهوڙي کي سڄي پرڻوي گهٽ لاءِ ڇڏيو ويو
شتروگهن کي هڪ وڏي سڻا سميت اُن يگيه جي گهوڙي جي
ڪيا لاءِ روانو ڪيو ويو. هيڏانهن يگيه جي ڪارروائي سڄو سال
ملندي رهي جنهن ۾ ايترو ته دان ڪيو ويو جو سڀ گهرجائو ڏنوان
ٿي پيا. جيستائين انهن ”بس“ ”بس“ نٿي ڪئي، تيستائين انهن
کي سون، چاندي، اُن، وستن، گاديون، گهوڙا وغيره سڀڪجهه ڏنو ٿي
ويو. سڀني بزرگن ائين ٿي چيو ته اهڙو مها يگيه نه اڳهر ڪڏهن ٿيو
آهي ۽ نه ٻڌو آهي. اُن يگيه ۾ پنداريءَ جو ڪم سڳو ڪيو ۽ ٽپسوي
رشين منين ۽ راجائن جي شيوا ۽ آدرستڪار جو ڪم راکشسراج
وڀيشٽ تي سونپيل هو، جن چڱيءَ طرح نڀاهيو.

هوڏانهن شتروگهن سڄي پرڻوي تان يگيه جو گهوڙو ڪاميابيءَ
سان گهمائي واپس ايوديا جي ويجهو گنگا جي ڪناري اچي پهتو.
اُتي مهرشي والميڪ جو آشرم هئو جتي سيتا جا ٻئي ٻالڪ لڙ ۽ ڪش
وڏا جوڌا ساماڻا هئا. انهن ٻالڪن کي سندن ماما ۽ مهرشي والميڪ
سڀ پرڪار جي ويد وڌيا ۽ ڏنرو ديا سيکاري هڻي. هو مهاپراڪرمي،
تيڄسوي ۽ استر شترو وڌيا ۽ پڙهوا ۽ بن ۾ رهندي شينهن سان پيا
رانديون ڪندا هئا. انهن جڏهن هڪ سينگاريل گهوڙو ڏٺو ۽ مٿس لڪيل
لاڪار جي چٽي پڙهيائون تڏهن گهوڙو جهلي هڪ وٺ سان ٻڏائون.
جڏهن شتروگهن ڏٺو ته ٻن رشي ڪمارن يگيه جي گهوڙي کي جهليو آهي
۽ ڀت لاءِ تيار ٿيا بيٺا آهن، تڏهن انهن کي گهڻي قدر سمجهايائين
ته هي گهوڙو راند لاءِ نه آهي پر دڳه وڃڻ لاءِ آهي. انلاءِ هيءُ گهوڙو

اؤ ۽ ڪش جو ابراکرم.

هڪ ڏاڪي رامچندر جي مرضي ٿي ته * راجسويه يگيه ڪڇي ۽ انلاءَ هن لڪشمي ۽ ڀوت کان صلاح پڇي. ڌرمالما ڀوت چيو ته ”مهارجا! سڄي ۽ ڀوڻويءَ جا راجا لون ڏوهانگي پتا سمان پيار ڪن ٿا ۽ آڪيا مڃين ٿا. انلاءَ اسانگي اهڙو يگيه ڪوڙ نه ڪورجي جنهن ۾ ڀوڻويءَ جي ٻين راجنسين جي گهٽتائي ٿئي يا اسانجي شتان انهنجي ناس ٿيڻ جو ڪو سبب بڻجي. تنهنڪري هنهنجي صلاح آهي ته اشوميڌ يگيه ڪوڙ ڪورجي.

رامچندر ۽ لڪشمي ڀوت جي ڳالهه پسند آئي ۽ ان موجب اشوميڌ يگيه جون ڪياريون ٿيڻ لڳيون. سريو نديءَ جي ڪناري يگيه لاءِ هڪ عاليشان منڊپ ٺاهيو ويو ۽ مهمانن لاءِ جدا جدا ڪنبو هنيا ويا. سگريو، ويڻش، راجا جنڪ ۽ ٻين مٿر راجائن ۽ وڏن وڏن مهرشين ۽ ڌرمچارين ڏانهن قاصد موڪليا ويا. جڏهن سڀيئي ڏاڍيءَ دوم ڌام سان اچي پهتا، تڏهن طرحين طرحين جا ساز، شرنايون، ٺا ڊنڊيون وڄڻ لڳيون. ويد پائي براهمڻن جون ٽولين جون ٽوليون ساھويد جو گابن ڪوڙڻ لڳيون.

جڏهن گرو وسشت جي هدايتن موجب يگيه جو آرنپ ٿيو تڏهن دستور موجب يگيه ڪندڙ جي استريءَ جو هجڻ ضروري سمجهيو ويو. هريادا پرشوڪر رامچندر ته ايڪ پتني ورت ڌاري هو، انلاءَ هن ٻيو وراهه ڪوڙ نه قبوليو. تڏهن سيتا جي هڪ سوني جي ڀرتما (پتلي) ٺهرائي ويئي، جنهنڪري رستو آڏي پهرائي سيتا جي اسٿان تي اسٽاپٽ

* راجسويه يگيه ۾ ٻيا راجا لون يگيه ڪندڙ مهارجا کي ڏن ڏيئي پاڻ کي سندس زبردست اقرار ڪندا آهن، پر اشوميڌ يگيه ۾ جيڪو راجا پاڻ کي يگيه ڪندڙ مهارجا کان وڌيڪ ڀراڪرمي سمجهي ان سان مخالفت ڪوڙڻ چاهي سو سندس گهوڙو جهلي ڇڏي ڪري.

اُڇلائي لڳو، پر وڃڻ وڃڻ پنهنجن ٻاڻن سان اُهي وڻ ويو کڻيندو.
 لوٽاسر جو بدن پٿر سان سخت هو جو شتروگهن جي ٻاڻن جو اُن تي
 ڪوبه اثر نٿي ٿيو. لوٽاسر هڪ وڏو وڻ شتروگهن جي مٿي تي هنيو.
 ته اُن مان رت رِلا ڪري وهڻ لڳو ۽ هو مورچت ٿي ڪري پيو.
 لوٽاسر سمجهيو ته شتروگهن مري ويو ۽ پنهنجا وڪريل جانور گڏ
 ڪرڻ لڳو. پر ٿوريءَ ويرم کانپوءِ شتروگهن کي جڏهن هوش آيو،
 تڏهن هو جوش ۾ ڀرجي اُتي ڪڙو ٿيو ۽ راکشس کي ڏٺو لاکارڻ
 لڳو. لوٽاسر هڪ وڏي چپ ڪٽي ڪاهي آيو ته شتروگهن انوقت
 شري رام جو ڏنل اموگهه ٻاڻ اُن راکشس کي هنيو. اُهو ٻاڻ وڃ وانگر
 تـجـلـو ڪري وڃي لوٽاسر تي ڪڙڪيو ۽ سندس چاٽي ڌري پيئي ۽
 هو زمين تي ڪري مري ويو.

لوٽاسر جي موت ڪري سڄيءَ پرڄا ۾ خوشي ڄاڻجي ويئي ۽
 ماڻهن وري اچي پنهنجا گهر ۽ دڪان وسايا. ويران ٿيل شهر وري
 ماڻهن سان ڀريل ڏسڻ ۾ اچڻ لڳا ۽ سڀيئي شتروگهن جي ڀراڪرم
 جي ساراهه ڪرڻ لڳا. جڏهن اُن ديش جي راڄ جو انتظام چڱيءَ طرح
 هلڻ لڳو تڏهن شتروگهن ايوڌيا موٽي آيو. ايوڌيا ۾ سندس ڏاڍي
 آجيان ٿي ۽ سندس مرضي نه هوندي به کيس مڌرا ديش جو راجتڪ
 ڏنو ويو. شتروگهن رامچندر کي هٿ جوڙي چيو: هي ڀراتا! مون
 توهانجي آڱيا موجب لوٽاسر کي ماري مڌرا ديش وسايو، پر مون
 توهان کان جدا رهڻ جي سمجهي ڪانهي. مون کي توهان پنهنجي شيوا
 ۾ هٽي رهڻ جي آڱيا ڏيو.

رامچندر چيو: هي پيارا! تون وقت به وقت مونسان ملڻ لاءِ
 ايوڌيا ايندو رهج. تون ته مون کي ڀراڻن کان به وڌيڪ پيارو آهين،
 پر پرڄا جي رڪيا ۽ ديش ۾ انتظام رکڻ راجا جو پهريون ڌرم آهي.
 شتروگهن کي رامچندر جا اهي ڌرم انوسار وڃڻ قبول ڪرڻا پيا. هو
 ڪجهه وقت ايوڌيا ۾ رهي پنهنجي راجڌانيءَ مڌرا ڏانهن موٽي ويو.

شتر و گهن پنهنجي سڻا ڪي
گهڻي روانو ڪيو ۽ پاڻ واٽ
جي مهرشي والهيڪ جي آشرم ۾
درسي پيو. اتفاق سان ان وقت سڀيتا
کي به جاڙا پٽ ڄاوا. مهرشي
انهن مان وڏي جو نالو لڙو ۽
ننڍي جو نالو ڪش رکيو. اهو
ڏسي شتر و گهن ڏاڍو پرسن
ٿيو ۽ مائتا سڀيتا ڪي پرڻام
ڪري ۽ سندس آشيرواد وٺي
مڌرا ديش ڏانهن روانو ٿيو.

شتر و گهن ڄمنا ندي پار ڪري وڃي مڌرا شهر جي ڦاٽڪ وٽ
بهتو. ان وقت لوٽاسر پنهنجي ڪاڇ لاءِ جهنگل مان سوين جانور گڏ
ڪري پنهنجي نگر ۾ موٽي رهيو هو ته هڪ هٿيار بند سورهي ڪي
سامهون ڏٺائين. شتر و گهن کيس چيو: هي راکشس! مان مهاراج
رامچندر جي آگيا انوسار توکي مارڻ لاءِ هتي آيو آهيان، جو تو ڏاڍا
ظلم ڪيا آهن. هاڻي اچي مون سان مقابلو ڪر.

اهو ٻڌي اهو هيبت ناڪ دٻيٽ چوڻ لڳو: اڙي چوڪرا! راجا
تم توکي منهنجي پوڄن لاءِ موڪليو آهي. مون ته تو جهڙن گهڻن ئي
کي ڪم پڻ مٿل مٽيءَ ۾ ملائي ڇڏيو آهي. هاڻي ترس ته مان
پنهنجو ترشول کڻي اچان.

شتر و گهن چيس: سامهون آيل دشمن کي ڇڏي ڏيڻ ٻڌيمان
ماڻهوءَ جو ڪم ناهي. جيڪو دشمن کي وجهه ۽ سهوليت ڏئي ٿو، سو
مورڪ پنهنجي مشڪلات وڌائي ٿو. انلاءِ تون جادي ڄم لوڪ وڃڻ
لاءِ تيار ٿي.

اهو ٻڌي لوٽاسر ڏاڍو تپي ويو ۽ هو وڻ پٽي شتر و گهن تي

ڪندو. استريءَ جي تياڳ جو سبب هيءُ آهي ته اڳئين زماني ۾
ديوتائن ۽ دڻيٽن جي جنگ ۾ هڪ دفعي دڻيٽن کي پرڳو رشيءَ جي
استريءَ شرط ڏيئي رکيا ڪئي هئي. انوقت ڀڳوان وشتوءَ پنهنجي
سدرشن چڪر سان پرڳوءَ جي استريءَ جو سر ڪٽي ڇڏيو هو. مهرشي
پرڳوءَ کي جو ڀڳوان وشتوءَ ڪري استريءَ جو ويوگه سهڻو پيو هو،
انلاءِ هاڻي ڀڳوان وشتوءَ کي به استريءَ جي ويوگه جو دکه سهڻو پوندو.
سيتا جي ڀڳپ مان رامچندر کي به پٽ پڻدا ٿيندا. انلاءِ سيتا جي
تياڳ ڪري توهان وياڪل نه ٿيو. ڀڳوان کان وٺي ڪٿي تائين
سڀني کي پنهنجو ڪرم ڀوڳه ڀوڳڻو پوي ٿو. انڪري جا ڳالهه اوس ٿيئي
آهي انلاءِ سوچ ڪرڻ نه گهرجي ۽ سڌاءِ شپ ڪرڻ ۾ لڳو رهجي.
اهڙيون ڳالهيون ڪندا، هو ٻئي ڏينهن اچي ايوديا پهتا. لڪشمڻ
محلات ۾ اچي ڏٺو ته رامچندر شوڪ ۾ ٻڌل ۽ اداس ويٺو آهي.
لڪشمڻ اچي کيس پرڻام ڪيو ۽ سيتا جو نياپو ڏئي کيس ڏيرج ڏنو.
ڇڻ ڏينهن کان رامچندر راڄ جو ڪوبه ڪم ڪار ڪين ڪيو هو،
پر هاڻي پنهنجي دل کي ڏي ڏيئي راجائي ڪاروبار ۾ لڳو. پر سيتا
جي تياڳ جي ڳالهه ٻڌي ماتائڻ جي دل کي اهڙو صدمو رسيو جو
ڪوشليا، ڪيڪئي ۽ سمتر جلدئي ڀڙڪيون.

ڪجهه وقت کانپوءِ، جڏهن جي ڪناري رهندڙ ڪيترا رشي مني
رامچندر جي درٻار ۾ آيا ۽ لوٽاسر نالي دڻيٽ جي اتياچار جي اچي
دانهن ڏنائون. اهو لوٽاسر راڻ جي ماسات ڪنپينسيءَ ۽ مڌو دڻيٽ
جو پٽ هو ۽ هن مڌو (مٿرا) ديش کي پنهنجي ظلم سان ويران ڪري
ڇڏيو هو. اهو پيانڪ دڻيٽ تپسوين جو ماس ڪائي رت پيئندو هو.
هن کي شڪر ڀڳوان جو ڏنل هڪ اهڙو اموگه ترشول هو جنهن ڪري
هن کي ڪوبه جيتي نٿي سگهيو.

رامچندر آيل رشين کي آٿت ڏيئي لوٽاسر جي مارڻ جي
پرتگيا ڪئي. شتروگهن جي مرضي ڏسي رامچندر کيس اموگه
استر شتر ۽ هڪ وڏي سڻا ڏيئي لوٽاسر جي مارڻ لاءِ روانو ڪيو.

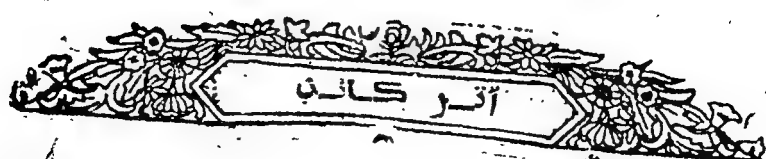
تياڳه ٿو ڪريان ۽ لڪشڻ سڀاڻي ئي سينا کي والميڪ رشيءَ جي آشرم ٻاهران ڇڏي اچي.

انريٽ ڀرجا کي ڀوسن ڪرڻ لاءِ رامچندر ايڏو وڏو تياڳه پنهنجي جيون ۾ ڪيو. انوقت نر اڀرڻ ۽ ستي سادوي سينا کي تياڳڻ ۾ سندس اکين مان آنسن جي ڌارا وهڻ لڳي. سندس ٽنهي ڀائرن به انهيءَ ڪم جو وروڌ ڪيو پر ته به هو پنهنجي نشچيم تي دريڊ رهيو ۽ راجائي مريادا کي نباهڻ لاءِ پنهنجي شخصي ڀريم ۽ سڪم کي قربان ڪري ڇڏيائين. ٻئي ڏينهن لڪشڻ سينا کي بن ۾ ڇڏي اچڻ لاءِ رت تيار ڪري سينا وٽ آيو. جانڪي ڏاڍو خوش ٿي ۽ رشين جي استرين لاءِ گهڻيئي ڪپڙا ۽ مٽيا کڻي اچي رت تي ويئي، پر جادئي کيس اڀسڻ ڏسڻ ۾ آيا ۽ هوءَ گهٻرائجي چوڻ لڳي: هي لڪشڻ! منهنجي ڏاڻي اک ڦڙڪي رهي آهي ۽ چڻ ته سچ ئي سچ ٿي نظر اچي. شل تنهنجو پاڻ خوش رهي ۽ ڀرجا سڪي رهي.

اهو ٻڌي به لڪشڻ کي ڪين ڪڇيو جو هن جو من به ڏاڍو اڏاس هو. ٻنهي اها رات گومتِي نديءَ جي ڪناري گذاري ۽ ٻئي ڏينهن رت تي چڙهي ڳچ وقت کانپوءِ اچي گنگا ڪناري پهتا. جڏهن هو ٻيڙي تي چڙهي گنگا جي ٻي ڀر والميڪ رشيءَ جي آشرم اڳيان اچي پهتا، تڏهن لڪشڻ پاڻ جهلي ڪين سگهيو ۽ اچي روئڻ ۾ چٽڪيو. پنهنجي ڏير کي روئندو ڏسي سينا گهٻرائجي وئي ۽ عجب ۾ ڀرجي سندس ڏک جو سبب پڇڻ لڳي. تڏهن لڪشڻ چيو: هي ستي سادوي ديوي! راجا مون کي اهڙو ڪم سونپيو آهي، جنهن ڪرڻ کان بهتر ته مان جيڪر مري وڃان. ديشواسين کي توهان تي ڪلنڪ هڻندو ڏسي، رامچندر رگهوڪل جي آبرو بچائڻ لاءِ ۽ لوڪن جي استرين جي نيٽي جي رکيا لاءِ توهانجو تياڳه ڪيو آهي. مان راجا جي آڳيا انوسار ۽ توهانجي به اهڙي اڇا ڄاڻي، توهان کي هتي ڇڏڻ آيو آهيان. هي ويجهو مهرشي والميڪ جو آشرم آهي ۽ هو پتا سمان توهانجي پالنا ڪندو.

وڃي؛ تڏهن پڊر نالي جاسوس هـ مٿ جوڙي چيو:- مهاراج! جتي
جتي ماڻهو گڏ ٿين ٿا اتي اهيون ڳالهون پيا ڪن جو ٻڌي
من ڏکي ٿيندو. هو توهانجي پراڳم جي ساراهه نه ڪن ٿا ته جنهن
راوڻ کي مارڻ ديوتائن لاءِ به اسٺيو هو تنهن کي اسانجي راجا ماري
ڇڏيو پر هو انلاءِ توهانجي ننڍا به ڪري رهيا آهن ته جنهن سينا
کي راوڻ پاڪر ۾ ڪڍي ويو ۽ وڃي گهڻو وقت گهر رکيائين، تنهن
ڪلنڪ واري سينا جي سندر ٿا ڪري رامچندر کيس راڻي بڻائي
وينو آهي. ڪام جي وس ٿي راجا رامچندر نيتي مريادا جو خيال
نٿو رکي. انلاءِ جي پيون استريون به پرائي مرد وٽ رهنديون ته
سندن مردن کي به لاچار ڪن ٿا ڪرڻي پوندي. راجا پرڄا جي ريت
تي هلندي ۽ انهن استرين کي ڪو ٻڌ نه رهندو ۽ هو چڙواڳ ٿي
پونديون ۽ سداچار جي هاڃي ٿيندي.

پڊر جي ڳالهه ٻڌي رامچندر کي ڏاڍو ارمان ٿيو ۽ هن ان
بابت پنهنجن مٿن ۽ منترين کان به جاچ ڪئي ته معلوم ٿيس ته
برابر عام ماڻهو اهڙي چٽ پچٽ ڪري رهيا آهن. انوقت ڏکيءَ دل
سان پنهنجو ڪرتو به نشچيه ڪري شري رام پنهنجن ٽنهي ڀائرن
کي پاڻوٽ گهرايو. جڏهن ٽنهي راجڪمارن اچي رامچندر جو
ڪومايل ڪمل سمان چهرو ڏٺو تڏهن انهن کي به ڏاڍي ڳڻتي ويڙهي
وئي. رامچندر کين چيو:- سينا کي جو مون سڏيڪار ڪيو آهي،
انلاءِ لوڪن ۾ منهنجي ننڍا ٿي پئي آهي. مون کي پڪ آهي ته سينا ڀوتو
۽ شڌ آهي ۽ لنڪا ۾ هنجي اگني پريڪيا به ٿي هئي، جنهن ۾ به
هوءَ نردوش ثابت ٿي چڪي آهي، پر ته به راجائي ڪل جي عزت
آبرو ۽ پرڄا جي مت جو مان رکڻ منهنجو پهريون ڪرتو آهي.
راجا ۽ پرڄا جو سهڪار ۽ هڪ مٿ ڏيڻ جي اُن تي ۽ سڪم شانتِي
لاءِ ضروري آهي. پرڄا جي ڀلائي مون کي پنهنجي جيون کان به
وڌيڪ پياري آهي. پرڄا سمجهي ٿي ته سينا کي انگيڪار ڪرڻ
ڪري نيتي جي هاڃي ٿي رهي، انلاءِ مان پراڻ پياري سينا جو

توهانجي اُپديش تي آچرڻ ڪرڻ سان اسانجو ڀرم ڪلياڻ ٿيندو. هي
دين و تسلي دين ٻڌو ڀڳوان! اسان توهانجي شرڻ آهيون.
انريت ڀريم ۽ شرڻا سان ڀرت لڪشڻ شترو گهن ۽ هنومان آدي
ڀڳتن ڀڳوان رامچندر کان گيان جي پراپتي ڪئي.
—❖❖❖❖❖—

رامچندر جو سڀتا کي ٻن هو ڪاٺ.

شوپيا جي ڪاٺ، شيل ۽ نمرتا واري سڀتا سڌاءِ پئي ۽ جي
مريض ۽ موجب هلندي هئي. گهر ۾ انيڪ نوڪرن ڇاڪرن هوندي
به سڀتا پنهنجي پتيءَ جي شيوا پاڻ ڪندي هئي. هو ۽ راڻي هوندي
به سڻ جي شيوا ڪندي هئي جو هن کي هٿ يا وڏائي ته پئي ۽
ڪين هو. ڪجهه سڀتا کانپوءِ سڀتا کي ڳري ٿيو، جنهن ڪري سندس
سسون ۽ رامچندر ڏاڍو خوش ٿيا. شري رام ڏاڍي پيار مان جانڪيءَ
کي چيو: هي پراڻ پياري! تنهنجي ڇپڪا به اڃا هجي سا مون کي ٻڌاءِ
ته مان تڪال پوري ڪريان.
سڀتا مشڪي چيو: هي ناک! منهنجي اها اڀلاڪا آهي ته مان
گنگا ڪناري وڃي رشين منين جي شانڪ آشرمن ۾ ڪجهه وقت
رهان. اڳي جڏهن اسان بنواس پئي پوڳيو ڏڏهن اڄو مان ٽپسوي
استوين سان ڌرم چرچا ۽ سندن ساڌنا بابت وارتا لاپ ڪندي هئس
ته منهنجو من ڏاڍي آند ۽ شانت ۽ رهندو هو. هاڻي انهيءَ سماڳم
کان سواءِ محلاتن ۾ به مان اُٻاڻڪي پيئي رهان.
جانڪيءَ جي اهڙي اڀلاڪا ڏسي رامچندر سندس منورث
پوري ڪرڻ جو وڃن ڏٺو. اُن ڏينهن اهڙو اچي سنجوڳهه بڻيو جو
جڏهن شري رام پنهنجي دستور موجب پنهنجن دوٽن کان پرڃا
احوال پڇڻ لڳو ته عام ماڻهو منهنجي لاءِ يا منهنجي عملدارن
ڪهڙي چڱي مٺي ڳالهه ٻوله ڪري رهيا آهن ته اُن ڳالهه کي سڌار

بدلي زهر وڌن ٿا. هيءُ اوناڻي (ناس نه ٿيندڙ) جيئو چوراسي لک
جوڻين ۾ پئڪندو رهيندو ۽ ڪرڻانڌان پڳوان جي ديا سان اُنڪي
منش جو چولو به مليندو. هيءُ منش جو شريرو ان ڀڙ (جهڻ مرڻ)
ساگر مان ٽرڻ لاءِ هڪ جهاز مٿل آهي. سنگرو ان جهاز جو ملاح آهي.
جيڪو جيئو اڏي ساڌن پراپت ڪري به ڀڙ ساگر ٿري پار نٿو پوي،
اُهو ڪرڻگهن مورڪه چڻ ته آتم هتيا ڪري ٿو.

هي پراڻا! جي ڪو منش هن لوڪ ۾ ۽ ڀرلوڪ ۾ سڪه چاهي ته
پڳتي مارڻ تي هلي. اهو مارڻ سڌو سنوڻو ۽ سڪڙائي آهي. گيان
مارڻ ڏکيو آهي ۽ ان رستي ۾ گهڻيئي وڳن ٻاڏائون آهن جو اُنهن
من جي ٽڪائڻ لاءِ ڪو آڌار ناهي. اهڙي سڪڙائي پڳتي سنڌن جي
سنگه کان سواءِ پراپت نٿي ٿئي ۽ سنڌن جو سنگه پڇن ڪرڻ
کان سواءِ نٿو ملي. انلاءِ سڌاءِ شپ ڪرم ۽ پراپڪار ڪري پڇ
ڪمائيندو رهجي.

جيڪو پاڻ کي پڳت سمجهي ٻئي ڪنهن منش جي آڻا يا
پروسو رکيندو، تنهنجي پڳوان ۾ آڻڻا گهٽ سمجهڻ گهرجي. جيڪو
نه ڪنهن سان وير رکي، نه لڙائي جهڳڙو ڪري، نه ڪنهن جي آڻ
رکي ۽ نه ڪنهن کان ڏکي، اُن لاءِ سڀ ڏسائون سڌاءِ سڪڙائي
آهن. جيڪو ڪنهن ڦل جي چاهنا سان ڪوئي ڪم آرنپ نٿو
ڪري، جنهنجي گهر ۾ مهتا ناهي، جيڪو مان هيٺ، پاپ هيٺ ۽
ڪروڙ هيٺ آهي، جنهن لاءِ هن لوڪ ۽ سرڳه لوڪ جا سڪه، ڪم پڻ مٿل
آهن، جيڪو پڳتي مارڻ کي نيڪ سمجهي ٿو پر ٻين مارڻ يا مٿن جي
ڪڏن ڪرڻ جي مورڪتا نٿو ڪري ۽ سڌاءِ سڙو وياپڪ برهمڻا جو انڀڙو
ڪري ٿو سوئي ڀرم آندڙ کي پراپت ڪري ٿو.

شري راهچندر جا اهي اهرت سمان وڃن ٻڌي سڀيئي اُنجا
چرڻ پڪڙي چوڻ لڳا. هي ڪرپانڌان! توهان ئي اسانجا مائڻا
پتا ڪرو پاڻي ٻنڌو ۽ سڀ پرڪار هٿڪاري آهيو. سنسار جا مائڻا ڀڄ
گرو ۽ مٿس سوار ٿي جا ساڻي آهن ۽ توهان ئي رڳو نسوار ٿي آهيو

راکشس ئي آهن. هو ڏورن وانگر کادي کائڻ ۽ پوڳم ڪوڙ ۾ ئي مڱن رهندا آهن. ٻئي جي ساراهه ٻڌندا ته ٽپ چڙهي ويندن ۽ جي ٻئي کي مصيبت ۾ ڏسندا ته اهڙو خوش ٿيندا چڻ ڪا راجاڻي ملي اٿن. اُهي سوار ٿي، ڪامي، لويي، ڪروڙي مانا پتا ڪرو براهمن ڪنهن کي نه مڃيندا آهن. پاڻ ته ناس ٿيندا آهن پر پنهنجي سنگهه ۾ ٻين کي به ناس ڪندا آهن. اُهي ويد شاسترن جا دروهي سنڌن جي سنگهه ۽ ڀڄڻ کان سداءِ بيمهه رهي سندر سندر ڪپڙا پائي ويرت جي دنيوي شوقنن ۾ لڳا رهندا آهن.

पर हित सरिस धर्म नहिं भाई । पर पीड़ा सम नहिं अधमाई ॥
निर्णय सकल पुरान वेद कर । कहेडं तात जानहिं कोविद नर ॥
नर सरीर धरि जे पर पीरा । करहिं ते सहहिं महा भव भीरा ॥
करहिं मोह बस नर अध नाना । स्वारथ रत परलोक नसाना ॥

هي پراڻا! ٻين جي ڀلائي سمان ڪوئي ڌرم ناهي ۽ ٻين کي پيڙا بهچائڻ سمان ڪا ئي نيچتا (پاپ) ناهي. سڀني پراڻن ۽ ويدن جو اهو نر ٿي (پڪو سڌانت) مان ٽوڪي ٻڌايو آهي، جو پنڊت لوڪ ڄاڻن ٿا. منس شرير ڌاري جيڪي لوڪ ٻين کي دڪه بهچائين ٿا، تن کي جهڻ مرڻ ۽ سنسار جا مها سنڪٽ پوڳڻا پون ٿا. منس بهوه جي وس ٿي، سوار ٿي ۾ ڀرجي انيڪ پاپ ڪري ٿو، انڪري اُنجو ڀرلوڪ ناس ٿئي ٿو.

وڏي ڀاڳهه سان منس جو شرير مليٿو جو ديوتائن کي ملڻ به مشڪل آهي. هن شرير سان سڀ سڌن ڪري سگهجن ٿا ۽ انلاءِ هيءُ موڪيه جو دروازو آهي. اهڙو شرير پراپت ڪري به جيڪو منس ڀرلوڪ نٿو بڻائي، سو پوءِ پنهنجو مٿو پٽي پڇٽائي ٿو.

هي پراڻا! هن شرير کي وشيه پوڳهه ۾ وڃائڻ نه گهرجي. هن جڳت جي پوڳن جي ڪهڙي ڳالهه ڪجي، سرگهه جي پوڳن سان به من جي تربيتي ٿئي ٿئي ۽ پوڳهه اُنت ۾ دڪدائي آهن. جيڪي جيئو منس شرير پائي وشيه پوڳن ۾ من لڳائين ٿا، سي مورڪه اهرت جي

جھي ٿو پوي. توهان ڌرم جي ٿڌو جا ڄاڻو آهيو، سو ڪرڻا ڪري
انکي سنڪيپ ۾ سمجهايو ته پاپ ۽ پيچ ڇا آهي؟ پر پهريائين سنتن
آسنتن جا لچڻ ٻڌايو.

رامچندر جيوت. هي پيارا! سنت ۽ آسنت چندن ۽ ڪهاڙي
مثل آهن. ڪهاڙي جو سوڀاءُ آهي چندن کي ڪٽڻ ۽ چندن جو سوڀاءُ
آهي اُن ڪٽڻ واري ڪهاڙي کي به خوشبودار ڪرڻ. ان ڪٽ ڪري
چندن ديوتائن جي مٿي تي چڙهي ٿو ۽ ڪهاڙي کي اها سزا ٿي
ملي ته باهه ۾ گرم ڪري انکي مٽرڪن سان چٽيو وڃي. سنت
وشمير واسنائن کان پڙي رهندا آهن ۽ نمرتا ۽ سدگڻن جي ڪاڻ ٿيندا
آهن. هو پرائي دک ۾ دکي ۽ سک ۾ سڪي رهندا آهن. هو سدائين
سڀني کي هڪ جهڙو برابر ڪري سمجهندا آهن ۽ انهن لاءِ ننڍا يا
آسنتي هڪ سمان آهي. انهن جو ڪوبه دشمن ناهي. انهن جو چت
ڏاڍو ڪومل ٿيندو آهي. هو سدائ غريبن ۽ نماڻن جي سڀوا ڪندا
رهندا آهن. هو سڀني کي مان ڏيندا آهن پر پاڻ مان پاڻ جي
ضرورت نه رکندا آهن. هو شانتِي، وئراگي، سنٽوش، نمرتا، پرسنتا،
سزلتا ۽ شيتلتا جا پندار ٿيندا آهن، سڀني سان نمرتا رکندا آهن ۽
ڪڏهن به ڪو سخت ٻول نه ٻوليندا آهن. هي ڀرت! اهڙا سنت
مونکي پراڻن کان به وڌيڪ پيارا آهن ۽ هو به سدائ منهنجو پيڄن
سهرڻ ڪندا رهندا آهن.

هاڻي آسنتن جا لچڻ ٻڌو. ڪڏهن پابجي ڪري به انهن جو سنگم
ڪرڻ نه گهرجي. هو پرائي سمپتي سک ڏسي ڄاندا رهندا آهن ۽
ٻئي جي ننڍا ٻڌي ڏاڍو پرسن ٿيندا آهن. هو ڪام، ڪروڙ،
اهنڪار ۽ لوپ ۾ قاتل، نردغي، ڪپتي، چالاڪ ۽ پاپ جا گهر ٿيندا
آهن. هو سڀ ڪنهن سان وير رکندا آهن. پلائي ڪندڙ سان به پراڻي
ڪندا آهن. هو اُتندي ويهندي ڪائيندي پيئندي سدائ ڪوڙ ڳالهائين
۽ ڪوڙ جي هات هڻندا آهن. هو ايروڪالو، پرائي استري، پرائي ڌن
۽ پرائي ننڍا هرئي لڳا رهندا آهن. اُهي پاپي جيو منش جي شور

جو، هن جو، پوت پشاج يا ديوتائن جو يا قدرتي (زلزلي، ٻوڏ، دڪار وغيره) ڪشت نه ٿيندو هو. ڌرم پنهنجي چڱي ڀيرون (سچ، صفائي، ديا ۽ تياگ) سان سڄي جڳت ۾ ڦهليل هوندو هو ۽ ڪوئي سڀني ۾ به پاپ نه ڪندو هو.

شهر جي اتر ۾ سرجو ندي وهندي هئي، جنهنجو جل اونهو ۽ نرمل هوندو هو. نديءَ جي ڪناري سنڱمرمر جا گهاٽ ۽ ڏاڪڻيون ٺهيل هيون. استرين جي سنان ۽ پاڻي ڀرڻ لاءِ جدا گهاٽ هئا، پوڻ جي لاءِ جدا گهاٽ هئا. ڪناري تي انب، پپل ۽ بڙ جي وڏن چايدار وڻن جي هيٺان گيان مٺي ۽ سنڀاسي ويٺا چپ تپ ڪندا هئا. مطلب ته ”يٿا راجا تٿا پرڃا“ جي انوسار راجا کي ڏسي پرڃا به پنهنجي ڌرم ڪرم ۽ فرض تي دريڙ هئي. ان سبب ايوڌيا ۾ چوڻ طرف سڪم شانتيءَ جو واسو هو ۽ ديش ۾ اٺ سڌيون ۽ نو نڌيون هيون جو ڪنهن قسم جي اثاٺ نه هئي ۽ سڀ ڪجهه جهجهو هئو.

شري رامچندر جو اُپديش.

شري رام پوره ڪال جو آئي، سنان سنڌيا آدي ڪري، درٻار ۾ ويهي راج جو ڪاروبار هلائيندو هو ۽ ٽنهي ڀائرن سان صلاح مصلحت ڪري معاملن جا فيصلو ڪندو هو. هو گرو وسشت ۽ ٻين ڌرم آچارين ۽ تپسوين کان ڌرم اُپديش ٻڌندو هو ۽ ساڻن گيان گوشٽ ڪندو هو. هڪ ڏينهن رامچندر ٽنهي ڀائرن ۽ هنومان سان گڏ پنهنجي سندر باغ ۾ ويو جتي سڀيئي تلاؤ جي ڪناري رتنن جڙيل ساڱمرمر جي ٿلهن تي وڃي ويٺا. تلاؤ ۾ نيرن، ڳاڙهن، اڇن ڪمان جا وڏا وڏا گل ٽڙيل هئا ۽ راج هنس شانتِي سان ٿري رهيا هئا. انوقت ڀرت هٿ جوڙي رامچندر کي چيو: هي پوڄي پراڻا! ڌرم جي ويا ڪيا ڏاڍي ڪنڀير آهي ۽ وڏا وڏا انيڪ شاستر پڙهي ساڌارڻ منس جو من

ڪو روڳه. نه ڪو ڪنگال هو، نه ڏکي هو ۽ نه مورڪه هو. سڀيئي
تري پرش چتر، گڻوان، ودوان ٻوان، سداچاري، پراڻڪاري، سخي
ڌرماتما هوندا هئا. سڀيئي استريون پتورڌائون هيون ۽ پرش به
ڪ پٽي-ورتي ۽ اندرين کي قابو رکندڙ هئا. ڌڪار، مينهن نه
وڻ يا گهڻو ٻوڏ، گهڻي گرمي يا گهڻي سرديءَ جو ته نالو به نه هو.
وڻوي خوشيءَ سان گهڻو اُن پيدا ڪندي هئي ۽ گايون مينهنون به
جهجهو کير ڏينديون هيون. سڀ وڻ به سٺا عمدو ڦل ۽ گل ڏيندا
هئا. مطالب ته هيءَ پرڻوي ساڪيات سرگپوريءَ سمان آنند مٽي
ٿي وئي.

سڀني جي گهرن ۾ شاسترن ۽ پراڻن جون پوتر ڪٿائون ٿينديون
هيون ۽ استريون ۽ پرش پڳڻي ۽ گيان ۾ رتا رهندا هئا. ايوديا
نگريءَ جي شوبها ڏسي وڻاڳهه به پلجي ويندو هو. سوني ۽ رتن
سان جڙيل ڪٽهڙا هئا ۽ هيٺان فرش ۾ به ماڻڪ ۽ انيڪ رنگين
چمڪندڙ پٿر پيل هوندا هئا. اونچا اونچا محل چٽ ته آڪاش کي
چهي رهيا هئا ۽ انهن محالن مٿان رنگين رتن سان جڙيل سوني
جا ڪلش (گولا) سورج يا چنڊ جي تجلي ۾ رنگه برنگي ڪرڻا
ٿيڻ لڳا هڪ عجيب اندر ڏنڻ جي رونق ڪندا هئا. ايوديا جا
اهي گهر ڏاڍا ڪشادا، سندر ۽ هن پائونڊڙ هئا. سنگهه، مڙجو فرش،
سوني ۾ ماڻڪ ۽ پٺا اُڪريل چترن سان پٽيون ۽ طرحين طرحين
جي گلن جا ٻوٽا، رنگه برنگي پاليل پڪين جي جهڳٽ انهن محالن
جي شوبها کي وڌايو ٿي. گهرن مٿان مور پيا نچندا هئا ۽ سندر
ٿلاون ۾ هنس فرحت سان ٽرندا هئا.
پلا لڪشي پتي، جنهن ايوديا جو راجا تنهن جي سميتي ۽ دولت
جي ڪهڙي ڪٿ؟ پرپتن مان هيرا ماڻڪ رتن ۽ سمند مان موٽي
۽ غيرهم اڻ ميا پيا نڪرندا هئا. بزارين ۾ قيمتي مالن جا ڍڳهه لڳا پيا
هوندا هئا ۽ دڪاندار ڪپير سمان ڌنوان هوندا هئا. سڀيئي سڪي،
سداچاري، سندر ۽ ٻوان هوندا هئا. رام-راج ۾ ڪنهنڪي به شري

جو، من جو، پوت پشاج يا ديوتاڻن جو يا قدرتي (زلزلي، ٻوڏ، دڪار وغيره) ڪشت نه ٿيندو هو. ڌرم پنهنجي چٽي پيرن (سچ، صفائي، ديا ۽ تياڳ) سان سڄي جڳت ۾ ٽهليل هوندو هو ۽ ڪوئي سڀني ۾ به پاپ نه ڪندو هو.

شهر جي اُتر ۾ سرجو ندي وهندي هئي، جنهنجو جل اونهو ۽ نرم هوندو هو. نديءَ جي ڪناري، سنگمرمر جا گھاٽ ۽ ڏاڪڻيون ٽهليل هيون. استرين جي سنان ۽ پاڻي ڀرڻ لاءِ جدا گھاٽ هئا، پورن جي لاءِ جدا گھاٽ هئا. ڪناري تي انب، ٻيل ۽ ٻڙ جي وڏن چايدار وڻن جي هيٺان گيان مٺي ۽ سنڀاسي ويٺا چپ ٽپ ڪندا هئا. مطلب ته ”يٿا راجا، تٿا پرڃا“ جي انوسار راجا کي ڏسي پرڃا به پنهنجي ڌرم ڪرم ۽ فرض تي ڌري هئي. ان سبب ايوڌيا ۾ چوٽرف سڪم شانتِيءَ جو واسو هو ۽ ديش ۾ اٺ سڌيون ۽ نو نڌيون هيون جو ڪنهن قسم جي اٿاڻ نه هئي ۽ سڀ ڪجهه جهجهو هئو.

شري رام چندر جو اُپديش.

شري رام پراڻهه ڪال جو آئي، سنان سنڌيا آدي ڪري، درٻار ۾ ويهي راج جو ڪاروبار هلائيندو هو ۽ تنهي ڀائرن سان صلاح مصلحت ڪري معاملن جا فيصلو ڪندو هو. هو ڪرو وشت ۽ ٻين ڌرم آچارين ۽ ٽپسوين کان ڌرم اُپديش ٻڌندو هو ۽ ساڻن گيان گوشٽ ڪندو هو. هڪ ڏينهن رام چندر تنهي ڀائرن ۽ هنومان سان گڏ پنهنجي سندر باغ ۾ ويو جتي سڀيئي تلاؤ جي ڪناري رتنن جڙيل سنگمرمر جي ٺاهن تي وڃي ويٺا. تلاؤ ۾ نيرن، ٻاڙهن، اڇن ڪمان جا وڏا وڏا بل ٽڙيل هئا ۽ راج هنس شانتِي سان ٿري رهيا هئا. انوقت ڀرت مٿ ڇوڙي رام چندر کي چيو: هي پوڄيه پراڻا! ڌرم جي وياڪيا آدي ڪنپير آهي ۽ وڏا وڏا انيڪ شاستر پڙهي ساڌارڻ منس جو من

نه ڪو روڳه. نه ڪو ڪنگال هو. نه ڏکي هو ۽ نه مورو نه ڏکيو نه ڀڄي
استري پرش چٽو، ڪٿون، ودوان ٻاوان، سداچاري، پراڻڪاري، سخي
۽ ڌرماتما هوندا هئا. سڀيئي استريون پتور تائون هيون ۽ پرش به
ايڪ پٽي-ورتي ۽ اندرين کي قابو رکندڙ هئا. ڏڪار، مينهن نه
پوڻ يا گهڻو پوڻ، گهڻي گرمي يا گهڻي سردي ۽ جو نه نالو به نه هو.
پرڻوي خوشيءَ سان گهڻو آن پيدا ڪندي هئي ۽ گايون مينهنون به
جهجهو ڪيو ڏينديون هيون. سڀ وٽ به سٺا ۽ مڊا ڦل ۽ گل ڏيندا
هئا. مطالب ته هيءَ پرڻوي ساڪيات سرگپوريءَ سان آندو مٿي

ٿي وئي.
سڀني جي گهرن ۾ شاسترن ۽ پراڻن جون پوتر ڪٿائون ٿينديون
هيون ۽ استريون ۽ پرش پڳتي ۽ گيان ۾ رتا رهندا هئا. ايوديا
نگريءَ جي شوپيا ڏسي وڃاڳهه به پلجي ويندو هو. سوني ۽ رتنن
سان جڙيل ڪٽهڙا هئا ۽ هيٺان فرش ۾ به ماڻڪ ۽ انيڪ رنگين
ڇهڪندڙ پٿر پيل هوندا هئا. اونچا اونچا محل جڻ ته آڪاش کي
ڇهي رهيا هئا ۽ انهن محالن مٿان رنگين رتنن سان جڙيل سوني
جا ڪلش (گولا) سورج يا چنڊ جي ٽچائي ۾ رنگه برنگي ڪرڻا
ٿهلائي هڪ عجيب اندر ڏنل جي رونق ڪندا هئا. ايوديا جا
اهي گهر ڏاڍا ڪشادا، سندر ۽ من پائندڙ هئا. سنگهه ۽ جو فرش
سوني ۾ ماڻڪ ۽ پٺا اُڪريل چٽرن سان پٽيون ۽ طرحين طرحين
جي گلن جا ٻوٽا، رنگه برنگي پاليل پڪين جي جهڇاٽ انهن محالن
جي شوپيا کي وڌايو ٿي. گهرن مٿان مور پيا نچندا هئا ۽ سند

ٽلاون ۾ هنس رحمت سان ترندا هئا.
ڀلا لڪشي پٽي، جنهن ايوديا جو راجا تنهن جي سهڻي ۽ دوله
جي ڪهڙي ڪٿ؟ پرڻن مان هيڙا ماڻڪ رتن ۽ سمنڊ مان مور
۽ غيره اڻ ميا پيا نڪرندا هئا. بزارين ۾ قيمتي مالن جا ڍڳهه لڳا
هوندا هئا ۽ دڪاندار ڪپير سان ڏنل هوندا هئا. سڀيئي سک
سداچاري، سندر ۽ ٻاوان هوندا هئا. رام-راج ۾ ڪنهنڪي به ش

شهر جي اُتر ۾ سرجو ندي وهندي هئي. جنهنجو جل اونهو ۽ نرمل هوندو هو. نديءَ جي ڪناري، سنگمرمر جا گھاٽ ۽ ڏاکڻيون ٺهيل هيون. استرين جي سنان ۽ پاڻي ڀرڻ لاءِ جدا گھاٽ هئا. پوڻ جي لاءِ جدا گھاٽ هئا. ڪناري تي انب، پپل ۽ بڙ جي وڻن ڇاڀاڍار وڻن جي هيٺان گيانِي مٺي ۽ سنياسي ويٺا چپ تپ ڪندا هئا. مطلب ته ”يٺا راجا ٿڌا پرڃا“ جي انوسار راجا کي ڏسي پرڃا به پنهنجي ذرم ڪرم ۽ فرض تي دري هئي. ان سبب ايوڌيا ۾ چوڻا طرف سڪم ٿانتيءَ جو واسو هو ۽ ديش ۾ اٺ سڌيون ۽ نو نڌيون هيون جو ڪنهن قسم جي اثاٺ نه هئي ۽ سڀ ڪجهه جهجهو هئو.

شوي رام پڙاهه ڪال جو آئي، سنان سنڌيا آدي ڪري، دربار ۾
ويهي راڄ جو ڪاروبار هلائيندو هو ۽ ٽنهي ڀائرن سان صلاح مصلحت
ڪري معاملن جا فيصلو ڪندو هو. هو گرو وسشت ۽ ٻين ڌرم آچارين ۽
ٽپسوڀن کان ڌرم اُپديش ٻڌندو هو ۽ ساڻن گيان گوشهت ڪندو
هو. هڪ ڏينهن رامچندر ٽنهي ڀائرن ۽ هنومان سان گڏ پنهنجي سندر
باغ ۾ ويو جتي سڀيئي تلاؤ جي ڪناري رتنن جڙيل ساگر ۾ جي
ٿلهن تي وڃي ويٺا. تلاؤ ۾ نيرون، گاڙهن، اڇن ڪمان جا وڏا وڏا
گل ٽڙيل هوا ۽ راڄ هنس شانتِي سان ٿري رهيا هوا. انوقت ڀوت
هٿ جوڙي رامچندر کي چيو: هي پوڄيه پڙاتا! ڌرم جي وياڪيا
ڏاڍي گنجپير آهي ۽ وڏا وڏا انيڪ شاستر پڙهي سادارڻ منس جو من

نه ڪو روڳه. نه ڪو ڪنگال هو، نه ڏکي هو ۽ نه مورڪه هو. سڀيئي
استري پرش چتر، ڪٽوان، ودوان ٻاوان، سداچاري، پراڻڪاري، سخي
۽ ڌرماتما هوندا هئا. سڀيئي استريون پتورتائون هيون ۽ پرش به
ايڪ پٽي-ورتي ۽ اندرين کي قابو رکندڙ هئا. ڏڪار، مينهن نه
پوڻ يا گهڻو پوڻ، گهڻي گرمي يا گهڻي سرديءَ جو ته نالو به نه هو.
پرڻوي خوشيءَ سان گهڻو آن پيدا ڪندي هئي ۽ گايون مينهون به
جهجهو ڪيو ڏينديون هيون. سڀ وٽ به سٺا عهدا ڦل ۽ گل ڏيندا
هئا. مطاب ته هيءَ پرڻوي ساڪيات سرگپوريءَ سان آئندڙ مه
ٿي وئي.

سڀني جي گهرن ۾ شاسترن ۽ پراڻن جون پوتر ڪٽائون ٿينديون
هيون ۽ استريون ۽ پرش پڳتي ۽ گيان ۾ رتا رهندا هئا. ايوديا
نگريءَ جي شويپيا ڏسي وڙاڳهه به پلجي ويندو هو. سوني ۽ رتنن
سان جڙيل ڪنڌڙا هئا ۽ هيٺان فرش ۾ به ماڻڪ ۽ انيڪ رنگين
چمڪندڙ پٿر پيل هوندا هئا. اونچا اونچا محل چٽ ته آڪاش کي
چهي رهيا هئا ۽ انهن محالن مٿان رنگين رتنن سان جڙيل سوني
جا ڪلش (گولا) سورج يا چنڊ جي تجلي ۾ رنگه برنگي ڪرڻا
ٿلهائي هڪ عجيب اندر ڏنڻ جي رونق ڪندا هئا. ايوديا جا
اهي گهر ڏاڍا ڪشادا، سندر ۽ من پائندڙ هئا. سنگهه ۾ جو فرش،
سوني ۾ ماڻڪ ۽ پٺا اُڪريل چترن سان پٽيون ۽ طرحين طرحين
جي گلن جا ٻوٽا، رنگه برنگي پاليل پڪين جي جهڇاٽ انهن محالن
جي شويپيا کي وڌايو ٿي. گهرن مٿان مور پيا نچندا هئا ۽ سندر

ٽلاون ۾ هنس مرحت سان ترندا هئا.
ٻيلا لڪشي پٽي، جنهن ايوديا جو راجا تنهن جي سهڻي ۽ دولت
جي ڪهڙي ڪٽ؟ پرپتن مان هيرا ماڻڪ رتن ۽ سمنڊ مان موتي
۽ غيرهن اڻ ميا پيا نڪرندا هئا. بزارين ۾ قيمتي مالن جا ڍڳهه لڳا پيا
هوندا هئا ۽ دڪاندار ڪبير سمان ڏنوان هوندا هئا. سڀيئي سڪي،
سداچاري، سندر ۽ ٻاوان هوندا هئا. رام-راج ۾ ڪنهنڪي به شري

انڪري ڀرت کي ڀُوراج جي ڀڌوي ملي ۽ رامچندر کانپوءِ
 راج جو حقدار هو ليکيو ويو. سگريو، وپيش ۽ ٻين کي ايوڌيا ۾ آڻي
 ڇهه مهينا گذري ويا، پر هو اُتي اهڙي آئند ۾ رهيا پيا هئا جو کين
 پنهنجا گهر به وسري ويا. هڪ ڏينهن رامچندر سڀني مٿن کي پاڻ
 وٺ گهراڻي ڇيو. هي مٿو! توهان منهنجي ڏاڍي سهاڻا ڪئي
 آهي ۽ مان توهانجي روبرو توهانجي وڏائي ڪيئن ڪريان! توهان
 مونلاءِ پنهنجا گهر ٻار، راج پاٽ ۽ آرام تياڳي، پنهنجي جان جو ڪم ۾
 وجهي منهنجو ڪارج ڪيو آهي. توهان مونکي ڀرت، ايوڌيا،
 جانگي ۽ پنهنجن پراڻن کان به وڌيڪ پيارا آهيو، پر ته به هاڻي
 توهان پنهنجي پنهنجي گهر وڃو. جيئن مان سڌاءِ توهانکي ياد ڪندو
 رهندس، تيئن توهان به مونکي نه وسارجو ۽ مونسان ملڻ لاءِ
 ڪڏهن ڪڏهن ايوڌيا اچجو.

رامچندر جا اهي مٿر وڃن سڀني کي ڏاڍو وڻيا پر هنن شري
 رام کان پري رهڻ نٿي چاهيو. نيٺ هو پنهنجا ڪرڻو نه ٻاهڻ لاءِ
 پنهنجي راجڌانيءَ وڃڻ لاءِ تيار ٿيا. تڏهن رامچندر انيڪ رنگين عمدا
 عمدا وستر ۽ قيمتي آپوش گهرايا ۽ پنهنجن هٿن سان سڀني مٿر
 کي پهرايا. هوڏانهن مهاراڻي سينا به سڀني وانرن جي استرين کي
 قيمتي ڪپڙا گهڻا ۽ ٻيون انيڪ سوکڙيون ڏنيون. انريڪ رامچندر
 ڏاڍي ڀرپور سک ۽ آدر سان پنهنجن مٿن کي سندن گهرن ڏانهن
 راهي ڪيو، رڳو هنومان پنهنجي راجا سگريو کان موڪل وٺي،
 رامچندر جي سيوا لاءِ ايوڌيا ۾ رهڻ لڳو.

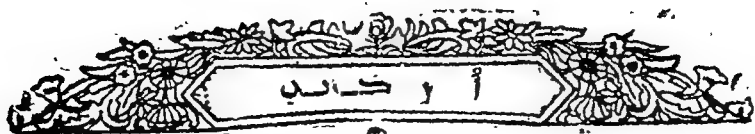
رامچندر جي راج ۾ سڄي پرڄا پنهنجي ورڻ ۽ آشرم انوسار
 ڌرم ۾ تپڻ رهڻ لڳي، جنهنڪري چوڌو طرف سک ۽ شانتي ڄاڻجي
 ويئي. ڪوئي ڪنهن سان وير يا دڙيش نه رکندو هو ۽ نه ڪنهن کي
 ڪو ڊپ، شوڪ يا روڳه رهندو هو. سڀني جا شريو سندر ۽ نروڳه
 رهندا هئا ۽ سڀئي هڪ ٻئي کي ڀرپور ڪندا هئا ۽ نيٺي مريادا
 موجب هلندا هئا. ننڍي اوستا ۾ نه ڪنهن جي مرڻو ٿيندي هئي ۽

نارا ۽ شرنايون وڃاڻ لڳا، گورو وسشت پهريائين رامچندر کي
راجتاک ڏنو ۽ هڪ راج مڪت جنهنسان سدائين اڪيوکو وٺس جي

راجائن جو راجتاک ٿيو هو، سو رامچندر جي مٿي تي رکيو. انوقت
چؤطرف شڪ ۽ ناد وڃڻ لڳا. ايسرائون نچڻ لڳيون ۽ پٺ ۽ چارڻ
اُستتي ڪرڻ لڳا. ڀرت، لڪشمڻ، شتروگهن، وپيشڻ، سگريو ۽
هنومان آدي رامچندر مٿان چٽ، چنور، پنڪا، ڏنڻ، ڏلوار ۽ گدا
کڻي بيٺا. رامچندر جي راجتاک جي اُتسوّ جي اها انوپر سوڀيا ڏسڻ
لاءِ خود ديوتائون به اچي اُتي حاضر ٿيا. چوطرف آند منگلاچار ٿيڻ
لڳا. رامچندر کي راجگڏي ٿي وينڻ ڏسي ڪوشليا، سمٽرا ۽
ڪيڪٽي آدي مائائون ڏاڍو پرسن ٿيون ۽ گهورون گهورڻ لڳيون.
رامچندر به اُن موقعي تي ايترو دان ڪيو جو ايوديا ۾ ڪوبه غريب
نه رهيو.

راج اڀيشڪ وقت رامچندر سيتا کي هڪ هيون جو هار ڏنو،
جيڪو هن وري هنومان کي ڏيئي ڇڏيو، ڇو ته ڏکڻ ويل هنومان
ئي اچي کيس آئت ڏنو هو. شري رام لڪشمڻ کي چيو ته تون مونسان
گڏ تخت تي ويهي راج پوڳڻ ۾ شريڪ ٿي ڀر لڪشمڻ اهو قبول نه
ڪيو ۽ چيو ته هي ڀراتا! انهيءَ اوج ڀدويءَ جي يوگيه پيارو ڀاءُ ڀرت
مان ته توهانجو داس ٿي رهڻ وڌيڪ پسند ٿو ڪريان.

کي به اسنان ڪرائي راجائي وستر پهراڻي هار سينگار ڪرايا. تنهن کانپوءِ سڀني رڻن تي سوار ٿي ايوديا نڪريءَ ۾ پرويش ڪيو. شري رام جي رت جي گهوڙن جون واڳون ڀرت جهليون، شتر وگهن چٽ، لڪشمڻ پنڪوءَ وپيشڻ چنور جهولائڻ لڳو. انريت رامچندر دوم ڌام سان چوٽرف سينگاريل ايوديا ۾ پرويش ڪيو. ايوديا وائي آئند ۾ پرچي رامچندر جي جڳم جڳم ڪار ڀڪارڻ لڳا ۽ ڪٽهڙن تي بهي شوپنيڪ استريون رامچندر جي سواريءَ مٿان گلن جي ورکا ڪرڻ لڳيون. انوقت ايوديا ۾ چوٽرف خوشيون ٿيڻ لڳيون ۽ جتي ڪٿي ايسرائن جا ناچ ۽ راڳ رنگ ٿيڻ لڳا.

رامچندر محلات ۾ پهچي، پهريائين ماڻا ڪيڪڙي جي محل ۾ وڃي سندس ڀيرون ٽي سيس نوايو. ڪيڪڙي ڏاڍو شرمسار ٿي رهي هئي پر رامچندر پراڻي تي ڏوهه رکي کيس مٿر وڇن سان سمجهائي سگهي ڪيو. ڀرت ۽ رام مڀلاپ ۾ جيڪو الوڪ ڀريم هو سو دسي ماڻا ڪيڪڙي کي ڀرم آندڻ ٿيو. هن محسوس ڪيو ته شري رام جي چرڻن ۾ ڀرت ڪي جيڪو آندڻ مليو ۽ راجائي تياڳڻ ۾ هنکي جيڪو گورو ۽ امت جس مليو سو راجائي چٽ پهڻ سان کيس بنهه ڪين ملي ها. تنهنڪانپوءِ رامچندر ۽ سيتا پنهنجي محل ۾ پرويش ڪيو ۽ رامچندر جي مٿن يعني سگريو وپيشڻ آڏي جي رهڻ جو اُتار پربنڌ جدا محلاتن ۾ ڪيو ويو.

رامچندر جو راجتڪ.

گرو وسشت ۽ برهمڻن شپ مهورت ڏسي رامچندر ۽ سيتا کي راج سنگهاسن تي وهاريو. رڻن ۽ هيرون سان جڙيل سوني جي سنگهاسن تي جڏهن رامچندر ۽ سيتا دويءَ آڏو شل ۽ راجائي وستر پهري اچي ويٺا، تڏهن انهنجي شوپيا ڏسي ڪروڙين ڪامڊيو به لهجي ٿيڻ لڳا. برهمڻ ويڊ منتر اُچارڻ لڳا ۽ آڪاش ۾ ديوتاڪون

رامچندر ۽ ڀرت جو اپورو ميلاپ ۽ ڀوير دسي وپيشڻ، سگريو ۽ ٻين جي اکين مان آنسو وهڻ لڳا. چاريئي ڀائر جڏهن هڪ ٻئي سان گلي لڳي مليا تڏهن سندن گهڻي وقت جي وڇوڙي جي دڪ جو ناس ٿيو. رامچندر، لڪشمن ۽ سيتا، سڀني ماڻهن جي چرڻن ۾ سر نوازي ڪين مٺا وڃن چيا. ڀرت ۽ شتروگهن رامچندر جي مٿن سگريو، جامونٺ، وپيشڻ ۽ انگڊ آڏي سان ٻه گلي لڳي مليا ۽ سندن آدرستڪار ۽ سواگت ڪيائون. سگريو، وپيشڻ آڏي سڀيئي گرو

وسشت ڪي پيرين ڀيا ۽ پوءِ ڪوشليا آڏي ماڻهن جي چرڻن تي ڪري آسپس ورتائون.

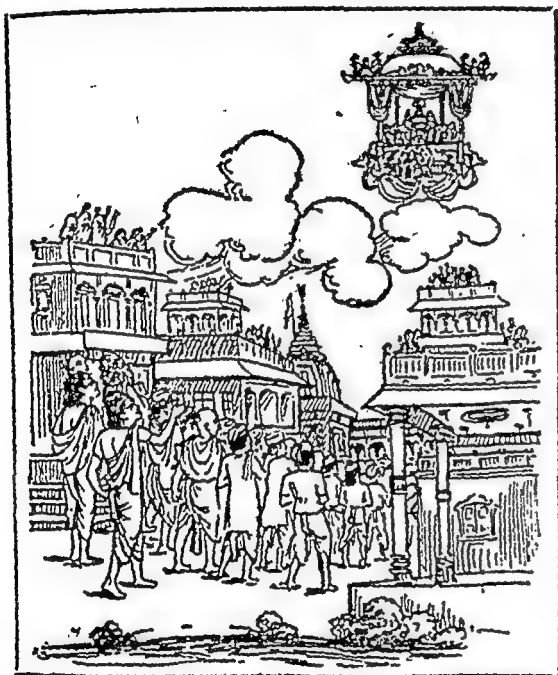
رامچندر ۽ ٻيا سڀيئي ننديگرام ۾ ڀرت جي آشرم ۾ آيا ۽ اُتي پهچي رامچندر پشپڪ ومان کي اُن جي اصلي مالڪ ڪٻيڙڌي موڪلي ڏنو. ڀرت شري رام کي چيو: هي ڀوجيه ڀراتا! توهان هيءَ راج مونکي سنڀالڻ لاءِ ڏنو هو، سو هاڻي مان توهان کي واپس ڏنو ڪريان. مان توهانجو آڳياڪري سيوڪ آهيان ۽ هاڻي آڳيا ڏيو ته توهانجو راجتڪ ٿئي.

ڀرت جي چوڻ موجب رامچندر راجا ٿيڻ سوڪار ڪيو. تنهن کانپوءِ رامچندر ڀرت جون جڻايون کوليون ۽ چڻي ڀائرن پنهنجون ن ڪٽايون ۽ اسنان ڪري راجاڻي وسندڙارڻ ڪيا. ماڻهن سيتا

الوڪ ڀرپور جي ڳالهه ٻڌائي، تڏهن رامچندر ومان تي چڙهي
ايوڌيا ڏانهن هليو.

ٻئي صبح دينهن جو ڀرت گرو وسشت، ماڻاڻن، منترين
۽ مکيه مکيه نگر واسين کي وٺي رامچندر جي اڳواڻي ڪرڻ لاءِ شهر
کان ٻاهر نڪتو. ڀرت پنهنجي مٿي تي رامچندر جون چاڪڙيون
رکيئون ۽ شتروگهن انهن مٿان چنور جهولائيندو هليو. ڀت ۽ چارڻ
استوٿر پڙهندا هليا ۽ چو طرف ناد ۽ توتارا وڃڻ لڳا. رامچندر ومان

مان سگريو آڏي مٿن کي
ڀوٽو ۽ ڀياري ايوڌيا نگري
ڏيکاري ۽ ڀرت ۽ نگر واسين
کي اڳواڻيءَ لاءِ ايندو ڏسي
رامچندر ومان کي هيٺ لاٿو.
و مان مان هيٺ
لهي رامچندر سڀني کي
نمسڪار ڪيو ۽ گرو وسشت
۽ ٻين براهمن جي چرٽن تي
سيس نوايو. رامچندر کي
ڏسي سڀيئي آندڙ ڀرجي ويا
۽ ڀرت ته هٿ جوڙي چپ
چاپ کيس هڪ ٿڪ نهاري ڏنو

رهيو. جڏهن ڀرت وڃي رامچندر جي چرٽن کي پڪڙيو ته رامچندر
ڏاڍي ڀرپور سان کڻي ڇاڻيءَ لائس. ٻنهي ڀائرن جي ڪمان سمان
نيٽون مان جل وهڻ لڳو ۽ گهڻي ڀرپور ڪري روم روم ۾ آندڙ ڇانڊجي
ويو، شوي رام ڀرت کان ڪش ملڻ پچڻ لڳو پر ڀرت جي مک
مان ڪو وڃڻ ئي نٿي نڪتو. ٻنهي جي ماڻ جو اهو سڪم من ۽ وڃڻ
کان پري آهي، جنهن لاءِ ڪنهن کويءَ چيو آهي ته ”پنو ڀرتوئي
جي ڪڇي ۽ سمندر ڪڇي مس، ته به ڀرو ٿئي نه رس، انهيءَ
ڀرت ميلال جو.“

شري رام جي بنواس جي مدي پوري ٿيڻ جو باقي هڪ دينهن
وڃي رهيو هو. ايوديا واري چنٽا ۾ ڀرجي جتي ڪٿي اهوئي سوچ
ڪري رهيا هئا ته اڃا رامچندر ڇو ڪين آيو! رامچندر جي ويوگه
۾ سڀيئي ڏٻرا ٿي ويا هوا ۽ ڀرت جي دشا جو ته ورڻن ئي نٿو
ڪري سگهجي. هنجي مٿي تي چٽائون ٻڏجي ويون هيون. هو
ايوديا کان ٻاهر بن ۾ ڪٿيا ٺاهي رهندو هو ۽ راجائي وسرتياڳي
هرڻ جي ڪل اوڀيندو هو. هو ڦل ڦول کائي گذران ڪندو هو ۽ هڪ
بنواسي جي نيمهن ۾ هلندو هو. ڀرت گويا ساڪيات ڌرم، تياڳهه ۽
پراڻري پريم جو پتلو هو. جڏهن شري رام جي وڇوڙي جي سمجهه ۾
ڀرت جو من ٻڏي رهيو هو، تڏهن هنومان اچي سهڙيو، جيئن ٻڌندڙ
کي بچائڻ لاءِ ڪا پيڙي اچي پهچي.

ويوگه جي دڪم ۾ نرڀل ٿيل ڀرت کي رام رام چيڀندو ۽ پريم
جا لڙڪ ڳاڙيندو ڏسي، هنومان به پريم ۾ ڀرجي گدگد ٿيو ۽ رومانچ
کڙا ٿي ويس. نيٺ هنومان ڀرت کي پرڻام ڪيو ۽ رامچندر جي اچڻ
جو شپ سماچار سڻايو. ڀلا انسان وڌيڪ ڀرت لاءِ بي ڪهڙي خوشي
ٿيندي! آند جي جوش ۾ هن جو بدن ڏڪڻ لڳو ۽ مک مان
آواز ئي نٿي نڪتس. هن هنومان کي گلي لڳايو ۽ آند جا آنسو
وهائيندي ڪاٺونس سهورو ورتائت پڇيو. هنومان به ڀرت کي
رامچندر جي بنواس جو سهورو اٿاس ٻڌايو. تڏهن ڀرت شتروگهن
کي آڳيا ڏني ته رامچندر جي موٽڻ جي خوشيءَ ۾ خوشيون مڻايون
وڃن ۽ شهر سينگار يو وڃي. ايوديا ۾ جڏهن اها خوشخبري ٺههجي
ويئي تڏهن گهر گهر ۾ واڌايون ورڻ لڳيون ۽ استريون منگليڪ
گيت ڳائڻ لڳيون. سڄي نگر کي جهندين ۽ گلن سان سينگار يو ويو،
گهند گهڙيال وڃڻ لڳا ۽ ديوتائن جي پوڄا ٿيڻ لڳي. هنومان ڀرت
کي چيو ته شري رامچندر ڀرت کي پراڻن کان به وڌيڪ پيار ڪندو
آهي. نيٺ هنومان پيرين پئي ڀرت کان موڪلايو. هنومان گنگا
هجي جڏهن رامچندر کي ڀرت ۽ ايوديا واسين جي

एहि ते तब सेवक होत मुदा । मुनि त्यागत जोग भरोस सदा ॥४॥

गुन सील कृपा परमायतनं । प्रनमामि निरंतर श्रीरमनं ॥

धुनंद निकंदय द्वंद्वधनं । महिपाल विलोकय दीन जनं ॥५॥

दोहा—बार बार बर मागउं हरषि देहु श्रीरंग ।

पद सरोज अनपायनी भगति सदा सतसंग ॥

هي رام ! هي لكشي رهڻ ! هي جنم رهڻ جي دڪم ڪي ناس
 ڪرڻ وارا ! توهانجي جنم ٿئي، آراگم جي ڊپ کان وياڪل هن
 داس جي رکيا ڪريو. هي اوڏ پئي ! هي ديوتائن جا سواهي ! هي رماپتي !
 هي وشو روپ ڀريو ! مان توهانجي شرڻ آيل توهان کان اهوئي ٿو گهران
 ته منهنجي رکيا ڪريو ! (۱) ڪاه ڏيو روپي شڪاري منڻس روپي
 هون جي دلين ۾ وشيم واسنائن روپي ٻاڻ هڻي انهن کي لپڻائي رهيو
 آهي. هي ناٺ ! ان (شڪاري) کي ماري، واسنائن جي ٻن ۾
 پٽڪندڙ انهن پامر اناٺ جيون جي رکيا ڪريو ! (۲) جنجي توهانجي
 چرڻ ڪملن ۾ پريت ناهي، اهي سڌاءِ دين، اپوٽر ۽ دڪي رهندا
 آهن، پر جن کي توهانجي سرڻ جو آڌار آهي، انهن کي سنڌ ۽
 پڳوان سڌاءِ پيارا لڳندا آهن. (۳) توهانجي سيوڪن (پڳتن) کي
 نه آهي ڪا لاڳيتي (چاهنا)، نه لالچ، نه وڌائي، نه اهڙڪار. انهن
 لاءِ سمپتي (سڪم) يا وپتي (دڪم) هڪ برابر آهي. انڪري مني
 لوڪ يوگ سادن جو آسرو ڇڏي سڌاءِ پرسن ٿي توهانجا سيوڪ ٿي
 رهندا آهن (توهانجوئي پڇن ڪندا آهن). (۴) توهان گڻن شيل ۽
 ڪرپا جا ڀرم اسٿان آهيو. هي لڪشي پئي ! مان توهان کي نٿو
 نرنتر پوڻام ڪريان ٿو. هي رگهونندن ! توهان منهنجي دوند (جنم-
 رهڻ، سڪم-دڪم، پرڀم-نفرت، وغيره پتيون پاونائون) کي ناس
 ڪريو. (۵) مان توهان کان وارنوار اهوئي ور ٿو گهران ته مون کي توهان
 جي چرڻ ڪمان جي اڇل پريت ۽ توهانجي پڳتن جو ست سنڌ
 سڌاءِ ملي. هي لڪشي پئي ! مون کي پرسن ٿي اهو ور ڏيو.

॥ ॐ ॥

श्री तलसी रामाष्टक

—❦—

अठरकान्द

—❦—

रावणचण्डर ६ प्रत जो हिलाप

—❦—

छंद—जय राम रमारमनं समनं । भव ताप भयाकुल पाहि जनं ॥
अवधेस सुरेस रमेस विभो । सरनागत मागत पाहि प्रभो ॥१॥
मनजात किरात निपात किए । मृग लोंग कुभोग सरेन हिए ॥
हति नाथ अनाथनि पाहि हरे । विषया बन् पावैर भूलि परे ॥२॥
अति दीन मलीन दुखी नितहीं । जिन्ह के पद पंकज प्रीति नहीं ॥
अवलंब भवंत कथा जिन्ह के । प्रिय संत अनंत सदा तिन्ह के ॥३॥
नहिं राग न लोभ न मान सदा । तिन्ह के सम वैभव वा निदा ॥

گنگا جيءَ جي پوڄا ڪئي. هوڏانهن نشاد راج گهر رامچندر جي اچڻ جو
 ٻڌو ته پريم وس ٻوڙندو آيو. رامچندر هن جو اهڙو پريم ڏسي هنڪي
 ڇاڻي سان لڳايو ۽ پرساڻ وهاري سندس سهورو احوال ورتو. تلسيداس
 ٿو چوي ته اهڙو ڪريالو پڳوان رامچندر جيڪو نيچ اوچ جو ڪجهه
 فرق نٿو رکي ۽ سڀني لاءِ سڪدام آهي، تنهن پريءَ کي مان مورڪه
 وساري ويٺو آهيان. وڏي پياڳي آهن اُهي منس جيڪي شري رام جو
 رات ڏينهن سهڻ ڪن ٿا. سنسار ساڳو پار ڪرڻ لاءِ رام نام هڪ ڀڪي
 جهاز مٿل آهي. شري رام جي هيءَ وجهه ڪٿا جيڪو پريم ۽ شردا سان
 پڙهندو تنهن کي سدا وجهه، ويڪ ۽ ويوٽيءَ جي پراپتي ٿيندي.

यह कलिकाल मलायतन मन करि देखु बिचार ।

श्री रघुनाथ नाम तजि नाहिन आन अधार ॥

اڙي من! ويچار ڪري ڏس! هيءَ ڪلچڳم پاپن جو گهر آهي

اُن ۾ شري رگھونات جي نام کي ڇڏي (پاپن کان بچڻ و) پيو
 ڪوئي اُپاءُ ڪونهي.

~*~*~*~*~

لڳا ڪانڊ سماپت.

ڪوٺيون ۽ ايوان هوا ۽ پنهنجي انڇا انوسار ڪيڏانهن به هلائي سگهيو هو. اُن ومان تي چڙهڻ مهل شري رام جڏهن وپيشڻ، سگريو ۽ ٻين مٿن کان موڪلائڻ لڳو، تڏهن اُهي چوڻ لڳا: هي سوامي! اسانجي ڏاڍي مرضي آهي ته توهان سان ايوديا هلون ۽ پوڄا جوڳه پرت ۽ ڪوشليا کي هلي پرڻام ڪريون. اسان توهانجو راجتڪ ۽ راجڌاني ڏسي پوءِ پنهنجي پنهنجي گهر موٽون.

رامچندر کي به اها ڳالهه ڏاڍي وڻي. وائرن، لنگورن ۽ رڇن جون سينائون پنهنجي پنهنجي گهر راهي ٿيون ۽ سگريو، انگڊ، جامونٽ، وپيشڻ، هنومان، نل نيل ۽ ٻيا سردار شري رام سان گڏ پشپڪ ومان تي ويهي ايوديا لاءِ روانا ٿيا. سمند مٿان اُڏاهي جڏهن اهو ومان راميشور وٽ آيو تڏهن رامچندر ۽ سيتا مهاديو جي مورتي کي پرڻام ڪيو. جڏهن ومان ڪشڪنڌا مٿان پهتو ته سيتا جي مرضي موجب سگريو آڏي وائرن جي استرين کي به ومان ۾ چاڙهيو ويو. ومان مان وڃي وڃي رامچندر جانڪيءَ کي رشي موڪليو، شپري جو آشرم، گوداوريءَ جي ڪنڌي تي پنهنجي ڪٽيا وغيره سڀ جڳهيون ڏيکاريندو ۽ ڳالهائون ٻڌائيندو اچي پرياءَ راج جي تيرت اسٿان تي پهتو. اُتي ومان کي هيٺ لاٿو ويو ۽ سڀني شري گنگا ڄمنا ۽ سرسوتي جي ڀرم پوٽر سنگم اسٿان تي اسٿان پوڄا ڪري بوهڻن کي دان پيچ ڪيا. رامچندر مهرشي پردواج سان به مايو ۽ ڪائونس ايوديا ۽ پرت جو حال احوال ورتائين. پوءِ رامچندر هنومان کي ايوديا روانو ڪري چيو: هي مهاوير! تون ايوديا ۾ پهچي پياري ڀاءُ پرت کي اسانجي اچڻ جو ۽ راوڻ جي موت جو سهورو احوال وڃي ٻڌاء. انوقت تون هن جي چهري کي چڱيءَ طرح جاچي ڏسج ڇو جو ته جي پرت کي راج ڪرڻ جي مرضي هجي ته مونکي راج ڪونه ڪبي. انريت هنومان کي ايوديا موڪلي، شري رام مهرشي پردواج کان موڪلائي ۽ سڀني ساٿين سميت ومان تي چڙهي روانو ٿيو. گنگا جي ٻي ڀر ومان کي لاٿو ويو، جتي سيتا پنهنجي باس موجب

سڀني وانرن کي به خوشيءَ سان ورهائي ڏيو. هي ناٺ! مان سڀ پرڪار سان توهانجو آڱيا ڪاري داس آهيان. توهان ڪرپا ڪري ڪجهه ڏينهن لڙڪا ۾ رهي آرام ڪريو ته جيئن مان توهانجي ڪجهه سڀوا ڪري سگهان.

شري رام چيو: هي مٿرا پتا جي آڱيا موجب مان ڪنهن به شهر ۾ رهي نٿو سگهان ۽ هاڻي ڇوڏهن ورهين جو مدو به اچي پورو ٿيل آهي سو مونکي جلد ايوديا ورتل ڪهرجي. پياري ڀاءُ ڀرت جي پريٽ ياد ڪري هڪ هڪ ڀل مونکي ڪلپ وانگر ٿو پاسي. تون ڀلي ومان تي چڙهي ڪپڙا ۽ مٽيا وانر سڏنا مٿان وساء ۽ اسانجي ايوديا موٽڻ جو جلد ڪو پربندو ڪر.

رامچندر جي آڱيا موجب وپيشٿ هڪ ودي ومان ۾ انيڪ پرڪارن جا وسٽر ۽ سوني هيرن جواهرن جا مٽيا ڀري اچي وانر سڏنا مٿان ورکا ڪئي. وانرن کي جيڪي وڻيو سو کڻيا ويا. هو ماڻڪن کي کاڌي جي شين سمجهي مک ۾ وجهڻ لڳا ۽ انيڪ طرح جا ڪپڙا

اُبتا سبتا پائڻ لڳا. اهو ڏسي شري رام، لڪشمڻ ۽ سيتا کلڻ لڳا. انوقت رامچندر جي ايوديا موٽڻ لاءِ وپيشٿ پشپڪ ومان اُتي آندو. اهو ومان ڏاڍو سندر، سون ۽ جواهرن سان جڙيل هو ۽ اُن ۾ انيڪ اُتم چتر چٽيل هئا. اهو ڏاڍو ڪشادو هو جو اُن ۾ هيٺ مٿي گهڻي

توهان سيوڪن کي آئند ڏيڻ وارا، شوڪ ۽ ڊپ کي ناس ڪ
 وارا، سدا ڪروڙ رهن ۽ نئين گيان سروب آهيو. توهانجو اوڻ
 سريشت، اپار دويو ڳڻن وارو، پرڻوئي ٿان بار لاهڻ وارو ۽ گيان جي
 بادلن جو ميڙ آهي. (۲) هي ڳڻ ۽ گيان جا پندار! هي مان رهن
 جي آڇما، وياپڪ ۽ ميا جي وڪارن کان رهن شري رام! مان
 سدا توهانکي نه سڪار ڪريان ٿو. توهانجي ٻانهن جو پرتاپ ۽ بل
 پرچند آهي. دشمن جي ٽولن کي ناس ڪرڻ ۾ توهان ڏاڍا ڪش
 آهيو. (۳) هي دين ديال! هاڻي ڏيا ڪريو ۽ منهنجي پيد ڪندڙ
 ٻڌي ۽ کي دور ڪريو، جنهنجي ڪري مان اُبتا ڪم ڪريان ٿو ۽
 جيڪي ڏک آهي تنهن کي سڪهه مهيني آئند ۾ رها ٿو. (۴) توهان دشمن
 کي ڪڍڻ ڪندڙ، پرڻوئيءَ جا منوهر پوش آهيو. شو پاريتي به
 توهانجا چرن پوچين ٿا. هي راجائن جا مهاراج! مونکي اهو وردان ڏيو
 ته توهانجي ڪلياڻ ڏاڪ چرڻ ڪمان ۾ سدا منهنجي پريت رهي.“
 ديوراج اندر چوڻ لڳو: هي رڳو نات! توهان مهاڀلي راکشس راڻ
 کي ماري هڪ وڏي بلا ٺاري آهي ۽ اسان سڀني ديوتائن کي نريڻ
 ڪيو آهي. هاڻي ڪريا ڪري ٻڌايو ته مان توهانجي ڪهڙي
 ديوتا ڪريان؟
 رامچندر ورائيو: هي ديوراج! جن وانرن منهنجي ڏي
 ۾ ڏنا آهن، تن سڀني کي جيئرو ڪريو ۽ جن جا ڪي به اعضا
 ۾ پيا آهن تن کي به نوبو ڪريو.
 اهو ٻڌي اندر ديو وانرن تي اهرت جي ور ڪا ڪئي ته مٿل
 ائين اُٿي ويٺا جيئن ڪو گهريءَ ننڊ مان اُٿندو آهي ۽ ٻين
 جا پڳل انگ به نيڪ ٿي ويا. تنهن کانپوءِ ديوراج اندر پنهنجي
 رامچندر کي وينتي ڪري چوڻ لڳو: هي نات! هن داس
 کي هلي پوتر ڪريو، سنان آدي ڪري راجائي وستر ڌار ڇڏ
 هلي لڏڪا جو خزانو مال ملڪيت ڏسه ۽ ٻيا

هئي. هاڻي هوءَ سڀني اڳيان نڪلڻ ڏيکي ٿي، ۽ انلاءَ جيئن توهان
مون کي چيو آهي تيئن مان ڄاڻي ڪي انگيڪار ڪريان ٿو.
ائين چئي رامچندر ڏاڍي آدر سان سڀني کي پنهنجي ڀر ۾ ويهاريو.
اڳي ڏيوتا به انڌرڏان ٿي ويو. انوقت شيام سندر رامچندر جي کٻي
پاسي ويٺل سڀني ائين شوڀايمان ٿي رهي هئي جيئن نيري ڪمڻ جي
ڀرسان ڪا سوني ڪمڻ جي ڪلي ٽريل هجي.

—❖❖❖❖❖—

اندر جو مٿل وانرن کي جيئرو ڪرڻ ۽ رامچندر
جو ايوديا موٽڻ.

پنهنجي دشمن راوڻ جي موت ڪري ڏيوتائون ڏاڍا ڀرسن ٿيا ۽
رامچندر وٽ اچي سندس اُستتي ڪرڻ لڳا. برهما جي ڀرڀر ۾ گدگد
ٿي هنريٽ اُستتي ڪرڻ لڳو:—

जय राम सदा सुख धाम हरे । रघुनायक सायक चाप धरे ॥
भव बारन दारन सिंह प्रभो । गुन सागर नागर नाथ बिभो ॥१॥
जन रंजन भंजन सोक भयं । गतक्रोध सदा प्रभु बोधमयं ॥
अवतार उदार अपार गुनं । महि भार बिभंजन ग्यानघनं ॥२॥
गुन ग्यान विधान अमान अजं । नित राम नमामि बिभुं बिरजं ॥
मुज दंड प्रचंड प्रताप बलं । खल बृंद निकंद महाकुसलं ॥३॥
अब दीनदयाल दया करिए । मति मोरि बिभेदकरी हरिए ॥
जेहि ते बिपरीत क्रिया करिए । दुख सो सुख मानि सुखी चरिए ॥४॥
खल खंडन मंडन रम्य छमा । पर पंकज सेवित संभु उमा ॥
नृप नायक दे बरदानमिदं । चरनांबुज प्रेमु सदा सुभदं ॥५॥

هي سڌاءَ سڪ جا ڌار ۽ (ڏک ڪٽڻ وارا) هري! هي ڏنڻ ٻار
ڌارڻ ڪندڙ رڳو ناک! توهانجي ڄڻ ٿئي. هي ڀريو! توهان ڀرو (جن
مرڻ) روڀي هاڻي ڪي چيرون لاءِ شينهن سمان آهيو. هي ناک! هي
سرو وياپڪ! توهان ڪٽڻ جا سمندر ۽ ڏاڍا چتر آهيو. (ا) هي ڀريو

ڪٿي ۽ ائين چوندي اگنيءَ ۾ پرويش ڪيو ته :- جيڪڏهن منهنجو
 هردو سدا ۽ رڳھونائت ۾ لڳل آهي ته سڀ جو ساڪي اگني ديوتا
 منهنجي رکيا ڪري! جي مون من، وچن ۽ ڪرم سان پنهنجي
 پٽيءَ کانسواءِ ٻئي ڪنهن جو ڌيان نه ڪيو آهي ته اگني ديوتا منهنجي
 رکيا ڪري! جي مان پتور ۽ نشڪلڪ آهيان ته اگني ديوتا
 منهنجي رکيا ڪري!

ائين چئي اگني ديوتا کي هٿ جوڙي، جڏهن سیتا اُن اگنيءَ
 جي پٺي ۾ گهڙي ويئي ته اُتي بيٺل راون ۽ راکشن ۾ هاهاڪار
 مچي ويو. پر سڀني جي اُچر جي حد نه رهي جڏهن اُن اگنيءَ
 مان ساکيات پاڻ اگني ديوتا سیتا کي صحيح سلامت وٺي ٻاهر
 نڪتو ۽ چوڻ لڳو:- هي رڳھو ڀر! جانڪي بلڪل نروڙش ۽ نشڪلڪ
 آهي. راوڻ هن کي اُنڪ لالچون ۽ ڏهڪيون ڏنيون، پر هن
 ستيءَ جو من ڪڏهن به وچلت نه ٿيو ۽ هو سدا ۽ توهانجي پريم
 ۽ پڳتيءَ ۾ دريد رهي. هيءَ نشاپ آهي ۽ هن کي سوڪار ڪريو.
 اگني ديوتا جا وچن ٻڌي چوڌاري خوشي چانئجي ويئي ۽
 شري رام به پرسن ٿيو. هو چوڻ لڳو:- اگني ديوتا! مون کي چڱيءَ
 طرح سڏ آهي ته جانڪيءَ جو من سدا ۽ مون لڳل آهي، پر راوڻ جي
 گهر هڻ ڪري، لوڪن جي درشتيءَ ۾ سندس پريڪيا ٿيڻ ضروري

ڪندس ته عام پرڄا لاءِ اهو خراب مثال ٿيندو. انلاءِ هن سڀيتا کي چيو: ڪلياڻي! سنگرام ۾ شتروءَ کي جيتي مون توکي هن جي چنبي مان ڇڏايو ۽ پنهنجي آڀان جو بدلو چڪايو. مون جو هيڏو ڪشالو ڪري هنن مٿن جي پراڪرم ڪري ڍڙ ۾ سوپ پائي، سو رڳو توکي موٽائي هٿ ڪرڻ لاءِ ڪين ڪيم، پر سڌاچار ۽ نيٽيءَ جي رکيا لاءِ، اڻپاڇاريءَ کي ڏنڊ ڏيڻ لاءِ ۽ پنهنجي اوچ ڪل جو منهن مٿي ڪرڻ لاءِ ڪيم. تون پراڻي مرد وٽ رهي آهين ۽ تنهنجو هن سان سپرڻس ٿيو هوندو. انلاءِ هاڻي توکي جتي وڻي ٿئي وڃي ره ۽ منهنجو ٿوسان ڪوبه پريوڄن ڪونهي.

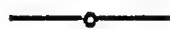
ايترن ماڻهن جي اڳيان پٽيءَ جي مک مان اهڙا ڪنور وڃن ٻڏي سڀيتا جي اکين مان جل جي ڌارا وهڻ لڳي. جنهن سڀيتا پٽيءَ جي ڀرڀ ڪري ڪيترا سنڪٽ سٺا هوا ۽ اڇل ايڪنشنا ڌاري پٽيءَ جي ٽپسيا ڪئي هئي، تنهنڪي اهو پٽي اڄ چيندڙ وڃن چئي رهيو هو! انوقت هن سورميءَ جو ٽيڇ ظاهر ٿيو ۽ هوءَ چوڻ لڳي: هي پراڻنات! توهان منهنجي سيل، ست ۽ ڀرڀ کي ڄاڻندي به اهڙا ڪنور ۽ اڻ سهاڻيندڙ وڃن چئي رهيا آهيو! راوڻ مون کي زوريءَ کڻي ڀڳو، انوقت جو هن جي سرڀر سان منهنجي سرڀر جو سپرڻس ٿيو، تنهن منهنجو ته ڪو وس ڪونه هو. منهنجو وس ته پنهنجي من تي آهي جو سڌاءِ توهانجي ڌيان ۾ لڳل آهي. ان هوندي به جو توهان منهنجي سڌاچار ۾ سنڌيه ڪريو ٿا ته منهنجي جيئڻ مان ڪهڙو سودا! هي لڪشمل! تون منهنجي لاءِ چڪيا تيار ڪو ته مان اڳئيءَ ۾ پرويش ڪري هن شرڀر کي پسر ڪري ڇڏيان.

لڪشمل سڀيتا جو آڀان سهي ٿئي سگهيو، پر انوقت رامچندر جو ٽيڇ ساڪيات يهراج سمان هو جو هن کي ڪجهه چوڻ جي ڪنهنڪي به همت نه ٿي. سڀيتا جا وڃن ٻڏي لڪشمل رامچندر ڏانهن نهاريو ۽ اشاري مان سندس مطلب سمجهي هن وڏي چڪيا تيار ڪري ان ۾ اڳئي لڳائي. سڀيتا هٿ جوڙي رامچندر جي ڀرڪرما

ٺاڻيو. رامچندر ڪجهه وقت مؤن ڌاري ويچار ۾ ويٺو رهيو ۽ پوءِ
 ڏو ساهه کڻي وپيشٽ ۽ انگڊ کي آڳيا ڪيائين ته سیتا کي سنان
 ڪرائي ۽ راجائي ڪپڙا ۽ ڳهر پارائي وٺي اچو. جيتوڻيڪ جانڪيءَ جي
 مرضي هئي ته هو سنان کان سواءِ ميرن ڪپڙن ۾ ئي پٽيءَ وٽ وڃي،
 پر ته به هن پٽيءَ جي آڳيا موجب سنان ڪيو ۽ راجائي وستر پهريا
 ته هنجي ڪومايل سريو ۽ اُسانيل منهن ۾ پاڻي آيو. پوءِ هنڪي هڪ
 سينگاريل پالڪيءَ تي چاڙهيائون، جنهنجي چوگرد سوني جون
 لٽيون کڻي دربان هلا لڳا. جڏهن اُها پالڪي وائر سڏنا مان لنگهي،
 ته جنهن سیتا لاءِ هيڏو سنگرام لڳو هو تنهن جو درشن ڪرڻ لاءِ، وائر
 جا حشام اچي مڙيا ۽ هڪ ٻئي کي ڏکا ڏيڻ لڳا. تڏهن سگريو ۽
 وپيشٽ سڀني کي چيئيڙ ۽ پالڪيءَ کان پري ڪرڻ لڳا. اهو ڏسي
 رامچندر چيو: هنن وائرن کي چوڻا پري ڪريو؟ هي سڀ منهنجا
 مائٽ ۽ ڀائر آهن. جانڪيءَ کي چڱو ته پالڪيءَ مان لهي پٽدل اچي
 ته جيئن سڀيئي کيس ڏسي سگهن.

رامچندر جا اهي گنڀيروچن ٻڌي لڪشٽ، وپيشٽ ۽ سگريو کي
 ڏاڍو ڏک ٿيو پر هو ڪجهه ڪچي ڪين سگهيا. سیتا لڄ ۾ ڀرجي
 پٽدل وائر جي سڏنا مان لنگهي پنهنجي پرائڻاٺ وٽ آئي. هنجي
 من ۾ پٽيءَ سان ملاپ جي جا اُڪير هئي تنهن جو ته ورڻن ڪري
 نٿو سگهجي. هن وسيم، آند ۽ ڀرير ڀريل نيٽن سان رامچندر جو
 منهر منهن ڏنو ته هن جي گهڻي وقت جي من جي پيڙا دور ٿي.
 انوقت جانڪيءَ جو مک ڀرسن ٿي نرمل چندرمان سمان ٻهڪڻ لڳو.
 پنهنجي اڳيان جانڪيءَ کي نمرتا سان بينل ڏسي رامچندر
 کيس ڪجهه وقت ته نهاري ڏسڻ رهيو. ڪارن گهنگهوال وارن واري
 سندر ڪمل ٿيڻي پياري پٽيءَ کي گهڻي عرصي کانپوءِ ڏسي هنجي
 هردي ۾ ڀرير ڀرجي آيو، پر لوڪ مريادا جي رکيا لاءِ هن پنهنجي
 ڀرير کي به ڏي ڇڏيو. هن سوچيو ته پرائي مرد جي گهر رهيل استري
 کي نردوش ست ڪرڻ کانسواءِ، جي مان ڀرير جي وس ٿي سويڪار

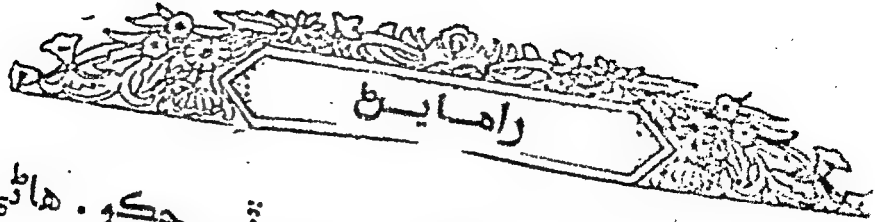
سيتا جي اڳي پريڪيا.

شري رامچندر هنومان کي چيو ته هو، وپيشڻ کان آگيا وئي سيتا کي وڃي سهوري حقيقت ٻڌائي ۽ سندس نياپو وٺي اچي. هن پيري هنومان لڙڪا ۾ ويو ته راکشن سندس آدرستڪار ڪيو ۽ هو لڙڪا نريش وپيشڻ کان موڪل وٺي اشوڪ واٽڪا ۾ آيو. اُتي اچي هنومان ماما سيتا کي پرڻام ڪيو ۽ راوڻ جي موت ۽ رامچندر جي ڪش ملڻ جو پريم سماچار سڻايو. اهو ٻڌي سيتا کي گهڻيءَ خوشي ڪري ڪجهه اُجهيوئي نٿي، پر جڏهن سامهه ۾ آئي، تڏهن چيائين: هي مهاوير! مونکي تو جيڪو سماچار سڻايو آهي تنهن جي بدلي توکي ڏيڻ لائق مونکي ڪا يوگيه وسٽو ڏسڻ ۾ نٿي اچي! تنهي لوڪن جو راڄ به انجي بدلي ٿيڻ آهي.

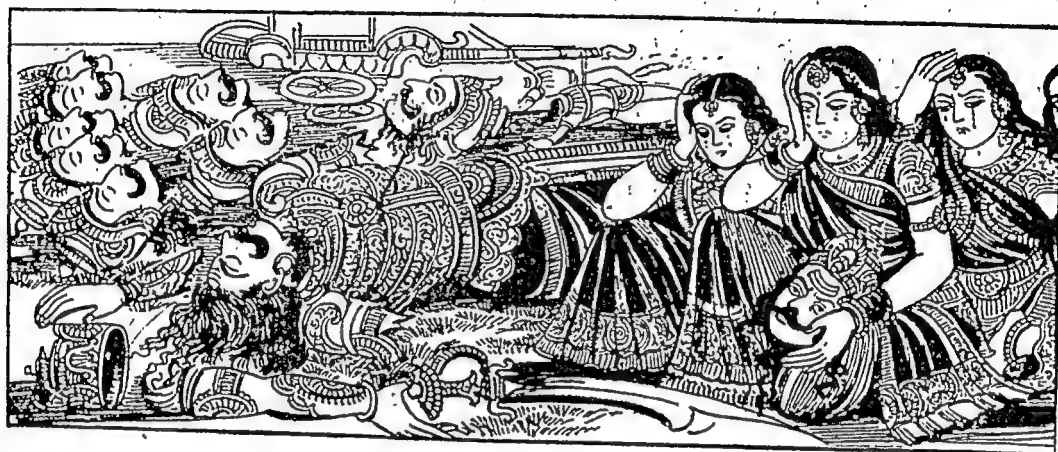
هنومان چيو: هي ديوي! اوهانجي الوڪ ڀتورت ڌرم ڪريڻي رامچندر جي جيت ٿي آهي. توهان جهڙي سٽيءَ جو ۽ ڀريو رامچندر جو درشن مولاءِ سڄي پرڻوي جي راڄ کان به وڌيڪ آهي. هاڻي توهان مونکي آگيا ڏيو ته مان هنن نردئي پهريدار راکشسيائين کي ماري ڇڏيان جو هيءُ توهانکي ڏهڪائينديون ۽ ستائينديون هيون.

اهو ٻڌي سيتا واريءَ سيتا ورندي ڏني: نه، نه، هرگز نه! هنن ويچارين جو ڪوبه ڏوهه ڪونهي. هيءُ ته ويچارين فقط حڪم جون بنديون هيون ۽ راوڻ جي حڪم موجب هلنديون هيون. مونکي جيڪو دڪم پراپت ٿيو سو منهنجي پرابڌ ۾ لکيل هو. دڪم ڏيندڙ ته هڪ وسيلو آهي، انلاءِ اُن تي ڪروڙ ڪروڙ نه گهرجي: پيو ته اپراڌ سڀ کان پيا ٿين، تنهن ڪري اپراڌي سان به برائيءَ عيوض ڀلائي ڪرڻ گهرجي. هاڻي تون جلد منهنجي سواهيءَ وٽ موٽي وڃ جو مان سندس درشن جي پياسي آهيان. هنومان سيتا کان موڪلائي شري رام کي اچي سندس نياپو

جي موت تي اسانجو ويڙهه به پورو ٿي چڪو. هاڻي جيئن هو
منجھو ڀاءُ آهي، تيئن مونکي به پيارو آهي. هو سنگرام ۾ شورو ڏيڻ
اڪرمي هو ۽ ڏٺو ته هن کٽيوڻ جي اُٿل ڪٽي ڪي پراپت ڪيو
هي. انلاءَ ڌرم انوسار توکي هن جو آگني سنسڪار ڪرڻ گهرجي،
جنهن ۾ توکي جس ملندو.
شري رام جا اهي وڃن ٻڌي، وپيش ٻڌي ۽ انوسار راوڻ جو
آگني سنسڪار ڪيو، تڏهن مندو دري آدي راڻيون به راوڻ کي
ڏانهن ڏانهن موٽي ويون. پوءِ وپيش رامچندر جي
اڳيان هٿ جوڙي اچي بيٺو. تڏهن رامچندر لڪشمڻ کي آڻيا
ڪٿي ته هي پراڻا! تون وانرن جي راجا سگريو، رچراج جهمونٺ،
انگد ۽ هنومان آدي ويرن کي لڙڪا ۾ وٺي وڃي وپيش ڪي
راجگديءَ تي ويهار.
رامچندر جي آڻيا موجب سڀيئي لڙڪا ۾ ويا ۽ وپيش ڪي
راجتلڪ ڏنائون. سڀني هٿ جوڙي وپيش اڳيان سر نوايو ۽ پوءِ
وپيش سڀني منترين کي وٺي رامچندر وٽ آيو ۽ اچي ڪيس
پيرين پيو. رامچندر ڪيس اُٿاري کڻي ڇاڻي سان لاٿو ۽ پوءِ سڀني
وانرن کي پاڻوٺ گهرائي چوڻ لڳو. هي وانر ويرو! توهانجي پراڪرم
ڪري ئي پرڀل شترو مارجي ويو ۽ وپيش کي لڙڪا جو راڄ مليو.
توهان مونتي جيتري پلائي ڪئي آهي سا مان ورڻن ڪري نٿو
سگهان. توهان مونکي پنهنجن ڀائرن سان پيارا آهيو ۽ مان توهانجي
اُپڪار جو بدلو ڏيئي نٿو سگهان.
رامچندر جا مٿر وڃن ٻڌي وانرن جي اکين مان پريءَ پري
لڙڪو وهڻ لڳا ۽ هو شري رام جي پيرن تي ڪري چوڻ لڳا ته ه
ناٺ! اسان ڪهڙي سمرتي آهي جو خسيس وانرن کان مهاپيند
اڪشس ماري وڃن! اهو سڀ توهانجوئي پرتاپ آهي. اسان وان
نماڻو) ڄاڻي توهان اسانکي ڪوتارت ڪيو آهي.

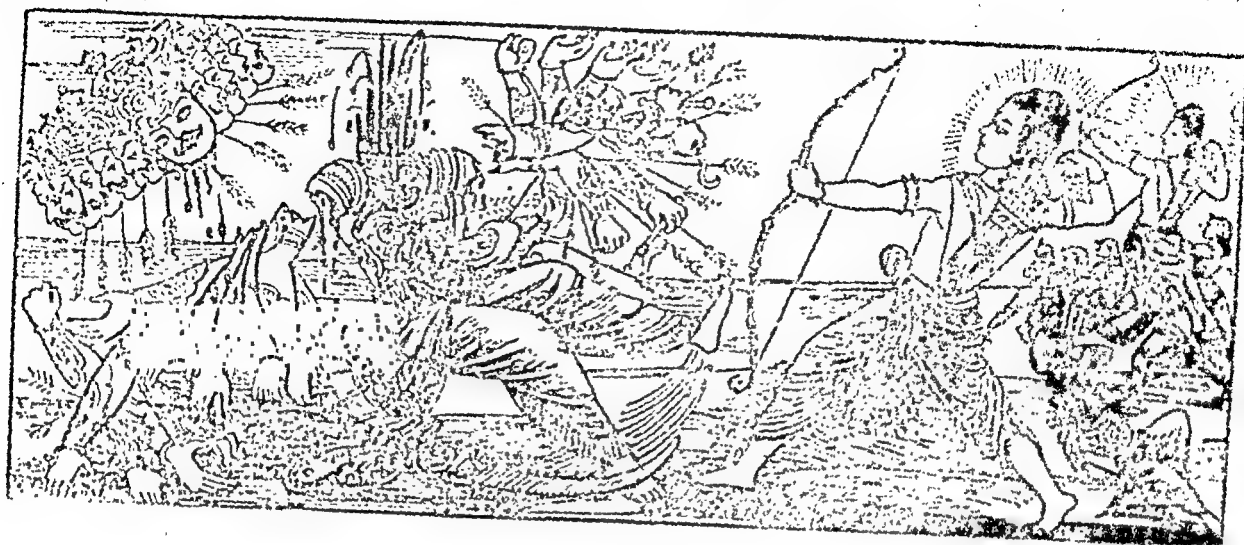
لڳيون. راوڻ جون راڻيون، جن کي ڏسڻ به ڌرلپ هو، سي اڄ وار چوڙي، ڇاڻي پٽي، اوچنگارون ڏيئي روڊن ڪري رهيون هيون. مندودري چوڻ لڳي: هي سوامي! ورڻ ڪبير ۽ اندر آدي ديوتائن کي به توهان جيئيو هو، پر توهان کي هڪ بنواسي منس ڪيئن ماري سگهيو؟ نشچيم سان شري رام وڻڻو ڀڳوان آهي ۽

سٽي سيتا لڪشي آهي. انهنجو ايمان ڪري، توهان هيءُ ڦل پاڻ ۽ مون کي وڌو ٿيڻو پيو. ميم دانڙو منهنجو پٽ، راوڻ منهنجو پٽي ۽ اندر جيڪ منهنجو پٽ، انهن تي مون کي ڪيترن گيرب هو! پر هاءِ زمانو ساڳيو نٿو رهي. مان اڀاڳڻ توهان لاءِ رڙان پئي ۽ توهانجون پيون پياريون راڻيون به اناٺ ٿي وريلاپ ڪري رهيون آهن. هي ناٺ! هنن کي ته اٿي ڏيرج ڏيو. توهان سوني جي پلنگن تي سهڻ وارا اڄ ڌوڙ ۾ ڪيئن پيا آهيو!

پنهجي گهر جي استرين کي روڊن ڪندو ڏسي، وپيش جي من ۾ به ڏاڍو دک ٿيو ۽ هو به روئڻ لڳو. تڏهن رامچندر جي آڳيا موجب لڪشمن وپيش کي گهڻي قدر سمجهائي ڏيرج ڏنو. راڻين جا وريلاپ ٻڌي وپيش کي دک ته ٿيو پر ته به هن اڻياچاري ڀاءُ جو اڳني سنسڪار ڪرڻ واجب ٿئي سمجهيو. انوقت رامچندر کيس چيو: هي وپيش! دشمني جيئن ٿيندي جيئن ٿاين ٿيندي آهي ۽

لڳو ۽ اُن کي ڌاري ڇڏيائين . اُهو ٻاڻ راوڻ جا پراڻ ڪڍي وري

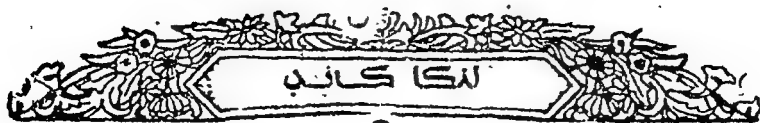

اچي رامچندر جي ترڪش ۾ پيو .
 راوڻ جي مرڻ تي چو طرف رامچندر جي جڳهه ڇڏي ڪار ٿيڻ لڳي
 ۽ ديوتائون پشپن جي ورکا ڪرڻ لڳا . شتروءَ کي ماري ۽ پنهنجي
 پرڳڻا پوري ڪري شري رام به ڏاڍو پرسن ٿي مشڪل لڳو . ان
 وقت هنجي وچتر ڇڏي به ڏاڍي منوهر هئي . جڏاڻو مٿي تي،
 هٿن ۾ ڏنڻ ٻاڻ، شيام سندر بدن تي رت جون بوندون ۽ سندس
 پرسن مڪه ڇڏي مان وڃي رهيو هو . انوقت وائرڻ جي
 سڱا ۾ ائين ٿوڀي رهيو هو، جيئن ديوتائن جي وچ ۾ اندر .

—:~::~~::~~:—

راوڻ جو اگني سنسڪار ۽ وپيشٽ جو راجتڪ .

راوڻ جي مرتبوءَ جو ٻڌي سندس راڻي مندودي وياڪل ٿي
 مورچت ٿي ڪري پئي . سندس ٻيون راڻيون کيس اُٿاري ۽ ورلاپ
 ڪنديون ٻڌ پوميءَ ۾ وٺي آيون . اُهي راڻيون پنهنجي پرتاپ هالي
 پياري ٻڌي جي ڪٽيل ديهه کي ڏوڙ ۾ گذرن ۽ گجهن جي وچ ۾
 ٻيل ڏسي نيترن مان جل وهائڻ ۽ ورلاپ ڪرڻ لڳيون . هوراوڻ
 جي جوگرد ويهي هنجي مٿن ۽ ٻل جو ورڻ ڪري اوسارڻ

ڪيو جو راوڻ جي هٿن مان ڏنڻس ٻاڻ ڪري پيو ۽ هو ڊانوا ڊول ٿي رت ۾ ڪري پيو. اهو ڏسي راوڻ جو سارڻي ڊپ ۾ ڀرجي راوڻ جو رت ڀڙ ڇوميءَ کان ٻاهر هڪلي ويو. راوڻ جڏهن هوش ۾ آيو، تڏهن پاڻي ڀڙ ڇوميءَ کان ٻاهر ڏسي پنهنجي سارڻيءَ تي ڏاڍو ڏمريو. راوڻ جي مٿان ته ڪال سوار هو ۽ سندس وڍڪ شڪتي ناس ٿي ويئي هئي. هو سارڻيءَ کي چوڻ لڳو: اڙي مورڪ! ٿو مون کي گيدي سمجهي ڀڙ ڇوميءَ مان هيڏي آئي منهنجي عمر ڀر جو جس ۽ ڪيرتي ٻوڙي ڇڏي. هينئر سيگهه مان واپس وڃ، جو ائين نه ٿئي ته مٿان منهنجو شترو پڇي وڃي.

سارڻيءَ ورائيو: مهاراج! مان توهانجو هٿ ڇڻيڪ آهيان ۽ شتروءَ جو وڏيل ڀراڪرم ۽ تيج ڏسي توهان کي بچائڻ لاءِ هيڏي ڀري وئي آيو آهيان. هاڻي توهانجي آڱيا موجب ڀڙ ڇوميءَ تي وري هلائيندو. انريت جوش ۾ ڀرجي راوڻ جڏهن ٻيهر ڀڙ ڇوميءَ تي آيو ته پينڪر استرن شسترن جي ورڪا ڪرڻ لڳو. رامچندر انهن هٿيارن کي ڪٽڻ لاءِ پيا استر هلائڻ لڳو ۽ اهي استر شسترو پاڻ ۾ ٽڪڙجي اهڙو پينڪر آواز ڪرڻ لڳا جڏهن ته بارود سان ڪو ٻهاڙ ڌري رهيو هجي. راوڻ پانٽ پانٽ جا هٿيار، گدا، چڪر، پالا، ترشول آڏي هلائيندو رهيو جي رامچندر ڪاٿي پنهنجن ٽڪن ٿيڙن سان راوڻ جا سڀ ٻانهون ۽ پيا انگ ڪاٽڻ لڳو. راوڻ جا اهي سڀيا انگ ڪٽجي وري به نوان ٿي ٿي پيا، جو ڏسي رامچندر چنتا ۾ پئجي ويو ته هيءُ شترو ته مرڻ سان به نٿو مري. انوقت ماڻهي ڪيس صلاح ڏني ته برهم استر جو ڀريو ڪريو.

ماڻهيءَ جي ياد ڏيارڻ تي رامچندر اگست منيءَ جو برهم استر ڪڍيو. اهو اهو گهه استر سڀني ٿٽون جي سار تيج مان ٺاهيو ويو هو ۽ ڀريل ڪال جي اڱيءَ سان تيجسوي ۽ پسم ڪندڙ هو. شري رام انهيءَ استر کي وڌي ڀورو ڪ ڏنڻس تي چاڙهي راوڻ کي هنيو. اهو ٻاڻ وچ سان پينڪر ڪڙڪاٽ ڪندو راوڻ جي چاٽيءَ تي وڃي

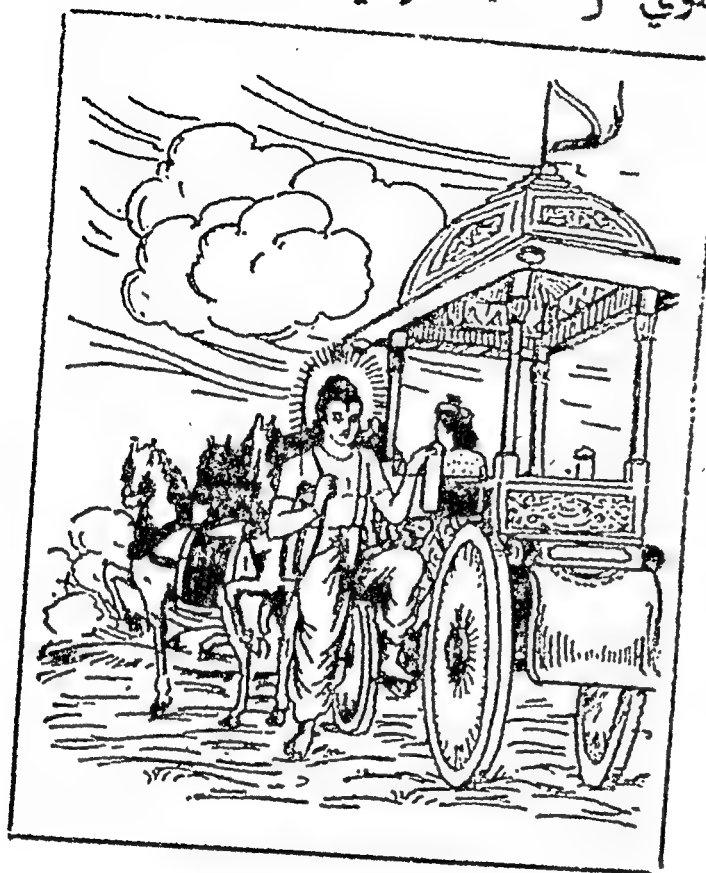

اهو ڏسي وپيش گدا کٽي وڃي راوڻ سان ڀڏ ڪرڻ لڳو. جنهن.
 وپيش کي راوڻ اڳيان اکيون مٽي کٽڻ جي جرئت ڪين ٿيندي
 هئي، سوئي وپيش اڄ رامچندر جي پرتاپ ڪري راوڻ سان دوبرو
 گدا ڀڏ ڪرڻ لڳو. وپيش راوڻ جي چاٽيءَ ۾ اهڙي زور سان گدا
 هنئين ته راوڻ جي ڏهن ئي مڪن مان رت جون آڻيون ٿيل لڳيون.
 راوڻ اُنهي ڪجهه پرواهه نه ڪري وپيش سان ڏاڍي ڪروڙ ۾
 ڀرجي وڙهڻ لڳو جو وپيش جادوي ساڻو ٿي پيو. تڏهن هنومان
 وڃي راوڻ جي ساهون ٿيو ۽ ٻيا وانر به راکشس سڏا سان لڙڻ
 لڳا. وري به اچي مها سنگرام مٿو. تڏهن راوڻ هڪ مايا رچي ۽
 هڪ اهڙو آسٽر هلايو جو چو طرف اچو گهائو دونهن ٿلهجي ويو جو
 سڀيئي هڪ ٻئي کي ڏسي نٿي سگهيا. پوءِ جڏهن اهو دونهن دور
 ٿيو ته چو طرف لکين ڪروڙين راوڻ ڏسڻ ۾ آيا جيڪي وانرن سان
 وڙهڻ ۽ ڪرڻ لڳا. تڏهن وانر ڏاڍو ڏکي ٿيا ۽ چوڻ لڳا ته هاڻي
 جيت جي آشا رکڻ اجائي آهي جو هڪ راوڻ کي جيتڻ ئي مشڪل
 هئو سو انهن بيشمار راوڻن کي ڪيئن ماري سگهبا!
 انوقت رامچندر سرجيٽ ٿيو ۽ پنهنجي سڏا کي وياڪل ڏسي
 راوڻ جي سڄي مايا جو ناس ڪيائين جو رڳو هڪ راوڻ وڃي بچي
 پوءِ رامچندر راوڻ تي اهڙي زور سان آسٽر شستن جو ڀريو

رامچندر جا وڃن ٻڌي راوڻ تهڪ ڏيئي کلڻ لڳو ۽ پوءِ ڪروڙ ۾
 ڀرجي رامچندر مٿان هڪ ساهيءَ ايترا ته تير هلايائين جو بادلن ۾ سورج
 وانگر، رامچندر تيرن ۾ ڍڪجي ويو. تڏهن رامچندر هڪ ئي اڳئي
 پاڻ هلائي سڀني تيرن کي کن ڀل ۾ ناس ڪري ڇڏيو. راوڻ هڪڙو
 استر اهڙو هلايو جو اُن مان سورج سمان انيڪ تيز چڪر پرڳهت تي
 رامچندر کي ناس ڪرڻ لاءِ آيا، پر رامچندر وايو به استر هلائي اُن
 استر ۽ چڪرن کي ناس ڪري ڇڏيو. رامچندر راوڻ جي گندڙو
 استر جو جواب گندڙو استر سان ڏنو ۽ جڏهن راوڻ نانگ استر جو
 ڀريو ۽ ڪري اسنڪيه زهريلو نانگ پيدا ڪيا ته رامچندر ڳوڙ استر هلايو
 جنهن سان سڀ نانگ ڪاڇي ويا. پنهنجن دڻوي استرن کي بيڪار
 ٿيندو ڏسي راوڻ پنهنجن تڪن تيرن سان رامچندر جي گهوڙن کي
 زخمي ۽ سارڻيءَ کي مورچت ڪري ڇڏيو.

رامچندر پنهنجي سارڻيءَ کي سرجيت ڪيو ۽ ڪروڙ ۾ ڀرجي
 راوڻ تي اهڙي زور سان تير هنيو جو رت ڀرڙا ڀرڙا ٿي پيو ۽
 گهوڙا مري ويا. راوڻ اُمالڪ وڃي ٻئي رت تي چڙهيو ۽ هڪ مهاڀاري
 ترشول رڳھونات مٿان اُڇلايائين. رامچندر اندر جي ڏنل شڪتي
 سان اُن ترشول کي ڀرڙا ڀرڙا ڪري ڇڏيو. رامچندر راوڻ جي
 ڏهن ئي سرن ۾ ڏهه تير هنيو جنهنڪري راوڻ جي سسين مان رت لائون
 ڪري وهڻ لڳو. راوڻ رامچندر تي به اسنڪيه پاڻ هلايا پر رامچندر
 اُنهن پاڻن کي ڪاٽيندو، ڀرڻ سمان اڇل ۽ اڏول بيٺو رهيو. سڀيئي
 وانر ۽ وپيشڻ آدي راکشس رام راوڻ جي اها وچتر ڀڏ ڏسي اُچڇرڇر
 ۾ ڀرجي ويا. اُنوقت راوڻ هڪ مهاڀينڪر اموگه شڪتي وپيشڻ تي
 هلائي. اُن شڪتيءَ کي مها ڪال جي ڏنڊي سمان وپيشڻ جا ڀراڻ وٺڻ
 لاءِ ايندو ڏسي شرڻاڳت وتسل ڀرڻو رامچندر وپيشڻ کي پٺيان
 ڪري پاڻ تي اُن شڪتيءَ جو وار ٿيڻ ڏٺو. انلاءِ شري رام ٿوريءَ دير
 لاءِ مورچت ٿي ڪري پيو.

ي، ٻڌهن هو هڪ اُٿل رت تي سوار ٿي ٻيهر ڀٽ ڀوميءَ تي آيو.
وقت اندر رامچندر کي ڀٽل ڏسي سوچيو ته اهو برابر جو مقابلو
ڇڏيو ۽ انلاءَ هن پنهنجو تيجسوي رت ۽ سارڻي رامچندر ڏي

وڪليو. جڏهن اندر جو
سارڻي مائلي، اندر جا ڏنل اسٽر
اسٽر ۽ شڪتيون رت ۾ رکي
آئي رامچندر اڳيان حاضر ٿيو،
تڏهن رامچندر ديوراج اندر
جو احسان مڃي، اُن رت تي
سوار ٿي راوڻ سان ڀٽ ڪوڙ
لڳو. هن پنهنجي سڄي سڻا
کي چيو: هي سوروڀرو!
هاڻي توهان ٿڪا هوندا، انلاءَ
هاڻي توهان وڌيڪ ڀٽ نه
ڪريو ۽ منهنجي ۽ راوڻ
جي لڙائي ڏسو.

راوڻ رامچندر جي سامهون اچي چوڻ لڳو: اڙي ٿپسوي!
ياد رک، تون هيل ٽائين جن جوڌن کي ماريو آهي، مان اُنهن جهڙو نه
آهيان. مان تنهنجي لوڪن ۾ پرست راوڻ آهيان ۽ منهنجي ئي قيد خاني
۾ وڌا وڌا راجائون ۽ لوڪ پال بند آهن. منهنجو نالو ڀٽندي ئي
وڌا وڌا شور وڀر ٿر ٿر ڪنبد آهي ۽ اڄ جي تون ڀٽ ڀوميءَ تان ڀڄي
نه وين ته مان توکان اڳوڻو بدلو چڪائي ضرور تنهنجا پراڻ ڪيندس.
تون مها ڪال راوڻ جي هٿ چڙهيو آهين.

راوڻ جا دروڇن ڀٽي رامچندر کيس کلي جواب ڏنو: تو
جيڪا پنهنجي وڏائي ڪٿي سا بلڪل سچ آهي. پر هن وقت پاڻ نه
ڀڌاءِ پر پنهنجو ڀل ڏيکار!

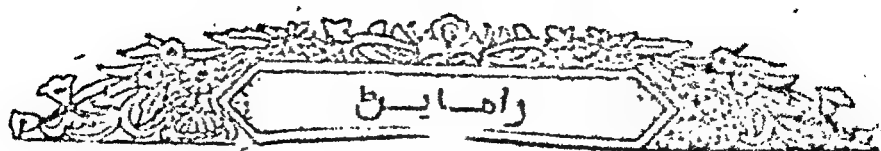

”هائِ رام! رکيا ڪريو“ پڪاري هيڏي هُودي پڇڻ لڳا. تڏهوڪي
 رامچندر اڳتي استر هلايو جنهنڪري آڪاش ۾ سورج جهڙو پوکاڻو
 ٿي ويو جنهن ۾ اُهي سڀ مايوي جيو گم ٿي ويا.
 انڌڪار ناس ٿيو ته وانرن همٿ ٻڌي راکشس سڻا ٿي زور
 سان حملو ڪيو. ٻنهي پاسن ۾ گهور ڍٽ مچي وئي. ڪريپڙ ۽ تلوارون
 اکين ڇهڪڻ لڳيون ڇڻ ڏهن ئي ڏنساڻن ۾ وڃ ڪنوي رهي آهي
 هاڻين، گهوڙن ۽ سانڊن جي اهڙي چيٽڪار ٿيڻ لڳي جو ڇڻ انيڪ
 بادل گرجي رهيا آهن. رامچندر ۽ ٻين شور وڀرن جي تڪن تيورن
 سان سر ڌڙن کان ڌار ٿي برف جي ڳڙن وانگر وسڻ لڳا. ٻاڻن
 تلوارن ۽ ڪهاڙن جي لڳڻ ڪري شريون مان رت ائين وهڻ لڳو
 جيئن چشمن مان جل وهندو آهي. ڪانٽرن کي ڌڪائڻ واري رت
 جي پينڪر ندي وهڻ لڳي، جنهن ۾ هاڻي، گهوڙا، گڏهه جل جي
 جيون وانگر وهڻ لڳا. وڏا وڏا جوڌا جنگ ۾ ڪٽجي ائين ڪرڻ
 لڳا، جيئن اُن نديءَ جي ڪناري بيٺل وڏا وڏا وڻ ٻهي پوند
 آهن. انهي جي چرٻي اُن نديءَ ۾ جل جي ٿيڻ وانگر ٿي لڳي. پوت
 پشاج ۽ بيمثال اُن پينڪر نديءَ ۾ سنان ڪري ٽهڪ ڏيڻ لڳا. ڪانو
 ۽ سرڻيون اُن نديءَ ۾ وهندڙ هٿ، ٻانهون وغيره عضوا ڪٽي اُڏامڻ
 لڳيون ۽ هڪ ٻئي کان چئي ڪاٺ لڳيون. ڍوڻيون ۽ پشاجڻيون
 کوپڙين ۾ ڀري ڀري رت ۽ چرٻي پي ڏي ڪري، کوپڙين جا جهانجهه
 وڃائي، نچڻ ۽ ٽهڪ ڏيئي پينڪر گيت ڳائڻ لڳيون. چو طرف
 هاءِ هاءِ ۽ مارو ڪاٺو جي گرڇنا ۾ راکشس ۽ وانرن جي اُها مها پينڪر
 ڍٽ گهڻو وقت هلندي رهي.

راوڻ جو هوٽ.

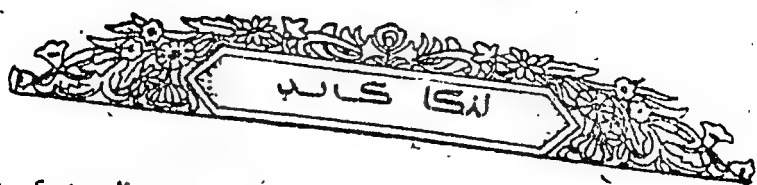
راوڻ جو رت، سارڻي ۽ گهوڙا رامچندر هٿان ناس ٿي چڪا
 هئا ۽ هن جڏهن ڏٺو ته سندس سڀني سردارن جو اٽ ٿي چڪو

نه هڪ خسيس جيئو آهي.

رامچندر جا اهي ڌرم مٿه وڃن ٻڌي، وپيشڻ سندس چوڻ تي ڪري ويو. انوقت ٻنهي سڻائڻ ۾ مها سنگرام شروع ٿي ويو. ٻنهي پاسن جا جوڌا متوالا ٿي هڪ ٻئي کي ڪٽڻ ۽ مارڻ لڳا. راکشس پنهنجن پينڪر هٿيارن سان وائرن کي ڪٽڻ لڳا ۽ وائر انهن کي هيٺ دسي. پنهنجن ٽڪن نهن سان پيٽ چيري آندا اوجھريون ڳچيءَ ۾ پائي ڪرچڻ لڳا. سگريو راوڻ جي سڻاڻ تي وروپاڪيه جي هاڻي جي، مٿس تي ڏاڍي زور سان هڪ پٿر جي چپ هڻي جو اهو هاڻي پوئتي پڇي راکشس جي سڻا کي ئي لتاڙڻ لڳو. وروپاڪيه ٽپ ڏيئي هاڻيءَ تان هيٺ لٿو ۽ سگريو تي تلوار جو وار ڪيائين. سگريو جو رت وهڻ لڳو ته به هن گدا جي هڪ ڀرپور ڌڪ سان وروپاڪيه جو مٿس ڌاري ڇڏيو ۽ هو مري ويو. وروپاڪيه کي مٿس دسي مهوڊر نالي وڏي پيٽ واري مها بلوان راکشس سگريو تي حملو ڪيو، پر نيٺ سگريو تلوار سان سندس سر ڪپي ڇڏيو. پوءِ مها پارشو ۽ انگڊ جي پاڻڀر گدا ڏي ٿي جنهن ۾ مها پارشو مارجي ويو.

پنهنجن ٽنهي سڻاڻن جي مارجڻ تي راوڻ ڪروڙ ۾ ڀرجي هڪ ٿامس نالي اهڙو استر هلايو جو وائر سڻا ۾ چوڻاڻ باهه جا مڇ ٻوڙ لڳا ۽ وائر ان ۾ جلڻ ۽ ڪيڪون ڪري هيڏانهن هوڏانهن پڇڻ لڳا. انوقت رامچندر ورڻ استر هلايو جنهنڪري اها اگني شانت ٿي وئي ۽ چوڻاڻ ڏي هير لڳڻ لڳي. راوڻ رامچندر تي زهريلن ٻاڻن جي ورکا ڪرڻ لڳو. پر شري رام انهن کي وڇرڻي ڪٽيندو ٿي ويو. ٻنهي طرفن کان ايترا ته ٻاڻ هليا جو آڪاش ٻاڻن سان ڀرجي ويو ۽ اوندهه ٿي وئي. پر جڏهن سورج اٿس ٿيو تڏهن ته چوڻاڻ ڪهائو انڌ ڪار ٿي ويو ته به ٻنهي سينائن جي وچ ۾ لڙائي وڌيڪ پينڪر ٿيندي وئي. انوقت راوڻ اهڙي مايا پڪيڙي جو بيشمار شينهن، جيتا، بگڙ، اڄڪڙ ۽ واسينگ نائڪ اچي پٽڏا ٿيا. پوءِ ته چوڻاڻ مڇي ويو ۽ وائر ڏاڍا وياڪل ٿي ”هه راءِ! رکيا ڪريو.“

پنهنجو جوش ۽ ڪروڙ هلي رام مٿان لاهيو ته پوءِ جانڪي به
 توهانجي ٿيندي.
 انريڪ مٿر جي سمجهاڻ تي راوڻ هٽيو ۽ رام لڪشمڻ کان ئي
 ميگهناڊ جي موت جو بدلو وٺڻ لاءِ يڌ ڪوڙ جو سانباھو ڪيائين.
 هو زره بختر ڀائي ۽ پنهنجا پينڪر اسٽر شستر ڪڍي هڪ آڏن گهوڙن
 واري رت تي سوار ٿيو. سندس باقي بچيل ٽي سٿنائون تيار ڪري لنگا
 مهوڊر ۽ ورو پاڪيه به پنهنجون وديون سٿنائون تيار ڪري، تلوارون،
 کان ٻاهر نڪتا. مها ٻوان راڪشس هٿن ۾ ڏنڻس ٻاڻ، تلوارون،
 گداگون، ڪنڊيدار ڏنڊا، پالا، برچيون ۽ ڪهاڙا آڏي هٿيار ڪڍي،
 انيڪ قسمن جي سوارين يعني هاٿين، رٿن، گهوڙن، ڍڳن، آڏن
 وغيره تي سوار ٿي ڏاڍي ڪرڻا ڪندا، جنگهه جي ميدان تي آيا.
 انوقت ڍول، نغارا ۽ توتارا آئين وڃي رهيا هئا جو چڻ ته پرليه ڪال
 جا بادل ڪرڇي رهيا آهن.
 راوڻ ڪي سٿنا سهيت ڏسي وائر جوڏا به جوش ۾ ڀرجي
 لاءِ تيار ٿيا. انوقت راوڻ ڪي رت تي ۽ رامچندر ڪي پٽڊل ڏسي
 وپيشڻ ڪي ڳڻتي ويڙهي وئي ته انريڪ مها ٻوان راوڻ ڪي
 جيتي سگهيو. وپيشڻ جي اها ڳڻتي ڏسي رامچندر کيس چيو:-
 مٿر! جنهن رت سان جيت ٿيندي آهي سو رت ڪو ٻيو آهي
 سورويرتا ۽ ڌيرج ان رت جا ڦيٽا آهن؛ سچ ۽ سڌاچار آهي
 ڌري ۽ جهنڊو، ٻل، وويڪ، پراڻڪار ۽ دم (اندرين ڪي وس ڪو
 اهي چار آهن اُنجا گهوڙا، جيڪي ڪميا، ڏيا ۽ سٿنا جي لغام
 ايشور سهرڻ روپي سارڻي هلائي رهيو آهي. ويراڳه آهي ڍال، سنڌ
 آهي تلوان دان ڪهاڙو ۽ ٻڏي پرچند شڪتي آهي. نرمڻ ۽ اس
 آهي ترڪش، شم (هن ڪي وس ڪوڙ)، ڀر (اهنسا آڏي)
 (پوترا آڏي) روپي انيڪ ٻاڻ آهن ست ڪرم ۽ وڌن جي
 آهي ڪوڇ جي رکيا. هي مٿر! جنهن وٽ اهو ڌرم روپي
 رت آهي، سو سنسار روپي مهان شتروءِ ڪي جيتي سگهين

اسوان ۽ بدل بدل ٿيڻ وارو آهي ۽ انلاءِ دم ڪرڻ نه جيڪائي.

ٿيسيداس ٿو چوي :-
 ॥ آڻن کي ڳيان اُڀرديش ڏنو. پاڻ نبيج، پر وڃن ڏاڍا شپ
 ٻوٽر، پين کي اُڀرديش ڪرڻ ۾ ته گهڻي هوشيار ٿيندا آهن، پر
 ن اُڀرديش تي هلت ڪرڻ وارا گهڻا نه ٿيندا آهن.
 انريت راڻ استوين کي سمجهايو پر پنهنجي من ۾ ته ڏاڍو
 شوڪ ۽ ڪروڙ ڀريل هوس. هو سوچڻ لڳو ته سچي جهڳٽ کي
 جيتوڻيڪ منهنجو سور هو پٽ به مارجي ويو! هاڻي منهنجي لاءِ هيءُ
 سنسار سچ ٿي پيو. هاڻي هيءُ راڄ منهنجي ڪهڙي ڪم جو آهي. ڀراڻ
 پياري پٽ کانسواءِ مان هن جيون کي جهٽي ڇو پوان؟ هاڻي منهنجي
 لاءِ بدلي وٺڻ ۽ نراڻا کانسواءِ ڪجهه به بچيو ناهي. منهنجي پياري
 پٽ بدلي وٺڻ ۽ نراڻا کانسواءِ ڪجهه به بچيو ناهي. منهنجي پياري
 ناس ڪندس. هوءِ اڃا تائين منهنجي پريمر ۽ راجائيءَ جو نرادر ڪري
 بن بن پٽڪندڙ رام کي تن هن ارڻ ڪيو ويٺي آهي. انريت جنهن
 سينا لاءِ سندس پيءُ ڪنپڪڻ ۽ پياري پٽ ميگهڙاد جو موت
 ٿيو هو، تنهنکي مارڻ جو پڪو ارادو ڪري راڻ تلوار اُگهاري
 ڪري اشوڪ واٽڪا ڏي ويو. اهو ڏسي سندس منٿري پٺيان
 ويا ۽ کيس گهڻوئي روڪيائون پر هن جو جوش نه گهٽيو. نيٺ
 سپارشو نالي منٿري، جيڪو سندس مٿر هو ۽ ڏاڍو سياڻو ۽ سيلونٽ
 به هو تنهن حمٿ جهلي وڃي کيس جهليو ۽ سمجهايو :- ههراج!
 توهان ههڙا پروا ڪري ۽ ڌرم جا ڄاڻو ٿي هڪ نرادر اڳاڻي ڪري
 ماري پنهنجي بي داغ ڪيرتيءَ کي ڪانڪ نه لڳايو! توهان ڪيڏي
 جا پيءُ ۽ برهمڙشين جي سنتن آخيو، ويد شاسترن جا ڌرندڙ وڌوان
 آخيو ۽ هئا ڪنن ٽپسيا ڪئي اٿو، پوءِ توهان ڌرم جو تياڻ ڪيڏي
 پيو؟ سينا جي سندرتا کي ڏسي توهان مٿس ديا ڪريو

ٻاٺ لڪشمن ڪي هنيائين. اهو ڏسي لڪشمن به ڦڙڙي سان ساڳئي قسم جو پينڪر ٻاٺ هنيو جو اُهي ٻئي ٻاٺ پاڻ ٽڪريا، جنهن مان بجلي جهڙو ڪڙڪاٺ ۽ باهم جا شعلا پيدا ٿيا. پوءِ ميگهندا اڳني استر چوڙيو، جنهنڪي لڪشمن سوريه استر سان شانت ڪري ڇڏيو. لڪشمن وارڻ استر جو وار ڪيو پر ميگهندا روڊر استر سان اُنڪي ٽڙو ڪري ڇڏيو. انريٽ گهڻوئي وقت انهن جي وچ ۾ موٽار جنگ ٿيندي رهي پر نيٺ مهاڀراڪرمي لڪشمن اندر استر هڻي ميگهندا جو سر ڌڙ کان ڌار ڪري ڇڏيو.

انريٽ مهاڀرتا پشالي اندرجيٽ، ميگهندا، جنهنجي بل ڪري راوڻ به نريٽ رهندو هو ۽ جنهن پنهنجي پراڪرم سان چوڏهن لوڪن کي جيتي وڏو ناموس پاڻو هو، تنهن کي مئل ڏسي رشي مني ۽ ديوتائون ڏاڍو خوش ٿيا ۽ لڪشمن مٿان گلن جي ورڪا ڪرڻ لڳا. وانءِ رڇ وغيره لڪشمن جي چوڌاري اچي نچڻ ۽ سندس جڳهه جڳاڪار منائڻ لڳا. انوقت هنومان ميگهندا جو لاش کڻي لڙڪا جي ڦاٽڪ ٻاهران رکي آيو.

راوڻ جو شوڪ ۽ رام راوڻ جي پينڪريٽ.

راوڻ جڏهن پنهنجي پياري ۽ پراڪرمي مربي پٽ يوراج ميگهندا جي موت جو ٻڌو ته شوڪ ۾ وياڪل ٿي مورچت ٿي زمين تي ڪري پيو. مندودري ۽ ميگهندا جي استري ساوچنا پنهنجن ڇائين تي ڌڪ هڻي اوچنگارون ڏيئي ورلاپ ڪرڻ لڳيون. سڄي لڙڪا لنگريءَ ۾ ٻپ ۽ شوڪ چانيل هو ۽ هر هڪ گهر ۾ استريون پنهنجي پنهنجي مڙسن، پٽن ۽ ڀائرن وغيره کي اوساري ورلاپ ڪري رهيون هيون. راوڻ سامت ۾ اچي محلات جي سڀني استرين کي بيان اُڀديش ڏيئي چوڻ لڳو ته هن قسم جي روج رازي مان ڪهڙو لاڀ؟ جهڳٽ ۾ جيڪي ڪجهه به ڏسڻ ۾ اچين ٿو

ويشڻ ورائيو: هي اڀمائي چوڪرا! تون ڪال جي ڦاسي ۾ ڦاٿل اها بڪواد ڪري رهيو آهين. جيتوڻيڪ مان راکشس ڄاڻي ۽ جو آهيان ته به اڻڀاڄار ۽ اڌرم مون کي نٿو وڻي. تنهنجو پيءُ فردوش رشين مٺين کي قتل ڪوٺيو، ديوتائن سان وڃر رکيو ۽ سڀني جيون کي ستائي ٿو. جيڪو پاڻي پرائو تن ۽ پرائي استري چورائي ٿو، تنهن کان نانگ وانگر پوي پڇڻ گهرجي. انلاءِ مون تنهنجي پيءُ جو تياڳ ۽ ڪيو ۽ ديش ۽ ڄاڻي سان ڊوهه نه ڪيو آهي. هاڻي تون بڪواد ڇڏي پراڪرهي لڪشڻ سان ڏکري.

اهو ٻڌي اندرجيت لڪشڻ تي ٻاٽن جي ورڪا ڪرڻ لڳو جي لڪشڻ ويو ڪٽيندو. لڪشڻ پنهنجن ٽڪن ٽيون سان ميگهندا جي سوني جي زرهه پڇي ڇڏي ۽ هن کي زخمي ڪري ڇڏيو. اندرجيت به لڪشڻ جو ڪوچ ٿوڙي هنجي شرير ۾ گهٽي گهاٽو ڪيا. ٻنهي جي شرير مان رت جون لاٿون وهڻ لڳيون ته به انجي ڪجهه پرواهه نه ڪري ٻئي پينڪريڊ ڪندا رهيا. لڪشڻ ميگهندا جي سارڻيءَ کي ماري ڇڏيو ته ميگهندا پاڻ گهوڙا به پئي هڪليا ته ڏنڻن مان پاڻ به پئي چوڙيا. هن جي اهڙي هوشيارِي ڏسي سڀ وسهه ۾ پڄي هن جي واهه! واهه! ڪرڻ لڳا. پر جلد ئي چار سوروڀر وانر سندس چڻي گهوڙن تي وڃي ڪڙڪيا ۽ انهن کي ماري رت کي پڇي پوري ڇڏيائون.

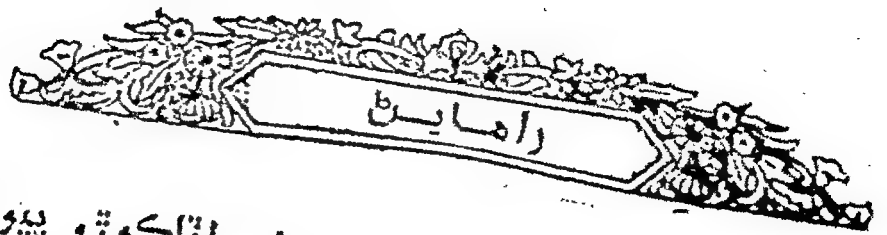
رت جي پڇڻ تي اندرجيت به لڪشڻ وانگر زمين تي بهي هٿيار هلائڻ لڳو. انوقت هو اوندهه ۽ لڙائيءَ جي گهمسان جو وجهه وٺي لڙڪا ۾ هليو ويو ۽ هڪ نئين اُٿر رت تي سوار ٿي اچي لڪشڻ جي سامهون ٿيو. اچڻ سان هن هزارين وانرن کي ماري ڇڏيو ۽ چوٽيءَ جا ڪار هڃائي ڏنو. هن ويڻي کي مارڻ لاءِ هڪ مها پينڪر شڪتي هلائي جا لڪشڻ پنهنجن ٽيون سان آڪاس ۾ ئي ڏهه ٽڪر ڪري ڇڏي. ويڻي پنهنجي گدا سان ميگهندا جي رت جي گهوڙن کي ماري ته ميگهندا ٽپ ڏيئي رت تان هيٺ لٿو ۽ هڪ مها ڪال سمان

آدي بلوان وانرن کي تڪا تڪا تيرو هڻي وياڪل ڪري ڇڏيو. تنهن کانپوءِ ميگهنداد اهڙي ته مايا پکيڙي جو آسمان مان زهريان نانگن جو مينهن وسيلو لڳو ۽ وانرن جي سڱنا ۾ نانگ ٿي نانگ جهليجي ويا.

انریت وانرن جي سڱنا کي وياڪل ڪري ميگهنداد آخر ظاهر ٿي بيٺو ۽ وانرن کي گاريون ڏيڻ لڳو. اُنوقت جامونت جوش ۾ ڀرجي وڃي کيس گردن کان جهليو. ميگهنداد جامونت تي ترشول هلايو پر جامونت اُهوئي ترشول کسي مينگهاڊ جي چاتيءَ ۾ ٽوڪي هنيو جو هو زمين تي ڪري پيو. پوءِ جامونت کيس پيرن کان پڪڙي گهمائي گهمائي زمين تي ٽهڪايو پر ميگهنداد وردان جي ڀرتاپ ڪري نه مڻو، تڏهن جامونت هن کي کڻي زور سان لڌڪا ۾ اندر ڦٽو ڪيو.

هيڏانهن ديوتائن وانرن جي سڱنا کي نانگن کان وياڪل ڏسي گرڙ کي موڪليو جنهن سڀني نانگن کي ڪافي ڇڏيو. شري رام جي ڀرتاپ سان وانرن جي سڱنا ۾ وري اُتساه وڌڻ لڳو. هوڏانهن لڌڪا ۾ جڏهن ميگهنداد مورچا مان سجاڳم ٿيو تڏهن هن پنهنجي پتا کي ڳڻتيءَ ۾ ٻڌل ڏٺو.

راڪشن جي طرف ڄا وڌا وڌا جوتا مارجي چڪا هئا ۽ جيئن پنهنجي مک سان چوڻ ڪري ڪيل پيڇن جو ڦل گهٽجي ويندو آهي، تيئن راڪشن سٽنا به گهٽجي ويئي هئي. انلاءِ رامچندر جي ڪرپا سان وانر سٽنا جو زور ڏاڍو وڌي ويو هو. ميگهناڊ هڪ وڏي تجويز سٽي ۽ پنهنجي رٿ ۾ هڪ مياوي سٽا ويهاري، هو لنڪا جي قلعي کان ٻاهر نڪتو. اُن استريءَ جا وار چڙيل هئا ۽ بدن تي ميرا ڪپڙا هوس ۽ هوءَ شوڪ ۾ ڀريل، اُداس ۽ زبان سان ”هءِ رام! هاءِ رام!“ پڪاري رهي هئي. ميگهناڊ هن کي وارن کان چڪي تلوار سان مارڻ لاءِ تيار هو. اهو ڏسي هنومان چيس:— هي ڊراٽما! تون برهمڻن جي اُٿم ڪل ۾ پڻدا ٿي هڪ نراڊراڌا اڀلا کي نردتتا سان ماري رهيو آهين؟ انجو ڦل ٽوڪي اوس ڀوڳڻو ٻوندو.

جي مهندار جو موت ڏسي راڪشن ۾ اچي اٿا ڪوڙو پيو ۽ هو ڊپ
لاپ ڪندا لڏڪا ڏي پڇي ويا. هيڏانهن چو طرف لڪهڻ جي
جڪار ٿيڻ لڳي.

لڪهڻ ۽ ميگهندا جي يڌ ۽ ميگهندا جو موت.

راوڻ جڏهن پنهنجي پراڪرمي پٽن جي موت جو ٻڌو،
تڏهن سندس اکين مان لڙڪ وهڻ لڳا. راوڻ جي مڃاڻ ۾
سندس نهر ۽ ٻيون استريون پنهنجي مڃاڻ پٽين لاءِ دل ڌاريندڙ
ورلاپ ڪرڻ لڳيون. اهو ڏسي راوڻ ڏاڍو وياڪل ۽ نراس ٿيو.
ان وقت ميگهندا اچي کيس دلداري ڏني ۽ چيو: هي پٽاجي! توهان
چنتا نه ڪريو. سڀاڻي منهنجو پراڪرم دسجڻو آي پنهنجي مک سان
پنهنجي وڏائي ڇا ڪريان.

انريت ٻٽاڪون هڻي ميگهندا پنهنجي پيءُ کي داجاءِ ڏني. مباح
ٿيندي ئي وانرن جي سڻا گجگور ڪندي چو طرف لڏڪا کي وڪوڙي
ويئي ۽ قلعي کي ڊاهڻ لڳي. ميگهندا به سهي سنڀري پنهنجي سڻا کي
وٺي يڌ ڪرڻ لاءِ نڪتو. هو طلسمي يڌ ڪرڻ ۾ ڏاڍو ڀرويل هو. ٻيا
راڪشن يوڌا به پنهنجا آموڳهه آستر شستر کڻي وانرن سان يڌ ڪرڻ
لڳا. ميگهندا پنهنجي غائب ٿيندڙ ومان تي چڙهي آڪاش ۾ ٽهڪ
ڏيئي ڪرڇڻ لڳو جو ٻڌي وانرن جي سڻا ۾ ڊپ چانئجي ويو. پوءِ
ته هو ومان مان پالا، تير، ڪهاڙا، ڪرپاڻ آدي هٿيارن جو ۽ وجر
آدي گولن جو اهڙو ته وسڪارو ڪرڻ لڳو جو چڻ ته ساوڻ جو مينهن
وسي رهيو آهي. چو طرف ”پڪڙيو، پڪڙيو، ماريو، ماريو“ جا
لفظ وانرن کي ٻڌڻ ۾ ٿي آيا پر اهي ڪير ٿو چوي ۽ ڪير ٿو هٿيارن
جو وسڪارو ڪري سو ڪجهه به ڏسڻ ۾ نٿي آيو. وڏا وڏا سور و
موت ٿي آيا. ميگهندا، هنومان، انگد، نل، نيل، سگريو ۽ ڄاموڻه

اسين هاڻي وڃي وانر سڱنا جو ناس ٿا ڪريون.

ائين چئي اُهي راجڪمار پنهنجي پٽا جي آڳيا وٺي سهي سنڀري
 ٻڌ پويءَ ڏانهن هليا. اُهي سڀيئي آسٽر شستر وڌيا جا ڌرندڙ جوڌا
 ۽ مها ٻلوان هئا. اُهي پاڻ سان راڪشن جو وڏو ڪٽڪ وٺي نڪتا ۽
 وانرن سان سخت جنگ جوڻيائون. راوڻ جي پٽن نوانتڪ ۽ ديوانتڪ
 ۽ ترشرا ڏاڍي برجستانيءَ سان لڙيا، پر انگڊ ۽ هنومان اڏيت ڀراڪور
 ڏيڪاري انهن ٽنهي کي ماري ڇڏيو. ڪنڀڪوڻ جي پٽ ڪنڀ
 کي سگريو ماريو، تڏهن ڪنڀ جو ڀاءُ ڪنڀ جوش ۾ ڀرجي تلوار
 کڻي سگريو تي ڪاهي ويو. انوقت هنومان جي وچهر پوڻ تي اُها
 تلوار هنومان کي لڳي، پر هنومان پنهنجي وهندڙ خون جي پرواهه نه
 ڪري وڃي ڪنڀ جي مٿان پيو ۽ کيس زمين تي ڪيرائي سندس
 ڇاتيءَ تي چڙهي گلو مروڙي ساهه ڪڍي ڇڏيائينس.

راوڻ جو پٽ اتيڪايه ڀربت جي قد جو ۽ ڏاڍو ٻاوان هو سو
 پنهنجي ڀائرن ۽ سوڻن جو موت ڏسي ڪوپ ۾ ڀرجي ويو ۽ لڳو
 وانر سڱنا جو سنهار ڪرڻ. وانر سڱنا ۾ چوڻر هاهڪار مچي ويو ۽
 ڪنڀڪوڻ جهڙي ٻئي دٻيٽ سان نه پڄي وانر راهچندر کي رکيا
 لاءِ پڪارڻ لڳا. انوقت راهچندر کان آڳيا وٺي لڪشڻ وڃي
 اتيڪايه جي سامهون ٿيو. هن کي ڏسي اتيڪايه چوڻ لڳو: هي
 لڪشڻ! تون اڃا بالڪ آهين ته به توکي مان جهڙي مهاڪال سان
 لڙڻ جي جرئت ڪيئن ٿي ٿئي؟

لڪشڻ چيس: ”مان ننڍو آهيان يا وڏو، پر تنهنجو ڪال
 آهيان.“ ائين چئي لڪشڻ هن تي تيرن جي ورڪا ڪرڻ لڳو، پر
 اُهي تير اتيڪايه جي فولادي زره سان ٽڪري زمين تي ڪرڻ لڳا.
 اتيڪايه به آسٽر شستر هلايا سي لڪشڻ پنهنجن ٻاڻن سان نسڻ
 ڪرڻ لڳو. ٻئي ويهر هڪ ٻئي جي مٿ هئا ۽ انهن جي اها
 جنگ اٺ ڏينهن هلندي رهي ۽ نيٺ لڪشڻ برهم آسٽر هلائي
 اتيڪايه جو مڪٽ سان سينگاريل مستڪ جسي کان ڌار ڪري ڇڏيو.

سرپر کي ڌوڌي به نه سگهيو. تڏهن هنومان پنهنجو وجر جهڙو ڦٽڻشو
راوڻ کي ڇاڻيءَ ۾ لهيو جو هن جي اکين، ڪنن ۽ وات مان رت
وڃڻ لڳو. هنومان پوءِ لڪشڻ کي کڻي رامچندر وٽ آيو.
لڪشڻ وري به سنجيوڻي ٻوڻيءَ سان هوش ۾ آيو ۽ پنهنجي
وشتو پگوان جي انس هجڻ جو ڌيان ڪيائين، ته اها برهم شڪتي
کيس ڇڏي واپس راوڻ وٽ هلي وئي ۽ لڪشڻ نوبنو ٿي پيو.
پوءِ رامچندر يڌ لاءِ نڪري نروار ٿيو. هن جي اموگه، تيرن سان راوڻ
جو رت، گهوڙا ۽ سارڻي پرزا پرزا ٿي ويا ۽ هن جو سونهري مڪڻ
به اڌ ٿي ڪري پيو. شري رام جو هڪ طوفان جهڙو ٻاڻ راوڻ جي
ڇاڻيءَ ۾ اهڙو وڃي لڳو جو هن جي هٿن مان ڌنڻ ٻاڻ ڪري پيو ۽ هو
ڏاڍو ساڻو، وياڪل ۽ زخمجي ڪري پيو. انوقت رامچندر ٻاڻ هٽڻ
بند ڪيا ۽ راوڻ کي گنپيو وائيءَ ۾ ڇيائين: هي راوڻ! تو کيترا
اُٿر ڪيرڻي وارا چڱا ڪم به ڪيا آهن ۽ هاڻي به منهنجا مکيه سڻاڻي
توکان هارائجي يڌ ڀومي تي پيا آهن. پر تون هن وقت ڏڪل آهين،
انلاءِ مان هاڻي توکي به پوريءَ نه موڪليندس. تون هاڻي وڃي آرام
ڪر ۽ پوءِ جڏهن تازو توانو ٿي پهر ايندين، تڏهن مان توکي
پنهنجو ٻل ڏيکاريندس.

شنڪر ٿو چوي: هي گرجا! راوڻ جيڪو مهانيج پاهي هو ۽
رامچندر جو وڏو اپراڌ ڪيو هئائين تنهن تي به ڪرپانڌان ايڏي
ديا ڪئي! انلاءِ اهي منش نشچيم ئي مند ٻڌي وارا آهن جي اهڙي
دين ديال ڪرپانڌان پريو جو پڇن نٿا ڪن.
رامچندر جو پاڻ تي قياس ڏسي راوڻ ڏاڍو شرمسار ٿيو ۽ لڏڪا
ڏانهن موٽي ويو. اهڙي مهاپرتابي راوڻ جو اهڙو ايمان ٿيو ته هن جي
همت هارجي وئي ۽ هو ڊپ ۾ پرڃي هيڏانهن هوڏانهن نهارڻ لڳو.
انوقت هن جاءِ ڪنڀ ڪرڻ جا پراڪرمي نوجوان پٽ اچي آسپاس
ڪٺا ٿيا ۽ کيس دلالتا ڏيئي چوڻ لڳا: هي پتاجي! توهان ڪجهه
نه ڪريو. اسين يڌ ۾ شتروءَ تي ضرور سوڀ پائينداسين.

وڪڻ ڪڻڪرڻ پنهنجو منهن کولي رامچندر کي ڳرڪاڻڻ جي ڪٿي
 رامچندر پڪ ساهي سوين ٻاڻن سان سندس منهن ڀري ڇڏيو.
 تنهن کانپوءِ شري رام هڪ اڱني ٻاڻ اهڙي زور سان هنيو جو هن جو سر
 ڌڙ کان جدا ٿي وڃي لنگا ۾ ڪريو. ان ڀرپٽ جيڏي سر هيٺان
 ڪيترا مڪان ٻهي پيا ۽ لنگا ۾ ٻپ جي لهر ڇانڻجي وئي. سر
 جي ڪٽجڻ کانپوءِ ڪڻڪرڻ جو ڌڙ ٻوڙڻ لڳو، تڏهن رامچندر
 تير هڻي ان کي به ٻه اڌ ڪري ڇڏيو. اُهي ٻه اڌ ائين ڪريا جو ڄڻ
 آڪاس مان ٻه ڀرپٽ ڪريا هجن، جنهن هيٺان ڪيترا وائر ۽ راکشس
 دٻجي مري ويا. انريت ڪڻڪرڻ جو انت ٿيو. اهڙي پيانڪ
 شتروءَ جي موت تي ديوتائون، رشي مٺي ۽ وائر خوش ٿي شڪم ۽
 ترهيون وڄائي رامچندر جي جڳار منائڻ لڳا.

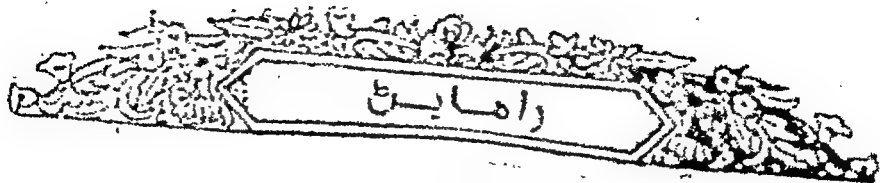

رام-راوڻ ڀٽ ۾، راوڻ جي هار ۽ سندس پٽن جو موت.

راوڻ کي جڏهن پنهنجي پراڪرمي ڀاءُ جي موت جي خبر
 پيئي تڏهن هو شوڪ ۾ وياڪل ٿي مورچت ٿي ڪري پيو.
 ڪڻڪرڻ ۽ راوڻ جي محل جون استريون اوچنگارون ڏيئي
 روئڻ لڳيون، جو ٻڌي راوڻ هوش ۾ آيو ۽ ڪروڙ ۾ ڀرجي چوڻ
 لڳو:- هاڻي مان پاڻ ڀٽ ڇوڻي ۾ وڃي پنهنجي ڀاءُ جي مڙهيءَ جو
 بدلو ٿو چڪايان ۽ پنهنجن ٻاڻن جي اڱنيءَ ۾ رام لڪهڻ ۽ وائر سڻا
 کي وڃي ٿو پسم ڪريان.

ائين چئي هن پنهنجي جوتن کي ڪوچ ڪرڻ جي آڳيا
 ڏني. راوڻ کي جنگه تي چڙهندو ڏسي چارڻ اُستتي ڪرڻ لڳا ۽
 راکشس جا وڏا وڏا وير کي هاڻين تي، کي گهوڙن تي ۽ کي
 رٿن تي سوار ٿي وڏا وڏا هٿيار کڻي لنگا جي قلعي کان ٻاهر
 نڪتا. راوڻ هڪ اُتم رٿ تي سوار هو ۽ هن کي جي جنگي زره پوش

جڏي ائين ڳرڪاڻ لڳو جو چڻ مڪڙن جو ڪٽڪ هن جي مڪه روپي
غلام داخل ٿيندو هجي. هو هزارين وانرن کي پيرن هيٺان لٽائي
مارڻ لڳو. وانر سردارن مان هنڪي ڪوبه روڪي نٿي سگهيو.
سموريءَ وانر سڏنا هر شاهڪار مڇي ويو ۽ راکشن جي سڏنا ڪنپڪرڻ

جي پراڪرم ڪري وئي زور پوندي.
جڏهن رامچندر ڏٺو ته ڪنپڪرڻ وانر سڏنا ڪي نهوڙي
نيون آهي، تڏهن هٿ ۾ ڏنڻس ٻاڻ ۽ ڪهر ۾ ترڪش ٻڏي اچي
ڪنپڪرڻ جي سامهون ٿيو. ايندي شرط رامچندر ڏنڻس جي ٽنگار
ڪئي، جنهنجي ٻڌندي دشمنن جون دليون دهلجي ويون. انوقت
ڪنپڪرڻ رامچندر کي چوڻ لڳو: هي رام! تون هونڪي ڪهندي
يا ڪردوش نه سهجههه. مان ڪنپڪرڻ آهيان ۽ اٺيڪ دفعا
ديوتائن ۽ داننن کي شڪست ڏني اٿم. هونتي پهريائين تون وار
مڪر ته مان تنهنجو پراڪرم ڏسي پوءِ توکي ماري ڪاوان، ڇو جو هڪ
تنهنجي مرڻ تي هيءَ سڄي وانر سڏنا هارايل ۽ مڱل سهجههه.
اها ٻڌي رامچندر ڪنپڪرڻ تي ٻاڻن جي ورڪا ڪرڻ
لڳو ۽ هو اهڙي طرح پنهنجي گدا کي ڦيرائڻ لڳو جو کيس هڪ به ٻاڻ
نٿي لڳو. تڏهن رامچندر وايو به نالي استر هڻي هن جي سڄي
ٻانهن کڻي ڇڏي. گدا سميت اُن ٻانهن جي ڪرڻ تي ڪيترا
راکشس ۽ وانر اُنجي هيٺان چيپاڻجي هري ويا. رامچندر جا ٽڪا تير
هن جي شير ۾ ائين پرويش ڪرڻ لڳا، جيئن وچ بادلن ۾ گهڙندي
آهي. هن جي ڪاري وڏي شير مان رت ائين وهڻ لڳو، جيئن
ڪنهن سروي جي جبل تي ڳاڙهي گيروءَ جون ڪسيون وهنديون
هجن. تڏهن ڪنپڪرڻ شينين جهڙي مڇڪار ڪري کڻي هٿ
۾ هڪ وڻ پٽي رامچندر کي هڻڻ لڳو ته شري رام سندس کڻي
ٻانهن به کڻي ڇڏي.
جڏهن پوءِ به ڪنپڪرڻ رامچندر ڏانهن ڌوڪيندو آيو
تڏهن شري رام اڌ چنڊ جهڙا ٻه ٻاڻ هڻي سندس پير کڻي ڇڏيا.

وڏا وڏا پٿر ۽ وڻ هڻڻ لڳا. اُهي پٿر ۽ وڻ ڪنپڪرڻ کي ڪڪن پٺن مٿل ائين ٿي لڳا، جيئن ڪنهن هاڻيءَ تي گلن ڦٺڻ جي ورڪا ٿيندي هجي. هو ڪيترن وانرن کي پري سمند ۾ اُڇلائي لڳو ته ڪن کي پيرن هيٺان چيپائي مارڻ لڳو. وانرن جي درد شا ٿيندي ڏسي هنومان ڪنپڪرڻ کي هڪ لڦٽي اهڙي زور سان هنڀين جو هو زمين تي ڪري سر ڌوڻڻ لڳو. پر هو وري جلدي اُٿيو ۽ هنومان کي اهڙو زور سان ڌڪ هنياين جو هو ساڻو ٿي وڃي پري پئجي رهيو. پوءِ ڪنپڪرڻ انگڊ نل نيل آدي ڪيترن ئي جوڌن کي ڌڪ هڻي بيهوش ڪري وڌو. اهو ڏسي سگريو هڪ ٻهڙ ڪڍي ڪنپڪرڻ جي ڇاڻيءَ تي هنيو، پر ڪنپڪرڻ جو شرير هو رک جهڙو سو ٻهڙ اُن سان لڳي پڇي پري ڪري پيو. ڪنپڪرڻ پنهنجو ڀالو سگريو تي اُڇليو، پر هنومان ٽپ ڏيئي اُهو ڀالو جهلي ورتو ۽ گوڏن تي رکي پڇي ڇڏيو. ڏهن ڪنپڪرڻ زور سان ڌڪ هڻي سگريو کي بي سرتيو ڪري ڇڏيو ۽ هنڪي ڪڇ ۾ ڪڍي اڳتي هليو ته کيس راوڻ کي سوکڙيءَ طور ڏٺي. پنهنجي راجا کي آڀدا ۾ آيل ڏسي وانر ڪيڪون ڪندا ٿڙي پڪڙجي ويا ۽ راکشس جوش ۾ ڀرجي ڪنپڪرڻ جي جڳم جڳم ڪار پڪارڻ لڳا.

انهيءَ گوڙ گهمسان ۾ سگريو کي هوش آيو ته هن پنهنجن نڪن نهن ۽ ڏندن سان ڪنپڪرڻ جي ڪڇ جو پاسو ڇيري وڌو ۽ ٽپ ڏيئي هنجو نڪ ۽ ڪن به ڦاڙي ڇڏيائين جيئن ڪو ماڻهو چڪ پائيندڙ ڏينپوءِ کي پري ڪندو آهي تڏهن ڪنپڪرڻ به سگريو کي جهلي پٺ تي اُڇلايو. هن چاهيو ته سگريو کي ڌرتيءَ تي پيرن ۽ لٽن هيٺ چيپائي پورو ڪريان، پر سگريو ٿڙيءَ سان اُڇانگه ڏيئي پڇي ويو. ڪنپڪرڻ جي شڪل ته اڳ ۾ ئي پوائتي هئي ۽ وري جو نڪ ۽ ڪن ويڄڻ ڪري رت سان منهن ٽٽجي پيس ته هيڪاري هيٺناڪ ٿي پيو، جنهن کي ڏٺي ئي وانر پڇڻ لڳا. پر هو ڪروڙ ۽ جوش ۾ ڀرجي مهاڪال وانگر وانر سڏنا ۾ گاهي پيو ۽ وانرن کي

نه لوهانجي دشمنن جو خاتمو ٿي چڪو آهي. هن دنيا ۾ ڪير آهي جو مونسان مقابلو ڪري سگهي؟

الين چئي ڪنڀ ڪرڻ وري به گهڻو ئي ماس کائي ۽ مدرابي ڏاڍو مست ٿيو ۽ هڪ سوني جي زره ڍڪي ۽ وڏو ترسول کڻي ٻڌ ڪرڻ هليو. هو قلعي جي ديوار کي اورانگهي ٻاهر نڪتو ۽ بجليءَ جي ڪڙڪاٽ جهڙي مرجنا ڪيائين. هنجو پربت جيڏو ڏيل ۽ هيبتناڪ دهشت ڏسي وانر ڊپ ۾ پرجي هيڏي هوڏي پيچڻ لڳا.

انوقت ويڙهڻ پنهنجي وڏي پاڻ کي ٻڌ جي مٿان ۾ آيل ڏسي وڃي سندس پيرن تي ڪريو نه ڪنڀڪرڻ به پريم سان کڻي چاٽي ۽ لاس. ويڙهڻ چيس: - دادا! مون راوڻ کي هٿڪاري وڃن چيا ۽ پنهنجو ويچار ٻڌايو ته هن منهنجو ايمان ڪري ديش نيڪالي ڏني. جنهن کان پوءِ مون وڃي شري رامچندر جي شرڻ ورتي آهي.

ڪنڀڪرڻ چيس: - هي پراڻا! راوڻ جي سر تي ڪاڻ ڪري نچي اٿا هن کي چڱي صلاح به خراب پئي لڳي. تون ڏنيه آهين جوتون راکشس ڪل کي روشن ڪندين ۽ ٻڌندڙ ڪل کي تاريندين. هي پاڻ! هاڻي تون وڃ، ڇو جو مان به ڪال جي وس ٿي ويو آهيان ۽ مون کي به پنهنجو پراڻو نٿو سجهي.

پاڻ جي ڳالهه ٻڌي ويڙهڻ موٽي رامچندر وٽ آيو. انوقت پوراچ انگڊ ۽ هنومان پنهنجي پيچندڙ سٺا کي روڪيو ۽ شرمايو، ٻئي ٻئي کي اٿساهه سان ٽٽوڙ ٿي حملو ڪيو ۽ کيس

هو. هن جو سواس ئي اهڙو هوندو هو جنهن ۾ گهاٽي ڪيترا جيو هن جي نڪ ۾ ڇڪجي ويندا هئا. ننڊ مان اُٿندو هو ته ايتري بڪ لڳندي هئس جو ساري دنيا کي بڪ ڪري وڃي. راوڻ جي ڊوٽن ڪنپڪرڻ کي جاڳائڻ لاءِ دهل وڄايا، شڪ ڦوڪيا ۽ گڏائون هنيون ۽ ڪليون ڇپايون ته به هو سانت ۾ سهڻو رهيو. پوءِ جڏهن هنجي ڪنن ۾ پاڻي جا دلا وڌائون ۽ هن جي مٿان مست هاڻي ڊوڙايائون تڏهن مس مس هن اکيون پٽيون ۽ اُٻاسيون ڏيئي جاڳيو.

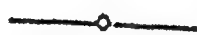
ڪنپ ڪرڻ ننڊ مان سجاڳهه ٿي انيڪ هرڻ، مينهنون ۽ اُن جا ڍڳهه ڪائي مٿان رت، چرپيءَ ۽ شراب جا دلا ۽ مٽ پي پنهنجي بڪ ۽ اُڇ لائي. پوءِ هو راوڻ جي نياپي تي درٻار آيو جتي راوڻ پنهنجي سنگهاسن تان اُٿي کيس گلي لڳايو ۽ آدرستڪار ڪري کيس پنهنجي پير ۾ وهاري ڇڏيو. هي پراڻا! مون کي اڄ تنهنجي سهاڻا جو ڪپ پيو آهي، جنهن لاءِ مون توکي ننڊ مان اُٿاريو آهي. ديوتائن، گنڌرون ۽ دئيئن کان به جيڪي ٿي نه سگهيو سو پورا ڪرم هڪ منڻ رام ڏيڪاري چڪو آهي. منهنجا مکيه مکيه سردار مري چڪا آهن، وانر سڏنا لنڪا کي ويڙهي وئي آهي ۽ قلعي جي مورچي بندي ڀڄي رهيا آهن. تون هن وقت اسانجي رکيا ڪر ۽ منهنجي شترن جو ناس ڪر.

راوڻ جڏهن ڪنپ ڪرڻ کي لنڪا جي مٿان آيل ڏٺو جو وستار سان ورڻن ڪري ٻڌايو، تڏهن هن کيس چيو: توهان جيڪو ڪرم ڪيو آهي تنهنجوئي ڦل پوڳي رهيا آهيو. ننڍي پاڻ وپيشڻ توهان کي سهڻي ملاح ڏني، جا توهان نه مڃي. پر هاڻي اهي ڳالهون ڪرڻ وڌو آهن جيڪي ٿيو سو ٿيو. سچو مٽر يا مائٽ ته اهو آهي جيڪو اڙ کي ويل ڪم اچي ۽ پنهنجي مورڪنا ڪري مصيبت ۾ پيل مٽر يا مائٽ کي اوزاه مان ڪڍي. مان اڄ ئي وڃي رام کي سڏنا سهڻو ناس ٿو ڪريان. توهان پڪ سمجهو

مي کان ٻاهر نڪتو ۽ هنجي مها بلوان نيل جي سڻا سان ڏاڍي
 پور ٻڌ لڳي. اها لڙائي اهڙي ته جوش سان لڳي جو ٻڌ پوميءَ تي
 ت جون نھرون وهڻ لڳيون. جيئن ڌرتيءَ جي زلزي ڪري
 ڪنھن ٻيلي جا سمورا وڻ ڪري پوندا آهن. تڏهن سمورو لڙائيءَ جو
 ميدان لاشن جي ڍيرن سان ڍڪجي ويو. پرھست ۽ نيل جي وچ ۾
 ڪيترو وقت پينڪر لڙائي هلندي رھي. نيٺ پرھست لوھ جي
 هڪ ڳوري کڏا کڻي نيل تي ڪاهي ويو، پر نيل ڦڙتيءَ سان هڪڙي
 وڏي چپ سان پرھست جو مٿو ڌاري وڌو ۽ هو ڍيري تي ڪري
 پيو ۽ هري ويو. جامونٽ ۽ ٻين بلوان جوڌن به پرھست جي مکيه
 سردارن کي ماري ڇڏيو، جنھنڪارو باقي بچيل راکشس پڇي ويا.
 انوقت مها پراڪرمي نيل ۽ جامونٽ جي جڳهه ڇڏي ڦڙتي لڳي.

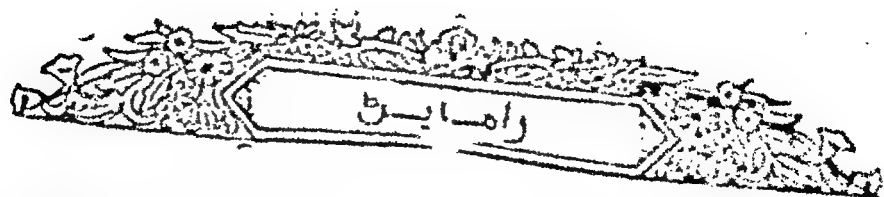
ڪنڀ ڪرڻ جي ٻڌ ۽ رامچندر هٿان موت.

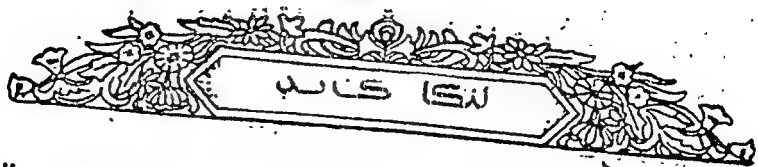
جنهن راوڻ کي اهو گھمنڊ هو ته باندرن ۽ منشن سان وڙهڻ
 ۾ پنهنجي گھٽتائي آهي جو هو ته بلوان راکشس جو ڪاڇ آهن؛ ۽
 هڪ ئي راکشس جي گجگوڙ ٻڌي وانر پوءِ ۾ ڀرجي پڇي ويندا آهن،
 ۽ وانر آهن بي هنر ڀسون جنکي ٻڌ وڌيا يا هٿيارن جي ڪا ڄاڻ
 ڪانهي، تنهن راوڻ جڏهن پنهنجي مکيه سڻاڀڻي پرھست جي موت
 جو ٻڌو تڏهن هو ٻپ ۽ هونجهاري ۾ پئجي ويو. هو سوچڻ لڳو
 ته جنهن مها پراڪرمي پرھست ديوراج اندر، ڪبير ۽ ديوتائن جي
 سهوريءَ سڻا کي شڪست ڏني هئي، تنهنکي وائرن ڪنهنجي
 شڪتيءَ سان ماري ڇڏيو؟ ضرور وائرن کي اڍيت ايشوري شڪتي
 ملي رهي آهي. اهو سوچي هن ٻپ ۾ ڀرجي پنهنجي ڀاءُ ڪنڀڪرڻ
 کان مدد وٺڻ جو تشچيه ڪيو. هن ڪنڀڪرڻ کي ڄاڻائي وٺي اچڻ
 ڪيترن راکشس کي هڪڙو ڪيو. جيئن هڪ ڏونگر ليتيو پيو هجي
 ڪنڀڪرڻ. هيئن جا مهينا هٿ پير ڊکيا ڪيو ننڊ ۾ پيو هوندو

جي وڃي ڳههسان لڙائي مڇي ويڙي ۽ ڏاڍو ڪوس ٿيو. ڪمل، نل،
 نيل ۽ منيل آدي ٻلوان وانر جوش ۾ ڀرجي راکشس جو سنهار ڪرڻ
 لڳا، پر اڪهين پنهنجن زهريالي ٻاٽن سان انهن کي گهايل ڪري
 سڄي وانر سڻا ۾ ٽاڪوڙو وجهي ڇڏيو. اهو ڏسي هنومان هڪ وڏو
 ٻهاڙ کڻي اڪهين ڏي ڌوڪيندو آيو، پر اڪهين هڪ ئي ٻاٽ سان
 ان ٻهاڙ کي ڀرڙا ڀرڙا ڪري رکيو. تڏهن هنومان هڪ وڏو وڻ کڻي
 زور سان گهمائڻ لڳو ۽ اُن سان هن انيڪ گهوڙيسوار ۽ رٿ وارن
 راکشس کي لپٽائي ورتو. انوقت هنومان ساڪيات ڪال ٿي لڳو ۽
 اُهو وڻ اهڙي تـ زور سان اڪهين جي سر تي ٽهڪائي ڌنائين جو هو
 ڪري پيو ۽ مري ويو. پوءِ تـ ٻيا راکشس لڙاڪا به هنومان ۽ ٻين
 وانرن جي جوش اڳيان بهي نه سگهيا ۽ اُتي پڳا. تڏهن وانر سڻا
 مهاوير هنومان جي چوڌاري بهي سندس جڳهه ڇڪار مٽائڻ لڳا.
 اڪهين جي موت جو ٻڌي راوڻ ڪي قدر گهٻرائجي و
 پر پوءِ هن دل جهلي پنهنجي مڪيه سڻاپتي پرهست کي گهراي
 چيو: هي سوروير! اڪهين آدي ٻلوان سردار مري ويا ۽ هاڻي
 رڳو چار جڻا بچيا آهيون جي ڪم پورو ڪري سگهن. مان، تو
 ڪنڊ ڪرڻ ۽ اندر جيٽ. سو تون وڏي سڻا وٺي وڃ ۽ مون
 پڪ آهي تـ تنهنجي ضرور سوڀ ٿيندي.
 پرهست چيو: مهاراج! جيتوڻيڪ مون توهان کي اڳي ئي
 هو تـ سڀني کي مونائي ڏيڻ گهرجي، ڇو جو پراڻي استوري زو
 ڪٽڻ اڌرم ۽ انيتي آهي ۽ ڌرم جي سڌاءِ جڳهه ٿيندي آهي، پر
 توهانجا مونتي احسان آهن جو توهان سڌاءِ انعام اڪرام مال ملڻ
 ۽ آدرستڪار ڏيئي مون کي سڳي ڪيو آهي. پوءِ ڀلا مان توه
 آڇيا مڇڻ کان نابري ڪيئن واريندس؟ اڄ مان پنهنجي
 پٽرن جو موھ تباڳي پنهنجا پراڻ جنگ ۾ هوم ڪندس تـ
 توهانجو ڪارج سڌ ٿئي.
 ائين چئي پراڪرمي پرهست هڪ وڏو ڪٽڪ وٺي لـ

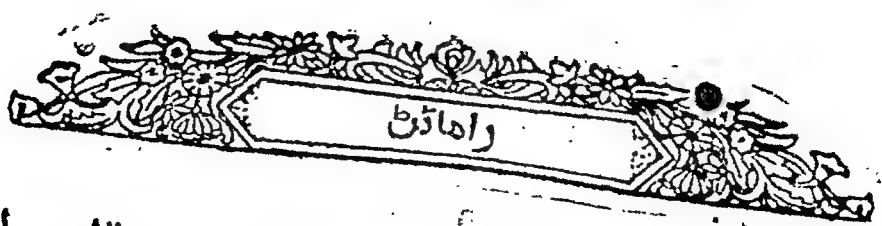
ٻوڏاڏا وياڪل ٿيا. شڪر ٿو چوي :- هي پارو ٿي! شري رامچندر
ادو ٿيو ۽ اڪڙو برهمڻ، سڪم ڏک ۽ موهر کان پري آهي. اهوئي
گهٽ وٽسل ڀڳوان منڻس ليلا جو ناٽڪ ڪري ڏيکاري رهيو آهي ته
اڪرن جو پاڻ ۾ ڪهڙو پريم هٿس گهرجي.
انوقت هنومان به ٻوئين واري پرڻت سميت اُٿي اچي پهتو
جنهنڪي ڏسي سڀيئي ڏاڍو خوش ٿيا ۽ رامچندر سندس اُپڪار
مڃي کيس چاٽي سان لڳايو. سڀيئي وٽس گهريل سنجيو ٿي ٻوٽي ۽
سان لڪهڻ جو علاج ڪيو، جنهنڪان لڪهڻ چڱو ڀلو ٿي اُٿي ويٺو.
رامچندر لڪهڻ کي هردي سان لڳايو ۽ سڀ وائر خوشي ۾ ڀرجي
جڻم جڻڪار ڪوٺ لڳا. پوءِ هنومان وٽس ڪي اهڙي ريت لنڪا ۾
پهچائي آيو جهڙي ريت کيس ڪٿي آيو هو. پوءِ ته وائر سٽنا اُتساه
۾ ڀرجي لڙائي لاءِ راکشن کي لاڪارڻ لڳي.
هوڏانهن لنڪا ۾ جڏهن راوڻ وائر جي گرجنا ۽ خوشي جا
آواز ٻڌا تڏهن سندس عجب جي حد ڪين رهي. ايتري ۾ سندس
جاسوسن اچي کيس سهوري احوال کان واقف ڪيو جو ٻڌي راوڻ
جي سڀ خوشي دور ٿي ويئي ۽ هن ڏوهراڪيه نالي هڪ مهاڀلوان
سٽناپتي سان وڏو ڪٽڪ چاڙهي موڪليو. گهور ڀڏ کانپوءِ هنومان
هڪ چپ ڪٿي ڏوهراڪيه کي ماري ڇڏيو ۽ ٻين وائر بهادرن به راکشن
سٽنا جو انت آندو. ڏوهراڪيه کانپوءِ راوڻ وڃرڻشت نالي وڏن
ڏندن واري راکشن کي ڀڏ ۾ موڪليو. واکا رٽوءَ ۾ وڃ سان گڏ
گجندر ڪارن ڪارن بادلن سان راکشن جي پينڪر سٽنا لنڪا
جي ڏاکڻي ڏانڊڪ کان نڪري انگڊ جي سٽنا مٿان اچي ڪڙڪي.
ٻئي لشڪر اچي پاڻ ۾ سوڙها ٿيا ۽ بهادري ڏيکارڻ ۾ گهٽايائون ڪين،
پر نيٺ انگڊ پنهنجي تلوار سان وڃرڻشت جو سر ڪٽي ڇڏيو،
جو ڏسي باقي بچيل راکشن ڊپ ۾ اٿي پيا.
انکانپوءِ اڪهڻن نالي هڪ پراڪرمي راکشن سردار انيڪ
راڪشن جوڌن کي وٺي لنڪا کان ٻاهر نڪتو. پوءِ ته ٻنهي سٽنائن

هي پراڻا! تون ته ڪومل سپاوڙ جو آهين ۽ منهنجو ڏک ته تون
 سي به نه سگهندو آهين! اهو تنهنجو ڀرير اڄ ڪٿي آهي! دس! مان
 ڪيئن نه وياڪل ٿي روئي رهيو آهيان ۽ تون اڃا به نٿو اٿين؟
 مٽي مون کي سڌ هجي ها ته تنهنجو هيئن وڇوڙو ٿيندو ته مان جيڪر
 پتا جو وڃن به نه پاليان ها. هي ڀاءُ! جيئن ڪنڀن ڪانسوا پڪي، مٽي
 بنا نانگ ۽ سونڊ ڪانسوا هائي دين (نماڻو) ٿيندو آهي، تيئن تو بنا
 منهنجو حال آهي. هاءِ! استريءَ لاءِ پنهنجو پيارو ڀاءُ وڃائي مان ڪهڙو
 منهن ڪٽي ايوديا ويندس؟ استريءَ وڃائڻ جو اپڄس مان ڀلي ئي
 سهي سگهان ها پر هاڻي ته هيءُ ڪنور هر دو ٻئي اپڄس سهي رهيو
 آهي. تون پنهنجي ماءُ جو سڪيادو پٽ ۽ هن جي پراڻن جو آڌار
 آهين. هن منهنجي سڻ ۽ ڀلائيءَ لاءِ تنهنجي ٻانهن مون کي سونپي
 هئي، سو هاڻي مان هن کي ڪهڙو منهن وڃي ڏيکاريندس! مانا
 ڪوشليا ۽ ڪيڪئي به جڏهن مون کان تولا پڇنديون ٿڌهن مان
 انهن کي ڪهڙو جواب ڏيندس! هي پيارا! مان جڏهن به بن ۾ اُداس
 هوندو هوس ته تون مون کي دلداري ڏيندو هئين، سو هاڻي به اٿي
 مون کي ڏيرج ڏي.

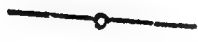
ڏک پنجن شري رام انريٽ ورلاپ ڪرڻ لڳو ۽ هنجي ڪمل
 سمان نيٺن مان جل جي ڌارا وهڻ لڳي. اهو ڏسي سڀ جيو

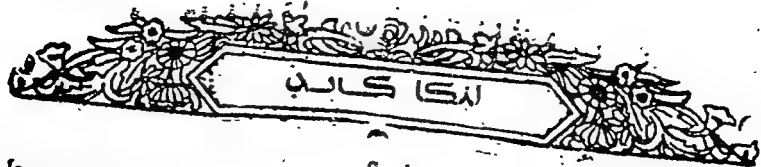
ٻوٽي لپندي تنهن جو سڀ ڏس پتو هنومان کي ٻڌايو. اهو ٻڌي
 هنومان ڏاڍي ويگه سان ان ڀرپٽ ڏانهن راهي ٿيو. هونڌانهن راوڻ
 جڏهن اهو سمورو احوال هڪ جاسوس جي واٽان ٻڌو تڏهن هن
 ڪالنيهي راڪشس کي هنومان جي مارڻ ۾ رنڊڪ وجهڻ لاءِ موڪليو.
 جيتوڻيڪ ڪالنيهيءَ سمجهيو ٿي ته هنومان جي سامهون وڃڻ تي
 سندس پراڻن جو خٽر ڪونهي، پر ته به هو راوڻ جي ڊپ کان ويو.
 هن هنومان جي رستي تي مايا جي رچنا ڪري کيس روڪڻ جي
 گهڻي ڪوشش ڪئي، پر هنومان کي ان ڪپٽ چار جي ٿيٺ
 پڇڻي وئي ۽ هن هڪ لحطي ۾ ڪالنيهيءَ کي ڀرلوڪ پهچايو ۽ وري
 به تيزيءَ سان اڏامي ان ڀرپٽ ڏانهن راهي ٿيو. هنومان جڏهن ان
 ڀرپٽ تي پهچي اها خاص ٻوٽي سڃاڻي ته سگهيو، تڏهن ان ڀرپٽ
 جي چوٽي پٽي کنيائين ۽ وري به ڏاڍي چوهه سان لنگا ڏي
 واپس وريو.

رامچندر جا ورلاپ ۽ هنومان جي آندل سنجوڻي ٻوٽيءَ
 سان لڪشمن جو ذوبنو ٿيڻ.

هونڌانهن رات ۾ ٻڌل لڪشمن کي اهورچٽ ڏسي شري رام
 هن کي هڙدي سان لڳائي ساڌارڻ منس سامان ورلاپ ڪري چوڻ
 لڳو: اڌ رات گذري چڪي ۽ هنومان اڃا نه آيو. پراڻ پيارو لڪشمن
 مري ويو ته منهنجي جيت مان ڪهڙو لاپ؟ مونکي جي ڀڏ ۾ وجهڻ
 به ملي ته به اها جيت ڪهڙي ڪم جي؟ جيئن لڪشمن ماما پتا
 گهر ٻار ڇڏي منهنجي پوئتان بن ۾ آيو، تنهن مان به سندس پٺيا
 ڀرلوڪ ويندس. هر هڪ ڏيس ۾ واهه يوهه اسٽريون، پٽ، ڌڻ
 گهر ۽ ڪٽنب ملي سگهن ٿا، پر جڳت ۾ ابي امڙ ڄائو پاءُ ۾
 نٿو سگهي.

انپوءِ هوش ۾ آيو. هن جڏهن پنهنجي پياري ڀاءُ لڪشمن ڪي خون
۾ تر بيهوش ڏٺو، تڏهن ورلاپ ڪرڻ لڳو. ايتري ۾ هنومان
سشيپن وٽ ڪي پلنگه سميت ٿي اُتي ڪٿي آيو. سشيپن وٽ جاڳي
جڏهن پاڻ ڪي شري رام ۽ وپيشن جي اڳيان ڏٺو تڏهن انهن جي
چرطن ۾ مٿو نمايانين ۽ جڏهن وپيشن هنڪي لڪشمن جو علاج ڪرڻ
لاءِ چيو تڏهن هو رامچندر ڪي چوڻ لڳو: هي ڌرماتما رهيو!
مان راوڻ جي گهر جو وٽ آهيان ۽ جيڪڏهن مان سندس دشن جو
علاج ڪندس ته انهيءَ ۾ هن جو وڏو نقصان ٿيندو. توهان ڌرماتما
آهيو سو مونڪي ٻڌايو ته مان پنهنجي راجا جي ورت ۾ نه ڪهه
ڪري توهانجو ڪم ڪيئن ڪريان؟

رامچندر وراڻيو: هي وٽ راج! تون برابر راوڻ ۽ وپيشن جي
راجگهراڻي جو وٽ آهين ۽ هاڻي به توکي لنڪا نريش وپيشن گهرايو
آهي. هر هڪ منهن جو سادارڻ (انسانيت) ڌرم ۽ وشيش (خاص)
ڌرم ٿيندو آهي جو سوچي ڪم ڪرڻ گهرجي. جنهن ڌرم لاءِ مان
ماڻا پتا کان جدا ٿي بنواس قبوليو، پياريءَ سيتا تي اپڏا پئي ۽
پراڻن کان پياري ڀاءُ جي هيءَ دشمني آهي، تنهن ڌرم جي هيٺ،
جي منهنجا يا لڪشمن جا پراڻ به ويا ته به مان ڌرم ڪي نه ڇڏيندس.
شري رام جا اهي ڌرم ۽ نيٽيءَ جا وچن ٻڌي سشيپن وٽ گد
ٿي هن جي چرطن تي ڪري چوڻ لڳو: هي ناٺ مان وٽ آهيان
۽ بيمارن ڪي نروڳ ڪرڻ منهنجو پهريون ڌرم آهي اهو جيڪي مون
چيو سو رڳو ڌرم تي ورتالاپ ٿي ڪيو، جنهن لاءِ مونڪي ڪميا ڪندا
لڪشمن ڪي سخت چوڻ لڳل آهي جنهنجي دوا آهي تازي سنجوڻي
ٻوٽي. پراڻا ٻوٽي آهي تمام ٻوٽي هڪ پرڻ تي ۽ لڪشمن جي ناز
حالت ڏسي گهرجي به جلد. اُن ٻوٽيءَ آڻڻ جو جلد ڪو تدارڪ ڪريو ڇاڪا
ته سنجيوني ٻوٽيءَ کانسواءِ لڪشمن جي بچڻ جو ٻيو ڪو چاڙهو ڪونه
آهي. اهو مها مشڪل ڪم هنومان ڪي سمجهي سونپيو و
سشيپن وٽ سنجوڻيءَ ٻوٽيءَ جون نشانبيون ۽ جنهن پرڻ تي

وڏي واڪي چوڻ لڳو. ڏسو! ڏسو! ڪو ڏوشت جو وڏو ڪوڻ
 وارن ٻنهي ڀائرن کي مون ماري ڇڏا. اهو ڏسي ۽ ٻڌي راکشس سڻا ۾ خوشي جي لهر ڇانڻجي وئي
 ۽ هو شري رام ۽ لڪشمڻ کي مڱل سمجهي شڪ ۽ توتارا وڄائيندا،
 ميگهندا جي جڳ ڪار جا نورا هڻندا لڏڪا ۾ موٽي ويا. اندرجيت
 درٻار ۾ وڃي پنهنجي پتا کي هٿ جوڙي پرڻام ڪيو ۽ رام لڪشمڻ
 جي مڙيو جو سماچار ٻڌايو. دشمنن جي مڙيو جو ٻريو سماچار سڻي
 راوڻ خوشيءَ ۾ پرڃي پٿر کي گلي لڳايو ۽ سموريءَ گهٽنا جو پورو
 پورو احوال پڇڻ لڳو. اندرجيت کيس سموري حقيقت و ستار سان
 ڪري ٻڌائي. اهو ٻڌي راوڻ ڏاڍو ڊرسن ٿيو ۽ پٺت کي ڏاڍو ساراهڻ
 ۽ وڏائي ڏيڻ لڳو.

هو ڏانهن رامچندر ۽ لڪشمڻ کي مورچت اوستا ۾ مٿان وانگر
 پرڻويءَ تي پيل ڏسي وانر سڻا ۾ هاهاڪار مچي ويو. سگريو به ڊڄي
 ويو ۽ روئڻ لڳو. اهو ڏسي وپيش کيس چيو: هي سگريو! هيءُ
 وقت روئڻ ۽ ڊڄڻ جو ناهي. ڏهه ڏهه اهي لاهيون ڇاڙهيون ٿينديون
 آهن. ڏکڻي وقت ۾ گهٻرائجي وڃڻ سان ڪم خراب ٿيندو آهي.
 سڻا جي اتساهه جو به ڪجهه خيال ڪر. هي ٻئي ڀائر اڃا جيئرا آهن
 ۽ جيستائين هوش ۾ اچن تيستائين هنن جي سريو جي رکيا ڪريو.
 سڃاڻ ٿيڻ تي هي ٻئي اسانجو سڀ ڀڻ ۽ چنتا دور ڪندا. هن
 وقت اُدم ڪرڻ گهرجي. لڏڪا ۾ سشيڻ نالي هڪ ڏاڍو هوشيار وڏو
 رهندو آهي. ڪوئي وڃي هن کي وٺي اچي ته اُنجي علاج سان هيءُ
 ٻئي ڀائر نوبنا ٿي پوندا.

انوقت اچي رات پئي. رچن جي راجا جامونٽ چيو ته اهو
 ڪم هنومان چڱيءَ طرح ڪري سگهندو. وپيش هنومان کي سشيڻ
 وڏي گهر جو ڏس پتو ڏيئي روانو ڪيو. انوقت جيتوڻيڪ شري
 شري ۾ زهريلي تيرن جا انيڪ زخم هئا ۽ انهن مان خون
 هيو هو ته به هو پنهنجي سپارڀڪ شڪتي ڪري ٿوري دير

ٻڌاڃي! توهان ڪجهه چنتا نه ڪريو. مان اجهو وڃي ٻنهي ٽپسوي
انرن کي ماري ٿو اڃان.

ائين چڙهي اندرجيت ميگهندا پنهنجي لشڪر کي وٺي پينڪر
گرجنا ڪندو ان ڪال راڻيءَ ۾ اچي وائر سڏنا جي مٿان ڪڙڪيو.

هو هڪ ئي وقت هزارين ٿير هلائي وائون کي مارڻ لڳو. ان وقت
مها پراڪرمي لڪشمن وڃي هن جي سامهون ٿيو ۽ هن جا سڀ ٻاڻ

نڪما ڪرڻ لڳو. اهو ڏسي ميگهندا مياوي يڌ شروع ڪئي. هو پاڻ
انتردان ٿي ويو ۽ اهڙي ته ڪري ميا پڪيڙيائين جو آڪاش مان باهم

جا مچ ۽ ٿانڊا ڪرڻ لڳا، جنهنڪري وائر سڏنا ۾ هاهاڪار مچي ويو.
تڏهن لڪشمن جل استر هلايو ته زمين مان ۽ آڪاش مان جل وهڻ

شروع ٿيو جنهنڪري ميگهندا جي اها ميا به نسل ٿي. انريت ميگهندا
جيڪا به ميا رچيندو ٿي ويو سا لڪشمن کائيندو ٿي ويو. جڏهن

ميگهندا ڏٺو ته مياوي يڌ ۾ به لڪشمن اڳيان منهنجي ڊال نٿي ڳري،
تڏهن پرهمت ٿي لڪشمن سان يڌ ڪرڻ لڳو. ان وقت پيا سڀيئي

انهن ٻنهي يون جي اها مهاڀرليہ سمان گهور يڌ ڏسڻ لڳا. انريت
وڙهندي وڙهندي جڏهن ميگهندا ڏٺو ته ايتري وقت جي سنگرام

کانپوءِ به هو لڪشمن سان ڀورو پئي نٿو سگهي تڏهن هن برهم استر
چوڙڻ جو خيال ڪيو. اهو استر ته اهڙو هو جو ڀرليہ ڪرڻ لاءِ

چڏجي ته هوند سڄي دنيا به ناس ڪري ڇڏي. جڏهن اهڙو اوهه
برهم استر ميگهندا لڪشمن جي ڇاتي ۾ هنيو، تڏهن اُنجي لڳندي ئي

برهم استر ڪڙڪاڻ ٿيڻ لڳي، پرڻوي ڪنڀن
دهن ئي دشائن ۾ وڃ جهڙي ڪڙڪاڻ ٿي ڪري پيو.

لڳي ۽ لڪشمن مورچت ٿي ڪرندو ڏسي شري رامچندر اچي
لڪشمن کي پرڻوي تي ڪرندو ڏسي شري رامچندر اچي

کيس هنجه ۾ کنيو. انوقت ميگهندا زهريلي نانگن جا انيڪ ٿير
رامچندر تي هنيا جنهنڪري هن جي سرير ۾ زهر ٿهائجي ويو ۽ ايترو

ته خون وهڻ لڳو جو چڻ ته خون ۾ سنان ٿي ڪيائين ۽ هو به بيهوش
ٿي ڪري پيو. اهو ڏسي اندرجيت خوشي وڃان گرجنا ڪرڻ لڳو

سڏنا ڪي مات ڪري رهيو هو ته سڄو ڦڙتيءَ سان هڪ وڻ تي کيس ماري ڇڏيو. وروپاڪيه ۽ ٻين ڪيترن ٻلوان راکشس کي پنهنجن نڪن تيرن سان ناس ڪري ڇڏيو. انريٽ وانءِ راکشس سڏنائن ۾ هاپينڪر سنگرام ويو زور وٺندو ۽ مٿان اچي رات پئي ته به لڙائي هلندي رهي. ڏت پوهي مٿوان هائين، مٿان گهوڙن، راکشس، وانرن، لنگورن، رچن، پگن رتن سان ڏاڍي پيانڪ ٿي لڳي. چو طرف هاهاڪار جا آواز اچي رهيا هئا ۽ جتي ڪٿي رت جون ڪسيون وهي رهيون هيون. اندڪار گهاتو ٿي ويو جو هڪ ٻئي کي سڃاڻي نٿي سگهيا ۽ ”تون وانءِ آهين؟“ ۽ ”تون راکشس آهين“ ائين پڇي وانءِ راکشس هڪ ٻئي کي مارڻ لڳا.

رات جو راکشس جو ٻل وڌي ويندو آهي. اُن اندڪار ۾ راوڻ جا چههه هابلوان سڏاپتي ويوهه رچنا ڪري ٻاڻن جي ورشا ڪندا شري رام جي مارڻ لاءِ مٿس چڙهي آيا. اُنهن جي لشڪر جي گرجنا ٻوليءَ ڪال جي سمنڊ جي گجڪار مٿل ٿي لڳي. اُن وقت راهه چنڊر اڪه چنڊ ۾ اگنيءَ سمان اهو گهر ٻاڻن سان چهن ٿي راکشس سڏاپتن کي ماري ڇڏيو ۽ راکشس جي سڏنا جو سنهار ڪوڻ لڳو. جيڪي به راکشس شري رام روپي اگنيءَ جي ساهون ٿيا سي پٽنگن مٿل جلي مري ويا. انريٽ راهه چنڊر راکشس جي لشڪر ۾ ٽاڪوڙو وجهي ڇڏيو ۽ هو وياڪل ٿي پنهنجي جان بچائڻ لاءِ رڻ ڀڄي مان ڀڄڻ لڳا.

ميگهندا هٿان لڪشمن جو هورچت ٿيڻ.

راوڻ کي جڏهن خبر پئي ته سندس لشڪر هار کائي پٽ مريو آهي تنهن مهل هو چنڊا ۾ ڀرجي پنهنجي چوگرد نهارڻ لڳو سندس پراڪرمي پٽ ميگهندا هٿ جوڙي چوڻ لڳو.

و، بلوان سردارو! پنهنجي سڻا کي وٺي وڃي وائرن جو ناس ڪريو.
اڃا اچ گهر ويني اسان کي پوڄن موڪليو آهي.

انريت راکشس جي دلين مان ڊپ ڪڍي ۽ انهن کي اُٿساهه
ياري راوڻ راکشس سڻا کي ڀڏ ڀوهي ٿي موڪليو. راکشس اچڻ
سان هڪ خوفناڪ گرجنا ڪئي، جنهنجي جواب ۾ وائرن به پيانڪ
گرجنا ڪئي، سڄي ملياچل ڀربت ۽ اُنجي غنائن مان هڪ گجندڙ
ڀرڏو اُٿيو. بس پوءِ ته وائرن ۽ راکشس جو اهڙو سنگرام مڃي
ويو، جهڙو ڀڙاچين ڪال ۾ ديوتائن ۽ دڙيٽن جي وچ ۾ لڳو هو. لڙائيءَ
جي وڃڻ، نڪارڻ، شڪن ۽ توتارن جو اهڙو ته پينڪر آواز ٿيڻ لڳو،
جو ٻڌندي ئي ڪانڊن جا هيٺيان ٿي ڦاٿا. هڪ پاسي ”راهچندر
جي جڻم“ ۽ ٻئي پاسي ”راوڻ جي جڻم“ مٽائينديون بڻجي سڻائون
سرتان آهو لاهي وڙهڻ لڳيون. وائرن جي هٿن ۾ هٿا وڻ ۽ ڇيڙون،
راکشس وٽ هٿا تير ڪمان، تلوارون، پالا، ڪات ۽ ڪهاڙا. راکشس
جي ٻاڻن جي جواب ۾ وائرن پٿرن جي ورڪا ٿي ڪئي.

ڪي راکشس قلعي جي ڀت تي بهي هيٺ بيٺل وائرن کي پالا
۽ ٻرڇا هڻي ڇيڙ لڳا، جنهن تي وائر جوش ۾ ڀڄي انهن راکشس
کي پيرن کان جهلي هيٺ ڪيرائڻ لڳا ۽ پاڻ به ٽپ ٽپ ڪندي
اچي مٿان ٿي پيا ۽ پنهنجن ٽڪن نهن سان انهن کي ڇيڙي ڦاڙي
ٿي ڇڏيائون. ٻنهي پاسن کان تيرن جو اهڙو وسڪارو ٿيڻ لڳو جو
ڄڻ ته ساوڙ جو مينهن ٿو وسي. چوڌارف اهڙي ته پينڪر مارڪٽ
مڃي ويٺي جو اُٿي رت ۽ ماس جي گپ ٿي ويئي.

وڏا وڏا وير هڪ ٻئي سان ڌوڏو لڙڻ لڳا. ميگهندا انگڊ تي
گدا جو وار ڪيو، پر انگڊ ڦڙتيءَ سان پاسي ٿي ويو ۽ ڪائونس گدا
کسي اُن سان ميگهندا جو سونو رت ۽ گهوڙا پڇي پوري ڇڏيائين.
پوئين نالي راکشس ٽڪن تيرن سان نل کي زخمي ڇڏيو، پر نل به
جوش ۾ ڀڄي وڃي مٿان ڪڙڪيو ۽ پنهنجن ٽڪن نهن سان
هنجون اکيون ئي ٻاهر ڪڍي ڇڏيائين. هڪ ٻيو پرگهس نالي راکشس

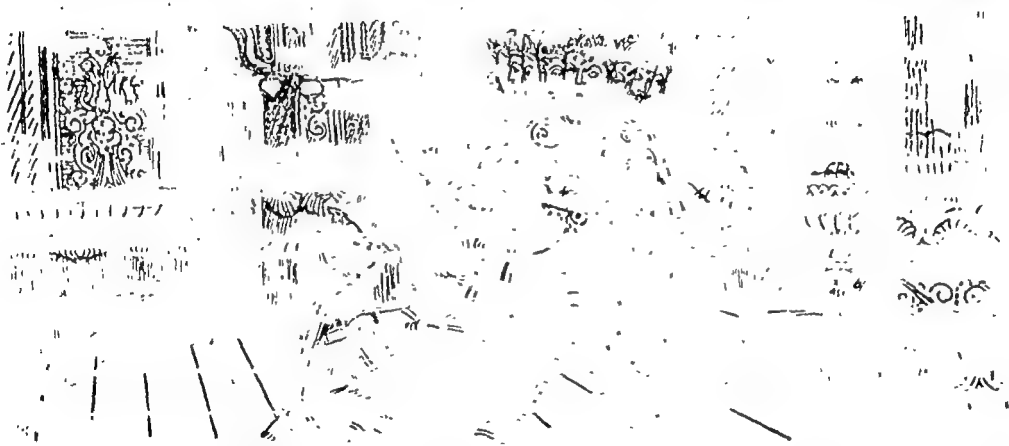
هي. تون ڪو ڦڪر نه ڪر. مان انهن ٻنهي ٽپسوي ڀائرن کي سولائيءَ سان ماري ڇڏيندس.

انريڪ راوڻ پنهنجي استري کي پيار ڪري آڻت ڏنو. هو ڏانهن جڏهن انگد سهوري وارڻا اچي راهچندر کي ٻڌائي تڏهن راهچندر سگريو ۽ ٻين منترين جي صلاح موجب لڙڪا تي ڪاهه ڪرڻ جي آڻيا ڏني. وانر سڏنا جا چارئي ڀاڱا لڙڪا جي ڇڏي ڦاٽڪن تي وڃي ڪڙڪيا ۽ لڙڪا کي چوڌرڻ وڪوڙي ويا. وانر ڌرماتما راهچندر لاءِ پنهنجا پراڻ نچاور ڪوڻ لاءِ به تيار هئا. سڀني ۾ اُتساهه ڀريل هو ۽ هو نچندا ٿيندا، پٿر ۽ وڻ هٿن ۾ کڻي، راهچندر ۽ سگريو جي جڳهه ڪار جي ناد سان اُپ ڦاڙيندا وڃي لڙڪا جا بوج ۽ دروازا ڀڃڻ لڳا. قلعي جي چوگرد جيڪا پاڻيءَ جي ڪاهي هئي، تنهن ۾ مٽي، ڪاٺ ۽ پٿر وجهي اُن کي ڏئي ڇڏيائون. پوءِ هو ٽپ ڏيندا ڪوٺ جي ڪنگرن تي چڙهي ويا ۽ راکشن راکن کي ماري

ڇڏيائون. وانرن مان ڪي قلعي جي ديوار ڀڃڻ لڳا ته ڪي ور شهر ۾ داخل ٿي مها اُتپات ڪرڻ لڳا. اهو ڏسي ۽ وانرن جي مها ڪار ٻڌي لڙڪا ۾ ڪوهرام ويو. اهڙڪاري راوڻ تهڪ ڏيئي چوڻ لڳو: باندر ۽ لنگور ته راکشن کي ڪال جي وس تي پاڻ اسان وٽ آيا آهن.

ناٿ! ڪرپا ڪري رام سان جنگ نه ڪريو. هوساڌارڻ منڻس نه آهي پر
 رشين منين جي ٽپسيا ۽ پرارڻا ڪري ساڪيات وڻڻو ڀڳوان منڻس
 ديه ڌاري آيو آهي. انلاء هي سوامي! توهان سڀتا هن کي موٽائي
 موڪليو ۽ هن سان صلح ڪريو. جي توهان هن کي ڀڳوان جو روپ
 نٿا سمجهو ته به مها پراڪرمي منڻس سمجهي هن سان صلح ڪريو.
 راجا جنگ جي سڀا ۾ جيڪو مهاڀاري ڏنڻس توهان چوري به نه سگهيا،
 سوئي ڏنڻس رامچندر سولائيءَ سان کڻي ڀڄي ڇڏيو. جنهن شري رام

اڪيلي سر ڏندڪ بن ۾ ڪر دوشڻ ۽ چوڏهن هزار ٻلوان راڪشن ڪي
 ناس ڪري ڇڏيو، جنهن هڪ ئي ٻاٺ سان مها ٻلوان ٻاليءَ جو اُٺ
 آندو، اهڙو مها ٽيڄسوي رام سان توهان وڃر نه رکو. سڀني رشين
 منين جي ڪيل ٽپسيا ۽ آشيرواد هنجي طرف آهي ۽ هو ڌرم تي به
 آهي. انلاء مان توهان کي هٿ ڇوڙي وينتي ٿي ڪريان ته توهان
 رامچندر سان جنگ نه ڪريو جو مٿان منهنجو سهاڳم نه هليو وڃي.

مندودريءَ جا اهي وڃن جيتوڻيڪ راوڻ لاءِ ڏاڍا هٿڪاري هئا
 پر هنجي من ۾ نه ٿڪيا، جيئن اونڌي دلي تي پاڻي نه ٿڪندو
 آهي. جنهن کي ڪال پيوسڌ ڪندو آهي تنهن کي ڪوبه پرڀوة اثر
 نه ڪندو آهي. هن پنهنجي پياريءَ استريءَ کي اُٿاري هردي سان
 لڳايو ۽ چيو: هي مرڳهه وڃي! تو اڃائي ڊپ ۾ پنهنجو جيءُ خراب ڪيو

سريو، تڏهن لڄ ۾ ڀرجي منهن هيٺ ڪري پنهنجن جڳهين تي وڃي

ويٺا. اهو ڏسي جوش ۾ ڀرجي راوڻ پاڻ انگڊ جو پير هٽائڻ لاءِ اُٿيو.
پسرنهجي ڇهن کان اڳهرئي. انگڊ پنهنجو پير کڻي ورتو ۽ چوڻ
اڳوڻو. اي اڻياڇاري! منهنجي پيون ڇهن مان ڇا ورندي؟ وڃي اُنهي
رڀوءَ رامچندر جي پوتر چرڻ جو سپرڻ ڪر ته ڪو نيتارو ٿيئي.
انگڊ جا اهي وڃن ٻڌي راوڻ نڪي ڪڇيو نڪي پنهنجي
اندر ۾ پئي لڇيو ۽ شرم روپي سمنڊ ۾ ٽپي ڏيندو وڃي پنهنجي
تخت تي ويٺو. تنهنڪانپوءِ به انگڊ راوڻ کي گهڻوئي ڳڻي سمجهي
پر گڏهه تي گلاب هاريندي حيف ٿيو. جڏهن انگڊ ڏٺو ته ايمان
راوڻ سزا کانسواءِ سڌو نه ٿيندو تڏهن کيس ڀڄي تياريءَ لاءِ چڱي اُڏ
روانو ٿيو ۽ هوئي اچي شري رام کي سهوري حقيقت سڏيائين.
—:~::~~::~~:—

ڀڄي شروعات ۽ رامچندر جو ڀراڳرم.

راوڻ جي پٽوڙا استريءَ مندودريءَ جڏهن انگڊ جو
نريٽا پورڻ وڃن ٻڌا ۽ ڏٺائين ته جتي ڪٿي آپسوڻ تي رهيا
تڏهن هو ٻن ڀنڀ ۾ ڀرجي ويئي. راوڻ ڪچهريءَ مان موٽيو ته مندو
سندس چرڻ تي ڪري، اکين مان لڙڪ ڳاڙيندي چوڻ لڳي

ڪير جو اسانجي سامهون ٿي ٻڌ ڪري؟ جنهن رام کي تون هيٺو
ٻڌائين ٿو سو پنهنجي استريءَ جي چنٽا ۾ چڪنا چور آهي ۽ سندس ننڍو
ڀاءُ هن جي دڪ ۾ دڪي آهي. سگريو ته آهي رڳو ڏسڻ جو بڻل ۽
منهنجو ڀاءُ وڻيشڻ آهي ٻڄڻو. جهمونڪ ته ويچارو ٻڌو ٿي ويو
آهي ۽ نل نيل آهن ڪاريگر! اڙي بڪواڊي بانڊرا ٻڌاءِ ته سهين ته
اسان سان وڙهندو ڪير؟

انگد جواب ڏنو: هي راوڻ! ٻڌاءِ ته ڀلا راوڻ سنسار ۾ آهن گهڻا؟
رڳو تون هڪ آهين ڪين ٻيا به ڪي آهن؟ هڪ راوڻ ته مون ٻڌو
ته راجا ٻليءَ کي پاڻال ۾ جيتڻ ويو ته اُتي ڪن چوڪن کڻي کيس
گهوڙن جي ڪڙهه ۾ ٻڌو هو. ٻيو راوڻ اهو هو جنهن کي سهرس ٻاهوءَ
وڃي پاڻ وٽ قيد ڪيو هو ۽ پاستيم مٺيءَ کيس ڇڏايو هو. ٽيون راوڻ
منهنجي پٽا ٻاليءَ ڪڇن ۾ جهليو هو. هاڻي ٻڌاءِ ته تون انهن مان
ڪهڙو راوڻ آهين؟ هي اڳماني راوڻ! ٻريو رامچندر جي اڳيان
تنهنجو اهو ڪوڙو ٻل يا مٺ مائٽ ڪنهن به ڪم نه ايندا. وانر
سڱا کي هوند توهان مقابلي ڪوڙ جي ضرورت ئي نه پوي، مان
اڪيلو ئي جيڪر توکي يملوڪ پهچائي، راکشن ڪي ماري، مائتا
سيتا کي ٻريو رامچندر وٽ وٺي وڃان پر تنهنجي رت جا پيپاسي
شري رامچندر جا پاڻ آهن. مان ته اُنجو ٽچ ۾ ٽچ داس آهيان ۽
جي تون پنهنجن راکشن ۽ وانرن جو ٻل ڏسڻ ٿو چاهين ته ڏس!
آهي ڪو تو وٽ اهڙو جوڌو جو منهنجو هيءَ ڌرتيءَ تي ڪوڙيل پير
ڪجهه ڌرو به هٽائي سگهي؟ جيڪڏهن ڪو اُن کي ڌرو به هٽائي
سگهيو ته هيءَ لڙائي هرگز نه ٿيندي ۽ شري رامچندر سيتا کانسواءِ
سڱا سميت موٽي ويندا.

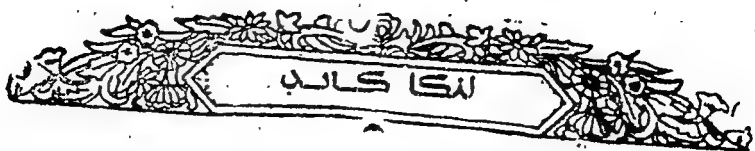
ائين چئي انگد شري رامچندر جو سهرڻ ڪري پنهنجو ٻيو
زمين تي ڄمايو. انوقت ميگهند ۽ ٻيا اٺيڪ جوڌا لڙائي ڪٽڻ جو
اهو سولو اُٻاءُ سهجهي ڏاڍو خوش ٿي اُٿيا ۽ انگد جي پير کي هٽائڻ
۾ لڳي ويا. گهڻيءَ زور لڳايائون ۽ جهٽڪا ڏنائون پر انگد جو پير

توهان کان ڊڄي مون کي صلاح لاءِ نه موڪليو آهي. هڪڙي بڪري کي
 مارڻ ۾ جيئن شينهن لاءِ ڪا وڏائيءَ جي ڳالهه ناهي، تيئن توکي
 مارڻ به هن لاءِ هڪ خسيس ڪم آهي.

راوڻ چيو: اي باندر! سچ پچ باندرن جو اهو گڻ آهي ته
 جنهن جو ڪاٺين تنهن جو ڳاٺين. جيڏانهن ملين ڏي-ري تيڏانهن پائين
 ڏي-ري. مان گڻ گراهي آهيان، انلاءِ تنهنجي اهڙين ڳالهين تي ڪروڙ
 ٺٽو ڪريان. ٻيو ته توکي دوت سمجهي ڌرم ۽ نيتي انوسار ڇڏي
 ٿو ڏيان. توکي منهنجي پراڪرم جي سڌ ناهي انلاءِ تون ائين
 ڳالهائي رهيو آهين.

انگڊ چيو: واهه توهانجو ڌرم ۽ نيتي! پرائي استري چورائي
 بيشڪ توهان پنهنجي ڌرم ۽ نيتيءَ جو مثال ڏنو آهي! هڪ اٻلا کي
 اڪيلو ڏسي اُن کي زوريءَ آڻي پنهنجو پراڪرم ڏيکاريو اٿو! باقي
 رهي گڻ گراهڪتا جي ڳالهه، سو جيتوڻيڪ هنومان توهانجو سڄو
 نگر جلائي خاڪ ڪيو ۽ توهانجو هڪ پٽ به ماري ڇڏيو تنهن هوندي
 به توهان کيس ڇڏي ڏنو! اهو ڏيکاري ٿو ته توهان کي نه آهي لڄ ۽
 نه سؤمان! اجايو پيا پنهنجي شرم کي پرچايو. انلاءِ توهانجي چڱائي
 انڀر آهي ته اها اجائي هون ڇڏي وڃي پريو رام چندر جي شرڻ ڀڳو.

راوڻ ڪروڙ ۾ ڀرجي چيو: اڙي بڪواڊي باندر! توکي منهنجي
 ٻانهن جي ٻل جي سڌ نه آهي سو وڃي ڪڙلاس ڀربت کان پچ ته
 مان ڪيئن نه کيس پنهنجن ترين تي ڪندو. منهنجو پراڪرم وڃي
 تنهي لوڪن جي دڳپالن، ديوتائن ۽ گنڌروُن جي راجائن کان پچ
 جي منهنجو نالو ٻڌي ٿر ٿر ڪنڊن ٿا. تنهي لوڪن ۾ اهڙو ڪو
 ڪونهي جو منهنجو مقابلو ڪري سگهي. اهڙو مان پاڻ! وري
 ڪنڀ ڪرڻ جهڙو مها پراڪرمي منهنجو ڀاءُ! اندرجيت جهڙو جڳت
 وڪيات منهنجو پٽ! تنهن سواءِ جڳهه جيتيندر مها ٻاون راڪشن جي
 استرن شسترن سان تيار منهنجي سڏنا!!! سو اسان هڪ ساڌارڻ
 ٿي ڏکي وينداسين؟ اهو ته ٻڌاءِ ته توهانجي سڏنا ۾ آهي

ڪچهريءَ ۾ ٻاهران اچي پهتو ۽ جڏهن دريان راوڻ کان آڻيا وئي آيا
 ڏهن انگڊ راوڻ جي درٻار ۾ آيو. هو راوڻ کي هٿ جوڙي چوڻ
 لڳو: هي مهاراج! مان ٻاليءَ جو پٽر انگڊ ڀرپو رامچندر جو دوت
 ٿئي توهان وٽ آيو آهيان جو توهانجي منهنجي پٽا سان مٽرڻا هئي،
 انلاءِ مان توهانجي ڀلائيءَ واسطي هتي آيو آهيان. توهان مهرشي پلستيم
 جا پوٽا، ويد شاسترن جا ڄاڻو آهيو ۽ گهور ٽپسيا ڪري پڳوان شڪر ۽
 برهما کان اموگه ور پراپت ڪيا اٿو. ان هوندي به جو توهان گهمند
 ۾ ڀرجي رشين منين تي اڻياچار ڪري رهيا آهيو ۽ شري رامچندر
 جي استريءَ کي چورائي آندو اٿو سو ڏاڍو خراب ڪم ڪيو اٿو. ڀرپو
 رامچندر ڌرماتما، مها تيڄسوي ۽ ماسهرڻوان آهي ۽ تنهي لوڪن
 ۾ اهڙو ڪوبه ڪونهي جو هنجي مٿ ڀڄجي سگهي. توهانجو ڪلياڻ
 انهيءَ ۾ آهي ته توهان سڀنا ماما کي واپس ڪريو ۽ وات ۾ گاهه ۽
 گچي ۽ ڪپڙو وجهي شري رامچندر کان هلي پنهنجا اپراڻ بخشايو.
 هو دين ڏيال اوس توهانجا اپراڻ ڪميا ڪندو.
 ائين چئي انگڊ شري رامچندر جو سنڊيش به راوڻ کي ٻڌايو،
 جو ٻڌي راوڻ کي ڏاڍو ڪروڌ لڳو ۽ هو چوڻ لڳو: اڙي نيچ
 باندرا! مونکي اُڀديش نه ڪر! توکي خبر نه آهي ته مان آهيان
 ڪير! جي تنهنجو مالڪ رام اهڙو شورويڙ آهي ته پوءِ ڊجي ڪري
 توکي صلح لاءِ ڇو موڪليو اٿس؟ مونکي عجب نه ٿوئي ٿو اچي
 ته تون اُتم ڪل ۾ جنم وٺي، بن بن راندڙ ٽپسوين جو وڃي دوت
 ٿيو آهين! وري پنهنجي پٽا جي هٿياري جي تون ٿو چاڪري ڪرين
 پر شايد اهو سماچار ڪوڙو هوندو، هاڻي ٻڌاء ته تنهنجو پٽا ٻالي ته
 چڻو پلو آهي؟
 انگڊ ورائيو: راجن! مونکان اهو پڇڻ جو توهان کي ضرور
 حال ڪونهي جو توهان پاڻ جلد ڀرلوڪ پهچي روبرو وڃي ڪائونس حال
 احوال پڇندا ته هو توهانکي ٻڌائيندو ته شري رام سان وڃر ڪڍڻ جو
 ڪهڙو نتيجو نڪرندو آهي. باقي رهي صلح جي ڳالهه سو ڀرپو رامچندر

ملڻ جا اُڀل ڀنڻ، پوئتان باقاعدي بيٺل راکشس سڻا ۽ انهن جا ننڍا وڏا
 ٿيڻ، ڌيان سان چاچي ڏسڻ لڳا. لنڪا ۾ ڀڃڻ لاءِ پوري پوري
 باري هئي ۽ نگر مان دهان ۽ ٿوٽارن جا آواز پئي آيا. اهي ٻڌي
 انر سڻا ۾ به ڀڃڻ جو وڌيڪ چاهه پيدا ٿيو ۽ هو به رامچندر
 سگريو جي جڳهه ڇڏي ڇڪار ڇڪار لڳا. انوقت رامچندر پنهنجن
 منترين کي گهرائي صلاح ڪرڻ لڳو ته هاڻي ڇا ڪرڻ گهرجي. وپيش
 راوڻ جي سڻا ۽ استرن شسترن جو سهورو احوال کولي ظاهر ڪيو ۽
 چيو: راوڻ جي سڻا ۾ ڏهه هزار هاڻي، ڏهه هزار رت، ويهه هزار
 گهوڙا، هڪ ڪروڙ کان به وڌيڪ راکشس آهن. انهن کي جيتڻ لاءِ
 ڪنهن وڃندڙ ڏنگ ٿي ويو، رچنا ڪرڻ ضروري آهي. منهنجا
 منٿري شتروءَ جي ڀڃڻ جو تازو احوال معلوم ڪري آيا آهن ته راوڻ
 لنڪا جي چڻي دروازن تي اندرجيٽ ۽ ٻين مکيه سڏاپڻين کي
 مقرر ڪيو آهي ۽ پاڻ اُتر واري ڦاٽڪ جي رکيا جو ڪم ڪيو اٿس.
 اهو ٻڌي رامچندر وائون جي پڪي مورچي بندي ڪئي ۽ جا
 سڻا راوڻ جي سامهون ٿيڻي هئي تنهن جو سرومڙي پاڻ ٿيو. اُن
 وقت جامونٽ صلاح ڏني ته جنگ شروع ڪرڻ کان اڳهه راوڻ کي
 دوت هٿان آخري نامو موڪلڻ گهرجي. اها صلاح ٺيڪ سمجهي شري
 رام انگڊ کي چيو: هي ويرا! تون راوڻ وٽ اسانجو ايلچي ٿي
 وڃ ۽ کيس اهو ڪي چڻهه جنهن ۾ اسانجو ڪم ٿئي ۽ هنجو به ڀلو
 ٿئي. تون کيس اهو به چڻهه ته اي راوڻ! تو گهمند ۾ ڀرجي رهين
 منين ديوتائن ۽ ٻين راجائن کي ڏاڍو سٺايو آهي ۽ مان اڀرائين ڪي
 ڏنڊ ڏيندڙ آهيان. تو منهنجي استري چورائي مون کي به ڪشت
 ڏنو آهي. جيڪڏهن تون سڀني کي وٺي اچي منهنجي آڻ نه
 مڃيندين ۽ اڻڀاڄار ڪرڻ نه ڇڏيندين ته مان سڄيءَ پرڻيءَ تان
 راکشس جي پاڙ پئي ڇڏيندس. اي دشت! توکي جنهن ڀل جو گهمند
 آهي سو اچي ڀڃڻ پويءَ ۾ ڏيکار.
 هي آگيا پاڻي انگڊ آڪاس مان اُڏامي راوڻ جي

ن منهنجي دشمن جي وڏائي ڪري هنجي ٻل ۽ پراڪرم جي واڪاڻ
ڪري رهي آهين .
پتيءَ جون ڳالهيون ٻڌي مندوديءَ جي من ۾ نشچيه ٿي ويو
سندس پتيءَ جي سر تي ڪال سوار آهي جو ٻڌي ئي ٿري
يڻي اٿس . جيتوڻيڪ ٻادل گهڻوئي جل وسائين ته به ڪاٺي ۾ گل پئدا
نٿو ٿئي، تيئن برهما جهڙو گرو ملڻ تي به مورڪه جي من ۾ سمجهه
پئدا نٿي ٿئي .

انگد جو راوڻ وٽ دوت ٿي وڃڻ .

رامچندر ۽ سندس سڃڻا اُها رات سويل پهاڙ تي ڪاٺي . صبح
جو جبل تي بهي هنن لنڪا جو نظارو ڏٺو . ترڪوٽ ڀرپٽ جي
چوٽيءَ تي ٺهيل سوني جي لنڪا اهڙي سندر پئي لڳي جڏڪ
ديوتائن جي راجڌاني الڪا پوري آڪاش ۾ لٽڪي رهي هئي . پرست
ميه دانو دواران ٺاهيل لنڪا جي شاندار مڪان، عاليشان بناوت ۽
سمپتي ڏسي شري رام لڪشمن کي چيو: لڪشمن! هن نگريءَ جي
شوپيا ڏس! هڪ منڻس جي پاپ ڪري هن ساري سمپتي ۽ راکشس
جائيءَ جو ناس ٿيندو . هيءُ پاپي راوڻ پنهنجي گهمند ۽ واسنا جي
وس ٿي پنهنجن هٿن سان پنهنجي پرڄا مٿان آڏا آڏي رهيو آهي!
هاڻي اسانڪي پنهنجو خيال پنهنجي ڪاريه ۾ لڳائي لڙائي ۽ سوڀ
پاڻ گهرجي . ڀڏ هلندي وڏو گهمسان مچندو ۽ اُن ۾ راکشس طرحين
طرحين جا روپ بڻائي اسانڪي گمراهه ڪرڻ جي ڪوشش ڪندا .
انڪري لڙائي وقت وائر پنهنجي اصلي روپ ۾ هڃن ڇو جو راکشس
وائر جو روپ ڌارڻ ۾ پنهنجي گهڻائي سمجهندا . انهن اسانڪي
پنهنجي ۽ پراڻي جو پتو پئجي سگهندو .
انوقت وائر سڃڻا لنڪا جي قلعي جون ٿلهيون ٿلهيون ديوارون
۽ اُنجي چوگرد اونهيون ڪاهيون، لنڪا جي برجن تي رکيل پٿرن

ت ۽ مڪت ڪٽجي زمين تي ڪري پيا ۽ اهو ٿيو وري اچي
 امچندر جي ترڪش ۾ پيو. هوڏانهن راوڻ جي مڪمل ۾ ويٺل سڀ
 اچي ويا ۽ چوڻ لڳا ته نڪا ڌرتي ڌڌي ۽ نه طوفان لڳو پوءِ به
 ڇٽ ۽ مڪت ڪيئن ڪريا! هو انکي آپسوڻ سمجهڻ لڳا. تڏهن
 راوڻ ڳالهه ٺاهي سڀني کي سمجهائي گهر موڪليو.
 راوڻ جو ڇٽ ۽ مڪت ڪرڻ ڏسي سندس استري مندودي
 ٿيڻس ۾ ڀرجي کيس هٿ جوڙي چوڻ لڳي: هي پريتم! توهان
 رامچندر سان دشمني نه ڪريو. توهان سڀني کي ڏولي ۾ ڇاڙهي
 شري رام ڏي موٽائي موڪليو ۽ توهان به وڃي سندس شرڻ ڀڳو.
 هو نشچيه سان توهانجو ڪيل پاپ توهانکي ڪميا ڪندو. توهان
 هن کي منڻس سمجهي هن ۾ هٿ نه ڪريو. سڀيئي وڏا وڏا رشي
 مني چئي رهيا آهن ته هو وشو روپ وٺڻو پڳوان جو ساڪيات
 اوتار آهي. جنهن واره ۽ نرسنگه روپ ڌاري مهان شورويهر ٺاڪيه
 ۽ هرڻ ڪشپ جوناس ڪيو، جنهن واهن روپ ڌاري راجا ٻائيءَ کي
 ٻڌو ۽ پرشرام روپ ڌاري، سهسرباهو آدي ظاهي راجائن جو آنت
 آندو، اهوئي پڳوان پرڻويءَ جو بار لاهڻ لاءِ هاڻي رام جي روپ
 ۾ پرگهت ٿيو آهي. انلاءِ هي سوامي! توهان هن سان وروڌ نه ڪريو.
 جنهن جي هٿ ۾ ڪال، ڪرم ۽ جيون جي ڌور آهي، تنهن رام جي
 وڃي شرڻ ڀڳو.
 سوڀاڻو کان ئي بي ڀڳو ۽ گهمندي راوڻ پنهنجي ڌرماتما استري
 ٻا اهي وڃن ٻڌي کلي چوڻ لڳو: هي پياري! تون ته اڃا ڪو
 پنهنجو جيءُ ڊپ ۾ خراب ڪيو آهي. ٻڌاءِ ته مون جهڙو ٻلاو هن
 وقت سنسار ۾ ٻيو ڪير آهي؟ مون ئي پنهنجي ٻانهن جي پل سان
 سڀني ديوتائن ۽ دانون کي جيتي قبضي ڪيو آهي. پوءِ به خبر ناه
 ته توکي ڇاڇو ٿو ڊپ لڳي؟ تون منهنجي پريسوس اڃا ڪو
 نه ڪ! سڄي ترلوڪي منهنجي وس ۾ آهي. هي مرگهلوچند
 لاهين جي چٽرائي ۽ رهسيه مونکي هاڻي سمجهه ۾ آيو.

تون منهنجي دشمن جي وڌائي ڪري هنجي پل ۽ پراڪر جي واڪاڻ ڪري رهي آهين.

پتيءَ جون ڳالهيون ٻڌي مندودريءَ جي من ۾ نشچيم ٿي ويو ته سندس پتيءَ جي سر تي ڪال سوار آهي جو ٻڌي ئي ڦري ويئي اٿس. جيتوڻيڪ بادل گهڻوئي جل وسائين ته به ڪاٺي ۾ گل پئدا نٿو ٿئي، تيئن بوهما جهڙو ڪرو ملڻ تي به مورڪه جي من ۾ سمجهه پئدا نٿي ٿئي.

انگد جو راوڻ وٽ دوت ٿي وڃڻ.

رامچندر ۽ سندس سڏنا اها رات سويل پهاڙ تي ڪاٺي. صبح جو جبل تي بهي هنن لنڪا جو نظارو ڏٺو. ٽرڪوٽ ڀرپٽ جي چوٽيءَ تي ٺهيل سوني جي لنڪا اهڙي سندر پئي لڳي جڏڪ ديوتائن جي راجڌاني الڪا پوري آڪاش ۾ لٽڪي رهي هئي. پرست ميه دانو دواران ٺاهيل لنڪا جي شاندار مڪان، عاليشان بناوت ۽ سمپتي ڏسي شري رام لڪشمن کي چيو: لڪشمن! هن ٺڪريءَ جي شوبها ڏس! هڪ منڻس جي پاپ ڪري هن ساري سهڻپي ۽ راکشس ڄاڻيءَ جو ناس ٿيندو. هيءُ پاپي راوڻ پنهنجي گهمند ۽ واسنا جي وس ٿي پنهنجن هٿن سان پنهنجي پرڄا مٿان آڀدا آڻي رهيو آهي! هاڻي اسانڪي پنهنجو خيال پنهنجي ڪاريه ۾ لڳائي لڙائي ۽ سوڀ ڀاڻ ڳهرجي. ڀڏ هلندي وڌو گهمسان مڃندو ۽ ان ۾ راکشس طرحين طرحين جا روپ بڻائي اسانڪي گمراهه ڪرڻ جي ڪوشش ڪندا. انڪري لڙائي وقت وائر پنهنجي اصلي روپ ۾ هڃن ڇو جو راکشس وائرن جو روپ ڌارڻ ۾ پنهنجي گهٽتائي سمجهندا. انهن اسانڪي پنهنجي ۽ پراڻي جو پتو پئجي سگهندو.

انوقت وائر سڏنا لنڪا جي قلعي جون ٿلهيون ٿلهيون ديوارون ۽ انجي چوگرد اونهيون ڪاهيون، لنڪا جي برجن تي رکيل پٿرن

ڇٽ ۽ مڪت ڪٽجي زمين تي ڪري پيا ۽ اهو تير وري اچي
رامچندر جي ترڪش ۾ پيو. هوڏانهن راوڻ جي محفل ۾ ويٺل سڀ
ڊجي ويا ۽ چوڻ لڳا ته نڪا ڌرتي ڌڏي ۽ نه طوفان لڳو پوءِ به
ڇٽ ۽ مڪت ڪيئن ڪريا! هو انڪي اڀسوط سمجھڻ لڳا. تڏهن
راوڻ ڳالهه ٺاهي سڀني کي سمجھائي گهر موڪليو.

راوڻ جو ڇٽ ۽ مڪت ڪريل ڏسي سندس استري مندودري
ٽپرس ۾ ڀرجي کيس هٿ جوڙي چوڻ لڳي: هي ڀريتو! توهان
رامچندر سان دشمني نه ڪريو. توهان سڀني کي ڏولي ۽ ڇاڙهي
شري رام ڏي موٽائي موڪليو ۽ توهان به وڃي سندس شرط پڙهو.
هو نشچيم سان توهانجو ڪيل ڀاپ توهانکي ڪميا ڪندو. توهان
هن کي منس سمجھي هن ۾ هٿ نه ڪريو. سڀيئي وڏا وڏا رشي
مني ڇڏي رهيا آهن ته هو وشو روپ وٺڻو ڀڳوان جو ساڪيات
اوتار آهي. جنهن وارا ۽ نرسنگهه روپ ڌاري مهان شور وڻهڻا ڪيو
۽ هرڻ ڪشپ جوناس ڪيو، جنهن وامن روپ ڌاري راجا ٻليءَ کي
ٻڌو ۽ پرشرام روپ ڌاري سهر ٻاهو آدي ظاهي راجائن جو آنت
آندو، اهوئي ڀڳوان ڀرتويءَ جو بار لاهڻ لاءِ هاڻي رام جي روپ
۾ پرگهٽ ٿيو آهي. انلاءِ هي سوامي! توهان هن سان وروڻ نه ڪريو.
جنهن جي هٿ ۾ ڪال، ڪرم ۽ جيون جي ڏور آهي، تنهن رام جي
وڃي شرط پڙهو.

سوڀاڻو کان ئي بي پڙهو ۽ گهمندي راوڻ پنهنجي ڌرماتما استريءَ
جا اهي وڃن ٻڌي کلي چوڻ لڳو: هي پياري! تون به اڃا پوکي
پنهنجو ڊپ ۾ خراب ڪيو آهي. ٻڌاءِ ته مون جهڙو ٻوان هن
وقت سنسار ۾ پيو ڪير آهي؟ مون ئي پنهنجي ٻانهن جي ٻل سان
سڀني ديوتائن ۽ داننن کي جيتي قبضي ڪيو آهي. پوءِ به خبر ناهي
ته توکي ڇاڇو ٿو ڊپ لڳي؟ تون منهنجي ڀريءَ ۾ وس اڃا ڊپ
نه ڪر! سڄي ٿرلوڪي منهنجي وس ۾ آهي. هي مرگهلوچني!
تنهنجي ڳالهين جي چٽرائي ۽ رهسپم مونکي هاڻي سمجهه ۾ آيو جو

ماليوان جي سٺي صلاح ڪين آڙي. هو ڪاوڙجي چوڻ لڳو: تون شتروءَ جو طرف وٺي منهنجي گهٽتائي ڪري رهيو آهين! مان آهيان بلوان راڪشن جو راجا جنهن کان وڏا وڏا لوڪپال به ٿر ٿر ڪنهن ٿا. مان اهڙو ڀرتائي هوندي به بن بن پٽڪندڙ رام جي ڊپ کان ساڪيات لڪشمي سمان سينا موٽائي ڏيان؟ هرگز نه! مان جلد رام لڪشمڻ، سگريو ۽ ٻين وانرن کي ماري ڇڏيندس.

ماليوان راوڻ کي ناراض ڏسي وڌيڪ ڪين ڪڇيو ۽ کيس آسپس ڏيندو پنهنجي گهر هليو ويو. تنهن کانپوءِ راوڻ سڻاپتين سان صلاح ڪري لنگا جي رکيا جو ڀرپٽ ڪيو. هن سڀني کي جدا جدا ڪم سونپيا ۽ اندرجيت ۽ ٻين بلوان راڪشن کي لنگا جي چئن ڦاڙڪن جي رکيا لاءِ مقرر ڪري پنهنجي راج محل ۾ هليو ويو.

راڪشن جي دلين مان ڊپ ڪيڻ لاءِ ۽ اهو ڏيکارڻ لاءِ ته رامچندر جهڙو ڀرپل شترو سرتي سوار هوندي به کيس ڏرو به چٽا نه آهي، راوڻ هميشه وانگر پنهنجي پياري استري مندودريءَ سان گڏ جي پنهنجي راج ۾ رنگ واري سپا ۾ آيو. اهو آکاڙو سندس محل جي سپڪان مٿين ڇت تي هو ۽ راوڻ جي اچڻ تي اُٿي ڪٺو ۽ گندرو سندس آستتي ڪرڻ لڳا ۽ اڀسراون ناچ ڪرڻ لڳيون. طرحين طرحين جا ساز مردنگ ۽ واڄا وڄڻ لڳا ۽ سنگيت جي مهفل مڇي ويئي. راوڻ جو دٻدٻو ته ديوتائن جي راجا اندر کان به ڪئين دفعا وڌيڪ هو، سو هو ان آکاڙي ۾ سڪم ڀوڳڻ لڳو.

هوڏانهن رامچندر هڪ مرڱم چالا تي ليتيو پيو هو ته ڏکڻ ڏسا ۾ بادلن جي گجگور جو عجب آواز ۽ وچ جي ڪوڙ ڏسي اچر ۾ پيو. انوقت وڀيش چيو: هي سوامي! اهي بادل يا وچ ناهن پر راوڻ پنهنجي محل جي ڇت تي جا سنگيت سپا لڳايو ويٺو آهي تنهن ۾ مردنگ جو وڄڻ آهي ڄڻ بادلن جي گجگور ۽ راوڻ جي ڇت ۾ مڪت جا هيرا ماڻڪ وچ سمان ڇهڪي رهيا آهن.

اهو ٻڌي رامچندر مشڪي هڪ تير اهڙو هلايو جو راوڻ جو

ڪانڌرن جهڙيون ڳالهيون ڪري رهيا آهيو. مون ڪئين دفعا ديوتائن
۽ دانون سان جنگيون جوڙي کين شڪستون ڏنيون آهن، سورام ڪهڙي
شيءَ آهي جو مون سان رڻ پوهي ۾ مٿ پوندو! مان ڪنهن به ڊپ
ڪري لڪشيءَ سان سندر سيتا کي هٿان کين ڇڏيندس.

ائين ڇڏي راوڻ شڪ ۽ سارڻ کي وٺي پنهنجي محلات جي
چوٽ تي چڙهيو جتان سمنڊ تائين سڄي پرڻوي دسڻ ۾ ٿي آئي.
اُتي بهي راوڻ ڏٺو ته سڄي زمين، بن ۽ ڀرپٽ اسنڪيم وانر سڱنا
سان ڀرجي ويا آهن. شڪ ۽ سارڻ راوڻ کي وانر سڱنا جي سهوري
جوڙجڪ ۽ ويوهه رچنا سمجهاڻي ۽ اها سڱنا جنهن ريت جدا جدا مهندارن
هيٺ وراهيل هئي سو به سڀ ٻڌايو! اهو ٻڌي ۽ ڏسي راوڻ جي
من ۾ ٿورو مونجهارو نه ٿيو، پر جلد ئي همت ڪري هن ڀڏ سڀا
ڪئي ڪرڻ جي آگيا ڏني.

وانر سڱنا جي شڪن ۽ ترهن جو ڪولاھل جڏهن لڏڪا ۾ راکشسن
ٻڌو تڏهن اُنهنجو اُتساهه گهٽجڻ لڳو ۽ ڀڏ سڀا ۾ هو هڪ ٻئي جا منهن
تڪڻ لڳا. راوڻ سڀني کي اُتساهه ڏيارڻ لڳو، پر سندس نانو مالبوان
ڏاڍو سياڻو هو. تنهن چيس: - راجن! نيتيءَ ۾ چيل آهي ته جي
دشمن جي طاقت پاڻ جهڙي هجي ته اُن سان صلاح ڪرڻ گهرجي.
سيتا سندر نه آهي، پر اهو سون ئي گهوريو جو ڪن چئي. هن وقت
سڀ ديوتائون، رشي ۽ گنڌرو رامچندر جي جيت لاءِ ڀارتنا ڪري
رهيا آهن ۽ هو ڌرم تي به آهي. اسانجو اڌرم روپي نانگه ئي
اسان کي ڏنگيندو. جيئن اڱر ڪوسا ته هٿ ساڙين ۽ جي ٿڌا ته هٿ
ڪارا ڪن، تيئن اڌرم جي ڪم مان ڪڏهن به ڇڏائي کين ٿيندي.
اڀسوڻ به ڏاڍا پيا ڏسجن. توهان جيڪو ور ڀراپت ڪيو آهي سو
ديوتائن، دانون ۽ گنڌرون کان توهانجو بچاءُ ڪندو، پر هتي ته
منش، بانڊر ۽ رڇ گرجي رهيا آهن. هو ڏاڍا ٻلاوان ۽ ڀراڪرمي به
آهن. انلاءِ اسان کي رامچندر سان صلاح ڪرڻ گهرجي.
دشت راوڻ ڪال جي وس تي رهيو هو، انڪري هن کي

راڪشن ٿي ملين ته اُنجو نڪ ۽ ڪن ڪپي لڙڪا ڏي ٿي، موڪليائون. انهن راڪشن ڪي ڏسي ۽ وانر سڻا ڪي لڙڪا جي چوڻ طرف ڏسي لڙڪا نڪريءَ ۾ ڪولاھل مچي ويو. رامچندر ڀٽ جي نيم پٽاندر سڻا ڪي جدا جدا حصن ۾ ورهائي، سگريو، انگڊ، جامونت ۽ گند مادن آڏي سڻا پٽين جي رکيا ۾ سونپيو. وانر وڏيون وڏيون پٿر جون چپون ۽ وڻ ڪڍي لڙڪا جي ناس ڪرڻ لاءِ تيار ٿي بيٺا.

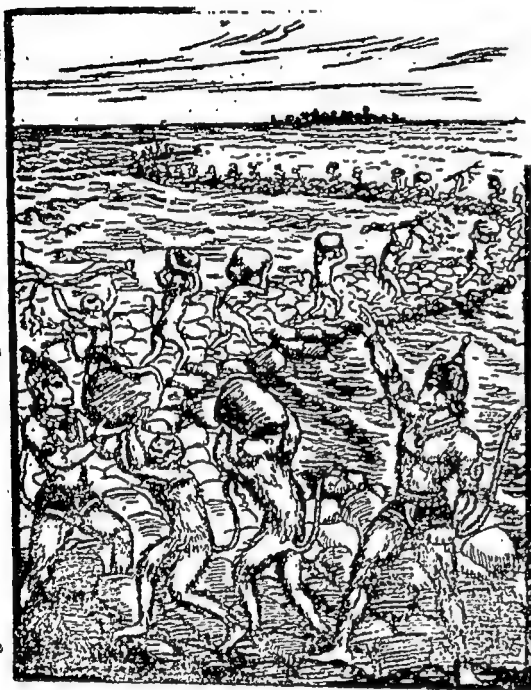
رامچندر جي ساگر پار ڪرڻ جو ٻڌي، راوڻ پنهنجن ٻن جاسوسن شڪ ۽ سارڻ کي موڪليو ته وانر سڻا جي سنڪيا ۽ شڪتيءَ جو پتو لڳائي اچن. اها آڳيا ٻڌي شڪ ۽ سارڻ باندرن جو روپ ڌاري وانر سڻا ۾ گهڙي پيا ۽ سڄي جوڙجڪ جاچي جوچي ڏسڻ لڳا. وانر سڻا ايڏي وڏي هٿي جو هو اُن جو ڳاڻاڻو ڪري ڪين سگهيا. اُنوقت وپيش ٻنهي راڪشن ڪي باندرن جي روپ ۾ سڃاڻي ورتو ۽ ڪين پڪڙي آڻي رامچندر جي اڳيان حاضر ڪيو پر ديالو رامچندر چيو: جيتوڻيڪ هيءَ ٻئي جاسوس اسانجي سڻا جو پيد لهڻ آيا آهن ته به هنن کي آزاد ڪريو ته ڀل جيڪي ڏٺو اٿائون سو وڃي راوڻ کي ٻڌائين. هي ڊوٽو! توهين راوڻ کي اهو به چڱو ته جنهن ٻل جي ڀروسي تو منهنجي سڀتا چورائي آهي، سو ٻل ڀٽ جي مڱدان ۾ اچي ڏيکارڻ. سڀاڻي کان وٺي لڙڪا ۽ راڪشن ڪي منهنجي ٻاٽن سان ناس ٿيندو ڏسندا.

شڪ ۽ سارڻ لڙڪا ۾ اچي راوڻ کي سهوري حقيقت ۽ رامچندر جو سنديش سڻايو. هو راوڻ کي چوڻ لڳا: هي مهاراج! رامچندر جو تيج ۽ گنڀيرتا، استر شستر ۽ پراڪرم ڏسي اسان سمجهو ٿا ته هو اڪيلوئي لڙڪا کي ناس ڪرڻ ۾ سهرت آهي. هن جو ڀاءُ لڪشمن به اُن جهڙوئي پراڪرمي آهي. وانر سڻا جا مهندار به ڏاڍا سورويڙ آهن ۽ سندن من ۾ ڀٽ جو ڏاڍو چاهه آهي. انلاءِ توهين رامچندر سان صلح ڪريو ۽ سڀتا واپس ڪريو. راوڻ چيو: توهان کي وانرن شايد تنگ ڪيو ٿو ڏسجي جو

اجيٽ، نوڪڙ، نوڪار، مايا کان پري، ديوتائن جو سوامي، دشتن جي ناس ڪرڻ ۾ لڳل، براهمڻن جو ديوتا (رڪيڪ)، جل ڀريل بادل سمان سانوري رنگه وارو، ڪمل سمان نيترون وارو آهي تنهن راجا جي روپ ۾ ڀرم ديوشري رام جي مان وندنا ڪريان ٿو.

سمند ديوتا جي وچن موجب رامچندر نل ۽ نيل نالي

ڪاريگرن کي گهرائي سمند تي ڀل ٺاهڻ جي آڳيا ڏني. پوءِ ٽه لکين وانر ڪم ڪي جنبي ويا. ٻاون وانر پهاڙن تي چڙهي ويا ۽ وڏا وڏا وڻ ڪاٽي ۽ پٿر گهليندا سمند جي ڪناري تي ڪڍي آيا. نل ۽ نيل وڻن ڪي هڪ ٻئي ۾ ڳنڍي ڪن کي پٿرن جي هيٺان ۽ ڪن کي مٿان رکي پختي پيره ٺاهيندا ٿي ويا. وڏا وڏا پٿر ڪلن ذريعي آڻي سمند ۾ وڌا ٿي ويا ۽ ڪي

وڻن مٿان رکيا ٿي ويا. نل نيل جي نظر هيٺ ڪي وانر ڊگهيون ڊگهيون ڏوريون جهلي بيٺا ۽ ميزان سان ماپڻ لڳا. پيڙهه جي پايڻ جي مٿان وڏا وڏا بند رکي ۽ انهن مٿان گاهه ۽ ٽازيون رکي سمند مٿان ڀل ڪي سنگتون سريڪو بڻايو ويو. انويت اسنڪيم وانرن پنهنجي ڏينهن سخت پورهيو ڪري هڪ سؤ يوجن ڊگهي ڀل ٺاهي تيار ڪئي.

مهاديو چيو:- هي پاروتي! شري رگھونات جي اها ريت آهي ته هو شرڻاڪٽ ٿي سڌاءِ ڀريت رکندو آهي. شري رام جي ڪروڙ سان ڀل ٻڌڻ ۾ نل نيل جو جس ڳائجڻ لڳو. ڀلا! جي پٿر ڀاڻ

شـري تـلـسي رامائن

لنڪا ڪانڊ

سمند تي ڀل ٻن جن ۽ رام ڪنڊ ر جو سڏنا سميت لنڪا پهچڻ.

رامं कामاريسेव्यं भवभयहरणं कालमत्तेभसिंहं,
योगीन्द्रं ज्ञानगम्यं गुणनिधिमजितं निर्गुणं निर्विकारम्
मयातीतं सुरेशं खलवधनिरतं ब्रह्मवृन्दैकदेवं
वन्दे कन्दावदातं सरसिजनयनं देवसुर्वीशरूपम् ॥

جنهن شري رام جي، ڪام ديوجو شترو شڪر به پوڄا ٿو ڪري،
جيڪو جنم مړتيو جي پوکي ناس ڪرڻ واري، ڪال روپي هاڻي لاءِ
شينهن سمان، يوگيشور، گيان دواران جنهن کي ڄاڻجي، گڻن جو ڀنڊار،

سمندر ديوتا جي اها صلاح رامچندر کي پسند آئي ۽ هن انگني
آستر هلائڻ بند ڪيو. سمندر ديوتا به رامچندر جو پراڪرم ڏسي
ڏاڍو خوش ٿيو ۽ کيس انيڪ پرڪارن جون پيڻئون ڏيئي پنهنجي
گهر هليو ويو. ٽلسيداس چويٿو ته شري رگھونات جو گڻ ڪان سڀ ڪلياڻ
ڪندڙ آهي. جو اهو پريم پوروڪ ٻڌندو سو بنا ڪنهن جهاز (يعني
سادن) جي ڀڙ ساگر تري پار ڀوندو.

सकल सुमंगल दायक रघुनायक गुण गान ।
सादर सुनहिं ते तरहिं भव सिन्धु बिना जल जान ॥

— 二 —

سینڈر کانڈی سہاپت۔

استر سان سمند کي سکائي ڇڏيان. مونکي نمرتا سان پريل ڏسي
سمند مونکي اسموت ٿو سهجهي. ڇيل آهي ته:-

सठ सन बिनय कुटिल सन प्रीती । सहज कृपन सन सुंदर तीती ॥

ममता रत सन ग्यान कहानी । अतिलोभी सन बिरति बखानी ॥

क्रोधिहि सम कामिहि हरि कथा । ऊसर बीज बरं फल जथा ॥

مورڪ سان نيزاري، دوکيدار سان پريت، ڪنجوس کي اُدارتا
جو اُپديش، ممتا ۾ ڦاٿل کي گيان جي ڪٿا، لوييءَ سان وٺراڳه جو
ورڻن، ڪروڙيءَ کي شانتِيءَ جي ڳالهه ۽ ڪاهيءَ کي پڳوان جي ڪٿا
ٻڌائڻ جو اهڙو ئي ڦل ٿيندو آهي جهڙو ڪارائي زمين ۾ بچ پوکڻ جو
ٿيندو آهي يعني اهو سڀ اجايو ٿيندو آهي. انلاءِ اڄ مان هن اڀمائي
سمندر جو هوش ڏکائي آڻيندس. مان اڳتيءَ استر سان هن مها ساگر
کي سکائي ڇڏيندس، هن ۾ جيڪي به جيو جنڻو آهن سي ناس ٿيندا ۽ جل
جي جاءِ تي واريءَ جا ڍڳ هوندا، جو وائر پڌل هلي بڻي ڪناري پهچندا.
ائين چئي مها تپجسوي رامچندر بوهڻ ڏند سمان هڪ اُڀت
استر ڏنش تي چاڙهيو. جيئن ئي هن استر هلائڻ شروع ڪيو ته
اهڙو ته پيانڪ آواز ٿيو جو چڻ آڪاش ۽ پرتوي ڦاٽڻ لڳا ۽ پربت ٽوڪڻ
لڳا. چوڌو ڪولاھل مچي ويو ۽ آڪاش ۾ تارا هڪ بڻي سان
ٽڪرجڻ لڳا ۽ وجر جهڙا مها شبد ٿيڻ لڳا. سمند به پرليه ڪال وانگر
مها گهور گجڪار ڪري هڪ هڪ يوجن هيڏانهن هوڏانهن ٽهاجي ويو.
سمند اندر ولوڙو پڙجي ويو ۽ اُن اندر جيڪي به ڪجهه جيو هئا سي
جلي مرڻ لڳا ۽ تپت جي پيڙا کان وياڪل ٿي سمورو جل ٽهڪڻ
لڳو. سمند ديوتا وڌيڪ ست سهي نه سگهيو ۽ هڪ سندر روپ ڌارڻ
ڪري پرگهٽ ٿيو ۽ شري رام وٽ اچي چوڻ لڳو:- هي نات! مون تي
ڪرپا ڪريو. سرشتيءَ جي آڌ کان وٺي پرتوي، وايو آڪاش، جل ۽
تيج پنهنجي قدر تي سڀاوي نٿا ڇڏين ۽ سرشتيءَ جي نيمن آڌين آهن.
پرڪرتيءَ جي انهن آتل نيمن موجب ئي هن جڳت جو سلسلو روئ سوء
هلند. انريت مونکي به اٿاهه ۽ اونهي جل سان پريل ٿيڻو ئي

راوڻ جي آڳيا موجب شڪ اچي سگريو سان ٻجهه ٻوهه ۾ مليو ۽ هنڪي چيائين :- هي ڪشڪندا ٽريش ! مونڪي لنڪا پٽي راوڻ توهان وٽ موڪليو آهي، ڇاڪاڻ جو هنڪي توهان لاءِ وڏي عزت ۽ پريم آهي. توهان به راجا آهيو ۽ هو به راجا آهي. پر هيءُ جمو توهان هڪ لاوارث راجڪمار جو طرف ڪٿي، هڪ مهاڀلي راجا جي مقابلي لاءِ تيار ٿي پنهنجي راج کي جوکي ۾ وجهي رهيا آهيو سو سمجهه ۾ نٿو اچي. اسانجو راجا جي رامچندر جي استري ڪٿي آيو آهي ته انهن توهانجو ته ڪو نقصان ڪونه ٿيو آهي؟ توهان پنهنجي سڱنا کي ڪشڪندا واپس موٽائي وڃو ته جڳهه جيتيندڙ مهاراج راوڻ سدائين توهانجو مٿر ٿي رهندو.

اهو ٻڌي سگريو کي ٿاڍو ڪروڙ لڳو ۽ هو قاصد شڪ کي جهلي مڪون هڻڻ لڳو. انوقت اهو راکشس شري رام کي ڀڪارڻ لڳو. هن جن دانھون ٻڌي رامچندر سگريو کي روڪي چيو ته دوت کي ماريو ناهي. تڏهن سگريو شڪ کي ڇڏي ڏنو ۽ چيو ته هي دوت! تون راوڻ کي ڇڻج ته تون منهنجو مٿر ناهين. تون رامچندر جو شترو آهين، انلاءِ منهنجو به شترو آهين. اسين لنڪا ۾ اچي توکي ڪٽنب سميت ناس ڪنداسين!

دوت شڪ وڃي راوڻ کي سگريو جو نياپو ڏنو ۽ سمورو احوال ٻڌايو، جو ٻڌي راوڻ وڌيڪ اُدم سان ڍڳ جون تياريون ڪرڻ لڳو. هو ڏانهن رامچندر ۽ سندس ملاحڪار سمند پار ڪرڻ جو ڪو اُپاءُ سوچڻ لڳا. انوقت ويڻيش صلاح ڏني ته سمند ديوتا کي پُراڻا ڪرڻ گهرجي ته هو ضرور ڪو وسيلو ڏسيندو. رامچندر ته هٿوئي ڌرماتما، تنهنڪي به اها ڳالهه پسند آئي ۽ هو انڪري سمند جي ڪناري تي ٻڍن جو آسن وڇائي سمند جي اُستتي ڪرڻ لڳو. پر جڏهن ئي ڏينهن ٿي راتيون اُپاسنا ڪرڻ کانپوءِ به سمند پرگهت نه ٿيو، تڏهن رامچندر لڪشڻ کي چيو ته هي لڪشڻ! بنا ٻپ جي پريٽ نه ٿيندي آهي. هاڻي منهنجو ڏنڻس پاڻ ڪٿي اچ ته اڳتي

ائين چڱي وپيشٽ وري به ڀريو رامچندر جي چوڻن ۾ وارنوار
نمڪار ڪرڻ لڳو. شري رام کيس آڻت ڏنو ۽ ڀرير ۽ آدر پورو ڪ
سگريو ۽ ٻين سان سندس مٿو ڳنڍي. تنهنڪانپوءِ وپيشٽ راوڻ،
ڪنڀ ڪرڻ، ميگهندا، ڀرھست آدي سڀني راکشس ڀوتن جي ڀراڪرم
۽ لنڪا جي قلعي آڏي ۽ جو سربستو احوال ڪري ٻڌايو. اهو ٻڌي رگھونات
چيو: هي وپيشٽ! راوڻ ۽ سندس ساٿين جو ڪيترو به ڀراڪرم هجي
ته به تون پڪ ڄاڻ ته مان انهن کي ماري ڏوڪي لنڪا جو راجا ٻڌائيندس.
راوڻ پاڻال ۾، رسالڻ ۾ يا خود برهما وٽ وڃي لکي ته به مان کيس
جيئرو ڪين ڇڏيندس.

وپيشٽ چيو: هي ڀريو! راکشس جي موت ۽ لنڪا جي وڃڻ لاءِ
مان پنهنجا ڀراڻ ڏيئي به توهانجي سھائتا ڪندس. لڙائي مهل مان
خود راوڻ سان به لڙندس.

اهو ٻڌي رامچندر ائينت پرسن ٿي وپيشٽ کي گلي لڳايو
۽ لڪشمن کي چيو: لڪشمن! مان وپيشٽ تي ڏاڍو پرسن آهيان ۽
هن کي لنڪا جو راجا ٿاڻيان ٿو. تون سمندر جو جل آڻي وپيشٽ
کي راجتڪ ڏي.

رامچندر جي آڳيا موجب لڪشمن وپيشٽ کي راجتڪ ڏنو ۽
رامچندر جي اهڙي ديالٽا ڏسي سڀيئي وانرجڻ ڄڻ ڪار ڪرڻ لڳا.
انوقت راوڻ جن جاسوسن کي وپيشٽ جي پوئتان موڪليو هو، تن
راوڻ کي وڃي سڄي حقيقت ٻڌائي ۽ اسنڪيم وانر سڻا جو ورتڻ
ڪري، ان ۾ ڦوٽ وجهڻ جي صلاح ڏني. اها صلاح راوڻ کي پسند
آئي ۽ هن شڪ نالي راکشس کي گھرائي چيو: هي ڏوت! تون
جڏو وڃي سگريو کي مٿر وڇن ۾ سهجهائي ڇڻ ته تون منهنجو ڀاءُ
سان مٿر آهين. مان جي رام جي استري کڻي آيو آهيان ته اُن ۾
تنهنجي ته ڪا هاڃي نه ٿي آهي جو تون پنهنجا ماڻهو مارائڻ لاءِ
ڪا رٿا ڇڏين! انلاءِ تون ڪشڪندا موٽي وڃ ته مان سدائين لاءِ
رھندس.

نراڌار ٿي توهانجي شرط آيو آهيان. مان توهانجو داس آهيان ۽
 مون تي ڪرپا ڪري پنهنجو آجھو ڏيو. اها ڳالھ پرست آهي ته توهان
 ڏکين جو دڪم دور ڪرڻ وارا ۽ شرطاڪت ڪي سڪم ڏيڻ وارا آهيو. اهو
 ڄاڻي مان توهانجي شرط آيو آهيان. جيتوڻيڪ منهنجي جيت
 راکشن جي سنگ ۾ ئي گذري آهي ۽ منهنجي ٿامسي شير ڪي
 پاپ ۽ اتيچار ڪرڻ سوڀاڻو کان ئي پيارا آهن پر توهان ڏيا جا ساغر ۽
 نراڌارن جا آڌار آهيو، سو هي پرڀو! منهنجي رکيا ڪريو! رکيا ڪريو!
 وپيشڻ اهي دين وڃن چڱي شري رام جي چرڻن ۾ ڪري پيو
 ته ڀڳوان هنڪي اٿاري پنهنجي هردي سان لڳايو ۽ پنهنجي ڀر ۾
 ويهاري چوڻ لڳو. هي لڏڪاپتي! تنهنجي ڪٽنب ۾ ته سڀ خوش
 راضي آهن؟ تون رات ڏينهن دشتن جي صحبت ۾ رهين ٿو، تنهن
 هوندي به تنهنجي ٻڌي ڌرم ۽ نيتي ۾ ڊرڊ آهي. هي پيارا! نرڪ ۾
 رهڻ چڱو پر وڌاڻا شل نه ڪنهن دشت جو سنگ ڏي! پر مان ڏسانٿو
 ته جڏهن گپ مان پڌا ٿيندي به ڪمل گل نرمل آهي تيئن تون به
 راکشن جي سوڀاڻو ڏرڻ ۽ پاپ کان پري آهين. جيڪو منش
 ماما پتا پائر پٽ استري شير ڌن گهر مٽرو ۽ پروار جي ممتا روپي
 ڏاڳن جي هڪ نوڙي وٺي ان سان پنهنجي من ڪي ڀڳوان جي
 چرڻن ۾ ٻڌي ٿو، جيڪو چڱي ۽ مدي لاءِ سمدرشي آهي، جنهنجو
 من وشنو واسناتن کان پري آهي ۽ جنهنجي من ۾ هرش، شوڪ ۽
 ڊپ ناهي، اهو سنڪ ڀڳوان کي ڏاڍو پيارو آهي! هي پيارا! تون ۾
 اهي سڀئي گل آهن ۽ تون نيتي ۽ ڌرم تي قائم آهين ۽ پراڻڪار ۾
 تنهنجي من جي ورتي آهي، انلاءِ تون مونکي پيارو آهين.
 وپيشڻ چوڻ لڳو. هي نات! ڪام ڪروڙ لوپ موھ اهڙڪار
 ۽ ايرڪا روپي ڊاڪو ٿيسٽائين من ۾ رهن ٿا جيسٽائين ڏنڻش باطن ڌارڻ
 ڪيل توهان هردي ۾ ٿٽا رهو. مونکي مهرشي پلستيم مان معلوم
 ٿيو آهي ته توهان ئي ساري جڳت جا ڪرتار وڻڻو ڀڳوان آهيو.
 توهان ئي ست چٽ آندڙ پرماتما آهيو ۽ اڄ توهانجو ساڪيات ڏرڻ
 ڪري منهنجو جنم سڻو ٿيو. اڄ منهنجا سڀ دڪم ۽ پيم دور ٿيا.

اهي ڳالهائون ٻڌي رامچندر چيو:- توهان سڀني جيڪي چيو
سو منهنجي پلائيءَ لاءِ ئي آهي، پر هاڻي منهنجي راءِ به ٻڌو. سمجھ جي
ڦيري تي متر ۽ ماڻگ به دشمن ٿي بيهندا آهن. انءَ موجب راڻ جو
به درياڳيه اچي چڪو آهي ۽ راکشسن جي پاڻ ۾ ڦوٽ پئي ٿي
ڏسجي ۽ وپيشڻ راڄ ماڻ جي مطلب لاءِ اسانوت آيو آهي. هي
سگريو! ڀرت سمان سڀ ڀائرن ناهن. مون سمان سڀ ڀٽا جا پٽر ناهن
۽ تو سمان سڀ متر به نه ٿيندا آهن. ٻيو ته وپيشڻ هن وقت منهنجي
شرط آيو آهي ۽ منهنجو اهو نيم آهي ته مان شرڻاڳت کي سڌاءِ اڀيه
دان ڏيندو آهيان. جي خود راڻ به شرط اچي ته اُنکي به مان
نراس نه ڪندس. وپيشڻ ته منهنجو ڪو اپراڻ ڪونه ڪيو آهي،
تنهنڪي مان شرط ڪيئن نه ڏيندس؟

شري رام جا اهي وچن ٻڌي سگريو گد گد ٿي چيو:- هي ڌرم ماڻهن!
توهان راجائن ۾ شرو مڻي، سهرڻ ۽ ست مارڻ ٿي آهيو. وپيشڻ
هاڻي پلي اچي اسانجي مٿر ٿا
پراپت ڪري.

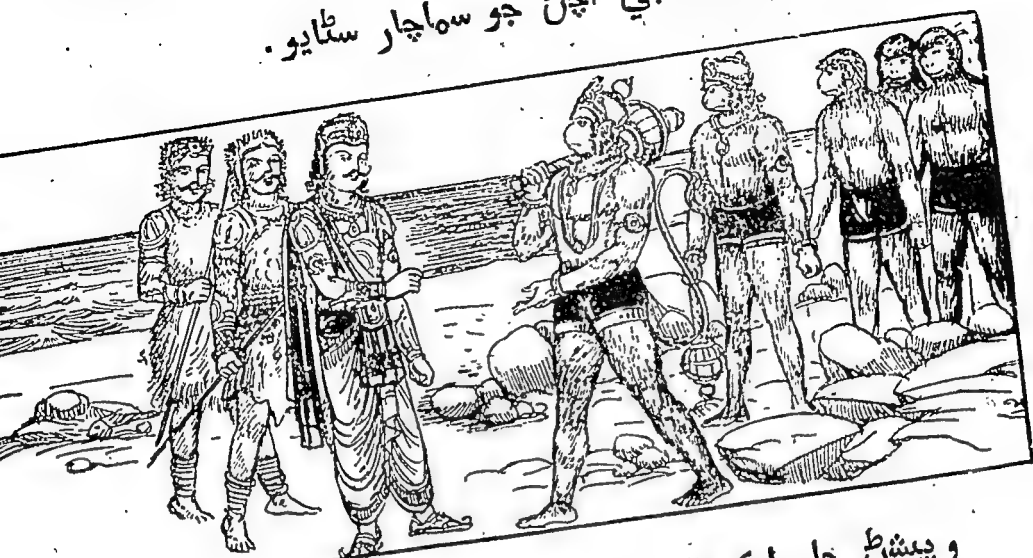
تنهنڪانهوءِ وپيشڻ اُتي
آيو ۽ شري رامچندر جي
چرڻن ۾ ڪري هٿ جوڙي
چوڻ لڳو:- هي ديا ساگر!
مان لڏڪاپتي راڻ جو ننڍو
ڀاءُ وپيشڻ توهانجي شرط آيو
آهيان. مون منهنجي ڀاءُ کي
گهڻوئي سهجهايو ته هو اڌرم
۽ باپ کان باز اچي ۽ ماما
سيتا کي هونائي هوڪلي،
پر هنکي منهنجي نصيحت

ٿي لڳي ۽ انلاءِ هن مونکي ديش نيڪالي ڏني. مان هن وقت

شوي رام کي منهنجي اچڻ جو سماچار سڻايو.

و پيش ڄا واک ٻڌي وانرن اها ڳالهه وڃي اُٿي ٻڌائي جتي شري
رام، سگريو ۽ ٻيا ويٺا هئا. و پيش جي ڳالهه تي سگريو انگڊ ۽ جامونٺ
کي وشواس ڪين آيو. هو چوڻ لڳا: شتروءَ جي پاڻ تي ڪهڙو
اسان کي ماري ڇڏيندو. پر جي اکين نه به هجي ته جيڪو ماڻهو
آپدا محل پنهنجي سڳي پاڻ کي ڇڏي سگهيندو سو اسان سان ڪيئن
سڄو رهندو.

تڏهن رام ۽ چندر هنومان کان سندس راءِ پڇي، ته هن چيو:—
هي ڀرو! توهان پاڻ سڀ ڪجهه ڄاڻو ٿا پوءِ به هن داس جو مان
رڪڻ لاءِ صلاح پڇو ٿا. انهي ڪهڙو اچرج آهي ته و پيش ۽ راوڻ جو
پاڻ ڦيٽارو پيو هجي. و پيش کي راوڻ جي اڏرم ڪري سندس
هار جي ۽ توهانجي ڀراڪرم ڪري توهانجي سوپ جي پڪ ٿي آهي.
مان سمجهان ٿو ته هو راوڻ جو انت سمجهي ويجهو ڏسي سڄي دل
مان توهانجي شرڻ آيو آهي. هن کي خبر آهي ته توهان ٻاليءَ جو
انت ڪري سندس راڄ سگريو کي ڏنو، انريٽ هو به لڏڪا جي
ج ملڻ لاءِ ۽ پاڻ کي راوڻ سان گڏ ناس ٿيڻ کان بچائڻ لاءِ توهانجي
ڻ آيو آهي. انلاءِ هو پاڻ پڪيءَ طرح اسان سان وفادار رهندو.

وڀيشٽ جو راهچندر جي شرط اچڻ.

:-

دنيا ۾ جڏهن ڪو ماڻهو ڌرم جو ڪم ڪندو آهي ته هنجي مائٽن ۽ مٿرن لاءِ مونجهارو پيدا ٿيندو آهي. ڪي مٽي ماڻهي ۽ وفاداريءَ جو لحاظ ڪري ۽ اڳ ۾ ٿيل مهربانين جي بوجهه هيٺ، اڌرهيءَ سان سهڪار ڪرڻ لاءِ لاچار ٿيندا آهن. ٻيا آهي آهن جي ڪنهن به اوستا ۾ ڌرم جي مارڻ جو تياڳ ڪري پاپيءَ کي سهائتا نه ڪندا آهن. ماڻهو جي اکين سمجهن ته اڌرم جي ڪم ۾ هنن کي پنهنجي ماءُ پيءُ يا پريهين جي سهانپو تي نه ملندي ۽ سڀيئي هنجو تياڳ ڪندا ته جيڪو هو سنگين واٽ تي هان ۽ پنهنجي واسنا کي دبائي سگهن. راوڻ کي به اهڙن ئي ٻن قسمن جا ڀائر هئا. هڪ ڪنڀ ڪرڻ چيس ته ”تو اڌرم جو ڪم ته ڪيو آهي پر تون منهنجو ڀاءُ آهين تنهن لاءِ مان تنهنجي ههراهي ڪندس.“ ٻئي ڀاءُ وڀيشٽ چيس ”تو پاپ ڪيو آهي، ڀو اڃا به پشچاڻاپ ڪري ۽ ڪيل ڀل ستاري برباديءَ کان بچي سگهجي ٿو.

پر راوڻ ڪام واسنا ڪري انڌو ٿيل هو ۽ پنهنجي ڌن ۽ ڀل جو گهمند به ڏاڍو هوس، انڪري هو اڌرم جي مارڻ تان هٽڻ لاءِ تيار ڪونه هو. انڪري هن پنهنجي ڌرماتما ڀاءُ وڀيشٽ کي ديش نيكالي ڏني. اُنڪانپوءِ وڀيشٽ آڪاش مارڻ مان اُڏامندو سمنڊ جي ٻيءَ ڀر اچي وانر سڻا ۾ پهتو. وڀيشٽ کي پنهنجن چئن سردارن سميت ڏسي ڪيترا وانر يوڏا هڻن ۾ وڻ ۽ پٿرن جون چپون کڻي هنڪي مارڻ آيا. اُنوقت وڀيشٽ چيو ته هي مٿرو! مان پاپي راجا راوڻ جو ڀاءُ وڀيشٽ آهيان. مان پنهنجي ڀاءُ کي سمجهائي پاپ ڪرم کان باز آڻڻ جي ڪوشش ڪئي پر هن مون کي بي عزتو ڪري ديش نيكالي ڏني. هاڻي مان پنهنجو ڌن، دولت ۽ استري ۽ ڀرپور رامچندر جي شرط آيو آهيان. توهان ڪرپا ڪري

شري رام کي منهنجي اچڻ جو سماچار سڻايو.

وڀيشڻ جا واک ٻڌي وانرن اها ڳالهه وڃي اُٿي ٻڌائي جتي شري رام، سگريو ۽ ٻيا ويٺا هئا. وڀيشڻ جي ڳالهه تي سگريو انگڊ ۽ جامونڪ کي وشواس ڪين آيو. هو چوڻ لڳا: شتروءَ جي پاڻ تي ڪهڙو وشواس! هو راوڻ جي چڱي پٽاندر هڻي آيو هوندو ۽ موقع ڏسي اسان کي ماري ڇڏيندو. پر جي ائين نه ٿي ته هجي ته جيڪو ماڻهو آڀدا محل پنهنجي سڳي پاڻ کي ڇڏي سگهيندو سو اسان سان ڪيئن سڄو رهندو.

تڏهن رامچندر هنومان کان سندس راءِ پڇي، ته هن چيو: هي ڀرو! توهان پاڻ سڀ ڪجهه ڄاڻو ٿا پوءِ به هن داس جو مان رکڻ لاءِ صلاح پڇو ٿا. انهن ڪهڙو اچرج آهي ته وڀيشڻ ۽ راوڻ جو پاڻ ڦيرارو ٿيو هجي. وڀيشڻ کي راوڻ جي اڏرم ڪري سندس هار جي ۽ توهانجي پراڪرم ڪري توهانجي سوپ جي پڪ ٿي آهي. مان سمجهان ٿو ته هو راوڻ جو انت سهيو ويجهو ڏسي سڄي دل سان توهانجي شرڻ آيو آهي. هن کي خبر آهي ته توهان ٻاليءَ جو گهات ڪري سندس راڄ سگريو کي ڏنو، انريڪ هو به لڙڪا جي راڄ ملڻ لاءِ ۽ پاڻ کي راوڻ سان گڏ ناس ٿيڻ کان بچائڻ لاءِ توهانجي شرڻ آيو آهي. انلاءِ هو پاڻ پڪيءَ طرح اسان سان وفادار رهندو.

ويش جو راجندر جي شرط اچڻ.

— — —

دنيا ۾ جڏهن ڪو ماڻهو ڌرم جو ڪم ڪندو آهي ته هنجي مائٽن ۽ مٿرن لاءِ مونجهارو پيدا ٿيندو آهي. ڪي مٽي مائٽي ۽ وفاداريءَ جو لحاظ ڪري ۽ اڳ ٿيل مهربانين جي بوجهه هيٺ، اڌرمي سان سهڪار ڪرڻ لاءِ لاچار ٿيندا آهن. ٻيا آهي آهن جي ڪنهن به اوستا ۾ ڌرم جي مارگ جو تياڳ ڪري پاپيءَ کي سهائتا نه ڪندا آهن. ماڻهو جي اکين سمجهن ته اڌرم جي ڪم ۾ هننڪي پنهنجي ماءُ پيءُ يا پريهين جي سهائيو ٿي نه ملندي ۽ سڀيئي هنجو تياڳ ڪندا ته جيڪو هو سنئين واٽ تي هان ۽ پنهنجي واسنا کي دٻائي سگهن. راوڻ کي به اهڙن ئي ٻن قسمن جا ڀائر هئا. هڪ ڪنڀ ڪرڻ چيس ته ”تو اڌرم جو ڪم ته ڪيو آهي پر تون منهنجو ڀاءُ آهين تنهن لاءِ مان تنهنجي ههراهي ڪندس.“ ٻئي ڀاءُ وپيش چيس ”تو پاپ ڪيو آهي، ڀو اڃا به پشچاڻاپ ڪري ۽ ڪيل ڀل سڌاري برباديءَ کان بچي سگهجي ٿو.

پر راوڻ ڪام واسنا ڪري انڌو ٿيل هو ۽ پنهنجي ڌن ۽ ٻل جو گهمند به ڏاڍو هوس، انڪري هو اڌرم جي مارگ تان هٽڻ لاءِ تيار ڪونه هو. انڪري هن پنهنجي ڌرماتما ڀاءُ وپيش کي ديش نيڪالي ڏني. اُنڪانپوءِ وپيش آڪاش مارگ مان اُڏامندو سمنڊ جي پيءُ ڀر اچي وانر سڏا ۾ پهتو. وپيش کي پنهنجن چئن سردارن سميت ڏسي ڪيترا وانر يوڏا هٿن ۾ وٺ ۽ پٿرن جون چيون کڻي هنڪي وارڻ آيا. انوقت وپيش چيو: هي مٿرو! مان پاپي راجا راوڻ جو ڀاءُ وپيش آهيان. مان پنهنجي ڀاءُ کي سمجهائي پاپ ڪرم کان باز آڻڻ جي ڪوشش ڪئي پر هن مونکي بي عزتو ڪري ديش نيڪالي ڏني. هاڻي مان پنهنجو ڌن، دولت ۽ استري ۽ رڇڙي ڀريو راجندر جي شرط آيو آهيان. توهان ڪرپا ڪري

ايسوڻ تي ايسوڻ ڏسڻ ۾ اچن ٿا. جوڻشي به درياڳيه جون اڳڪٿيون
ڪري رهيا آهن. سيتا کي آڻي توهان پنهنجي قوم لاءِ موت کي
سڏي آيا آهيو. راجا جو بهريون فرض اهو آهي ته پنهنجي واسن ۽
ڇاهنا کي وساري اهو ڪي ڪري جنهن سندس پرڄا جي ڀلائي ۽
بچاءَ ٿئي. توهان کي گهرجي ته توهان سيتا رام کي موٽائي موڪليو
۽ اڃائي لڙائي ٿيڻ نه ڏيو. ڏڏهن ميگهندا چيو: چاچا! توهان ڪانگرن
جهڙيون ڳالهيون ڪري اسان کي ڇو ڏکائي رهيا آهيو؟ تنهن لوهن
جي سوامي اندر کي به جيتي مون قيد ڪيو. اندر جي مها بلوان هاڻي
ايراض کي زمين تي ڪيرائي، سندس ڏند پاڙون پٽي، مون ڏيوتائن
کي ڏهڪائي ڇڏيو! پوءِ ڀلا هنن ٻن پٽن ۽ ساڌن-هين، راجا جي
ڇوڪرن کي ڇو ڪين ماري سگهيو. اڄ سڄو سنسار اسان کان ڪنهي
رهيو آهي ۽ هنن ٻن منهن کان بچڻ جو ڪو سبب ڪونهي.

ويڻس جواب ڏنو: هي پيارا! شاسترن ۾ چيل آهي ته سمڻي
۽ ڪمڻي هر هڪ منهن ۾ آهن پر جتي سمڻي جو انش واداري هوندي
تتي رڌي سڌي لڪهڻي ۽ سڀ سڪم اچي واسو ڪندا ۽ جتي ڪمڻي
وڌيڪ هوندي تتي ڏک، درد ٿا ۽ مصيبت اچي پوندي. هن وقت
تو ڪمڻي جو انش وڌيڪ آهي ۽ ٻيو ته تون اڃا بالڪ آهين ۽ ٿو
۾ ڪابه دورانديشي ناهي. تون پٽ تي ڪري به پتا ڪي شترو
سمان صلاحون ڏيئي رهيو آهين. اي منٿريو! توهانجو ڌرم آهي ته
راجا کي نيك صلاح ڏيو. پر توهان ڦڙٻاڻون هڻي ۽ خوشامد ڪري
راجا کي درد شا جي راهه ڏانهن نئين رهيا آهيو! هي لڏڪارينس!
اسانجي ڀلائي انهن آهي ته پراڪرمي رامچندر کي پنهنجو شترو نه
ٻڌايون، هنجي سيتا هن کي موٽائي موڪليون ۽ کائون-س پنهنجي
ڀل بخشايون.

اهو ٻڌي راوڻ ڏاڍو ٽپي ويو ۽ چوڻ لڳو: ويڻس! مون
ڀانيو هو ته تون منهنجو ڀاءُ ٿي منهنجو ڀلو چاهيندين، پر تون اندي
۾ ٿانڊو آهين! تون پراڪرمي راکشن جي ڪل ۾، شينهن ۾ هڪ

وشتو پڳوان شري رام جي روپ ۾، گڏو براهمن ۽ رشين منين جي
 رکيل لاءِ، منش ديهر ڌارڻ ڪئي آهي، ان لاءِ هن سان ويڙو رکڻ سان
 چڱو نتيجو نه نڪرندو. جنهن رام اڪيلي سر ڪن دوش ۽ چوڏهن
 هزار بلوان راڪشن ڪي ۽ ڪينڊ ۽ بالي جهڙن دهشتناڪ جوڌن کي
 سولائيءَ سان ماري ڇڏيو، تنهن کي ساڌارڻ منش سمجهڻ وڌي
 پل آهي. رامچندر جي وڃڻ سمان ٿيون جي جن کي خبر ناهي
 سڀي ڦرپاڻون هڻي توهان کي ڪوٽيون صلاحون ڏيئي رهيا آهن. سچو
 منڇري اهو آهي جيڪو شتروءَ جي طاقت جي پوري ٽڪ ٿور ڪري
 مالڪ کي نيڪ صلاح ڏي. رامچندر توهانجي ڪا هاجي ڪين ڪئي
 هئي جو توهان سندس استريءَ کي زوري ڪئي آيا! دندڪ بن
 ۾ جڏهن ڪو روشن هن کي مارڻ لاءِ سنڀري ڪاهي ويا تڏهن هن
 پنهنجي بچاؤ ۾ انهن کي ماريو هو. رامچندر ڌرماتما ۽ پراڪرمي
 آهي، ان سان ويڙو رکڻ نه چڱائي. توهان سندس استري مونائي
 موڪليون ته اسان سڀني مٿان وڏي آڏا اچي پوندي.

ماليونٽ نالي هڪ سياڻي ۽ آزمودگار منڇريءَ به وپيش جي ڳالهه
 کي ٽيڪو ڏيئي چيو: هي راجن! توهانجو ڀاءُ راجنيتيءَ جو ويڙو
 آهي. هن جا وڃن بيشڪ اهرت سمان هٿڪاري آهن.
 وپيش ۽ ماليونٽ جا وڃن جيتوڻيڪ راوڻ لاءِ هٿڪاري هئا، پر
 ڪسي مڇ ٿي لڳا. هن ڪروڙ ۾ ڀرجي چيو: هيءُ ٻئي مورڪه منهنجو
 ان ڪائي ۽ منهنجي ڇايا هيٺ رهي، منهنجي دشمن جي ساراهه ڪري
 رهيا آهن! انهن کي منهنجي منهن تان دور ڪريو.
 راوڻ جا اهي لفظ ٻڌي، ماليونٽ ته پنهنجي گهر هليو ويو پر
 وپيش وري به هٿ جوڙي وٺي ڀوروڪ ڀاءُ کي سمجهائي چوڻ
 لڳو: هي راجن! منهنجي صلاح توهان کي سڀي نٿي لڳي ان لاءِ
 ڪوپا ڪري ڪميا ڪجو. منهنجي اهاڻي چاهندا آهن ته مان توهانجي
 پلائي ڪريان ۽ نه لڏي خوشامد. توهان کي اهڙو قدم کڻڻ نه گهرجي
 جنهن سان سڀي برباد ٿي وڃون. لڏڪا ۾ سڀي جي اچڻ کانپوءِ

راجن! اسان وٺ انيڪ پينڪراسٽر شسٽر آهن ۽ جنگي سڪيا ۾ آزمودگار
 بلوان سڏنا موجود آهي، پر اسان چٽا چالاڪ ڪريون؟ ديوتائون
 ۽ دانڙو مها بلوان آهن ۽ انهن کي ور به مليل آهن، جڏهن اسان انهن
 کي به انيڪ دفعا شڪست ڏني آهي ته پوءِ هيءُ خسيس رام ۽ وٺن
 تي ٿيندڙ باندر اسان کي ڇا ڪري سگهندا؟ انهن لاءِ ته اڪيلو
 اندرجيت ئي ڪافي آهي.

ڪنڀ ڪرڻ چيو: - سيتا کي ڪٿي اچڻ کان اڳ توهان کي اسان سان
 صلاح ڪرڻ گهربو هئي. توهان کي گهربو هو ته سيتا کي ڪٿي اچڻ کان اڳ
 توهان رام لکڻهه کي دودو لڙائي ۽ شڪست ڏيئي ماريو ها. پوءِ جيڪر
 سيتا جي من ۾ توهانجي پراڪرم ڪري آدر ٿئي ها ۽ هو توهان
 جي قبضي ۾ اچي ها. پر هاڻي جيڪي ٿيو سو ٿيو. توهان پيرائيءَ
 استريءَ کي آڻي ڪم ته کوٽو ڪيو آهي، پر ته به توهان اسانجا
 راجا ۽ ڀائر آهيو ۽ توهان جي ڀلائيءَ جو ڪم ڪرڻ اسانجو فرض
 آهي. مان توهانجي دشمنن کي ناس ڪندس. توهان ڪنهن قسم
 جي چٽا نه ڪريو.

ڪنڀ ڪرڻ جو پٽ نڪنڀ ۽ پيا بلوان راکشس چوڻ لڳا ته
 هو اڪيلائي رام ۽ ان جي سڏنا کي ناس ڪرڻ ۾ سمورٽ آهن.
 هڪ هڪ بلوان راکشس سردار اٿيو ٿي ۽ پنهنجي سورهيائي جي
 وڏائي ڪري راڻ کي تسلي ۽ آٿت ٿي ڏنائين. پوءِ سڀني
 سردارن اٿي ڪري، پنهنجا هٿيار مٿي ڪيا ۽ گرجنا ڪرڻ لڳا. اهي
 ڳالهليون وپيشڻ کي ڪين آڻيون، ڇاڪاڻ ته جيتوڻيڪ هو راکشس
 هو ته به سندس من سداچار ۽ نرم ڏي مائل هو. جڏهن راڻ هن
 کان صلاح پڇي تڏهن هو چوڻ لڳو: - هي ڀراتا! جيڪو منهن پنهنجو
 ڪلياڻ، ڪيرتي، سڀڌي ۽ سڪ چاهي، سو پراڻيءَ استريءَ کي زهر
 سمجهي ڇڏي ڏي. ڪار، ڪروڙ، اهڙڪار ۽ لوپ، اهي سڀ نوڪ
 جا دروازا آهن، جن کي ڇڏي ڀڳوان جو پڇن ڪرڻ گهرجي. هي
 پلستيم پنهنجي چيلي هٿان چوائي موڪليو آهي ته

وڻڻو پڳوان شري رام جي روپ ۾، گڏو براهمن ۽ رشين منين جي
 رکيا لاءِ، منش ديھ ڌارڻ ڪئي آهي، ان لاءِ هن سان ويڙهه سان
 چڱو نتيجو نه ڏکڻ ڏيو. جنهن رام اڪيلي سر ڪن دوش ۽ چوڏهن
 هزار بلوان راڪشن ڪي ۽ ڪنڊ ۽ بالي جهڙن دهشتناڪ جوڏن کي
 سولائيءَ سان ماري ڇڏيو، تنهن کي ساڌارڻ منش سمجهڻ وڌي
 پل آهي. رامچندر جي وڃڻ سمان ٿيڻ جي جن ڪي خبر ناهي
 سي ڌڙپاڻون هتي توهان کي ڪوٺيون صلاحون ڏيئي رهيا آهن. سچو
 منٿي آهي جيڪو شتروءَ جي طاقت جي پوري ڌڪ ٿور ڪري
 مالڪ کي نيڪ صلاح ڏي. رامچندر توهانجي ڪا هاجي ڪين ڪئي
 هئي جو توهان سندس استريءَ کي زوري ڪئي آيا! ڏنڊڪ بن
 ۾ جڏهن ڪو دوشن هن کي مارڻ لاءِ سنڀري ڪاهي ويا تڏهن هن
 پنهنجي بچاءُ ۾ انهن کي ماريو هو. رامچندر ڌرماتما ۽ پراڳماني
 آهي، ان سان ويڙهه نه جڳائي. توهان سندس استريءَ موٽائي
 موڪليو ته اسان سڀني مٿان وڏي آڳاٽا اچي پوندي.

ماليونٽ نالي هڪ سياڻي ۽ آزمودگار منٿيءَ به وڻڻ جي ڳالهه
 کي ٿيڪو ڏيئي چيو ته هي راجن! توهانجو ڀاءُ راجنيتيءَ جو ويڙو
 آهي. هن جا وڃن بيشڪ اهرت سمان هٿڪاري آهن.
 وڻڻ ۽ ماليونٽ جا وڃن جيتوڻيڪ راڻ لاءِ هٿڪاري هئا، پر
 ڪسي مڙج تي لڳا، هن ڪروڙ ۾ ڀرجي چيو ته هيءُ ٻئي مورڪه منهنجو
 ان ڪائي ۽ منهنجي ڇايا هيٺ رهي، منهنجي دشمن جي ساراهه ڪري
 رهيا آهن! انهن کي منهنجي منهن ٿان دور ڪريو.
 راڻ جا اهي لفظ ٻڌي، ماليونٽ ته پنهنجي گهر هليو ويو پر
 وڻڻ وري به هٿ جوڙي وٺي پوروڪ ڀاءُ کي سمجهائي ڇوڻ
 لڳو ته هي راجن! منهنجي صلاح توهان کي سٺي نٿي لڳي انلاءِ
 ڪوڀا ڪري ڪميا ڪجو. منهنجي اهاڻي چاهندا آهن ته مان توهانجي
 پلائي ڪريان ۽ نه لنڊي خوشامد. توهان کي اهڙو قدم کڻڻ نه گهرجي
 جنهن سان سڀئي برباد ٿي وڃون. لڏڪا ۾ سڀني جي اڇل ڪاٽيو.

راجن! اسان وٽ انيڪ پينڪراسٽر شسٽر آهن ۽ جنگي سڪيا ۾ آزمودگار بلوان سڏنا موجود آهي، پر اسان چٽا چالاڪ ڪريون؟ ديوتائون ۽ دانڙو مها بلوان آهن ۽ انهن کي ور به مليل آهن، جڏهن اسان انهن کي به انيڪ دفعا شڪست ڏئي آهي ته پوءِ هيءُ خسيس رام ۽ وٽن تي ٿيندڙ باندر اسان کي ڇا ڪري سگهندا؟ انهن لاءِ ته اڪيلو اندر جيت ئي ڪافي آهي.

ڪنڀ ڪرڻ چيو: - سيتا کي ڪٿي اچڻ کان اڳ توهان کي اسان سان صلاح ڪرڻ گهربل هئي. توهان کي گهربو هو ته سيتا کي ڪٿي اچڻ کان اڳ توهان رام لکڻ تي ڪي دٻڊو لڙائي ۽ شڪست ڏيئي ماريو ها. پوءِ جيڪر سيتا جي من ۾ توهانجي پراڳرم ڪري آڏر نٿي ها ۽ هوءَ توهان جي قبضي ۾ اچي ها. پر هاڻي جيڪي ٿيو سو ٿيو، توهان پراڻي استريءَ کي آڻي ڪم ته کوٽو ڪيو آهي، پر ته به توهان اسانجا راجا ۽ پائر آهيو ۽ توهان جي ڀلائيءَ جو ڪم ڪرڻ اسانجو فرض آهي. مان توهانجي دشمنن کي ناس ڪندس. توهان ڪنهن قسم جي چٽا نه ڪريو.

ڪنڀ ڪرڻ جو پٽ ڪنڀ ۽ پيا بلوان راکشس چوڻ لڳا ته هو اڪيلائي رام ۽ ان جي سڏنا کي ناس ڪرڻ ۾ سمورٽ آهن. هڪ هڪ بلوان راکشس سردار اٿيو ٿي ۽ پنهنجي سورهيائي جي وڏائي ڪري راڻ کي تسلي ۽ آٿت ٿي ڏنائين. پوءِ سڀني سردارن اٿي ڪري، پنهنجا هٿيار مٿي ڪيا ۽ گرجنا ڪرڻ لڳا. اهي ڳالهيون وپيشڻ کي ڪين آڻيون، ڇاڪاڻ ته جيتوڻيڪ هو راکشس هو ته به سندس من سڌاچار ۽ نرم ٿي مائل هو. جڏهن راڻ هن کان صلاح پڇي تڏهن هو چوڻ لڳو: - هي پراتا! جيڪو منهن پنهنجو ڪلياڻ، ڪيرت، سڀڙي ۽ سڪ چاهي، سو پراڻي استريءَ کي زهر سمجهي ڇڏي ٿي. ڪم، ڪروڙ، اهڙڪار ۽ لوپ، اهي سڀ ترڪ جا دروازا آهن، جن کي ڇڏي ڀڳوان جو پڇڻ ڪرڻ گهرجي. هي ناٺ! مهرشي پلستيم پنهنجي چيلي هٿان چوائي موڪليو آهي ته

آواز تي رهيو هئو تنهن سمنڊ جي گجگوڙ کي به جهڪو ڪري ڇڏيو. سڄي سڱا کي سمنڊ جي ڪناري واري پيلي ۾ ڇانوڻي هڻي آرام ڪرڻ جي آڳيا ڏني ويئي. اڳاڏ سمنڊ جو انت ڏسڻ ۾ نٿي آيو ۽ اُن جون اُٿاهيون چوليون اهڙي گجگوڙ سان هيٺ مٿي ٿي ٿيون جو پيڙين جو سمنڊ ۾ سلامتيءَ سان هلاڻ ممڪن نه هو. انوقت شري رام، لڪشمڻ، سگريو ۽ ٻيا وائر سيناپتي سمنڊ کي پار ڪرڻ جي انچويز لاءِ پاڻ ۾ صلاحون ڪرڻ لڳا.

—:~::~~::~~:—

ويڻشن جو راوڻ کي سمجهائڻ ۽ راوڻ جو ڪيس ڪڍي ڇڏڻ.

—○—

هوڏانهن لڏڪا ۾ جو هنومان اهڙي خوفناڪ ليلا ڪري ويو هو انڪري لڏڪا جي گهر گهر ۾ ڏهڪاءُ پئجي ويو. سڀڪو ائين چوڻ لڳو ته جڏهن رڳو هڪ باندڙ شهر کي ايڏو نقصان پهچائي سگهيو، تڏهن جڏهن سڄي باندڙ سڱا چڙهائي ڪري ايندي ته لڏڪا جو ۽ راکشن جو ختم ڪونهي. جڏهن راوڻ جي راڻيءَ مندودري، پنهنجين داسين ۽ ساهيڙين جي واڌان، شهر ۾ هلندڙ اهي ڳالهون ٻڌيون تڏهن هوءَ ڏاڍي چنٽا ۾ پرجي راوڻ کي سمجهائڻ لڳي. راوڻ چيس: - پياري! ڪهڙي نه عجب جي ڳالهه آهي ته وڏا وڏا لوڪپال به جنهن جي ڊپ کان ٿر ٿر ڪنبن ٿا، اُن جي استري خسيس وائرن کان ٿي ڏڪي! سچ آهي ته استرين جو سڀاڻي ڊڄڻو ٿيندو آهي. اڙي ڊڄڻي! جي وائرن جي سڱا ايندي ته راکشن انهن کي کائي پنهنجو پيٽ ڀريندا.

ائين چئي راوڻ کلي ڪري مندودريءَ کي آڏو ڏٺو ۽ پوءِ هو ڪچهريءَ ۾ آيو. اُتي اچڻ سان خبر پيس ته شترو سڱا سمنڊ جي ٻي ڀر پهچي ويئي آهي. تڏهن هو پنهنجن منترين ۽ ماڻهن سان اها صلاح ڪرڻ لڳو ته هاڻي ڇا ڪرڻ گهرجي. راکشن کي شتروءَ جي ٻل جي نه ڪا ڄاڻ هئي ڪانه، سو هو چوڻ لڳا: - هي

هنومان چيو:- هي نات! لنڪا جو قلعو ڀرڻ تي ٻڌل آهي ۽
 اُن جي چوڌرڻ گهاٽو پيلو آهي. قلعي کي چار مضبوط ڦاٽڪ آهن
 جن جي مٿان لوھ جون سوين توپون ۽ اڀل ڀنڀر (ھڪ وقت ئي ھزارين
 وڏا پٿر زور سان دشمن تي اڇلائڻ جون ڪلون) رکيل آهن. قلعي جي
 ٿاھي ۽ مضبوط ديوار جي چوڌرڻ اونھي ۽ جل سان ڀريل ڪاھي آھي
 جنھن ۾ مگر مچ واکھو ۽ ٻيا خونخوار جل جا جيو آهن. انھي ڪاھي ۽ مٿان قلعي
 جي دروازن تائين پھچڻ لاءِ چار ھيٺ مٿي ٿيندڙ پليون آهن جي گھرج
 مھل ۽ شتروءَ جي سڱنا پل تي ھجڻ وقت اونھي ڪاھي ۽ ڪيرائي سگھبيون
 آهن. قلع جي برجن تي ھر سھي انيڪ پلوان راڪشس پھري سجاڳ رھن ٿا.
 مون جيتوڻيڪ لنڪا کي ڄاڻو آھي، تہ بہ اُن ۾ لکين سوربيو راڪشس
 آهن. پراسان جا جوتا انھن کان وڌيڪ طاقتور آهن. اسان رڳو ڪنھن
 طريقي سمند پار ڪريون تہ پوءِ لنڪا کي نابود ٿيل سمجھو. ھاڻي ڪرڻا
 ڪري جلد ڪوچ ڪرڻ جي آڳيا ڏيو.

شري رام چيو:- مھاوير! تو جنھن درگم لنڪا پوريءَ جو ورڻ
 ڪيو آھي تنھن کي راوڻ سميت مان جلد ئي ناس ڪندس. سگريو!
 ٻن ھن وقت ئي سڱنا کي رواني ٿيڻ جو حڪم ڏي. لشڪر کي
 ساوڏائيءَ سان ھاڻ گھرجي تہ جيئن دشت راڪشس اسانجي کاڌي ۽
 اڻي ۾ زھر ملائڻ جي ڪوشش نہ ڪن. سڱنا جي چڱي طرف
 گھبائيءَ ۽ رکيا جو ڀرپڻ ڪري جلد ڪوچ ڪريو. سڀني کي چٽاءِ
 ڪريو تہ رستي ۾ ڳوٺن ۽ شھرن ۾ ڪنھن قسم جو نقصان نہ ڪن.
 رامچندر جا اھي وڃن ٻڌي سگريو سڀني وانرن ۽ رڇن کي
 ڪدم ڏکڻ طرف ڪوچ ڪرڻ جي آڳيا ڏني. اُن وقت اھا آسڪي
 سڱنا امنگ ۾ ڀرجي، ھڪ مھا ساگر مٿل، مھا ڪوڪڻ شبد ڪندي،
 ن ۾ ورڪش ۽ بٿرن جا ٽڪر کڻي ڏکڻ ڏسا ڏانھن ھاڻ لڳي.
 سڱنا تي ايڪ ادبون ۽ جھنگل لتاڙيندا ۽ رات ڏينھن ھلندا ھو
 سمند جي ڪناري پھتا. اھا وشال سڱنا ھڪ ٻئي سمند
 لڳي جو اُنجي ھاڻ چاڻ ۽ ڳالھائڻ ڪري جيڪو گھوسان

توهانجو پڇڻ سهرڻ نه ٿئي. ماڻا سڀتا ته رات ڏينهن توهانجي چرڻ ڪمڻ جي ڌيان ۾ مڱن آهي. توهانجو سهرڻ ۽ ڌيان ئي هن جي رکيا ڪري رهيو آهي. موڪلائڻ وقت هن مونکي چيو ته تون منهنجي سواميءَ جي چرڻ تي هٿ رکي ڇڻج ته هي ڏينا ناتا! توهان هن اڌين کي چو وساري ويٺا آهيو؟ جڏهن جينت هڪ ڪاٺ جي روپ ۾ مونکي جهنب هنڱين هئي تڏهن توهان هنکي جوڳي سزا ڏني هئي. سو پاڻي راوڻ جو هان اپراڌ ڪيئن وساري ويٺا آهيو! اهو ڀڻ چيائين ته لڪشڻ کي ڇڻج ته هي ناتا! مون جو توکي بنا اپراڌ ڪنور وڃن چيا سو ڪوڙيا ڪري ڪميا ڪج. هي ڪروڻانڌان! سڀتا جو هڪ هڪ پل هڪ هڪ ڪاپ سان گذري رهيو آهي، انلاءِ هي ناتا! جلد هلو ۽ دشمن کي سزا ڏيئي ماڻا سڀتا کي آزاد ڪريو.

رامچندر چيو: هي هنومان! توهانن تي وڏو اُپڪار ڪيو آهي. تنهنجي ان اُپڪار جي بدلي مان توکي ڪجهه ڏيئي نٿو سگهان ۽ تنهنجو اهو وڏو قرض چڪائي نٿو سگهان. ائين چئي شري رام هنومان کي ڀرير ڀريل نگاهن سان ڏسڻ لڳو ۽ پڇيائينس: هي ويرو! تو لنگا جهڙي مضبوط قلعي کي جيڪو وڏن وڏن بهادرن سان ڀريل آهي، تنهن کي ڪيئن جلايو؟

تڏهن هنومان ڀرير ۾ ڀرجي ڀريو رامچندر جي چرڻ تي ڪري پيو ۽ چوڻ لڳو: هي ناتا! مون جو سمند اورانگهي راکشسن کي ماري لنگا کي جلايو سو سڀ توهانجو ئي ڀرتاپ آهي. هي ڀريو! توهان جنهن تي پرسن ٿيو تنهن لاءِ ڪجهه به ڪنن ناهي. انلاءِ ناممڪن به سولو ٿيو پوي. هي ناتا! مونکي پنهنجي ڪوڙيا ۽ پڳتيءَ جو ڏاڍو ڏيو. شري رام هنومان جي مٿي تي هٿ رکي چيو ”ايور استو“ (ائين ئي ٿيندو) ۽ پوءِ سگريو کي چيائين: هي مٿو! مان سڀتا جو سماچار ٻڌي هڪ ڪن به هتي رهي نٿو سگهان. اسانکي هاڻي جلد لنگا تي چڙهائي ڪوڙ لاءِ ڪوچ ڪوڙ گهرجي. هي هنومان! هاڻي تون اسانکي لنگا جي قلعي جو سمورو احوال ٻڌاءِ.

کي پرڻام ڪيو. پوءِ هنومان شري رام کي چيو: هي سوامي! مار

ماڻا سیتا جو درشن ڪري آیو آهیان. هوءَ لنڪا جي اشوک واڻڪا
 ۾ دکیا ڏینهن ڪاڻي رهي آهي. هننچو من رات ڏينهن توهانجي ڏيان
 ۾ ئي مگن آهي. هن نشانيءَ طور هيءُ چوڻي ڦول توهان لاءِ ڏنو آهي.
 اکين چڱي هنومان جانڪيءَ جي ڏنل چوڙا مڻي رامچندر کي ڏني
 ۽ سهڻائيءَ سان ملاقات کان وٺي پڇاڙيءَ جو لنڪا جي جاڻ ۽ سیتا
 کي سلامت ڏسڻ تائين سڀ وارتا وستار سان رامچندر کي ڪري
 ٻڌائي. رامچندر هنومان جي ڀري-ڀريل سبوا ڪري کيس ڏاڍي
 سنيهم سان هڙدي سان لڳايو ۽ پوءِ کائونس سیتا جو چوڻيءَ ڦول
 ورتو. اها چوڙا مڻي ڏسي شري رام جي اکين مان آنسن جي ڌارا
 وهڻ لڳي ۽ هو شوڪ ۾ وياڪل ٿي چوڻ لڳو: هاءِ! سیتا کانسواءِ
 هيءَ مڻي ڏسي منهنجو هڙدو ڳري رهيو آهي. ڪوئل شرير واري
 سیتا پيانڪ راڪشسيائين جي وچ ۾ ڪيئن رهندي هوندي ۽ انهنجون
 ڌمڪيون سهندي هوندي! هنومان! تون وري به مونکي سیتا جون
 بالهون ٻڌاءِ ته جيئن روڳي دوا جي زور تي جيئندو آهي تيئن
 مان به سیتا جون وارتائون ٻڌي جيئندو رهان. هاءِ! منهنجي سیتا
 ن آپدا ۾ ڪيئن گذاريندي هوندي!

هنومان چيو: هي ناٿ! سچي آپدا ته ٿڌه آهي.

توهانجو پڇڻ سمورڻ نه ٿئي. ماڻا سڀنا ته رات ڏينهن توهانجي چرڻ ڪمڻ جي ڌيان ۾ مڱن آهي. توهانجو سمورڻ ۽ ڌيان ئي هن جي رکيا ڪري رهيو آهي. هو ڪلائڻ وقت هن مونکي چيو ته تون منهنجي سواميءَ جي چرڻ تي هٿ رکي ڇڻج ته هي دينا ناتا! توهان هن اڌين کي ڇو وساري ويٺا آهيو؟ جڏهن جينت هڪ ڪاٺو جي روپ ۾ مونکي ڇهنب هنڀين هڻي تڏهن توهان هنکي جوڳي سزا ڏني هئي. سو پاڻي راوڻ جو مهان اپراڌ ڪيئن وساري ويٺا آهيو! اهو پڻ چيائين ته لڪشڻ کي ڇڻج ته هي ناتا! مون جو توکي بنا اپراڌ ڪنور وڃڻ چيا سو ڪرڻا ڪري ڪميا ڪج. هي ڪروڻا ڏان! سڀنا جو هڪ هڪ پل هڪ هڪ ڪاپ سمان گذري رهيو آهي، انلاءِ هي ناتا! جلد هلو ۽ دشمن کي سزا ڏيئي ماڻا سڀنا کي آزاد ڪريو.

رامچندر چيو:- هي هنومان! توهونتي وڏو اڳڪار ڪيو آهي. تنهنجي ان اڳڪار جي بدلي مان توکي ڪجهه ڏيئي نٿو سگهان ۽ تنهنجو اهو وڏو قرض چڪائي نٿو سگهان. ائين چئي شري رام هنومان کي ڀريم ڀريل نگاهن سان ڏسڻ لڳو ۽ پڇيائينس:- هي ويرا! تو لڪا جهڙي مضبوط قلعي کي جيڪو وڏن وڏن بهادرن سان ڀريل آهي، تنهن کي ڪيئن جلايو؟

تڏهن هنومان ڀريم ۾ ڀرجي ڀريو رامچندر جي چرڻ تي ڪري پيو ۽ چوڻ لڳو:- هي ناتا! مون جو سمند اورانگهي راڪشنن کي ماري لڪا کي جلايو سو سڀ توهانجو ئي ڀرتاپ آهي. هي ڀريو! توهان جنهن تي پرسن ٿيو تنهن لاءِ ڪجهه به ڪنن ناهي. انلاءِ ناممڪن به سولو ٿيو پوي. هي ناتا! مونکي پنهنجي ڪرڻا ۽ پڳتيءَ جو دان ڏيو. شري رام هنومان جي مٿي تي هٿ رکي چيو ”ايوم استو“ (ائين ئي ٿيندو) ۽ پوءِ سگريو کي چيائين:- هي مٿرا مان سڀنا جو سماچار ٻڌي هڪ کن به هتي رهي نٿو سگهان. اسانکي هاڻي جلد لڪا تي چڙهائي ڪوڙ لاءِ ڪوچ ڪوڙ گهرجي. هي هنومان! هاڻي تون اسانکي لڪا جي قلعي جو سمورو احوال ٻڌاءِ.

کي پرڻام ڪيو. پوءِ هنومان شري رام کي چيو: - هي سوامي! مان

ماتا سیتا جو درشن ڪري آیو آهیان. هوءَ لڏڪا جي اشوک واڻڪا
 ڏکيا ڏینهن کائي رهي آهي. هنجو من رات ڏينهن توهانجي ڌيان
 ۾ مڱن آهي. هن نشانيءَ طور هيءُ چوڻي ڦول توهان لاءِ ڏنو آهي.
 ائين چئي هنومان جانڪيءَ جي ڏنل چوڙا مڻي رامچندر کي ڏني
 سمپاتيءَ سان ملاقات کان وٺي پڇاڙيءَ جو لڏڪا جي جاڻ ۽ سیتا
 ب سلامت ڏسڻ تائين سڀ وارتا وستار سان رامچندر کي ڪري
 ڳي. رامچندر هنومان جيا پریم پريل سیوا ڪري کيس ڏاڍي
 به سان هردي سان لڳايو ۽ پوءِ کائونس سیتا جو چوڻيءَ ڦول
 ڏنو. اها چوڙا مڻي ڏسي شري رام جي اکين مان آنسن جي ڌارا
 ٻڌي ۽ هو شوڪ ۾ ویاڪل ٿي چوڻ لڳو: - هاءِ! سیتا کانسواءِ
 ٻي مڻي ڏسي منهنجو هردو ڳري رهيو آهي. ڪوئل شریر واري
 پيانڪ واکشسیاڻین جي وچ ۾ ڪيئن رهندي هوندي ۽ اُنهنجون
 ڪيون سهندي هوندي! هنومان! تون وري به مونکي سیتا جون
 رن ٻڌاءِ ته جيئن روڳي دوا جي زور تي جيئندو آهي تيئن
 به سیتا جون وارثائون ٻڌي جيئندو رهان. هاءِ! منهنجي سیتا
 ٻڌا ۾ ڪيئن گذاريندي هوندي!
 هنومان چيو: - هي ناٺ! سچي آپدا ته تڏهن آهي

يي ڪا لهڻ به نه آئي. اُن وقت سڄيءَ لڻڪا کي جلندو ڏسي،
 هنومان کي اچي چٽا لڳي ته مٿان سیتا ماڻا به انهيءَ اڱنيءَ ۾ جلي
 نه وئي هجي. تڏهن هو وري اشوڪ واڻڪا ۾ آيو ۽ وڻ هيٺان جانڪيءَ
 کي سلامت ويٺو ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو. هنومان هٿ جوڙي سیتا
 کان موڪلايو، جنهن کيس آشيرواد ڏني ۽ وري به رامچندر جي جلد
 اچڻ جي تاڪيد ڪئي. هنومان جانڪيءَ جي دل کي آفت ڏيئي،
 سمنڊ جي ڪناري اچي هڪ پهاڙ تي چڙهي ويو. هو چلانگه ڏيئي
 وري به آڪاس ۾ اڏامڻ لڳو ۽ ڪڏهن بادلن جي اندر ٿي اڏاڻو ته
 ڪڏهن بادلن جي ٻاهر ٿي نڪتو. اڌ رستي تي وري به مٿان
 ڀرپٽ تي هٿ رکيائين ۽ نيٺ اچي ٻئي ڪناري تي پهتو.
 هنومان کي واپس آيل ڏسي سڀيئي وائر ڏاڍو خوش ٿيا ۽ هن
 کي چوڌرڻ وڙهي ويا. هنومان انگڊ ۽ جامونٽ کي ڀرڻام ڪيو ۽
 سڀني وائرڻ کي لڻڪا جي سهوري حقيقت ٻڌائي ته هن ڪيئن سمنڊ
 پار ڪيو ۽ لڻڪا ۾ جيڪي به ڪجهه وهيو واپريو هو سو سهورو سماچار
 هنومان سڀني کي سڻايو. ستي سیتا جي مهان پتور ٿيڻي جو ورڻ
 ڪري هنومان جي سرير ۾ رومانچ ٿيڻ لڳو. پوءِ سڀيئي وائر ٿيڙي
 سان ڪشڪندا ڏانهن راهي ٿيا ۽ واٽ تي سگريو جي مڌو بن مان
 خوب ميوا پٽي کاڌائون ۽ ماڪي پيٽائون. جڏهن باغ جي راڪن وائرڻ
 کي روڪيو تڏهن هو راڪن کي مڪون اُلاڙ ۽ مارڻ لڳا. اُهي راکا
 ڏانهن ڏيڻ لاءِ ڊوڙي اُٿي آيا جتي سگريو، رامچندر ۽ لڪشمڻ ويٺا
 هئا. راڪن جي ڏانهن ٻڏي سگريو چيو ته انهن وائرڻ پڪ سان ڀرپو
 رامچندر جو ڪم ڀورو ڪيو آهي نه ته انهن کي ايتري جرئت نه
 ٿئي ها جو منهنجو پيارو بن ناس ڪن ها. انلاءِ توهان جلد وڃي
 انهن وائرڻ کي هيڏانهن موڪليو.
 جڏهن مڌو بن جي راڪن سگريو جي آغيا وائرڻ کي ٻڌائي
 ته سڀيئي وائر خوشيءَ جي گرجنا ڪندا جلدئي ڀرورڻ ڀرپٽ تي
 اچي پهتا. انهن هنومان کي اڳيان ڪري شري رام لڪشمڻ ۽ سگريو

انوقت پون ديوتا به مدد ڪئي جو زبردست واڻ اچي لڳو ۽ ساريءَ
لنڪا ۾ اڳني ڦهائجي وئي. ائين ٻئي ڀاڱي پانيون ۽ آڪاس مان ڪا اڳنيءَ

جي ندي وهي رهي آهي. ڪاٺ جا گهر مشعلن وانگر جلا لڳا ۽
سوني چانديءَ جادر دريون پگهرجي پاڻيءَ وانگر وهڻ لڳا. ست-اٺ
منزلا مڪان ڌو ڌو ڪندا اچي هيٺ ٿي ڪريا. سڄي لنڪا ۾
هاهاڪار مچي ويو ۽ سڀڪو پنهنجن ٻارن ۽ مالن کي بچائڻ ۾ لڳي
ريو. چو طرف باهم جا پٺيٽ ٿي ڏسڻ ۾ آيا ۽ باهم جي ڏوٺي
ڪري انڌڪار ڇانڻجي ويو. گهوڙا، هاٿي، خچر، گانيون ۽ ميهون
ڇينگهاٽ ڪندا هيڏانهن هوڏانهن پڇي ماڻهن کي ڇيٽارڻ لڳا.
بيٽو سامان ڪپڙا پلنگه آدي ٻيا مال متاع ائين جلا لڳا جنهن هون
جو ڌر ٻرندا آهن. انريٽ بچرنگه بلي هنومان لنڪا کي جلائي
نڪجي سوڀيا ڇٽ ڪري ڇڏي.

—:~::~~::~~:—

هنومان جو واپس اچي رامچندر کي سڀتا جو سهاچار سڻائڻ.

لنڪا کي آگ لڳائي، هنومان جلدي وڃي سمنڊ جي جبل ۾
هنجي پڇ جي باهم وسائي. سڀتا جي آسپس سان هنومان جي پڇ

ڪٿي آيا ۽ اُنهنڪي پڇ جي چوگرد ويڙهي مٿان ٿيل چڙڪڻ لڳا.

پوءِ دهل داما وڃائيندا، هنومان کي نوڙين سان ٻڏي هنڪي لڻڪا ۽ گهمائڻ لڳا. ساڻ ساڻ هُو هنومان جي گناهن جو ڏيکورو به گهمائيندا ٿي ويا ته لڻڪا واري هنڪي چٽرون ڪري ڇيڙائڻ لڳا. هنومان سوچيو ته اهو به چڱو ٿيو جو ڏينهن ڏني جو دشمنن جي قلعي جا چٽ جو موقعو مليو ۽ هاڻي هنن راکشسن ۾ وڌيڪ ڏهڪاءُ وجهڻ گهرجي. اُنوقت راکشسن هنومان جي پڇ کي باهه ڏني ۽ ٿيل سان ٻڏل ڪپڙا پنيٽ وانگر ٻرڻ لڳا. تڏهن هنومان پنهنجو سرير اُمالڪ ٺنڊو بڻائي اُنهن نوڙين جي بند مان نڪري آيو. هن گرجنا ڪري پنهنجو آڪار وڌو ڪري ڇڏيو ۽ هڪ مڪان مان هڪ لوهر جو ٿنڀو پٽي ڪڍيائين. پوءِ هن اُهو ٿنڀو ڦيرائي ڦيرائي ڪيترن راکشسن تي ٽهڪائي هنيو ۽ اُنهنڪي چٽي ماري ڇڏيائين.

اُنوقت هنومان جي پڇ ۾ باهه جو پنيٽ ٻري رهيو هو. هو ٿپ ڏيئي هڪ اونچي مڪان تي چڙهي ويو. پوءِ هو هڪ محل کان ٻئي محل تي ٿنڀو کڻندو ڪڍندو اُنهنڪي باهه لڳائيندو ويو. هو پنهنجي پڇ کي چوگرد ڦيرائي ڇنڊڻ لڳو ته اُنمان ٿانڊن ۽ باهه جي مڇن جي ورڪا ٿيڻ لڳي. انريٽ لڻڪا جي وڌڻ وڌڻ مڪان ۽ ماڙين کي باهه وڇڙي وئي ۽ چوگرد باهه جا پنيٽ ئي پنيٽ ٿي ڏنا.

سگهي، سو هو جڏهن سگريو جي سڻا سميت لڏڪا تي چڙهائي
ڪندو ته توهان بنهه ٻچي نه سگهندءُ. هاڻي توهانجي ڀلائي انهر
آهي ته توهان سڀني جي ٻانهن سري رام کي موٽائي ڏيو ۽ پنهنجي
ڪيل گناهه جي معافي وٺو.

هنومان اهي سڀاڻپ جا وڃن نريڻا ۽ بلند آواز سان چيا پر
راوڻ اهو چٽاءُ ٻڌي ڪروڙ ۾ ڀرجي ويو ۽ هنڃون اڪيون ٻاڙهيون
لعل ٿي پيون. اهو ڏسي هنومان وري چيو: سچ چيل آهي ته
विनाश काले विपरीत बुद्धि: جڏهن ماڻهو ناس ٿيڻ تي هوندو آهي ته
هنجي مٿ مارجي ويندي آهي. ڳوهه کي کڻي کڻندي آهي ته
شڪارين جا گهر ڳوليندي آهي.

اهو ٻڌي راوڻ آهي باقي جلي ويو ۽ يڪدم آگيا ڏنائين ته
هن وانر کي ماري ڇڏيو. اُنوقت سندس ڀاءُ ۽ منٿريءَ وپيش چيو:-
هي راجن! راجنيتيءَ جي نيهن انوسار دوتن ۽ قاصدن کي ماري نٿو
سگهجي ڇو جو ته هو ٻين جي آگيا انوسار ڪم ڪري رهيا آهن.
پر هن جيڪو ٻيو گناهه ڪيو آهي انلاءِ هنکي سزا ڏئي سگهجي ٿي پر
هنکي مارڻ واجب ناهي.

جيتوڻيڪ راوڻ ڪروڙ ۾ ڀريل هو ته به وپيش جي نيتيءَ جي
ڳالهه سان شامل راءِ ٿيو. هن چيو:- وپيش تنهنجو چوڻ بلڪل ٺيڪ
آهي. هنکي پوري پوري سزا ملڻ گهرجي. باندري پنهنجي ٻچي
کي هڪ ڳهڙي مثل سمجهندا آهن، انلاءِ هنجي ٻچي کي باهه ڏئي
ساڙي ڇڏيو. لنڊي ٻچي ڪري هنکي مٿن ماڻهن ۽ دوستن اڳيان
شرمسار ٿيڻو پوندو. نگرواسين تي هن پنهنجي ٻل جي دهشت
به وهاري آهي سو هنکي بي عزتو ڪري لڏڪا جي رستن تان به
ڳهاريو ته جڏهن لڏڪا واري هنجي درڌشا جو تماشو به ڏسن.

راجا جي آگيا موجب راکشن هنومان جي ٻچي کي اڳڙيون
ٽڪڙيون آڻي ٻڌڻ لڳا. اُنوقت مهاوير پنهنجو ٻچي ڪري وڌيڪ
ڊڄو ڪيو. جڏهن ٻچ وڌندو ويو تڏهن راکشن وڌيڪ ڀرڻا ڪپڙا

کي ڇو ماريو سو به سچ سچ ٻڌاءُ.

هنومان چيو:- مان ديوتا نه آهيان ۽ جنم کان ئي وانر آهيان
منهنجو نالو هنومان آهي ۽ مان توهان وٽ شري رامچندر جي
دوت جي حيثيت ۾ آيو آهيان. مان سیتا کي ڳولڻ لاءِ لڌڪا ۾
آيس ۽ ساڻس مليو آهيان. مون کاتي لاءِ اشوک واڻڪا مان ميو
پتيا ۽ پنهنجي بچاؤ ۾ راکشن کي ماريو آهي. مونکي توهانجي
ڇوٽاري جي ڪا پرواهه ناهي ڇو جو تہ مان هاڻي ئي ڇٽل آهيان.
مون رڳو پاڻکي ٻڌل انلاءِ ڏيکاريو آهي تہ جڏن راکشن جي پرست
راجا راوڻ وٽ اچي ڪجهه ڳالهائي سگهان. انلاءِ هي راجن منهنجا
وڃن ڏيان ڏيئي ٻڌو.

پوءِ هنومان راوڻ ڏانهن سنئون سڌو نھاري چيو:- توهان
مهرشي پلستيم جي اوچ ڪل ۾ جنم ورتو آهي ۽ سڀني ويد شاسترن
جا ڄاڻو آهيو. توهان ڌرم مريادا کي به چڱيءَ طرح سمجهو ٿا ۽
ان هوندي به جو پرائي استريءَ کي چورائي کڻي آيا آهيو سو ڌرم
۽ ڪائنات جو ڪم ڪيو اٿو. انجو توهانکي خراب نتيجو ڏيکاريو
پوندو. توهانکي شايد شري رامچندر جي شڪتيءَ جي پوري ڄاڻ
ناهي. تنهن لوڪن ۾ اهڙو ڪوبه ناهي جو رامچندر سان برابري
ڪري سگهي. تنهن کانسواءِ منهنجو راجا سگريو به رامچندر جي
آڳاٽي آڏين سڀو ۾ آهي. مان اڪيلوئي لڌڪا کي ناس ڪري
سگهان ٿو ۽ مون کان به وڌيڪ بلوان انيڪ وانر سگريو جي سڏنا ۾
آهن. توهان گهور ٽپسيا ڪري پنهنجي شريڻ کي سڏاڻ جوان ۽
بلوان رکڻ جي شڪتي پراپت ڪئي آهي. اهڙي شريڻ کي ناس
ڪرڻ واجب نه اٿو. جنهن کي توهان سیتا سمجهيو آهي سا حقيقت
۾ توهان لاءِ ڪال جي ڦاسي آهي ۽ توهانجي سموري ڪٽنب قبيلي
۽ پوئلڳن جو انت آڻيندي. اهي آهن رڪ جا ڇٽا جي آندڙ ڇيرين.
توهان پنهنجي هيڏي وڏي راج ۽ سهڻا کي نشت نه ڪريو. اڪيلي
شري رامچندر ۾ ايتري سهرڻي آهي جو تنهن لوڪن جو سنهار ڪري

۽ راکشن هنڪي آئي راوڻ جي دربار ۾ اُنجي سامهون بيهاريو.
راوڻ جي دربار جو دٻدٻو ۽ شان ڏسي هنومان وسهه ۾ پئجي

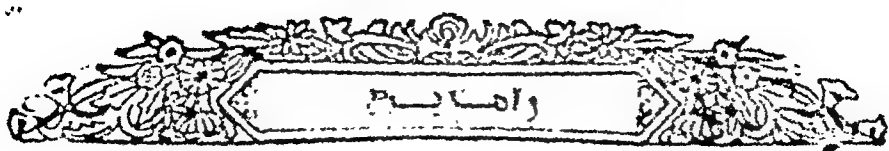
ويو. ساري دربار، سوني چانديءَ ۽ عاج ۾ جڙيل ڇمڪندڙ هيون
جواهرن سان ٻهڪي رهي هئي. راوڻ کي سونهري رنگ جا نيلم ۽
ماڻڪ جڙيل ريشمي وسٽر پيل هئا ۽ هنجي راجائي مڪت ۾ املهه
جواهرات چلڪا ڏئي رهي هئي. هو پنهنجي شاندار سنگهاسن تي
اهڙي تيج ۽ حشمت سان ويٺو هو جو ڏانهنس نهاريندي اکيون ئي
جهونجهارجي ٿي ويون. هنجي اڳيان ڪيترائي ديوتائون ۽ راجائون
صنئون ڪيو با ادب بيٺا هئا. هنومان سوچيو ته راوڻ پنهنجي پراڪرم
ڪري ديوتائن جي رکيڪ ٿيڻ جي بيشڪ لائق آهي پر هن پاپ
جي واٽ ورتي آهي. پنهنجي تپو ٻل ڪري وردان وٺي هن سڀني
کي آزار ۽ هيساڻ ۾ ئي شڪتي لڳائي آهي.

هنومان ڪي بندي حالت ۾ ڏسي راوڻ جي مکيه منٿوريءَ
پرست ڪائونس پڇيو: اي بلوان وانرا! سچ ٻڌاءِ ته تون ڪير
آهين ۽ توکي ڪنهن لٽڪا ۾ موڪليو آهي؟ تنهنجو پراڪرم ته وائرن
جيءُ و ناهي ۽ تون ضرور ڪو ديوتا ٿو ڏسجين. هنريٽ روپ بدلائي
لٽڪا ۾ اچڻ جو تنهنجو ڪهڙو پريوڄن آهي. سو سچ ٻڌائيندين ته
چوٽڪارو ٿيندو. تو اشوڪ واٽڪا چو برباد ڪئي ۽ راکشن

انڪ استر شستر ڪٿي هنومان سان لڙڻ هليو. ميگهندا اهڙو دهنشتناڪ هو جو هنجو نالو ٻڌي ڪري ئي ديوتائون ۽ گنڌرو ڏکندا هئا. ميگهندا ڪارن ڪڪرن جيان پينڪر گچ ڳوڙ ڪندو هنومان مٿان وڃ وانگر اچي ڪڙڪيو. پوءِ ته ٻنهي جوڌن جي وچ ۾ پينڪر لڙائي شروع ٿي ويئي. هنومان ميگهندا تي ڪيترائي وڻ پٽي هنيا، لوهم جا ٿنڀا هنيا ۽ پٿرن جون وڏيون وڏيون ڇيڙون هنيون، جي ميگهندا پنهنجن ٿيرون سان آڪاس ۾ ئي ڪٽيندو ويو. هن وري هنومان کي گهٽيئي ڌڪا ٽير هنيا، جنهنڪري هنومان کي گهاٽو ته ٿيا پر هنجي شڪتي ڪيڻ نه ٿي ۽ هو جوش سان وڙهندو ئي رهيو. اُنوقت ميگهندا ايڪا گر ٿي ڌيان ڪيو ته معلوم ٿيس ته هنومان امر آهي ۽ هنڪي استر شستر سان ماري نه سگهيو. تڏهن هن ٻرهم ڦاس اڇلائي هنومان کي ٻڌي ڇڏيو.

هنومان پاڻ کي ٻڌل ڏسي سوچڻ لڳو ته هن بند ۾ به مون لاءِ چڱائي آهي جو هاڻي هيءُ مون کي راوڻ وٽ نيندا ته اُن سان ڳالهائڻ جو موقعو ملندو. اهو سوچي هنومان سرجيٽ هوندي به چپ ماري بيوس ۽ ڦاٿل پيو رهيو. اُنوقت ڪيترائي راکشس، جيڪي ٻپ وچان پريان بيٺا هئا، سي هنڪي وڪوڙي ويا ۽ هنڪي گهٽ وڌ ڳالهائي ميگهندا جي جڳهه ڇڪار ڪرڻ لڳا. انهن مان ڪن کي اچي ٻپ لڳو ته هي صرف ڏونگهه ڪري پيو آهي ۽ اڃانڪ اُتي اسان کي مارڻ شروع ڪندو، سي سٽي جا وڏا رسا ڪٽي آيا ۽ هنومان کي اچي سوگهو ڪري ٻڌائون. اهو ڏسي ميگهندا سوچيو ته ها! هنن مورڪه راکشن منهنجو ڪيو ڪرتيو لوڙهي ڇڏيو. هننڪي اها ڄاڻ ئي ڪانهي ته هنن نوڙن ۽ رسن سان ٻڌڻ ڪري به رهم استر جي شڪتي ئي نه رهي. استر سان گڏ جسماني ٻل لڳندو آهي ته منتر جو ٻل نه رهندو آهي. انهن سٽي جي رسين کي ته هيءُ ٻلوان وانگر ڪن ٻل ۾ ڇڄي سگهين ٿو.

ان هوندي به هنومان پاڻ ڇڏائڻ جي ڪابه ڪوشش نه ڪئي

نڌهن هنومان وري گرجنا ڪندو هئتي ائين وڃي ڪڙڪيو جئن ڪو
شڪاري باز لامارو ڏيئي وڃي تتر ڪي جهليندو آهي. هنومان
اڪيه ڪمار کي پيرن کان جهلي مٿي کڻي چوگرد گهمائڻ لڳو ۽ پوءِ اهڙي
تم زور سان اڪيه ڪمار کي هڪ پٿر جي چپ تي ٽهڪائي هنياين
جو هنججي ڇائي ڇڄي پئي ۽ اڪيون ٻاهر نڪري آيس. هنجو
نوجوان سندر شير چٽجي ماس جي هڪ بي ڊولائيٽي لوٽ بڻجي
پيو. پنهنجي راڄڪمار جي اهڙي پوائتي مرنپو ڏسي ۽ هنومان جو
دهشت ناڪ ڀراڪرم ۽ گاڙهو روپ ڏسي باقي سڻا ۾ اچي ٽاکورو
پيو. انهن ڀڄي ڪري جان بچائي ۽ راوڻ کي وڃي اها ڏکائي
خبر ٻڌائي.

—:~::~~::~~:—

هنگهنداد جي برهم ڦاس ۾ ٻڌجي هنومان جو راوڻ جي
دربار ۾ اچڻ.

—o—

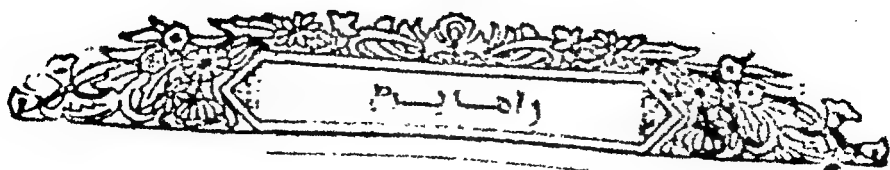
پنهنجي پياري نوجوان پٽ اڪيه ڪمار جي موت جو ٻڌي راوڻ
ڪروڙ ۾ پرڃي ويو. هنجون ٻئي اڪيون شولن جيان ٻرڻ لڳيون ۽
انهن مان گرم گرم ڳوڙها ائين ڳرڻ لڳا جئن ڪو ٽهڪندڙ تيل هجي.
هن پنهنجي وڏي پٽ اندرجيت ميگهنداد کي چيو: هي جڳم
جيتيندر ويرا! توکين دفعا لڙائن ۾ ديوتائن، اسرن ۽ گنڌرون کي
جيتيو آهي. تو پنهنجي ٽپو پل سان برهما کي پرسن ڪري هنڪان
انڪ اهوگهم استر شستر پراپت ڪيا آهن. دنيا ۾ اهڙو ڪوبه ڪونهي
جو توسان برابري ڪري سگهي. تون هاڻي وڃي هن وانر کان
پنهنجي پياري ڀاءُ اڪيه جي موت جو بدلو چڪاءِ. تنهنجا دويو
استر شستر هاڻي ڪم ايندا. تون هن وانر کي پڪڙي وٺي اچ يا
کيس ماري ڇڏ!

پنهنجي پٽ ۽ راجا جي اها آڳيا ٻڌي مهاپراڪرمي ميگهنداد

انپڪ اسٽر شسٽر ڪٿي هنومان سان لڙڻ هليو. ميگهندا اهڙو دهشتناڪ هو جو هنجو نالو ٻڌي ڪري ئي ديوتائون ۽ گندرو ڏڪندا هئا. ميگهندا ڪارن ڪڪرن جيان پينڪر گجگوڙ ڪندو هنومان مٿان وڃ وانگر اچي ڪڙڪيو. پوءِ ته ٻنهي جوتن جي وچ ۾ پينڪر لڙائي شروع ٿي ويئي. هنومان ميگهندا تي ڪيترائي وڻ پٽي هنيا، لوهر جا ٿنڀا هنيا ۽ پٿرن جو وڏيون وڏيون ڇيڙون هنيون، جي ميگهندا پنهنجن ٽپرن سان آڪاس ۾ ٿي ڪٽيندو ويو. هن وري هنومان کي گهڻي ٽڪا ٽير هنيا، جنهنڪري هنومان کي گهاٽو ٿيا پر هنجي شڪتي ڪيڙ نه ٿي ۽ هو جوش سان وڙهندو ئي رهيو. انوقت ميگهندا ايڪاگر ٿي ڏيان ڪيو ته معلوم ٿيس ته هنومان امر آهي ۽ هنڪي اسٽر شسٽر سان ماري نه سگهيو. تڏهن هن ٻرهر قاس اڇلائي هنومان کي ٻڌي ڇڏيو.

هنومان پاڻڪي ٻڌل ڏسي سوچڻ لڳو ته هن بند ۾ به مون لاءِ چڱائي آهي جو هاڻي هيءُ مونکي راوڻ وٽ نيندا ته اُن سان ڳالهائڻ جو موقعو ملندو. اهو سوچي هنومان سرجيٽ هوندي به چپ ماري بيوس ۽ ڦاٿل پيو رهيو. انوقت ڪيترائي راکشس، جيڪي ٻپ وچان ڀريان بيٺا هئا، سي هنڪي وڪوڙي ويا ۽ هنڪي گهٽ وڌ ڳالهائي ميگهندا جي جڳهه ڇڪار ڪرڻ لڳا. انهن مان ڪن کي اچي ٻپ لڳو ته هي صرف ديونگه ڪري پيو آهي ۽ اڃانڪ اُٿي اسانکي مارڻ شروع ڪندو، سي سٽيءَ جا وڏا رسا ڪٽي آيا ۽ هنومان کي اچي سوکيو ڪري ٻڌائون. اهو ڏسي ميگهندا سوچيو ته هاءِ! هنن مورڪ راکشن منهنجو ڪيو ڪرتيو لوڙهي ڇڏيو. هنڪي اها جاڻ ٿي ڪانهي ته هنن نوڙن ۽ رسن سان ٻڌڻ ڪري ٻرهر اسٽر جي شڪتي ئي نه رهي. اسٽر سان گڏ جسماني بل لڳندو آهي ته منتر جو بل نه رهندو آهي. انهن سٽيءَ جي رسين کي نه هيءُ بلوان وانر ڪن پل ۾ چڄي سگهيو.

ان هوندي به هنومان پاڻ ڇڏائڻ جي ڪابه ڪوشش نه ڪئي

تڏهن هنومان وري گرجنا ڪندو هئتي ائين وڃي ڪڙڪيو جڏهن ڪو
شڪاري باز لامارو ڏيئي وڃي ٿورو ڪي جهليندو آهي. هنومان
اڪيه ڪمار کي پيرن کان جهلي مٿي کڻي چوگرد گهمائڻ لڳو ۽ پوءِ اهڙي
ته زور سان اڪيه ڪمار کي هڪ پٿر جي چپ تي ٽهڪائي هنيائين
جو هنجي ڇائي ڇڄي پئي ۽ اڪيون ٻاهر نڪري آيس. هنجو
نوجوان سندر شرير چٽجي ماس جي هڪ بي ڊولائي لوت بڻجي
پيو. پنهنجي راڄڪمار جي اهڙي پوائتي مرتبو ڏسي ۽ هنومان جو
دهشت ناڪ پراڪرم ۽ گاڙهو روپ ڏسي باقي سڏنا ۾ اچي ٽاکورو
پيو. انهن ڇڄي ڪري جان بچائي ۽ راوڻ کي وڃي اها دڪائي
خبر ٻڌائي.

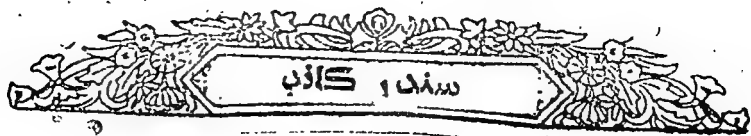

هنگهندا جي بوهم ڦاس ۾ ٻڌجي هنومان جو راوڻ جي
دربار ۾ اچڻ.

پنهنجي پياري نوجوان پٽ اڪيه ڪمار جي موت جو ٻڌي راوڻ
ڪروڙ ۾ ڀرجي ويو. هنجون ٻئي اڪيون شولن جيان ٻرڻ لڳيون ۽
انهن مان گرم گرم ڳوڙها ائين ڳرڻ لڳا جڏهن ڪو ٽهڪندڙ تيل هجي.
هن پنهنجي وڏي پٽ اندرجيٽ ميگهندا کي چيو: هي جڳم
جيتيندر ويرا! تو ڪئين دفعا لڙائن ۾ ديوتائن، اسرن ۽ گندرون کي
جيتيو آهي. تو پنهنجي تپو بل سان برهما کي پرسن ڪري هنڪان
انڪ اموگه اسٽر شستر پراپت ڪيا آهن. دنيا ۾ اهڙو ڪوبه ڪونهي
جو توسان برابر ڪري سگهي. تون هاڻي وڃي هن وانر کان
پنهنجي پياري ڀاءُ اڪيه جي موت جو بدلو چڪاء. تنهنجا دويو
اسٽر شستر هاڻي ڪم ايندا. تون هن وانر کي پڪڙي وٺي اچ يا
کيس ماري ڇڏ!

پنهنجي پٽ ۽ راجا جي اها آڳيا ٻڌي مهاپراڪرمي ميگهندا

چڙهي ويو ۽ جيڪي به سامهون ٿي آيس سو ويو ڀڄندو ڀو ريندو.
 هو وڏي واڪي رامچندر جي جڏهه جڳهه ڪار پڪارڻ لڳو. هو چوڻ
 لڳو: ”مان رامچندر جو داس هنومان آهيان. مان لنڪا ۾ سڀني
 سان مليو آهيان. اڙي راکشس! توهانجي ڀاپ جو دلو ڀرجي چڪو
 آهي. توهانجو انت ويلو اچي پهتو آهي. منهنجي راجا سگريو جي
 سڱنا ۾ مون کان به وڌيڪ بلوان وانر آهن. توهان راکشس مان ڪنهنڪي
 به جي منهنجي سامهون ٿيڻ جي جرئت هجي سو نڪري نروار ٿئي.“
 اهو ٻڌي ڪيترائي گهمندي بلوان راکشس جوڌا هڪ ٻئي پٺيان مهاوير
 هنومان سان وڙهڻ لاءِ آيا، پر هنومان سڀني کي ماري ڇڏيو.
 هنومان جي گرچا ۽ مارڪٽ ڪري لنڪا نڪري ۽ وڏو گهمسان
 مڇي ويو ۽ راکشس جا هرڊا ڪنٺ لڳا.
 راوڻ کي جڏهن انهن ڳالهين جي خبر پئي ۽ هن پنهنجن
 سوريڙن جي موت بابت ٻڌو، تڏهن هن سمجهو ته هيءُ وانر ڪو
 رواجي باندر ڪونهي پر منهنجن ڀرائن دشمن ديوتائن منهنجي
 هيسائڻ لاءِ ڪو نئون شڪتي شالي ڀرائي ڀڳندا ڪيو آهي. انوقت
 هن پنهنجي نوجوان پٽ اڪيه ڪمار ڏانهن نهاريو. اڪيه ڪمار مها بلوان
 ۽ جنگ جوئل جو شونقن هڻو. هن سمجهيو ته کيس ناماچار ڪيڏ
 جو سٺو وجهه مليو آهي. هو پنهنجي سڱنا وٺي ۽ پاڻ هڪ دويد رت
 تي سوار ٿي اچي هنومان جي سامهون ٿيو. اڪيه ڪمار جو اهو رت
 آڪاس ۾ به هلي سگهندو هو. انوقت هنومان ۽ اڪيه ڪمار جي وچ ۾
 گهور سنگرام مڇي ويو. هنومان هڪ وڏي چپ ڪٽي اڪيه ڪمار
 تي هڻي، جا هن پنهنجن ٻاڻن سان آڪاس ۾ ئي ڀورا ڀورا ڪري
 ڇڏي. هن ٻيا تير هڻي هنومان کي زخمي ڇڏيو ۽ سڄي شير مان
 رت وهڻ ڪري مهاوير جو ڳاڙهو شير وڌيڪ ڳاڙهو ٿي ويو.
 انوقت هنومان ڪروڙ ۾ ڀرجي پنهنجو لوهه جو شستير اهڙي ته
 زور سان اڪيه ڪمار جي رت تي ٽهڪائي ڌنو جو اهو چيهون
 چيهون ٿي پڇي پيو. پر اڪيه ڪمار ٽپ ڏيئي پاڻ بچائي ورتو.

من ۾ دهڪاءُ پيدا ٿيندو ۽ آئينده ۾ مٿن جيڪا آفت اچڻي آهي تنهنجو اهڃاڻ ٿيندو. انهنجو ڪجهه گهٽڻ به ٿيندو ۽ منهنجي هتي اچڻ جي ڪا يادگيري به رهندي.

اهو سوچي هن پنهنجو شير ۽ آڪار وڌائي ڇڏيو ۽ اشوڪ وانڪا مان مٺا مٺا ميوا پٽي ڪاٽڻ لڳو. هن ڪيترا ڪيلن جا ۽ پيا وٺ پٽي ڪيرائي ڇڏيا، منهن ٻاهي ڇڏيائين، وليون ۽ ٻوٽا پٽي اُچائي ڇڏيائين، ڌاڻ ۽ ڪسيون پڇي پوري چوٽرف بربادي مچائي ڏنائين. رڳو وٺن جي جنهن جهٽي ۾ سيتا ويٺي هئي، اُن ڪنڇ ۾ ڪجهه به خرابي ڪين ڪيائين. باغ جي رڪوارن ڇڏهن هننڪي اُڀاندي مچائيندو ڏٺو، ڏڏهن هننڪي مارڻ لاءِ آيا. اُنوقت هنومان ڦاٽڪ جو هڪ شستير پٽي ڪڍيو ۽ اُهو ڦيرائي ۽ ٿڪائي سڀني رڪوارن کي ماري ڇڏيائين. پوءِ هو هڪ پٽ تي ويهي پينڪر گرجنا ڪرڻ ۽ ڏند ڪرڻ لڳو.

اهو ڏسي سيتا جون ڪي پهريدار راڪشسيائون اُٿي ڀڳيون ۽ راوڻ کي وڃي چيائون ته هڪ مهاڀاوان وانر اشوڪ وانڪا ۾ آيو آهي جنهن سيتا سان ڪيترو وقت پئي ڳالهايو ۽ پوءِ اشوڪ وانڪا کي ڀرپانگه ڪري ڇڏيو اٿس. هن باغ جي سڀني رڪوارن کي به ماري ڇڏيو آهي. اهو ٻڌي راوڻ کي ڏاڍو عجب ۽ ڪروڙ لڳو. هن پنهنجي منٿري پرهست جي پٽ مها ٻلوان جهڙو ماليءَ ۽ ٻين پنجن ٻلوان سردارن کي آڳيا ڏئي ته وڃي ان وانر کي سزا ڏيو.

هنومان ڇڏهن جهڙو ماليءَ ۽ ٻين راڪشن جوڌن کي پاڻ ڏانهن ايندو ڏٺو ڏڏهن هو ”شري رامچندر جي جڳهه“ ”مهاراجا سگريو جي جڳهه“ جي گرجنا ڪرڻ لڳو. هن ڀرياڻين وڏا وڏا پٿر هڻي راڪشن کي زخمي ڇڏيو ۽ لوه جو مهاڀاري شستير اڳين ڦيرائڻ لڳو ڇڻ ته اُها ڪا بانس جي لف هئي. هن اُن لوه جي ٽنهي سان جهڙو ماليءَ ۽ ٻين سڀني سردارن کي به ماري ڇڏيو.

تنهنڪانپوءِ هنومان ٽپ ڏيئي لنڪا جي عاليشان محلن مٿان

چيو:- هي هنومان! تون رڳو نات ڪي چئج ته هڪ کان منهنجي
 پير ۾ ٺونگو هڻي هڪ خسيس اڀرڻ ڪيو هو ته توهان مٿس برهم
 استر هلائي کيس سيڪٽ ڏني هئي، پوءِ ڀلا راوڻ جو هيڏو وڏو
 اڀرڻ توهان ڪيئن ڪميا ڪندا؟ جنهن جانڪيءَ جا توهان نات آهيو،
 سا اڄ راوڻ جي بند ۾ نراڌار انات جيان روڊن ڪري رهي آهي.
 هاڻي جلد اچي مون نمائيءَ جو اُڌار ڪريو! لڪشمڻ ڪي به منهنجي
 آشيرواد ڏج. شڌ هڙدي وارو نسوارڻي وڃي لڪشمڻ پنهنجي استريءَ
 ۽ ماڻا ڪي ۽ پنهنجي سکر ۽ آرام ڪي ڇڏي اسان ساڻ بنواس جا
 ڪشت چوڻ آيو ۽ ماڻا سمان منهنجي شيوا ڪيائين. هنڪي چئج
 ته مون جو توکي بنا اڀرڻ اڃوڳ ۽ وڃن ٻوليا سي ڪريا ڪري ڪميا
 ڪج. لڪشمڻ جهڙو ڀاءُ سڃيءَ ڀرتويءَ تي ملڻ مشڪل آهي. هي
 وائر سريشت! تون هاڻي اهڙو آدم ڪر ته جئن هن دڪ جي سمنڊ
 مان منهنجو ٻيڙو جلد پار ٿئي. تنهنجي هتي اچڻ ڪري منهنجي
 دل ڪي ڏي مليو آهي ۽ تنهنجي وڃڻ کانپوءِ مان وري چنڻا ساگر
 ۾ غلطان ٿي وينديس. هنومان! مان توکي پنهنجي چوڻيءَ جو
 هيءُ ڦل چوڙاڻي به نشانيءَ طور لاهي ڏيان ٿي سابه منهنجو ڀراڻ پتي
 چڱيءَ طرح سڃاڻندو. هاڻي وڃ، تنهنجو ڪلياڻ ٿيندو.
 جانڪيءَ کان چوڻيءَ ڦل وٺي هنومان چيو:- هي ماڻا! تون
 همٿ نه هار ۽ پنهنجي دل ڪي خوش رک. مون وٽان سماچار سٽنديءَ
 شري رام لڪشمڻ ۽ سگريو سڻا سميت روانا ٿيندا ۽ راوڻ ۽ لنڪا ڪي
 ناس ڪري تنهنجي دڪن جو انت آڻيندا.
 ائين چئي سيتا ڪي ٺڳڙت سان ڏنڊوت ڀرڻ ڪري هنومان
 موڪلايو. هو پوءِ سوچڻ لڳو ته جانڪيءَ جو درشن ته ٿيو پر جي مان
 دشمن جي طاقت جو پتو لڳائي سگهان ته ٻنهي ڌرين ۾ ڪير وڌيڪ
 طاقتور آهي ته سواهيءَ جي آڱيا جو پوريءَ طرح پالڻ ٿيندو.
 مونڪي ٿوري ڀت ڪري، راکشن سان جهيڙي جي سوسڙي دکائي،
 سندن طاقت ڏسي پوءِ لنڪا ڇڏڻ گهرجي. انڙيت راکشن جي

تہ جي ۽ نڪري، راوڻ ۽ سندس سهوري سڏنا نشست ٿي ويندي.
 لکشمڻ مونکي توهان لاءِ ڪهڙي قدر پرڻام ڏنا ۽ اُنجي پاران مان
 وارنوار توهانجي چرڻ وندنا ڪريائڻو. ڀرپو شري رامچندر تہ رات
 ڏينهن توهانجو ئي چنن ڪندو رهي ٿو ۽ ننڊ به ”سيتا! سيتا!“
 چوندو چرڪ ڀري اُٿيٿو. هو توهانجي جدائيءَ ۾ ڏاڍو وياڪل
 رهيو. توهان جي منهنجي پٺيءَ تي سوار ٿيو تہ مان اڄ ئي
 توهانکي شري رامچندر وٽ ڪشڪندا ۾ پهچايان. توهانجا هيءُ
 ڏک مونکان ڏنا ٿئا وڃن، توهان هلي ڀرپو شري رام سان ملو ۽
 وڌيڪ ڪشت نہ سهو!

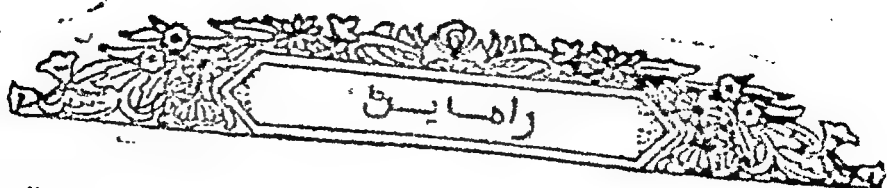
پنهنجي پراڻپتيءَ جي ڏک ۽ شوڪ جي ڳالهه ٻڌي سيتا پاڻ
 به شوڪ ساگر ۾ ٻڏي وئي. وري ٿوري دير کانپوءِ چيائين: هي
 مهاويرا! مان توسان هلي نٿي سگهان جو مان ٻئي ڪنهن به پوش
 جو سپرڻس ڪين ڪنديس. ٻيو تہ مان جنهنجي آهيان اُهوئي اچي
 مونکي هن بند مان ڇڏائي ۽ پنهنجي عزت جو بدلو وٺي راوڻ کي
 سزا ڏي. جيڪڏهن تون مونکي هتان چورائي کڻي هلندين تہ انہ
 منهنجي پراڪرمي پٺيءَ جي ۽ هنجي اوچ ڪٽري گھڙائي جي گھٽتائي
 ٿيندي. انہ ئي وڏائي آهي تہ هو هتي اچي راکشن کي جيتي
 مونکي سوڀ جي سوکڙيءَ طور حاصل ڪري. هو ضرور سوڀارو
 ٿيندو. جڏن باهه جو پنيٽ پلال کي جلائي ڀسم ڪندو آهي تڏن
 شري رام جا ٻاڻ راکشن جاتيءَ کي ناس ڪندا. هاڻي تون جلد
 وڃي منهنجي جيون آڌار کي منهنجو سماچار سڏاء تہ جڏن جلد لنڪا
 تي چڙهائي ڪريو.

هنومان هٿ جوڙي چيو: هي ماما! ڌرماتما شري رام جي
 نشڪلنڪ استريءَ جي مک مان اهڙائي وڃن نڪوڻ ڪپندا هئا.
 هاڻي ڪرپا ڪري مونکي اهڙي ڪا نشاني ڏيو تہ ڀڳوان رام سهجهي
 تہ برابر مون توهان جي رشن ڪيو آهي.
 ۽ طور هنومان کي جيئٽ جي ڳالهه ٻڌائي

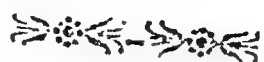
اها منڊي نشاني طور ڏني هئي جا مون توهان اڳيان اڇلائي.
 اهو ٻڌي جانڪي ڏاڍو پرسن ٿي ۽ چيائين: هي پٽو! سچ پچ
 مان وديهم ڏيش جي راجڪماري ۽ رامچندر جي ارڏانگني آهيان.
 اڄ پنهنجي پراڻ پياري جي قاصد کي ڏسي ڏاڍو پرسن ٿي آهيان.
 پر تون هڪ وانر ٿي شري رام جو دوت ڪم ٿين؟ مونکي ڪرڻا
 ڪري ٻنهي راجڪمارن جو سمورو سماچار سٺاء.

تڏهن هنومان سيتا کي سموري پيرائتي ڳالهه ڪري ٻڌائي ته
 ڪيئن رامچندر ۽ لڪشمڻ جي سگريو سان مٽو ٿي، ۽ ڪيئن
 رامچندر ٻاليءَ کي ماري سگريو کي وانرن جو راجا بڻايو، ۽ ڪيئن
 سگريو بيشمار وانرن کي سيتا جي ڳولها لاءِ پرڻويءَ جي ڪنڊ ڪڙڇ
 ۾ موڪليو آهي، ۽ ڪيئن نه ڏکڻ ۾ آيل وانرن جي ٿولي کي سمپاتيءَ
 لنڪا ۾ سيتا جو هڃڻ جو ڏس ڏنو ۽ نيٺ ڪيئن هو سمند پار ڪري
 سيتا کي ڳوليندو ڳوليندو اچي وٽس پهتو آهي. اهو سمورو سماچار
 ٻڌي سيتا جي دل کي آڌت آيو ۽ هوءَ چوڻ لڳي: هي سریشٺ
 وانرا! شل سڌاءِ منهنجو ڪلياڻ ٿئي! اڄ تو منهنجي سواميءَ جو سماچار
 سٺائي منهنجي چنتا روپي اگنيءَ تي پاڻي وڌو آهي، نه ته اڄ مان
 انهيءَ اگنيءَ ۾ پاڻي ناس ڪري ڇڏيان ها. سچ چيل آهي.
 جيسين ساس تيسين آس. ماڻهو جيئرو هوندو ته ڪڏهن نه ڪڏهن
 اوس سڪ ڏسندو. هاڻي تون وڃي منهنجي پراڻ ٻڌي ڪي چڱو ته
 سگهو اچي مون بند ياڻيءَ کي بند مان آزاد ڪريو. مونکي هنڪان
 سواءِ هڪ ڏينهن جيئڻ به محال آهي. ڇا منهنجو سوامي مونکي به
 ڪڏهن ياد ڪندو آهي؟ ۽ منهنجو سڌاچاري ڏير ته خوش
 راضي هو؟

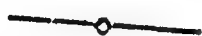
هنومان ورائيو: هي ماڻا! منهنجي وڃڻ شرط شري رامچندر
 باندرن ۽ رڇن جي وڏي سڻا وٺي لنڪا تي چڙهائي ڪندو. بس
 پوءِ توهان سڀني راکشن کي مڙل سمجهو. جڏهن اها پراڪرمي
 رامچندر ۽ لڪشمڻ جي تڪن تيرون جي لنڪا مٿان ورشا ٿيندي

ي. پر جڏهن آسمان مان به ڪو جواب نه مليس تڏهن ويچار
 پيا ڪيڻ ته پنهنجن ڊگهن وارن جي ڦاسي ٺاهي پاڻ لڻڪائي ماريان.
 و سوچي هو ۽ پهريدار ٿيڻ کان ٿورو پري اشوڪ وٽ ۽ جي ٺاري
 ڪري اُتي بيٺي.

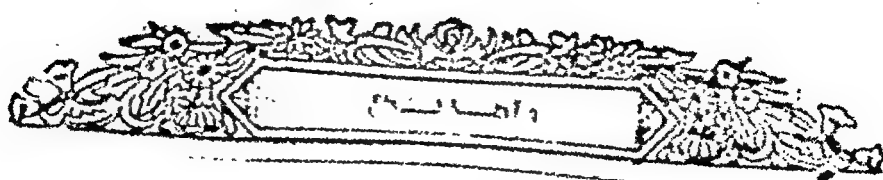
سيتا ۽ هنومان جو وارثالاپ.

سيتا کي آپگهات ڪرڻ لاءِ تيار ٿي، وٽ تي ويٺل هنومان
 سوچڻ لڳو ته هاڻي ته منهنجو سهرو ڪشالو ٿي وڻو وڃي.
 هن وقت مون کي سيتا سان ڳالهائڻ گهرجي ۽ هنجي انڌاري هري
 ۾ آشا ۽ آندڻ جي جوت جا ڳاڙڻ گهرجي. پر مون کي هنجي اڳيان
 اڳين پاڻ ظاهر ڪرڻ گهرجي ته جڏهن هنجي دل ۾ مولاءِ ڪو سنسو
 يا سندن پٽ ٿي. اهو سوچي هن رامچندر جي ڏنل منڊي
 جانڪيءَ جي اڳيان اُڇلائي. ڪا ڇهڪندڙ شمع مٿان ڪوندي ٿي
 سيتا سمجهيو ته آڪاش ديوتا کي مٿس ڪو قياس پيو آهي جو
 هنجي ويندي اڳيائي ڪو ٿانڌو ڪيرايو اٿس. پر جان اها هٿ ۾
 کنيا ڪيڻ ته پنهنجي جيون آڌار جي منڊي ٿي سمجهي ۾ پئجي وئي
 ۽ اهڙي ته خوشي ٿيس جو چٽ ته شري رام پاڻ مليو اٿس. پوءِ ڪٺڙ
 مٿي کڻي ڏنائين ته وٽ تي هڪ ڳاڙهي منهن واري ٻارن وانگر تي
 نظر پيس. جانڪيءَ کي اشچرج ۾ ڀريل پاڻ ڏي نهاريندو ٿي،
 هنومان وٽ تان لهي اچي سندس اڳيان ڏنڊوت پوڻا ڪيو. هن
 هٿ جوڙي چيو: هي ديوي! مان رامچندر جو دوت هنومان
 نالي وائر آهيان. مان سمجهان ٿو ته توهانجي شري رام جي ڌرم پٽني
 سيتا ماما آهي. توهانجي نالاش ۾ لکين وائر سچي پوڻو ٿي.
 گهڻي رهيا آهن. انهن ۾ مان ئي ڏني آهيان جو مون کي توهانجو
 دوت ڏيو. مان به رامچندر پنهنجي هٿ سان مون کي

جانڪيءَ کي ڏکي نه ڪريو. اهو وقت ايندو جو هيءَ ئي اسانجي رکيا ڪندي. مون گذريل رات هڪ سڀڻو ڏٺو ته هڪ بانڌر اچي لڏڪا جلائي آهي ۽ راکشن جي سڄي سڱنا مارجي وئي آهي؛ وپيش کان سواءِ سڀيئي راکشن يهڙيءَ ڏانهن وڃي رهيا آهن ۽ سيتا، رام ۽ لڪشمي پشپڪ ومان تي اُتر دشاڏي وڃي رهيا آهن. تنهن ڪري مان سهجهانتي ته رامچندر سڀني راکشن کي ناس ڪندو ۽ انوقت جانڪي اسانجي رکيا ڪري سگهندي. انلاءِ توهان جانڪيءَ کي نه رنجايو.

ترجما جي ڳالهه ٻڌي ٻيون راکشسيائون ٻپ ۾ ماٺ ڪري وڃي ويٺيون پر سيتا جي آڌ مانڌ نه گهٽي. هوءَ سڌاءِ اهو ويچار ڪندي هئي ته سندس پراڪرمي ٻئي ديو سندس ڏس ڀٽو ڪڍي اچي کيس بند مان ڪڍندو. هوءَ پوائتئين راکشسيائن جي وچ ۾ اڪيلي رهي، آشا رکي رکي نيٺ نرائش تي پئي هئي. هوءَ سوچڻ لڳي ته: ٻن مهينن کانپوءِ ته راوڻ مونکي اوس مارائيندو، انلاءِ جي هنن دڪن کان چٽل لاءِ مون اڄ ئي آپگهات ڪيو ته اُنهر ڪو دوش نه لڳندو. مان هنريٽ پئي ڏک ڏوريان ۽ منهنجو پراڻيئي منهنجي طرفان لاڳو رهڻ ڇو ٿيو وينو آهي؟ شايد هنڪي اڃا ڀٽو نه ڀيو آهي ته مان ڪٿي آهيان! پر نيٺ به هو ضرور منهنجو ڏس ڀٽو ڪڍندو. راوڻ ۽ سندس همائتي ڪيترو وقت بچيا رهندا؟ پڪ سان شري رام جي ٻاڻن سان هيءَ لڏڪا نڪري نشت ٿيندي ۽ راکشن جي هر هڪ گهر ۾ وڌائون ۽ يتيم ٻار پيا رڙندا. هن منهنجي شري لاءِ وڏو ماڻاڻ مڃندو ۽ لکين جانيون ناس ٿينديون، انلاءِ جي هن ڀٽلي کي پنجن تتون ۾ لين ڪري ڇڏيان ته ڏاڍو چڱو ٿيندو. مونکي جيڪر ڪوئي زهر يا ڇرو آڻي ڏي ته مان پنهنجي جيوٽ جو انت آڻيان. اي آسمان! تُو به سورج، تارا، وڃ ۽ ٻيا انيڪ باهه جا پندار آهن. تون ئي هن نمائيءَ اڀلائي ڪا ڪهل ڪر ۽ ٿوري اڳئي اڇلاءِ ته منهنجو هيءَ سرير سڙي پسر ٿي

اټين چټي راوځ ځاږا خار کائيندو هليو ويو پر وچځ کان اگه
ريدار ټين کي پاسيرو حکم ډيڼي ويو ته پيار سان يا ډمکين سان
و سیتا کي باز آښين. انکري راوځ جي وچځ کانپوءِ راکشسيائون
سیتا کي ځاږي ميناج سان سمجهاڻ لگيون. هو راوځ جي بل،
راکرو ۽ اکت ډن دولت جو بيان کري سیتا کي هوکائڻ لگيون.
ډډهن انهي ټي به سیتا ټي کو اثر کين ٿيو، ډډهن کيس پنهنجا
پيانک ډنډ ۽ کات ډيکاري چوڻ لگيون. اسان تنهنجي پلي خاطر
رومائي ۽ سان ٿو کي سمجهايو پر تون نه ٿي مچين ته ٿو کي ٿکر ٿکر
کري تنهنجو ماس کائينديون سين ۽ خون پيئنديون سين.

راکشسيائين مان هک چيو: مونکي گرپ آهي ۽ آډهي ۽ جي
ماس کائڻ ټي ځاږي دل آهي. مان هنجو نرم نرم ماس کائينديس
ته منهنجو من ٽرپت ٿيندو.

بي ۽ چيو: اچو ته اسان هنکي گهڻا ڏي پورو ڪريون ۽ پوءِ
راجا کي هلي چئون ته پنهنجي ڏکن وگهي هري وئي. هن هنيلي ۽
استري ڪري راجا به اجايو ڏک به ورتل آهي. هي ۽ مرندي ته
هو به وڃي سگهي ٿيندو.

وري بي ۽ چيو: هنجو جيرو ځاږو سواڊي هوندو. سیتا کي
گٽرا گٽرا کري، چٽي ۽ شراب سان هنجي ماس جي مجلس
ڪريون ۽ هنجي رت جا ڍڪ پيئون. پوءِ نچون ۽ ڳايون.

اهڙا پوائتا ٻول ٻڌي ۽ انهن راکشسيائن جا دل ڪبايندڙ ٿسکا
کات ۽ ډنډ ڏسي نراڌار سیتا جي دل ڌرڻ لڳي. هو ۽ سڌکا پري
روڻ لڳي. پر انوقت به هن ستي ۽ اټين چيو: توهين پلي مونکي
کائي ڇڏيو جو مان موت کان نٿي ڊڄان، پر مان راوځ کي پير جي
آڱوڻي سان به کين ڇهنديس. منهنجو پتي چاهي نرڌن راج رهت
آهي ته به منهنجي لاءِ منهنجو ايشور اهوئي آهي.

انين راکشسيائين به ترجنا نالي هک بهريدارڻ نرم دل ۽ پريو ۽
بياري هئي، اها پين کي چوڻ لڳي: اڙي ساڙيون! توهان

روئندي روئندي ماندي ٿيل سیتا راوڻ جون ڳالهيون ٻڌي کيس پٺ ڏيئي ويئي پر هيسجي ڪين وئي. هن وراڻي ڏني: هي راوڻ! تون منهنجي لاءِ اها پاپ پاونا ڇڏي ڏي ۽ پنهنجو من مون مان هٽائي پنهنجن استرين ۾ رک. مان پتورت ناري آهيان ۽ تنهنجي ڏن ۽ راج جي لالچن ۾ پئي ڪين اينديس. مون اڳيان پنهنجي پل جي پٺاڪ به نه هڻ. تون ڪانڊرن جيان مون کي اڪيلو ڏسي کڻي آئين. تون جي شري رام ۽ لڪشمڻ جي اڳيان اچين ها ته توکي انهيءَ جو ڦل انوقت ئي ملي وڃي ها. ٻلا هڪ ڪتو به ڪڏهن ٻن شينهن جي اڳيان بهي سگهندو؟ تون چاهي پاڻال ۾ وڃي لکندين ته به رامچندر هٿان بچي ڪين سگهندين ۽ سڀني راکشن سميت اوس ناس ٿيندين. تنهنجو ڪلياڻ انهيءَ ۾ آهي ته تون شري رامچندر کان وڃڻ معافي گهر. هو شرڻ وٽس اوس ٿوڻي ديا ڪندو. جي ائين تون نه ڪندين ته تنهنجي هيءَ سوني جي لٽڪا ۽ سهورو ڏن ۽ سهڻي ناس ٿي ويندا. تون مهرشي وشرور جو پٽ ۽ ڪبير ديوتا جو ڀاءُ آهين، تنهنجو جنم پرست براهمن گهراڻي ۾ ٿيو آهي. پراڻي استريءَ ۾ پاپ جي چاهنا رکڻ توکي نٿو سونهين. ڇا تنهنجو اهڙو ڪو مٿر ڪونهي جو توکي هن پاپ کان بچائي. پر توکي کڻي ڪنڀو آهي جو توهيءَ ڪڏو ڪرم ڪيو آهي.

سیتا جا اهي ڪٿور وچن ٻڌي ڪام ۽ ڪروڙ ۾ ڀريل راوڻ کيس چوڻ لڳو: هي سیتا! جيئن جيئن مان توکي پيار ڀريا مٺا مٺا وچن چوانٿو، تيئن تيئن تون منهنجو اڀمان ڪرين ٿي. تون منهنجي پريم ۽ نرمائيءَ جو اڃوڳ فائدو وٺي رهي آهين انڪري توسان جبري جف ڪرڻ گهرجي، پر توکي مارڻ سان دل ۾ ارمان رهجي ويندو. توکي جيڪو اڳ ۾ هڪ سال جو مدو ڏنو هو تنهنجي پوري ٿيڻ ۾ باقي به مهينا آهن. ان وچ ۾ جي تو منهنجي ڳالهه نه مڃي ته منهنجو رسوڊو توکي منهنجي نيڙ لاءِ ٽڪر ٽڪر ڪري ڇڏيندو.

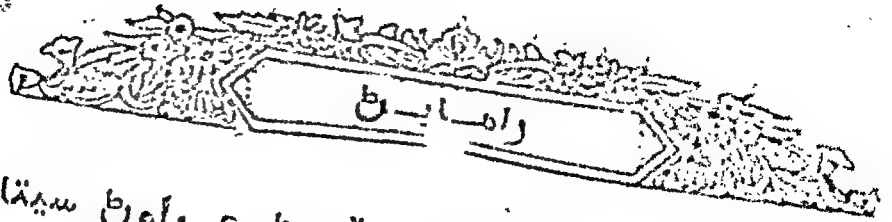
پتيء جي وچوڙي ۾ بي حال ٿي، اناٿن ۽ بندين جيان پئي وقت ڪاٽيو.

ايتري ۾ اچي ڀرپات ٿي ۽ درباري گوئين ڀرپاتي راڳ ڳائي ۽ ويد منترن جو مڌر اُچار ڪري راوڻ کي جاڳايو. راوڻ کي اُٿندي پئي اچي سيتا جي ياد پئي سو پنهنجو ٺاهه سينگار ڪري اشوڪ واٽڪا ۾ آيو. هنومان وٽن جي پنن ۽ ٽارين ۾ لڪو ويٺو هو ۽ هن ڏٺو ته جمن شينهن جي اچڻ تي هڪ هرڻي ڏڪندي آهي، تيئن راوڻ کي ڏسي ابا! سيتا ڪنڀڻ لڳي. اهو ڏسي راوڻ چوڻ لڳو: هي سيتا! تون پاڻ کي ڇا لاءِ ڳڻتيءَ ۾ ڳاري رهي آهين؟ تون مون کان ڊپ چوڻي ڪوئن؟ مان ته رڳو تنهنجي پريم جو بکيو آهيان. تو شوڪ ۾ بڪون ڪڍي پنهنجي ڪهڙي نه دشا ڪئي آهي؟ توکي ته سهڻا ريشمي ويس وڳا پهرڻ گهرجن ۽ هيون جواهرن جرڙت املهه زيور پائي مڇملي گاديان تي ليٽڻ گهرجي. منهنجون داسيون ۽ راڻيون توکي ويس وڳا ۽ گهڻا پائي سينگارينديون ۽ سنوارينديون. توکي سينگاريل ڏسڻ لاءِ مان سڪانڻو. هاڻي به چوڏس جي چندرمان سمان تنهنجو منوهر منهن ڏسي منهنجون اکيون پيو ڪجهه ڏسڻ نٿيون چاهين. تنهنجي شير جي جنهن به انگ تي نظر پويڻي ته اُتي اکيون کپيو وڃن ۽ اُتان چرن ٿي نه ٿيون. تو جهڙي الوڪڪ سنڌري هيءُ ڏک ڇا لاءِ ڏسي؟ منهنجون سڀ راڻيون تنهنجون داسيون ٿينديون ۽ منهنجا اڪٽ خزانو ۽ سهورو راڄ تنهنجي آڏين آهي. مان تنهنجو آڳاٽو ڪاري داس آهيان، تون رڳو مونسان پريم ڪر! سنسار ۾ توهڙي سنڌري ۽ مون جهڙو سورمو پيو ڪو ڪونهي. مان پيا ديس جيتي تنهنجي پيءُ راجا جنڪ کي ڏيندس. بن بن ۾ پڻڪندڙ رام تنهنجي ماڻ جي آس ڇڏي ڏني آهي، تنهنڪري تون به رام جو خيال ڇڏي ڏي ۽ هلي. هونون ماڻ. تنهنجي هيءُ حالت ڏسي مون کي پنهنجون سنڌر استريون يا پيو ڪجهه به منو نٿو لڳي.

جيتوڻيڪ هو ڏاڍي نمائيءَ حالت ۾ ڏکڻ ڏنڍيل هئي ته به سندس سڀاويڪ سندرتا اڃا به اهڙي هئي جو اکيون چڪا چونڌ ٿي وڃن. هنجون اکيون ڪمان ڪمان وڌيون ۽ روپ مائري شري رام جي روپ مائريءَ سمان منوهر هئي. انلاءِ هنومان کي پڪ ٿي ته اها چنٽا مڱن ٽپسوط ٿي شري رام جي پياري سيتا آهي. هنجي ڪشٽن جو ويچار ٿي رامچندر جي سيني ۾ سل ڪري رهيو آهي. شري رام سڌاءِ سيتا جي هردي ۾ وسي رهيو آهي ۽ سيتا به رامچندر جي هردي ۾ سمائي پئي آهي.

سيتا کي نهاري هنومان جي دل ۾ شرڌا ۽ پوڄي پاون سان گڏوگڏ ڪهل ۽ قياس به پيدا ٿيو. هن سوچيو ته هن ديويءَ لاءِ ئي رامچندر ها بلوان باليءَ جو گهات ڪيو، هنجي لاءِ ئي ڪپنڌ ۽ وراڌ جو موت ٿيو، هنجي لاءِ ئي دندڪ بن جي حاڪم ڪرڊوشن سان گڏ چوڏهن هزار راکشسن جو ناس ٿيو، هنجي لاءِ ئي ليڪن وانر پوڙهيءَ تي ڳولها ڪري رهيا آهن، هنجي لاءِ ئي اٿاهه سمند لتاڙي مان هتي اچي پهتو آهيان. پر هن الوڪ ديويءَ لاءِ انڪان به وڌيڪ جيڪي به ڪجهه ڪجي سو هنلاءِ ٿورو آهي. پراڪر رامچندر جي پتورڻا ارڏانگني اشوڪ وانڪا ۾ رهندي به شو-جي سمند ۾ ٻڌل آهي.

هنومان ماما سيتا کي من ٿي هن ۾ پوڙام ڪري هڪ وٺ تي ويهي اهو سوچڻ لڳو ته ڇاڪي سان ڪيئن ڳالهائين، ڇو جو ته هنجي چوگرد پيانڪ راکشسيائن جو سخت پهرو هو. انهن مان ڪي ٿلهيون هيون ته ڪي سنهيون، ڪي ڊگهيون هيون ته ڪي منڍريون، ڪن جا پيٽ لڙڪي رهيا هئا ته ڪن جا وڏا چپ يا ڪن ڏاڍا بد زيبا ٿي لڳا. انهن بد شڪل پوائتن راکشسيائن جي هٿن ۾ ڀالا ۽ تلوارون هيون. انهن شراب پيئي پيٽا ۽ ڪچو ماس پڙي ڳر ڪايو، ۽ انهيءَ پيانڪ کاڌي کائڻ ڪري انهنجو بدن رت سان ٽٽيو پيو هو. اهڙين پيانڪ راکشسيائن جي وچ ۾ راجا جنڪ جي دلاري مهاپراڪري رامچندر جي ارڏانگني سيتا،

مان جو سیتا کي اشوڪ باغ ۾ ڏسڻ ۽ راوڻ سیتا سنوادی.

—o—

هنومان کي جڏهن ڪنهن به ٺڪاڻي سیتا جو پتو نه پيو تڏهن هو
و اداس نه ٿيو پر وري دل ۾ چيائين ته کيس آشا ۽ اُتساهه ڇڏڻ
پئجي. انوقت شري رامچندر جو ڌيان ڪيو ۽ سڀني ديوتائن
نمسڪار ڪري هن ئي هن ۾ اها پراڻا ڪرڻ لڳو ته هو کيس

پ ڪارج ۾ سهاڻا ڪن.
ن پنهنجي چت کي ايڪاگر
ڪيو ته اشوڪ واڻڪا ۾ ڳولڻ
جي پرڻا ٿيس. تڏهن هنومان
اشوڪ واڻڪا ۾ پريش ڪيو.

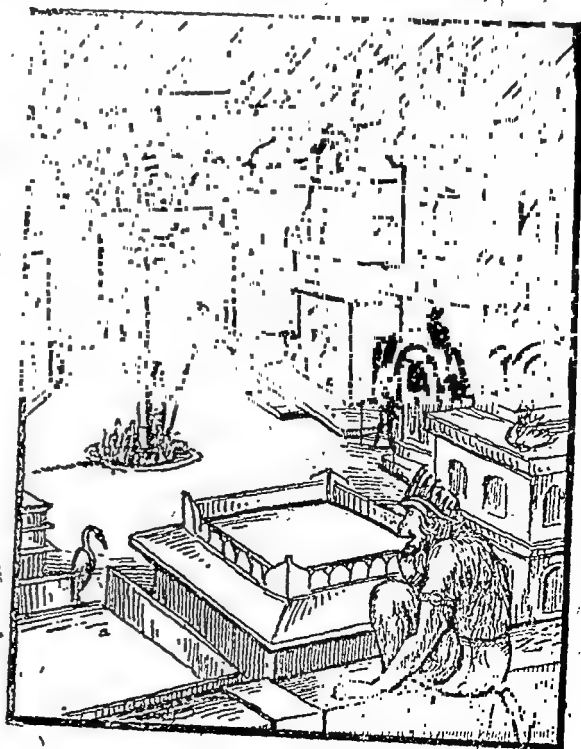
ان منوهر باغ ۾ ڳوليندي
ڳوليندي هنومان هڪ سندر
محلات ڏٺو جنهنجي ٻاهران
هڪ وڻ هيٺان سیتا کي
ويٺل ڏٺائين. جانڪيءَ جو
سرير اهڙو ته نبل ٿي ويو هو
جو چڻ ڪو هڏين جو پڇرو
هجي. جڏهن ڪو سندر ڪمل

پشپ سائي سينور ۾ لڪو پيو هوندو آهي، تڏهن هو پنهنجي مايوسي
۽ ميرن وسترن ۾ ڍڪيل پئي هئي. اها دڪم ۽ نراشا ڇڏي پئي
پنهنجا نيتري هٿ ڪيو لڙڪ وهائي رهي هئي. چڻ ته سواءِ چٽا
جي هنجي هن ۾ پيو ڪو ويچار ئي ڪونه هو. هنجا اڻ سنواريلا
وار سندس چياها ٽائين پئي لڙڪيا. هنجي اوستا اهڙي هئي جهڙي
هڪ اُن هرئيءَ جي ٿيندي آهي جا پنهنجي ولر کان وڇڙي هجي
۽ اُنٽي ڪن خونخوار بگهڙن جي ٽوليءَ جي بچ ٿي رهي هجي

پيئي. پوءِ هنومان لنڪا جي قلعي جي ڀت ٽپي شهر ۾ داخل ٿيو.
 هنومان لنڪا جو سندر سروب ڏسي وسهه ۾ پئجي ويو. اها
 نگري ديوتائن جي الڪاپوري سمان شوپنيڪ هئي. سندس ڪشاديون
 سڙڪون، طرحين طرحين جي مالن سان ڀريل بازيون، ستن ۽ اٺن
 منزلن وارن مڪلائن جون قطارون، انهن مڪلائن اندر عاليشان ساڄ سامان،
 سوني چانديءَ جا ٿنڀ، درين تي موئين جون جھالون ۽ چترڪاريءَ
 جا عجيب سندر ڪم ڏسندو هنومان جتي ڪٿي سيتا کي ڳولڻ لڳو.
 هن ڏٺو ته ڪي راکشس شاسترن تي وارا لاپ ڪري رهيا آهن،
 ته ڪي پڙهڻ ۽ ڪوٽا ڏاهڻ ۾ رڌل آهن ۽ ڪي گيان وگيان جي
 مسئلن تي بحث ڪري رهيا آهن. هنومان لنڪا جي مڪان مٿان
 ٿيندو ۽ انهنجي اندرين سندرتا ۽ سجاوٽ ڏسندو سيتا کي ڳولڻ
 لڳو. هن ڪيتريون ئي سندر نوجوان استريون ڏٺيون جي سوني
 جي رنگ واريون پوريون پئي لڳيون. انهن جي سندرتا ۽ پيرن ۾
 نوپون جي جهنگار سان، انهنجي رنگ بونگي ڦاٽ ٻاٺ وارن
 ڪپڙن ۽ زيورن سان اهي محل بهڪي رهيا هئا. لنڪا جون
 استريون ناز نخري ۽ پريم جي ڪيلن ڪيلاڻ ۾ قابل ۽ ڳاڻڻ
 وڃاڻڻ ۾ به پرهيون. انهنڪي پنهنجي پتين وانگر شراب جو
 به شوق هئو. مگر سنگيت جي آلاپن ۽ ويٺا ۽ مردنگ جي ڌنين
 سان جتي ڪٿي روح رهاڻ ٿي رهي هئي. سڀني مڪان ۾ خوشي ۽
 آندڙ ڦهليل هو. انريت هنومان گهڻي گهر گهيو پر هن کي جانڪيءَ
 جو پتو ڪين پيو.

گهمندي گهمندي هنومان هڪ اونچي عاليشان مڪلات وٽ
 اچي پهتو جيڪو ٻين سڀني مڪان کان وڌيڪ رمڻيڪ ۽ شاندار
 هو. اتي بيٺل هائين، گهوڙن، سوني چانديءَ جي رٿن ۽ پهريدار
 فوجي سپاهين کي ڏسي هنومان سمجهي ورتو ته اهوئي راوڻ جو
 مڪلات لنڪا پوريءَ جو گهڻو آهي. اهو محل پنهنجي عاليشان اڏاوت
 ۽ ٻاٺ واريءَ سجاوٽ ڪري هن پرتويءَ تي سرگه سمان پئي

ڪي واري هنومان اچي لنڪا ٻيٽ تي لٿو. سچ ڇيل آهي ته
 جنهنڪي ڏيرج، ٻل ۽ ٻڏي آهي، سو سڌاءِ ڪامياب ٿئي ٿو.
 لنڪا جي ڪناري ناريلن ۽ ڪيان جي وڻن جا جهنگلا هئا ۽
 بهارن تان ڪي ڪسيون وهي اچي سمنڊ ۾ ٿي پيون. هنومان پنهنجو
 آڪار گهٽائي هڪ رواجي وانر جيترو ڪيو ۽ هڪ بهار تي چڙهي
 لنڪا کي چڱيءَ طرح جاچڻ لڳو ته ڏٺائين ته ان عالیشان شهر کي
 چوڌاري هڪ مضبوط ڪوٽ آهي، ۽ ان جي بچاءُ لاءِ ڪنگورن
 تي ٿوبون رکيل آهن. ڪوٽ جي چوگرد اونهيون ڪاهيون آهن ۽
 جتي ڪٿي اسنڪيم هٿيار بند فوجي راکشس پهرو ڏيئي رهيا آهن.
 اهو ڏسي هنومان کي اها چٽا ٿي ته ههڙيءَ فوجي طاقت ۽ سمپدا
 شالي لنڪا کي ڪيئن جيتي سگهيو! ڪهڙي سڱنا اهو اٿاهه مها سمنڊ
 پار ڪري سگهندي! سمنڊ پار ڪري به هن ڪوٽن اندر لنڪا جي
 ڪوٽ کي ۽ هٿيار بند بهوان راکشن کي بي هٿيار وانر ڪيئن جيتي
 سگهندا! پر هنوقت ته اهڙي ڪا تجويز ڪري سیتا جي ڳولا ڪجي
 جنهن ۾ راکشن کي ڪا ٺيٺ
 نه پئجي وڃي. انلاءِ جيستائين
 سچ لٿو تيستائين هنومان ان
 بهار تي رهيو ۽ پوءِ هو ٻليءَ جي
 قد جو روپ ڌاري لنڪا ۾
 داخل ٿيو ته لنڪي نالي هڪ
 پهريدار راکشس هنومان کي
 ڏسي ورتو ۽ ڏند ڪرڻيندي
 مٿس ڪاهيندي آئي. انوقت
 هنومان کيس اُمالڪ اهڙي ته
 مڪ وڃائي جو هن جي منهن
 مان خون وهڻ لڳو ۽ هو
 زمين تي بيهوش ٿي ڪري

آهي جو تو جهڙو ٿلهو مٿارو باندر پوڄن لاءِ موڪليو اٿس. هاڻي مان توکي کائينديس.

هنومان چيس: ”هي ماڻا! مان توکي پرڻام تو ڪريان ۽ توسان لڙڻ نٿو چاهيان. تون مونکي هيئنڙ چڻڻ مان وڃي ڀريو رامچندر جو ڪم ڪريان.“ سرسا چيس: ”مونکي اورانگهي تون اڳتي وڌي نٿو سگهين. تون هڪ واري منهنجي وات ۾ پئجي پوءِ بلاشڪ اڳتي وڌ.“

ائين چئي سرسا پنهنجو مک هڪ يوجن ٽائين وڌائي هنومان اڳيان ٿي بيٺي. تڏهن هنومان پنهنجو شرير وڌائي ٻه يوجن بڻايو. اهو ڏسي سرسا پنهنجو مک پنج يوجن وڌايو، ته هنومان پنهنجو آڪار ڏهه يوجن وڌايو. تڏهن سرسا پنهنجو مک ويهه يوجن وڌايو. انوقت هنومان پنهنجو سرير امالڪ ننڍو ڪري هن جي مک ۾ پيهي وڌي ٻاهر نڪري آيو. انریت هنومان جڏهن سرسا جي ڳالهه پوري ڪئي يعني هنجي مک ۾ پرويش ڪيو، تڏهن سرسا پرسن ٿي پنهنجي اصلوڪي روپ ۾ پرگهت ٿي هنومان کي چيو: ”هي پترا! تون ڏٺو آهين. مون ته رڳو تنهنجي ٻل ۽ ٻڌي جي پريڪيا ٿي ورتي. تون رامچندر جو ڪم ضرور سٺ ڪري موٽندي.“

ائين چئي سرسا انٿردان ٿي وئي ۽ هنومان اڳتي وڌيو ته وري هڪ ٻي رڪاوٽ سامهون آيس. اُتي سمند ۾ سنهڪا نالي هڪ هٿبت ناک جيو رهندو هو جو آڪاس ۾ گهمندڙ جيون جي چايا کي پڪڙي سٽل ڪري ڇڏيندو هو ۽ پوءِ انهن کي پاڻ ڏي چڪي گهي ويندو هو. هن جڏهن هنومان جو پاڇو پڪڙيو ته هنومان کي ائين معلوم ٿيو ته چڻ کيس ڪنهن سوگهو ڪري جهليو آهي. هن جڏهن پنهنجي نظر هيٺ ڪئي ته سنهڪا کي پاڻ ڏي گهوريندو ڏٺائين. پوءِ ته هنومان گرچنا ڪري وڃي اُن دٻيت جي مٿان ڪڙڪيو ۽ پنهنجن ٽڪن ننهن سان سندس اکيون پٽي ڪڍيائين ۽ چاڻي ٽاڙي ڌڪيائين. سنهڪا سمند ۾ ڪري ويئي. انریت وات جي رگهن

ديوتائن ۾ سڀڪان وڏو، مايا سان منس روپ ۾ ڏيکارڻ وارو، سڀني پاپن کي هرڻ وارو، ڏيا جو پندار، رگهوڪل ۾ سریشٺ، راجائن جي شرومڻي، رام چوائڻ واري جڳديشور جي مان وندنا ڪريان ٿو.

هنومان سنڌ جي ڪناري مهيندر ڀرڀت جي چوٽيءَ تي چڙهي ويو. هن شري رام جي ڀرڀت جو سموڻ ڪيو ته سندس شري ۾ ائين ٻل وڌڻ لڳو جيئن پورٽماسيءَ ڏينهن سنڌ ۾ ويو وڌندي آهي. هن سڀني ساٿين کان موڪلائي، ديوتائن کي ڀرڀت ڪيو ۽ ايڪاگرچت سان پنهنجي ماڳ ڏانهن نھاري، پيرن ۽ هٿن سان ڀرڀت کي دٻائي زور سان چلانگه ماري. پوءِ ته هو سنڌ جي مٿان ائين اڏامڻ لڳو جيئن گرتڙ گنگ منڊل جو سگر ڪندو آهي. سندس رفتار جي تيزي ڪري ڪيترا وڻ پاڙون پئجي، هنجي پٺيان ائين اڏامڻ لڳا جن کي مٿو ڪنهن مانواري هومان کي ٿوري پنڌ تائين ڇڏڻ ويندا آهن. اهي وڻ به هنومان جي ڪڍ هلي هڪ هڪ ڪري سنڌ ۾ ڪري پيا. هنومان آڪاش کي ائين ٿي پار ڪندو ويو جنهن کي پچر تارو هلندو آهي هو ڪنهن وقت بادلن جي هيٺان، ڪنهن وقت مٿان ۽ ڪڏهن انهنجي وچان نڪري ائين ٿي لڳو چڻ چندرمان آڪاش ۾ هلي رهيو آهي.

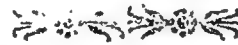
هنومان سنڌ جي وچ ۾ مينڪ بهار ڏٺو جنهن تي پانت پانت جا سواڊي ڦل هئا، چڻ ته اهو بهار هنومان کي وشرام ڪرڻ لاءِ ڪوٺ ڪري رهيو هو. پر هنومان کي ته رامچندر جو ڪارج جلد پوري ڪرڻ جي اُمنگ هئي، انلاءِ هو ان بهار تي ڪين ترسيو، رڳو اُن تي هٿ رکي اڳتي وڌيو.

انوقت ديوتائن جي اها انڇا ٿي ته هنومان جي ٻل ۽ ٻڏي جي آزمائش وٺڻ گهرجي، انلاءِ انهن نانگن جي مالا سرسا کي موڪليو. سرسا هڪ مها پينڪروپ ڌاري هنومان جو رستو روڪي اڳيان اچي کيس چوڻ لڳي: هي وانرا اڄ وڏا موٽي ڪرڻا ڪئي

شـري تـلـسي رامائـي

سندھ ڪانڊ

هنومان جو سمنڊ پار ڪري لنگا پهچڻ.

शान्तं शाश्वतमप्रमेयमनघं निर्वाणशान्तिप्रदं
ब्रह्माशम्भुफणीन्द्रसेव्यमनिशं वेदान्तवेद्य विभुम् ।
रामाख्यं जगदीश्वरं सुरगुरुं सायामनुष्यं हरिं
वन्देऽहं करुणाकरं रघुवरं भूपालचूडामणिम् ॥

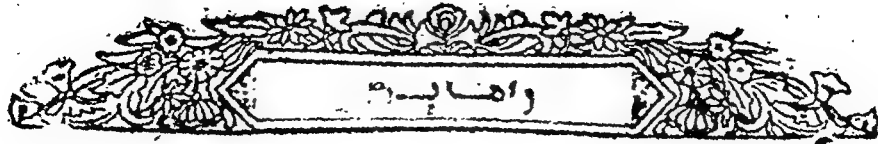
شانت، سنان (آدي)، اپرميه (دليلن کان پري)، نشاپ،
نرواڻ روپ پرم شانتني ڏيڻ وارو، برهما شنيو ۽ شيشناگ جنهنجي
سڌاءِ سيوا ڪن ٿا، ويدانت سان جنهنڪي ڄاڻجي ٿو، سرووپاڻڪ،

ڪريو! مان شري رامچندر جي ڪرپا سان سندن ڪارج پورو ڪري موٽندس. مان پڪ سان آڪاش مان اُڏامي لٽڪا پهچندس ۽ اُتي جانڪيءَ کي ڳولي لهندس. مان جلدي واپس اچي توهانکي اهو شپ سماچار سٿائيندس. ” ائين چئي هن پنهنجو سرير وڌايو ۽ پنهنجي چٽ کي ايڪاگر ڪري پنهنجي هن جي ورتي لٽڪا ڏانهن ڪڍي. انريت هنومان کي سمند اورانگهڻ لاءِ تيار ڏسي وانر خوشيون ڪرڻ لڳا. وانرن جي ڏسندي ڏسندي هنومان جو قد ڏاڍو وڌي ويو ۽ هنجي شريڙ جو ٻل ۽ تيج جهلڪا ڏيڻ لڳو. اهو ڏسي انگد ۽ ٻيا وانر ۽ رڇ آندڻ ۽ اچڻ ۾ ڀڄي هنومان جي جڳهه ڪار ڪرڻ لڳا. جيئن جيئن هو هنومان جي اُستتي ڪرڻ لڳا، تيئن تيئن هن ۾ اڀار تيج ۽ ٻل پٽدا ٿيڻ لڳو ۽ هو سمند مٿان چلانگه مارڻ لاءِ مهيندر ڀربت تي چڙهي ويو.

ڪشڪندا ڪانڊ سماپت.

ڪروڙ لڳو ۽ چيائينس۔ اڙي دشت! تون ڪير آهين جو هنريت
مونکي پرشت ڪري رهيو آهين؟

اھو ٻڌي پون ديوتا چيو: هي سندري! تون ناراض نه ٿي۔
منهنجي ڇوٽ ڪري تنهنجي شير کي ڪو دوش ڪونه لڳندو۔
منهنجي هن مانسڪ ميلاب ذريعي توکي جيڪو پٽ پيدا ٿيندو سو
شڪتي ۽ پراڪرم ۾ منهنجي مٿ ٿيندو ۽ سڀني کان وڌيڪ ٻوان
۽ ٻڌيوان ٿيندو۔ ائين چئي وايو ديوتا انجنا کي سرچائي پرير
ڪيو ۽ انٿرڌان ٿي ويو۔

هي پون پتر هنومان! تون جڏهن ننڍو ٻالڪ هئين ته اُڀرندر
سورج کي هڪ ڳاڙهو ڦل سمجهي انکي پٽڻ لاءِ پنهنجي پٽا وايو
سمان اڏامي ويٺين۔ توکي سورج ڏانهن ويندو ڏسي ديوراج اندر
تو کي بجر هنيو۔ اُن لڳڻ ڪري تنهنجي سڄي پاسي واري ڏانڊ
پڇي پئي ۽ تون هڪ ٻهڙ تي ڪري پئڻين۔ اھو ڏسي تنهنجي
پٽا وايو ديوتا کي ڏاڍي ڪاوڙ لڳي ۽ هن پنهنجي هانچل بند ڪري
ڇڏي۔ انڪري سڀئي جيو ساھ نٿي کڻي سگهيا ۽ ترلوڪيءَ ۾ هاهڪار
مڃي ويو۔ ان وقت سڀني ديوتائن پون ديوتا کي پرسن ڪرڻ
لاءِ آرادنا ڪئي ۽ ٻوتي آسيسن جي ورکا ڪئي۔ برهما ۽ اندر
تو کي ور ڏنا جنهنڪري تون امر آهين، توکي ڪنهن به طرح ماري
نٿو سگهجي، تون ٻل ۽ ٻڌيءَ ۾، ٽيڇ ۽ اوج ۾ پنهنجي پٽا پون
ديوتا سمان آهين۔

هي بجرنگم ٻلي هنومان! تون ڌرماتمان ۾ سويشت آهين ۽
تون ئي شري رام جو ڪارج سڌ ڪري سگهندين۔ توکي وڏن
ديوتائن کان ايشوري شڪتي ۽ وردان مليل آهن۔ تون پنهنجي
شڪتيءَ کي سڃاڻ ۽ پنهنجي پراڪرم کي جاڳائي اسان سڀني کي
نراشا ۽ چنٽا جي سمنڊ کان پار ڪر!

جامونت جا وڃن ٻڌي هنومان پنهنجو پراڪرم پرگهت ڪيو ۽
”لاءِ تيار ٿيو۔ هو چوڻ لڳو: ”هي ڀائرو! متان ڪا ڳڻتي

پنهنجو ٻل ورڻ ڪرڻ لڳو. ڪو ٻيو چوي ته مان ويهه يوجن وڃي
سگهان ٿو ۽ ڪنهن چيو مان پنجاهه يوجن وڃي سگهان ٿو. انريٽ
اهڙو ڪ چوڻ لڳو پر ڪنهن کي به سو يوجن چلانگه مارڻ جي همت
ڪين ٿي. انگڊ چيو ته مان سو يوجن ٿيڻي ته ويندس پر واپس موٽڻ
جي طاقت رهندي يا نه تنهنجي مون کي پڪ ناهي.

اهو ٻڌي رچن جي راجا
سياڻي جامونت چيو ته يوراج!
تون پڪ سان موٽي سگهندين.
پر تون ته اسانجو مهندار
آهين ۽ توکي موڪلڻ ٿيڪ
ناهي. پوءِ هن هنومان کي
چيو ته هي مهاوير! تون
چو مان ڪيو ويٺو آهين؟
تون پنهنجي پراڪرم ڪي
ياد ڪر! تون وايو ديوتا
جو مانسڪ پتر آهين ۽ هاڻ
جي شڪتي ۽ ويڳهه
پنهنجي پتا وايو جي سامان

آهين. تنهنجي ڪلهن ۾ گرڙ جي ڪنڀن جيتري شڪتي آهي. هتي
سڀني ويڙهن ۾ تنهنجو پراڪرم ۽ ٻڌي سڀني کان سوس آهي.
تون پنهنجي شڪتيءَ ۽ تيج جو سهڙ ڪر! هن سنسار ۾ ڪوبه
اهڙو جيو ڪونهي جو تنهنجي مٿ پئجي سگهي. تنهنجي ماما انجنا
سرڳهه لوڪ جي ديو ڪنيا هئي جا هڪ رشيءَ جي سراپ ڪري
هڪ وانريءَ جي روپ ۾ هن پرڻويءَ تي ڀڳندا ٿي. هنجي سندر تا
۽ جواني ڏسي وايو ديوتا مٿس موٽ ٿي پيو ۽ هڪ ڏينهن بهار
جي مند ۾ هن کي گلي لڳايائين. تنهن تي ديوي انجنا ڪي ڏاڍو

وڃي رهيو هو ۽ هوءَ ”هائِ رام! هاءِ لڪشمي!!“ پڪاري رهي هئي.
انڪري مان سمجھائڻو ته اها استري سيتا هوندي. هتان هڪ سؤ
يوجن پري سمند ۾ لنڪا جو ٻيٽ آهي جتي رانوَ نريٽه تي راڄ
ڪندو آهي. اسان ڳجهين جي نظر ڏاڍي پري ٿاين پوندي آهي.
مان هتان لنڪا ۾ راوَ ۽ سيتا کي ڏسي سگھائڻو. توهان به جي سمند
پار ڪري پهچندءَ ته سيتا کي ڏسي سگھندءَ.

سيتا جو سماءُ ٻڌي وائرن جي وسامي لڳن ۾ چٽ ته نئون
ساهه پيو. پر اٿاهه سمند کي ڏسي هو وري به ماندا ٿي ويهي رهيا.
پنهنجي سڱا کي چنتا ۾ نراس ڏسي انگڊ چوڻ لڳو. هي سورويرو!
اسان رڳو ٻئي جو ٻڌل سماچار کڻي راجا سگريو وٽ نه هلنداسي.
اڳي ئي مقرر ڪيل وقت گذري چڪو آهي. سيتا کي ساڪيات
ڏسڻ کان سواءِ ڪشڪندا موٽي هليو ته ضرور سزا ملندي. اُتي
بي عزتو ٿي مرڻ کان اهو بهتر آهي ته اسان ڀڳوان رامچندر جو
ڪم ڪندي مري وڃون. من ۾ مايوس ٿيڻ سان ڪارج سٺ نه
ٿيندو آهي. مايوسيءَ ۾ وڏو دوش آهي؛ جيئن ڪروڙ ۾ ڀريل نانگ
(پرساڻ آيل) ٻار کي ڏنگيندو آهي، تنهن مايوسي منهن کي ناس
ڪندي آهي. جيڪو آدم ڪرڻ جي وقت مايوس ٿيڻو، تنهن جو
تيڄ ناس ٿيڻو ۽ انجو آدم ڪامياب نٿو ٿئي. * هاڻي همت
ڪري ٻڌايو ته ڪهڙو سورويرو وائر آهي جو سؤ يوجن سمند پار
ڪري سگهي.

انگڊ جا اهي وڃن ٻڌي وائرن ۾ نئون اُتساهه ڄاڳيو ۽ هرڪو

* न विषादे मनः कार्यं विषादो दोषवतरः ।

विषादो हन्ति पुरुषं बालं क्रुद्ध इवोरगः ॥

यो विषादं प्रसहते विक्रमे समुपस्थिते ।

तेजसा तस्य हीनस्य पुरुषर्थो न सिद्ध्यति ।

هيڏانهن نهار! ساڪيات جر ديوتا به اچي پهتو آهي. اسين ته شري رام جو ڪجهه ڪارج ڪري نه سگهياسين. ڏنيه آهي جڻايو جو سينا کي بچائيندي مارجي ويو، پر اسانجي تـم جيوت ئي ويوت وئي.

وانرن جي واٽان پنهنجي پياري ڀاءُ جڻايو جو نالو ٻڌي سهڻائي اچرچ هر پنهنجي ويو ۽ وانرن وٽ اچي چوڻ لڳو: مون اڄ گهڻي وقت کانپوءِ پنهنجي پياري ڀاءُ جڻايو جو نالو توهانجي واٽان ٻڌو

آهي. منهنجو پيارو ڀاءُ ڪيئن مارجي ويو سو ڪرپا ڪري مونکي ٻڌايو.

تڏهن انگڊ کيس سڄو ورثا ڏنو ته ڪيئن نه سينا کي بچائڻ لاءِ جڻايو راتوڻ سان ڀڏ ڪڍي هڻي ۽ اُنهر مارجي ويو ۽ ڪيئن شري رامچندر پنهنجي هٿن سان جڻايو جو پنهنجي مائٽ وانگر ڪرپا ڪرم ڪيو هو ۽ کيس پنهنجي اچڻ جو پريوڄن به ٻڌايائين. پنهنجي پياري ڀاءُ جي موت جو ٻڌي سهڻائيءَ جي اکين مان لڙڪ وهڻ لڳا ۽ هو چوڻ لڳو: ها! مان اهڙو ته پڊو ٿي ويو آهيان جو پنهنجي ڀاءُ جي موت جو بدلو به چڪائي نٿو سگهان. مان شورو سان ته رامچندر جي سبوا ڪري نٿو سگهان پر وڃن سان ته اوس ڪندس. هڪ وار مون ڏٺو هو ته راوڻ هڪ سندر استريءَ کي زوري وٺي

سمپاتيءَ جو وائرن کي سڀتا جو ڏس ڏيڻ ۽ هنومان
جو جهون چرتر

—o—

ڏکڻ ڏسا ڏانهن ويل سڀيئي وائرن سگريو جي ٻڌايل ڏيڻ، ٻهڙن
۽ جهنگن ۾ سڀتا کي ڳوليندا ڳوليندا نيٺ اچي سمنڊ جي ڪناري پهتا.
سڀتا جو هنن کي ڪو پتو ڪونه پيو هو انلاءِ هو نا اُميد ۽ اُداس ٿي پيا
هئا ۽ سمنڊ جي ڪناري پهچي اڳتي وڌي به نه ٿي سگهيا. هو
سوچڻ لڳا ته اسان کي اڃا سڦلتا نه ملي آهي ۽ مقرر ڪيل مهينو به
اچي گذريو آهي. انڪري راجا سگريو اهڙي ماري ڇڏيندو. سگريو
جي هٿان مرڻ کان ته اُپواس رکي وڃون ته اهو بهتر ٿيندو.
اهو سوچي سڀني وائرن سمنڊ جي ڪناري پراڻ تياڳڻ جو پڪو ٻه
پڇايو ۽ هو نراسائيءَ ۾ ساڻا ٿي پئجي رهيا.
اُتي جڻايوءَ جو وڏو ڀاءُ سمپاتي هڪ غما ۾ رهندو هو. سمپاتي
۽ جڻايو ارڻ جا پٽ هئا. جيڪو وشتو ڀڳوان جي واهن گهڙو جو ڀاءُ
هئو. ننڍي هوندي کان ئي سمپاتي ۽ جڻايو جو پاڻ ۾ ڏاڍو پريم
هوندو هو. هو ٻئي ٻوان به ڏاڍا هئا ۽ هڪ دفعي پاڻ ۾ شرط پڇاڻائون
ته ڪير ٿو آسمان ۾ وڌيڪ مٿي پهچي سگهي. هو ٻئي جڏهن سورج
جي ويجهو پهتا ته تابش ڪري جڻايو جاڻ لڳو. اُنوقت سمپاتيءَ
پنهنجا پر پڪيري جڻايوءَ کي تپت کان بچايو. جڻايو ته بچي ويو
پر سمپاتيءَ جا ڪنڀر ڄاي ويا ۽ هو هيٺ هن ٻهڙ تي اچي ڪريو. هو
اُڏامي ڪوئي شڪار ڪري نه سگهندو هو ۽ ٿورو چرندي چرندي
جيڪو ڪو جيئو ملندو هوس تنهن تي گذران ڪري، بکن ۾ ٻاهه
ٿيندي، حياتيءَ جا ڏينهن ڪاٽيندو هو. هن جڏهن وائرن جي هيٺي
ڪٽڪ کي ساڻو ٿيل هڪ هنڌ ويٺل ڏٺو، تڏهن خوش ٿي هن ۾
چوڻ لڳو ته اڄ منهنجي قسمت ڪلي آهي جو پر پيٽ عهدو پوڄن
گهر ويٺي ئي مليو اٿم جو گهڻي ڏينهن هلندو.
اُن هفتي ڏاک ٻجهه پکيءَ کي ڏسي انگڊ هنومان کي چيو: هنومان!

ٿيندو. اهو ڄاڻي رامچندر
پنهنجي هڪ منڊي لاهي
هنومان کي ڏني ۽ چيو:-
هنومان! تنهنجي ٻڏي، ڌيرج
۽ پراڪرم ڏسي ۽ سگريو جي
وشواس ڪري مونکي پوري
آشا آهي ته تون جانڪيءَ
کي ڳولي لهندين. تون هيءَ
منڊي جانڪيءَ کي ڏيکاريندين
ته هن کي پڪ ٿيندي ته
تون برابر مونڙان آيو آهين.
تون چڱجائس ته هوءُ ڪو
اُڪو نه ڪري ۽ اسانجو سڄو
ورتانت کيس ڪري ٻڌائج.

شري رام جو پنهنجي لاءِ ايڏو ڀرپور ۽ وشواس ڏسي هنومان به
پنهنجي هن ۾ دريڊ سنڪاپ ڪيو ته هو ڀرپوءِ جي آشا ۽ آڳيا پوري
ڪرڻ ۾ ڪڍاڇت نه ڪندو. هن منڊي وٺي ڏاڍيءَ شردا ۽ ڀڳتيءَ
سان رامچندر کي ڀرڻام ڪيو. پوءِ ته وائرن جي اُها بيشمار سڻا
ڪشڪندا جي پهاڙن مان نڪري چئني ڏسائن ۾ ڦهلجي ويئي. سڀني
جي دلين ۾ اهائي اُمنگ ۽ اُڻ ٿڻ هئي ته ڪيئن به سيتا جو سماءُ لهجي.
سڀني جي وچڻ کانپوءِ شري رام ۽ لڪشمڻ پوڻهه ڀرپور تي رهي
وائرن جي واپس اچڻ جو انتظار ڪرڻ لڳا. نيٺ هڪ مهيني گذرندي
اوپر اولهه ۽ اُتر طرفن کان وائر سڻائون واپس موٽي آيون جو انهن
کي سيتا جو ڪجهه پتو نه پيو هو.

ڪوڄنا ڪر. اُتر ۾ مليج، شورسين، ڀارت، ڪرو-ڪامبوج، يون
 ۽ شڪن جي ڏيسن ۾ جانڪيءَ جي ڳولا ڪج. هماليه ڀرپٽ تي يوگين
 ۽ سڌ ڀرشن جا آشرم آهن. اهي ٻهاڙ لنگهي ٿوڪي هڪ سؤ يوجنن وارو
 اٿانهون ميدان ملندو. اتي ڪيلاس ڀرپٽ آهي جنهنجي ڀرسان
 مانسروور ۾ چانديءَ جي رنگ جا وڏا وڏا ڪمڻ گل آهن. اهي ڀرپٽ
 پار ڪري توهان اُتر ڪرڻو ڏيش ۾ پهچندا، جتي جا ماڻهو ڏاڍا گھڻا
 ۽ خوش مزاج سڀاءَ جا آهن. اهو ڏيس ڏاڍو آباد آهي ۽ اتي رهڻ سان
 وڌيا ۽ گڻ وڌندا آهن. اهي ڏيس لنگهي توهان هڪ مها سمنڊ جي
 ڪناري اچي پهچندا، جتان سورج پڳوان اُڏيه ٿئيٿو. توهان به انهن
 ڏيسن ۾ سڀتا جي ڪوڄنا ڪري هڪ مهيني اندر موٽي اچجو.
 تنهنڪانپوءِ سگريو پنهنجن چونڊيل سردارن کي ڏکڻ ڏسا ڏانهن
 موڪليو جو هن کي خبر هئي ته راوڻ جو ڏيس ڏکڻ ڏسا ۾ آهي.
 هنومان، نيل، جامونٽ ۽ انگڊ آڏي سوروڀرن کي سگريو چيو:-
 توهان ڏکڻ ڏسا ۾ نرمڊا، گوداوري، ڪرشنا، هاندي آڏي نديون
 ۽ اُٿڪل، وڌرپ، متسيم، ڪانگم، آندرا، چول، ڪيرل ۽ ٻين
 ڏيسن ۾ وڃي جانڪيءَ جي ڪوڄنا ڪريو. چندن جا بن، مليا چل
 ڀرپٽ، ڪاوڙي ندي ۽ انيڪ ڀرپٽ ۽ ڏيس لنگهي توهان وڃي
 سمنڊ جي ڪناري پهچندا. اُن مها سمنڊ جي وچ ۾ سوني جي لڙڪا
 آهي جنهن ۾ راوڻ راج ڪندو آهي. توهان پنهنجي سڄي شڪتي
 لڳائي اُتي سڀتا جي ڳولا ڪجو. اُن ڀيٽ کان پري پشپٽڪ نالي سؤ
 يوجنن جو هڪ ٻهاڙ آهي، جنهن کان پري سوريوان نالي هڪ وڏو ڀيٽ
 آهي. تنهن کان پوءِ يهراج جو ڀٽري لوڪ آهي. توهان اوتانهن نه
 وڃجو ۽ هڪ مهيني اندر موٽي اچجو. ۽ جيڪو مهيني اندر موٽي
 نه ايندو تنهنکي مان موت جي سزا ڏيندس. جيڪو سڀ کان پهريائين
 مونکي اچي چوندو ته ”مان سڀتا جو درشن ڪيو“ تنهنکي مان
 خوب مالا مال ڪندس.“
 سگريو کي پڪ هئي ته هنومان جانڪيءَ جي ڳولا ۾ ڪامياب

ميندو. اهو ڄاڻي رامچندر
 پنهنجي هڪ منڊي لاهي
 هنومان کي ڏني ۽ چيو:-
 هنومان! تنهنجي ٻڌي، ڏيرج
 ۽ پراڪرم ڏسي ۽ سگريو جي
 وشواس ڪري مونکي پوري
 آشا آهي ته تون جانڪيءَ
 کي ڳولي لهندين. تون هيءَ
 منڊي جانڪيءَ کي ڏيکاريندين
 ته هن کي پڪ ٿيندي ته
 تون برابر مونوٿان آيو آهين.
 تون چڱجائس ته هوءُ ڪو
 اُلو نه ڪري ۽ اسانجو ساڄو
 ورتانت کيس ڪري ٻڌائج.

شري رام جو پنهنجي لاءِ ايڏو ڀرپور ۽ وشواس ڏسي هنومان به
 پنهنجي هن ۾ دريڙ سنڪاپ ڪيو ته هو ڀرپوءِ جي آشا ۽ آڳيا پوري
 ڪرڻ ۾ ڪڍاڇت نه ڪندو. هن منڊي وٺي ڏاڍيءَ شوق ۽ ڀڳتيءَ
 سان رامچندر کي ڀرڻام ڪيو. پوءِ ته وائرن جي اُها بيشمار سڻا
 ڪشڪندا جي ٻهاڙن مان نڪري چئني ڏسائن ۾ ٿلهجي ويئي. سڀني
 جي دلين ۾ اهاڻي اُمنگ ۽ اُٺ ٽٽ هئي ته ڪيئن به سڀنا جو سماءُ لهجي.
 سڀني جي وچ ۾ کانپوءِ شري رام ۽ لڪشمڻ ڀرپور ڀرت تي رهي
 وائرن جي واپس اچڻ جو انتظار ڪرڻ لڳا. نيٺ هڪ مهيني گذرندي
 اوڀر اولهه ۽ اُتر طرفن کان وائر سڻائون واپس موٽي آيون جو انهن
 کي سڀنا جو ڪجهه پتو نه پيو هو.

ڪوجنا ڪر. اُتر ۾ مليچ، شورسين، ڀارت، ڪرو-ڪامپوچ، يون
۽ شڪن جي ديسن ۾ جانڪيءَ جي ڳولا ڪج. هماليه ڀرپٽ ٿي يوگين
۽ سڌ ڀرشن جا آشرم آهن. اهي ٻهڙ لنگهي ٿوڪي هڪ سؤ يوجنن وارو
اٿانهون ميدان ملندو. اتي ڪيلاس ڀرپٽ آهي جنهنجي ڀرسان
مانسروور ۾ چانديءَ جي رنگ جا وڏا وڏا ڪمڻ گل آهن. اهي ڀرپٽ
ڀار ڪري توهان اُتر ڪرڻو ديش ۾ پهچندا، جتي جا ماڻهو ڏاڍا گڻوان
۽ خوش مزاج سپاءَ جا آهن. اهو ديس ڏاڍو آباد آهي ۽ اتي رهڻ سان
وديا ۽ گڻ وڌندا آهن. اهي ديس لنگهي توهان هڪ مها سمنڊ جي
ڪناري اچي پهچندا، جتان سورج پڳوان اُڏيه ٿئي ٿو. توهان به انهن
ديسن ۾ سیتا جي ڪوجنا ڪري هڪ مهيني اندر موٽي اچجو.

تنهنڪانپوءِ سگريو پنهنجن چونڊيل سردارن کي ڏکڻ ڏسا ڏانهن
موڪليو جو هن کي خبر هئي ته راوڻ جو ديس ڏکڻ ڏسا ۾ آهي.
هنومان، نيل، جامونت ۽ انگڊ آڏي سوروڀرن کي سگريو چيو:-
توهان ڏکڻ ڏسا ۾ نرمڊا، گوداوري، ڪرشنا، مهاندي آڏي نديون
۽ اٽڪل، ودرپ، متسين، ڪلنگم، آندڙ، چول، ڪيرل ۽ ٻين
ديسن ۾ وڃي جانڪيءَ جي ڪوجنا ڪريو. چندن جا بن، مليا چل
ڀرپٽ، ڪاويري ندي ۽ انيڪ ڀرپٽ ۽ ديس لنگهي توهان وڃي
سمنڊ جي ڪناري پهچندا. ان مها سمنڊ جي وچ ۾ سوني جي لنڪا
آهي جنهن ۾ راوڻ راج ڪندو آهي. توهان پنهنجي سڄي شڪتي
لڳائي اُتي سیتا جي ڳولا ڪجو. ان ٻيٽ کان پري پشپٽڪ نالي سؤ
يوجنن جو هڪ ٻهڙ آهي، جنهن کان پري سوريوان نالي هڪ وڏو ٻيٽ
آهي. تنهن کان پوءِ يهراج جو ٻيٽري لوڪ آهي. توهان اوڏانهن نه
وڃجو ۽ هڪ مهيني اندر موٽي اچجو. ۽ جيڪو مهيني اندر موٽي
نه ايندو تنهن کي مان موت جي سزا ڏيندس. جيڪو سڀ کان پهريائين
مون کي اچي چوندو ته ”مان سیتا جو درشن ڪيو“ تنهن کي مان
خوب مالا مال ڪندس.“

سگريو کي پڪ هئي ته هنومان جانڪيءَ جي ڳولا ۾ ڪامياب

جيڪي ڪرڻو هوندو سو ڪنداسين. توهان هن سڄيءَ سڱنا جا راجا
 آهيو ۽ توهان ئي هنن جي واڳم سنڀاريو ۽ هنن کي هدايتون ڏيو.
 شري رام جا اهي وڃن ٻڌي سگريو نيٺ نالي سڱناپتيءَ کي گهرائي
 چيو:- هي ويرو! تون هڪ لڪم وانرن کي وٺي اوڀر طرف سیتا ۽ راوڻ جي
 وڃي کوجنا ڪر. اوڀر طرف توکي ڀاڳيڙي گنگا برهمڻترا آدي نديون ۽
 وديه، مالو، ڪاشي ڪوشل، مگڌ ۽ برهمڻ ديش ملندا. برهمڻ ديش لتاڙي
 تون جو نالي پيئن ۾ پهچندڙن جتي سوني ۽ چانديءَ جون ڪاٿيون
 آهن. انهن پيئن کان پري مها سمند ۾ اٺيڪ ننڍا وڏا گهٽيءَ پيٽ
 آهن جتي تون جانڪيءَ جي چڱيءَ طرح کوجنا ڪج. انهن پيئن کان
 پري نيٺ توکي اڇن بادلن جي رنگ جهڙو کير سمند ڏسڻ ۾ ايندو
 جتان ئي سورج نڪرندو آهي. انکان پري توهان وڃي نه سگهندا.
 اهي سڀ ديش ڳولهي توهان هڪ مهيني اندر موٽي اچجو.
 بلوان نيٺ کي اوڀر طرف موڪلي سگريو تارا جي پيءُ
 ششپٽ کي چيو:- توهان وڏو لشڪر وٺي اولهه طرف وڃي سیتا جي
 کوجنا ڪريو. سوراڻن، باهليڪ، ڪڇ آدي ديسن جي وڏن وڏن
 شاهوڪار شهرن مان ٿيندا توهان سنڌو نديءَ جي ڪناري وڃي
 پهچندا. ان طرف گهڻا وارياسا رڻپٽ آهن. اُتي مورو پٽن،
 جتاڀور، اونٽي آدي وڏن وڏن شهرن ۾ سیتا جي کوجنا ڪجو.
 جتي سنڌو ندي اچي سمند سان مليئي، تتي پهاڙن تي سنگهه نالي
 ايڏا وڏا پڪي رهندا آهن جي هاڻين کي ۽ سمند جي وڏن وڏن
 مڇن کي پنهنجن چنبن ۾ جهلي پنهنجن آکيون ۾ کڻي اچي کائيندا
 آهن. رڻپٽن کانپوءِ پهاڙ لتاڙي توهان اٺيڪ سندر سندر ديش
 ڏسندا ۽ نيٺ توهان هڪ مها سمند وٽ اچي پهچندا. توهان
 سڀني ديسن ۾ جانڪيءَ کي چڱيءَ ريت ڳولي هڪ مهيني اندر
 واپس موٽي اچجو.
 انريت ششپٽ کي اولهه طرف موڪلي سگريو ششپٽ کي
 چيو:- هي مها بلوان! تون اتر طرف جي ديسن ۾ وڃي سیتا جي

ي ۽ جانڪيءَ جي ڳولڻ جو جتن ڪر. شري رام ڪي ڏکي ڏسي،
ون توکي جي ڪنور وڃن چيا سي معاف ڪج. انريت جڏهن سڀيئي کير ڪند ٿي ويا تڏهن سگريو پنهنجي
بيٺا ڪي وٺي، لڪشٽ سان گڏ هڪ سوني ڀالڪيءَ تي چڙهي
رامچندر وٽ آيو. رامچندر جو درشن ڪري سگريو ڀرپور ۽ ڊپ ۾
پرڄي هنجي چڙهن ۾ ڪري پيو. تڏهن رامچندر کيس اُٿاري ڇاڻيءَ
لڳايو ۽ چوڻ لڳس: هي مٿر! تون مونکي ڀرت سمان پيارو آهين.
تون ڪنهن قسم جو اُلو نه ڪر، پر جانڪيءَ جي ڳولڻ جو جلد ڪو
اُٻاءُ ڪر. پهرين پتو پوڻ ڪپي ته سڀتا جيئري آهي ڪين نه، راوڻ
جو ديس ڪٿي آهي ۽ هن جانڪيءَ کي ڪٿي رکيو آهي؟
انوقت پريان ڌوڙ اُڏامندي نظر آئي ۽ سگريو جن باندرون جي
سردارن کي ڪوٺيو هو سي پنهنجن ڪٽڪن سميت اُتي اچي سهڙيا.
ڪروڙين باندرون سان اهو ڀرت ڪوهن تائين پرڄي ويو. اُن سڏنا
۾ قسمن قسمن رنگ روپ ۽ قد وارا وانر ۽ رڇ موجود هئا. انهن کي
ڏسي سگريو ڏاڍو پرسن ٿيو ۽ مکيه مکيه وانر سڏناپتين جي رامچندر
سان سڃاڻپ ڪرائي انهن کي چيائين ته مهاڀراڪرمي شري رام ئي
سڀني جو سواهي آهي.

سگريو جو وانرن کي سڀتا جي ڳولا ۾ هو ڪاٺ.

سگريو شري رامچندر کي چيو: هي ڀرپور! مهاڀلوان وانرن جي
هيءَ اُڪٽ سڏنا توهانجي شيوا لاءِ حاضر آهي. توهان جيڪا آگيا
ڪندا سا خوشيءَ سان هو پوري ڪندا. هيءَ سڄي فوج توهان
پنهنجي ڪري سمجهو ۽ جتن ٿيڪ سمجهو ٿيئن ڪين حڪم ڪريو.
رامچندر چيو: هي مٿر! پهريائين اهو معلوم ڪرڻ گهرجي ته
سڀتا جيئري آهي ڪين نه ۽ جي جيئري آهي ته ڪٿي آهي. پوءِ

ٿي. هن ڄاڻو ٿي ته ڌرماتما پروش استرين تي ڪڏهن ڪروڙ نه ڪندا آهن ۽ هنومان تي شري رام ۽ لڪشمڻ جو خاص سنيهه آهي، انلاءِ هن تارا ۽ هنومان کي لڪشمڻ وٽ موڪليو.

تارا، هنومان ۽ انگد اچي لڪشمڻ کي پرڻام ڪيو ۽ نمرتا ڀريل مڌروچنن سان سندس ڪروڙ شانت ڪيو. هو لڪشمڻ کي سگريو وٽ اندر وٺي ويا، جتي سوني جي پلنگه تي سگريو ويٺو هو ۽ ڪيتريون سندر استريون سندس شيوا ۾ بيٺيون هيون. لڪشمڻ کي ڏسي سگريو يڪدم اچي کيس ساشتانگه پرڻام ڪيو. ان وقت لڪشمڻ چيس: هي وانر راج! جيڪو پاڻي منس پنهنجي ڪيل پرڻگيا ڀلجي ٿو وڃي، اهو ڪرنگهن مارڻ جوڳو آهي. چيل آهي ته گڻو هڃاري، شرابي ۽ چور جو ته اُڌار ٿي سگهي ٿو، پر ڪرنگهن جي اُڌار جو ڪو اُڀاءُ ڪونهي. توهين جي ڳولا ڪرڻ جي پرڻگيا ڪئي آهي سا توکي وسارڻ نه گهرجي نه ته توکي به وڃي ٻاليءَ جو درشن ڪرڻو پوندو.

سگريو هٿ جوڙي جواب ڏنو: هي آريه! مان توهانجو داس آهيان. ڪرڻا ڪري منهنجو اپراڌ ڪميا ڪريو. اهڙو ڪوبه سيوڪ ڪونهي، جنهن کان ڪڏهن ڪا غلطي نه ٿي هجي. سنسار جي ماري ۾ روپي مد جو نشو اهڙو ته مها ڪئن آهي جنهن ۾ وڏا وڏا گيان ۽ پنڊت به ڀلجي وڃن. پوءِ ڀلا مان جهڙو اڳيان باندرو، جنهن کي ورهين جي واجهائڻ کانپوءِ راج ڀاڳهه ۽ سندر استريون مليون، سو جي ڪام جي موهم ۾ پنهنجو فرض وساري ويٺو ته عجب ناهي ۽ ڪميا جوڳو آهي، انلاءِ هي ديالو! هن دين تي ڏيا ڪريو ۽ جا آگيا ڪريو سا مان بچا آڻيان! شري رامچندر مون سان جيڪي ڀال ڀلايا آهن سي مان ڪيئن وساري ويهندس؟

سگريو جا اهي نمرتا ڀريل وچن ٻڌي لڪشمڻ جو ڪروڙ شانت ٿيو ۽ هن سگريو کي ڇاڻي سان لائي چيو: هي مٿر، رامچندر سينا جي ويوڳهه ۾ ڏکي ٿي رهيو آهي. تون مونسان گڏ هلي هنکي آت

ڪم ۾ توهانڪي ڏيو مدار ڪرڻ نه گهرجي .

اھو ٻڌي سگريو سڀني بلوان وانر سردارن کي پنهنجي پنهنجي لشڪر سميت ڪشڪندا ۾ اچي حاضر ٿيڻ لاءِ حڪم نامان جاري ڪيا پر سڀنا جي ڳولڻ جو وڌيڪ سعيو ڪونه ڪيائين ۽ نڪي رامچندر وٽ ويو. هو پنهنجن محالائن ۾ عيش عشرت ۾ مڪو رهيو.

هوڏانهن رامچندر سڀنا جي وچوڙي ۾ وياڪل هو ۽ هن کي بوسات جا چار مهينا سؤ ورهين کان به وڌيڪ ٿي گذريا هئا. جڏهن بادل لڀ ٿيا ۽ نرم لڀ ۾ چندرما ڇهڪڻ لڳو، تڏهن شري رام جي ڀردي ۾ چندرماڪيءَ سڀنا جو چهرو وڌيڪ چٽيءَ ريت اچڻ لڳو. هو ڳولڻ لڳو. هي لڪشمن! سگريو به پنهنجو مطلب پورو ڪري وڃي سگهي ٿي ويٺو ۽ هنکي منهنجي ڪا ياد به ڪانهي. تون وٽس وڃي سندس وچن پاڙڻ جي يادگيري ڏيار.

رامچندر جا وچن ٻڌي لڪشمن کي سگريو ٿي ڏاڍو ڪروڙ لڳو ۽ هو پنهنجو ڏنش باڻ کڻي جڏهن وڃڻ لڳو تڏهن شري رام کيس چيو: هي لڪشمن! اهو ياد رکڻ ته سگريو منهنجو مٿر آهي ۽ انلاءِ تون مٿس ڪروڙ نه ڪڍ. رڳو کيس پوءِ ڏياري مونوٽ وٺي اچينس.

ڪروڙ ۾ ڀريل لڪشمن ڪشڪندا پوريءَ ۾ آيو ۽ راجمحل جي اڱڻ ۾ اچي بيٺو. اندران گاني بڄائي، ناچن ۽ جشن جي بهاري جا مڌر آواز اچي رهيا هئا. هن ڏٺو ته وانر راج سگريو پنهنجي ڀرتگيا وساري ڀوڳهه ولاس ۾ پنهنجي ويو آهي. هنکي ڏاڍو ڪروڙ لڳو پر ته به هو استرين جي ڪهري ۾ نه ويو. هن ٻاهران بهي ڏنش جي ٽنڪار ڪئي. بهریداران وڃي سگريو کي هن جي اچڻ ۽ ڪروڙ جي سڌ ڏني. اهو ٻڌي سگريو ڏاڍو منجهي پيو ۽ وري جو لڪشمن جي ڏنش جي پينڪر ٽنڪار ٻڌائين ته ڊپ ۾ سندس نشو ٿنو ۽ منهن کي لهي ويس. هنکي لڪشمن جي اڳيان وڃڻ جي همٿ ڪين

ٻوليون، جتي ڪٿي رنگه برنگي ڇهڪندڙ پٿر ۽ وري هيٺان وهندڙ گنگا سمان تنگه پدرا نديءَ جي ڪري اهو ڀرٻٻڙ ڏاڍو مٺوهر ۽ شوپنيٽ لڳندو هو. پر ته به رامچندر کي سڪه ڪين هو ڇو جو هن جو من سڌاءِ سيتا جي برهم ۾ وياڪل رهندو هو. رات جو ته کيس نندئي ڪين ايندي هئي. انوقت لڪشمڻ کيس ڀانت ڀانت جا ڀرڀوڙ ڏيئي ڏيرج ڏيندو هو.

هڪ ڏينهن ورڪا رتوءَ جي شويپا ڏسي رامچندر چوڻ لڳو:-
هي لڪشمڻ! هيڏانهن نهار ته ڪيئن نه ندي موج سان تيز ۽ ڀرڀوڙ وڻندڙ گجگوڙ ڪري وهي رهي آهي! بادلن مان وسندڙ بوندو، موئين جيان پاڻيءَ تي نچي رهيون آهن؛ مست هاڻي سونڊين لوڏي جهولي رهيا آهن، ڀنورا ويٺا جي جهنگار سمان ڳائي رها آهن، ڏيڏر ڪنٺ ٿال هلائي رهيا آهن ۽ بادلن مان گجگوڙ جي روپ ۾ چڻ مردنگه وڃي رهيا آهن. مور نچي رهيا آهن ۽ مٿا ٻول ٻوليندڙ پکي ٿرانا آلاپي رهيا آهن. ائين ٻيو پاسي ته هنن سڀني ملي هن ڀرٻٻڙ تي ناچ ۽ راڳه جي محفل لڳائي آهي پر مون کي ته ڪجهه به مٿو نٿو لڳي ۽ ڄاڻڪيءَ کانسواءِ اها سنگيت سڀا مورڳو دڪاڻڪ پئي پاسي. مان چاهيان ٿو ته هيءَ ورڪا رتو اڄ ئي سماپت ٿئي ته اسان سيتا جي پراپتيءَ لاءِ ڪو آدم ڪري سگهون.

پنهنجي پوڄيه ڀراتا جو اهڙو شوڪ ڏسي لڪشمڻ کيس ڏيرج ڏيندو رهيو. انريت چوماسو اچي پورو ٿيو پر سگريو پنهنجي ڀوڳهه ولسن ۾ ئي مڱن رهيو ۽ شري رام جي ڪم جي ياد وساري ڇڏيائين. هن پنهنجو راجائي ڪاروبار منترين جي حوالي ڪري ڇڏيو هو ۽ پاڻ موجن ماڻڻ ۾ لڳي ويو هو. رڳو هنومان کي ئي رامچندر جي ڪم جي ياد هئي ۽ هن سگريو وٽ وڃي نه رتا سان کيس چيو ته هي راجن! توهان رامچندر سان جيڪا پرڻگيا ڪئي آهي سا توهان کي پوري ڪرڻ گهرجي ۽ سيتا جي ڳولڻ جو سعيو ڪرڻ گهرجي. شري رام جي ڪرپا ڪري ئي توهان هيءَ راج هٿ ڪيو آهي ۽ اُنجي

پرو! جنهن پاڻ سان تو منهنجي پراڻ پياري جو گهات ڪيو آهي
جنهن سان مونکي به مار ته مان وڃي ساڻس ملان. هو مونکانسواءِ
سڄي ۾ به سڪي ڪونه هوندو. تو لکي ڪري منهنجي پتيءَ کي
ماريو آهي ۽ هاڻي به استري هٿيا جي پاپ جو ويچار نه ڪر.
وڇڙيلن استري پرڻن کي ملائڻ ته پڇ جو ڪم آهي. مونکي مارڻ

سان تنهنجو اڳيون پاپ به ڏوٻجي ويندو.
سڀني جا ورلاپ ٻڌي رامچندر سڀني کي ڳيان وارتائون ٻڌائي
شانت ڪيو ته شوڪ ڪرڻ سان مڱل پراڻيءَ جو ڪلياڻ نٿو ٿئي.
شوڪ ڪرڻ سان ته هو جيئرو ٿي ڪين سگهندو؟ جيڪو جهيٽو تنهن
جو مرتبو ته اوس ٿيڻو آهي. اهڙيءَ اڻ ترندڙ ڳالهه لاءِ روڻ اڃا به
جو آهي. هاڻي وڃي پراڻيءَ جو اڱني سنسڪار ڪريو.

اهو ٻڌي انگد شاسترن جي وڏيءَ موجب پنهنجي پٽا جو
ڪريا ڪرم ڪيو. تنهن کانپوءِ رامچندر جي آڳيا موجب لڪشمڻ
ڪشڪندا پوريءَ ۾ وڃي سگريو کي راجگديءَ تي ويهاريو ۽ انگد کي
اُنجو وارث مقرر ڪيو. انريٽ سگريو کي رامچندر جي ڪرپا سان
وانرن جو راج ۽ پنهنجي استري ماري ۽ هو ڪشڪندا ۾ آندو ۽ رهڻ
لڳو. انوقت برساتيون شروع ٿي ويون هيون ۽ سیتا جي ڳولا ورکا
رتوءَ کانپوءِ ٿي سگهندي، انلاءِ تيستائين شري رام ۽ لڪشمڻ ڪشڪندا
جي ويجهو پرورش پهاڙ تي رهڻ لڳا.

لڪشمڻ جو سگريو کي سیتا جي ڳولا ڪرائڻ لاءِ چوڻ.

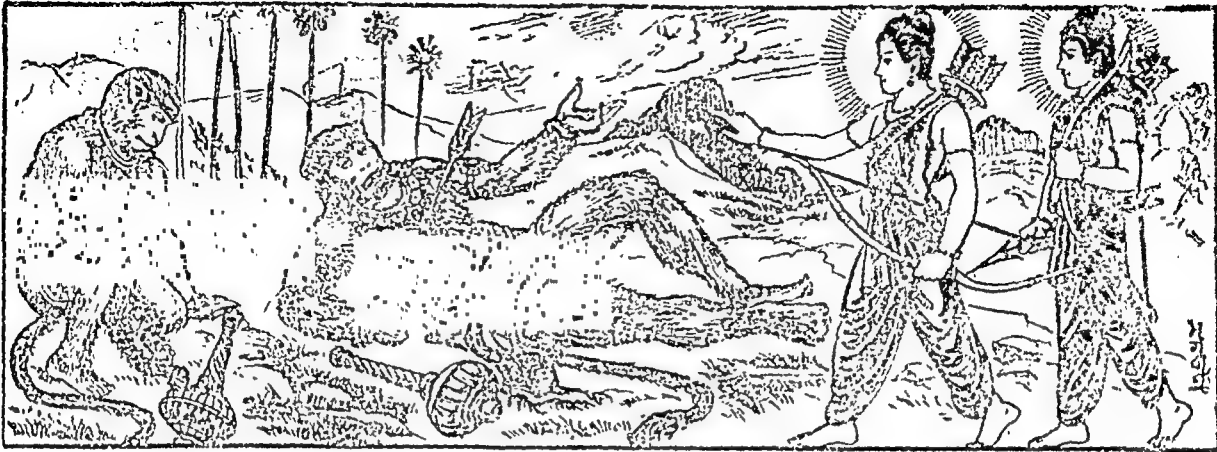
رامچندر ۽ لڪشمڻ پرورش پربت تي هڪ سندر غنا ۾ رهڻ
لڳا. انهيءَ پربت جو پرورش نالو انلاءِ پيو هو جو اُتي گهڻو ڪرو
برسات پوندي رهندي هئي. اهو پربت اهڙو ته ساوڪ سان ڀريو
رهندو جو اُنجي شوييا جو ورڻن نٿو ڪري سگهجي. قسم
، گلن واريون وليون، گهاٽا وڻ، انهن وڻن ۾ پکين جون مٿيون

ٻوليون، جتي ڪٿي رنگ برنگي ڇهڪندڙ پٿر ۽ وري هيٺان وهندڙ
مٺڪا سمان ٽنگ پٿر ٿي ڪري اهو ڀرپٽ ڏاڍو مٺوهر ۽ شوپنيٽ
لڳندو هو. پر ته به رامچندر کي سڪ ڪين هو ڇو جو هن جو من سڌاءِ
سيتا جي برهم ۾ وياڪل رهندو هو. رات جو ته کيس نندئي ڪين
ايندي هئي. ان وقت لڪشمي کيس ڀانٽ ڀانٽ جا ڀرپوڻ ڏيئي
ڌيرج ڏيندو هو.

هڪ ڏينهن ورڪا رتو ۽ جي شوييا ڏسي رامچندر چوڻ لڳو:-
هي لڪشمي! هيڏانهن نهار ته ڪيئن نه ندي موج سان تيز ۽ ڀريل
وٽندڙ گجگوڙ ڪري وهي رهي آهي! بادلن مان وسندڙ بوندوي
موتين جيان پاڻيءَ تي نچي رهيون آهن؛ مست هاڻي سونڊيهن
لوڏي جهولي رهيا آهن، پنورا ويٺا جي جهنڪار سمان ڳائي رهيا
آهن، ڏيڏر ڪنٺ ٽال هلائي رهيا آهن ۽ بادلن مان گجگوڙ جھڙو
روپ ۾ چڻ مردنگ وڃي رهيا آهن. مور نچي رهيا آهن ۽ مٿا ٻول
ٻوليندڙ پکي ٽرانا آلاپي رهيا آهن. ائين ٻيو پاسي ته هنن سڀني
ملي هن ڀرپٽ تي ناچ ۽ راڳ جي محفل لڳائي آهي پر مون کي ته
ڪجهه به مٿو نٿو لڳي ۽ جانڪيءَ کانسواءِ اها سنگيت سڀا مورڳو
دڪاڪ پئي پاسي. مان چاهيان ٿو ته هيءَ ورڪا رتو اڄ ئي سماپت
ٿئي ته اسان سيتا جي ڀراپتيءَ لاءِ ڪو آدم ڪري سگهون.

پنهنجي پوڄيه ڀراتا جو اهڙو شوڪ ڏسي لڪشمي کيس ڌيرج
ڏيندو رهيو. انريت چوماسو اچي پورو ٿيو پر سگريو پنهنجي ڀوڳ
ولاسن ۾ ئي مڱن رهيو ۽ شري رام جي ڪم جي ياد وساري ڇڏيائين.
هن پنهنجو راجائي ڪاروبار منترين جي حوالي ڪري ڇڏيو هو ۽
پاڻ موجن ماڻڻ ۾ لڳي ويو هو. رڳو هنومان کي ئي رامچندر جي
ڪم جي ياد هئي ۽ هن سگريو وٽ وڃي نمڙا سان کيس چيو:- هي
راجن! توهان رامچندر سان جيڪا پرڻگيا ڪئي آهي سا توهان کي نا
پوري ڪرڻ گهرجي ۽ سيتا جي ڳولھڻ جو سعيو ڪرڻ گهرجي. شري
رام جي ڪرپا ڪري ئي توهان هيءَ راج هٿ ڪيو آهي ۽ انجي

توهان هيءَ اڌرم جو ڪم ڪيئن ڪيو؟ مونسان پرگهت ۾ ڇو نه ڪيو؟ لکي ڪري مونکي ٻاڻ ڇو هنيو؟ هنريٽ ٺڳي ڪري جو

منهنجو گهات ڪيو اٿو تنهنجو مهاپاپ توهانکي لڳندو. مونکي پنهنجي مرڻ جو ڌڪ ناهي ڇو جو سڀني کي نيٺ ته مرڻو آهي. جيڪو ٺهيو آهي سو ڏهندو، جيڪو ڄاڻو آهي سو نيٺ موندو، پر توهان وٽن پٺيان لکي مونکي تير هنيو آهي تنهن وشواس گهات جو آپجس توهان تي لڳندو.

شري رام ورائيو: هي وانر! هيءَ سڄي پرڻوي منهنجي اڪشواڪو ونش جي راجائن جي اڌڪار ۾ آهي ۽ انجي سڀني نواسين کي اسان وٽان انصاف ملندو آهي. اپراڌين کي سزا ڏيڻ ۽ ڌرم جي رکيا ڪرڻ اسانجو ڪم آهي. پيو ته

अनुज बधू भगिनी सुत नारी । सुन सठ कन्या सम ए चारी ॥

इन्हहि कुदृष्टि बिलोकइ जोई । ताहि बधे कछु पाप न होई ॥

هي مورڪ! ٻڌ، ننڍي ڀاءُ جي استري، ڀيڻ، پٽ جي استري ۽ ڌيءَ، اهي چارئي هڪ سمان آهن. انهن کي جيڪو خراب نظر سان ڏسي ٿو، انکي مارڻ ۾ ڪوئي پاپ ناهي. تون پنهنجي ننڍي ڀاءُ جي استريءَ کي پنهنجي استري بڻائي ويندين، تنهنجي ان اپراڌ لاءِ رڳو راجا ڀرت جي عيوض سزا ڏني آهي ۽ نه يودي وانگر بيان. اها سزا پوڳي تنهنجو پاپ ناس ٿيو.

جو هو مونکي ماريندو؟ مان سگريو کي جان کان نه ماري ٿيس
پر رڳو سندس گھنڊ ٽوڙيندس.

ائين چئي اڀمائي ٻالي ڪشڪندا کان ٻاهر نڪتو ۽ ايندي شرط
سگريو کي اهڙي ته زور سان هڪ مک اچي هنياڻين جو هن جي وات
مان رت وهڻ لڳو. سگريو به هڪ وڻ ٻاليءَ تي ٽهڪائي ڏنو
پر ٻالي اُنجي ڪجهه پرواهه نه ڪري سگريو کي ٺوڻشا هڻندو رهيو.
سگريو سان جيڪي جڻيون ٿيون هيون، تنکي ياد ڪري هوباکل
جوش سان لڙندو رهيو، پر هو ٻاليءَ جي مٿ ڪونه هو. پوءِ هو

ٻئي گدا يڌ ڪرڻ لڳا، جنهن ۾ به سگريو کي ڏاڍي مار ملي ۽ هو
بنا پتوار پيڙيءَ ۾ مثل لڙهڻ لڳو. سگريو پي واهه نه ڏسي رامچندر
جي سھائتا لاءِ ٽڪڻ لڳو. انوقت رامچندر هڪ ٻاڻ ٻاليءَ جي
چاٽيءَ ۾ هنيو، جو لڳنديئي هو زمين تي ائين ڪري پيو جڏن
ڪو ڪهاڙيءَ ڪٽيل وڻ اچي پٽ پوندو آهي.

جڏهن ٻاليءَ کي ڪريل ڏسي سڀيئي هن جي ويجهو آيا،
تڏهن ٻالي رامچندر کي چوڻ لڳو: هي راجڪمار! توهان جو
نڪو واسطو نڪو پريوڄن، پوءِ توهان اسان ٻنهي ڀائرن جي وچ ۾
ڇو ٿپي پيا؟ مون نڪي توهانجي راج ۾ ڪا آپاڌي مچائي ۽
نڪي توهانجو ڪو قصور ڪيو، پوءِ توهان مون نراپراڌيءَ کي ڇو
ماريو؟ چوندا آهن ته توهان سداچاري ۽ ڌرماتما آهيو، پر پوءِ

ڪهڙو! انلاء مان پاڻ نه هلايو ته مٿان ڀل ۾ توکي نه ماري ڇڏيان!
 پاڻي تون ڪو نشان ڌارڻ ڪري وڃي ٻاليءَ سان ٻيهر لڙ.
 ائين چئي شري رام سگريو جي شير تي پنهنجو هٿ گهمايو ته
 هن جي شير مان سڄي پيڙا دور ٿي ويئي ۽ هونو ٻڌو ٿي پيو. انوقت
 لڪشمن سگريو جي گلي ۾ هڪ گلن جي ول نشانيءَ طور پاتي ۽ پوءِ
 سڀيئي وري ڪشڪندا ڏانهن هليا. اُتي اچي سگريو ٻاليءَ کي ٻيهر
 ڀڏ لاءِ لڪارڻ لڳو ۽ ٻيا سڀيئي وٽن جي پٺيان ٿي بيٺا.
 سگريو جي ٻيهر گرجنا ٻڌي ٻاليءَ کي ڏاڍو ڪروڙ لڳو پر سندس
 سياڻي راڻي تارا اچرج ۾ پرجي چوڻ لڳي: هي سوامي! هاڻي توهان
 سگريو سان ڀڏ ڪرڻ نه وڃو. منهنجي هن ۾ ڀاري شڪا پئدا ٿي آهي
 ته هيءُ جو هو اڃا هاڻي توهانجي هٿان مار کائي پڄي ويو سو وري
 توهان کي ڇا لاءِ لڪاري رهيو آهي؟ انهن اوس ڪو راز سمايل آهي
 ۽ هو ڪنهن ٻلوان سهاڪ جي زور تي آيو آهي. هو اهڙو مورڪ
 ناهي جو هاڻي ئي مار کائڻ کانپوءِ به وري اچي توهانکي وڙهڻ لاءِ
 لڪاري. هنجي لڪار ۾ هاڻي خاطريءَ ۽ پڪ جا آثار آهن.
 مونکي خبر ملي آهي ته ايوديا جي ٻن مها ٻلوان راجڪمارن سگريو
 سان مٿڙا ڳنڍي آهي ۽ هنکي سهايتا ڏيڻ جي پرڻگيا ڪئي آهي.
 تنهنڪري توهان هاڻي تڪڙ ڪري سگريو سان لڙڻ نه وڃو. هونئن
 به توهانجو پاڻ آهي. توهانجو پاڻ ۾ ڪيترو نه پريم هوندو هو.
 توهان گذريل ڳالهين کي وساري هن سان سٺو سلوڪ ڪريو ته هو
 توهانجو هڪ ٻلوان ساڻي ٿي پوندو. هن سان پرڇا ڪرڻ ۾ ئي
 چڱائي آهي.

ٻاليءَ کي تارا جي سٺي صلاح نه آئي ڇو ته هن جي ناستي
 جو سمجهه اچي ويجهو پهتو هو ۽ ڪروڙ ڪري هنجي ٻڌي پوشت
 ٿي ويئي هئي. هو چوڻ لڳو: هي سندري! تون ته ڪا ڊڄڻي
 آهين. سوربيرن لاءِ ڀڏ جو ڏونڪو نه اونائڻ موت کان به وڌيڪ خراب
 آهي. رامچندر ڌرماتما آهي. مون سندس ڪهڙو ڏوھ ڪيو آهي

دين ديال رامچندر پنهنجي مٿس ڳريو جي ڏک جي وارڻا ٻڌي
چوڻ لڳو: هي مٿر! تون ڏک جو تياڳ ڪر جو مان تنهنجي شتروءَ جو
اوس وڌ ڪندس ۽ توکي پنهنجي استري ۽ راڄ واپس ملندا.

जे न मित्र दुख होहि दुखारी । तिन्हहि बिलोकत पातक भारी ॥
निज दुख गिरि सम रज करि जाना । मित्रक दुख रज मेरु समाना ॥
जिन्ह कें असि मति सहज न आई । ते सठ कत हठि करत मिताई ॥
कुपथ निवारि सुपथ चलावा । गुन प्रगटै अवगुनन्हि दुरावा ॥
देत लेत मन संक न धरई । बल अनुमान सदा हित करई ॥
बिपति काल कर सतगुन नेहा । श्रुति कह संत मित्र गुन एहा ॥
आगे कह मृदु बचन बनाई । पाछे अनहित मन कुटिलाई ॥
जाकर चित अहि गति सम भाई । अस कुमित्र परिहरेहिं भलाई ॥
सेवक सठ नृप कृपन कुनारी । कपटी मित्र सूल सम चारी ॥
सखा सोच त्यागहु बल मोरें । सब बिधि घटब काज मै तोरें ॥

جيڪو منش مٿر جي ڏک ۾ ڏکي ٿئي، تنهن جو منهن ڏسڻ
به پاپ آهي. جيڪو پنهنجي ٻهڙ جيڏي ڏک کي ڪٽو ۽ مٿر جي
ڪٽي جيڏي ڏک کي ٻهڙ جيڏو ڏک ڪري ٿو سمجهي، سو مورڪ
هٿ ڪري ڪنهن سان دوستي ڳنڍي چوڻو؟ مٿر کي ڪمارڪ کان
روڪڻ، چڱي ڊڳهه لڳائڻ، اُن جا ڪٽ پُر ڪهڻ ڪرڻ ۽ خرابيون لڪائڻ،
ڏٺڻ وٺڻ ۾ من ۾ سنڪوچ نه ڪرڻ، پنهنجي طاقت موجب هن جي
پلائي ڪرڻ، آپدا مهل نه ستوڻو وڌيڪ پري ڪرڻ، چڱي مٿر جا
اهي لڇڻ شاسترن ۾ چيل آهن. پر جي منش ورو ته مٿيون ڳالهيون
ڪن ٿا، پر پٺ من ۾ ڪٽلڻا رکي ڪڏون ڪوئين ٿا، جنهنجو من نانگ
جي چال سمان ڏنگو آهي؛ هي ڀاءُ! اهڙي ڪوئي مٿر کي تياڳڻ ۾ ئي
پلائي آهي. مورڪ نوڪر، ڪنجوس راجا، خراب زال ۽ ڪيتي مٿر
ڪنڊي سمان (ڏک ڏيڻ وارا) آهن. هي مٿر! منهنجي بل جي
پروسي تون هيئنڙ چنتا جو تياڳ ڪر. مان تنهنجا سڀ ڪارج
پورا ڪندس.

منهن ڏيکي، ڪشڪندا واپس موٽي آيس. مئٽرين ۽ پرڄا جڏهن اها ڳالهه ٻڌي تڏهن سڀني کي دڪه ٿيو. جنهن ديش جو راجا ڪونه ٿيندو آهي ته ان ديش جو انتظام ۽ امن امان ناس ٿي ويندو آهي ۽ اُنجي مٿان آپداون اچي ڪڙڪنديون آهن. اهو سوچي سڀني مونکي راجگديءَ تي ويهاريو ۽ ٻاليءَ جي پٺ انگڊ ڪي پوراچ مقرر ڪيائون.

اڃا مونکي راجا ٿئي به ٿي ڏينهن مس ٿيا هئا ته ٻالي پرڳهت ٿيو، ڇو جو حقيقت ۾ مايويءَ ٻاليءَ کي نه ماريو هو پر ٻاليءَ هٿان مايويءَ جو موت ٿيو هو. غلامان ٻاهر نڪرڻ مهل جو ٻاليءَ غلام جو منهن چپ سان ڏيکيل ڏٺو ته هن کي مون تي ڏاڍو ڪروڙ لڳو. نيٺ ڏاڍيءَ ڏکيائيءَ سان هو ان غلامان ٻاهر نڪتو ۽ وري جو مونکي راجگديءَ تي ويٺل ڏٺائين ته سندس ڪروڙ جي ڪا حد نه رهي. هن مون تي اهو الزام رکيو ته مان پنهنجي ڀاءُ ۽ راجا سان ڊوھ ڪيو آهي، ۽ مان پاڻ راجائي هٿ ڪرڻ لاءِ غلام جو منهن بند ڪري مان ٻاليءَ کي جيئري دفن ڪيو هو. مان ٺهڻا سان هنکي سڀ سچ سچ ٻڌايو پر هو ڪروڙ ۽ جوش ۾ پريل هو ۽ هن منهنجي ڪابه سمجهائي نه ٻڌي. هن مونکي ماري ڪٽي، بي عزتو ڪري ديش نيڪالي ڏني ۽ منهنجي گهر واپس ۽ استوري به ضبط ڪيائين. هن مونکي موت جي سزا ڏني ته ڏني جو مان نيٺ به سندس ڀاءُ هوس. انريٺ مان اُپرو ٿي ٻاليءَ کي مڱل سمجهڻ جي غلطي ڪئي، پر هن ته مونسان وڌو انيائ ڪيو آهي. مونکي هڪ مڱل انسان کان به بدتر ڪيو آهي. انوقت کان وٺي مان گهر ٻار کانسواءِ پٽ ڪندو پيو وٽان ۽ هن رشي موڪل پرڳهت تي اچي رهيو آهيان. جيتوڻيڪ مٿن رشيءَ جي سراپ ڪري ٻالي هتي اچي نٿو سگهي، تنهن هوندي به مان سڌاءِ ٻاليءَ جي ڊپ ۾ وياڪل رهائڻو. هي سوامي! انريٺ بنا ڪنهن اپراڌ جي مان دڪه ڀوڳي رهيو آهيان. ٻاليءَ جو منهنجي دڪه جي نورتي ڪندو. توهان مون تي ڪرپا ڪريو.

سان تہ ديوتاڻن جو راڄ بہ ھٽ ڪري سگھجي ٿو، پوءِ پنهنجو وڃايل راڄ ھٽ ڪرڻ مون لاءِ ڪھڙي وڏي ڳالھ آھي؟ منهنجي وڏي ڀاءُ ٻاليءَ مون کي گھر مان لوڏي ڪڍيو آھي ۽ منهنجي استري بہ ڪسي وينو آھي، مان ان ڪري سدائين ڏکي ۽ مايوس ٿو گذريان. ٻاليءَ سان دشمني پوڻ جي ڳالھ ھنريٽ آھي.

پتا جي مرڻ کان پوءِ ٻاليءَ کي وڏو سمجھي وائون کيس ڪشڪندا جو راجا ٿاڀيو ۽ مان بہ سندس آڳيا ۾ رھي ھن جي سيوا ڪرڻ لڳس. اسانجو ڀاڻڙ ڏاڍو پريم ھوندو ھو پر ھڪ اھڙي غاڻنھي ٿي جو اسان ھڪ ٻئي جا شترو ٿي پياسين. ان ۾ منهنجو ڪو ڏوھ ڪونھي. ڳالھ ھنن آھي تہ ھڪ دفعي ڪنھن سندر استريءَ جي ڳالھ ٿان ٻاليءَ جي مياوي نالي دانءُ سان اچي دشمني پيئي. ھڪڙي رات جو اھو مياوي دانءُ دروازي تي بيھي ٻاليءَ کي ڏوبڊو لڙڻ لاءِ للڪارڻ لڳو. ايمانءِ ٻاليءَ لاءِ اھا للڪار نہ اٿائڻ ناممڪن ھو. ھو جوش ۾ ڀرجي مياويءَ سان لڙائي ڪوڙ لاءِ ٻاھر نڪتو تہ مان بہ ڀرپورس ھن سان گڏ نڪتس. اسان ٻنھي کي ڏسي مياوي اٿي ڀڳو تہ اسان ٻنھي بہ سندس پٺ ورتي. اھو دانءُ ڊوڙندو ڊوڙندو جھنگل ۾ ڇڏھن ھڪ غفا ۾ گھڙي ويو، تڏھن ٻاليءَ مون کي چيو: مان مياويءَ جي پٺيان وڃانئو ۽ جيستائين مان موٽي اچان تيستائين تون ھن غار جي منھن جي رکيا ڪج ۽ ھتان نہ ھٽج.

ائين چئي ٻالي اڪيلوئي اُن اونداهيءَ غفا ۾ پنهنجي شتروءَ پٺيان ڏوڪيندو ويو ۽ مان اُتي بيٺو رھيس. ائين اُتي ترسندي مون کي ھڪ مھينو گذري ويو، پر ٻالي اُن غار مان ٻاھر نہ نڪتو. نيٺ ھڪ ڏينھن اُن غفا مان دانھون ڪوڪون اچڻ لڳيون ۽ رات جي ڌارا وھي ٻاھر آئي ۽ اُنوقت مياويءَ جي گرجنا بہ منهنجي ڪن تي پيئي. مون کي خاطري ٿي ويئي تہ ٻالي مياويءَ ھتان مارجي ويو آھي ۽ مون کي اچي ڊپ لڳو تہ ھتان ھو ٻاھر نڪري مون کي بہ نہ ماري وڃي، سو مان پٺو جي ھڪ وڏي ڇپ سان اُن غفا جو

سان لڳائي لڪشڻ کي چوڻ لڳو:۔ لڪشڻ! جانڪيءَ جي هيءَ چادر ۽ مٿيا ڏس جي هن زمين تي اڇلايا آهن.

لڪشڻ چيو:۔ هي پراڻا! مان جانڪيءَ جا ڪنگڻ ۽ ڪنڊل ته سڃاڻي نٿو سگهان، پر هر روز جو سندس چرڻن ۾ نمودو هوس انلاءِ سندس نوڀر برابر سڃاڻانٿو. *

رامچندر جي اکين مان لڙڪ وهندا ڏسي سگريو چوڻ لڳو:۔ هي ناٺ! توهان ايترو شوڪ نه ڪريو. مونکي هيئنڌر خبر ناهي ته اهو راکشس ڪير هو ۽ سیتا کي ڪيڏانهن کڻي ٿي ويو. پر مان توهان سان ڀرتگيا ٿو ڪريان ته جانڪي توهانکي اوس ڳولهي ڏيندس. هي مٽر! جڏهن توهانجي استريءَ کي ڪو کڻي ويو آهي ۽ توهانکي ڏيندس نيڪالي ملي آهي، تڏهن منهنجي استري به ڪسي ويئي آهي ۽ مونکي به ڏيندس مان لوڏي ڪڍيو ويو آهي. جي نيچ ڄاڻيءَ جو مان هڪ وانر اهو ڏک سھانٿو ۽ همٿ نٿو هاريان ته توهانکي به ايترو وياڪل ٿيڻ نه گهرجي. ڏک ته آتما کي نرڀل ڪندو آهي. سگريو جا اهي آٺ ڏيندڙ وڃن ٻڌي رامچندر کيس چيو:۔ مٽر! تون سیتا جو سماڻ ڌرت ڪڍ. هاڻي اهو ٻڌاءِ ته مان تنهنجي ڪهڙي سھانٽا ڪريان ۽ تنهنجو وڏي ڀاءُ ٻاليءَ سان ڪهڙي سبب وير پيو آهي سو مونکي وسٽار سان ورتڻ ڪري ٻڌاءِ.

سگريو ۽ ٻاليءَ جي وير جو سبب ۽ رامچندر جو ٻاليءَ کي مارڻ جي ڀرتگيا ڪرڻ.

سگريو چوڻ لڳو:۔ هي رگھونات! منهنجا وڏا ڀاڳ آهن جو توهان هتي آتما ۽ مها پراڪرمي پرش منهنجو مٽر ٿيو آهي. توهانجي سھانٽا

❁ नाहं जानामि केयूरे नाहं जानामि कुण्डले ।

नूपुरे त्वमिजानामि नित्यं पादाभिव-

رشي موڪ ڀرڻ جي چوڻيءَ تي سگريو وٺ وٺي آيو. سگريو پنهنجي منترين سميت شري رام جي چوڻن تي سڙ نوائي ٻنهي ڀائرن جو ڏاڍو آدرستڪار ڪيو. انوقت هنومان ٻنهي طرفن جو هڪٻئي کي حال احوال ٻڌايو ۽ اڳتيءَ کي ساڳي رڪي سندن مٿوڻا استاڻن ڪئي.

پوءِ لڪشمڻ پنهنجو سارو ورتائت يعني ٻن ۾ اچڻ جو ۽ سينا جي گم ٿيڻ جو سنڪيپ ۾ ڪري ٻڌايو جو ٻڌي سگريو چوڻ لڳو. هي رڳهونندن! توهان ڪو فڪر نه ڪريو. مان اوس توهان کي سينا هٿ ڪري ڏيندس. هڪ ڏينهن مان پنهنجن منترين سان هتي ويٺو هوس ته ڏٺم ته هڪ راکشس ڪنهن سندر استريءَ کي آڪاس مارڻ ۾ زوريءَ وٺيو ٿي ويو ۽ اها استري ”ههءِ رام! ههءِ رام!“ پڪاريندي ٿي ويئي. ان استريءَ اسان کي ڏسي وڌيڪ زور سان ڏانهن ۽ ڪيڪڙن ڪيون ۽ پنهنجو هڪ وسٽر ۽ ڪي گهڻا اسان ڏانهن هيٺ اڇلايا. آءٌ پايانٿو ته اها اوهانجي استري سينا هئي ۽ وڌيڪ خاطريءَ لاءِ آءٌ توهان کي اهو ڪپڙو ۽ گهڻا ڏيکارين ٿو.

اڪين چئي سگريو پنهنجي غما مان اها پوڻي ۽ ٻه ڪٽي آڻي شري رام جي اڳيان رکيا. پنهنجي پياريءَ سينا جي پوڻي ۽ مٿيا ڏسي رامچندر کي سينا جي ڏکڻ ڏاکڻن جي تصوير اڪين اڳيان ڦرڻ لڳي ۽ هنجي نيٺن مان نير وهڻ لڳو. هو انهن گهڻن کي ڇاتيءَ

جي روپ ۾ آيو آهيان.

هنومان پاڻ اڪائي ٻين جو حال معلوم ڪرڻ ويو هو پر شري رام جي اڳيان هن پاڻ کي وساري ڇڏيو. هنجا اهڙا سڀيتا ڀريل وڃن ٻڌي رامچندر لڪشمن کي چيو: ”پراڻا! هنومان جا وڃن ٻڌي مونکي هن تي پورڻ وشواس ٿيو آهي. هنجي ڳالهائڻ جو سندر نمونو، اُچارڻ جو شق ۽ سويلو ڍنگ ڏسي سمجهجي ٿو ته هو ويدن ۽ وياڪرڻ جو پورو ڄاڻو آهي. وڏي ڀاڱي آهي اهو راجا جنهن وٽ اهڙو آدرشي ۽ قابل ايلچي آهي.“

اهو ٻڌي لڪشمن هنومان کي چيو: ”هي برهمڻ! هي مهاراجا دشرت جو وڏو پٽ شري رامچندر آهي ۽ مان سندس آڳاٽي نڌو ڀاءُ لڪشمن آهيان. منهنجي وڏي ڀاءُ جي ڌرمپٽنيءَ کي اڪيلو ڏسي ڪو راکشس ڪٽي ويو آهي. اسان ٻڌو آهي ته سگريو انهيءَ راکشس جو پٽو لهي سگهندو ۽ اسانکي ٻي مدد به ڪندو. انلاءِ اسين سگريو سان ملاڻ لاءِ هتي آيا آهيون.“

لڪشمن جا اهي سڄا ۽ سول وڃن ٻڌي ۽ پنهنجي پياري ڀروءَ شري رام کي سڄاڻي هنومان هنجي چوڻن ۾ ڪري پيو. هو گدگد وائيءَ سان هٿ جوڙي چوڻ لڳو: ”هي رگهونندن! مونکي چڱيءَ طرح خبر آهي ته توهان پورڻ ڌرماتما آهيو ۽ پرڻويءَ جو بار لاهڻ لاءِ منهن ليلا ڪري رهيا آهيو. اڄ منهنجي جنم جنمانترن جي پيچن جو ڦل مليو آهي جو توهانجو درشن ٿيو اٿم. هي ناٿ! مونکي پنهنجو پيڳت ۽ داس سمجهي سڌاءِ پنهنجي چوڻن ۾ اسٿان ڏيو. هي ڪرپانڌان! سگريو جي استريءَ کي به ٻالي ڦهائي ويٺو آهي ۽ هو ٻاليءَ کان ٻڄي هن ڀرت تي رهندو آهي. هن کي پٽ توهانجي سھائتا جي ضرورت آهي ۽ هو پنهنجا اسنڪيم باندر موڪلي مائا سڀيتا جي ڳولا ڪرائيندو. هاڻي توهان ڪرپا ڪري سگريو سان هلي مرن ڳنڍيو.“

چڱي هنومان ٻنهي ڀائرن کي پنهنجي ڪلهي تي چاڙهي

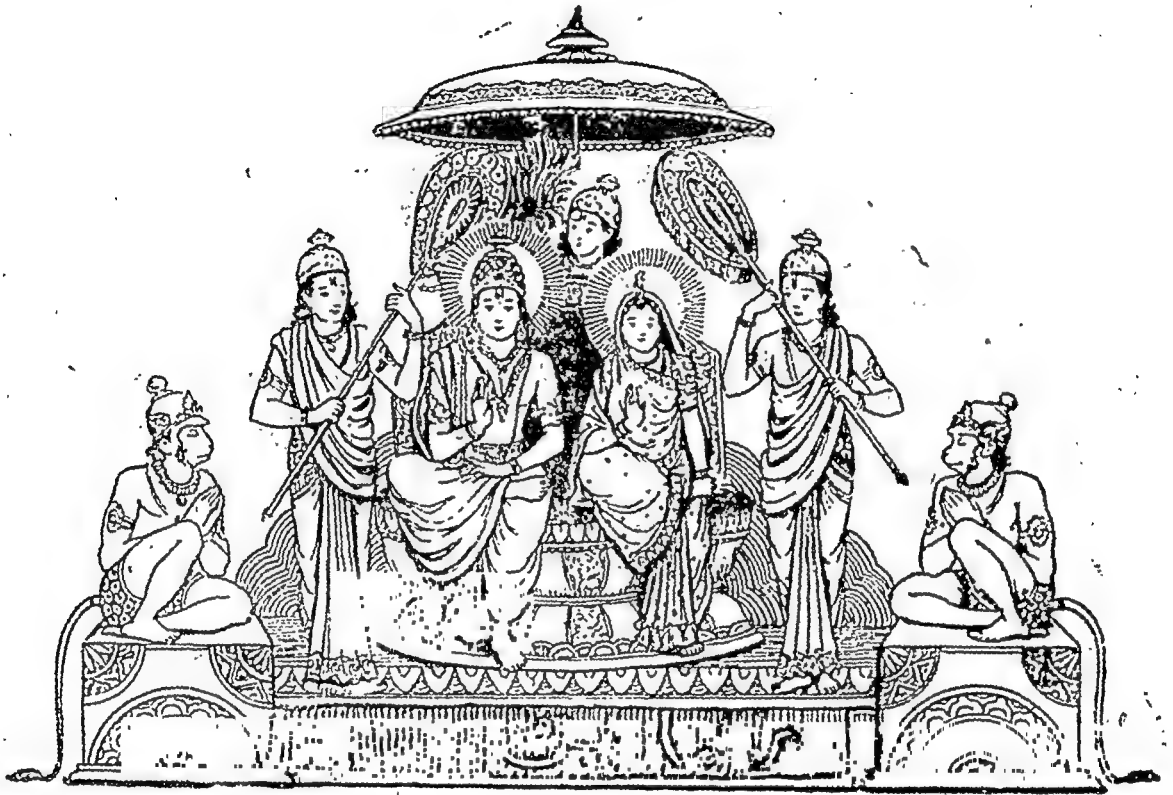
ڪشڪندا جي راجا ٻاليءَ جو پنهنجي ننڍي ڀاءُ سگريو سان ويڙهه پيل هو ۽ هن سگريو کي ديش نيڪالي ڏني هئي. سگريو رات ڏينهن ٻاليءَ جي ٻپ ۾ رهندو هو. ڪنهن رشيءَ جي سراپ ڪري راجا ٻالي رشي موڪل ڀرت تي اچي نه سگهندو هو. تنهنڪري سگريو پنهنجن ڪن چونڊ وفادار سردارن سان رشي موڪل ڀرت تي رهندو هو. رامچندر ۽ لڪشمڻ کي هٿيارن سميت رشي موڪل ڀرت جي ويجهو آيل ڏسي سگريو هيسجي ويو، جو اچي پڙ لڳس ته مٿان ٻاليءَ هنن ٻن سورويڙن کي مون کي مارڻ لاءِ موڪليو هجي. هن پنهنجي ٻڌيمان ۽ ٻلوان منٿري هنومان کي چيو: هي منٿري! ڏس ته سهين ته سامهون جيڪي ٻه قدار جوان، جي روپ ۽ ٻل جا پنڊار آهن، سي ڇا لاءِ هن ڀرت تي اچي رهيا آهن! تون هڪ برهمڇاريءَ جو روپ ڌاري ڪانڊن وڃي حال احوال پڇ ۽ جلدي اچي مون کي ٻڌاء. جي هي ٻئي جوڌا ٻاليءَ جا موڪليل هجن ته مان هيءُ ٻهڙو يڪدم ڇڏي ٻئي ڪيڏانهن هليو وڃان.

سگريو جي انهيءَ آڳيا موجب هنومان هڪ برهمڇاريءَ جي روپ ۾ ٻنهي راجڪمارن وٽ آيو ۽ کين ڀرڻام ڪري پڇڻ لڳو: آريه! توهين ٻئي مها ڀراڪرمي ۽ برهما وشنو مهيش سمان مها ٽيڄسوي ڪير آهيو ۽ هن ٻن ۾ ڇا لاءِ آيا آهيو؟ مها ٻلوان هوندي به توهان ڪومل سرير آهيو. توهان راجائي ڪوڙ يوگيه آهيو، پوءِ به توهان گيرو ڪپڙا پهرين هن ڏکيءَ اُس ۾ ڇا لاءِ گهمي رهيا آهيو؟ توهانجي سر تي آهن جتانئون ۽ توهان ٽپسوين جي ويس ۾ آهيو ته به توهان استر شستر ڇا لاءِ ڪنيا آهن؟ ديوتائن سمان توهانجي شويلا، ٽيڄ ۽ ڀراڪرم ڪري هن استان جي شويلا وڌي ويئي آهي. ظاهر آهي ته توهانجو جنم ڪنهن راجائي ڪل ۾ ٿيو آهي پر توهانجو ٽپسوين جو ويس ڏسي عجب ٿو لڳي. مان هڪ وانر آهيان ۽ منهنجو نالو هنومان آهي. منهنجو سوامي سگريو ڏکڻ ڀريا ڏينهن گذار ۾ هيو آهي. مان هنجي آڳيا موجب ئي توهان وٽ برهمڇاريءَ

شري ٿلسي رامائن

ڪشڪڻ ڪانڊ

شري رام لڪشمڻ جو سگريو سان هٿوڙا رکڻ.

कुन्देन्दीवर सुन्दरावतिबलौ विज्ञानधामावुभौ
शोभाढ्यौ वरधन्विनौ श्रतिनुतौ गोविप्रवृन्दप्रियौ ।
मायामानुषरूपिणौ रघुरौ सद्धर्मवर्मौ हितौ
सीतान्वेषणतत्परौ पथिगतौ मुक्तिप्रदौ तौ हि नः ॥

ڪنڊ پشپ ۽ نيل ڪهل سان سندر گوري ۽ سانوري رنگ
وارا، مها بلوان، وڪيان جا ڌار، شويپا جا پندار، ڏنڻ ڌارين ۾ سریش،
جنهنجي ويد آستتي ڪن ٿا، گڏو برهمڻن جا پيارا، مایا سان منش
جو روپ ڌار ٿي ڪيل، سریش ڌرم جا ڪوچ، سڀني جا هٿڪاري،
شري سیتا جي تلاش ۾ گهمندڙ، رگهوڪل شرومڻي شري رام ۽ لڪشمڻ
نشچيم سان اسانکي ڀڳتي دان ڪن.

آهن. انهن ۾ شردا ڪميا، مٿوڻا، ڏيا، پرسنتا ۽ منهنجي چرڻن ۾
 نشڪپٽ ڀرير رهندو آهي ۽ پلجي ڪري به ڪمارگ ڏانهن پير نه کڻندا
 آهن. هوسدا ۽ منهنجا ڪڙ ڳائيندا رهندا آهن ۽ بنا ڪنهن مطلب جي
 پين جو آپڪار ۽ سيوا ڪندا رهندا آهن.

دين ٻنڌو ڀڳوان جي مک مان ڀڳتن جا ڪڙ ٻڌي نارد ڏاڍو ڀرسن ٿيو
 ۽ شري رام ڇنڊر جي چرڻن ۾ وارنوار سر نوائي ٻوهر لوڪ ڏانهن روانو
 ٿيو. تلسيداس ٿو چوي ته اهي منس ڌنڀ آهن جي سدا ۽ رام جي رنگ ۾
 رتل رهن ٿا. جيڪي شري رام جو ڀڄڻ ڪن ٿا سي وٽوڳهه ڇپ ۽ جوڳهه
 ڪهاڻ ڪانسواءِ ڀڳوان کي ڀروايت ڪن ٿا.

दीप सिखा सम जुबति तन मन जनि होसि पतंग ।

भजहि राम तजि काम मद करहि सदा सतसंग ॥

جوان استرڀن جو شرير ڏيئي جي لاڻ مڻل آهي، هي من! تون
 انهن جو پٽنگ نه بڻج. ڪام ۽ اهڻڪار ڇڏي شري رام جو ڀڄڻ ڪر
 ۽ سدائين ست سنگ ڪر.

ارڙيم ڪانڊ سمايت.

رامايٹ

پر ڪام ڪروڙ آدي دشمن نه ٻنهي ڪي ڏس لاءِ ساڳيا ئي آهن. پڳت جي دشمنن کي مارڻ جي ڏهيواري مون تي آهي. گيانءِ جي دشمنن کي ناس ڪرڻ جي ڏهيواري مون تي ناهي. ڪري ٻڌيمان منش گيان پراپت ڪري به منهنجي پڳتي ڪندا هندا آهي.

هي نارد! ڪام ڪروڙ لوپ موهر اهنڪار جي ڀرپل سڻا آهي. منهن ۾ مايا جي ساڪيات هورتي آهي استري جا مها دم ڏائي آهي. چپ ٽپ نيم ۽ ٻيا ڌرم اُنجي ڪري ناس ٿين ٿا. جوان استري سڀني اوڳڻن جو مول ۽ دڪن جي ڪاڻ آهي. انڪري مون توکي رواءِ ڪرڻ کان روڪيو هئو.

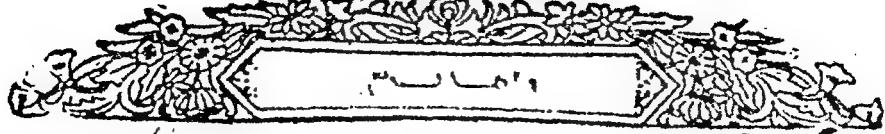
شري رامچندر جا اهي وچن ٻڌي نارد جو من ڀرجي آيو ۽ هو سوچڻ لڳو ته آها! اهڙو ٻيو مالڪ ڪهڙو هوندو جيڪو پنهنجي سيوک جي ڀلائيءَ لاءِ ايتري ڳڻتي رکندو هجي. جيڪي منش اهڙي مالڪ جو پيچن نٿا ڪن سي سچ پچ مورڪ ۽ اڀاڳا آهن. پوءِ هٿ جوڙي چوڻ لڳو: هي جنم مرڻ جي چڪر کي ناس ڪرڻ وارا منهنجا نات! هاڻي ڪرپا ڪري سنئن جا لڪش ٻڌايوم.

شري رامچندر چيو: هي مني! ٻڌ ته مان سنئن جي ڪهڙن گڻن ڪري انهن جي وس ۾ رهائڻو. اُهي سنٽ، ڪام، ڪروڙ، لوپ، موهر، اهنڪار ۽ ايرڪا انهن ڇهن وڪارن کي جيتين ٿا. پاپ رهن، اڇا رهن، سڀ ڪجهه تياڳ ڪندڙ، اندر ٻاهر پوٽر، آندڻ مڱڻ، اڻاڻهه گيان وارا، لوپ رهن، ٿورو ڪائيندڙ، سڃا، ڪوي، ودوان، يوگي، من جي مٿان سدائ ساودان، ٻئي کي مان ڏيندڙ، ڏيرجوان، ڌرم جي ڌرم کي ڄاڻندڙ، گڻن جا پندار، سنساري ڀرينچن کان پري آهن. منهنجي چوڻ ڪمن کانسواءِ انهن جي پنهنجي ڏيهه ۽ گهر به ممتا نٿي رهي. هو نيتي ۽ نياءَ جو ڪڏهن به تياڳ نٿا ڪن. هو سرل سپاءِ جا، هيٺن جا هورا، ۽ سڀني سان ڀرپور رهندڙ آهن. چپ، ٽپ، ورت، سنجم ۽ نيم سان پڳوان جي رنگ ۾ رتا رهندا.

عجيب اسرار مايا ۾ منجهي نٿو. هيءُ جڳت سڀني ۽ هڪ طلسم مثل ڪوڙو آهي ۽ اُن ۾ هريءَ جو پڇڻ ئي سٺو آهي.

اُنوقت نارد ويچار ڪيو ته منهنجي سراپ ڪري ئي ڀڳوان هيڏا ڏک ڏاڪڙا ڏسي رهيو آهي انڪري هن وقت اهڙي ڀڳت وٺس ڀڳوان سان ملڻ گهرجي. اهو سوچي نارد ويٺا وڃائيندو اچي اُن وٽ هيٺ پهتو جتي رامچندر ۽ لڪشمڻ ويٺا هئا. نارد کي ڏاڍي آدر ستڪار سان شري رام پنهنجي پاسي ۾ ويهاريو ۽ لڪشمڻ سندس چوڻ ڏوتا. نارد هٿ جوڙي ڀڳوان جي اُستتي ڪري چوڻ لڳو: هي سواهي! مون کي هڪڙو ور ڏيو ته جيئن ٽيڪ ڀڳوان جا انيڪ نالا آهن ۽ اُهي هڪ ٻئي کان وڌيڪ آهن پر هي نات! انهن سڀني ۾ رام جو نالو سڀني نالن کان سرس ٿئي. توهانجي ڀڳتي پورڻا جي رات آهي جنهن ۾ ”رام“ جو نام پورڻ چنڊ سمان ٿئي ۽ ٻيا نالا تارن سمان ٿي ڀڳتن جي هڙدي روپي نرمل آڪاش ۾ واسو ڪن.

اهو ٻڌي ڪرپا ساگر رڳهونائت هرکي چيو ”اڳين ئي ٿيندو.“ اُنوقت ڀڳوان کي پرسن ڄاڻي نارد پڇيو: هي ڀڳون! جڏهن مان توهانجي مايا ۾ ڦاسي واهم ڪرڻ ٿي چاهيو تڏهن مون کي واهه ڪرڻ چو نه ڏنو؟ ناحق پاڻ کي سراپ ڏٺاري هن مصيبت ۾ ڦاسايو. شري رامچندر ورائيو: هي مني! ٻڌ، جيڪو منش ٻيا سڀ آسرا ڀروسا ڇڏي هڪ منهنجي ئي شرڻ وٺي ٿو، تنهن جي مان اهڙيءَ ريت سنڀال ڪندو آهيان جڏهن ماما پنهنجي ننڍي ٻار جي ڪندي آهي. اڻڄاڻ ننڍڙو ٻالڪ جڏهن باهه يا نانگ ۾ هٿ وجهندو آهي ته ماما ٻوڙي وڃي هن جي رکيا ڪندي آهي. سياڻو ٿيڻ تي ماما پٽ سان پيار نه ڪندي آهي پر ننڍي ٻار وانگر هن جي بچائڻ جي چنتا نه رکندي آهي، ڇو جو هو ماءُ تي ڀروسو نه رکي پنهنجي رکيا پاڻ ڪندو آهي. گياني منش منهنجي وڏي پٽ سمان آهن ۽ تو جهڙا ڀڳت منهنجي ننڍي ٻالڪ سمان آهن. منهنجي ڀڳت کي رڳو منهنجو ئي ٻل ۽ ڀروسو آهي ۽ گيانيءَ کي پنهنجي ٻل جو ڀروسو

تلسيداس چويٿو: هي منشو! انيڪ قسمن جي ڪمن ۾ پاڻ اڻڪاڻ
ڪري، اڌ ۾ ۽ نانا پرڪارن جي مٿ مٿائون ڪري نيٺ شوڪ پيدا
ٿئي ٿو، سو به تيا ڳيو ۽ دري وڌو اس رکي شري رام جي چرٽن ۾ ڀر ڀر
رکو. ڀلا! جنهن نيچ ذات واريءَ ۽ ڀاڄن جي کاڌ استريءَ کي به
تاري ڇڏيو، اڙي مها مورڪ من! تنهن سڪم داڻا ڀرڻ ۽ ڪي وساري
توڪي شانتِي ڪٿان ملندي؟ اُهي لوڪ ڪهڙا نه نڀاڳا آهن جي ڀڳوان
کي ڇڏي وڃن ۽ ڦاٿا رهن ٿا.

تنهن کانپوءِ رام چندر ۽ لڪشمڻ اهو آشرم ڇڏي ڀمپاسر جو ڪنارو
وٺي رشي موڪ ڀرڻ ڏي هليا. ڀمپاسر جي ڪناري تي انيڪ
گهاٽا وڻ هئا جن تي ويهي پڪي سندر ٻوليون ٻولي رهيا هئا. اُهي
وڻ ميون جي بار سان ڀرتوئيءَ تي ائين ڇهي رهيا هئا جڏهن ست
پرسن ڪي دن سهڻا ملندي آهي ته ڏٺڻ سان جهڪجي ويندا
آهن. سروور ۾ رنگ ۽ بونگي ڪم گل ٿريل هئا ۽ بدڪون ۽ هنس
تري رهيا هئا. اهڙي من موهيندڙ سروور جي نرمل جبل ۾ شري
رام چندر ۽ لڪشمڻ سنان پاڻي ڪري هڪڙي وڏي وڻ جي ڇاڙا ۾
آرام سان اچي ويٺا. شري رام چوڻ لڳو: هي لڪشمڻ! ڏس ته سهين
ته جا استري ڀاپ ۽ ڌڪ جو مول آهي سا به تپسيا ۽ گيان جي ڪري
ڪيئن نه سڪم جو روپ ٿي پاڻ تاري ۽ ڀين ڪي به تاري ٿي.
ڪامديو استريءَ روپي دور ۾ رشين منين ۽ سنساري جيون ڪي ٻڌي
نرڪ ڏانهن گهلي رهيو آهي. استري هڪ اها اگني آهي جنهن ۾ انيڪ
جوگين جا چپ ٽپ جلي خاڪ ٿي وڃن ۽ رواجي منش به ڪار جي مد
۾ جلندا رهن ٿا. پر اُها ئي استري شريءَ ۾ مثل پنهنجي تپسيا ۽ پڳتيءَ
ڪري ڀرم ڀڄ پائي ٿي ۽ ڀين استرين کي به مارڻ ڏيکاري ٿي.

شوجي ٿو چوي ته هي ڀاروتي! شري رام چندر تنهن ڪٿن کان
پري، سرووپاڪ انٿريامي ۽ سڄي جڳت جو مالڪ آهي. هن جي
دنيا سان ئي ڪار، ڪروٽ، لوپ، موهر، اهڙڪار ۽ مايا کان جيو آجور رهي
ته ۽ ماد ۾ نٿو راج ڀڳوان جنهن تي پرسن ٿيٿو سو ان جي

رهندو هو ۽ مان سندس سبوا ڪندي هئس. هو ترڪال درشي هو ۽
 مونکي چئي ويو ته پگوان وشتو ڌرم جي رکيا لاءِ رامچندر جي روپ ۾
 اوتار ڌارڻ ڪيو آهي ۽ هو منس ليلا ڪندو هن آشرم ۾ به پڌار بو. تڏهن کان
 وٺي مان توهانجي راهه ڏکيندي رهي آهيان. اڄ منهنجا ڀاڳم
 اُڏيه ٿيا آهن جو ساڪيات ڀرماتما مون وٽ آيو آهي. مان نيچ ذات،
 مورڪ ۽ اڌم استري ڪهڙي زبان سان توهانجي آستتي ڪريان؟
 اهو ٻڌي شري رام چيو: هي ديوي! تنهنجي گروءَ جي مڙها
 بيشڪ مهان آهي جنهنڪري هن آشرم ۾ هرڻ ۽ شينهن به رلي ملي
 گهمي رهيا آهن. اها به اچرج جهڙي ڳالهه آهي جو تپسيا ۽ گيان سان
 گڏ تو ۾ پڳتي پڻ آهي. پگوان وٽ ته جات، پات، ڪل، ڌرم
 وڌائي، ڌن، ٻل، گل ۽ چترائيءَ جو ويچار آهي ئي ڪونه. اُنکي
 پراپت ڪرڻ لاءِ ته رڳو پڳتي گهرجي. پڳتي نون پرڪارن جي
 آهي. هڪ سنتن جو سنگم، ٻيو ڪٿائين ٻڌڻ ۾ پريت، ٽيون
 گروءَ جي چوڻن جي سبوا، چوٿون پگوان جا گل ڳاڻڻ، پنجون نام
 جو جپ ۽ پڇن ڪرڻ، ڇهون اندرين جو دمن ۽ ويراڳ، ستون
 سچي جڳت ڪري پگوان ۾ ويادڪ ڏسڻ، اٺون سنڌوش ۽ نائون
 پرڪار آهي هردي ۾ پگوان تي ڀروسو رکڻ ۽ ڪنهن به حالت ۾ خوشي
 يا رنج نه ڪرڻ. انهن نون پرڪارن مان جي هڪ پرڪار جي پڳتي
 به ڪنهن ۾ هوندي سو ڀرم پڌ ۽ شائتيءَ کي پراپت ڪندو. تو ۾ ته
 نون پرڪارن جي پڳتي آهي انلاءِ جا گتي يوگين لاءِ درلپ آهي سا
 اڄ-تو لاءِ سولي ٿي پيئي آهي. هاڻي ٻڌائين ته سينا جو ٽوڪي ڪو
 سڌ سماءُ آهي ڇا؟

رامچندر جا اهي وچن ٻڌي شري ڏاڍو ڀوسن ٿي ۽ کيس رشي
 موڪ پريت تي وڃي سگريو سان مٿو ڳنڍڻ جي صلاح ڏنائين.
 پگوان جو درشن ڪري شريءَ جو منورث ڀورو ٿيو هو ۽ هو پگوان
 جي چرڻ ڪمڻ کي هردي ۾ ڌارڻ ڪري پنهنجي تپسيا جي ٻل
 سان يوڳم اڳنيءَ سان ديهه کي تياڳي پگوان ۾ لين ٿي ويئي.

رهندو هو ۽ مان سندس سڀوا ڪندي هئس. هو ٽرڪال درشي هو ۽
مون کي چئي ويو ته ڀڳوان وشو ڌرم جي رکيا لاءِ رامچندر جي روپ ۾
اوتار ڌارڻ ڪيو آهي ۽ هو منس ليلا ڪندو هن آشرم ۾ به پڌار بو. تڏهن کان
وٺي مان توهانجي راهه ٽڪيندي رهي آهيان. اڄ منهنجا ڀاڳم
اڏير ٿيا آهن جو ساڪيات پرواڻا مون وٽ آيو آهي. مان نيچ ذات،
مورڪ ۽ اڌم استري ڪهڙي زبان سان توهانجي اُستتي ڪريان؟

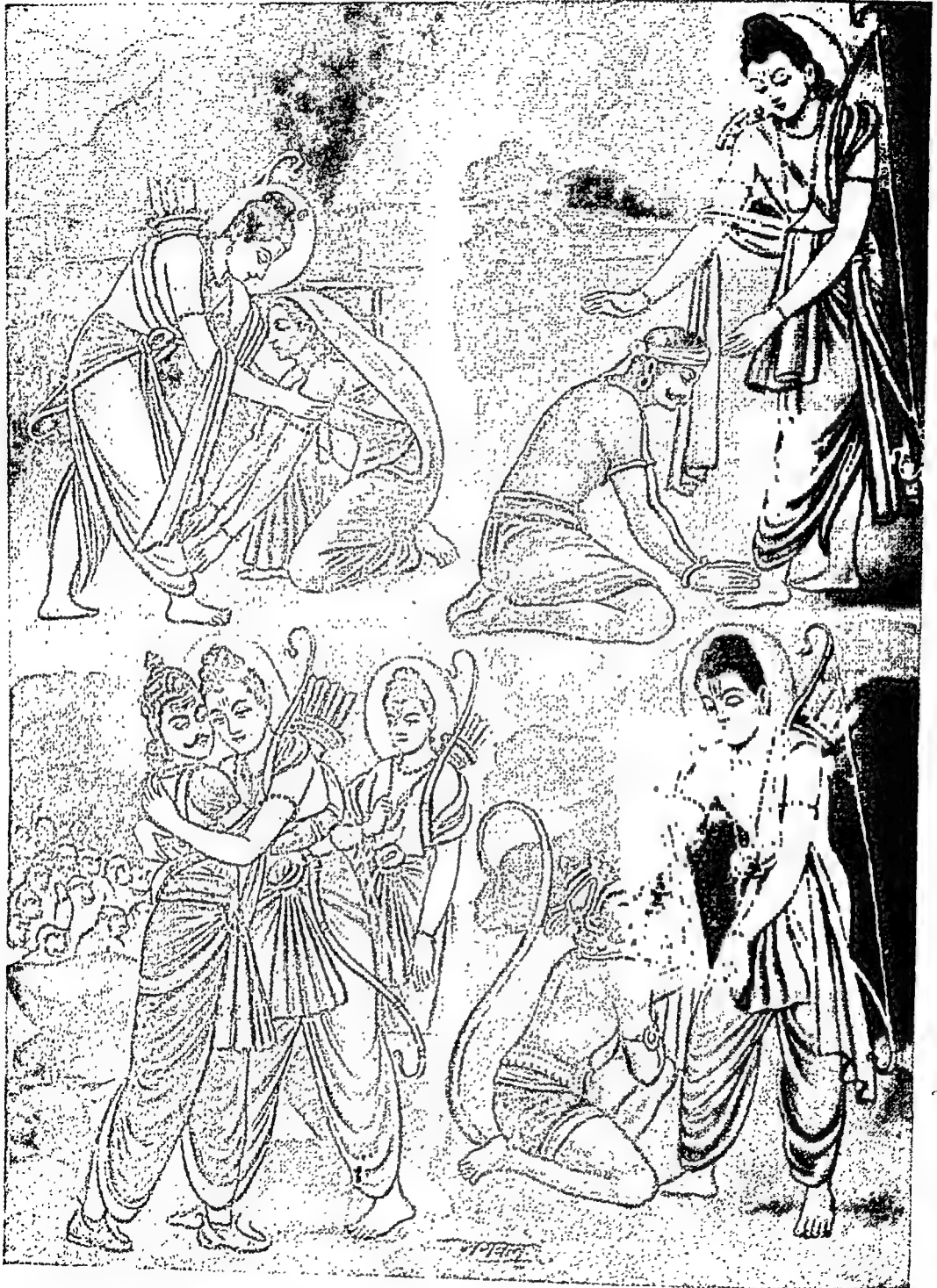
اهو ٻڌي شري رام چيو: هي ديوي! تنهنجي گروءَ جي مهلا
بيشڪ مهان آهي جنهنڪري هن آشرم ۾ هرڻ ۽ شينهن به رلي ملي
گهمي رهيا آهن. اها به اچرج جهڙي ڳالهه آهي جو تپسيا ۽ گيان سان
گڏ تو ۾ ڀڳتي پڻ آهي. ڀڳوان وٽ ته جات، پات، ڪل، ڌرم
وڌائي، ڌن، ٻل، گڻ ۽ چترائيءَ جو ويچار آهي ئي ڪونه. اُن کي
پراپت ڪرڻ لاءِ ته رڳو ڀڳتي گهرجي. ڀڳتي نون پرڪارن جي
آهي. هڪ ستنن جو سنگ، ٻيو ڪٿائن ٻڌڻ ۾ پريت، ٽيون
گروءَ جي چرڻن جي سڀوا، چوٿون ڀڳوان جا گڻ ڳائڻ، پنجون نام
جو جپ ۽ ڀڄڻ ڪرڻ، ڇهون اندرين جو دمن ۽ ويراڳ، ستون
سڄي جڳت کي ڀڳوان ۾ واپاڪ ڏسڻ، اٺون سنتوش ۽ نائون
پرڪار آهي هوندي ۾ ڀڳوان تي ڀروسو رکڻ ۽ ڪنهن به حالت ۾ خوشي
يا رنج نه ڪرڻ. انهن نون پرڪارن مان جي هڪ پرڪار جي ڀڳتي
به ڪنهن ۾ هوندي سو ڀرم ڀڌ ۽ شائستيءَ کي پراپت ڪندو. تو ۾ ته
نون پرڪارن جي ڀڳتي آهي انلاءِ جا گتي يوگين لاءِ دراپ آهي سا
اڄ-تو لاءِ سولي ٿي پيئي آهي. هاڻي ٻڌائينم ته سڀتا جو توکي ڪو
سڌ سماءُ آهي ڇا؟

رامچندر جا اهي وچن ٻڌي شهري ڏاڍو پوسن ٿي ۽ کيس رشي
موڪ پريت ٿي وڃي سگريو سان مٿرنا ڳنڍڻ جي صلاح ڏنائين.
ڀڳوان جو درشن ڪري شهريءَ جو منورث پورو ٿيو هو ۽ هو ڀڳوان
جي چرڻ ڪملن کي هوندي ۾ ڌارڻ ڪري منهنجي تپسيا جي ٻل
سان يوگم اگنيءَ سان ديهه کي تياڳي ڀڳوان ۾ لين ٿي ويئي.

شري ٿاڻسي راڌاڻي

اچوڪ مهاتو

پڌاڻي شهري

راڪش واپيش

واڙ سگراو

شري راجو جو سومي سان ٿرير

پيدائش شريءَ جي ڀڳتي

ڪنٺ جي چوڻ موجب شري رام ۽ لڪشمڻ رشي موڪ ڀربت
ڏانهن هليا ۽ واٽ تي اچي ٻه پاسو جي ڪناري پهتا. اُن سندر
سروور جي ڪنڌي تي مهرشي مٽنگ جي آشرم ۾ ڀڳتڻ شري رهندي
هئي. هوءَ پيان جي شودر ڪل ۾ ڀڳدا ٿي هئي پر پنهنجي تپسيا
۽ ڀڳتيءَ ڪري اوج سڌ اوستا کي ڀراپت ڪيو هوئين. هن جڏهن
شري رام ۽ لڪشمڻ کي ايندو ڏٺو ته ڊوڙي وڃي راه-چندر جي چرڻن
تي ڪري ۽ ڀريم ۾ اهڙي ته مڱن ٿي ويئي جو واٽان ڪجهه به نه
اُڪليس ۽ وري وري چرڻن تي ڪريو ٿي پيئي. نيٺ ڏيرج ڌري،
جل آئي، سندس چوڻ ڏوڏائين، ٻنهي ڀائرن کي سندر آسڻ تي
وهاريائين ۽ گهڻي رسيلا ڦل ڦول آئي اڳيان رکيائين، جي شري
رام ڏاڍي ڀر-مر سان کاڌا.
اها ڪٿا ڀرست آهي ته ڀريم
وس شريءَ جا جوڻا پير پڳوان
کاڌا. اُن پيٽي پڳوان کي
چونڊي رڳو مٺا پير ڪارائڻ
ٿي چاهيا سو پيرن ڏيڻ کان
اڳ-هر پئي پاڻ پير چڪيائين.
پڳوان ته آهي ڀريم جو بکيو
سو آهي پير ڪائيندو ويو. پوءِ
شري هٿ جوڙي چوڻ لڳي:-
هي ناٺ! اڄ توهانجو درشن
ڪري منهنجي تپسيا، جنم ۽
گرو سبوا سڦلي ٿي. منهنجو
سورڳواسي گرو مهرشي مٽنگ
هن گهائي بن ۾ هن آشرم ۾

۾ وجهڻ لڳو ته ٻنهي
ڀائرن ڦڙڻيءَ سان تلوارن
سان سندس ٻئي ٻانهون
ڪپي ڇڏيون. مرن وقت
ان راکشس کين وينتي
ڪئي ته سندس اگني
سنسڪار ڪيو وڃي.

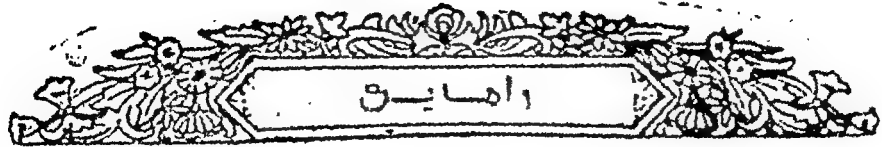

جڏهن ٻنهي راجڪمارن
چڪيا ٺاهي اُن پيانڪ
راکاس جو اگني سنسڪار
ڪيو تڏهن اُن اگنيءَ
مان هڪ سندر تيجسوي
گندڙو نڪتو جو رامچندر
ڪسي هٿ جوڙي چوڻ

لڳو: هي رڳو نندن! مان اڳ ۾ گندڙو هوس، پر پنهنجي دشتتا وس
رشين منين کي پيو آزاريندو هوس، تنهن تي درواسا رشيءَ مون کي
سراپ ڏنو هو تنهنڪري مون کي ڪٻنڌ نالي راکشس جي پينڪر
جوڻ ملي. اڄ توهانجي ڪرپا ڪري مون کي انهيءَ بچڙيءَ جوڻ
مان چوڻڪارو مليو آهي. ان اڳڪار جي بدلي مان توهان کي هڪ
سني صلاح ڏيان ٿو. توهان رشي موڪل پربت تي وڃي بڌيمان
سگريو سان مٿڻا ڳنڍيو، سنسار جي ڪاٻه ڇڳهه هن کان ٻجهي ٺاهي
۽ هو ضرور توهان کي سيتا هٿ ڪري ڏيندو. هن کي توهان جي ۽
توهان کي هن جي ضرورت آهي.

ائين چئي ڪٻنڌ پنهنجي اصلوڪي گندڙو جي سندر ڏيهه ڌاري
گندڙو لوڪ ٻڌاريو.

سمان هٿ گهمايو، جنهنڪري جٽايوءَ جي سڀ پيڙا دور ٿي ويئي ۽
 هو چوڻ لڳو: - رڳو نندن! سيتا کي راوڻ زوريءَ کڻي وڃي رهيو هو
 ته مون کيس ڇڏائڻ لاءِ هن سان گهٽ ريت ڪئي، پر هڪ طرف هيو
 هيءُ ٻيو شري، ٻئي پاسي هو جڳهه وڃي راوڻ. منهنجي هٿي جهنب
 ۽ چنبا، هن وٽ هئا تيز هٿيار ۽ رڪ جي زهر سان ڍڪيل برجستو
 شير. هن منهنجا ڪنڀ ۽ پير ڪپي ڇڏيا ۽ سيتا کي کڻي آڪاش
 ۾ ڏکڻ ڏسا ڏي اڏامي ويو. سيتا راوڻ جي اڳيان ڪوڙي وانگيان
 ڏکي رهي هئي. توهين ڏکڻ ڏسا ڏانهن وڃي سندس رکيا ڪريو.
 مان توهان کي اهو سماچار ٻڌائڻ لاءِ پنهنجا پراڻ روڪي رکيا هئا.
 ۽ هاڻي مان وڌيڪ نه جيئندس.

اهو ٻڌي رام چندر جي اکين ۾ جل ڀرجي آيو ۽ هو چوڻ لڳو: -
 تو پنهنجي سریشٺ ڪرم ڪري اُتر گتي پاتي آهي.

परहित बस जिन्ह के मन माहीं।

तिन्ह कहं जग दुर्लभ कुछ नाहीं ॥

جنجي هڙدي ۾ ٻين جو اُپڪار وسيندو انهن لاءِ جڳت ۾ ڪجهه
 به درلڀ ناهي. هي پيارا! توهان بلاشڪ هيءُ شير ڇڏي سورگ
 ٻڌاريو پر اُتي پتائجي کي سيتا هرڻ جي ڳالهه نه ڪجو. جي مان رام
 آهيان ته راوڻ پنهنجي ڪٽنبين سميت پاڻ وڃي اها خبر پهچائيندو.
 اُنڪاڻيوءَ جٽايوءَ رام چندر جي هٿن ۾ ئي پراڻ ڏنا ۽ رام چندر
 سندس ڪيل اُپڪار لاءِ پنهنجي مائٽ سمان سندس اگني سنسڪار
 ڪيو. پوءِ هو ٻئي پائر سيتا جي ڳولها ۾ ڏکڻ ڏسا ڏانهن هليا ته هڪ
 گهاٽي جهنگل ۾ ڪنڊ نالي هٿبٽناڪ راکشس ڏٺائون. اُن راکشس
 کي رڳو ڏٺو هو، جنهن ڪنڊن جهڙا ٽڪا وار هئس. هن جي چاٽيءَ
 ۾ هڪ اک هئي ۽ هنجو منهن اڏو ته وڏو هو جو رچن، شينهن ۽
 هرڻن کي پڪڙي وات ۾ وجهي چٻاڙي کائيندو هو. هو پنهنجن
 ٻنهي ڊگهين ٻانهن سان شري رام ۽ لڪشمي کي پڪڙي پنهنجي وات

ڪندا ته پنهنجي استريءَ کي راکشس هٿان مارائي رام اڪيلو واپس وطن وريو آهي. هاءِ! ماڻا ڪوشليا ۽ راجا جنڪ کي ڇا وڃي چوندس! لڪشمن ڇيو. هي پراڻا! دل نه لوڙهيو. همٿ ۽ دري سنڪاپ وارا ماڻهو پنهنجي بد قسمت کي به خوش قسمت ۾ بدلي سگهندا آهن. هن ريت بي سود دم ۾ ڳوڻ کان بهتر آهي ته همٿ ڪري سڀني جي ڳولها کي لڳي وڃون.

ان ريت لڪشمن رامچندر کي آڻت ديڻ لاءِ وس هلايا، پر اهي سڀ بي سود ٿيا. هو وري به هرڻن جي هڪ ٽوليءَ کان سڀني بابت پڇڻ لڳو. راڻ جو سڀني کي کڻي وڃڻ انهن مرڳهن ڏٺو هو، سو هو آڪاش ڏي منهن ڪري ڏکڻ ڏسا ڏانهن هلڻ لڳا. انهيءَ تي شري رام ۽ لڪشمن به ڏکڻ طرف هليا ته ٿورو اڳتي کين راڻ ۽ جتايوءَ جي ڀٽ جا اهڃاڻ نظر چڙهيا. اُتي هڪ رت جا ڀرزا پيا هئا، خچرن ۽ سارڻيءَ جا لاش پيا هئا ۽ هڪ وڏو ڏنڻ پڳو پيو هو. اها ڳالهه ٻڌي ٿي ته اُتي کي پاڻ ۾ وڙهيا هئا. اُنهي چوڌاري هنن کي سڀني جي نڍن پيرن جي پوئتان ڪنهن راکشس جي وڏن پيرن جا نشان به ڏسڻ ۾ آيا ۽ سڀني جي ويڻيءَ مان ڪريل گل پڻ لڌائون! اهي ڏسي شري رام وياڪل ٿي چيو: لڪشمن، ڏس! سڀني هتي پاڻ بچائڻ لاءِ پڳي آهي ۽ راکشس هتي کيس جهليو آهي. سڀني جو نرم نرم ماس کائڻ لاءِ راکشس هنجي پوئتان ائين ڪڍ پيو آهي جنهن کي خونخوار جانور پنهنجي شڪار جي ڪڍ پوندو آهي.

رامچندر بلاڪل نراس ۽ وياڪل ٿي پيو ۽ لڪشمن هن کي ڏيرج ۽ شانتِي ڏيندو رهيو. اڃا ٿورو اڳتي وڌيا ته جتايوءَ جو چچريل ۽ لهوڇاڻ پيل شرير ڏٺائون. هنجا ڪنڀ ۽ پير پري پيا هئا ۽ هو پويان پساهه کڻي رهيو هو.

رامچندر وڃي جتايوءَ کي کنيو ۽ سندس سر ڏي پنهنجو ڪمڻ

ڳاله پيرائتي ڪري ٻڌائي. شري رام دلگير ٿي چيو ته ”چنتا ۽ ڪروڙ جي وس ٿيل استريءَ جي ڪجهه به چوڻ تي توکي خيال ئي نه ڏيڻ ڪپندو هو ۽ هن کي اڪيلو ڇڏي تو عقل جي برخلاف ڪم ڪيو آهي.“ ائين ڳالهائيندي ٻئي ڀائر ڊوڙ ڏنا ڊوڙ ڏنا اچي پنڇوڻيءَ ۾ پهتا، جتي ڏٺائون ته سیتا

نهي ئي ڪانه ۽ ڪتيا جي سڄي سوييائي گهر ٿي ويئي آهي. پوءِ ته شري رام ورلاپ ڪندو ڊوڙي ڊوڙي سیتا کي چوٽ-رف ڳولھڻ لڳو، ڦلن ڦولن واري بن ۾، تلاؤ تي، پرڻ تي، گوداوريءَ تي ۽ ٻيو به جتي ڪٿي رامچندر پنهنجي پٽيءَ کي ڳولهيو پر جڏهن ڪٿي به پتو ڪين پيس، تڏهن وڻن وڻن ۽ ڀنڀن ڀنڀن کان سیتا بابت پڇڻ لڳو. ان-ريٽ رامچندر گهڻو ئي

وقت روئندو ۽ پٽڪندو رهيو ۽ نيٺ زمين تي ڪري پيو ۽ سڌا ڀري هاءِ سیتي! هاءِ سیتي! چوڻ لڳو.

رامچندر کي اهڙو بيحال ڏسي لڪشھڻ کي ڏاڍي چنتا ٿي ۽ هو رامچندر کي دلداري ڏيڻ لڳو. پر ته به شري رام جي هن کي ڌيرج نه آيو. هو چوڻ لڳو: هي لڪشھڻ! سیتا ته ڪٿي به ڏسڻ ۾ نٿي اچي. راکشن پڪ سان اسان کان بدلو چڪايو آهي جو هن اڪيليءَ کي پڪڙي ٽڪر ٽڪر ڪري کائي ڪپائي ڇڏيو هوندائون. هاءِ! هوءَ اُنوقت ڪيئن نه ڪنهندي ۽ رڙندي هوندي! هاڻي مان ڪم منهن کڻي ايوڌيا ويندس؟ سڀ لوڪ مون تي چٿرون

۾ اڪيچار سون ۽ چاندي، اڪت جواهر ۽ رتن ۽ پٽ پٽيهه مخمل
۽ ڪيمخاب جا ڍير لڳا پيا هئا. سنسار جي انيڪ ملڪن کي جيتي،
راوڻ سڄي دنيا جي ڌن دولت ۽ عجيب و غريب پدارت آڻي
پاڻ وٽ ڪٺا ڪيا هئا. سيتا کي دلپ پشپڪ ومان به ڏيکاريو
ويو، جيڪو من جهڙي رفتار سان هلندو هو. مطلب ته سيتا کي
شان شوڪت جو سارو سامان ۽ سمپتي ڏيکاري ويئي پر هنجي
نظر ڪنهن به شئي تي ڪانه پيئي. هنجي من اندر ته رڳو هنجو پراڻ
پتي ئي پئي وسيو.

راوڻ پوءِ هنکي سمجهائي چوڻ لڳو: - سيتا! تون هن سموري
ڌن سمپتيءَ کي پنهنجو ڪري سمجهه اُنجو سڪ ماڻ. منهنجي راڄ
۾ پٽيهه ڪروڙ ماڻهو رهن ٿا ۽ ٻين ديسن جا راجائون به منهنجي تابع
۾ آهن. تون منهنجي پٽ راڻي ٿيءَ ۽ ان سڄي سامراجيه تي راڄ
ڪر. تون مونکي پراڻن کان به وڌيڪ پياري آهين. مونکي گهڻي
زالون آهن، پر تون سڀني جي راڻي ٿي رهندين. هن کانپوءِ مان رڳو
تو کي پيار ڪندس. هن سوني جي لنڪا جي چوگردا سوڍن جوڇن
اڏاهه سمند آهي. هزارين جوڏا هن پيٽ جي رکيا ڪري رهيا آهن.
ٿرلوڪيءَ ۾ اهڙو ڪو يودو ڪونهي جو منهنجو مقابلو ڪري سگهي
۽ توکي مون وٽان وٺي وڃي سگهي. هڪ ديش نيڪالي ڏنل، بن
بن پٽڪندڙ نرڌن سان جهنگل جهاڳڻ ۾ توکي ڪهڙو سڪ ٿو ملي؟
تون پڪ ڄاڻ ته هن کانپوءِ تون رام کي ڏسي نه سگهندين. جو هو
لنڪا جي ويجهو به پهچي نه سگهندو. تون رام سان ملڻ جي آس لاهي
ڇڏ ۽ هن سموري راڄ کي پنهنجو ڪري سمجهه. منهنجا زبردست جيڪي
وڏا وڏا ديوتائون، گنڌرو، ڪنڌر ۽ راجائون آهن، تنکي ۽ مونکي پنهنجو
ٻانهو ڪري سمجهه. اڄ ته پشپڪ ومان تي چڙهي سڄي دنيا جو ستر
ڪري ۽ مڙج ڪريون. هي سندري! مان تنهنجي چرڻن تي ڪري
توکان ڀرڀر جي بيڪهه رهيو آهيان. مان پنهنجي سڄي حياتيءَ
۾ ڪڏهن ڪنهن اڳيان هنريڪ نه ٿيو آهيان. مان تنهنجو داس ۽

ڪري ڇڏيو پر جڻايو ان جي ڪا پرواهه نه ڪري راوڻ جو رت
پيڇي ڇڏيو ۽ گهوڙن ۽ سارڻيءَ کي ماري ڇڏيائين. جڻايو راوڻ جي
پٺيءَ تي چڙهي تڪن ننهن سان چير ڪرڻ لڳو جنهن مان رت وهڻ
شروع ٿيو. تڏهن راوڻ جوش ۾ ڀرجي تلوار سان جڻايو جا ڀر ۽ پير
ڪپي ڇڏيا، تنهنڪري لاچار ٿي جڻايو زمين تي ڪري ڦٽڪڻ لڳو.
جڏهن سیتا پنهنجي رڪيڪ جڻايو کي چرڻ ڀرڻ کان لاچار،
رت ۾ رڳيل پويان پساهه کڻندو ڏٺو ته هو ڊپ ۾ ڀرجي هيڏانهن
هوڏانهن پڇڙ لڳي. انوقت راوڻ وري وڃي سیتا کي جهليو ۽ هن
کي ڪلهي تي کڻي آڪاش مارڻ مان اُڏامندو لڏڪا ڏانهن روانو
ٿيو. رستي تي ڪنهن پرڻ تي وائڻن کي ڏسي سیتا پنهنجا ڪي
مڻيا ۽ وسڻر کڻي هيٺ اُڇلايا.

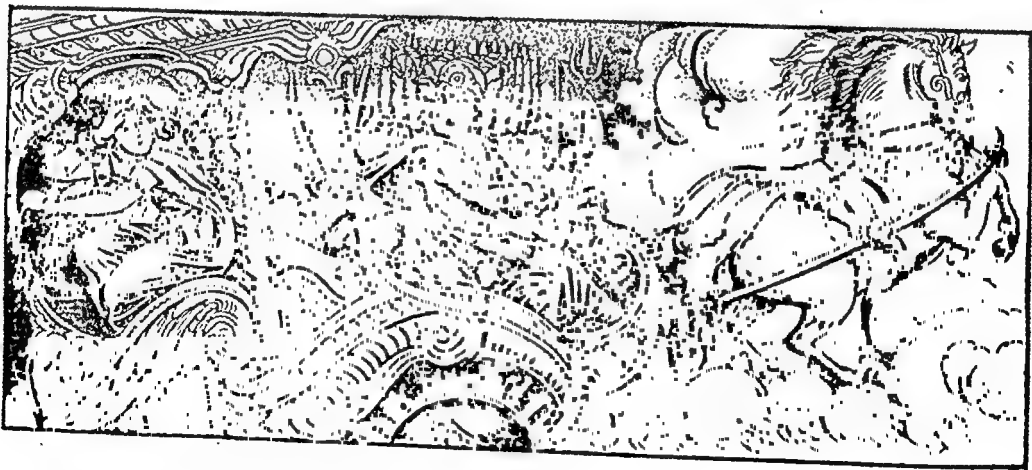
سیتا راوڻ جي بند ۾

راوڻ سیتا کي وٺي لڏڪا ۾ آيو ته سمجهيائين ته ڄڻ ڪو وڏو
شڪار ڦاسائي آيو آهيان. پر کيس اها ڪل ڪانه پيئي ته سیتا جي
روپ ۾ هو پنهنجي موت کي پنهنجي گهر وٺي آيو هو. راوڻ سیتا
کي پنهنجي عاليشان محلات ۾ آڻي رهايو. هن ڪيترين ڏاسين کي
سیتا جي سبوا لاءِ مقرر ڪيو ۽ تاکيد ڪئي ته جڏهن سیتا کي ڪنهن
قسم جي تڪليف نه ٿئي.

بئي ڏينهن راوڻ جڏهن سیتا جي ڪهري ڏانهن ويو ته ڏٺائين
ته ڏکڻ ڏٺي سیتا چپ چاپ اکين مان نير وهائي رهي آهي ۽
راکشياڻيون خبرداري سان مٿس پهرو ڏيئي رهيون آهن. راوڻ
سمجهو ته سیتا سندس سهڻي ڏسي هرڪجي ويندي. اهو سوچي
هن سیتا کي پنهنجي عاليشان محلات جو ستر ڪرايو. محلات جون
ڀتيون، ٽپيا ۽ در دريون سون، چاندي ۽ عاج مان ٺهيل هيون،
ري بيشمار هيرا، ماڻڪ ۽ نيلر جڙيل چتر نڪتل هئا. محلات

پنهنجي اصلي روپ ۾ پرڳهت
 ٿي، زوريءَ سيتا کي ڪٽي
 پنهنجي رت ۾ وهاريو. اُن
 وقت سيتا زور زور سان واکا
 ڪري رام لڪهڻ کي پڪارڻ
 لڳي. راوڻ کيس رت ۾ سوڳهو
 ڪري وهاريو ۽ رت کي
 آڪاس مان اُڏائي ٽڪڙو
 وڃڻ لڳو. اُن وقت سيتا
 جا وزلاپ جٽايو جي ڪن
 ٿي پيا ۽ هن ڏٺو ته راوڻ
 رامچندر جي استريءَ کي
 اکين زوريءَ وٺي وڃي رهيو
 آهي جڏهن ڪا ڪپلا گمانءَ
 ڪنهن قاصديءَ جي ور چڙهي

هجي. اهو ڏسي هو ڏاڍي ويگ سان اڏامي اچي راوڻ مٿان ڪڙڪيو
 ۽ پنهنجن ٽڪن نهن سان راوڻ جي شرير ۾ گهاٽو ڪرڻ لڳو. راوڻ
 پانيو ته ڏير هڻي ماري ڇڏي ڀانس ۾ جٽايو ۽ ڇنڊا هڻي راوڻ جو ڏنش
 مڪت ۽ پڇي ڇڏيو. تڏهن راوڻ گدا هڻي جٽايو ڪسي رتو ڇاڻ

سجھو ته جئن اڳر ڪيتريون استريون هنجي شان شوڪت ۽ سندرڻا
تي موٽ ٿيون آهن، تيئن سیتا به بنواسي ڪنگال رام جي پچر
چڙي هن سان ٺهندي. اهي ويچار ڪري هن چيو: هي سندري!
تون هن بن ۾ اڪيلي ڪيئن رهي پيئي آهين؟ تو جهڙي روپوتي
استري ته مون تنهي لوڪن ۾ ڪين ڏني. توکي ته مڃائون ۾
رهڻ گهرجي.

سادو ۽ جا اهي اڃوڳ وڃن ٻڌي سیتا ڪو جواب ڪين ڏنو ۽
پنهنجي پتي ۽ ڏير جي اچڻ جي واٽ چٽائي نهارڻ لڳي. پر هن
کي چٽي پاسي ۾ پيو ۽ کان سواءِ پيو ڪي به نظر نه آيو. پوءِ خيال
آيس ته مٿان مٿان ڌارڻ ڪري سادو ڏهرجي پوي تنهنڪري
سیتا کيس پنهنجو پريچم ڏيئي بنواس جو ڪارڻ ٻڌايو ۽ سندس
نانءُ ٿانءُ پڇيو. اهو ٻڌي راوڻ چوڻ لڳو: سیتي! جنهن جي
نالي ٻڌڻ سان ئي تنهي لوڪن جا ديوتائون ۽ دئيت ڏکيو وڃن
آهو راکشن جو راجا راوڻ مان آهيان ۽ تنهنجي ڪومل سرير جو
سوني سمان رنگ ۽ وري مٿان پاتل هيءُ پيلي ساڙهيءَ جي چپي
ڏسي، مونکي پنهنجون راڻيون نٿيون وڻن. تون منهنجي سوني
جي لنڪا ۾ هلي منهنجي پٽ راڻي ٿي ته انيڪ داسيون تنهنجي
سيوا ڪنديون. مان ئي تنهنجي پتي ٿيڻ جي لائق آهيان ۽ مان
تنهنجي مرضيءَ خلاف ڪو ڪم ڪين ڪندس. تون مون وٽ هلي
جائي مڙا ماڻ.

راوڻ جي ڳالهه ٻڌي سیتا ڪروڙ ۾ ڀرجي چوڻ لڳي: اڙي نياڳا!
جهڙي گذر ڪي ايتري مڃال ٿي آهي جو هڪ شينهن جي استريءَ ۾
رکي اٿئي! ڇا تون گلي ۾ ڳورو پٿر ٻڌي سمند پار ڪرڻ تو چاهين؟
ڏر باهه ڪي ڪپڙي ۾ ٻڌڻ تو چاهين؟ توکي لعنت هجي ۽ جي هاڻي
پنهنجو ڀلو چاهين ته وٽ گهر جو رستو.

اهو ٻڌي راوڻ غصي ۾ ڀرجي ويو ۽ هن جيڪو نرميءَ ۽ پريائڻ
۾ رچيو هو سو اڇلائي ڇڏيائين. هن سادو ۽ جو روپ ڇڏي

لڪشمن جا اهي وڃن ٻڌي سيتا ڪروڙ ۾ ڀرجي چوڻ لڳي :-
 تون تمام نردئي ٿو ڏسجين جو هن آڀدا مهل به تون پنهنجي ڀاءُ
 جي مدد لاءِ نٿو وڃين! هنجي ڊک ڀريل ڏانهن جو توتي ڪو اثر نٿو
 ٿئي! تون ڀت جيان هڪ هنڌ بيٺو آهين جو تون چاهين ٿو ته هو
 ڀل ناس ٿي وڃي! تون من ۾ ڪپٽ رکي اسان سان بن ۾ آيو
 آهين! تنهنجي من ۾ ڪا پاپ جي ست ستيل آهي! مان تنهنجي
 من جي پاپ پاوا سمجهان ٿي ته رامچندر مري ته تون مونکي
 پراپت ڪري سگهين، مگر ياد رک ته مان ٻئي ڪنهن کي به ڀتي
 ڪين ڪنديس ۽ تنهنجي سامهون ئي پنهنجا پراڻ ٿيا ڳينديس.

پرالڳ ڏاڍي ڪٺور ۽ نثر ٿيندي آهي ته سيتا جهڙي سادوي
 پتور ٿا اهڙا ڪٺور وڃن ڪيئن چوي ها! هنجا اهي اجوڳا وڃن
 لڪشمن کي زهريلن ٻاڻن جيان چپي ويا پر ته به هن هٿ جوڙي سيتا
 کي چيو: ديوي! تون منهنجي مڙا سمان آهين ۽ توکي مون لاءِ
 اهڙو سنديه ڪرڻ ڪين جڳائي. پر ٿو هونهار جي وس ٿي مونکي
 ائين چيو آهي، انلاءِ مان هيئن ئي رامچندر ڏانهن وڃان ٿو. تنهنجا
 اهي وڃن مونکي ڏنڀ ٿي لڳا آهن. مونکي ڊپ ٿو ٿئي ته
 تنهنجي مٿان جلد ڪا وڏي آڀدا اچڻ واري آهي ته تون مونکي
 اهڙا ڪٺور شبد نه چوين ها. شل ڀڳوان تنهنجي رکيا ڪري ۽ اسين
 ٻئي ڀائر وري اچي توکي صحيح سلامت ڏسون.

ائين چئي لڪشمن سيتا کي پرڻام ڪيو ۽ ڊکي هردي سان
 رامچندر ڏي ويو. هنجي وڃڻ کانپوءِ راوڻ کي گهربل موقعو ملي
 ويو ۽ هو سادو ۽ جو روپ ڌاري سيتا وٽ اچي سهڙيو. سيتا کيس
 کيرو ڪپڙن ۾ ۽ ڪرمندل ڌاري تپسوي مهمان سمجهي نمرتا سان
 هنجي آجيان ڪئي ۽ سشتاچار موجب هنکي ويهڻ لاءِ آس، جل ۽
 ڦل ڦول آڻي ڏنائين. سادو ويهي ڪري سيتا ڏانهن گهور ڪري
 نهارڻ لڳو ۽ هنجي سندر ٿا ڏسي هنجي ترشنا وڌندي ويئي. هن
 کي اها اڇا ٿي ۽ آشا ٿي ته هو سيتا کي پرڻائي پنهنجو بڻائي. هن

مڻل هٿ ڪري جادو ٿي ايندس. تون رڳو سيتا جي سنڀال ڪج
 ائين چئي رامچندر ڏنڻس پاڻ کڻي اُن مايوي مرگه جي
 ڪڍ ويو. رامچندر کي ويجهو ڏسي هرڻ چلانگه ڏيئي پري پڇي
 ويو. ٿڌهن شري رام به سندس پٺيان ڊوڙڻ لڳو، پر اهو ڪپتي
 هرڻ به تيز ڊوڙندو، ڪڏهن لڪندو، ڪڏهن پرگهت ٿيندو،
 رامچندر کي پري ڪڍي ويو. نيٺ رامچندر جڏهن ٿڪجي پيو
 ٿڌهن اُن هرڻ تي هڪ پاڻ هنياين. تير لڳندي ئي ماريچ پنهنجي
 اصلوڪي راکشس روپ ۾ ظاهر ٿي ڪري پيو ۽ رامچندر جي آواز
 ۾ ”هه! سيتا! هه! لڪهڻ! مون کي بچاءِ!“ چئي پڪارڻ لڳو ۽ پوءِ
 ٿوري دير ۾ هري ويو. رامچندر اهو ڪپت ڏسي جلدي اُڏاوي ۽
 سان پنهنجي ڪتيا ڏانهن موٽڻ لڳو.

هو ڏانهن شري رام جي آواز ۾ ”هه! سيتا! هه! لڪهڻ! مون کي
 بچاءِ!“ جي پڪار ٻڌي جانڪي ٺڳجي وئي ۽ ڊپ ۾ پرجي لڪهڻ
 کي چوڻ لڳي. تون جلدي وڃي پاڻ جي سھائتا ڪر. هو شايد راکشس
 جي چنبي ۾ ڦاسي ويو آهي ۽ اسان کي سھائتا لاءِ پڪاري رهيو آهي.
 تون هن سنڪت مهل جلد وڃي کيس ڇڏاءِ.

اهو ٻڌي لڪهڻ مرڪي چوڻ لڳو. هي ڏيوي! تون پڪ
 ڄاڻ ته ڪنهن به ديوتا يا دئييت کي ايتري طاقت ناهي جو رامچندر
 جو مقابلو ڪري سگهي. هيءُ آواز ڪنهن راکشس جو ڪپت آهي. اسان
 هن جن اسٿان جي راکشس کي ناس ڪيو آهي ۽ انلاءِ سندن همائت
 ڪوڙا آواز ۽ ڪوڙا روپ ڏسي اسان کي گمراهه ٿيڻ نه گهرجي. اهو
 آواز رامچندر جو ڪونه هو. تون پاڻ کي شانت ڪري ذرا به
 ٻولو نه ڪر. شري رام تنهنجي رکيا جو ڪم مون تي سونپي ويو آهي
 انلاءِ مان راکشس سان پريل هن بن ۾ توکي اڪيلو ڇڏي نه ويندس.
 تون رامچندر لاءِ ڪابه چنتا نه ڪر، ڇو ته هو سڀ پرڪار سمور
 ٻاڙاڪري آهي.

جانگيءَ ڪي پاڻ ڏانهن
 نهاريندو ڏسي، اهو هوڻ نچڻ
 ڪڍڻ لڳو. انڪري اُن بن
 جي سندر ٿا هر چڻ جان پڻجي
 وئي. اهو ڏسي سيتا رامچندر
 ۽ لڪشمڻ ڪي سڏي چوڻ
 لڳي: آريه پترا! هيءُ نرالو
 مرڻ نه ڏسو! هيرن جواهرن
 سان جڙيل سڄو سونو ٿو
 لڳي ۽ وري ڪن پل هر چانديءَ
 جيان چمڪي رهيو آهي!
 هيڏن سالن هر مون هن بن
 هر اهڙي سندر وستو ڪانہ
 ڏٺي آهي. هن هرڻ ڪي

ڪنهن به ريت ڦاسايو ته هنڪي آشرم هر ڀرير سان پالينداسي ۽
 ايوديا هلاڻ تي هيءُ اسانجي محل جي شويپا وڌائيندو يا ڀرت
 ڪي بن جي سوکڙي ڪري ڏينداسي. پر جي هيءُ جيئرو پڪڙجي
 نه سگهي ته هنجي مرڻ چالا به ڏاڍي سندر ٿيندي. ڪرپا ڪري
 منهنجي خاطر هنڪي پڪڙيو!

لڪشمڻ جي من هر شڪ جاڳيو. هن چيو: هيءُ ڪو رواجي
 جانور ناهي، پر ڪر روپ بدلايل! بهروپي راکشس آهي. اسانڪي
 ڪنهن راکشس جي فند فريب هر ڦاسڻ نه گهرجي.

رامچندر سمجهيو ته لڪشمڻ برابر ٿو چوي پر پنهنجي پياريءَ
 جي ڏاڍي چاهنا ڏسي هو هرڻ ڪي پڪڙڻ لاءِ تيار ٿيو. هن چيو:
 لڪشمڻ! جي هيءُ هرڻ سچ پچ ڪو راکشس آهي ته به
 هنڪي ضرور مارڻ گهرجي. هو پنهنجي وڇايل چار هر پاڻهي
 ڦاسندو. مونڪي هرڻ يا راکشس ڇا ڪندو؟ مان هنڪي جيئرو يا

هينئر ئي ضرور ٿيندو. هاڻي جيئن چڱو سمجهين ٿيئن ڪر.

راوڻ جي ڳالهه ٻڌي ماريچ هيسجي ويو ۽ سوچڻ لڳو ته هن دشت
 کي انڪار ڪندس ته هيءُ منهنجي سسي ڌڙ کان ڌار ڪري ڇڏيندو.
 هنن ٽن منشن سان وروڻ ڪرڻ ڪري جيو جو ڪلياڻ نٿو ٿئي.
 ۱- هٿيار بند، ۲- پيد ڄاڻندڙ، ۳- سوامي، ۴- مورڪ، ۵- ڌنوان،
 ۶- حڪيم، ۷- پٽ، ۸- ڪوي شاعر ۽ ۹- رسوئيو. هن پاڻي مورڪ
 جي هٿان يڪدم مران تنهن کان بهتر ٿيندو ته رامچندر جي سامهون
 ٿيان جو انڪري مٿان جان بچي به پوي. اهو سوچي ماريچ راوڻ
 جو ڪم ڪرڻ قبول ڪيو ته راوڻ خوش ٿي کيس ڇاڻي لڳايو.
 پوءِ ٻئي دندڪ بن ۾ آيا ۽ پريان ڪيان جي وٽن سان گهيري
 رامچندر جي ڪٽيا ڏنائون. راوڻ جي آڳيا موجب ماريچ سونهري
 هرڻ بڻجي ان ڪٽيا اڳيان گهٽ ۽ نچڻ لڳو.

رامچندر جو هرڻ پٺيان وڃڻ ۽ راوڻ جو سيتا کي ڪٽي وڃڻ

سيتا پنهنجي ڪٽيا جي ٻاهران گل چٽي رهي هئي ته سونهري
 هرڻ ڏسي اچرچ ۾ پئجي ويئي. ان هرڻ جي انڊلٺ جهڙي رنگين
 بدن تي نيرا نيرا ڊاڻا نيل ۽ رتنن مثل جڙيل ٿي لڳا. هن جا سڱ
 چڻ ته نيل مٽيءَ مان ٺهيل هوا ۽ بدن اهڙو ته لسو ۽ چاڪيدار هوس
 جو ڏسندي ئي من موهجي وڃي. هو ڪنهن وقت هڪ هنڌ بيٺو
 ٿي رهيو ته ڪنهن وقت من موهيندڙ ڊڪ ڊوڙ ٿي ڪيائين. ڪڏهن
 هيٺ نهي ڌرتيءَ تان نرم نرم گاهه ٿي چريائين ته ڪڏهن ڪنڌ
 مٿي ڪري پوئڻ جا نازڪ پن ٿي کاڌائين. ڪنهن وقت اڪيلي سر
 ٿي گهميو ته ڪنهن وقت هرڻن جي وار سان پيڙو ٿي ٿيو، پر پيا
 هرڻ هنکي نڪ سان سنگهي، پوکان ڀري پچي ٿي ويا.
 ان طلسمي هرڻ جي شوييا دل هرڪائيندڙ ۽ جادوءَ مثل هئي.
 ان عجب هرڻ کي ڏسي گهور ڪري ڏانهنس ٺهاري ندي رهي.

لٺڪا جون وڌوائون ۽ اٺاٺ ٻالڪ رٿندا ۽ رڙندا. پرائي ۽ استريءَ
کي زوريءَ ڪٿي اچڻ جو مهاڀاپ نه ڪرا! توکي پنهنجون گهٽيئي
سندر استريون آهن. تون انهن سان وڃي مڇ ڪر. تون منهنجو
مٽر آهين، انلاءِ مون توکي سٺي صلاح ڏني آهي.

انریت ماريچ راوڻ جي ٻلائيءَ لاءِ هنڪي گهٽوئي سمجهايو ۽
ٻاڏايو پر راوڻ تي ڪو اثر نه ٿيو. ڪام جي ستايل منس کي نيڪ
صلاح ڪيئن آڻيندي؟ جيئن بيمار ماڻهوءَ کي ڪوڙي دوا نه وٺندي
آهي، تنهن بدلي جي پاونا ۽ ڪام وس ٿيل راوڻ کي به ماريچ
جي صلاح ڪين آڻي، مرڳو هو ڪروڙ ۾ ڀرجي ويو. چيل آهي
ته مورڪه کي اُڀرڻ ڪرڻ ڪري سندس غصو وڌيڪو ۽ شانت نٿو
ٿئي، جيئن نانگ کي کير پيئڻ سان سندس زهر وڌيڪو. * تنهن راوڻ
به ماريچ جي سٺيءَ صلاح جي بدلي هيءَ ڪٺور وڃن چوڻ
لڳو: اڙي ماريچ! تون هيءَ جيڪي چئي رهيو آهين سو ڪلرانيءَ
زمين ۾ ٻج پوکڻ مثل اڃايو آهي. جيڪو مورڪه ماڻهو هڪ استريءَ
۽ پٽا جي چوڻ ڪري راجائي محل ۽ پنهنجو حق اڌڪار تخت
چڏي بن بن ۾ پٽڪي رهيو آهي، تنهنڪن ايترو ڊپ! مان هنجي
سندر استري ضرور ڪٿي ايندس ۽ توکي منهنجي مدد ڪرڻي
پوندي. هڪ ته مان تنهنجو راجا آهيان، ٻيو هن وقت تنهنجي گهر
مهمان ٿي آيو آهيان ۽ ٽيون پنهنجي راکشس جاتيءَ جي دشمن برخلاف
مدد گهري رهيو آهيان، انلاءِ توکي اهو ڪم ضرور ڪرڻ گهرجي ۽
انهي ڪم لاءِ مان توکي گهٽوئي مال متاع ۽ هڪ ملڪ جو راڄ ڏيندس.
پر جي اهو ڪم ڪرڻ کان انڪار ڪندين ته مان توکي هيئن ئي
ماري چڏيندس. رام جي سامهون وڃڻ ڪري تنهنجا ڀراڻ
ٻچي به سگهن ٿا پر منهنجي ڳالهه نه مڃڻ ڪري تنهنجو موت

❁ उपदेशो हि सूखाणि प्रकोपाय न शान्तये ।

पयःपानं भुजंगानां केवल विष वर्द्धनम् ॥

وٺڻ تنهنجو ۽ منهنجو فرض آهي. انلاء مان رام جي استري ۽ سيتا کي زوريءَ کڻي اچڻ جو خيال ڪيو آهي. تون مياوي ڪم ڪرڻ ۾ هوشيار آهين. تون سونهري هرڻ بڻجي سيتا جي سامهون گهر ڦر ۾ سيتا اهو هرڻ پڪڙڻ لاءِ ضرور رام ۽ لڪشمڻ کي موڪليندي. انريٽ جڏهن تون پنهنجي پوئتان رام ۽ لڪشمڻ کي ڀري وٺي ويندين، تڏهن مان بي وسيليءَ سيتا کي زوريءَ کڻي ايندس. پوءِ جڏهن استريءَ جي وچوڙي ۾ رام وياڪل ۽ ڏاڍو ٿي ويندو تڏهن کيس آسانيءَ سان ماري سگهيو.

راوڻ جي ڳالهه ٻڌي ماريچ ۾ ڏکي ويو جو کيس رامچندر جا هٿ اڳهر لڳل هئا. هوراوڻ کي سمجهائي چوڻ لڳو: هي راجن! وٺندڙ وڃن چوڻ وارا ته گهڻيئي ملندا ڀراڀريه (نه وٺندڙ) ۽ لاپڏاڪ وڃن چوڻ ۽ ٻڌڻ وارا منهن ڏرلپ آهن. * تنهنجو منصوبو ڪوٺو آهي ۽ تنهنجي سڄي راڄ کي تباهه ڪري ڇڏيندو. مهاڀارا ڪرهي رام سان ۾ وير نه ڀاءُ، هن بالڪپڻي جي اوستا ۾، وشوامتر جي يگيه جي رکيا ڪندي، مونکي هڪ ئي تير سان سڙيو جن ڀري اڇلايو هو. تنهنڪانپوءِ مان هن کان اهڙو ڏکي ويو آهيان جو سڀني به کيس ڏسي گهٻرائجي ٿو وڃان. سو تون به کيس رواجي منهن سمجهي وير نه رک. سنسار ۾ ڪوبه اهڙو يودو ڪونه آهي جو استر شستر هلائڻ ۾ رامچندر جي مٿ ڀڄي سگهي. هنکي پنهنجو ڪٿر شترو نه بڻاءِ، نه ته تنهنجي جاتيءَ ۽ راڄ کي نه رڳو جوڪم رسندو، پر اُهي بنهه تباهه ٿي ويندا. تنهنجي پرڄا هن وقت سڪه سمپتيءَ ۽ تن دولت جا مزا ماڻي رهي آهي، تن کي برباد نه ڪر. رام جي ڪروڙ کي نه جاڳاءِ. نه ته تنهنجي سونيءَ جي لنگا جلي پسر ٿي ويندي ۽ اُنجون گهڻيون هڙدن جي لاشن سان سٽجي وينديون.

☉ सुलभा: पुरुषा राजन् सततं प्रियवादिनः

अप्रियस्य च पथ्यस्य श्रोता वक्ता च दुर्लभः

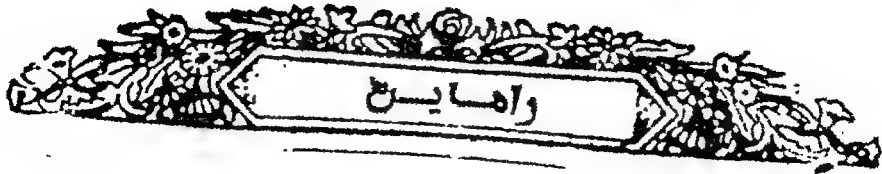
پنهنجن سردارن ڪر ۽ دوشڻ جي مارڻ جو ٻڌي راوڻ کي آڱر وٺي ويئي ۽ هوڏانهن سڀتا جي سونهن جي ساراهه ٻڌي هو ڪام جي وس ٿي ويو. هن شور پنڪا کي ڏيڻ جي روانو ڪيو ۽ پاڻ انهيءَ ڳالهه تي غور ڪرڻ لڳو. هن جي سڄي رات اهي خيال ڪندي وهامي ته اهڙو پراڳرهي ڪير ساماڻو آهي جنهن مها بلوان ڪر ۽ دوشڻ کي چوڏهن هزار جوتن سميت اڪيلي سر ماري ڇڏيو! ضرور وشتو پيڳوان اوزار ڌارڻ ڪيو هوندو، پر مونکي هن سان شترو تا رکڻ هر ئي پيلائي آهي. منهنجي ڏامسي شيرين کان پڇڻ ۽ پڳتي ته ٿي نٿي سگهي، انلاءِ جي شترو تا رکي سندس سنڀلڻ ۽ ايندس ته به سنسار ساگر مان تري پار پوندس.

پر جي هو رواجي راجڪمار آهن ته به انهن کي جيئي ۽ انهن جي اُتپات کي روڪڻ منهنجو راجائي ڌرم آهي.

اهو سوچي راوڻ رامچندر سان ويڙهه ڪرڻ جو فيصلو ڪيو ۽ انلاءِ منصوبو سنڻ لڳو. هو هڪ آڪاش ۾ رهندڙ رت تي سهند لتاڙي پنهنجي مٿر ماريچ نالي راکشس وٽ آيو. ماريچ طلسمي ڪهن ڪرڻ ۾ ڏاڍو هوشيار جادوگر هئو.

هن پنهنجي راجا جو آدرستڪار ڪيو ۽ سندس اچڻ جو ڪارڻ پڇيو. راوڻ کيس چيو: لڳو ته هي مٿر! دشرت جي پٽ رام ڏندڪ بن ۾ رهندڙ منهنجن مٿن ماڻهن ۽ ساڻين جو ناس ڪري ڇڏيو آهي. هو بنا ڪنهن اپراڌ جي سڀني راکشس کي ماري رهيو آهي. پنهنجي جائيءَ جي دشمن کان بدلو

جو ۽ ڌرم کانسواءِ ڌن جو ناس ٿيندو آهي، تيئن جيڪو پنهنجي
 دشمن، روڳ، اگني، پاڻي، پاپ، سواهي ۽ پارائي (سراپ) کي
 ڇڏي سمجهندو آهي تنهن جو به ضرور ناس ٿيندو آهي. دندڪ
 بن ۾ تنهنجا عيوضي سردار ڪر ۽ دوشل پنهنجن چوڏهن هزار جوڌن
 سميت مارجي ويا آهن ۽ هيٺڙو تنهنجي راڄ کي خطرو آهي.
 شورپنڪا جا وڃن ٻڌي ۽ سندس دردشا ڏسي راوڻ کائونس
 سموري حقيقت پڇي، تڏهن شورپنڪا چوڻ لڳي: - راکشس راڄ!
 ايوڌيا جي راجا دشرت جو پٽ رام پنهنجي بلوان پاءُ لڪشمن ۽
 سندر استريءَ سميت دندڪ بن ۾ آيو آهي. اهي ٻئي ڀائر جتي
 ڪٿي راکشس جي هٿيا ڪندا رهن ٿا ۽ انهن جي هلڪ مان ظاهر
 آهي ته هو سڄي راکشس جاتيءَ کي نيست نابود ڪرڻ ٿا چاهين.
 مونکي تنهنجي پيڻ ڄاڻي هو مونتي چٿرون ڪرڻ لڳا. رام جي
 استريءَ سميت جهڙي روپوڻي استري تنهي لوڪن ۾ بي ڪانهي. هنجو
 منهن چنڊرمان سمان، بدن گلاب جي پنڪڙين سمان ۽ رنگ سوني
 سمان آهي. گندرو، ڪنڊ، ديوتا ۽ منس جاتين جي ڪنهن به ڪنيا
 ۾ مون اهڙي عجيب سونهن ڪانه ڏٺي آهي. هنکي ڏسي منهنجي
 من ۾ ائين آيو ته اهڙي لائاني سندري ته تو وٽ ئي هئڻ گهرجي،
 انڪري مان کيس تو وٽ ڪٿي اچڻ جي ڪوشش ڪئي ته لڪشمن
 منهنجو نڪ ۽ ڪن وڌي ڇڏيو. تنهنجي ڪريءَ منهنجي هيءَ
 بچڙي حالت ٿي آهي. جڏهن انجو بدلو وٺڻ لاءِ ڪر ۽ دوشل
 پنهنجي ڪٽڪ سوڌو مٿن چڙهائي ڪئي ته اڪيلي رام انهن کي
 سولائيءَ سان ماري ڇڏيو. رام مها بلوان آهي ۽ هن کي جيتڻ ٿو لاءِ
 به سولو ناهي، هنجو پراڪرم ۽ سيگه سان هڪ وقت ئي گهڻا تير
 هلائڻ جي شڪتي ڏسي مونکي پڪ آهي. ته رام سان جنگ جوڻي
 ڪري کيس جيتي نه سگهندو. هنکي مارڻ جو رڳو هڪ ئي آپاءُ
 آهي. تون سندس پياري استريءَ کي ڪٿي ايندين ته هو سڀ
 کين سواءِ جيترو رهي نه سگهندو. سڀنا جنهنجي استري آهي سو
 شڪ پيارو آهي.

پيانڪ راڪشن ڪي ناس ڪري ڇڏيو. سندس اهڙو اڏيت پراڳرم
ڏسي اُن بن ۾ رهندڙ سڀ رشي مٺي سندس جڳم جڳڪار ڪرڻ لڳا.
راڪشن جي مڙ ڪري دندڪ بن ۾ سڀ تپسوي بنا ڪنهن ڪڏڪي
ڌرم جو انوشمان ڪري سگهندا، انلاءِ هو رامچندر کي آشپرواد ڏيڻ
لڳا. انوقت سیتا ۽ لڪشمڻ به غلامان ٻاهر نڪتا ۽ رامچندر کي
ڏسي ڏاڍو پرسن ٿيا ۽ سندس شيوا ڪرڻ ۾ لڳي ويا.

شور پنڪا جي ڏانهن ٻڌي راوڻ جو سیتا هڙڻ لاءِ منصوبو ستن.

شور پنڪا جڏهن ڏٺو ته اڪيلي رامچندر ڪر دوش ۽ چوڏهن
هزار ٻلاوان راڪشن ڪي ناس ڪري ڇڏيو ڏهن هوءَ اچرج ۽ چنٽا
۾ ڀرجي پنهنجي ڀاءُ راوڻ دي لنگا ڏانهن پڙي. انوقت راوڻ
پنهنجي سوني جي ست مهلي محلات جي ڇت تي جواهرن سان

جريل سنگهاسن تي ويٺو هو.

انوقت ناچ گانا ٿي رهيا هئا ۽

هنجي چوگرد منٿري ۽ سندر

استريون سيوا ۾ بينيون هيون.

شور پنڪا وٽس وڃي چوڻ

لڳي: هي پراتا! تون پنهنجي

عيش عشرت ۾ ئي غلامان آهين

۽ مٿان پيل آپڊا جي توکي

ڪا سمڪ ئي ڪانهي. جيڪو

راجا جاسوسن کان ڪم نٿو

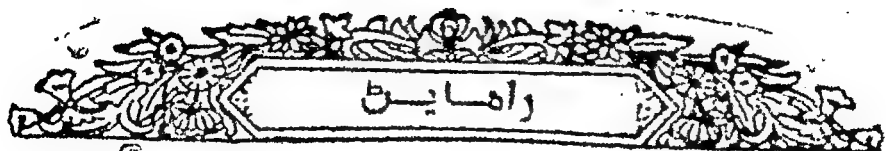
وٺي ۽ پاڻ پرڃا سان نٿو

ملي، تنهن جو ضرور ناس

ٿيندو. جيئن نه رڳو ڪانسوا

پرڀت جو ڪميا ڪانسوا ڪڍڻ

۾ پاڪو ڪٿو مڃائي ڏنو. اُنوقت رامچندر جي ڏنڻس مان زهريا
باط هڪ ٻئي پٺيان اهڙو تيزيءَ سان ٿي نڪتا جڻ ڪا سدا ۽ وهندڙ جل
جي ڌارا تيز وهندي هجي. انڪري راکشن جو ڪٽڪ ائين ناس
ٿيڻ لڳو جڏن ڪنهن باهه جي پٺيٽ ۾ پٽنگهه جلي هوندا وڃن.
پنهنجي سينا جي دردشا ڏسي سيناپتي دوشل پاڻ هڪ تيز ڪيليدار
گدا کي ڦيرائي ڦيرائي رامچندر تي هنئين. شري رام هڪ پاڻ سان اُن
گدا کي ٻه ٽڪر ڪري ڪيرائي ڇڏيو ۽ ٻيو پاڻ هڻي دوشل کي ماري
ڇڏيو. سيناپتيءَ کي مٿل ڏسي ۽ رامچندر جي تيرن کان وياڪل
ٿي راکشن ۾ اچي ٽاڪوڙو پيو. تڏهن پراڪرمي ڪر واکو ڪري
چوڻ لڳو ته :- جيڪو به لڙائيءَ جو ميدان ڇڏي پڇندو تنهن کي
مان پنهنجن هٿن سان ماري ڏس. اُنوقت موت جي ڊپ کان
راکشن پوئتي هڻي آيا ۽ رامچندر تي هٿيارن جي ورڪا ڪري
مهاسنگرام مڇائي ڏنائون. اُنوقت شري رام به اڳتي استر هلائي راکشن
جي سينا ۾ چوڻ طرف باهه ئي باهه ٻاري ڏني جنهنڪري جادئي اُنهنجي
منائي ٿي وئي. اهو ڏسي پراڪرمي ڪر پنهنجي سوني ۽ رڪ جي
رت تي سوار ٿي رامچندر جي سامهون ٿيو ۽ ٽڪن ٻاڻن سان رامچندر
جو ڏنڻس پڇي ڇڏيائين ۽ ڪوچ به ڌاري ڇڏيائين. ڪر جي تيز ٻاڻن
سان رامچندر لهولهاڻ ٿي ويو پر ته به هن ڦڙتي سان پيو ڏنڻس کڻي
پنهنجن اموگهه ٻاڻن سان ڪر جو رت پڇي هنڪي زخمي ڇڏيو. تڏهن
ڪر ڏاڍي ڪروڙ ۾ ڀرجي هڪ مها پيٺڪر گدا کڻي رامچندر تي ڪڙڪي
آيو. شري رام پنهنجن تيرن سان اُن کي ٻه ٽڪر ٽڪر ڪري ڇڏيو
۽ ڪر جو به اٽڪ آندائين.

دندڪ بن جي حاڪم راکشن جي مها پيٺڪر سينا جيڪا سمندر
سمان گجگور ڪندي آئي هئي، سا هاڻي بلڪل سانڪ هئي. رڳو
جنگهه جي مڱدان تي لاشن جا ڍڍ، راکشن جي شرير جا ويڍيل
انگهه، بيگانا هٿيار ۽ ڀڳل رت پيا هئا.

انوريت اڪيلي شري رگهونات دندڪ بن جي چوڏهن هزار

پيانڪ راڪشن ڪي ناس ڪري ڇڏيو. سندس اهڙو اديت پراڪرم
 ڏسي اُن بن ۾ رهندڙ سڀ رشي مٺي سندس جڳم جڳم ڪار ڪوڙ لڳا.
 راڪشن جي مڙ ڪري دندڪ بن ۾ سڀ تپسوي بنا ڪنهن کڻڪي
 ڌرم جو انوشن ڪري سگهندا، انلاءِ هو رامچندر کي آشپرواد ڏيڻ
 لڳا. انوقت سیتا ۽ لڪشمڻ به غما مان ٻاهر نڪتا ۽ رامچندر کي
 ڏسي ڏاڍو پرسن ٿيا ۽ سندس شيوا ڪوڙ ۾ لڳي ويا.

شور پنڪا جي ڏانهن ٻڌي راوڻ جو سیتا هرڻ لاءِ منصوبو ستن.

شور پنڪا جڏهن ڏٺو ته اڪيلي رامچندر ڪردوش ۽ چوڏهن
 هزار ٻاوان راڪشن کي ناس ڪري ڇڏيو ڏهن هوءَ اچرج ۽ چنٽا
 ۾ ڀرجي پنهنجي ڀاءُ راوڻ دي لنگا ڏانهن پڳي. انوقت راوڻ
 پنهنجي سوني جي ست مڪلي مڪلات جي ڇت تي جواهرن سان

چڙيل سنگهاسن تي ويٺو هو.

انوقت ناچ گانا ٿي رهيا هئا ۽

هنجي چوگرد منڀري ۽ سندر

استريون سيوا ۾ بيٺيون هيون.

شور پنڪا وٽس وڃي چوڻ

لڳي: هي پراتا! تون پنهنجي

عیش عشرت ۾ ئي غلطان آهين

۽ مٿان پيل آپڊا جي ٽوڪي

کا سمڪ ئي ڪانهي. جيڪو

راجا جاسوسن کان ڪم نٿو

وٺي ۽ پاڻ ڀرجا سان نٿو

ملي، تنهن جو ضرور ناس

ٿيندو. جيئن نه رڳو ڪانسوا

پرڀت جو ڪميا ڪانسوا ڪڍڻ

۾ باڪو ڪٿو مڃائي ڏنو. اُن وقت رامچندر جي ڏنڻس مان زهريلا
 پاڻ هڪ ٻئي پٺيان اهڙو تيزيءَ سان ٿي نڪتا جڻ ڪا سدا ۽ وهندڙ جل
 جي ڌارا تيز وهندي هجي. انڪري راکشسن جو ڪٽڪ ائين ناس
 ٿيڻ لڳو جڏن ڪنهن باهه جي پٺيٽ ۾ پٽنگه جلي هوندا وڃن.
 پنهنجي سينا جي در دشا ڏسي سيناپتي دوشڻ پاڻ هڪ تيز ڪيليدار
 گدا کي ڦيرائي ڦيرائي رامچندر تي هنڏين. شري رام هڪ پاڻ سان اُن
 گدا کي ٻه ٽڪر ڪري ڪيرائي ڇڏيو ۽ ٻيو پاڻ هڻي دوشڻ کي ماري
 ڇڏيو. سيناپتيءَ کي مڙل ڏسي ۽ رامچندر جي تيرن کان وياڪل
 ٿي راکشسن ۾ اچي ٽاڪوڙو پيو. ڏڏهن پراڪرمي ڪر واکو ڪري
 چوڻ لڳو ته :- جيڪو به لڙائيءَ جو ميدان ڇڏي ڀڄندو تنهن کي
 مان پنهنجن هٿن سان ماريندس. اُن وقت موت جي ڊپ کان
 راکشس پوئتي هٽي آيا ۽ رامچندر تي هٿيارن جي ورڪا ڪري
 مهاسنگرام مڇائي ڏنائون. اُن وقت شري رام به اڳني آسترو هلائي راکشسن
 جي سينا ۾ چو طرف باهه ئي باهه ٻاري ڏني جنهنڪري جادئي اُنهنجي
 صفائي ٿي وئي. اهو ڏسي پراڪرمي ڪر پنهنجي سوني ۽ رڪ جي
 رت تي سوار ٿي رامچندر جي سامهون ٿيو ۽ ٽڪن ٻاڏن سان رامچندر
 جو ڏنڻس پڇي ڇڏيائين ۽ ڪوچ به ڌاري ڇڏيائين. ڪر جي تيز ٻاڏن
 سان رامچندر لهولهاڻ ٿي ويو پر ته به هن ڦڙتي سان پيو ڏنڻس کڻي
 پنهنجن اموگهه ٻاڏن سان ڪر جو رت پڇي هنڪي زخمي ڇڏيو. ڏڏهن
 ڪر ڏاڍي ڪروڙ هر ڀرجي هڪ مها پيڙڪر گدا کڻي رامچندر تي ڪڙڪي
 آيو. شري رام پنهنجن تيرن سان اُن کي به ٽڪر ٽڪر ڪري ڇڏيو
 ۽ ڪر جو به انت آندائين.

دندڪ بن جي حاڪم راکشسن جي مها پيڙڪر سينا جيڪا سمندر
 سمان گهڙڪور ڪندي آئي هئي، سا هاڻي باڪل سانت هئي. رڳو
 جنگه جي مڏدان تي لاشن جا ڍير، راکشسن جي شريرو جا وڍيل
 انگ، بيگنا هٿيار ۽ ڀڳل رت پيا هئا.

انریت اڪيلي شري رگھونات دندڪ بن جي چوڏهن هزار

گرچنا ڪندو پنچوئيءَ ڏانهن ڌوڪيندو آيو، تڏهن چوڻي ڏوڙ
 اڏامڻ لڳي ۽ سڄي دندڪ بن ۾ هاهاکار مڃي ويو. اهو هل
 هنگامو ٻڌي رامچندر لڪشمن کي چيو ته ”تون سيتا کي وٺي پهاري غفا
 ۾ وڃ ته مان هنن راکشسن جي سينا سان ننڍي وٺان.“ اهو ٻڌي لڪشمن
 سيتا کي ٽڪريءَ جي هڪ غفا ۾ وٺي ويو ۽ هيڏانهن رامچندر زهر
 پائي تيار ٿيو. رامچندر پنهنجي ڏنڻ جي ٽنگار ڪئي، جنهنجي
 پينڪر آواز سان چارئي ڏسائون گونججي ويون. انوقت رامچندر
 جو ڪروڙ ڀريل ڪال جي اڳيءَ سان هو ۽ ائين ئي لڳو ته چٽڪ
 مهاديو دڪيم ڀرجا پئيءَ جو يگيم ناس ڪرڻ لاءِ ٻيهر تيار ٿيو آهي.
 ڪر ۽ دوشڻ جڏهن رامچندر کي سامهون ڏٺو تڏهن هنجي شويپا
 ڏسي چڪت ٿي ويا ۽ پنهنجي منٿيءَ کي ڪوئي چيائون: هي
 منٿي! هيءَ راجڪمار ته ڪو منشن ۾ هيرو ٿو ڏسجي. اسان به انيڪ
 منڻ ڏٺا پر اهڙي عجيب سندرڻا ته ڪٿي ڪانه ڏٺي. هيءَ مارڻ
 جوڳو ناهي، انلاءِ تون هن کي وڃي چٽ ته پنهنجي اسٽري اسانجي
 حوالي ڪري ۽ ٻئي ڀائر پڄي وڃي جان بچايو.

جڏهن ان منٿيءَ اهو نياپو وڃي شري رام کي ڏٺو تڏهن
 رامچندر مرڪي هن کي جواب ڏنو: اسين ڪٿي آهيون، بن ۾
 شڪار ڪندا آهيون ۽ توهان جهڙا دشت پسون ڳوليندا رهندا آهيون.
 اسان راکشس جي ڪل ناس ڪرڻ وارا ۽ منين جي رکيا ڪندڙ
 آهيون. اسين ٻلوان شتروءَ کي ڏسي ڊڄندا نه آهيون. جي پاڻ ڪا
 سگهه نه ساريو ته گهر موٽي وڃو. ڇو جو لڙائيءَ ۾ پٺ ڏيکاريندڙن
 کي اسين ماريوندا نه آهيون.

اهو ٻڌي ڪر ۽ دوشڻ جلي ويا ۽ يڪدم پنهنجي لشڪر کي وار
 ڪرڻ جي آڳيا ڪيائون. جڏهن وڏا وڏا ڪارا ڪڪر سورج کي ويڙهي
 ويندا آهن، تڏهن راکشسن جا انبوهه شري رام کي وڪوڙي ويا. هو
 رامچندر مٿان تلوارن، پالن ۽ پاڻن جي ورشا ڪرڻ لڳا. رامچندر
 ڦڙتيءَ سان پاڻ بچائي پنهنجن ٽڪن ٽيون سان راکشسن جي ڪٽڪ

هو ۽ چوڻ لڳي: - بن ۾ به
راجڪمار هڪ سندر استريءَ
سان گڏ آيا آهن. اُن استريءَ
جي ڪري ئي هنن ٻنهي
منهنجي هيءَ درگتي ڪئي
آهي. هاڻي توهان جڏهن
انهن ٽنهي جو مون کي رت
پيئاريندا تڏهن مون کي
سنتوش ايندو.

راجا راوڻ جي پيٽ
شورپنڪا جي ڳالهه ٻڌي ۽
هنجي اهڙي درگتي ڏسي،
ڪر ۽ دوشڻ کي ڏاڍو ڪروڙ
لڳو ۽ هو انهن سڄيءَ

راڪشس جاتيءَ جو اُپمان سمجهڻ لڳا. هنن پنهنجن چوڏهن چونڊ
جوتن کي آڳيا ڪئي ته ”يڪدم وڃي ٻنهي راجڪمارن کي قتل
ڪري سندن لاش هڻي حاضر ڪيو ۽ اُن استريءَ کي به هڻي گهلي
وئي اچو.“

شورپنڪا انهن چوڏهن جوتن کي وٺي رامچندر جي آشرم تي
آئي ۽ انهن کي رامچندر ۽ لڪشمن ڏانهن اشارو ڪري ڏيکاريائين.
جيئن ئي اُهي چوڏهن راکشس گرجندا شري رام کي مارڻ لاءِ آيا
ته رامچندر ڦڙتيءَ سان چوڏهن تير هڻي انهن کي ڪن پل ۾ ماري
ڇڏيو. جڏهن شورپنڪا ٻيو دفعو منهن مٿو پٽيندي ۽ روئيندي
رڙندي ڪر دوشڻ وٽ ويئي ته هو وسمن ۾ پئجي ويا ته اهڙو
ڪهڙو سور موٽي سگهي ٿو جو سندن چوڏهن چونڊ جوتن کي ڪن
پل ۾ ماري سگهي! پوءِ ته هنن پنهنجو چوڏهن هزار لشڪر تيار
ڪري رامچندر تي ڪاهه ڪئي. جڏهن راکشس جو ڪٽڪ پينڪر

ننڍي ڀاءُ ڀراڪ-رهي لڪشمن ڏانهن وڃ جيڪو هن وقت چڙهو آهي.

تڏهن ڪام جي وس ٿيل شورپنڪا لڪشمن وٽ ويئي ۽ کيس پنهنجي پتي ٿيڻ لاءِ چوڻ لڳي. تڏهن لڪشمن کي چيس: مان ته وڏي ڀاءُ جو آڱياڪاري داس آهيان ۽ منهنجي استري ٿي توکي به داسي ٿي هلڻو پوندو. هو پاڻ ايڏو ڏاڍو راجا آهي ۽ سڀ پروڪار سمور ٿا آهن. هو جيڪي چاهي سو ڪري سگهي ٿو.

सेवक सुख चह मान भिखारी । व्यसनी घन सुभ गति बिभिचारी ।

लोभी जसु चह चार गुमानी । नभ दुहि दूध चहत ए प्रानी ॥

جي ڪو نوڪر ٿي سگهجي چاهي، بيڪاري ٿي عزت چاهي، وشئي (جوڻا شراب وغيره جو عادت) ٿي ڏن چاهي، ويچار ٿي شپ گتي چاهي، لوڀي ٿي جس چاهي ۽ ايماني ٿي چار پڌارت (ڌرم، ارت)، ڪام ۽ موڪيه چاهي، سو سمجه ته آڪاس کي دهی ٿو کير گهري يعني ناممڪن کي ٿو ممڪن ڪرڻ چاهي.

اهو ٻڌي شورپنڪا رامچندر وٽ موٽي آئي ۽ چوڻ لڳي: تون هن استري جي ڪري مون کي سويڪار ٿو ڪرين، ان لاءِ مان هن کي هيئنڙي ڪافي ٿي ڇڏيان ۽ پوءِ توهان مڃ سان گذارينديس.

ائين چئي شورپنڪا پنهنجو اصلوڪو پينڪر روپ ظاهر ڪري سڀني تي وڃي لاهيو ڏنو. سڀني کي پيپيت دسي رامچندر کيس بچائي ورتو ۽ شورپنڪا جو نڪ ۽ ڪن وڍڻ لاءِ لڪشمن کي اشارو ڏنائين. لڪشمن اُمالڪ اُٿيو ۽ تلوار سان شورپنڪا جو نڪ ۽ ڪن ڪپي ڇڏيائين. نڪ ۽ ڪن ڪپجڻ تي هوءَ وڌيڪ پينڪر ٿي پيئي ۽ رت جي ڌارا وهائيندي زور زور سان ڪيڪون ڪندي ڪر ۽ دوش وٽ پجي ويئي. شورپنڪا کي رتوچاڻ ڏسي ڪر ۽ دوش ڪروڙ ۾ ڀرجي ويا ۽ سندس درگتيءَ جو ڪارڻ پڇيائون، تڏهن

پوي ۽ نيترون مان جل ٽهڻ لڳي، تنهن جي من مان سڀ پاپ ڪرم
ڌوڀڇي وڃن ٿا ۽ هر فرمل ٿي سڄو سڪ ۽ شانتي پراپت ڪري ٿو.
رامچندر جون اهي گيان وٺراڳ ۽ پڳتيءَ جون ڳالهيون ٻڌي
لڪشمن ۽ سيتا جي من مان سندن ديهه ويندو رهيو ۽ هو ڏاڍي آند ۾
پنڇوٽيءَ ۾ گذارڻ لڳا.

شورپنڪا جو ڪ وڃڻ ۽ ڪر ۽ دوشڻ جو هون.

هڪ ڏينهن رامچندر لڪشمن ۽ سيتا پنڇوٽيءَ ۾ ويٺا پاڻ ۾
ڳالهيون ڪري رهيا هئا ته راوڻ جي پيٽ شورپنڪا اچي نڪتي.
استريءَ جي دل سونهن وارن ڏانهن سڀاويڪ ڪينڇجي ويندي آهي،
سو شورپنڪا به ٻنهي راڄڪمارن جو سندر سروب ڏسي موهت ٿي
پيٽي. هو پنهنجي انڇا موجب روپ ڌاري سگهندي هئي سو ڇا
ڪيائين جو هڪ منوهر روپ ڌاري رامچندر وٽ اچي چوڻ لڳي:-
هي سندر راڄڪمار! تون ڪير آهين ۽ ٿپسويءَ جي ويس ۾ راکشن
جي هن پيانڪ بن ۾ ڇا لاءِ آيو آهين؟

تڏهن رامچندر شورپنڪا کي پنهنجو پريڇم ڏٺو ۽ سندس
نانءُ ٿانءُ پڇيو. شورپنڪا چوڻ لڳي:- مان وشروامنيءَ جي ڌيءَ
شورپنڪا آهيان ۽ راجائن جي راجا لنڪا اڌراج راوڻ ۽ مها بلوان
ڪنپڪرڻ ۽ ويڻش جي پيٽ آهيان. مان هن بن ۾ مها بلوان ڪر ۽
دوشڻ سان رهندي آهيان. مان ٿيئي لوڪ گهي آهيان پر تو جهڙو
سندر ۽ من پائونڌڙ پرش هيل تائين ڪين ڏٺو اٿم. تون مون کي
پنهنجي استري بڻاءِ ته مان توکي آڪاس جو سير ڪرائينديس ۽ انيڪ
رمڻيڪ اسٽان ڏيکارينديس.

شورپنڪا جي ڳالهه ٻڌي شري رام سيتا ڏانهن اشارو ڪري
کيس چيو:- هي سندر! منهنجي پياري پتني هتي موجود آهي ۽
تنهن استرين لاءِ ٻهاڇ جو هڃڻ دڪ جو ڪارڻ ٿيندو. منهنجي

لڪشڻ پڇيو. هي ڀرپو! اهو ڳيان ويراڳه ڪيئن ٿو اُٿين ٿئي؟
 رهم ۽ جيو ۾ ڪهڙو پيد آهي؟ جنهن پڳتيءَ جي مارڱ سان سولائيءَ
 سان ايشور جي پراپتي ٿئي ٿي سو ڪرپا ڪري ٻڌايو.
 شري رام چوڻ لڳو. هي لڪشڻ! مان ۽ منهنجو ۽ تون ۽
 تنهنجو، بس اهائي مايا آهي يعني جن پدارثن کي ذهن اندرين
 سان ڄاڻي سگهجي ٿو ۽ جن ڳالهين تائين من جي پهچ آهي انهن سڀني
 کي مايا سمجهه. ان مايا کي سڀني جيون کي پنهنجي وس ڪيو
 آهي ۽ اُن جا به نه پيد آهن، هڪ اوديا ۽ ٻي وديا. اوديا جي وس
 ٿي جيو ڪام ڪروڙ لوپ موٽي ۽ اهڙڪار جي ڀرپنج ۾ ڦاسي سگه ڏک
 پوڳيندو رهيو ۽ وديا مايا آهي قدرت جنهن جي وس ڀر ڪريءَ جا
 بنيادي نت آهن، جنهن سان هن برهمانڊ جي سرشتي، پالڻا ۽ پرلڻ
 ٿيندي رهي ٿي ۽ جنهن تي جيو جو ڪو وس نٿو هلي. جڙيا چيئن جيڪي
 ڪجهه آهي سو مايا جو هڪ پاسو آهي، پر اُن مايا کي پنهنجو
 ڪو بل ڪونهي جو اها سڀ ڪجهه ايشور جي ڀرپڻا سان ئي ڪري
 سگهي ٿي. اُن سڀ ۾ جتي ڪٿي هڪ ڪرتار پرڪه برهم سمايل ٿي
 ۾ اچي ۽ ورڻ آشرم يا ننڍو وڏائيءَ جو ڪو پيد نه رهي سو آهي ڳيان.
 سڀني سڌين ۽ تنهي ڳڻن کي ٽچ سمجهي ٿياڳه ڪرڻ آهي ويراڳه.
 جيڪو مايا کي، ايشور کي ۽ پنهنجي سروب کي نٿو سڃاڻي سو
 آهي جيو. جيڪو ڪرهن انوسار ٻڌن ۽ مڪتي ڏيڻ وارو ۽ مايا کي
 ڀرپڻا ڪندڙ هلائيندڙ آهي سو آهي ايشور.
 مايا جي ٻڌن مان چئي ڀرم سگه روپ ايشور کي پراپت ڪرڻ
 جو سولو مارڳه آهي پڳتي. پڳتي ڪرڻ سان ڳيان ۽ ويراڳه به
 سهج ڀاڙ سان پراپت ٿين ٿا. جنهن جي سنتن جي سنگم ۾ پريت
 آهي، جيڪو جڳت جو وهنوار ڪندي رهندي به سدائين ايشور جو
 سمور ڪندو رهيو ۽ من ۾ ڌرا به ايمان يا پاڪڻڻ نٿو رکي، سوئي سڄو
 پڳت ڄاڻ. جنهن جي ايشور ۾ اهڙي سچي پريت هجي جو ڀرپو
 جو ڪيرتن ڪندي هنجو شريرد ڳڏ ڳڏ ٿي وڃي، ڳلو روڪجي

ڏنا، جي رامچندر ڏاڍي خوشيءَ سان سويڪار ڪيا. شري رام
اگست مئيءَ کان پنهنجي رهڻ لاءِ سهوليت واري جڳهه ڀڄي تڏهن
مئيءَ جيون هتان کان به يوجن پري گوداوريءَ جي ڪنڌي تي بڙ
جا پنج وڏا وڻ آهن، جن کي پنچوٽي چئبو آهي. اُتي بن جي
شوپيا به ڏاڍي رمڻيڪ آهي. اُن سندر اسٿان تي توهان ڪٿيا ٺاهي
رهندا ته توهانجو چٽ ڏاڍو ڀوسن ٿيندو.

اگست مئيءَ جا وچن ٻڌي شري رام پنچوٽيءَ ۾ رهڻ جو
نشچو ڪيو ۽ ٻئي ڏينهن مئيءَ کي پرٿام ڪري موڪلايو. پنچوٽي
ڏانهن ويندي رستي تي کين پکين جو راجا جٽايو ۽ ڪجهه پکي مليو جنهن
سان انهن مٿر ٿا ڳنڍي. پنچوٽيءَ ۾ ٻهجي هو هڪ سندر اسٿان تي
ڪٿيا ٺاهي سڪه پورو ڪ رهڻ لڳا. پرڀات جو گوداوريءَ ۾ سنان ڪري
نديءَ ڪناري سنڌيا اُڀاسنا آڏي ڪندا هوا ۽ پوءِ رامچندر جي پٺيان
لڪهڻ دلو پري ڪٿيا ۾ ايندو هو.

هڪ ڏينهن لڪهڻ رامچندر کي چوڻ لڳو. پرشوتم! هن
سياري جي مند ۾ ڀرت به اسان وانگر نديءَ جي سڀڻل جبل
۾ سنان ڪندو هوندو ۽ زمين تي سهندو هوندو. هن اسان جي ڀريم
وس ئي اها ڪن بنواسي جيوت اختيار ڪئي آهي ۽ پنهنجي ماءُ جي
ڪنور ٿا ۽ لوڀ جو هن تي ڪو اثر نه ٿيو آهي. ڏسو ته سهين! ڀرت جهڙو
گئون پٽ ۽ دشرت جهڙو درماٿا پتي هوندي به ڪيڪئي اهڙي
ڪنور هڙي واري ڪيئن ٿي؟

رامچندر ورائيو. هي ڀراتا! تون مانا ڪيڪئيءَ جي ننڍا نه
ڪرا! پر ڀرت جون مٿيون ۽ هڙي کي آندڙ ڏيڻ واريون ڳالهيون
ياد ڪر. اهو سڀاڳو ڏينهن ڪڏهن ٿيندو جڏهن تون ۽ مان پياري ڀاءُ
ڀوت ۽ شتروگن سان ملنداسين! توکي ڀرت ۽ ڪيڪئيءَ کي هڪ
سمان سمجهڻ گهرجي. جيڪو پرش سڀني جيون ۾ سمان روپ سان
هڪ ٻوهر کي ڏسي ٿو ۽ مان ايمان، دڪه سڪه يا هاڃي لاپ ۾ هڪ
ٿي ۽ استئيءَ ۾ رهي ٿو، اهوئي سچو گيان ۽ ويراڳي آهي.

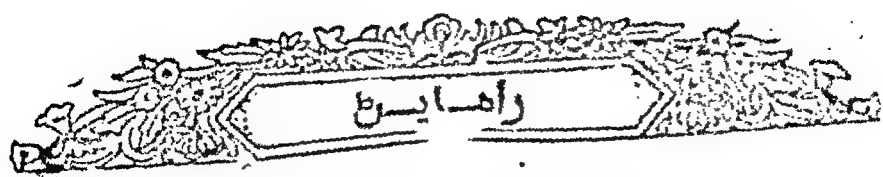
وڻ هوا ۽ اٽي خونخوار جانور ۽ پکي به پنهنجي هنسا جي عادت کي
چڏي شانتيءَ سان رهندا هئا. مهرشي اگست جي ٽپسيا جي ڀرپاڻو
ڪري راکشن جو به اُن آشرم تي ڪو زور ڪونه هڻندو هو ۽ انلاءِ
انیک مهاڻائون نريءَ تي اُتي پنهنجي سادنا پيا ڪندا هئا. اگست
منيءَ جڏهن رامچندر جي اچڻ جو ٻڌو تڏهن پاڻ اڳتي وڌي وڃي
سندن آجيان ڪيائين ۽ هنن ٽنهي به دندوت ڀوڻام ڪري منيءَ کان
آشپرواد ورتي. اگست منيءَ پنهنجي آشرم جي هڪ سندر ڪٽيا ۾
سندن رهڻ جو ڀوبنڌ ڪيو.

جڏهن شري رام لڪشمن
۽ سيتا ڦل ڦول کائي ۽ رستي
جو ٿڪ پڇي آرام سان اچي
منيءَ اڳيان ويٺا، تڏهن
اگست مني کين چوڻ لڳو:-
هي پرشن ۾ سریشٺ شري
رام! توهانجي جيتري ساراهه
ڪجي سا ٿوري آهي جو
توهان پينڪر راکشن کي
ماري ٽپسوين جي رکيا ڪئي
آهي. مون وٽ هيءُ اهوگهه
استر شستر آهن، سي توهان
وٺو جو آهي توهان جهڙي ڌرم

رکيڪ پراڻي ڀوش وٽ هڻڻ گهرجن. هيءُ وشو ڪرما جو ٺاهيل
ڌنڌو، ڏاڍارو ۽ ڪڏهن نه ڪپڻ وارا هيءُ به توکس سويڪار ڪريو.
اڳلي زماني ۾ وشتو ڀڳوان انهن ئي هٿيارن سان اسرن کي جيتي لڪشمي
ڀراپت ڪئي هئي. هاڻي هيءُ هٿيار راکشن تي وجهڻ پائڻ لاءِ
توهان کي ڪاراڻا ٿيندا.

اٺين چئي مهرشي اگست رامچندر کي آهي اُڏم اسٽر شستر

هلو ٿڏهن ڪتري ڌرم جو پالن ڪجو. مان اوهان کي ڪو اُپديش
ڪون ٿي ڪريان پر نقط هن ڳالهه ڏي توهان جو ڌيان ڇڪايان
ٿي. توهان کي ڌرم جي رهسپر جي پوري ڄاڻ آهي، ان لاءِ جيئن
توهان کي واجب لڳي بلاشڪ ٿيڻ ڪريو.

رامچندر کي ته ڪتري ڌرم ۽ تپسوي ڌرم جو اونهو ڳيان هو. هو
چوڻ لڳو: ديوي! تو پريروس منهنجي فائدي جي ڳالهه ڪئي
آهي پر مان ڪتري آهيان. ڪتري انلاءِ ئي ڏنڻ ٻاڻ ڪندا آهن ته
جيئن ڪو ڪنهن تي اتيچار نه ڪري. هن دندڪ بن جا رشي مٺي
راڪشن جا ستايل آهن ۽ اسانجي شوق آيا آهن. هيٺن جي همراهي
ڪرڻ ۽ شوق پيئي جي رکيا ڪرڻ هر هڪ ڪتريءَ جو ڌرم آهي. انلاءِ
مون راڪشن جي انت آڻڻ جي پرتگيا ڪئي آهي. هي ڄاڻي!
مان پنهنجي پراڻن جو يا تنهنجو ۽ لڪشمڻ جو به تياڳ ڪري سگهان ٿو
پر پنهنجي ڏنل وچن جو پنگم ڪري نٿو سگهان. توجيڪي مون کي
چيو آهي انلاءِ مان ٿو ٿي ناراض ناهيان ڇو جو تون مون کي پراڻن
کان به وڌيڪ پياري آهين.

تنهن کانپوءِ هو ٿيئي دندڪ بن ۾ ڏهه سال جتي ڪٽي رهيا،
جنهن عرصي ۾ هنن انيڪ رمڻيڪ پربت، تلاو، نديون ۽ اُپن ڏٺا.
جتي جتي کين ڪو اتيچار ڪو راڪشن مليو تنهن جو انت آندائون.
هو جڏهن جڏهن رشين مٺين جي شانتي دائڪ آشرمن ۾ ويندا هئا
ڏهن اُهي کين پنهنجو رکيڪ سمجهي سواگت ڪندا هئا. هو ڪنهن
آشرمن ۾ ٿورو وقت ۽ ڪنهن آشرمن ۾ گهڻو وقت گذاريندا هئا ۽
س پاس رهندڙ آزاريندڙ آدم خور راڪشن جو ناس ڪندا هئا.
رامچندر جي دندڪ بن ۾ اچڻ کانپوءِ رشي مٺي نريٽا سان پنهنجي
پ تپ ۾ لڳا رهندا هئا ۽ ان ڪري مهرشين جي اُتڙ ڌرم جي
ني ٿيڻ لڳي.

تپسوين جي واٽان اگست مٺيءَ جي ههه ٻڏي شري رام هنجي
۽ آيو. اُن مها آشرمن ۾ انيڪ پرڪارن جي مٺن جا هئا.

توهان ڪو ڦڪر نه ڪريو. مان ڏنڊڪ بن ڪي راکشنس کان ڀالو
 ڪندس. مان ڪتري آهيان ۽ رشين منين جو آڳياڪاري سيوڪ آهيان.
 انريت رامچندر اتياچاري راکشنس کي مارڻ جي ڀرتگيا ڪري
 رشين منين کي نريٽ ڪيو. سڀني ٽپسوين کي سنٿوش ۽ آند ٿيو
 ۽ هو رامچندر کي آسيسون ڏيڻ لڳا. تنهن کانپوءِ هو ٿيئي سڀني
 کان موڪلائي اڳتي وڌيا ۽ اچي ستيڪش منيءَ جي آشرم تي پهتا.
 ستيڪش منيءَ جي ڀڳوان ۾ ڏاڍي پريت هوندي هئي ۽ هو شري
 رامچندر کي وڻو وڻو هوندو هو. هو شري رام جو درشن ڪري پريم ۾
 اڪيون پايو ويٺو هوندو هو. ان ريت ستيڪش منيءَ کي پريم
 پرچي سمائي ۾ لين ٿي ويو. ان ريت ستيڪش منيءَ کي پريم
 ڀڳتيءَ سان سهج سڀاڻو آهو پراپت ٿيو جيڪو ٻين کي گهڻيءَ سادنا ۽
 يوگ ڪرڻ کانپوءِ پراپت ٿئي ٿو. شري رام، لڪشمڻ ۽ سيتا ستيڪش
 مني کان موڪلائي اڳتي وڌيا ۽ مني به شياڻ سندر سڪ ڌام رامچندر
 جو هردي ۾ ڌيان ڪندي پرم آند ۾ مڱن ٿي ويو.

رامچندر جو پنڄوڻيءَ ۾ رهڻ ۽ لڪشمڻ سان گيان وارتا.

رستي تي هلندي سيتا رامچندر کي چوڻ لڳي: آريه پٽو!
 توهان رشين جي ڀڳيا لاءِ ڏنڊڪ بن جي راکشنس مارڻ جي جيڪا
 ڀرتگيا ڪئي سا ڪتري ڌرم موجب ته برابر آهي پر هن وقت توهان
 بنواسي ٽپسوين جو ڌرم ڌارڻ ڪيو آهي! ٻيو ته راکشنس اسانجو ڪو
 اپراڌ به نه ڪيو آهي ان لاءِ انهن کي ناحق ماري انهن سان دشمني
 پرائڻ اسانکي واجب نه آهي. ڪتري ڌرم ۽ ٽپسوين جو اهڙا ڌرم
 هڪ ٻئي جي ابتڙ آهن: هن وقت اسين بنواسي ٽپسوي آهيون
 ان لاءِ اسانکي سڀني جيون تي ديا ڌاري سچيءَ دل سان رشين
 منين جي پوڻر نيمن موجب هاڻ گهرجي. توهان جڏهن ايوڌيا موٽو

آيا. هو ان ايكانت بن هر رهي انيڪ پرڪارن جون ٽپسياون
ڪندا هئا. ڪي ڪچو ان کائيندا هئا ته ڪي رڳو جل يا هئا تي
گذارو ڪندا هئا. ڪي ڳچيءَ تائين پاڻيءَ ۾ بهي ٽپسيا ڪندا هئا
ته ڪي مٿان سورج ۽ چوٽرڻ اڳتي ٻاري ويهي ٽپ ڪندا هئا.
ڪي انيڪ پرڪارن جا

ورت نيم رکندا هئا ۽
سدا پيا چپ ٽپ ڪندا
هئا. ان ريت سڀيئي
پنهنجي من ۽ اندرين
ڪي وس رکي اڏيا ته ڪ
سادنا هر لڳا رهندا هئا.

انهن رشين منين
راهچندر ڪي دندڪ بن
هر ٽپسوين جي هڏن جا
ڍڳ ڏي-ڪاريا ۽ وينتي
ڪري چوڻ لڳا: هي
رگهونش ڪل شرومڻي!
توهين مهاپرتاپي اڪيو اڪو

ونش جا پراڪرمي راجا ۽ اسان جا رڪيڪ آهيو. اسانجا وڏا ڀاڳ آهن
جو توهان هن بن ۾ آيا آهيو. هن بن ۾ آدم خور راڪشن اسان ٽپسوين
جو اناڻن وانگر قتل ڪن ٿا. توهان انهن راڪشن جي اتياچار کان
اسانجي رکيا ڪريو. پوتر رشين ۽ ٽپسوين جي هڏن جا هي ڍڳ
ڏسو جن جو ماس راڪشن کائڻ آهي ۽ رت پيئڻ آهي. اسين توهان جي
شرڻ آهيون. اهڙن ٻلوان راڪشن کان اسان کي بچائڻ ۾ ٻيو ڪوبه
سمرت ڏسڻ ۾ نٿو اچي.

ٽپسوين جي اها نهاڻي وينتي ٻڌي ۽ هڏن جا ڍڳ ڏسي
رجي دل ڀرجي آئي ۽ هن ٻانهون مڻي کڻي ڀرڻ ڪيو:-

رامچندر جي پٽ پاون چرڻ جي سپرڻ ٿيڻ تي، وراڻ جي
 ٻڌي نرمل ٿي ۽ هنڪي پنهنجي اڳلي جنم جي سهرڻي جاڳي پئي.
 هو چوڻ لڳو: هي پرڻو! مون هيئنڙ ٽوڪي سڃاڻو ته تون ڀڳوان
 وڻڻ جو اوتار دهرت پتر رامچندر آهين، ڇو جو منهنجي مڪتي
 تنهنجي هٿان ئي ٿيڻي هئي. مان اڳلي جنم ۾ تنبرو نالي مها سندر
 گندرو هوس ۽ هڪ ڀاپ ڪرم ڪري مونڪي هيءَ ٻچڙي چوڻ ملي
 هئي. مان هاڻي ان دوزخي چوڻ مان چٽي اهڙو خوش ٿيو آهيان
 جهڙو باندي چٽي بند مان! اڄ توهانجي ڪرپا سان منهنجي ڀاپ
 جي پوڳتا پوري ٿي ۽ مان پنهنجي اڳلي گندرو لوڪ کي پراپت
 ڪري سگهي ٿيندس. توهانجي سدا ۾ ڄڻ ٿيندي.
 ائين چئي اهو پوائتو وراڻ راڪشس پراڻ تياڳيندو گندرو لوڪ
 ٻڌاريو. پوءِ ٻنهي راجڪمارن سندس جبل جيڏيءَ ديهه کي کڻي کڻي
 ۾ پوريو. تنهنڪانپوءِ هو ٿيڻي اُن دندڪ بن ۾ اڳتي هلندي هلندي
 شرينگه منيءَ جي آشرم ۾ اچي پهتا. شرينگه منيءَ کي ڀڳوان جي
 اوتار وٺڻ جي رهسپ ۾ اچڻ هئي. هن شري رام لڪهڻ ۽ سيتا
 جو ڏاڍو آدرستڪار ڪيو ۽ هنن جي رهڻ ۽ کاڌي پيئي جو پرڻو
 ڪيو. ٻئي ڏينهن هن چيو: هي رڳو نندن! مان توهانجي اچڻ
 لاءِ ئي ٽرسيو وينو هوس. مون پنهنجي ٽپسيا سان برهم لوڪ پراپت
 ڪيو آهي، ۽ جيئن نانگ پنهنجي ڪل لاهيندو آهي، تيئن مان به
 پنهنجي هن ٻڌيءَ ديهه جو تياڳ ڪري برهم لوڪ وڃي رهيو هوس، پر
 جڏهن مونڪي سڏ پيئي ته توهان هيڏي مون وٽ اچڻا آهيو ته مان
 توهانجي درشن ڪرڻ کان اڳ برهم لوڪ وڃڻ نه چاهيو. هاڻي توهانجي
 درشن ڪري مان ڏنڀ ٿيس ۽ مان پنهنجو هيءَ شرير تياڳيان ٿو.
 ائين چئي شرينگه منيءَ پنهنجي شرير کي يوگه اڱنيءَ ۾ جلائي
 پسم ڪري ڇڏيو. اُن اڱنيءَ مان هڪ تيجسوي سندر پش نڪر
 جو برهم لوڪ ٻڌاريو. جڏهن اُن بن جي رئين منين کي هيبتنا
 وراڻ راڪشس جي مڙ جي خبر پيئي، تڏهن هو رامچندر سان

يسم لوڪ وڃڻ جي تياري ڪر. ائين چئي رامچندر اڳتي جهڙا
تڪا ست باڻ وراڻ تي هنيا، جي هنججي شريڙ ۾ گهڙي، رت سان
رنگجي، وري ٻاهر نڪري وڃي پري پيا. راکشس مڙو کين، پر
هنججي شريڙ ۾ ايتري ته پيڙا ٿي جو هن وياڪل ٿي سيتا کي ڇڏي
ڏنو. پوءِ هو ساڪيات ڀيراج سمان پنهنجو ترشول کڻي ۽ پنهنجو
وات ٽاڙي شري رام ۽ لڪشمڻ مٿان اچي ڪڙڪيو. ٻنهي راجڪمارن
هن تي پاڻن جي برسات وسائي، پر جيئن برف جي ڳڙن جو جبل
تي ڪو اثر ڪين ٿيندو آهي، تيئن وراڻ تي به انهن تيرن جو ڪو
اثر ڪونه ٿيو. ايڏا ته تير هن جي بدن ۾ تنڊيا پيا هئا جو هو هڪ
وڏي خارپشت جيان پٽي لڳو. پوءِ ان راکشس اُپاسي ڏيئي پنهنجي
شريڙ کي ڌونڌاريو ته سڀ تير نڪري ٻاهر پٽ تي ڪري پيا.

مهاڀيانڪ وراڻ پاڻ کي سڌو ڪري وري پنهنجو ترشول مٿي
کنيو، پر شري رام هڪ ئي تير سان هنجو ترشول ڀڄي ڇڏيو. پٽي
ڀاڙ هن کي زور زور سان ٽلوارون هڻڻ لڳا. پيڙا ۾ وياڪل ۽ زخميل
هوندي به ان راکشس ٻنهي راجڪمارن کي ٻن ٻارن وانگر جهلي
کڻي ڪلهن تي ويهاريو ۽ بادان جي پاڻ ۾ ٽڪرڻ جهڙي هيبت ناک
مرجنا ڪرڻ لڳو.

رامچندر ۽ لڪشمڻ کي وراڻ جي چنبي ۾ ڦاٿل ڏسي جانڪي
زور زور سان روئڻ لڳي. اهو ٻڌي ٻنهي ڀائرن جوش ۾ ڀرجي ان
راکشس جي هڪ هڪ ٻانهن ڪلهي کان پٽي ڌار ڪري ڇڏي. هنن
وراڻ کي ايترا ته زور سان ڌڪ هنيا جو هو زمين تي ڪري پيو ۽
درد ۾ ڀرجي ڪوڪون ڪوڙ لڳو. برهما جي ڏنل ور ڪري هنجو
موت نه ٿئي ٿيو پر هو پيڙا کان ته چٽي ٿئي سگهيو. جڏهن ڪيتري
به مارڻ ڪٽڻ تي هنجو موت نه ٿيو تڏهن هن کي جيتروئي
زمين ۾ پوري ڇڏڻ لاءِ لڪشمڻ هڪ وڏي کڙ ڪوڙڻ لڳو ۽ رامچندر
راکشس جي سرگهت مٿان پير رکي بيٺو ته جيئن وري هو اُٿي
نه سگهي.

رامچندر، لڪشڻ ۽ سيتا اُها رات مهوشي اڏريءَ جي آشرم
۾ گذاريو ۽ ٻئي ڏينهن سويل سنان سنڌيا آڏي ڪري رشيءَ کان
موڪلايو. اُن وقت ان آشرم ۾ رهندڙ منين شري رام کي چيو:-
رگهونندن! هن دندڪ بن ۾ انيڪ آدمخور راکشس ۽ جانور رهندا
آهن، جي وقت به وقت رشين منين ۽ ٻين جيون جي هتيا ڪندا
آهن. توهان هن درگم بن ۾ ساوڏائيءَ سان وڃجو.
ائين چئي رشين منين آشيرواد ڏيئي رامچندر کي موڪل ڏني ۽
پوءِ هنن ٽنهي اُن پيانڪ بن ۾ پرويش ڪيو.

راڪشن جي مارٽ لاءِ راجندر جي ڀرتگيا.

شري رام لکشمڻ ۽ سيتا کي مها پيانڪ دندڪ بن ۾ هڪ ڀرڻ
جيٽو آدم خور راکشس مليو. اُن هيبتناڪ راکشس جو نالو وراڻ هو ۽
هن کڻن ٽپسيا ڪري برهما کان ورتو هو ته هو ڪنهن به آستر
ستتر سان مري نه سگهندو. هو ڏاڍو ٻلوان هو ۽ اُنوقت به هن
ترشول ۾ ٿي شينهن، ٻه بگهڙ، ڪيترا هرڻ ۽ هڪ وڏي هاڻيءَ جو سر
اڻڪيل هو. هو تنهي کي ڏسندي ئي مٿن ڌوڪيندو آيو ۽ سيتا کي
ڀاڻ ڏانهن ڇڪي چوڻ لڳو: - توهان گهڙو ڪپڙا ٻهريندڙ ٽپسوين جو
هٿڙيءَ سندر استريءَ سان ڪهڙو ڀريو جن؟ مان هن سندريءَ کي
پنهنجي استري بڻائيندس. جي هجي توهان ۾ ڪووت ته اچي هنڪي
چڏايو! ڪپڙا ٻهريا اٿو ٽپسوين جا ۽ کڻي ٿا گهمو هٿيار! توهانجي
انهيءَ ڍونگه جو مونتي ڪو اثر نه ٿيندو. مان ته رشين منين جوئي
ماس ڪائيندو آهيان ۽ خون پيئندو آهيان. توهانجا اهي ٻاراڻا ٿير
ڪمان مونکي ڪجهه ڪري نه سگهندا. توهانجو گرم گرم رت پيئڻ
۾ ۽ نرم نرم ماس کائڻ ۾ مونکي ڏاڍو سواد ايندو.
هو سيتا کي سوڳهو جهلي بيٺو هو ۽ سيتا اُن وقت ڪنڀي رهي
هئي. شري رام چيو: ”تنهنجو انت ويلو اچي پهتو آهي. هاڻي

لاء پنهنجي پتي کانسواءِ سڀني ۾ به ٻيو مرد ڪونهي؛ هڏيم پتور تائون
 ٻين ڀرشن کي پنهنجي پتا، ڀائرن يا پٽن سان ڪري سمجهن
 ٿيون؛ ٿيون پتور تائون اُهي آهن جي اڌرم جي ڊپ کان ۽ ڪل
 جي مريادا کان بچيل رهن ٿيون ۽ چوٿيون نيچ اُهي آهن جي موقعو نه
 ملڻ ڪري يا وڌن جي ڊپ ڪري پتور تائون ٿي رهيل آهن. جيڪي
 استريون ڪنهن به سبب ڪري پتيءَ سان ڌنڌو ڪن ٿيون يا
 پتيءَ کي ڏوڪو ڏيئي ڀرائي مرد سان وشبه ڀوڳ ڪن ٿيون سي
 سوين ڪلپ روڙو ٺرڪ ۾ پئي ڏک ڀوڳين ٿيون. هڪ ڪن جي سڪ
 لاءِ اڌرم ڪندڙ دشنا استري پتي جنم ۾ جوانيءَ ۾ ئي وڌو ٿي انيڪ
 ڪشت ڀوڳي ٿي ۽ پتور تا استري هن لوڪ ۾ ڀرلوڪ ۽ سڌاءِ سچو

سڪ ڀراپت ڪري ٿي.
 هي جانڪي! تنهنجو
 مثال وٺي استريون
 پتور ڌرم سکنديون
 ۽ پالن ڪنديون. پتيءَ
 سان سڪ ڏک ۾ ڀاڳي ٿي
 توڌرم ۽ ڪيرتي ڀراپت
 ڪئي آهي.

ان ريت انسويا
 سيتا کي استري ڌرم جو
 رهسپ، ٻڌايو ۽ انت ۾
 کيس الوڪ ڏوي هار
 سينگار ۽ سڳنديءَ وارا
 ايپ ڏنا جنهنجي خوشبوءِ

ڏهن به نه گهٽجي ۽ گل ڪڏهن به نه ڪو ماڻجن. انسويا جڏهن
 ڪيءَ کي اُهي هار سينگار پائي رامچندر وٽ وٺي آئي ته جانڪي
 ڏيو ڪنيا سان شويواڻ ڏسي شري رام ڏاڍو ڀرڻ ٿيو.

पठन्ति ये स्तवं इदं । नरादरेण ते पदं ॥

व्रजन्ति नात्र संशयं । त्वदीय भक्ति संयुताः ॥ १२ ॥

هي انوپر سندر! هي ڀرڻوي پتي! هي جانڪي ٺاٽ! مان ٽوهان کي ڀرڻام ڪريان ٿو. مون تي ڀوسن ٿيو، مان ٽوهان کي نمسڪار ڪريان ٿو. مون کي پنهنجي چرڻ ڪمان جي پڳتي ڏيو. جيڪو منش هن استوڻ کي آدر سان پڙهندو، اهو ٽوهان جي پڳتي پائي ٽوهان جي ڀرم پد کي پراپت ٿيندو، ان ۾ ڪو شڪ ناهي.

انريت اٿري منيءَ پڳوان رامچندر جي اُستتي ڪئي ۽ پڳوان کيس پنهنجي پڳتيءَ جو وردان ڏنو. مهامني اٿري ان سندر آشرم ۾ پنهنجي ڌرمپٽني انسويا سميت گهڻي وقت کان ٽپسيا ڪندو هو. ورڏا اوسٿا ڪري ستي انسويا جو مٿو صفا اڇو ٿي ويو هو. هوءَ مهاودوان ٽپسوط، ڌرم جو تئو ڄاڻندڙ هئي. هن کي پنهنجي مائا سمان سمجهي سڀتا ڀرڻام ڪيو ۽ ڪانگس ڪشل منگل پڇڻ لڳي. انسويا سڀتا کي آسپس ڏيئي پنهنجي ڀر ۾ وهاريو ۽ کيس استري ڌرم ٻڌائڻ لڳي :-

هي راجڪماري! مون کي ٻڌي خوشي ٿي ته تون مٺ مائٽ ۽ محل ماڙيون ڇڏي پنهنجي پتيءَ جي پٺ وٺي ڪشت پيئي پوگين. پنهنجو پتي شهر ۾ رهي يا جهنگل ۾، چڱو هجي يا مدو، هو سڌاءِ استريءَ جي ڀريم ۽ آدر جوڳهه آهي.

धीरज धर्म मित्र अरु नारी । आपद काल परिखिअहिं चारी ॥

ڌيرج، ڌرم، مٽر ۽ استري انهن چڻي جي آپدا جي وقت ئي ڀرڪه پوندي آهي. ڀلي پتي ٻڌو، روڳي، مورڪ، ڪنگال، اندو، ٻوڙو، ڪروڙي يا نڀاڳو هجي، اهڙي پتيءَ جو به جيڪا استري ايمان ڪري ٿي، سا نرڪ جا انيڪ دڪه پوگيندي. استريءَ لاءِ بس هڪ ئي ڌرم، ورت، نير آهي ته هو سڌاءِ ڏن هن ۽ وچن سان پتيءَ جي سڀوا ڪري ۽ ساڻس ڀريم رکي. سنسار ۾ چڻن قسمن جون پٿور تائون آهن. اُنم آهي آهن جن

ديوتاڪون توهانجي پوڄا ڪن ٿا، توهان شذ عيان مٿي آڪار وارا آهيو ۽
سڀني روشن ڪي ناس ڪندڙ آهيو. هي لڪشي پتي! هي سڪن جي ڪاڻ
۽ سنتن جي گتي! هي شچي پتي (اندر) جا پيارا ننڍا ڀاءُ (واهن
ڀڳوان)! شڪتي روپ شري سڀتا ۽ ننڍي ڀاءُ لڪشمي سميت مان
توهانجو پڄڻ ڪريان ٿو.

त्वदंघ्रि मूल ये नाराः । भजंति हीन मत्सराः ॥
पतंति नो भवार्णवे । वितर्क वीचि संकुले ॥ ७ ॥
विविक्त वासिनः सदा । भजंति मुक्तये मुदा ॥
निरस्य इंद्रियादिकं । प्रयांति ते गतिं स्वकं ॥ ८ ॥

جيڪو منش ايرشا ڇڏي توهانجي چرڻ ڪملن جو پڄڻ
ڪندو آهي، اهو بنا ڪنهن سنڊيه جي سنسار روپي سمندر ۾ ڪرندو
ناهي يعني آواگن جي چڪر ۾ نه پوندو آهي. جيڪو هڪ چاهيندڙ
منش ايڪانت ۾ رهي، اندرين کي وشي وائڻن کان هٽائي آندو
پورو ڪ توهانجو سهرڻ ڪندو آهي سو پنهنجي سوروب (برهر) کي
پراپت ڪندو آهي.

तमेकद्रुतं प्रभुं । निरीहमीश्वरं विभुं ॥
जगद्गुरुं च शाश्वतं । तुरीयमेव केवलं ॥ ९ ॥
भजामि भाव वल्लभं । कुयोगिनां सुदुर्लभं ॥
स्वभक्त कल्प पादपं । समं सुसेव्यमन्वहं ॥ १० ॥

جيڪو هڪ ادوتيه، اديت، ڀڙيو سرو سهرت، اڃا رهت،
ايشور سڀ جو سائين، سروياپڪ، جڳت جو گرو، سنان، ترييه (تنهي
ڪنن کان نرالو) ۽ ڪيول پنهنجي روپ ۾ اسٽت آهي، جيڪو رڳو پاونا
کي چاهي ٿو، جيڪو وشتي پورن لاءِ دلپ، پنهنجن ڀڳتن لاءِ ڪلپ
ورڪش، سڌاءِ سر (ڪ جهڙو) ۽ سڌاءِ سڪ روپ وندنا ڪرڻ جو ڳهه آهي
تنهنجو مان پڄڻ ڪريان ٿو.

अनूप रूप भूपतिं । नतोऽहमुर्विजा पतिं ॥
प्रसीद मे नमामि ते । पदाब्ज भक्ति देहि मे ॥ ११ ॥

منا منا ميوڙا ڏيئي ڪين توڙي ڪيو. جڏهن شري رام آسڻ تي
براجمان ٿيو ته مني سويشت اڏي نيتري پري هن جي شويپا ڏسي،
پر ڀر ڀرجي هٿ جوڙي هنريٽ اُستتي ڪرڻ لڳو.

نمामی भक्त वत्सलं । कृपालु शील कोमलं ॥

भजामि ते पदांबुजं । अकामिनां स्वधामदं ॥ १ ॥

निकाम श्याम सुंदरं । भवांबुनाथ मंदरं ॥

प्रफुल्ल कंज लोचनं । मदादि दोष मोचनं ॥ २ ॥

هي ڀڳت وٽس! هي ڪرپالو! هي ڪومل سويڙو! وارا! مان
توهان کي نه سڪار ڪريان ٿو. نشڪار منهن ڪي ڀرم ڌار ڏيڻ وارن
توهان جي چوڙ ڪمڻ جو مان پڇن ٿو ڪريان. توهان نهايت سندر،
سانورا، سنسار (جهڙو مڙ) روپي سمندر کي ولوڙڻ لاءِ مندر اچڻ
سمان، ٽـڙيل ڪمڻ سمان نيترون وارا ۽ اهڙڪار آدي دوشن کان
چڏائڻ وارا آهيو.

प्रलंब बाहु विक्रमं । प्रभोऽप्रमेय वैभवं ॥

निषंग चाप सायकं । धरं त्रिलोक नायकं ॥ ३ ॥

दिनेश वंश मंडनं । महेश चाप खंडनं ॥

सुनींद्र संत रंजनं । सुरारि वृंद भजनं ॥ ४ ॥

هي ڀرڀو! توهان جي ڊگهي ٻانهن جو ڀراڪرم ۽ توهان جو ڀرتاپ
اٿاهه آهي. توهان ٽرڪش ۽ ڏنڻس ٻاڻ ڌارڻ ڪندڙ ٽرلوڪيءَ
جا ناٺ، سوريه ونڻس جا پوڻ، مهاديو جي ڏنڻس کي پڇڻ وارا،
منين ۽ سنڻن کي سڪ ڏيندڙ، ديوتائن جي دشمنن ڏيئتن جا ناس
ڪندڙ آهيو.

मनोज वैरि वंदितं । अजादिं देव सेवितं ॥

विशुद्ध बोध विग्रह । समस्त दूषणापहं ॥ ५ ॥

नमामि इंदिरा पतिं । सुखाकरं सतां गतिं ॥

भजे सशक्ति सानुजं । शची पति प्रयानुजं ॥ ६ ॥

ڪامديو جو شترو مهاديو توهان جي وٽ ڏنا ڪري ٿو، برهما آدي

رامچندر ڏٺو ته ان ڪري
ڪيترائي رشي مٺي پنهنجا
آشرم ڇڏي ٻئي پاسي هليا
ويا، تڏهن هن پاڻ چترڪوٽ
تي وڌيڪ وقت رهڻ واجب
نه سمجهو ۽ هڪ ڏينهن سڀني
۽ لکشمي کي وٺي دندڪ بن
ڏانهن روانو ٿي ويو.

هلندي هلندي هو ٿيئي
اٿري مٺي جي آشرم تي پهتا،

جو هڪ ڏاڍي رهڻيڪ اسٿان ٿي هئو. ان آشرم ۾ ڪئين هرڻ ۽
مور آڏي پسون پکي مڙي سان گهڻي رهيا هئا. اُتي خوشبودار گلن
ٿان سان ڀريل ٻوٽا به گهڻيئي هئا ۽ وڻن ۾ پڪل ميوا پئجي لڌڪيا.
ڪيترائي رشي مٺي ويد منترن جو مٺي ڌنيءَ سان اُچارڻ ڪري
رهيا هئا. مهرشي اٿري ترڪال درشي هو ۽ هن کي ڄاڻ هئي ته
پرڻويءَ جي بار لاهڻ لاءِ ڀڳوان پاڻ شري رامچندر جي روپ ۾ اوتار
ورتو آهي. هن جڏهن ٻڌو ته شري رام لکشمي ۽ سڀني سندس آشرم
۾ پڌاريا آهن، تڏهن هو آئند ۾ ڀرجي ويو ۽ اڳيان وڌي اُنهنجو ڏاڍو
آدرستڪار ڪيائين. هن اُنهن کي پيئڻ ۽ صفائي لاءِ جل ڏنو ۽ کاڌي لاءِ

مهاديو ٿو پارو ٿي ڪي چوي :- مون توکي ايڏيا ڪانڊ ۾ ڀرت
جي پير ۾ بابت ٻڌايو. هاڻي ٻڌ ته رامچندر بن ۾ رهي ڇا ڪيو.
ڀرت ۽ ايڏيا واسين جي وچ ۾ ڪانڊو رامچندر، لڪشمڻ ۽ سيتا
اڳي. وانگر چترڪوٽ ڀرت تي سڪم پورو ڪر رهڻ لڳا. هڪ ڏينهن
شري رام سندر گل چوڻدي پنهنجن هٿن سان انهن جا هار
ڪنگڙ باجو بند آڏي پيا ڳهڻا ٺاهي سيتا کي پهراڻ لڳو. انوقت اندر
جو بي عقل ڀت جيئٽ رڳو ناک جو ٻل ڇاڇڻ لاءِ ڪانڊ جو روپ
ڌاري آيو ڇڻ ته ڪا مورڪ ڪيڙي سمند کي ماڀڻ اچي. هن اچي
سيتا جي پير ۾ جهنب هنئين جنهن ڪري سيتا جي پير مان رت وهڻ

لڳو. اهو ڏسي رامچندر هڪ ڊگهي ٽيلي ڏنڻ تي چاڙهي ان
ڪانڊ ڏانهن هنئي. ڪانڊ اُٿي اُڏاڻو پر ان ٽيلي ۾ ڀت نه ڇڏيس.
جيئٽ ڏکي پنهنجي ڀتا اندر، برهما ۽ شؤ جي شرڻ ويو پر هن کي
ڪنهن به شرڻ نه ڏني، تڏهن هو موٽي اچي رامچندر جي چرڻ
تي ڪريو. انوقت رامچندر هن جا ڀراڻ نه ورتا پر سيڪڻ ڏيڻ لاءِ
هنجي هڪ اک ڪڍي ڇڏي ڏنائين.

انهن ڏينهن ۾ ڪوشل ديش جا ڪيترائي رهواسي پنهنجي راجا
رامچندر جو درشن ڪرڻ لاءِ چترڪوٽ ڀرت تي اچڻ لڳا، جنهن ڪري
اُتي رهندڙ رشين مڻين جي تپسيا ۽ شانتِي ۾ ڀنگ پوڻ لڳو. جڏهن

شـري تـلـسي رامـاڏـس

ارڙهه ڪانڊ

ستـي افسـويا جو سـيتا کي اسـتري ڌرم ٻڌائڻ .

ساندرا نند پयोदसौ भगतनुं पीताम्बरं सुन्दरं
पाणौ बाणशरासनं कटिलसत्तणीरभारं वरम् ।
राजीवायतलोचनं धृतजटाजूटेन संशोभितं
सीतालक्ष्मणसंयुतं पथिगतं रामाभिरामं भजे ।

جنهنجو شري رج سان ڀريل بادلن سمان سندر سانورو ۽ آئند جو
سمند آهي، جنهن سندر پيلا وستر ڌارڻ ڪيا آهن، جنهنجي هٿن ۾
ڏنڻس ٻاڻ آهن ۽ چيلو ٽوڪش جي بار سان شويپايمان آهي، جنهنجا
ڪمان سمان وڏا نيتر آهن ۽ مٿي تي جٽا جوڻ ڌارڻ ڪيل آهي، اُن
شويپايمان ڌار سیتا ۽ لکشمي سان رستي تي هلندڙ، آئند ڏيڻ واري
جو مان پڇڻ ڪريان ٿو.

مهلائن ۾ موڪليو ۽ ڪرھ چارين کي پنهنجن پنهنجن ڪنن تي مقرر
ڪيو. هو پاڻ راجاڻي وسترن ۽ سڪ جي ساڌن جو ٿيا ۽ ڪري ايوڌيا کان
ٻاهر نندي گرام ۾ اچي ڪٽيا ٺاهي بنواسي ٽپسوين وانگر رهڻ لڳو.
هو رامچندر جي چاڪڙين کي سنگھاسن تي رکي، پاڻ، انهن مٿان
چٽ جهلي چنور جهلائڻ لڳو، جڏهن ڪا به ڀيٽ يا دل ايندي هئي
تہ ڀرت پهريائين اها چاڪڙين کي ارڀڻ ڪري پوءِ خزاني ۾ موڪلي
ڏيندو هو. انريت ڀرت سڄو راج رامچندر جو سهجي ۽ پاڻ کي
هنجو هڪ عيوضي ۽ سيوک سهجي سڄي راج جو ڪاروبار هلائڻ لڳو.

ايوڌيا ڪاٺي سماپت.

جي توهين ڪين آيا ته مان اڳي ۾ پروش ڪري پراڻ ڏيندس.
 ڀرت جي اها پرڻگيا ٻڌي سڀيئي سندس واه واه ڪرڻ لڳا
 جنهن مهل سڀني آيان ۾ اها خبر پئجي ويئي ته رامچندر موٽي ٿي
 هلي، تنهن مهل سڀيئي ڏاڍو اداس ٿيا ۽ چوڻ لڳا: ماڻهو ڇڏي
 ويئي. سڀيئي هونهار ڪي ڀرل سمجهي سڀيئي ايڏيا موٽڻ جون
 تياريون ڪرڻ لڳا. رامچندر ڏاڍي سک سان ڀرت ۽ ڀشترو گهن ڪي
 ڇائي سان لڳائي چيو: ڀائرو! توهان ڪي منهنجو ۽ سڀيتا جو قسم
 آهي جي توهان ماما ڪيڪئيءَ جو ڪجهه به اڏار ڪندا يا مٿس
 ڪرو ڪندا. هو اسان سڀني جي پوڄن ماما آهي، اٽلا سڌا هن
 جي آڳيا ۾ رهڻ ۽ سندس سک جو خيال رکڻ اسانجو ذم ۾ آهي.
 رامچندر، لڪشمن ۽ سڀيتا گرو وسشت ۽ مائٽن کي ڀرڻ ڪري
 کانئن ڏاڍي پريم سان موڪلايو ۽ ايڏيا واسين ۽ ٻين سڀني سان به
 پٽا يوگيه مليا. ان وقت سڀني جي اکين مان جل ٿي رهيو هو. رامچندر
 ٻالڪيون گهرائي ماما ڪوشليا،
 ڪيڪئي ۽ سمتر ڪي ڏاڍي
 آدر سان انهن ۾ وهاريو ۽ کين
 ڏيرج ڏنو. جڏهن سڀيئي
 موڪلائي روانا ٿيا تڏهن
 رامچندر، ٻڙ جي چانو هيٺ
 ويهي، پيارن ڪٽنبين جي
 وچوڙي ۾ دڪي ٿي، ڀرت
 جي سنيهر سڀاڻي وائيءَ بابت
 سڀيتا ۽ لڪشمن سان سارا
 ڪرڻ لڳو.

ڀرت رامچندر جون چاڪريون
 مٿي تي رکي، سڀني ماڻهن
 سميت، چوٿين ڏينهن اچي
 ايڏيا پهتو. هن مائٽن کي

مھلائڻ ۾ موڪليو ۽ ڪو به چارين کي پنهنجن پنهنجن ڪن تي مقرر
 ڪيو. هو پاڻ راجاڳي وسٽرن ۽ سڪه جي ساڌن جو ٿيا ۽ ڪري ايوڌيا کان
 ٻاهر نندي گرام ۾ اچي ڪٽيا ٺاهي بنواسي ٽپسوين وانگر رهڻ لڳو.
 هو رامچندر جي چاڪڙين کي سنگهاسن تي رکي، پاڻ، انهن مٿان
 چٽ جهلي چنور جهلائڻ لڳو، جڏهن ڪا به پيٽيا يا دل ايندي هئي
 ته ڀرت پھريائين اها چاڪڙين کي اڀڻ ڪري پوءِ خزاني ۾ موڪلي
 ڏيندو هو. انريت ڀرت سڄو راج رامچندر جو سهجھي ۽ پاڻ کي
 هنجو هڪ عيوضي ۽ سيوک سهجھي سڄي راج جو ڪاروبار هلائڻ لڳو.

ايوڌيا ڪاڊي سماپت .

جي توهين ڪين آيا ته مان اڪئيءَ ۾ پرويش ڪري پراڻ ڏيندس .
 ڀرت جي اها پرڳيا ٻڌي سڀيئي سندس واه واه ڪرڻ لڳا .
 جنهن مهل سڀني آيان ۾ اها خبر پئجي ويئي ته رامچندر موٽي نٿو
 هلي، تنهن مهل سڀيئي ڏاڍو اُداس ٿيا ۽ چو طرف مايوسي ڄاڻجي
 ويئي . سڀيئي هونهار ڪي پرڀل سهجي سڀيئي ايوديا موٽڻ جون
 تياريون ڪرڻ لڳا . رامچندر ڏاڍي سک سان ڀرت ۽ شتروگهن کي
 ڇاڻي سان لڳائي چيو: ڀائرو! توهان کي منهنجو ۽ سيتا جو قسم
 آهي جي توهان ماما ڪيڪئيءَ جو ڪجهه به انادر ڪندا يا مٿس
 ڪرو ڪندا . هو ۽ اسان سڀني جي پوڄن ۾ ماما آهي، انلاءِ سڌاءِ هن
 جي آگيا ۾ رهڻ ۽ سندس سک جو خيال رکڻ اسانجو ڌرم آهي .

رامچندر، لڪشمن ۽ سيتا گرو وسشت ۽ ماتائن کي ڀرڻام ڪري
 کانئن ڏاڍي پريم سان موڪلايو ۽ ايوديا واسين ۽ ٻين سڀني سان به
 ڀٽا يوگيه مليا . اُن وقت سڀني جي اکين مان جل ٽهي رهيو هو . رامچندر
 پالڪيون گهرائي ماما ڪوشليا،

ڪيڪئي ۽ سمتر کي ڏاڍي
 آدر سان انهن ۾ وهاريو ۽ کين
 ڏيرج ڏنو . جڏهن سڀيئي
 موڪلائي روانا ٿيا تڏهن
 رامچندر، ٻڙ جي ڇانوَ هيٺ
 ويهي، پيارن ڪٽنبين جي
 وچوڙي ۾ ڊڪي ٿي، ڀرت
 جي سنيهر سڀاءُ ۽ واڻيءَ بابت
 سيتا ۽ لڪشمن سان سارا
 ڪرڻ لڳو .

ڀرت رامچندر جون چاڪڙيون
 مٿي تي رکي، سڀني ماڻهن
 سميت، چوٿين ڏينهن اچي
 ايوديا پهتو . هن ماتائن کي

رشين منين جا وڃن ٻڌي رامچندر پوسن ٿيو پر پرت سندس چرڻ پڪڙي چوڻ لڳو. - حقيقت ۾ راجا توهان آهيو ۽ مان توهانجو داس آهيان. مون ۾ راج هلائڻ جي سهڻي ڪانهي. توهان هيءَ راج سويڪار ڪري پلي بڻي ڪنهن لائق ماڻهوءَ کي پنهنجو عيوضي مقرر ڪريو ۽ مونکي پنهنجي سيوا ۾ رهڻ ڏيو.

ائين چئي پرت شري رام جي چرڻن کي چنڀري پيو. اُن وقت رامچندر هنکي اُٿاري پنهنجي پو ۾ وهاريو ۽ چيو: - پراڻا! تنهنجي پراڪرم ۽ ٻل جي ڪنهن کي سڌ ناهي؟ تو ۾ نه رڻا جو وڏو ڳڻ آهي ۽ تون سڄيءَ پوڻويءَ جو راج هلائڻ لاءِ قابل آهين. چڱو، جيسين مان بنواس پوڳي گهر موٽان تيسين مان راج ٿوڪي ٿو سونپيان. تون سڄي راج جو ڪاروبار وڃي هلاءَ.

شري رامچندر جي اها آڱيا پرت قبول ڪئي ۽ سندس پراڻا

تي رامچندر نشاني طور پنهنجون چاڪڙيون کيس ڏنيون. اُنوقت پرت پرڳيا ڪئي: - رگهونندن! مان توهانجو داس آهيان ۽ توهان جي هر ڪا آڱيا مڃڻ منهنجو فرض آهي. توهانجي واپس اچڻ تائين هيءَ چاڪڙيون راجا ٿي رهنديون ۽ مان توهانجو داس ٿي توهانجو راج سنڀالي توهانجي آڱيا پالن ڪندس. مان به چوڏهن سال گيڙو ڪپڙا پهريندس، چئائون رڪائيندس، زمين تي سهندس، شهر کان ٻاهر هڪ بنواسي ٿي رهندس. چوڏهن ورهيه پوري ٿيڻ تي

پرت ۽ رامچندر جو وارتا لاپ ٻڌي گرو وسشت چوڻ لڳو:-
هي راءِ! مان پنهنجو گرو ۽ پتا سمان آهيان. تنهن ڪري منهنجي
ڳالهه مڃي ۽ پنهنجي شوڪاٽر ماما ڪوشليا جو چوڻ مڃي جي تون
واپس ايوڌيا هلندي ته ٿوئي پتا جي وچن پنڱ ڪرڻ جو دوش
نه لڳندو. سڄيءَ پرڃا جا پنڱ ۽ مڪي، منٿري ۽ برهمڻ هتي آيا
آهن ۽ توکي واپس ايوڌيا هلاڻ لاءِ منتون ڪري رهيا آهن، توکي
پرڃا جي مٿي جو مان به رکڻ گهرجي. تون پرت جي ڳالهه مڃي
ضرور واپس ايوڌيا هل.

گروءَ جا وچن ٻڌي به رامچندر پنهنجي ڌرم تي درڊ رهيو ۽
چوڻ لڳو ته پتا جو وچن پٽيءَ مٿيا ٿيڻ نه گهرجي ۽ هو پتا جي آڳيا
جو انگن هرگز ڪين ڪندو. اهو ٻڌي پرت جو من ڏاڍو اُداس
ٿيو ۽ هو چوڻ لڳو:- جي پتا جي آڳيا موجب هروڀرو چوڏهن ورهيه
بن ۾ رهڻو آهي ته رامچندر جي بدلي مان بن ۾ رهندس. ان ڪري
پتا نرا پراڻ پٽ کي بنواس ڏيڻ جي پاپ کان چٽندو، ماما ڪيڪئي
هٿان ٿيل ارڻ ٽرنڊو ۽ مان وڏي پاءُ کان گدي ڪسڻ جي اڌرم
کان بچندس.

اهو ٻڌي رامچندر چيو:- پتاجيءَ جنهن کي جيڪي ڏنو آهي
تنهن کي پرت يا مان بدلي نٿا سگهون. مان پنهنجي بنواس لاءِ ٻئي
ڪنهن کي عيوضي بڻائڻ نٿو چاهيان، ان لاءِ پرت راجگديءَ تي ويهي
پتا جي وچن جي پالنا ڪري.

انهن ٻنهي تيجسوي ۽ ڌرماتما پائرن جو هڪ ٻئي لاءِ ايترو
پرير ۽ سچ لاءِ آگرهه ڏسي سڀيتي اچرج ۾ پئجي پنهجي جي جڻم جڻڪار
ڪرڻ لڳا. اُتي جيڪي ترڪال درشي رشي مني ويٺا هوا ۽ جن جي
انچا هئي ته رامچندر جي هٿان اتياري راوڻ ۽ ٻين راکشن جو
انٺ ٽٽي ۽ ڌرم جي اُنتي ٽٽي، ڏن گڏجي پرت کي چيو:- ڌرماتما
پرت! رامچندر جو ايترو درڊ نشچيه ڏسي ۽ جڳت جي ڪلياڻ لاءِ
سندس ڳالهه مڃ.

ڪري ۽ ڪا لاپڏاڪ ڳالهه ٿيڻ تي توهان کي خوشي نٿي ٿئي. جنم مرڻ جي رهسپر کي ڄاڻي توهان راڳه، دويش ۽ سڪم ڏک کان پري

آهيو. منهنجي ماما جيڪو هيءُ اڌرم جو ڪم ڪيو آهي، تنهن لاءِ توهان کيس معاف ڪريو ۽ مون تي ڀرسڻ تي ايوڌيا جو راڄ هلايو. پتاجيءَ جيڪو اڄوڳ ڪم ڪيو آهي، تنهن کي سڌاري توهان واپس هلو. مون ۾ نه ٻڌي آهي ۽ نڪوڙ. مون کي پنهنجو سڀوڪ سمجهي مون تي ڏيا ڪريو. جي توهان واپس نه هاندا ته مان به توهان سان بن ۾ رهندس.

ڀرت جا اهي وڃن ٻڌي سڀيئي مائٽائون ۽ برهمن ۽ ڪندس وهاڻ لڳا. رامچندر هن ريت جواب ڏنو: ڀاءُ! تون ڌرماتما دشت ۽ ماما کي ڪڍي جو پٽ آهين، انلاءِ ئي اهڙا اڌرم وڃن چئي رهيو آهين، پر پوڄي پتا جي وڃن کي نٻاهڻ اسان ٻنهي جو فرض آهي. پتا کي ستيواڌي ڪر ۽ پنهنجو راڄ ٽڪ وڃي ڪراءِ ۽ ماما جي آندڙ کي وڌاءِ. مان ته بن ۾ رهي پتا جو وڃن ستيو ڪندس. تون سڀني کي ايوڌيا واپس وٺي وڃ ۽ پرڃا کي سڪم ڏي. تون ماڻهن جو راجا بڻج ته مان بن جي پس جو سهراڻو بڻجان. لڪشمڻ منهنجي ۽ شتروگهن تنهنجي سهاڻا ڪندو. اسان چارئي ڀائر پنهنجي پتا جي وڃن جي پالنا ڪنداسين. تون شوڪ نه ڪر.

नन्दन्त्युदित आदित्ये नन्दन्त्यस्तमितेऽहनि ।
आत्मनो नवबुध्यन्ते मनुष्या जीवित क्षयम् ॥

سنڌو ڳوٺ ۽ ويو ڳوٺ به ضروري ٿيندو رهي ٿو. اهو سوچي منهن
 ڪي سدا ڌرم ۽ آتما جي ڪلياڻ ۾ لڳو رهڻ گهرجي. هي ڀرت!
 پتا جي آڳيا مڃڻ تنهنجي ۽ منهنجي لاءِ ڌرم آهي. سوتون ايوديا
 وڃي راڄ ڪر ۽ مان بن ۾ رهي پتا جي وچن جو پالن ڪندس.
 ڀرت چوڻ لڳو. رڳو نندن! هن جڳت ۾ توهانجي برابر
 اهو ڇو ڪيو آهي؟ ڪيڏو به دڪ توهان ڪي پریشان نه

آهي. ڀرت کي پنهنجي اڳيان هٿ ٻڌي ڪميا لاءِ آرادنا ڪندي

ليٽيل ڏسي، رامچندر رهنڪي
اٿاري پنهنجي گلي لڳايو. اُن
وقت ٻنهي ڀائرن جي ڀرڀر
جو ورنن ڪري نٿو سگهجي،
جو ٻنهي جي زبان مان ڪو لفظ
نه ٿي نڪتو. سڀني جو من
ڀرڀر ۾ مڱن ٿي ويو. رامچندر
ڀوءِ شتروگهن سان مليو ۽
لڪشمڻ به ٻنهي ڀائرن سان
مليو. انهيءَ ميلاپ جي آئند
۾ سڀني جي اکين مان ڀرڀر
جا لڙڪ وهڻ لڳا.

ايتري ۾ گرو وسشت ۽

راڻيون به اچي پهتيون. رامچندر ۽ لڪشمڻ اُتي سڀني جي چوڻ
تي مٿو نوايو ۽ نشاد راج ۽ منترين سان به يتا يوگ ملي سڀني کي
آدر ڀورو ڪ وھاريو. اُن کانپوءِ رامچندر ماما ڪوشليا ۽ ماما ڪيڪئيءَ
کي ساڳئي ڀرڀر ۽ آدر سان ڀيرين ڀيو. سڀنا به پنهنجن سسڻ کي
پرڻام ڪيو جن آشيرواد ڏيئي کڻي ڇاڻي سان لائس. انوقت ماما
ڪوشليا ڏٺو ته بن ۾ رهڻ ڪري سڀنا جو سوني جهڙو رنگ ڏڪو ٿي
ويو آهي، تڏهن سندس هردو ڦاٽڻ لڳو.

جڏهن سڀ ويهي رهيا ته گرو وسشت رامچندر کي سهوري
حقيقت ٻڌائي ته ڪيئن نه راجا دشرت شري رام جي ويوگ ۾ ڊيو لوڪ
ٻڌاريو، ۽ ڀرت سڀني جي زور ٻار کي ريتي به راجڪڏي سوڪار نه
ڪئي ۽ هاڻي گهڙو ڪپڙا ٻهري بيدل هلندو رامچندر کي واپس هاڻ
لاءِ منائن آيو آهي.

يتا جي مڙيوءَ جو ٻڌي رامچندر، سڀنا ۽ لڪشمڻ کي ڏاڍو

جي ڪٿي راج گدي ڪسجي ويئي ۽ اسان ٽنهي کي بن جا ڪشالا
 پيا، اهڙي شتروءَ سان ڀاءُ کي مارڻ ۾ ڪو دوش ڪونهي. راج
 لوپ ۾ آيل ڪيڪي اڄ پنهنجي پياري پٽ کي مٿل ڏسندي.
 لڪهڻ جو اهو ڪروڙ ۽ جوش ڏسي رامچندر کيس شانت
 ي چوڻ لڳو. لڪهڻ! پياري ڀاءُ ڀرت جي سامهون هٿيارن جو
 ٿرو ڪم؟ پتا جي وچن جي برخلاف مان ڀڄ ۾ ڀرت کي ماري
 هٿ ڪريان ته اهو راج ڪهڙي ڪم جو؟ مٿن مائٽن کي ماري
 وڌڻ، زهر مليل پوڄن مٿل آهي. اڌرم سان پراپت ڪيل اندر
 جي بدوي به مون کي نه گهرجي. پنهنجي پراڪرم سان سمنڊ تائين
 پرتوي پراپت ڪرڻ، مونا ڪا ڏکي ڳالهه ڪانهي پر اُن راج ۾
 ڪهڙو آئندو ملندو جيڪو پنهنجن پيارن سان وندي ورهائي نه ماڻجي؟
 ڀرت کي ڌرم مارڻ جي ڄاڻ آهي ۽ انلاءَ ئي هو هٿ آيو آهي ته
 مون کي واپس ايوڌيا وٺي هلي ۽ راجگدي مون کي سونپي ڏي.
 جيڪڏهن هو ناڻائي ويل نه هجي ها ته هوند ڪيڪي کي پنهنجي
 ضد کان هيٺ لاهي ها ۽ پتاجيءَ کي جيڪو هاڻي ڏک ٿيو آهي سو ڏک
 ٿيڻ نه ڏي ها. ڀرت مون کي پراڻن کان وڌيڪ پيارو آهي ۽ هو به
 پريم وس اسان سان ملڻ آيو آهي. تون ڀرت جي لاءِ من مان بدگمان
 ڪڍي ڇڏ! جي تون ساڻس ڪوبه ڪهرو يا اڻوڻندڙ لفظ ڳالهائيندين ته
 ڄڻ هونسان ڳالهائيندين. جي تون ائين سمجهين ٿو ته راج جي ڪري ڀاءُ
 ڀاءُ جي هٿيا ڪري سگهين ٿو ته مان ڀرت کي چونڊس. ته هو سهورو راج
 توکي ڏيئي ڇڏي ۽ هو ضرور خوشيءَ سان منهنجو اهو چيو مڃيندو.
 ڌرماتما ڀاءُ جون اهي ڳالهيون ٻڌي لڪهڻ شرم ۾ پرڃي ويو ۽
 هٿ جوڙي اچي پرسان بيٺو. ايتري ۾ هنن پريان ڀرت، شتروگهن،
 گرو وشنڻ ۽ مائٽن کي پاڻ ڏانهن ايندو ڏٺو. ڀرت ٻوڙندو ٻوڙندو
 اُٿي آيو جتي رامچندر ويٺو هو ۽ سڌڪا پريندو شري رام جي چرڻن
 ڪي. ٻيو رامچندر ڏٺو ته ڀرت به مٿي تي جٽايون رکيون آهن.
 جا ڪهڙا پاتا آهن ۽ چنتا ڪري هنجو منهن لوسائجي و.

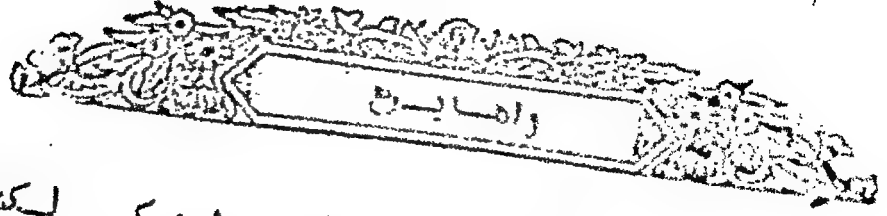
سان ٿري رهيا آهن! رشي مني سامو ويد جا سنگيت ميم شاوڪ ڳائي
 سنان ۽ پوڄا پاٺ ڪري رهيا آهن. مونکي ته بن ۾ اچڻ سان
 لاپ ئي لاپ ٿيو آهي جو هڪ ته پوڄيه پٽا جي پرڳڻيا پوري ٿي ۽ ٻيو
 پياري ڀاءُ ڀرت کي راجگدي ملي.

ان ريت پاڻ ۾ ڳالهيون ڪري رهيا هئا ته ڀرت جي سينا
 سبب پريان آڪاس ۾ اُڏامندڙ ڌوڙ ڏسڻ ۾ آئي ۽ بن ۾ رهندڙ جانور
 ٻپ وڇان هيڏانهن هوڏانهن پڇڻ لڳا. هنن جي ڪنن تي گوڙ جو ڀر لاءِ
 به ٻيو، چٽڪ ماڻهن جو ڪو وڏو ميڙ سندن طرف اچي رهيو هو. اهو
 ٻڌي ۽ ڏسي رامچندر چيو: لڪشمڻ! ڏس ته سهين، ڪوراجا شڪار
 ڪوڻ لاءِ هن بن ۾ نه آيو آهي!

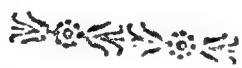

اهو ٻڌي لڪشمڻ
 پرواري هڪ ڊگهي وڻ
 تي چڙهي ويو ۽ چٽني
 پاسن ڏانهن نظر ڊوڙائڻ
 لڳو. هن ڏٺو ته اُن
 طرف کان هڪ وڏي
 سينا اچي رهي آهي جنهن
 ۾ انيڪ هاڻي گهوڙا رت
 ۽ پيدل آهن ۽ اُن سينا
 جي مکيه رت تي ڀرت
 جو وڻ جي نشاني وارو
 جهنڊو لڳل آهي. لڪشمڻ
 هيٺ لهي اچي رامچندر
 کي سڀ ٻڌايو ۽ چوڻ

لڳو: آريه! پڪ سان ڪيڪڙي پتر ڀرت اسان ٻنهي کي مارڻ لاءِ
 لڳو: آريه! پڪ سان ڪيڪڙي پتر ڀرت اسان ٻنهي کي مارڻ لاءِ
 بن ۾ آيو آهي ته جيئن پاڻ نشچنت ٿي راڄ ڪري. هاڻي اسان کي
 ڪوچ پھري، هٿيار کڻي تيار ٿي بيٺل گهرجي. جنهن جي ڪري

هيءَ رامچندر جي ماڻا ڪوشليا آهي جنهن کي لڪشمن جي
سمترا سهارو ڏيئي بيٺي آهي. منهنجي آپدا جو ڪارڻ هيءَ
منهنجي ماڻا ڪيڪئي آهي جنهن جي ايرشالو سپاؤءَ راج جي لوپ
ري منهنجي نراپراڌي ڌرماتما پاءَ کي بنواس مليو ۽ منهنجي پٽا
موتيو ٿيو.
پر دواج چيو: پرت! تون ڪيڪئيءَ کي ڏوهه نه ڏي ڇو جو
مچندر جي بن وڃڻ ۾ ڪا وڏي چڱائي رٿيل آهي ۽ اُن ۾ رشين منين
سڄي جڳت جو ڪلياڻ ٿيندو.
تنهن کانپوءِ پرت پر دواج منيءَ کي ڏنڊوت پرڻام ڪري موڪلايو
۽ پنهنجي سينا سميت گنگا جي ڪناري تان هلندو هلندو ٻئي ڏينهن
اچي چترڪوٽ جي ويجهو پهتو. جڏهن سڀني کي پريان رامچندر
جي ڪتيا مان نڪرندڙ دونهن ڏسڻ ۾ آيو تڏهن پرت شتروگهن ۽
سڄي پرڄا پرير ۾ پرڄي ”جانڪي جيون شري رامچندر جي جڳم“
پڪارڻ لڳا.

پرت جو رامچندر کي واپس هلاڻ لاءِ منڻون ڪرڻ.

چترڪوٽ پرڻت ۽ پرسان وهندڙ منڊاڪنيءَ جي شويپا اهڙي
ته منوهر هئي جو ڏسندي ڪڏهن من ڌرپت نه ٿئي. شري رام،
لڪشمن ۽ سيتا اُن رمڻيڪ پرڻت تي سڪه پوروڪ رهندا هئا. هڪ
ڏينهن هي ٽيئي بن جي سندرڻا ڏسي رهيا هئا ته رامچندر سيتا کي
ڇوڻ لڳو: هي بن جي راڻي! هن بن جي شويپا ڪهڙي نه من
پاوندڙ آهي! هيءَ انيڪ پرڪارن جا ننڍا وڏا وڻ، ميون ۽ گلن
ڪري نهي ۽ لڏي رهيا آهن ۽ انهن تي طرحين طرحين جا پڪي
مٺيون لڏيون لٽي رهيا آهن پٽاڙ تان ڪرندڙ آبشار، زمين مان
نڪرندڙ نرمل جل جا چشما ۽ مڌر آواز سان وهندڙ جهڙا ڪهڙا
پٽاڙ! منڊاڪني نديءَ ۾ هنس ۽ بدڪون ڪهڙي نه فرحت

ٻڌايو ته رام لڪشمن ۽ سيتا چترڪوٽ ۾ ڪٽيا ٺاهي رهيا پيا آهن ۽ چترڪوٽ جو رستو سندس ٻه شش ڪين ڏيکاريندا. جڏهن پردواج ڀرت کي چيو ته هو سڄي لشڪر ۽ نگرواسين سميت آشرم ۾ اچي رهي ۽ پوڄن ڪري، تڏهن ڀرت چيو: ڀڳون! راجائن ۽ راجڪمارن کي تپسوين جي آشرمن کان پري رهڻ گهرجي. رگهوڪل شرومڻي شري رام کي راجائي دوم ڌام سان واپس آڻڻ لاءِ مون ساڻ لشڪر آهي جنهن ۾ گهڻي گهوڙا، اُٺ ۽ هاڻي وغيره آهن جي جيڪر آشرم جي وٽن ۽ ٻوٽن کي نقصان پهچائين ۽ آشرم جي شانتِيءَ کي ڀڃڻ ڪن. توهانجي چوڻ تي ئي اسانجي مهمان نوازي ٿي چڪي.

پردواج مٺي ڀرت جو شيل ۽ نمونو ڏسي ڏاڍو پرسن ٿيو ۽ کيس سڀني ماڻهن سوڌو مهمان ٿيڻ لاءِ زور ڀرڻ لڳو، تڏهن ڀرت لاچار ٿي قبول ڪيو ۽ سڀني کي آشرم ۾ گهرايو. پردواج پنهنجي تپسيا جي بل سان سڄي لشڪر ۽ پرڄا جي رهڻ لاءِ سندر جڳهيون حاضر ڪري ڏنيون جنهن عدا عدا بسترا ۽ آسڻ پيا هوا. اُنڪاڻپوءِ اٺيڪ پرڪارن جا سواڊي پوڄن، ڪير ۽ شربت آڏي موجود ٿي ويا جي ڪائي ٻي سڀيئي تربت ٿيا ۽ گهوڙن ۽ هاڻين وغيره جانورن لاءِ به کين کاڌو مليو. رشيءَ جو اهڙو چمتوڪار ڏسي سڀني کي ڏاڍو اچرچ لڳو ۽ اها رات سڪم ڀرورڪ اُن آشرم ۾ گذاريائون.

ٻئي ڏينهن سويل ئي ڀرت رواني ٿيڻ جي تياري ڪئي ۽ پردواج مٺي وٽ وڃي هٿ جوڙي چوڻ لڳو: مٺي راج! توهانجي ڪريا سان سڀني عدا پوڄن ڪيا ۽ نرم بسترن تي آرام سان رات گذاري. هاڻي اسانکي موڪل ڏيو ۽ شري رام جي ڪٽيا ڏيکارڻ جو پربنڌ ڪريو.

اهو ٻڌي پردواج مٺيءَ چترڪوٽ جو رستو ڏيکارڻ لاءِ پنهنجا ٻه شش ڀرت کي ڏنا. رواني ٿيڻ وقت جڏهن مهاراج دشرت جي راڻين مها مٺي پردواج کي پرڻام ڪيو، تڏهن مٺيءَ جي سڃاڻپ پچڻ تي ڀرت کيس ٻڌايو: ڀڳون! شوڪ ۽ اُڀواس ڪري ڏيڻي

هائڻ لاءِ چيو پر ڀرت ورائيو. رگهو ڪل شرومڻي رامچندر ۽ ماڻا
سيتا نه پيدل وڃن ۽ مون نڀاڳي لاءِ گهوڙا ۽ رت هجن!

اهو ٻڌي منترين جي اکين مان به لڙڪ ٿوڻ لڳا ۽ هو به راجڪمار
ڀرت جي پٽيان پيدل هائڻ لڳا. بن جي ڪنڊن مان پنڌ هائڻ ڪري ڀرت
جي پيرن ۾ ٿوڪڻا ٿي پيا جي ڪمل جي پنن تي ماڪ جي داڻن
مئل ڇهڪڻ لڳا پر ته به هو

ٽڪڙو هلندو رهيو ۽ جلد اچي
پرياڳهه راج پهتو. اُتي گنگاجيءَ
۾ سنان ڪري سڀني دان پڇ
۽ ٿرپڻ آدي ڪيا. تنهن کانپوءِ
لشڪر ۽ نگر واسين کي ڀري
رهائي، ڀرت گرو وسشت کي
وٺي پردواج مٺيءَ جي آشرم
تي آيو. پردواج گرو وسشت
سان ٿاڏي پريم پورو ڪ مليو
۽ ڀرت کي ڏندوت پوڻام
ڪندو ڏسي آشيرواد ڏنائين.
تنهن کانپوءِ هنن پاڻ ۾ جا
احوال ڏٺو ۽ پردواج

رام جو مٿر آهين ۽ گنگا جي ٻي ڀر گهاٽو جهنگل آهي. تون اسان کي جلد پياري رامچندر وٽ پهچائڻ جو بندوبست ڪر.

ڀرت جا اهي وڃن ٻڌي نشاد راج جي من جو سندن مٿي ويو ۽ هو چوڻ لڳو: راجڪمار! توهين ڏٺو آهيو جو ڌرم جي مريادا پالڻ لاءِ پاڻيھي مليل هيڏي وڏي راج ۽ سهڻا جو تياڳ ڪيو اٿو، ان لاءِ توهان جي ڪير تي سڌاءِ قائم رهندي. هاڻي توهان ڪوپا ڪري منهنجي مهماني سوڀڪار ڪريو ۽ مان سڀاڻي صبح جو توهان کي گنگا پار ڪرڻ جو ڀر پند ڪندس ۽ پاڻ به شري رام جي آشرم تائين ساڻ هلندس.

تنهن کانپوءِ نشاد راج پنهنجن سيوڪن کي آڳيا ڏني جن سڀني جي کاڌ خوراڪ ۽ ٽڪڻ جو سهورو بندوبست ڪيو. جڏهن ڀرت نشاد راج کان پڇيو ته ان رات رامچندر ڇا ڪندو، ڇا پيئو ۽ ڪٿي سهيو، تڏهن راجا گهه سهوري حقيقت ڪري ٻڌايس ته ڪيئن نه رامچندر سندس آندل پوڄن سوڀڪار ڪري به نه ڪندا ۽ رڳو لڪشمن جو آندل پاڻي پي وٺ هيٺان زمين تي سهي رات گذاري هئي. ان وقت ڀرت ڏک ۾ ڀرجي چوڻ لڳو: هاءِ! منهنجو پراڪرمي، گڻوان ۽ وڏو ڀاءُ جيڪو سڌاءِ نرم نرم مڇولي بسترن تي سهيو تنهن هن وٺ جي هيٺان زمين تي سهي ڪيئن رات گذاري هوندي ۽ ڪيئن پاسا وريا هوندا! هاءِ! مهاڀرتاڻي مهاراج جنڪ جي لڏائي تيءَ سڀتا هن زمين تي سهي! هاءِ! مون ڀاڳي کي صدار ڏڪار آهي جنهنڪري هنن کي اهي ٽڪليون سهڻيون پييون. جيستائين رامچندر واپس ايوڌيا نه ايندو تيستائين مان به زمين تي سهندس، ڦل مول کائيندس ۽ جٽائو رکي گيڙو ڪپڙا پائيندس.

ائين چئي ڀرت پنهنجا راجاڻي وستر ۽ مڻيا لاهي ٿلها گيڙو ڪپڙا پهريا، رامچندر جنهن وٺ هيٺان سهيو هو تنهنڪي ڀرڻام ڪري سڀيئي ان جي ڀر ڪرما ڪرڻ لڳا. سڀني زمين تي سهي اها رات ڪاٽي. صبح جو نشاد راج گهڻي پيڙيون اٿاڻي سڀني کي سنت ٿي پار اُڪاريو. ڀرت بوهمن ۽ ماڻهن کي رٿن تي چاڙهي پاڻ پنڌ هليو. اهو ڏسي منترين کيس گهوڙي تي سوار ٿي

ڀرت ۽ شترو گهن پنهنجن ماڻهن ۽ منترين سميت هئا ۽ سندن پٺيان گهوڙن ۽ هاڻين رڻن تي سوار هزارين نگر واسي ۽ لشڪر هليو. سڀني جي دلين ۾ رگهونندن شري رام سان ملڻ جي سڪ هئي ۽ هو جلدي جلدي هلي گنگا ڪناري شونگوير پوريءَ ۾ اچي پهتا جتي رامچندر جو مٿر نشاڻ راج گه ۽ راج ڪندو هو.

ڀرت سان گڏ هيڏي وڏي لشڪر کي ڏسي گه سمجهيو ته هو رامچندر ۽ لڪشمن کي مارڻ لاءِ ٿو بن وڃي ته جيئن بي ڪڻڪي تي راج ڪريان. اهو سوچي هن پنهنجن پنج سؤ ٻيڙين تي هڪ هڪ سؤ سورو ٻيڙين پٺوهارن سميت تيار ڪري بهاريا ۽ کين حڪم ڏنائين ته مٺي مارئي ڀرت کي پار اُڪرڻ ڪين ڏجو. جي ڀرت جو ارادو پوڻو هوندو ته هن کي پار وڃڻ ڏئون ته اچ هتي پيڻڪر لڙائي لڳندي. انريت تيار يون ڪري پاڻ نشاڻ راج گه ڀرت کي اچي پرڻام ڪيو ۽ جڏهن منٿري سميت کيس رامچندر جو مٿر چڱي سڃاڻپ ڪرائي تڏهن ڀرت گه کي کڻي ڇاڻيءَ لڳايو. جڏهن

نشاڻ راج ڀرت کي ڪجهه ڏينهن رهي آرام ڪرڻ لاءِ چيو تڏهن ڀرت وراڻيو. مٿر! منهنجو وڏو ڀاءُ رگهو ڪل پوشڻ شري رام منهنجي پٽا ۽ گروءَ سان منهنجو سوامي آهي، جنهن کي جلد واپس آڻي راجگديءَ تي ويهاريو آهي. انلاءِ مان ڪٿي به ترسي نٿو سگهان. تون شري

اندر جيڪي ڪجهه آهي، سو سري رام جي مالڪيت آهي. هو انسان سڀني جو سوامي آهي. هو پراڪرمي، سریشٺ پرشن ۽ اُٿر ۽ ڌرماتما آهي، هوئي سڄو پڇو راجا آهي ۽ مان سندس آڳاٽي ٿيلو آهيان. هيءَ راج ٿلڪ لاءِ آندل سامگري کڻي مان رامچندر ڏانهن بن ويندس ۽ سندس راج ٿلڪ ڪري راجائي مان شان سان کيس واپس ايوڌيا وٺي ايندس. پر جي ڌرماتما رام کي واپس آڻي ڪين سگهيس ته پاڻ به لڪشمڻ وانگر اُٿي رهي سندس چاڪري ڪندس. ڌرم جي مريادا ڄاڻندڙ ڀرت جا اهي سریشٺ وچن ٻڌي سڀني جي اکين مان آنند جا آنسو وهڻ لڳا ۽ سڀيئي خوش ٿي ڀرت جي ساراهه ڪري چوڻ لڳا. راجڪمار ڀرت بيشڪ ڌرماتما ۽ رامچندر جو پيارو آهي ۽ ڪيڪڙي ڪري جيڪو هن کي دوش لڳائيندو سو جنم جنم جو پاڻي ٿيندو.

پوءِ ته ڀرت جي آڳاٽا موجب بن ۽ هاڻ جون تياريون ٿيڻ لڳيون. رستو ٺاهيندڙ ۽ ندين تي پلن ٻڌڻ وارا ڪاريگر پنهنجا ماڻهو وٺي يڪدم روانا ٿي ويا ۽ گنگا جي ڪناري تائين هڪ سندر رستو ٺاهي تيار ڪيائون. ايوڌيا نگر ۽ خزاني جي رکيا لاءِ وشواس ڀائر ۽ سورويو سردارن کي مقرر ڪيو ويو. ايوڌيا جي گهر گهر ۽ سڀڪو اُمنگ ۽ اُتساهه ۾ ڀرجي بن هاڻ لاءِ سواريون تيار ڪرڻ لڳو ۽ من ۾ پرسن ٿيڻ لڳو ته جلد ئي شري رام جو درشن ٿيندو.

رامچندر کي واپس آڻڻ لاءِ ڀرت جو بن وڃڻ.

ٻئي ڏينهن صبح جو سڀيئي ايوڌيا مان روانا ٿيا. هرڪنهن جي وات ۾ رامچندر جي موٽي اچڻ جي وائي هئي. سڀ کان اڳهه ڪرو وشت راجٿلڪ جي سامگري کڻي پنهنجي ڌرم پٽن ۽ ارڏڻيءَ ۽ ٻين برهمڻن ۽ پروهتن سميت رٿن تي هليو. تنهنڪانپوءِ راجڪمار

آهي ۽ وڏي ڀاءُ جي موجود
 نه هئڻ ڪري ۽ راجا د شرت
 جي آڳيا انوسار اسانجو راجا
 آهي. انلاءِ هاڻي ڀرت
 راجگديءَ تي وهي ۽ پوءِ جڏهن
 رامچندر واپس اچي تڏهن
 جيئن وڻيس تيئن ڪري.
 پرڃا جي اها راءِ ٻڌي گرو
 وسنت چوڻ لڳو: ڀرت!
 تنهنجي پٽا ۽ وڏي ڀاءُ توکي
 هيءُ راج ڏنو آهي، سو راج
 سويڪار ڪري تون گاديءَ
 تي ويهه ۽ پرڃا جي پالنا ڪر.
 جنهن کي پٽا گاديءَ تي وهاري

سوئي راجا آهي ۽ پرڃا جي به اها مرضي آهي.

تڏهن کانپوءِ ڪوشليا به ڀرت کي راج گديءَ تي وهڻ لاءِ چيو پر
 ڀرت سڀني جون ڳالهيون ٻڌي هٿ جوڙي چوڻ لڳو: گروءُ ۽ ماڻا
 جي آڳيا، بنا سوچ وڃڻ جي مڃڻ گهرجي پر مان جو اٿڻو جواب
 ٿو ڏيان، سو اپراڌ ڪرڻا ڪري ڪهيا ڪجو، ڇاڪاڻ جو دڪي انسان
 جي ڏوهه کي ست پرش نه ليکيندا آهن. توهان جو مون کي راج
 گدي تي وهڻ لاءِ چئو ٿا سو ان لاءِ جو توهانجو مون پر پريم آهي پر
 مان شري رام جي هن گاديءَ تي وهڻ لائق ناهيان. منهنجا نيچ پراڻ
 ڪيڪئي کان اڳين ٿيل آهن ۽ مون کان وڌيڪ پاپاڻا پيو ڪيو هوندو
 جنهن جي ڪري منهنجي نراپراڌ ۽ ڌرماتما پوڄيه ڀاءُ کي بنواس پوڄڻو
 پيو آهي! منهنجو ڪلياڻ ته اُن ۾ آهي ته شري رام گاديءَ تي وهي
 ۽ مان اُن جي بدران چوڏهن ورهيه بنواس پوڄيان. مان پاڻ ڪيڪئي
 جي منورث کي سڻل ٿيڻ ڪين ڏيندس. هيءُ راجگدي ۽ راج جي

ڇيائينس :- راجڪمار ! هن-
پاپڻ جي کوٽين صلاح ڪريجي
راهچندر کي بنواس ماريو ۽ راجا
جو مڙيو ٿيو.

اهو ٻڌي شتروگهن جي-
ڪروڙ روپي ٻوندڙ باهه ۾ چڻ
گبهه جي آهوتي پئي. هن منٿا
جي ڪپ تي اهڙي ته زور
سان لٽ هڻين جو هو ۽ اونڌي
ٿي وڃي پري ڪري، مڙ ڦاٽي
پيس، ڏند ڀڄي پيس ۽ منهن
مان رت وهڻ لڳس. هو ۽
اهڙي زور سان ڪيڪون
ڪرڻ لڳي جو سڄي محل

مان ٻڌو اچڻ لڳو ۽ سندس ساهيڙيون ڏکي ڀڄي ويئون. شتروگه
کيس وارن کان پڪڙي گهاٽ لڳو جنهنڪري هن جا مٿيا ڀڄي ٿري
پڪڙجي ويا. اُن وقت ڀرت شتروگهن کي روڪيو ۽ چيو :- ڀڙاڙا !
استرين جي هٿيا نه ڪبي آهي. جي مان ائين نه سهجهان ها ته
ڌرماتما رام مونکي مادرگاهائي سهجهي ڏڪاريندو ته سڀ کان
اڳه مان پاپڻ ڪيڪي ڪي ماري ڇڏيان ها. جي راهچندر کي
ڪپجا جي موت جي خبر پوندي ته هو اسان ٻنهي سان ڳالهائڻ به
ڇڏي ڏيندو.

اندريت ڀرت جي سهجهائڻ تي شتروگهن منٿا جي هٿيا نه
ڪئي. ڪيڪي اچي منٿا کي آهستي آهستي هوش ۾ آڻڻ جي
ڪوشش ڪرڻ لڳي. اُن وقت راج درٻار ۾ سڀ سردار، پٽنچر،
سيناپتي ۽ منٿري اچي ڪٺا ٿيا ۽ گرو وشت جي چوڻ تي ڀرت ۽
شتروگهن به اُٿي آيا. پر جا س ماڻهو چوڻ لڳا ته ”ڀرت ڌرماتما

ٺان هٽ ڪئي، ٺون راجيشور ٿيو آهين.
انريت ڪوشليا ۽ ڀرت سڄي رات هڪ ٻئي کي ڏيرج ڏيئي
ڪاٽيو. اُن وقت سڄي مهل ۾ به هر هنڌ شوڪ ٿي رهيو هو.

ڀرت جو راج گديءَ تي وهڻ کان انڪار ڪرڻ.

ٻئي ڏينهن صبح جو ڪرو وسشت اچي ڀرت کي ڀرپور ڏٺو ۽
پنهنجي ڪرڻو ڀالڻ لاءِ چيو. ڀرت گروءَ کي ساڻس گڏ ڀرڻام ڪيو ۽
منترين کي گهرائي پتا جي اگني سنسڪار ڪرڻ جي تياري ڪئي.
هنن راجا جي سرير کي ٿيل مان ڪڍي سنان ڪرايو ۽ ومان سمان
هڪ چڪيا ٺاهي سرجو نديءَ جي ڪناري کڻي هليا. رستي تي سون
چاندي ۽ ڪپڙا دان ڪندا هليا ۽ نديءَ جي ڪناري چندن جي
ڪاٺين جي اهڙي سندر چڪيا ٺاهيائون جا جڻ ته سرڳهه وڃڻ لاءِ ڏاڪڻ
ٿي ڏني. اُن چڪيا ۾ ڪپور گگر آدي سڳنديءَ وارا ڀڌارڻ وجهي راجا
جي ديهه اُن تي رکيائون. جڏهن برهه ٻوڏ وڌيڪ منتر پڙهڻ لڳا، تڏهن
ڀرت ۽ شتروگهن چڪيا کي باهه ڏني ۽ ڪوشليا ۽ ٻين راڻين سميت چڪيا
جي پرڪرما ڪئي. پوءِ سڀني سرجوءَ ۾ سنان ڪيو ۽ راجا کي جل
انجالي ڏيئي، اکين مان ڳوڙها وهائيندا شهر موٽي آيا.

پتا جو ڪريا ڪرم پورو ڪري ڀرت رامچندر وٽ بن وڃڻ جو
ويچار ڪرڻ لڳو. شتروگهن کيس چيو: آريه! ڪهڙي نه ڏک جي
ڳالهه آهي جو اسانجي رکيڪ شري رام کي نراڀڙا بنواس ڏنو ويو! راجا
جي اهڙيءَ اجوڳهه هلت تي لڪشڻ کي گهربو هو ته هو کيس يڪدم قيد
ڪري ها، پر هن ائين چوڻ ڪيو؟

انريت شتروگهن ڪروڙ ڪري رهيو هو ته ڪٻي منٿرا عهڊا ڪپڙ
پالي دروازي وٽان اچي لنگهي. هن کي سڄيءَ خرابيءَ جي خبر
ڄاڻي، دواڀال کيس پڪڙي ۽ گهليڻدو شتروگهن وٽ وٺي آيو.

جو مون جهڙي ڪل ڪلنڪ ۽ آپجس جي پاندي کي جڻيائين! مون
جهڙو نياڳو ٻيو ڪير هوندو جنهن جي ڪري ماما تنهنجي هيءَ دشا
ٿي آهي؟

ائين چئي ڀرت ۽ شتروگهن اوچنگارون ڏيئي روئڻ لڳا ته
ڪوشليا کين چاٽيءَ سان لڳايو. ڀرت کي چاٽيءَ سان لڳائي ڪوشليا
ائين سمجهو ته ڇڻ رامچندر واپس آيو آهي ۽ هو ڀرت جون اکيون
اُگهي چوڻ لڳي: پٽ! تون ڏيرج ڌر ۽ انهيءَ ڳالهه کي ڪرم جي
مٿي سمجهي ڪيڪڙي کي ڏوهه نه ڏي. جيڪي ٿيڻو آهي سو اوس
ٿئي ٿو. پتا جي آڱيا ڄاڻي رام گيڙو ڪپڙا پهري بن ويو ته هن جي
من ۾ نه ڏک هو ۽ نه ڪنهن لاءِ دويش. سڀنا ۽ لڪشڻ به ساڻ ويس
پر مان وڃي نه سگهيس ۽ نه منهنجا هيءَ پراڻ ويا. جيئن ۽ مرڻ
ته راجا خوب ڄاڻو.

اهو ٻڌي ڀرت چوڻ لڳو: ماما! هيءَ جيڪي ڪجهه ٿيو آهي
تنهن جي مونکي ڪا خبر ناهي. جيڪو پاپ ماما، پتا يا گروءَ جي
هتيا ڪرڻ سان ٿئي ٿو يا وشواسي مٿي راجا کي زهر ڏيڻ سا
ٿئي ٿو، يا جيڪو پاپ ويدن کي وڪڻڻ (يعني پيسو وٺي ويد
پاڙهڻ) يا ڌرم کي ڏهڻ (يعني ڌرم جي نالي ڪمائي ڪرڻ) مان
ٿئي ٿو، يا جيڪو پاپ گمبشالا ۽ برهمڻن جا گهر (وديا اسٿان) جلائڻ
سان ٿئي ٿو، يا جيڪو پاپ پراڻي استري ۽ ڌن ٽڪڻ سان لڳي ٿو
يا پيا به جيڪي انيڪ مهاپاپ آهن سي سڀ مونکي لڳن جي
منهنجي رضامندي رامچندر جي بن وڃڻ ۾ هجي. مان نرا پراڻ آهيان
جو شري رام ته مونکي پراڻن کان وڌيڪ پيارو آهي. جنهنجي چوڻ

ٿي هيءَ اڌرم ٿيو آهي، ايشور انهن جي منشا پوري نه ڪندو.
ڀرت جو اهڙو پراڻي پريم ڏسي ڪوشليا کي پنهنجو دڪ به وسري
ويو ۽ هو چوڻ لڳي: پٽ! ڀاءُ لاءِ تنهنجو اهڙو پريم ڏسي منهنجي
من مان دڪ نڪري ويو. هيڏو وڏو راج پراپت ڪري به تنهنجو من
راجاڻن ته گهڻي ٿيا پر مليل راجائي تان

رکي، سندس سڄو سيوڪ ٿي آندو پائيندس. اڙي ڪنور هرديءَ کيڪڙي!
 ٽون ماما جي روپ ۾ منهنجي دشمن آهين جو تنهنجي ڪري منهنجي
 پتا جو موتيو ٿيو، شري رام کي بنواس ۽ مون کي اڀجس مليو. تو
 لوپ جي وس ٿي ڌرم جو ٿيا ڳم ڪيو آهي، انلاءِ ٽون مون سان ڳالهه
 به ڪين! اڙي پاپڻ! ماما ڪوشليا کان پتي ۽ پٺ ڪسي تنهنجي ڪهڙي
 گتي ٿيندي؟ ڪوشليا نندن شري رام کي منهنجي پتا سمان منهنجو
 رکيڪ ۽ هن ديس جو راجا آهي. مان هن کي ايوديا واپس آڻيندس ۽
 پاڻ ڪيڙو ڪپڙا پائي بن ويندس. تنهنجي پاپ جي ڳٽڙي مان ڪين
 ڏوٿيندس. منهنجو توسان ڪو ڀڄوڻ ڪونهي ۽ توکي جيڏانهن وڃي
 ٿيڏانهن هلي وڃ. جڏهن شري رام ڇنڊر ايوديا ۾ پير رکندو تڏهن
 منهنجو ڪلڪ دور ٿيندو.

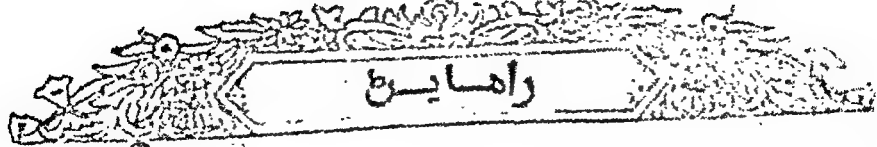
ائين چئي شوڪ ۾ وياڪل ڀرت زمين تي ويهي ڪروڙ ۽ شوڪ ۾
 ڀرجي ڊگها ڊگها ساهه کڻڻ لڳو ۽ هنجي ڳلن تي گرم گرم آنسون وهڻ
 لڳا. ڪجهه دير کانپوءِ هو شتروگهن کي وٺي ماما ڪوشليا جي محل
 ڏانهن هليو. هوڏانهن ڪوشليا

به سندس اچڻ جو ٻڌي سمجھو
 کي وٺي ساڻس ماڻ لاءِ اچي
 رهي هئي. شوڪ جي ڪري
 وياڪل ۽ ڏٻري ڪوشليا رستي
 تي ئي ڪري پيئي ته ڀرت
 ۽ شتروگهن اُمالڪ ڊوڙي وڃي
 کيس اُٿاريو ۽ سندس چرڻن
 تي سرنوايو. ڀرت شوڪاٿر
 ٿي کيس چوڻ لڳو: ماما!
 پتاجي ڪيڏانهن ويو! رام.
 لڪشمن ۽ سيتا ڪٿي؟ پاپڻ
 کيڪڙي ڇو پيدا ٿي؟ جي
 پيدا ٿي ته سنڌ ڇو نه رهي

مليو آهي. راجائي مان ۽ شان، پرستي ۽ پرتشتا تنهنجي لاءِ سيڙيون
بينيون آهن. اُت، اُتي پهرين پنهنجي پتا جو اگني سنسڪار ڪو ۽
پوءِ راجگديءَ تي ويهه!

رامچندر جي بن وڃڻ جو ٻڌي پرت کي پتا جو موت به وسري
ويو ۽ هو پاڻ کي سڄي انرت جو ڪارڻ ڄاڻي ڳچ وقت ته سن ۾
پنهنجي ويو. هنڪي ڪيڪڙي جا لفظ ائين لڳا جيئن ڪنهن پڪل زخم
تي ٻرندڙ تانڊو ڇهاريو هجي. هو ڪروڙ ۾ ڀرجي ٽپي ٽامڻي ٿي ويو ۽
اُتي چوڻ لڳو: اڙي پاڻ! توهيءَ منهنجي ڪهڙي نه ستيا ناس
ڪئي! پيءُ ته ڪسجي ويو پر پتا سمان وڌي پاءُ جو به وچوڙو ٿيو!
منهنجي نراڀراڌي ڌرماتما پاءُ تنهنجو ڪهڙو قصور ڪيو هو جو هنڪي
بنواس موڪليو؟ منهنجي پوڄيه پتا کي ماري ڌرماتما پراتا کي بنواس
موڪلي، هاڻي مونکي ٿي چيئين ته مان سندن جاءِ تي ويهي راج
ڪريان؟ تون وڻ وڌي پنن کي ٿي پاڻي ڏين! لوپ جي ڪري
تنهنجي مٿ مارجي ويئي آهي جو توهه سمجهو ته مان پنهنجي
ڌرماتما پاءُ جي پرپٽ ويهي راج ڪندس! آها! سوريه ونش جهڙي
اُتم ڪل ۾ جنم ٿيو، ڌرم ڌرندڙ دشرت جهڙو پتا ۽ رام ۽ لڪشمڻ جهڙا
گهوان ڀائر مليا، پر هاءِ ري وڌا! ماءُ ڏنڊ هڪ نانگ جهڙي! اڙي!
جڏهن توهي ور ٿي گهريا ڏڏهن تنهنجي اها چپ چون ٿي ڳري
ويئي؟ هاڻي منهن ڪارو ڪري منهنجي اکين اڳيان ٿري وڃ. شري
رام جيئن پنهنجي ماما سان هلندو هو تيئن توهه ساڳئي پرير ۽ آدر
سان هلندو هو، پوءِ به توهه لوپ جي وس ٿي هي انرت ڪيو!
پرت وري به ڪروڙ ۾ ڀرجي چوڻ لڳو: شاستر انوسار سڌا
وڌي کي راج ملندو آهي ۽ ننڍا ڀائر هن جي آڳيا ۾ رهندا آهن ۽
اهو ڄاڻي ڪري به توهيءَ انرت ڪيئن ڪيو؟ رامچندر توکي ماما
ڪري نه سمجهندو هجي ها ته مان توهه ڀڄي پاڻ جو سڌا لاءِ تياڳ
ڪريان ها، پر هاڻي به تنهنجي اها پاپي اڇا پوري ٿيل ڪين ڏيندس
مان بن وڃي رامچندر کي واپس آڻيندس ۽ هنجي سر تي چٽ

ويٽي ۽ هويڪدم محل ۾ ويو. جتي ڪيڪئي سندس رستونھاري رھي هئي. ڀرت کي ٺھسڪار ڪندو ۽ اُداس ڏسي ڪيڪئي کانئس پنھنجي بيڪي گھر جو ڪشل منگل پڇڻ لڳي. ڀرت چيس: منھنجي ناناڻي سڀ خوش راضي ھو پر پٽاجي ڏسڻ ۾ نٿو اچي! ۽ سڀني جا منھن اُداس جو آھن؟

تڏھن ڪيڪئي ڀرت کي سندس پٽا جي مڙتو ۽ کان واقف ڪيو جو ٻڌندي ئي ”پٽا! پٽا! ھاء پٽا!“ پڪاريندو، ڀرت شوڪ ۾ ڀرجي زمين تي ڪري پيو ۽ وياڪل ٿي سڌڪا ڀري روئڻ لڳو. اھو ڏسي ڪيڪئي کيس ڏيوج ڏيڻ لڳي. ڪجهه وقت کانپوءِ ڀرت کانئس پڇيو: ماڻا! ھمارا ڪي اھڙي ڪھڙي بيماري ٿي جو اوچتو ديهانت ٿين. رامچندر لڪشمن ڏنيہ آھن جو انت سمير پٽا جي ڪم آيا ۽ مان اڀاڳو ته پٽا جو منھن به نه ڏسي سگھيس ۽ نه ڪي پٽاجي مونکي رامچندر جي ھٿ سونپي ويا. اڄ کانوئي مان انات جو رڳو شري رام ئي آجھو ۽ آسرو آھي. مونکي ٻڌاءِ ته پٽاجيءَ مرڻ وقت ڇا چيو؟

ڪيڪئي چيو: پٽ! تنھنجي پٽا انت سمير ۾ ”ھاء رام! ھاء لڪشمن! ۽ ھاء سيتا“ چئي پراڻ تياڳيا. راجا کي ڪا بيماري ڪانه ٿي پر ھو رام جي جدائي سھي نه سگھيو، انلاءِ پراڻ ڏنائين. راجا توکي ڇڏي رام کي گادي ڏيئي رھيو ھو ته مون کانئس به ورڻا ته توکي راج ملي ۽ رام بن پوڳي. رام پنھنجي پٽا جو وڃڻ ڀورو ڪرڻ لاءِ گيترو رٿا ڪپڙا پھري بن ويو ته لڪشمن ۽ سيتا به ساڻ ويس. تنھنجو پٽا انھنجو وڇوڙو سھي نه سگھيو ۽ انھيءَ ڏک ڪري ھو ٻرلوڪ ٻڌاريو. ھي پٽ! مان جيڪي ھيءُ ڪجهه ڪيو آھي سو تنھنجي لاپ لاءِ ئي ڪيو اٿم ته تون بنا ڪٽڪي راجائي ماڻين. ھاڻي اٿي ڪڙو ٿيءُ! راجا کي ھن ريت روئڻ ۽ ڌرتي تي ليٽريون پائڻ نه کيرجن. تون ويو ڪٿري آھين ۽ اڄ تنھنجو ڀاڳ سورج سمان چھڪي رھيو آھي جو تنھنجي انڇا ۽ ڪوشش بنا، توکي پٽا جو وڏو راج

مليو آهي. راجائي مان ۽ شان، پرستي ۽ پرستش تنهنجي لاءِ سيڙيون
پيڻيون آهن. اُت، اُتي پهرين پنهنجي پتا جو اگني سنسڪار ڪو ۽
پوءِ راجگديءَ تي ويهه!

رامچندر جي بن وڃڻ جو ٻڌي ڀرت کي پتا جو موت به وسري
ويو ۽ هو پاڻ کي سڄي انرٿ جو ڪارڻ ڄاڻي ڳچ وقت ته سن ۾
پنهنجي ويو. هنڪي ڪيڪڙي جا لفظ ائين لڳا جيئن ڪنهن پڪل زخم
تي ٻرندڙ نانڊو چهايو هجي. هو ڪروڙ ۾ ڀرجي ٽپي ٽامڻي ٿي ويو ۽
اُتي چوڻ لڳو: اڙي پاڻ! توهيءَ منهنجي ڪهڙي نه ستيا ناس
ڪڙي! ٻيءَ ته ڪسجي ويو پر پتا سمان وڌي پاءُ جو به وڇوڙو ٿيو!
منهنجي نراڀراڌي ڌرماتما پاءُ تنهنجو ڪهڙو قصور ڪيو هو جو هنڪي
بنواس موڪليو؟ منهنجي پوڄيه پتا کي ماري ڌرماتما پراتا کي بنواس
موڪاي، هاڻي مونکي ٿي چيئن ته مان سندن جاءِ تي ويهي راج
ڪريان؟ تون وڻ وڏي پنن کي ٿي پاڻي ڏين! لوپ جي ڪري
تنهنجي مٿ مارجي ويئي آهي جو توهه سمجهو ته مان پنهنجي
ڌرماتما پاءُ جي پرڀڻ ويهي راج ڪندس! آها! سوريه ونش جهڙي
اُتم ڪل ۾ جنم ٿيو، ڌرم ڌرندڙ دشرت جهڙو پتا ۽ رام ۽ لڪشمڻ جهڙا
گڻوان پائر ملين، پر هاءِ ري وڌاتا! ماءُ ڏنڱهه هڪ نانگ جهڙي! اڙي!
جڏهن توهي ور ٿي گهريا تڏهن تنهنجي اها چپ چونڻ ٿي گهري
ويئي؟ هاڻي منهن ڪارو ڪري منهنجي اکين اڳيان ٿري وڃ. شري
رام جيئن پنهنجي ماما سان هلندو هو تيئن توهي انرٿ ڪيو!
سان هلندو هو، پوءِ به توهي وڃي وڃي ٿي هي انرٿ ڪيو!
ڀرت وري به ڪروڙ ۾ ڀرجي ڇوڻ لڳو. شاستر انوسار سد
وڌي کي راج ملندو آهي ۽ ننڍا پائر هن جي آڳيا ۾ رهندا آهن.
اهو ڄاڻي ڪري به توهيءَ انرٿ ڪيئن ڪيو؟ رامچندر توکي ه
ڪري نه سمجهندو هجي ها ته مان توهي پاڻ جو سڏاءُ لاءِ ٿيند
ڪريان ها، پر هاڻي به تنهنجي اها پايي اڇا پوري ٿيل ڪين ڏيند
مان بن وڃي رامچندر کي واپس آڻيندس ۽ هنجي سر تي

ويٽي ۽ هويڪدم محل ۾ ويو، جتي ڪيڪئي سندس رستو نھاري رھي هئي. ڀرت کي نه سڪار ڪندو ۽ اداس ڏسي ڪيڪئي کانئس پنهنجي پيڪي گھر جو ڪشل منگل پڇڻ لڳي. ڀرت چيس: منهنجي ناناڻي سڀ خوش راضي هوا پر پتاجي ڏسڻ ۾ نٿو اچي! ۽ سڀني جا منهن اداس ڇو آهن؟

تڏهن ڪيڪئي ڀرت کي سندس پتا جي مٿيوءَ کان واقف ڪيو جو ٻڌندي ئي ”پتا! پتا! هاءِ پتا!“ پڪاريندو، ڀرت شوڪ ۾ ڀرجي زمين تي ڪري پيو ۽ وياڪل ٿي سڌڪا ڀري روئڻ لڳو. اهو ڏسي ڪيڪئي کيس ڏيرج ڏيڻ لڳي. ڪجهه وقت کانپوءِ ڀرت کانئس پڇيو: ماما! ههراجا کي اهڙي ڪهڙي بيماري ٿي جو اوچتو ديهانت ٿين. رامچندر لڪشمن ڏنيءَ آهن جو انت سمير پتا جي ڪم آيا ۽ مان اڀاڳو ته پتا جو منهن به نه ڏسي سگهيس ۽ نه ڪي پتاجي مون کي رامچندر جي هٿ سونپي ويا. اڄ کانوڻي مان اناٺ جو رڳو شري رام ئي آجهو ۽ آسرو آهي. مون کي ٻڌاءِ ته پتاجيءَ مرڻ وقت چا چيو؟

ڪيڪئي چيو: پٽ! تنهنجي پتا انت سمير ۾ ”هاءِ رام! هاءِ لڪشمن! ۽ هاءِ سيتا“ چئي پراڻ تياگيا. راجا کي ڪا بيماري ڪانه ٿي پر هو رام جي جدائي سهي نه سگهيو، انلاءِ پراڻ ڏنائين. راجا توکي ڇڏي رام کي گادي ڏيئي رهيو هو ته مون کانئس به ور ورتا ته توکي راج ملي ۽ رام بن پوڳي. رام پنهنجي پتا جو وڃڻ ڀورو ڪرڻ لاءِ گيڙو رتا ڪپڙا بهري بن ويو ته لڪشمن ۽ سيتا به ساڻ ويس. تنهنجو پتا انهنجو وڇوڙو سهي نه سگهيو ۽ انهيءَ ڏک ڪري هو پرلڳ ڀڌاريو. هي پٽ! مان جيڪي هيءَ ڪجهه ڪيو آهي سو تنهنجي لاپ لاءِ ئي ڪيو اٿم ته تون بنا کڏڪي راجائي ماڻين. هاڻي اٿي ڪڙو ٿيءَ! راجا کي هن ريت روئڻ ۽ ڌرتي تي ليٽريون پائڻ نه ڪهرجن. تون ويرڪڙي آهين ۽ اڄ تنهنجو ڀاڳ سورج سمان ڇهڪي جي جو تنهنجي انڇا ۽ ڪوشش بنا، توکي پتا جو وڏو راج

راجا جي ڏيهانت ۽ رامچندر جي بن وڃڻ جي ڳالهه هو ڪنهن سان به نه ڪن، جيئن راج کي رکيڪ کان سواءِ سمجهي ڪو دشمن نه ڪاهي اچي.

ڀرت جو ایوڌیا اچڻ ۽ ڪيڪڙي جا ڪرتوت ٻڌي
کيس ڏڪارڻ.

ڀرت نانائي گهر هڪ خراب سپنو ڏٺو ته سندس پتا هڪ ٻهڙ تان چيڙي جي هڪ ڍڳه تي اچي ڪريو ۽ سندس شريرو کي ٽيل جي حوض ۾ ٻوڙي رکيو ويو آهي. وري ڏٺائين ته سمنڊ سڪي ويو آهي، چندرما زمين تي ڪري پيو آهي ۽ چوگرد انڌڪار ڇانئجي رهيو آهي. اهو به ڏٺائين ته سندس پتا جي رت کي گڏهه هڪائي رهيا آهن ۽ هو ڳاڙهي مالا پهري ۽ ڳاڙهو چنڊن لڳائي ڏکڻ طرف وڃي رهيو آهي. انهن اهڃاڻن مان هن کي اچي ڊپ لڳو ته پتا جو شايد مريو ٿيو آهي. هن انهيءَ سڀني جي ڳالهه پنهنجن مٿن سان ويٺي ڪڙي ته ايوڌيا مان قاصد به اچي سهڙيا ۽ کيس جلد ايوڌيا هلاڻ لاءِ چيائون. اهو نياپو ٻڌي ڀرت کي مرڳو وڌيڪ چنٽا ٿي ۽ هو پنهنجي ناني ۽ مامي کان موڪلائي شتروگهن سميت ايوڌيا ڏانهن راھي ٿيو. وڃڻ وقت سندس ناني ڀرت کي ڪڙين هاڻي، گهوڙا، رت، چترڪاري وارا ڪمبل، اُڻ ميوڌن ۽ مٽيا ڏنا.

ستن ڏينهن جي مسافري بعد جڏهن ڀرت ايوڌيا ۾ پير پاتو ته پاڻ گهڙي اُڻ تڻ ٿيس جو ڏٺائين ته ننگرواسي گڏجڻ مهل رڳو سر نمايو وڃن پر ٻولين هڪ اکر به نٿا. انهن جا منهن ڪومايل ۽ شوڪ ۾ ڀريل آهن، بزاريون بند آهن ۽ چو طرف صفائي، خوشي ۽ سنگيت جي بدلي، گندگي، شوڪ ۽ سانت آهي. سڄو وايو منڊل مايوسيءَ ۽ اُداسيءَ سان ڀريل هو، جڻ ته ايوڌيا مٿان ڪا وڏي آپدا اچي ڪڙڪي هئي. اهو ڏسي ڀرت جي هن ۾ ڊپ، چنٽا ۽ اُداسي ڇانئجي

هو ٻئي ڀرلوڪ ٻڌاريا. هي ديوي! اهڙي طرح بنا ڳڻ ڳوت جي
شبدي پيڏي پاڻ چوڙي جو مون پاپ ڪيو هو تنهن جو ڦل هيٺڙ
ڀوڳي رهيو آهيان.

ائين چئي راجا دشت ڊپ وچان ڪنڀڙ لڳو ۽ ”ههءِ رام!
ههءِ لڪشمڻ! ههءِ سيتا!“ چوندي اڌ رات جو ڀراڻ تيا ڳيائين. ڪوشليا

۽ سمورا ورلاپ ڪنديون زمين تي ڪري ڦڙڪڻ لڳيون. ڪيڪئي
۽ ٻيون راڻيون به شوڪ ۾ ڀرجي روئڻ لڳيون. انهن جي ورلاپ
ڪري سڄي راج محل ۾ هاهاڪار مچي ويو ۽ ٻاهران نگر واسين جي
بيهر اچي ڪئي ٿي. نگر واسي راجا جي مڙيو جو ٻڌي پاڻ کي اناث
سمجهي شوڪ ڪرڻ لڳا. ايڏي جي گهر گهر ۾ ماتم مچي ويو.
هرڪو ڪيڪئيءَ کي گهٽ وڌ ڳالهائڻ لڳو.

جنهن وقت راڻي ڪوشليا راجا جي شرير کي جهلي ورلاپ
ڪري رهي هئي ته منترين اچي راجا جو شرير ڪٿي هڪ تيل جي
وڏي حوض ۾ سانڍي رکيو. هنن شاسترن جي مريادا انوسار، پٺ
ڪانسواءِ راجا جي شرير جو مڙڪ سنسڪار ڪرڻ واجب نه سمجهيو.

مذبح ٿيڻ تي گرو وسشت اچي سڀني کي ڀرپور ڏٺو ۽ گيان
وڌائڻ جون انيڪ وارتائون ٻڌائي سڀني جو شوڪ دور ڪيو. تنهن
ڪانپوءِ تيز هلندڙ دوتن کي ڀرت ۽ شتروگهن کي ڪوئي اچڻ لاءِ
ڪيڪئي ديش جي راجڌاني راجگره ڏانهن موڪليائين ۽ چيائين ته

هاڻي منهنجو فڪر نه ڪر، منهنجي مائٽا پٽا کي وڃي آڻت ڏي جو هو ڪمزور آهن ۽ هلڻ چاڻ کان لاچار آهن.

شروعات ڪمار کي ٻاڻ لڳڻ ڪري ڏاڍي پيڙا ٿي رهي هئي پر ان وقت به کيس پنهنجي مائٽا پٽا جوئي اٿو هو. هو وٽس هو ۽ پنهنجي انڌي مائٽا پٽا کي ڪوٺائي ٿي چاڙهي انيڪ ٽيڪس يا ٽرائون ڪرائي رهيو هو. پٽا مائٽا جي اهڙي الوڪ ڀڳڻ ۽ سڀيل ڪمار جي اڻڄاڻائيءَ ۾ هٿيا ڪري منهنجو من ڏاڍو وياڪل ٿيو ۽ مون جڏهن سندس بدن مان ٻاڻ ڪڍيو ته هن ڦٽڪندي پراڻ ڏنا. نيٺ مان ڏاڍو پري سندس پٽي مائٽا پٽا وٽ ويس جي شروعات جي اچڻ جي راهه ٽڪي رهيا هئا. منهنجي پيرن جو آواز ٻڌي هنجو پٽا پيار وڃان چوڻ لڳو: پٽڙا! ايتري دير ڇو لڳائين. اسان انڌن جو تون ئي نيٽر آهين. پر تون ڳالهائين ڇو نه ٿو؟

شروعات ڪمار جي ڏهري مائٽا پٽا کي ڏسي مون تي چڻ مورچا چانهجي ويئي ۽ منهنجي زبان مان هڪڙو اکر به نٿي اُڪليو. آخر مون ڪيتريءَ ڪوشش کانپوءِ کين سندن پٽ جي مڙيوءَ جو دڪدائي ورتائڻ ٻڌايو. منهنجي ڳالهه ٻڌي هنن جي اکين مان آنسن جون ورتائڻ ٻڌايو. هو شوڪ ۾ مورچت ٿي ڪري ٻڌها ٻڌها ڌارائون وهڻ لڳيون ۽ هو شوڪ ۾ مورچت ٿي ٻڌي بيٺو رهيس. نيٺ ساهه کڻڻ لڳا. مان انهن جي سامهون هٿ ٻڌي سندن پٽ مڙيو مان سندن چوڻ تي کين اُٿي وٺي ويس جتي سندن پٽ مڙيو هو. اُتي پهچڻ سان ئي هو ٻڌي پنهنجي پٽ جي لاش مٿان ڪري دل ڌاريندڙ ورلاپ ڪرڻ لڳا. انهيءَ وقت شروعات ڪمار جي پٽا پنهنجي پٽ جي وچوڙي ۾ وياڪل ٿي جوش مان چيو: ”هي راجن! جيڪڏهن تون پنهنجو اهو پاپ پاڻ اچي نه ٻڌائين ها ته تنهنجي مستڪ جا سوين هزارين ٽڪر ٿي وڃن ها. پر توهيءَ پاپ اڻڄاڻائيءَ ۾ ڪيو آهي ته ته هن وقت تائين جيئرو به نه ڏسجين ها. پر هن وقت جيئڻ مان پنهنجي پٽ جي وچوڙي ۾ ڪشت ڇوڳي رهيو آهيان تيئن تنهنجو پٽ حال ٿيندو.“ مون کي اهو سراپ ڏيئي

پنهنجي من ۾ ٻنهي کي هڪ سمان ڪري ليکيندا آهن. هي سڀني جا سڄڻ! توهان وويڪ سان ويچارڻي ڏيرج ڏريو ۽ چنتا جو تياڳه ڪريو. ائين چئي منٿويءَ شري رام لڪشمن ۽ سيتا جو سمورو احوال راجا کي ٻڌايو ۽ رامچندر جا نياپا سڀني کي ڏنا ۽ نمرتا ڀريل واڻيءَ ۾ راجا کي پرڀوڏ ڏيڻ لڳو.

اها رامچندر جي بن وڃڻ جي ڇهين رات هئي ۽ اڌ رات جو راجا کي پنهنجي اڳلي ڪيل پاپ جي اڇي يادگيري پيڙهي سوکوشاڻيا کي چوڻ لڳو: منس جيڪي چڱا ۽ برا ڪرم ڪري ٿو تنهن جو ڦل کيس اوس پوڳڻو ئي پوي ٿو ۽ اُهي پوڳڻ کانسواءِ کيس چوڻڪارو نٿو ملي. جوانيءَ ۾ مون به هڪ پاپ ڪيو هو جنهن جو ڦل اڄ پوڳي رهيو آهيان. ان وقت مونکي ڏنر وڌيا جو ايترو اڀياس هو جو آواز ٻڌي نشان چئي سگهندو هوس. هڪ ڏينهن منهنجو خيال ٿيو ته رات جو نديءَ تي پاڻي پيڙڻ لاءِ جيئن ڪو جهنگلي جانور ايندو ته مان اوندهه ۾ شبد پيڊي باٺ هلائي ان جو شڪار ڪندس. اهو سوچي مان رات جو نديءَ جي ڪناري تي وڃي بيٺس ۽ ڪجهه دير جي انتظار کانپوءِ مونکي هاڻيءَ جي پاڻي پيڻ جهڙو گڙگڙ آواز ٻڌڻ ۾ آيو ۽ انڪار سبب مان ڏسي ته ڪجهه نئي سگهيس سومون هاڻي سمجهي باٺ چوڙيو. منهنجي تير وڃي نشان تي ٺڪاءُ ڪيو ته ان وقت ڪنهن ماڻهوءَ جي ڪرڻ ۽ ڪيڪ جو آواز ٿيو جو ٻڌي مان يڪدم نديءَ جي ڪناري ڏانهن ٻوڙي ويس. اُتي ڏٺم ته منهنجي تير سان گهايل هڪ نوجوان تپسويءَ جو سارو شريرو رت ۽ مٽيءَ سان ڀريو پيو آهي. هنجي پير سان هڪ اونڌو ڊلو پيو هئو جنهنجي ڀرڻ جي آواز کي مون هاڻيءَ جو پاڻي پيڻ سمجهيو هو. هن کي ڏسي منهنجو ته هوش حواس اڏاهي ويو. ان تپسويءَ مونکي ڏسي چيو: راجن! مان نرا ٻڌائي ٿو هن ريت خون ڪرڻ مان توکي ڪهڙو لاڀ ٿيو؟ مان ڪمار نالي بنواسي تپسوي آهيان ۽ پنهنجي سورڊاس ماتا پتا ڀرڻ آيو هوس ته توهان هڪ ئي تير سان مونکي مارڻ ڇڏيو.

رام ڪٿي آهي؟ سمٽ ڪين سموري حقيقت ڪري ٻڌائي جا ٻڌي
سڀني جي نيٺن مان جل وهڻ لڳو. اُن وقت ايوڌيا جا سڀ
نر نارينون رامچندر لاءِ اوچنگارون ڏيئي روئڻ لڳا ۽ چوڻ شروع
۽ روڊن ڇانڱجي ويو.

سمٽ مهاراڻي ڪوشليا جي محل ڏانهن ويو، جتي مهاراجا
دشرت ميرن ڪپڙن ۾ زمين تي پيو هو ۽ ڏري ڏري ”ههءِ رام!
ههءِ لڪشمڻ! ۽ ههءِ سيتا!“ چئي پئي پڪاريائين. سمٽ کي رام، لڪشمڻ
۽ سيتا کانسواءِ واپس آيل ڏسي دشرت ۽ ڪوشليا وڌيڪ شوڪاڪر
ٿي زمين تي ڪري پيا ۽ پيا سڀيئي به ورلاپ ڪرڻ لڳا، ٿوريءَ
ديور ۾ راجا جڏهن سامت ۾ آيو ته سمٽ کي ويجهو گهرائي چيائين:-
هي مٿر! رام لڪشمڻ سيتا ڪٿي آهن؟ تون هنن کي موٽائي وٺي آيو
آهين ڪين هو بن هليا ويا؟ اڙي ههءِ! جنهن کي راجائي ڏيڻ جو چئي
بنواس ڏنم! جنهن گڻوان پٽ کي راج ملڻ جو ٻڌي نه خوشي ٿي
۽ بنواس ملڻ تي نه شوڪ ٿيو، اهڙي پٽ جي جدائيءَ ۾ منهنجا
پراڻ نه ويا ته مون جهڙو وڏو ڀائي ٻيو ڪير هوندو؟ هي مٿر مون کي
جلدي اُتي پهچاءِ جتي منهنجون اڪيون پنهنجن پيارن کي ڏسن.
راجا کي اهڙو وياڪل ڏسي منتري کيس ڏيرج ڏيئي سمجهائڻ
لڳو:- هي راجن! توهان ڪيائي ۽ سورويڙ آهيو. توهان کي ته پاڻ
خبر آهي ته

जनम मरण सब दुख सुख भोगा । हानि लाभ प्रिय मिलन वियोगा ॥
काल करम बस होहि गोसाई । बरबस राति दिवस की नाई ॥
جنم مرڻ، سڪم دک جا پوڳ، هاڃي لاپ، پيارن جو ميلاپ ۽
وڇوڙو، اهي سڀ، هي سواهي! ڪال (وقت) ۽ ڪرم جي آڏين
بيوس ٿيندا رهندا آهن جڏهن رات کانپوءِ ڏينهن ٿيندو رهندو آهي.
सुख हरषहि दुख, बिलखाही । दोउ सम धीर धरहि मन मांही ॥
धीरज धरसु बिबेक बिचारी । छाड़िअ सोच सकल हितकारी ॥
مورڪم سڪم ۾ خوش ٿيندا آهي ۽ دک ۾ رهندا آهن پر ڏيڙج وان

ڪٿي آيو ۽ ٻنهي راجڪمارن اُتي هڪ سندر ڪٿيا ٺاهي تيار ڪيو.
 رامچندر جي اچڻ جو ٻڌي چترڪوٽ جا سڀ رشي مني ساڻ
 ستڪار ڪيائين ۽ هو به کيس آشيرواد ڏيئي ڪشل سماچار پڇي هلا
 ويا. تنهن کانپوءِ ٻهاڙي پيل شري رام وٽ آيا ۽ هٿ جوڙي ويٺي
 ڪرڻ لڳا. هي سوامي! اسين توهانجا داس آهيون ۽ سڀ پرڪار
 جي سبوا ڪرڻ لاءِ تيار آهيون. توهان آڳيا ڪرڻ ۾ سنڪوچ نه
 ڪجو. هتي جا سڀ اسٿان اسان جا ڏنل آهن. اسين توهانکي
 شينهن، چيٽن ۽ ٻين پيانڪ جانورن جو شڪار ۽ ٿلاون، چشمن ۽ ندين
 جو سير ڪرائينداسين.

رامچندر پيلن جو ڀرڻ ڏسي ڏاڍو ڀوسن ٿيو ۽ مٿا ۽ آڏو ڀريل
 وڃن چئي کين رخصت ڏنائين. ان ريت ٻئي ڀائر ۽ سڀيتا سڪ
 ڀوروڪ چترڪوٽ ڀرپٽ تي رهڻ لڳا. هن ٻهاڙ تي سڀيتل مند مند
 سگندت هوا پئي لڳندي هئي ۽ نيل ڪنٺ، ڪوئل، طوطا، ٻيٻيا ۽
 چڪور آدي پکي چٽ کي ڀوسن ڪندڙ لائون پيا لٺوندا هئا.
 رامچندر سان گڏ رهي سڀيتا ايوديا جا محل وساري سڪ سان رهڻ
 لڳي ۽ هر گهڙيءَ شري رام جو چندر مک ڏسي اکين ڀوسن ٿيندي هئي
 جيئن چڪوري چندرما کي ڏسي گد گد ٿيندي آهي. رامچندر به
 اهو ڪي ڪندو هو جنهن ۾ سڀيتا ۽ لڪشمي کي سڪ ملي. کين پوڄين
 ڪٿائون ۽ سڪيائون ٻڌائيندو هو ۽ سندن اکين سنڀال رکندو هو جيئن
 اکين جي سنڀال ڇپر ڪندا آهن.

سمنت جو ايوديا ورت - شرون جي ڪٿا
 راجا دشرت جو هر ٿيو.

سمنت ڏاڍو اداس ٿي ايوديا واپس موٽيو ۽ هنکي ڏسندڙ
 نگر واري کيس چوڌاري ويڙهي ويا ۽ کانئس پڇڻ لڳا ته

چترکوٽ جي منوهر رستي تي وٽن ۽ ولين ۽ گالن جي شويپا
ڏسندا، پردواج جي آشرم کان ڏهه ڪوهه پري، هيءُ ٿيئي چترکوٽ
جي سندر ڀربت تي اچي پهتا. اُتي مهرشي والميڪ جي آشرم تي

وڃي رشيءَ کي ڀرڻام ڪيائون
۽ پنهنجو پريڇيڻ ڏنائون.
والميڪ سندن آدرستڪار ڪيو
۽ سڄي ڳالهه ٻڌي ڪيڪئي
جي هلت تي ناراضگي ۽
رامچندر جي بنواس تي ڏک
ظاهر ڪيو. تڏهن رامچندر
چيو ته هي مني سرشت! پتا
جي وڃڻ جي ڀالنا ٿئي، ماڻا
ڪيڪئي ڀرڻ تي، ڀرت

جهڙي گهڻاڻا ڪي راج ۽ توهان جهڙن مهاڻائن جو درشن ٿئي،

اهو سڀ منهنجي اڳيان پڇڻ جو
پريائو آهي. هاڻي ڪرياکري
ٻڌايو ته هن ڀربت تي ڪٿي
جهو پڙي اُڏي رهان جنهنن ٻين
رشين منين جي اڪانت ۽
شانتيءَ ۾ ڪو ڀنگ نه ٻوي.

رامچندر جا اهي وڃڻ ٻڌي
رشي والميڪ ڏاڍو ڀرڻ ٿيو
ڪٿيا ڏاهڻ لاءِ کين هڪ سندر
استان ڏيکاريا جنهنجي هيٺان
ڀنڀڪ پاوني منڊاڪني وهي رهي
هئي. لڪشمڻ بن مان ڪاٺيون

اڳيان اچي وينا تڏهن مني کين چوڻ لڳو. رڳو نندن! هيءُ اسٿان
ڏاڍو پوتر ۽ ايڪانت وارو آهي ۽ هتي جو قدرتي نظارو به ڏاڍو
منوهر آهي، سو توهان پنهنجي بنواس جو سمجهه هتي رهي ڪاٽيو.
رامچندر ورائيو. مني سرڀشت! اسانجو ايڏيا ديش [هتان
ويجهو آهي ۽ اسانجي هتي رهڻ ڪري ايڏيا وائي پيا هتي ايندا
ويندا ۽ ان ڪري توهانجي ٽپسيا ۽ ايڪانت ۾ وڳن پوندو. توهان
ڪريا ڪري اسانکي ٻيو ڪو اهڙو اسٿان ٻڌايو جتي ايڪانت ۾ اسين
ڪتيا ناهي رهون.

پردواج منيءَ رامچندر جو مطلب سمجهي کين چترڪوٽ جي
سندر پرڀت تي ڪتيا ناهي رهڻ جي صلاح ڏني جا رامچندر کي
ڏاڍي پسند آئي. ٻئي ڏينهن پردواج مني هنن کي رستو ڏيکارڻ
لاءِ پاڻ گچ پند تائين آيو ۽ آشيرواد ڏيئي کين رخصت ڪيائين. شري
رام لڪشمڻ ۽ سيتا اڳتي وڌندا رهيا ۽ جڏهن جهنا جي ڪناري اچي
پهتا تڏهن سڪو ڪاٺ گڏ ڪري هڪ پيڙو تيار ڪيائون جنهنجي
مٿان نرم گاهه وجهي سيتا جي وهڻ لاءِ جڳهه ٺاهيائون. تنهن کانپوءِ
پنهنجو سڀ سامان پيڙي تي رکي ۽ سيتا کي پيڙي تي چاڙهي ٻئي
راجڪمار ڏاڍيءَ ساوڌانيءَ سان پيڙو هلائي لڳا.

جهنا منڊي ڏاڍي ويڳهه ۽ گجگوڙ سان وهي رهي هئي.
نديءَ جي وچ ۾ سيتا پرڻام ڪري چيو. هي ديوي جهنا! جڏهن
منهنجو پتي سڪ پورو ڪ بنواس پورو ڪري موٽندو تڏهن مان توتي
اڪا ۽ گل چاڙهينديس. نيٺ پيڙو اچي ٻئي ڪناري تي پهتو جتان
هيءُ ٽيئي اڳتي وڌيا ۽ هڪ بڙ جي شاهي وٽ اچي پهتا، جنهنجي
هنن ڪئين رشي مني ٽپسيا ڪري رهيا هئا. ان بڙ جي وٽ هيٺ
شروع ٿيو جنهن جو درٻيه ڏاڍو منوهر هو. جڏهن اچي رات پيئي
تڏهن هنن نديءَ جي ڪناري آرام ڪيو ۽ پراڻهه ڪال جو اٿي سنان
ي وري پند بيا.

ڪڇ. چوڏهن ورهيه
گذاري جڏهن منهنجو
سوامي، لڪشٽ ۽ مونسان
واپس ورنڊو ته مان
تنهنجي پوڄا ڪنديس
۽ تنهنجي ڪناري رهندڙ
رشين منين ڪي پوڄن
ڪرائينديس.

تنهن کانپوءِ تنهي بن
جو رستو ورتو.

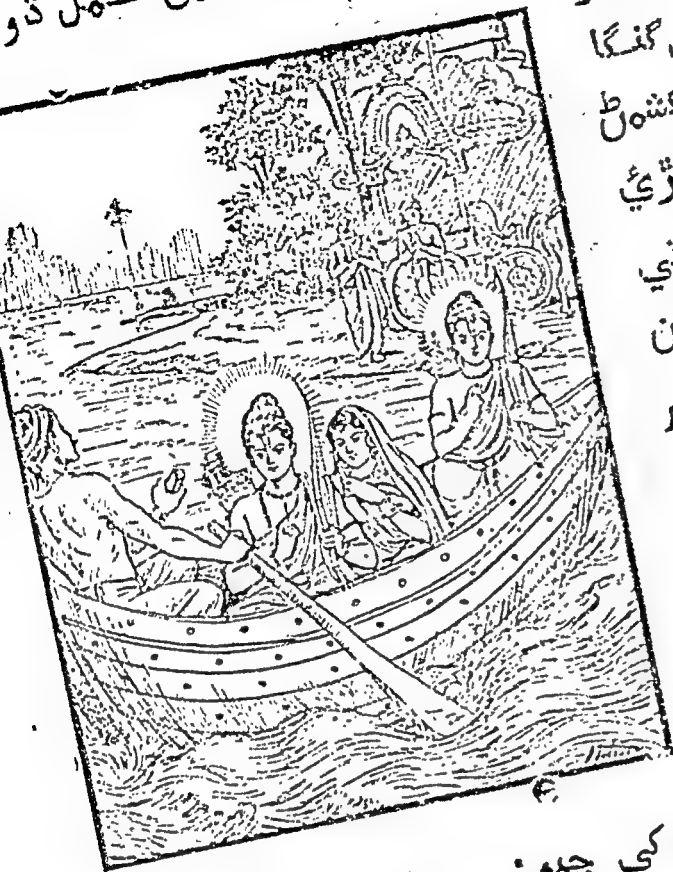

رامچندر جو پردواج سان ملڻ ۽ چترڪوٽ ۾
ڪٿيا ٺاهي رهڻ.

شري رام، لڪشٽ ۽ سيتا گنگا ۽ جمنا جي سنگم تي پهچڻ لاءِ
گهاٽي بن مان هلندا رهيا ۽ رات پوڻ ٽي هڪ وڏي وڻ هيٺان وسرام
ڪيائون. ٻئي ڏينهن صبح
جوئي هو اڳتي وڌيا ۽ طرحين
طرحين جا وڻ ٻوٽا وليون ۽
پيا منوهر درشيم ڏسندا شام
جو گنگا جمنا جي سنگم تي
پردواج منيءَ جي آشرم تي
اچي پهتا. مها ٽپسوي پردواج
هنن تنهي جو ڏاڍو آدرستڪار
ڪيو ۽ کين سنان ڪرڻ لاءِ
جل ۽ ڪاٺ لاءِ انيڪ ڦل مول
ڏنائين جڏهن هو کائي پي ۽
ٿڪ پيڇي پردواج منيءَ جي

ڪٿي آيو ۽ ڏاڍي آند ۽ پري پري ڀڳوان جا چرڻ ڪمل ٿو
پوءِ هن ڪٽنب سميت اهو
چرٿامرت ورتو ۽ ڀڳوان کي گنگا
جي پار پهچايو. جڏهن لڪشمن
۽ سيتا سميت شري رام پيڙي

مان اهي گنگا جي ريتي تي
بيٺو تڏهن ان ملاح ڀڳوان
اڳيان اچي ڏندوت پوڻام
ڪيو. انوقت رامچندر کي
سنڪوچ ٿيل لڳو ته هنکي
ڪجهه نه ڏنوسين. پتيءَ جي
من جو پاءُ سمجهي سيتا
پنهنجي آڱر مان هيري جي

منڍي لائي ۽ شري رام ڪيوڻ کي چيو: ”هان! وٺ هيءُ پنهنجو
پاڙو.“ تڏهن ملاح پريو جا چرڻ پڪڙي چوڻ لڳو: هي ناٺ!
اڄ مونکي سڀ ڪجهه ملي چڪو. منهنجي دوش، دم ۽ درد رڻا
جي اڱني اڄ وسامي. مان گهڻو وقت پورهيو ڪيو ۽ اڄ وڌا
مونکي سڄي مـزوري چڪائي ڏني ۽ اڄ منهنجو ٿڪ پـڳو.
هي دين ڏيال! توهانجي ڪرپا سان مونکي وڌيڪ ڪجهه نه
گهرجي. هوڻ مهل جيڪي ڏيندا سو توهانجو پرساد سمجهي مان مٿي
تي رکندس.

پريو رامچندر ۽ سيتا گهڻو ئي زور کيس پر ملاح ڪجهه نه
تو. تڏهن ڀڳوان کيس نرمل پڳتيءَ جو وردان ڏيئي رخصت
ڪيو. پوءِ اتي پهچي ساڌوي سيتا هٿ جوڙي گنگا جي ڪي پراڻا
پڳوڻي گنگي! مهاڄ دهرت جي پٿن جي تون ئي رکيا

هنن جي من ۾ ڪنهن به قسم جو شوڪ ڪونه هو. تنهن کانپوءِ هنن
 ٽنهي راجا گهر کان موڪلايو ۽ گنگا ڪناري اچي ملاح کي ٻيڙي آڻڻ
 لاءِ چيو. تڏهن اهو ملاح چوڻ لڳو: مون کي انهيءَ رهسپر جي خبر
 آهي ته توهانجي چوڻن ڪمان جي توڙ منهن ٻڌائي ڇڏيندي آهي.
 ٻلا جن جي ڇهڻ سان ئي پٿر جي چپ هڪ سندر استري اهليا ٿي
 پئي ته پٿر کان نرم هن ڪاٺ جي ٻيڙيءَ کي استري ٻڌجڻ ۾ ڪهڙي
 ويرم لڳندي؟ پوءِ مان ته ڦرجي ويندس ۽ منهنجي روزيءَ جو
 وسيلوئي مارجي ويندو. مان ته انهيءَ ٻيڙيءَ جي آسري ئي سڃي
 ڪٽنب جي پالنا ڪندو آهيان. هاڻي جي توهان کي هروڀرو پار وڃڻو
 آهي ته پهريائين پنهنجا اهي چوڻ ٽوڻ ڏيؤم.

ڪيوٺ جا اهي ڀرير ڀريل اٿڻا وڃن ٻڌي ڪرڻاڏان شوي رام
 سبتا ۽ لڪشمڻ ڏانهن نهاري مرڪيو ۽ ملاح کي چيائين: ڇڏو پيارا! تون
 اهو ڪي ڪر جنهن ٽنهنجي ٻيڙي سلامت رهي. جادي پاڻي آڻي
 پير ٽوڙ ۽ سگهو پار پهچاءِ.

آها! جنهن ڀرپوءِ جي نام سهرڻ سان منهن ٻڌي سار سار پار
 اُڪريو وڃي سو ڪريالو شري رامچندر ڪيوٺ کان پير ٽوڙڻ
 جي واٽ ڏسي رهيو آهي. ملاح جهٽ پٽ ڪاٺ جي برتن ۾ جل

انڙيت شري رام پين سڀني لاءِ به سميت کي ڀرڀم ڀريا سڀيا
 ڏنا. جڏهن منڌري سميت رامچندر کي پنهنجي ارادي تي مڪمل ڏٺو
 ڏهن هن چيو: رڳو نائ! مهاراج چيو هئو ته سڀيتا بن جا ڪليش سهي
 نه سگهندي انلاءِ توهان اهو اڀاءُ ڪريو ته جڏهن سڀيتا واپس هلي. پوءِ
 هو پنهنجي پيڪي رهي يا وڻيس ته ساهري رهي. سڀيتا ته مونسان
 ضرور واپس هلي نه ته مان ڪهڙو منهن کڻي موٽي ويندس.
 اهو ٻڌي شري رامچندر سڀيتا کي گهڻوئي سمجهايو ۽ واپس
 وڃڻ لاءِ چيو پر هو چوڻ لڳي: ”هي پراڻ پتي! توهان ديالو ۽ ڀرم
 کيائي آهيو. ڪرپا ڪري ويچار ته ڪريو ته شرير کان پاڇو ڪڍڻ
 جدا ٿيندو؟ سورج کان سندس پرڪاش ۽ چنڊ کان چاندوڪي جڏهن
 جدا ٿي نه ٿيون سگهن تڏهن مان به توهان کان جدا رهي نه سگهنديس.“
 وري سميت ڏي نهاري چوڻ لڳي: ”توهان ته منهنجي سهري
 ۽ پتا سمان آهيو ۽ توهان کي سامهون جواب ڏيڻ اجوڳهه آهي پر استريءَ
 لاءِ پتيءَ جي چرطن کانسواءِ سنسار جا ٻيا سڀ ناتا وڃن آهن.
 منهنجي پتا ۽ سهري وٽ برابر سوزڳهه سمان سڪه جا سامان ۽ سڄيءَ
 دنيا جون نعمتون موجود آهن پر پتيءَ کانسواءِ اهي مون کي سڀني ۾
 به سڪه نه ڏينديون. بن جا ڏکيا رستا، ڪنڊن واري ڌرتي، ٻهاڙ،
 هاڻي، شينهن، گجندر نديون ۽ ٻيل وغيره پراڻ پتيءَ جي ساڻ رهندي
 سڪه ڏيندڙ آهن. انلاءِ منهنجي بدران سس ۽ سهري کي پيرين پئي
 منهنجي اڃا وينتي ڪجو ته مون لاءِ ڪو به سوچ نه ڪن چوڄو مون کي
 ڪا به تڪليف يا دڪه ڪونهي.“

سميت ڪهڙي جتن ڪيا پر ڳالهه مان وريو ڪجهه به ڪين. اچار
 شري رام، لڪشمڻ ۽ سڀيتا جي چرطن ۾ مٿو نوائي، هو ڏاڍو اداس ٿي
 وئي هليو چڻ ته ڪو واپاري پنهنجي پونجي وڃائي واپس موٽي.
 تنهن کانپوءِ رامچندر راجا ڪه کان بڙ جي وٽ جو کير گهراي پنهنجي
 جي وارن کي جڏان جي نموني ٻڌو. پوءِ ته هيءُ ٻئي راجڪمار گيرو
 جڏان سان رئين مئين سمان شوپياوان دست ۾ ٿي آيا. انوقت

هنن جي من ۾ ڪنهن به قسم جو شوڪ ڪونه هو. تنهن کانپوءِ هنن
 ٽنهي راجا گهر کان موڪلايو ۽ گنگا ڪناري اچي ملاح کي پيڙي آڻڻ
 لاءِ چيو. تڏهن اهو ملاح چوڻ لڳو: مون کي انهيءَ رهسپر جي خبر
 آهي ته توهانجي چرڻن ڪمان جي ڌوڙ منس بڻائي ڇڏيندي آهي.
 ٻلا جن جي ڇهڻ سان ئي پٿر جي چپ هڪ سندر استري اهليا ٿي
 پئي ته پٿر کان نرم هن ڪاٺ جي پيڙيءَ کي استري بڻجڻ ۾ ڪهڙي
 ويرم لڳندي؟ پوءِ مان ته ڦرجي ويندس ۽ منهنجي روزيءَ جو
 وسيلوئي مارجي ويندو. مان ته انهيءَ پيڙيءَ جي آسري ئي سڃي
 ڪٽنب جي پالنا ڪندو آهيان. هاڻي جي توهان کي هر ڀيرو پار وڃڻو
 آهي ته پهريائين پنهنجا اهي چرڻ ڌوڻ ڏيو.

ڪيوٺ جا اهي ٻه ڀيرو پيرل اٿيئا وڃن ٻڌي ڪرڻانڌان شري رام
 سڀتا ۽ لڪشمڻ ڏانهن ناهاري مرڪيو ۽ ملاح کي چيائين: ڇڏو پيارا! تون
 اهو ڪي ڪر جنهن ٽنهنجي پيڙي سلامت رهي. جلدي پاڻي آڻي
 پير ڌو ۽ سگهو پار پهچاءِ.

آها! جنهن ڀرپوءِ جي نام سهوڻ سان منس اپار سنسار ساگر پار
 اُڪريو وڃي سو ڪر پالو شري رامچندر ڪيوٺ کان پير ڌو ڳارڻ
 جي واٽ ڏسي رهيو آهي. ملاح جهٽ پٽ ڪاٺ جي برڻ ۾ جل

انريت شري رام پين سڀني لاءِ به سميت کي ڀرڀم ڀريا سڀيا
 ٿڌا. جڏهن منڌري سميت رامچندر کي پنهنجي ارادي تي مدد ڏنو
 ٿڌا هنن جيون رگهونات! مهاراج چيو هئو ته سڀتا بن جا ڪليش سهي
 نه سگهندي انلاءِ توهان اهو اُڀاءُ ڪريو ته جڏهن سڀتا واپس هلي. پوءِ
 هو پنهنجي پيڪي رهي يا وڻيس ته ساهري رهي. سڀتا ته مونسان
 ضرور واپس هلي نه ته مان ڪهڙو منهن کڻي موٽي ويندس.
 اهو ٻڌي شري رامچندر سڀتا کي گهڻوئي سمجهايو ۽ واپس
 وڃڻ لاءِ چيو پر هو چوڻ لڳي: ”هي ڀراڻ پتي! توهان ديالو ۽ ڀرڀم
 گيان آهيو. ڪرپا ڪري ويچار ته ڪريو ته شرير کان پاڇو ڪڍڻ
 جدا ٿيندو؟ سورج کان سندس پرڪاش ۽ چنڊ کان چاندوڪي جڏهن
 جدا ٿي نه ٿيون سگهن تڏهن مان به توهان کان جدا رهي نه سگهنديس.“
 وري سميت ڏي نهاري چوڻ لڳي: ”توهان ته منهنجي سهري
 ۽ پتا سمان آهيو ۽ توهان کي سامهون جواب ڏيڻ اجوڳم آهي پر استريءَ
 لاءِ پتيءَ جي چـرڻن کانسواءِ سنسار جا ٻيا سڀ ناتا ويـرڻ آهن.
 منهنجي پتا ۽ سهري وٽ برابر سوزڳه سمان سڪه جا سامان ۽ سڄيءَ
 دنيا جون نعمتون موجود آهن پر پتيءَ کانسواءِ اُهي مون کي سڀني ۾
 به سڪه نه ڏينديون. بن جا ڏکيا رستا، ڪنڊن واري ڌرتي، ٻهاڙ،
 هاڻي، شينهن، گجنڊرنديون ۽ ڀيل وغيره ڀراڻ پتيءَ جي ساڻ رهندي
 سڪه ڏيندڙ آهن. انلاءِ منهنجي بدران سس ۽ سهري کي پيرين پئي
 منهنجي اها وينتي ڪجو ته مون لاءِ ڪوبه سوچ نه ڪن چو جو مون کي
 ڪابه ٽڪيل يا دڪه ڪونهي.“

سميت ڪهڻي جتن ڪيا پر ڳالهه مان وريو ڪجهه به ڪين. اچار
 وري رام، لڪشمڻ ۽ سڀتا جي چرڻن ۾ مٿو نوائي، هو ڏاڍو اداس ٿي
 وڻي هليو چڻ ته ڪو واپاري پنهنجي پونجي وڃائي واپس موٽي.
 تنهن کانپوءِ رامچندر راجا گهم کان ٻڙ جي وٽ جو کير گهراي پنهنجي
 لڪشمڻ جي وارن کي جڏاڻن جي نهوني ٻڌو. پوءِ ته هيءُ ٻئي راجڪمار گيرو
 پٽن ۾ جڏاڻن سان رشين مينڀن سمان شوڀياوان دست ۾ ٿي آيا. انوقت

اهو ٻڌي سمٺ ڏاڍي ڏک ۾ پرجي هٿ جوڙي چوڻ لڳو: سوامي !
 توهانجي ايوڌيا ڇڏڻ تي ايوڌيا واسين جيترا ورلاپ ۽ روڊن ڪيا
 هئا سو مونکي خالي رت سان واپس ايندو ڏسي اُن کان به سؤڻو
 وڌيڪ هاهاڪار ڪندا. مائا ڪوشليا کي مان ڪيئن وڃي چوندس
 تہ مان تنهنجي پياري پٽ کي بن ۾ پهچائي آيس؟ مان توهان
 کانسواءِ ايوڌيا واپس نہ ويندس. مونکي به پاڻ سان بن ۾ رهڻ جي
 موڪل ڏيو. مهاراج دشرت جي به مونکي اها آڱيا آهي تہ توهانکي
 بن مان گهمائي ڦيرائي ۽ گنگا اسنان ڪرائي واپس ايوڌيا وٺي اچان.
 سو ڪرپا ڪري مونکي اڪيلو واپس نہ موڪليو.

سمٺ جا وڃڻ ٻڌي شري رام چيو: سمٺ! تون پاڻ ڌرم
 جي مرم کي ڇڏي ريت سمجهين ٿو. شبيءَ ۽ ڏيڻج، راجا هرشچندر،
 رنٺ ڏيو ۽ ٻليءَ ڌرم جي لاءِ انيڪ ڪشت سنا پر ڌرم جو تياڳ نہ
 ڪيائون. سڀني ويد شاسترن ۾ چيل آهي تہ ستيم سمان ڪو ٻيو
 ڌرم ناهي. اُن ستيم جو تياڳ ڪرڻ ۾ اڀجس به لڳي ٿو ۽ ڇڏي
 ماڻهو لاءِ اڀجس تہ موت کان به وڌيڪ ڏکڻائي آهي. انلاءِ مان هٿ
 جوڙي اهاڻي وينتي ٿو ڪريان. منهنجو ۽ توهانجو هن وقت اهوئي
 ڪوٽوب آهي تہ جڏن مهاراج جي وڃڻ جي پوئواري ٿئي ۽ هن کي
 اسانجي جدائيءَ جو ڏک نہ ٿئي. تون مهاراج کي ڏيرج ڏج ۽ چٽج
 تہ اسان لاءِ ڪابه چٽا نہ ڪري.

ٻيو مان توکي پنهنجي ڪم لاءِ ئي ايوڌيا موڪلي رهيو آهيان.
 جڏهن تون واپس ويندين تہ ڪيڪئيءَ کي ڇڪ ٿيندي تہ رام بن ويو.
 تنهنجي وڃڻ کانسواءِ هنکي سنئون نہ ٿيندو. تون منهنجي پٽاجي
 کي پرڻام ڪري چٽج تہ مونکي يا لڪشٽ کي بن ۾ اچڻ جو ڪوبه
 ڏک ڪونهي ۽ تنهي ماڻائن کي به اسانجو ڪشل سماچار ٻڌائج ۽
 نمسڪار ڪج. مهاراج کي چٽج تہ جڏي ڀرت کي گهرائي راجتڪ
 ڏيو ۽ ڀرت کي اهو نياپو ڏج تہ پٽا جي آڱيا مڃي ضرور راجگدي
 سويڪار ڪري.

جو مربي پٽ مهاڀراڪرمي رامچندر ۽ راجڪماري سيتا اچ ڪيئن نه ڪيئن تي سمهي رهيا آهن. جن سدائين اندر پون سمان مهلائن ۾ سوني جي پلنگن تي نرم ۽ سندر گاديان تي گذاريو سي هن وقت بن بر زمين تي سمهي رهيا آهن! ڪيڪئيءَ جي نبيچ ٻڌي ڪري ئي هنن کي اهي دڪ ڏسڻا پيا آهن ۽ راجا دشرت به هنن جي وچوڙي ۾ جيئرو رهي نه سگهندو.

لڪشمن چيو: هي مٿر! ڪوئي ڪنهن ٻئي کي سڪ دڪ نٿو ڏي ۽ سڀڪو پنهنجن ڪرمن انوسار قل پوڳي ٿو. ميلاپ يا وچوڙو، چڱي منڊي پوڳتا، شترويا مٿراهي سڀ واستو ۾ نه آهن ۽ رڳو ڀرم جا ڦندا آهن. جنم، مرتيو، سهپتي، وپتي، زمين، جائداد، ڌن، ڪنڌب، مٿ مائت، سڪ دڪ ۽ ٻيو جيڪي به جڳت جو وهنوار ڏسڻ ٻڌڻ يا من ۾ پاسجڻ ۾ اچي ٿو سو سڀ سچ نه آهي ۽ اُن جو مول ڀڳوان جي مايا آهي. جيئن سڀني ۾ راجا فقير ٿو ٿئي ۽ هڪ فقير پاڻ کي راجا ٿيل ٿو ڏسي ۽ ننڊ ڪلڻ تي اصل راجا يا فقير جي سڀني جي ڪري ڪا هاڃي يا لاڀ نٿو ٿئي تنهن جڳت جي هن سچي پرڀنچ ڪي سمجهڻ گهرجي ۽ اهو سوچي ڪڏهن ڪنهن تي ڪروڌ نه ڪجي ۽ نه ڪنهن کي ڏوهه ڏجي. سڀيئي جيو اڳيان ۽ موٽه جي ننڊ ۾ انيڪ پروڪارن جا سڀنا ڏسي رهيا آهن. جڳت ۾ جيو کي جا ڳيل ٿڌهن سمجهجي ڇڏهن هن کي پوڳهه ولاس مان ويراڳه ٿئي ۽ ڀرپو چرطن ۾ ڀريت لڳي.

انريت لڪشمن، گهر ۽ سمنٽ سچي رات ويهي گيان ويراڳه جون ڀارتائون ڪيون ۽ صبح ٿيل تي راجچندر ڪنگا جي بيءَ ڀر هاڻ جي تياري ڪئي. هن راجا گهر کي ٻيڙي گهراڻ لاءِ چيو ۽ منتري سمنٽ ڪي ايس وڃڻ جي آگيا ڏني.

اٺين چڱي نشاڻ راج گه
ڀاڻ سان آندل طرحين طرحين
جا عدا پوڄن، گهر غاليڇا،
ڀلنگ، تنبو ۽ گهوڙن لاءِ دائو
گاهه آڻي اڳيان پيٽ رکيو
۽ ڀاڻ به هٿ جوڙي اچي
اڳيان بيٺو. اهو ڏسي شري
رام چيو: مٿو! تنهنجي هيستاءِ
بيدل اچڻ ۽ ڀرير ڏيکارڻ

تي ئي منهنجو آدرستڪار ٿي چڪو. توکي پنهنجن مٿن مائٽن
سميت خوش ڏسي مان ڏاڍو ڀرسن ٿيو آهيان ۽ تنهنجي ڀرير سان
آندل پيٽا مان سويڪار ٿو ڪريان. پر هن مهل مان ٽپسوين جي
نيمن ۾ آهيان ۽ ان لاءِ هيءَ راجاڻي پوڄن ۽ سڪ سامگري مان ڪتب
نه آڻيندس ۽ نڪي ڪنهن شهر ۾ ويندس. توهيڪي گهوڙن لاءِ آندو
آهي، تنهن جي اسانکي ضرورت آهي ۽ ٻيوڪي ڪين گهرجي.

اهو ٻڌي راجا گه گهوڙن
جي ڪارائڻ پيارڻ جو بندوبست
ڪيو. راجچندر سنڌيا اُڀاسنا
ڪري لڪشمن جو آندل جل
پيٽو ۽ ڦل ڦول کاڌا ۽ پوءِ ڀاڻ
۽ سيتا گاهه وڇائي سمهي پيا،
لڪشمن، سمٽ ۽ راجا گه
ڏنڻ ڀاڻ کڻي ٿورو ڀريان بڻي
وڻ جي هيٺان ويهي پهرو به
ڏيڻ لڳا ۽ ڀاڻ ۾ ڳالهيون به
ڪرڻ لڳا. نشاڻ راج گه چوڻ
لڳو: لڪشمن! مهاراجا دشرٽ

رھيو ھو جو چڻ تہ سندن سڳو پٽ ھري ويو ھو. ھرھڪ گھر ۾ استرين
پٽي رتو ۽ سڄي نگر ۾ ھاھاڪار مچيل ھو.

راجا گھم جو رامچندر کي پنھنجو راڄ آڇڻ ۽ رامچندر جو
سمت کي واپس ھوڪاڻي پيدل بن وڃڻ.

ھوڏانھن رامچندر، لڪشمن ۽ سيتا طرحين طرحين جا نظارا
ڏسندا اڳتي وڌندا رھيا. وڻندڙ ڀرپٽ، ڳوٺن جي آسپاس جون
ساوڪ واريون بنيون ۽ گلن جي ھيڪار سان ڀريل جھنگل پار ڪندا،
ھو نيٺ پنھنجي ڪوشل ديس جي حد لنگھي اچي گنگا جي ڪناري
پھتا. ھن پوتر نديءَ جي ڪناري رشين منين جا ڪيترائي آشرم ھوا.
اُتي پھچي رامچندر، لڪشمن ۽ سيتا پاپناشي گنگا جي سیتل جل ۾
سنان ڪيو ۽ پوءِ جل ڀي رستي جو ٿڪ ڀڳو ۽ ھڪ وڻ جي چاڻا ۾
ويھي رھيا.

اُن اسٽان جي ڀرسان شرنگوير پوريءَ نالي ھڪ شھر ھو جتي
نشاڌن جو راجا گھم راڄ ڪندو ھو. اُھو مھا بلوان راجا رامچندر جو
پيارو مٽر ھو. ھن جڏھن ٻڌو تہ راجڪمار رامچندر سندس راڄ ۾ آيو
آھي تڏھن ھو پنھنجن منترين ۽ سردارن کي وٺي وٽس ڀرپٽ سان
ملڻ آيو. رامچندر پنھنجي پياري مٽر کي ايندو ڏسي اڳتي وڌي
وڃي ساڻس مليو ۽ کانئس ڪشمل منگل پڇيائين. رامچندر کي
تپسوين جي ويس ۾ ڏسي راجا گھم کي ڏاڍو ڏک ٿيو ۽ ھو چوڻ لڳو تہ
رکھونندن! اڄ مان ڏاڍو وڏو ڀاڳي آھيان جو توهان ھتي پڌاريا آھيو.
توهان ڪرپا ڪري منھنجو راڄ سويڪار ڪريو. توهان جيڪا آھيا
ڪندا سا مان ۽ منھنجا سردار خوشيءَ سان پوري ڪنداسون. اڄ
کان وٺي توهان اسانجا مالڪ ۽ راجا آھيو ۽ اسين سڀ توهان جا سيوک
۽ برجا آھيا. توهان راجڌانيءَ ۾ ھلي راڄ ڪريو.

جي ڳڻن جي چرچا ڪندي رات گذاري. اڌ رات گذرڻ تي جڏهن رامچندر جا ڳڻيو ٿڌهن ڏٺائين ته ٿڪ ۽ ڏک ڪري نگرواسي الوٽ ٿيڻ ۾ سٺا پيا هئا. هن لڪشمنڻ کي چيو: لڪشمنڻ! سکن ۾ پليل هيءُ نگرواسي ڪيئن نه بيم ۽ ٿڪ ۾ نڪن ۽ ڪنڊن جي زمين تي سمهي رهيا آهن! هنن کي رڳي اسانجي چاهنا آهي ۽ هنن جو هٿ ڏسي مان سمجهان ٿو ته هي پراڻ تيا ڳيندا پٺر پنهنجو نشچو نه بدليندا. راجڪمارن جو ڌرم آهي پرچا جي ڏک کي دور ڪرڻ ۽ نه ڪ پنهنجي ڏک ۾ انهن کي شريڪ ڪرڻ. انلاءِ اسين هنن کي سهيل ڇڏي جلدي هليا هلون ته هنن کي اسان لاءِ زمين تي بيم ۾ نه سهڻو ڀوندو.

ائين چئي سمٽ کان جلدي رت تيار ڪرائي، شري رام، لڪشمنڻ ۽ سيتا سميت تمسا ندي پار ڪئي ۽ سمٽ کي آڳيا ڏٺائين ته هو ڪجهه پنڌ رت کي اُتر طرف وٺي وڃي ۽ واپس اهڙي ترڪيب سان ڏکڻ ڏانهن اچي جو رت جي ٿيڻ جو نشان ڏسڻ ۾ نه اچي. شري رام جي آڳيا موجب سارڻيءَ ائين ڪيو ۽ پوءِ هيءُ ٿيئي رت تي سوار ٿيا ۽ سڄ نڪرڻ کان اڳ تمام پري وڃي رسيا. هوڏانهن مباح ٿيڻ تي ايوڏيا واسين جڏهن شري رام، لڪشمنڻ ۽ سيتا کي نه ڏٺو ته کين هيڏانهن هوڏانهن ڳولڻ لڳا. نيٺ رت جي ليڪن کي ڏسي ”رام-رام“ پڪاريندا ڊوڙ ڳولڻ لڳا پر ڪجهه پنڌ پري جڏهن کين رت جو ڪو نشان ڏسڻ ۾ نه آيو، تڏهن هٿ مٿي کڻي ورلاپ ڪرڻ لڳا ۽ پنهنجي ننڍي ڌڪارڻ لڳا. نيٺ ٿڪجي ۽ نراس ٿي آهستي آهستي ايوڏيا موٽي آيا.

انوقت ايوڏيا نگري جل کانسواءِ نديءَ مثل سڄي لڳي رهي هئي جو بزاريون سڀ بند هيون ۽ هر هنڌ اُداسي ۽ مايوسي چانيل هئي. ماڻهن جا منهن شوڪ ۾ ڀريل ۽ لٿل هئا، نه ڪنهن اڳتي هون ڪيو ۽ نه ڪو پوڄن ڪيو ۽ خود جانورن يعني هائين، گهوڙن ۽ گادين به چارو کائڻ ڇڏي ڏنو هو. هر هڪ نگرواسي اهڙي ته شوڪ ۾ ڳري

ايوڌيا واسين جو رامچندر سان وڃڻ ۽ هنجو ڪين
سمهيل ڇڏي اڳتي وڌي وڃڻ.

شري رام جي رت پٺيان ايوڌيا واسين جا انبوهه ڊوڙي رهيا هئا
ن ۾ ڪيترن ئي وارا پيوسن برهمن به هئا. سڄي ۽ پرڃا جو
ڀترو سڀني ڏسي رامچندر جو هرڊو پڇي پيو ۽ هو سڀنا ۽ لڪشمڻ
سميت رت مان هيٺ لهي پيو ۽ سڀني سان گڏ پنڌ هلڻ لڳو. انوقت
پڇي ڪيس واپس هاڻ لاءِ منتون ڪرڻ لڳا پر هنن کي ته پنهنجي
راجا ۽ پتا جو وڃڻ نباهڻو هو ۽ هو ڪين چوڻ لڳو: - پيارا ايوڌيا واسيو!
توهانجو ايڏو قرب ۽ شردا هونءِ آهي، پر مون کي انهي وڌيڪ خوشي
ٿيندي ته توهان ڀرت کي هن کان به وڌيڪ پيار ڪريو ۽ عزت ڏيو.
ڀرت هر ڳهر سو نڍو آهي پر ڪٿن ۽ عقل ۾ وڏو آهي ۽ انلاءِ راجا ٿيڻ
جي لائق آهي. مون کي ۽ توهان کي راجا جي آڳيا پالڻ گهرجي. جي
توهان منهنجو ڪو وڏندڙ ڪارج ڪرڻ چاهيو ٿا ته ڪرڻا ڪري
هوئي ايوڌيا وڃو ۽ راجا کي منهنجي وڇوڙي جو جيڪو ڊڪه ٿي رهيو
آهي تنهن کي گهٽائڻ جو جتن ڪريو.

شري رام جا اهي وڃڻ ٻڌي، ايوڌيا واسين ۾ ڪيس راجا بڻائڻ
جو نشچو وڌيڪ ڊرڻ ٿيندو ويو ۽ هو واپس نه وريا. هو لڙڪ وهائيندا
رامچندر جي پٺيان هلندا رهيا جڏهن ته رام ۽ لڪشمڻ پنهنجي ڀرڻ ۽
ڪٿن جي ڏوريءَ ۾ ٻڌي ڪين چڪي وڃي رهيا هئا. ان ريت
هلندي تهسا ندي اچي پهتي، جا جڏهن ته رامچندر جو رستو روڪي
بيٺي هئي ۽ مٿان اچي رات پيئي. تڏهن رامچندر اُتي رات
گذارڻ جو خيال ڪيو ۽ اهو چاڻي سميت رت جي گهوڙن کي ڇوڙي
پاڻي پياريو ۽ آسپاس گاهه چرڻ لاءِ ڇڏي ڏنو. لڪشمڻ ۽ سميت
ڪي جڳهه صاف ڪري گاهه ۽ پن وڇايا جتي شري رام ۽ سڀنا کي
سهيڙي ٿي نند اچي ويئي.

سمت ۽ لڪشمڻ شري رام ۽ سڀنا جي سنڀال ڪندي ۽ انهن

راجا کي جهليو. ڪيڪڙي جي چنڊيڙي راجا دشرت ڪي باهه وٺي ويئي ۽ هنجوهه ڀري ڪري چيائين: ڪيڪڙي! تون مون کي هٿ نه لاءِ. مان توکي ڏسڻ به نٿو چاهيان ۽ اڄ کانپوءِ نه تون منهنجي استري آهين ۽ نه مان تنهنجو پتي. تودن جي لوپ هر ڌرم کي ڇڏيو آهي ۽ انلاءِ مون تنهنجو تياڳ ڪيو آهي. تنهنجو پٽ ڀرت به هيءَ راج پاڻي خوش ٿئي ته منهنجي مڱي کانپوءِ نه هو مون کي جل ڏئي ۽ نه پنڊ پاڻي. تون وڌو ٿي راج ماڻ ڇاڪاڻ ته مان رام کانسواءِ جيئرو رهي نه سگهندس.

اهو چئي راجا ڪوشليا جي محل ۾ ويو، پر اُتي به رام کانسواءِ هن کي چوڻ ۾ آيو ته ڏسڻ ۾ ٿي آئي. هو شوڪ ۾ وياڪل ٿي مورچڪ ٿي ڪري پيو ۽ هنجي پاسي ۾ ڪوشليا ويٺي ورلاپ ڪيا. اڌ رات جو راجا ڪوشليا کي چيو: ديوي! منهنجي اکين جي جوت رام سان گڏ هلي ويئي آهي، جو مون کي ڪجهه به ڏسڻ ۾ نٿو اچي. تون پنهنجو هٿ منهنجي شير تي گهاءَ.

ڪوشليا راجا کي هٿ گهمائي آڻت ڏيڻ لڳي پر وري رام لڪشمڻ سيتا جي بنواس جي ڪشطن جو خيال ڪري شوڪ ۾ ڀرجي ورلاپ ڪرڻ لڳي. انوقت سمٽرا کيس سمجهائڻ لڳي: مهاراڻي! تنهنجو پٽ رام ڌرماتما ۽ مها بلوان آهي، انلاءِ ايترو شوڪ ڪرڻ اجايو آهي. هو پنهنجن ٻانهن جي ٻل سان بن ۾ نريٽ ٿي رهندو ۽ وري ڏنڻ ڌارين ۾ سریشٺ لڪشمڻ به ساڻ اٿس. تنهن سواءِ ساڪيات لڪشمي روپ سيتا جنهن سان ساڻ آهي تنهن کي ڪهڙي ڪمي ٿيندي! پيڻ! تون ڪو اُڪو نه ڪر. هو جلد موٽي ايوڌيا ايندا ۽ اچي توسان ملندا. تون اهو نه وسار ته تون ڌرماتما ۽ پراڪرمي رام جي ماما آهين. توکي پنهنجي پٽ تي ناز ٿيڻ گهرجي. هن وقت سڄي محل ۾ سڀيئي استريون ۽ ٻيا ڪٽنب وياڪل ٿي روئي رهيا آهن، تن کي تون آڻت ۽ ڌيرج ڏي!

انريت سمٽرا جي سمجهائڻ تي ڪوشليا کي ڪي قدر شانتِي آئي ۽ هو راجا ۽ ٻين کي ڌيرج ڏيڻ لڳي.

اچي . پيانڪ بن کي ڏسي جڏهن سيتا ڏکي ٿڏهن تون اُنوقت
کيس سهڻجھائي چئج تہ تنهنجي سس سھري گھڻي قدر توکي واپس
موٽڻ لاءِ چيو آهي ۽ ساهري يا پيڪي توکي جتي وڃي رھي رھج .
سيتا موٽندي تہ منهنجي پراڻن کي سهارو ايندو نہ تہ منهنجا پراڻ
فرور نڪرندا .

راجا جي آگيا موجب سمٺ رت ٿي چڙهي اُٿي آيو جتي
رامچندر لڪشمن ۽ سيتا وڃي رھيا هئا . سمٺ راجا جو نياپو ٻڌائي
ٿنھي کي رت ۾ چاڙھيو ۽ پوءِ سڀيئي ايوديا کي سر نماي روانا ٿيا .
شري رام کي ويندو ڏسي ايوديا واسي ڏکي ٿي رت جي پوئتان ڊوڙڻ
لڳا ۽ سندن اکين مان لڙڪ ٽھي رھيا هوا .

اُن وقت راجا دشرت بہ پنهنجين راڻين سميت مھلات مان
نڪري رام جي پٺيان ڊوڙڻ لڳو . راجا ۽ نگر واسي سمٺ کي چوڻ
لڳا تہ رت آھستي ھڪل ۽ پر رامچندر ان ڏکڻاڪ موقعي کي جلد
پوري ڪوڻ لاءِ سمٺ کي رت ٽڪو ھلائڻ جي آگيا ڪئي . رام
کي بن ويندو ڏسي سارو شهر وياڪل ٿي زار زار اوچنگارون ڏيئي
روڻ لڳو . چوٽارڻ ھاھاڪار مچي ويو . دشرت سڄي ۽ پرڄا کي
رام لاءِ ايترو وياڪل ۽ ڏکي ڏسي ، پاڙ کان ڪٽيل وڻ وانگر زمين تي
ڪري پيو . راجا ۽ راڻين کي رام لاءِ ٿرڦندو ڏسي ماڻھو وڌيڪ ورلاپ
ڪرڻ لڳا . ڪوشليا ٿنھي کي پڪاريندي رت جي پوئتان ڊوڙي
رھي هئي . راجا دشرت پڪاري پڪاري سمٺ کي رت روڪڻ
لاءِ چڻي رھيو هو . پر سارڻي ماڻھن کي پوري ڪري رت کي ٽڪو
ھلائي ويو . هوڏانهن منترين راجا کي سهڻجھائي ۽ ڌيرج ڏيئي اڳتي
ڊوڙڻ کان اچي روڪيو . راجا ۽ راڻيون نماڻا نيٺ ڪٿي رامچندر کي
پريان ڏسنديون رھيون .

رامچندر جي رت جي ڌوڙ جيستائين ڏسڻ ۾ ٿي آئي دشرت
سندو رھيو ، پر پوءِ ڏاڍو وياڪل ٿي زمين تي ڪري پيو .
ھڪ پاسي کان ڪوشليا ۽ ٻئي پاسي کان ڪيڪئي ۽ وڃي

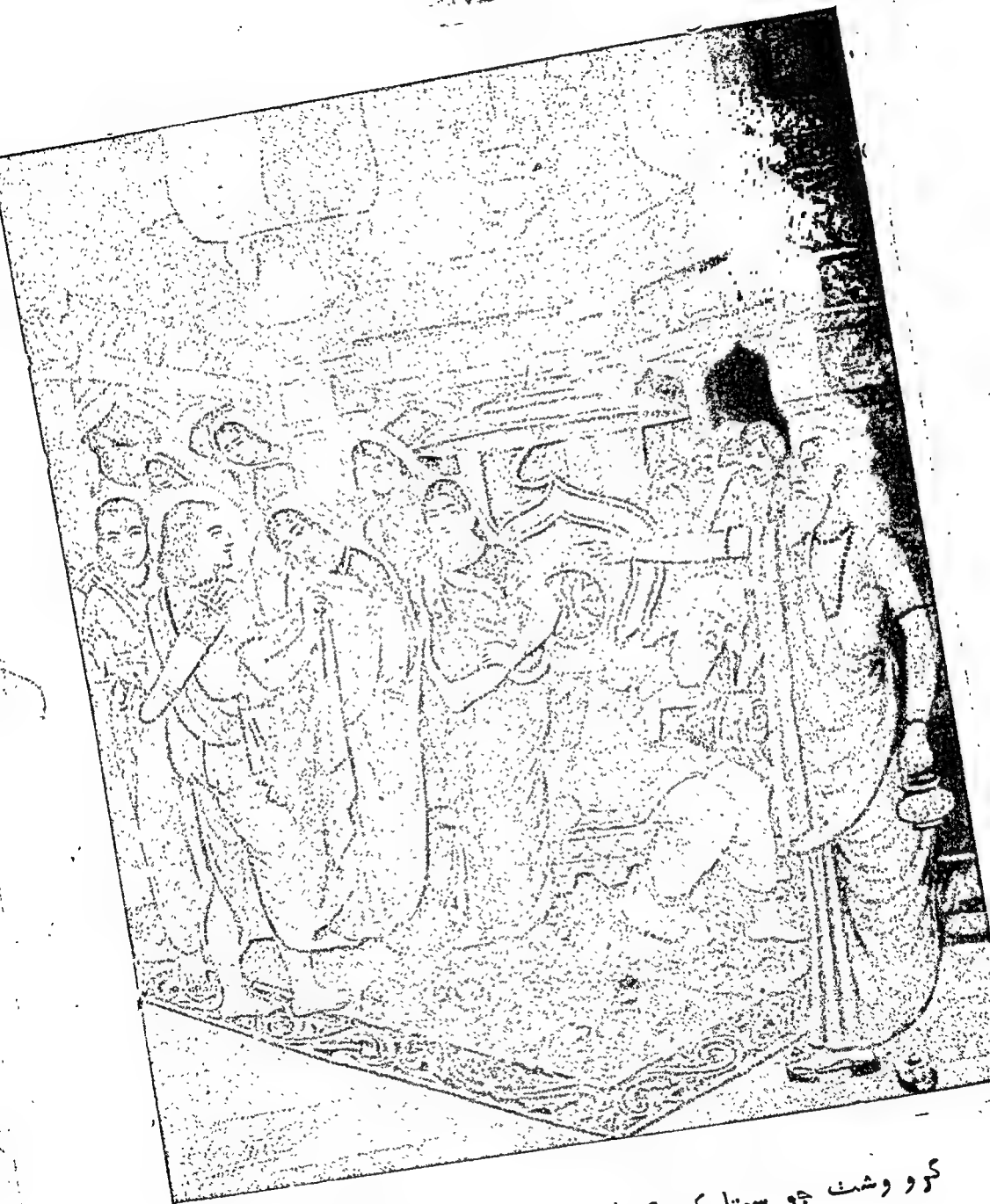
راجا دشرت ڪان به سيتا کي بنواسڻ جي ڪپڙن ۾ ڏٺو نه ويو. هن سيتا کي بن موڪلڻ جي پرڻگيا ته ڪونه ڪئي هئي! گرو وسشت سان سهمت ٿي هن خزانچيءَ کان سيتا کي انيڪ مٽيا ۽ عهدا ڪپڙا ڏياريا ۽ وڏن جي آڳيا مڃي سيتا به اهي سويڪار ڪيا ۽ گهڙو ڪپڙا لاٿا. ان وقت ڪوشليا پنهنجي نونهن سيتا کي ڇاڻي سان لڳائي چيو: ڌيءَ! جيڪي استريون پنهنجي پتيءَ کان سدائين سگهه پراپت ڪري، آپدا اچڻ ويل هن سان ڏنڌڪو ڪنديون آهن سي ڪلچڻيون چڱيون، پر جيڪي سداچاري پتورتائون ڌرم ۽ ڪل جي هريادا ۾ رهي سگه يا دڪم ۾ برابر پتيءَ سان پريم ۽ ٺهل ڪنديون آهن سي ضرور پرم گتي پائين ٿيون. رام نرڌن هجي يا ڌنوان، هوسدائين تنهنجي لاءِ ديوتا سمان آهي.

سس جو اُپديش ٻڌي سيتا هٿ جوڙي جواب ڏنو: آري! مان توهانجي اُپديش تي پوريءَ طرح هلنديس. جيئن چنڊرما کان سندس ڪرڻائون جدا ٿيڻ ٿين، تيئن مونڪان به ڌرم جدا نه ٿيندو. پتا، پاڻ يا پٽ ڪنهن حد تائين سگه ڏين ٿا پر پتي ته هن لوڪ ۾ چاهي پولوڪ ۾ اڪت سگه ڏيڻ وارو آهي. مان چڱيءَ طرح ڄاڻان ٿي ته استريءَ جو ديوتا رڳو پتي ئي آهي.

تنهن کانپوءِ شري رام، لڪشمن ۽ سيتا پريم ۽ مهرتا سان هٿ جوڙي راجا دشرت کي پيرين پئي پرڪرما ڪئي. هنن ڪوشليا، ڪيڪئي، سمتر، پين راڻين ۽ وڏن کان پرڻام ڪري موڪلايو ۽ بن ڏانهن روانا ٿيا، جو ڏسي راجا دشرت مورچت ٿي ڪري پيو. انوقت محلات ۾ چوڌر هاهڪار مڃي ويو ۽ سڀني جو روڊن ٻڌي جگر ٿي ڦاٿو. جڏهن راجا دشرت جي مورچا ٽٽي تڏهن هن منٿري سميت کي سڏائي چيو: هي مٿرا تون رت وٺي رامچندر سان ساڻ وڃ. تون ٻنهي راجڪمارن ۽ سڪماري جانڪيءَ کي رت ۾ چاڙهي چار ڏينهن بن گهمائي واپس وٺي اچ. پر جي ڏيرجوان بڻي پائر واپس نه اچن ته ڪنهن به دستور منڻون ڪري سيتا کي ته ضرور وٺي

شري قاسي رامارين

Vanish Chaturani

ڪرو وشت ڇو سڀيتا کي ڪير ڪهڙا ٻانڌ جي منع ڪرڻا.

آهيان. مونکي ته رڳو پاڳ-وان ڪپڙا ۽ هڪ ڪوڏر گهرائي ڏيو جو
اُهي مونکي بن ۾ ڪم ايندا.

اهو ٻڌي ڪيڪئي جهٽ وڃي گيڙو ڪپڙا کڻي آئي ۽ اچي
راجپندر ۽ لڪشمڻ کي ڏنائين. اونچي قد وارن ٻنهي سندر راجڪمارن
جڏهن پنهنجا راجائي وستر لاهي ٽپسوين جهڙا ٿيا گيڙو ڪپڙا پاتا
تڏهن سڀني جي اندر ۾ ويد پوڻ لڳا. سلڇڻي سيتا به ڪيڪئي
کان به گيڙو ڪپڙا پنهنجي لاءِ وٺندي سرمندي ٿي پنهنجي پتيءَ
کي چيو: ”نات! رشي مني هي گيڙو ڪپڙا ڪيئن پائيندا آهن؟“
اهي ٿيا ڪپڙا نه پائي سگهڻ ڪري، هڪ ڪپڙو ڳچيءَ ۾ ۽ ٻيو هٿ
۾ جهلي راجڪماري سيتا ڇپ ڪري بهي رهي. تڏهن شري رام هن
وٽ اچي هن جي ريشمي ڪپڙن مٿان گيڙو ڪپڙا پائڻ لڳو. اهو
ڏسي اُتي بيٺل سڀني جي اکين ۾ پاڻي ڀرجي آيو.

~~~~~

رام، لڪشمڻ ۽ سيتا جو بن وڃڻ.

~~~~~

راجڪماري سيتا کي گيڙو ڪپڙن ۾ ڏسي گرو وسشت جو هن
به پوڄي آيو. هن ڪيڪئي کي چيو: ”مورڪ ڪيڪئي! تون مريادا
جو ليڪو لنگهي پاپ ڪرم ڪري رهي آهيان. اڙي ڪل ڪلڪئي!
رام جتي جو راجا نه هوندو سو راج جهنگل ٿي پوندو ۽ جنهن جهنگل
۾ رام هوندو سو جهنگل هڪ سوتنتر راج ٿي پوندو. جي ڀرت راجا
دشوت جو پٽ آهي ته ڪڏهن به هي راج قبول نه ڪندو ۽ نڪي
تو وٽ ويهي رهندو. تون چاهي ڪي به جتن ڪر پر ته به ڀرت
مريادا جي ابتڙ ڪوئي اجوڳهه ڪم نه ڪندو. تو پٽ جي پلائي سهجهي
حقيقت ۾ هن سان برائي ڪئي آهي. سيتا تنهنجي نونهن ٿئي، هن جا
گيڙو ڪپڙا اهي همدا ڪپڙا ۽ گهڻا ڏينس. تو اڪيلي رام جي بنواس جو
ور ڪري آهي، تنهنڪري هيءَ راجڪماري مٿيا پاڻي نوڪر چاڪر هائي
ڪم وڃي ۽ بن ۾ سداين راجائي نات سان رام سان گڏ رهي.

رھيو آھي جو اڀراءَ ڪنھن ڪيو تہ اُنجو ڦل ٻئي ڪنھن کي ٿو پوڳڻو
پوي ! ڀڳوان جي ليلا ڏاڍي وڃندڙ آھي، جنھن کي جڳت ۾ ڪوئي
ڄاڻي نٿو سگھي.

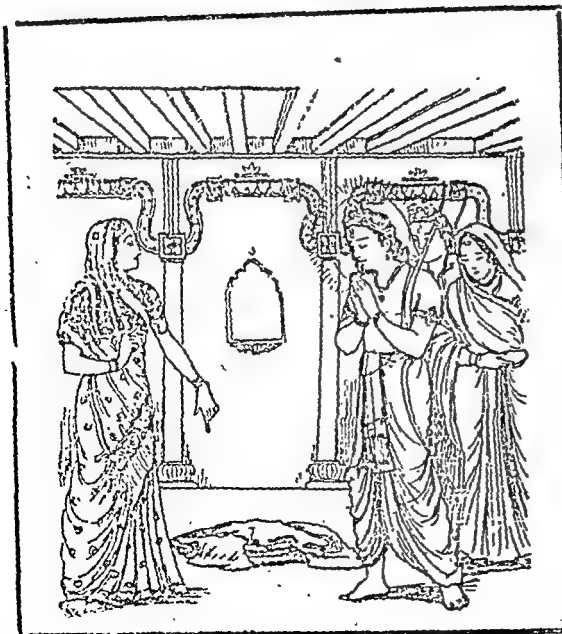
सुभ अरु असुभ करम अनुहारी । ईसु देइ फलु हृदयं विचारी ॥
करइ जो करम पाव फल सोई । निगम नीति असि कह सबु कोई ॥

और कौ अपराधु कोउ और पाव फल भोगु ।

अति बिचित्र भगवंत गति को जग जाने जोगु ॥

اُن وقت سمنٽ آدي منٽري ملي ڪري ڪيڪڙي کي چوڻ
لڳا :- ديوي ! رام ڪهڙو قصور ڪيو آهي جو هن کي ديس نيڪالي
ملي ؟ اسان کي تہ هن ۾ ڪو دوش ڏسڻ ۾ نٿو اچي. اهڙي سلڇڻي
۽ گٽوان ڀرڻ کي ناحق ڪشت ڏيڻ اڌرم آهي. بچڙن ماڻهن جي
اثر هيٺ اچي تون پنهنجي ڌرماتما پٽيءَ کي اجوڳ ڪم لاءِ لاچار
نه ڪر. راجا دشرٽ پنهنجي وڃڻ جو ڀنگ نه ڪندو پر انهيءَ ۾
تنهنجي ڳلا ٿيندي. توهانجي وٽس ۾ هميشه وڏي پٽ کي راج
ملندو آهي. ان لاءِ تون اجوڳ هٿ نه ڪر.

انريت ٻين بزرگن به ڪيڪڙي کي گهڻوئي سمجهايو پر هوءَ باز

نه آئي. تڏهن راجا دشرٽ چيو
تہ هيون جواهرن ۽ مھرن سان
ڀريل رٿ ۽ چترنگي سينا به
رام سان ساڻ بن وڃي تہ جيئن
بن ۾ رهي هورشين منين کان
يڳيه ڪرائيندو رهي ۽ دان پڇ
ڪندو آرام سان رهي. ڪيڪڙي
کي اها ڳالهه نه وڻي تہ خزاني ۽
سينا کانسواءِ راج ڪهڙو؟ انوقت
رامچندر چيو:- راجن ! مون کي
خزاني ۽ سينا جي ضرورت ناهي
جو مان عيش آرام ڇڏي چڪو

توهان اسان سڀني جا سواهي آهيو. مان دندڪ بن وڃي رهيو آهيان
۽ توهان کان موڪلائڻ آيو آهيان. توهان ڪرپا ڪري لڪشڻ ۽
سيتا کي به مونسان گڏ هاڻ جي موڪل ڏيو. مون هنن کي گهڻو ئي
سمجهايو پوءِ هو هتي رهڻ نٿا چاهين. مان چوڏهن سال بن پر رهي، توهان
جي پرڳڻا پوري ڪري، واپس اچي توهانجي چرڻن ۾ مٿو نواڻيندس.
اهو ٻڌي راجا دشرت روڻ لڳو پر نيٺ چيائين:- پٽ!
تنهنجو سڌاءُ ڪلياڻ ٿيندو ۽ تون سڪ سان موٽي ايندين. تون هڪڙي
رات رهي ته توکي دسي منهنجا نيٺ ٺرن. تون منهنجو وڃڻ پاڻ
لاءِ ئي بن وڃي رهيو آهين. پر مان ڌرم جو قسم کڻي ٿو چوان ته تنهنجي
بن وڃڻ ۾ مان راضي نه آهيان. هن ڪل ڪلنگڻي ڪيڪڻي وردان وٺي
مونسان ڊوهه ڪيو آهي.

پٽا جي اها ڳالهه ٻڌي شري رام چيو:- ههراج! مون کي راج
پوڳڻ، سڪ، عيش آرام ۽ سورگه جي خواهش ڪانهي. رڳي هڪ
اهائي انڇا اٿم ته توهانجو وڃڻ ڪوڙو نه ٿئي. بن ۾ هرڻ نچندا رهن
ٿا ۽ پکي مٺيون مٺيون لائون ٿا، سو اسين به اُتي مڙي سان
رهنداسين ۽ چوڏهن ورهيه گذاري اچي توهان سان ملنداسين. هي
سڀئي مائائون روئي رهيون آهن، انهن کي ڏيرج ڏيڻ توهان جو ئي
ڪم آهي ۽ توهان به پنهنجي من مان شوڪ کي ڪڍي ڇڏيو. توهانجي
وڃڻ کي ڪوڙو ڪري مون کي تنهي لوڪن جو راج به سويڪار ناهي.
توهان پنهنجي من کي شانت رکو. ائين بلڪل نه سمجهو ته توهان
مون کي ڪا تڪليف ڏني آهي. مان بنا ڪنهن ڏک ۽ رنج جي بن وڃي
رهيو آهيان. توهان مولا بنه ڏک نه ڪريو.

رامچندر جا اهي وڃڻ ٻڌي راجا دشرت کيس ڇاڻي سان
لڳايو ۽ کيس ڀرسان ويٺاري چوڻ لڳو:- هي پيارا! سڀڪو چوندو
آهي ۽ ويدن جي به اها چوڻي آهي ته شپ ۽ آشب ڪرهن جي انوسار
ايشور ڌرتي ۾ ويڇاري ڦل ڏيندو آهي. جيڪو جهڙو ڪرم ڪندو
ٿي ٿي پائيندو آهي. پر هاڻي ته ان چوڻي جي برخلاف ٿي

اهڙي ته زور سان لٺ اڇلائي جا سرجو نديءَ جي ٻيءَ ڀرڳڻن جي هڪ وٽس ۾ وڃي پيئي. شري رام ترجت ڪي اوستائين بيٺل ۽ ٻيون به گهڻيون گايون دان ۾ ڏنيون ۽ هٿ جوڙي ان چرچي لاءِ معافي ورتي. غريب ترجت ڳڻن جو وڏو ڌڻ وٺي رامچندر کي آسيئون ڪندو هليو ويو. رامچندر پنهنجو سمورو ڌن ۽ مال پنهنجن نوڪرن، مٿرن، برهمڻن ۽ غريبن ۾ ورهائي سڀني کي ڏئي ڇڏيو.

انريت رامچندر، لڪشمڻ ۽ سيتا بن وڃڻ لاءِ تيار ٿي پتا کان موڪلائڻ لاءِ ڪيڪڙي جي محلات ڏانهن ويا. انوقت ايوڌيا جي سڙڪن تي ماڻهن جا انبوهه بيٺل هئا جي ٻنهي راجڪمارن ۽ سيتا کي پيدل ويندو ڏسي شوڪ ۾ ڀرجي ويا ۽ سندن نيترن مان لڙڪ ٿيڻ لڳا. هو چوڻ لڳا: اها! جنهن جي رت جي پٺيان چترنگي سينا شان ۽ دٻڊي سان هلندي هئي، اڄ اهوئي رگهوڪل شرومڻي شري رامچندر پيدل وڃي رهيو آهي! جنهن سيتا کي ڏسڻ آڪاس ۾ اڏامندڙن لاءِ به محال هو، تنهن راجڪماريءَ کي اڄ جيڪو ڏيک ڏسي رهيو آهي! ڪاچڻي پٺ کي به پيءُ گهر مان نه ڪيندو آهي، پوءِ رام جهڙي سنڀل ۽ ڳڻوان پٺ کي چوڻو بنواس ڏنو وڃي؟ اسان به لڪشمڻ وانگر رامچندر جي پٺيان بن وينداسين ۽ هننجي سڪم ڏک جا پاڻي پائي ٿينداسين. سڀني جي گڏ هجڻ تي جنهن بن ۾ رامچندر رهندو سو شهر ٿي پوندو ۽ سڀني جي اچڻ تي وڃڻ تي هيءُ شهر به جهنگل ٿي پوندو.

انريت رامچندر ماڻهن جي واٽان گهڻيءَ ڳالهين ٻڌندو پتا جي محلات ۾ اچي پهتو، جتي اڳيئي ڪوشليا، ٻيون راڻيون، منترِي ۽ گرو وشن آدي اچي ڪٺا ٿيا هئا. پريان ئي پنهنجي پراڪرمي پٺ رام کي هٿ جوڙي نمرتا سان ايندو ڏسي مهاراج دشرت يڪدم اٿي هن ڏانهن ڊوڙيو، پر گهڻي شوڪ جي ڪري وچ ۾ ئي بيهوش ٿي ڪري پيو. رامچندر ۽ لڪشمڻ يڪدم ڊوڙي وڃي کيس اُٿاريو ۽ پلنگه تي لپتايو. راجا کي جڏهن هوش آيو ته شري رام چيو: مهاراج!

۾ ٻڌل آهن. تنهنجي بن هاڻ سان ايڏيا کي سنڀالڻ وارو ڪوبه نه رهندو ۽ پرڃا ۾ بي آرامي جا ڳندي. جنهن راڄ جي پرڃا ڏکي آهي اهو راجا نوڪ وڃيٿو. ان لاءِ تون هتي رهي مائو، پتا ۽ پرڃا جي سڀوا ۽ رکيا ڪر.

لڪشمن ورائيو: آريه! توهانجي پرتاپ سان ڀرت ضرور مائو پتا ۽ پرڃا جي سار سنڀال لهندو ۽ مان بن ۾ هلي توهانجي ٿهل ڇاڪري ڪندس. مان مائو پتا ڳرو گسائين نٿو سڃاڻان، منڍ کان وٺي اوهان ئي مونکي سڀ سکيا ڏني آهي ۽ توهين منهنجا سڀ ڪجهه آهيو.

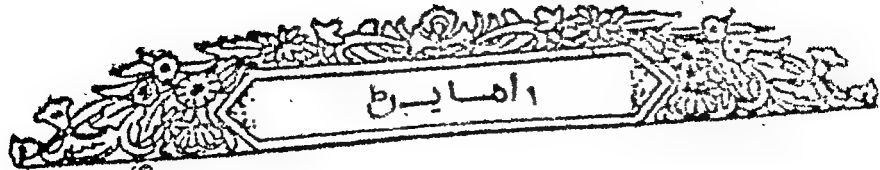
ڀاءُ جا اهي پريم ۽ نهرتا ڀريل وڃن ٻڌي رامچندر کيس ساڻ وٺي وڃڻ قبوليو پر پهريائين کيس مائو سمتر کان موڪل وٺڻ لاءِ چيائين. جڏهن لڪشمن مائو سمتر کان وڃي موڪل گهري ته پهرياءِ ته سمتر مٿان چڻ وڃ ڪري پيئي، پر پوءِ جڏهن سڀني ڳالهين جو سوچ ڪري ڏنائين ۽ ٻنهي ڀائرن جو ننڍپڻ کان وٺي پاڻ ۾ پريم جو خيال ڪيائين تڏهن هوءَ ڏي-رج ڌري چوڻ لڳي: پتر! تنهنجي جي اها انڇا آهي ته پلي وڃ. رام ۽ سيتا کي پتا ۽ مائو سمان سمجهي سندن چڱيءَ طرح ٿهل ڪڇ جو انهن کي بن ۾ ڪا تڪليف نه ٿئي ۽ ايڏيا جا سڪ به هنن کان وسري وڃن.

انريت مائو جي آشيرواد وٺي ۽ ٻين پيارن کان موڪلائي، لڪشمن رامچندر جي آڱيا موجب، ڳرو وسشت وٽ رکيل رامچندر جا دويه استر شستر کڻي آيو. تنهن کانپوءِ رامچندر پنهنجن نوڪرن ڇاڪرن کي چوڏهن ورهين لاءِ کاڌ خوراڪ لاءِ ٺاڻو ڏنو ۽ پنهنجو مال متاع برهمڻن ۽ غريبن کي ڏيڻ شروع ڪيو. ان وقت ترجت نالي هڪ وڏي عيال واري برهمڻ اچي رامچندر کان دان گهريو. شري رام کي ان وقت هڪ چرچو سمجهي آيو سو ترجت کي چيائين ته هو پنهنجي لٽ، جيترو پري اڃا لڳندو اوستائين بيٺل گايون رامچندر کيس ڪيس. اهو ٻڌي ڏهري برهمڻ پنهنجي سموري طاقت لڳائي

اهڙي ته زور سان لٺ اڇلائي جا سرجو نديءَ جي پيءُ ڀر ڳڻن جي هڪ وڻاڻ ۾ وڃي پيئي. شري رام ترجت ڪي اوسنائين بيٺل ۽ ٻيون به گهڻيون گايون دان ۾ ڏنيون ۽ هٿ جوڙي ان چرچي لاءِ معافي ورتي. غريب ترجت ڳڻن جو وڏو ڌڻ وٺي رامچندر کي آسيئون ڪندو هليو ويو. رامچندر پنهنجو سهو روڌن ۽ مال پنهنجن نوڪرن، مٿرن، برهمڻن ۽ غريبن ۾ ورهائي سڀني کي ڏئي ڇڏيو.

انريت رامچندر، لڪشمڻ ۽ سيتا بن وڃڻ لاءِ تيار ٿي پتا کان موڪلائڻ لاءِ ڪيڪڙي جي محلات ڏانهن ويا. انوقت ايوڌيا جي سڙڪن تي ماڻهن جا انبوهه بيٺل هئا جي ٻنهي راجڪمارن ۽ سيتا کي پيدل ويندو ڏسي شوڪ ۾ ڀرجي ويا ۽ سندن نيترن مان لڙڪ ٽهڻ لڳا. هو چوڻ لڳا: - آها! جنهن جي رت جي پٺيان چترنگي سينا شان ۽ دٻڊي سان هلندي هئي، اڄ اهوئي رگهوڪل شرومڻي شري رامچندر پيدل وڃي رهيو آهي! جنهن سيتا کي ڏسڻ آڪاس ۾ اڏامندڙن لاءِ به محال هو، تنهن راجڪماريءَ کي اڄ جيڪو ٿيڪ ڏسي رهيو آهي! ڪلچڻي پٽ کي به پيءُ گهر مان نه ڪيندو آهي، پوءِ رام جهڙي سسپيل ۽ ڳڻوان پٽ کي چوڻو بنواس ڏنو وڃي؟ اسان به لڪشمڻ وانگر رامچندر جي پٺيان بن وينداسين ۽ هنجي سگهه ڏک جا پاڻي پائي ٿينداسين. سڀني جي گڏ هئڻ تي جنهن بن ۾ رامچندر رهندو سو شهر ٿي پوندو ۽ سڀني جي اچڻ تي هيءُ شهر به جهنگل ٿي پوندو.

انريت رامچندر ماڻهن جي واٽان گهڻيءَ ڳالهين ٻڌندو پتا جي محلات ۾ اچي پهتو، جتي اڳيئي ڪوشليا، ٻيون راڻيون، منٿري ۽ گرو سسٺ آدي اچي ڪٺا ٿيا هئا. پريان ئي پنهنجي پراڪرمي پٽ رام کي هٿ جوڙي نه رتا سان ايندو ڏسي مهاراج دشرت يڪدم اُٿي هن ڏانهن ڊوڙيو، پر گهڻي شوڪ جي ڪري وچري بيهوش ٿي ڪري پيو. رامچندر ۽ لڪشمڻ يڪدم ڊوڙي وڃي کيس اُٿاريو ۽ پلنگه تي ليٽايو. راجا کي جڏهن هوش آيو ته شري رام چيو: - مهاراج!

۾ ٻڌل آهن. تنهنجي بن هاڻ سان ايوديا کي سنڀالڻ وارو ڪوبه نه رهندو ۽ پرڃا ۾ بي آرامي ڄاڳندي. جنهن راڄ جي پرڃا ڏکي آهي اهو راجا نرڪ وڃيندو. ان لاءِ تون هتي رهي مائو، پتا ۽ پرڃا جي سبب ۽ رکيا ڪر.

لڪشمن ورائيو: آريه! توهانجي پرتاپ سان ڀرت ضرور مائو پتا ۽ پرڃا جي سار سنڀال رهندو ۽ مان بن ۾ هلي توهانجي ٺهل ڇاڪري ڪندس. مان مائو پتا ڳرو گسائين ٿو سڃاڻان، منڍ کان وٺي اوهان ئي مون کي سڀ سکيا ڏني آهي ۽ توهين منهنجا سڀ ڪجهه آهيو.

ڀاءُ جا اهي پريم ۽ نه رتا ڀريل وڃن ٻڌي رامچندر کيس ساڻ وٺي وڃڻ قبوليو پر پهريائين کيس مائو سمتر کان موڪل وٺڻ لاءِ چيائين. جڏهن لڪشمن مائو سمتر کان وڃي موڪل گهري ته پهرياءِ ته سمتر مٿان چڻ وڃ ڪري پيئي، پر پوءِ جڏهن سڀني ڳالهين جو سوچ ڪري ڏٺائين ۽ ٻنهي ڀائرن جو ننڍپڻ کان وٺي پاڻ ۾ پريم جو خيال ڪيائين تڏهن هوءَ ڏيرج ڌري چوڻ لڳي: پتر! تنهنجي جي اها انڇا آهي ته ڀلي وڃ. رام ۽ سيتا کي پتا ۽ مائو سمان سمجهي سندن چڱيءَ طرح ٺهل ڪڇ جو انهن کي بن ۾ ڪا تڪليف نه ٿئي ۽ ايوديا جا سڀ به هنن کان وسري وڃن.

انريت مائو جي آشيرواد وٺي ۽ ٻين پيارن کان موڪلائي، لڪشمن ڌوڙ استر شستر کڻي آيو. تنهن کانپوءِ رامچندر پنهنجن نوڪرن ڇاڪون کي چوڏهن ورهين لاءِ کاڌ خوراڪ لاءِ ٺاڻو ڏنو ۽ پنهنجو مال متاع برهمڻن ۽ غريبن کي ڏيڻ شروع ڪيو. ان وقت ترجت نالي هڪ وڏي عيال واري برهمڻ اچي رامچندر کان دان گهريو. شري رام کي ان وقت هڪ چرچو سمجهي آيو سو ترجت کي چيائين ته هو منهنجي لاءِ، جيترو پري اڃا نيندو اوستائين بيٺل ڳايون رامچندر کي ڏيندو. اهو ٻڌي ڌري برهمڻ پنهنجي سموري طاقت لڳائي

ڄاڻجو ته توهان جي بن ويندي ئي منهنجو اوس مڙيو ٿيندو.
 ن چئي سيتا اچي اوچنگارن ۾ چٽڪي ۽ پنهنجون نازڪ ٻانهون
 ۽ گلي ۾ وجهي ڏک ۾ پوجي زار زار روئڻ لڳي. تڏهن شري
 هيو ته جي هٿ ڪري سيتا کي ڇڏي ويندس ته هيءُ ضرور
 ٻيندي. اهو سوچي هو سيتا کي ڇاڻي سان لڳائي چوڻ
 ياري! جي تنهنجو بن هئڻ جو اهڙو پڪو ارادو آهي ته مان
 ي نٿو سگهان. جيئن بنواسي رشي مٺي پنهنجن استرين سان گڏ
 ندا آهن، تيئن مان به توهان گڏ بن ۾ انهيءَ ڌرم جو پالڻ ڪري
 تون ڀلي بن هئڻ جو سانباهو ڪر.

ڀٽ جڏهن شري رام سيتا کي بن وٺي هئڻ قبول ڪيو تڏهن
 چهري ۾ پاڻي وري آيو ۽ مشڪل اُجهيس ۽ هوءُ پرسن ٿي بن
 ن تياريون ڪرڻ لڳي.

لڪشمڻ جو بن وڃڻ جو نشچو ۽ رامچندر جو
 سڀني کان هواڪلاٽ.

هئڻ رامچندر جي جدائيءَ جو سوچي ڪري ڏاڍو وياڪل ٿيو
 ما، ٿي، شري رام جا چرڻ پڪڙي چوڻ لڳو: آريه!
 گڏ بن هلندس. مان توهان کانسواءِ سرڳه وڃڻ، اهو
 جو راج پائڻ به نٿو چاهيان. خوفناڪ جانورن سان
 ڏنڻس ٻاڻ ڪئي توهانجي اڳيان هلندس. توهان
 ندس ۽ توهانجي ٿهل سڀوا ڪندس.

اُٿاري ڪئي ڇاڻيءَ سان لڳايو ۽ چيو: لڪشمڻ!
 ان پيارو، آڱياڪاري ڀراتا ۽ مٽر آهين. هن
 شترو گهن به هتي ناهن، پتا ٻڌو آهي ۽ منهنجي
 کي پڻ آهي، مٿا ڪوشاڻيا ۽ سمٽرا پڻ شوڪ

آڌار! مونڪي هتي وهاري اوهين بن جا ڪشت اڪيلا وڃي ڇوڳيندا ڇا؟ توهين اڪيلا بن جون آڇون، بڪون ۽ ٻيون پيڙائون سهندا ۽ مان محلاتن ۾ ويهي خوشيون ماڻينديس؟ هي ناٺ! مان توهانجي ڌرم پتني آهيان، اٽم ڌرم جو پالن ڪندڙ پتورتا آريه ناري آهيان، توهان جي سڪ ڌڪ ۾ ساٺ ڏيندڙ توهانجي ڀرپور آهيان، سومان توهان جي جدائيءَ ۾ جيئري رهي ڪيئن سگهنديس؟ جيئن پراڻن بنا ديه ۽ جل بنا ندي ٿيندي آهي، تيئن پرش بنا استري آهي. بن جا ڌڪ توهان جي سنگ ۽ ڀرپور مون لاءِ سڪ ٿي پوندا. توهان جڏهن ٿڪجي ڪنهن وٽ هيٺ وهندا ته مان توهانجا پير ڏوئي توهانڪي پنڪو لوڏي هوا ڪنديس ۽ زور ڏيئي ٿڪ نورت ڪنديس. توهان جي سنگ ۾ مونڪي ڪوڊپ ڪونهي. ڪوبه مون ڏانهن نهارڻ جي جرئت به نه ڪندو، جيئن شينهن جي استريءَ ڏانهن لوهر ۽ گدڙ اڪه کڻي به نه سگهندا آهن.

سيتا جا اهي ڀرپور ڀريل وڇن آڀڙي به رامچندر کيس بن وٺي وڃڻ لاءِ تيار نه ٿيو ۽ کيس سمجهائڻ لڳو، تڏهن سيتا چوڻ لڳي: هي پراڻ ناٺ! جيئن ساوٿري ستيوان جي پٺيان هلندڙ هتي تيئن مونڪي به پنهنجو پاڇو سمجهو. تپسيا ڪرڻي هجڻ، بن وڃڻ هجڻ يا سورگ وڃڻ هجڻ، سڀ جڳهه مان توهان سان گڏ هلنديس. بن جا ڊپ ۽ ڪنڊا مان ڪپهه ۽ نرم ڪپڙن مثل سمجهنديس، بن ۾ رهندڙ ٻسن ۽ پکين کي مان پنهنجو ڪٽنب سمجهنديس، طوفان جي ڌڙ ڪي مان چندن ڪري ليکينديس، سخت زمين تي سهڻن مون لاءِ ڪوئل سڀج سمان ٿيندي ۽ ڪڪن ڪانن جي جيوڙيءَ کي محلات ڪري سمجهنديس ۽ ماءُ پيءُ ۽ محلاتن کي ڪڏهن ياد ڪين ڪنديس. توهان سان گڏ رهڻ مون لاءِ سرگهه آهي ۽ توهانڪا نسوا ڪابه جڳهه مون لاءِ نرڪ سمان آهن. مان بن جا سڀ ڪشت سڪ ڪري سمجهنديس پر مون ۾ ايتري طاقت ناهي جو ڇوڙو سهي سگهان. جي توهان مونڪي ساڻ نه وٺي ويندا

هي نانا! بن ۾ توهان سان گڏجي هزارين ورهيه به رهڻا پون
 ته به ڪڏهن ڪڪ کين ٿينديس. توهان کانسواءِ مونکي سرڳر جا
 سڪ به ڪين گهرجن. منهنجي پريت توهان ۾ ئي آهي ۽ جي توهانجي
 جدائي ٿي ته مان ضرور مري وينديس. تنهن ڪري توهان منهنجي
 پراڻا مڇي مونکي ضرور پاڻ سان وٺي هلاو. منهنجي هال سان
 توهان تي ڪو بار نه پوندو.

پر شري رام جي مرضي سڀيتا کي پاڻ سان وٺي وڃڻ جي ڪين
 هئي ۽ هو هن کي بنواس جون تڪليفون ٻڌائڻ لڳو. سڀيتا! مان
 توکي جيئن چوان ٿيئن ڪرڻ تنهنجو فرض آهي. تون ڪومل بدن
 آهين ۽ بن ۾ هزارين ڏک ڏاڪڙا آهن، ان لاءِ تون بن ۾ هال جو
 خيال لاهي ڇڏ. نرجن بن ۾ ماڻهوءَ کي خونخوار پسون چڻي پاسن
 کان اچي ورائيندا آهن. چيندڙ ٿارين ۽ ڪندن سان ڀريل بن مان
 لنگهڻ ۽ اُتي پاڻيءَ جو به نه ملڻ ڏاڍو ڪشت دائي آهي. ڏينهن جي
 ٿڪل مسافر کي رات جي اونداهي بن ۾ سهڻ جو ٺڪاڻو به نه ملندو
 آهي. وڻن مان ڪريل ميوو کائي سنڌوش ڪرڻو پوندو آهي. بن ۾
 ڌڙ ڀريل واچورا، گرم ۽ ٿڌيون هوائون ۽ گهور انڌڪار کي سهڻو
 پوندو آهي. ڪئين طرح جا نانگ بلائون ۽ مست هاڻي هيڏانهن
 هوڏانهن گهمندا رهندا آهن ۽ پتنگ، وچون، ڪيڙيان ۽ مچر ته سڌا
 سنائيندا رهندا آهن. آدم خور پوائتا راکشس ماڻهوءَ کي اڪيلو ڏسي
 کڻي وڃي کائيندا آهن. ان ريت بن جي مصيبتن کان ته وڏا وڏا
 ڏير جوان به ڏيرج ڇڏي ڏيندا آهن ۽ تون ته محلاتن ۾ پليل راجڪماري
 آهين، جنهن کي ڪڏهن ڏک جي ليس به نه لڳي آهي! بن جون
 نيڪ پيڙائون توکان سٺيون نه ٿينديون، ان لاءِ منهنجو چيو مڇي
 ون هتي ره.

ان ريت رامچندر سڀيتا کي بن جا ڪشت ٻڌائي کيس بن هال
 ن باز آڻڻ جي گهڻي ڪوشش ڪئي پر اهو ٻڌندي هيڪاري سڀيتا
 ارادو پڪو ٿيندو پئي ويو. هو ڇوڻ لڳي. هي منهنجا پراڻ

گڏجڻ لاءِ هو ۽ يڪدم ڊوڙي وڃي ملي ۽ ڏاڍي سڪ سان کائڻس
پڇڻ لڳي: توهانجي مڻي تي راجائي ڇٽ هئڻ گهرجي سو چو
ڪونهي؟ چارڻ، برهمڻ، ننگرواسي، رڻ، هاڻي ۽ ٻيا راجائي ڇنڀر
توهان سان مان اچ ٿي ڏسان؟

تڏهن شري رام سينا کي سهوري حقيقت ٻڌائي ۽ چيو: پتا
جي ڀرڻ کي پاڻي ڏيڻ لاءِ مان اچ ٿي بن ويندس. تون پنهنجي
ڀرت کي ڏيرج ڏيئي هتي ره ۽ منهنجي غير حاضري ۾ منهنجي
ڀرت پتا جي شيوا ڪندي رهج. ڀرت ۽ شتروگهن مونکي ڀراڻن کان
به وڌيڪ پيارا آهن، انهنکي به هميشه ڀائرن ۽ پٽن جيان پائيندي
رهج. ڀرت هن وقت اسانجي ماڪ ۽ ونش جو راجا آهي انلاءِ تون
هنجي مرضي خلاف ڪوبه ڪم نه ڪج ۽ پنهنجي ڌرم ۽ ستيا تي
قائم رهج. تنهنجي ڪنهن به ڪم ڪري ڪنهن جي دل کي اهڙج
نه رسي، انهيءَ جو خيال رکج.

پنهنجي پتيءَ کي راجائي بدلي بنواس مليل ڏسي سينا جي
دل کي ڌڪو ته ضرور رسيو پر هو هڪ سچيءَ آريءَ ناريءَ سمان
ڀاڻ کي سنڀالي ويٺي ۽ چوڻ لڳي: آريه! پيءُ ماءُ، ڀائر پٽ،
سيپڻي پنهنجي پنهنجي ڀرواڻڻ موجب سڪ دم پوڳيندا، رڳو استري ئي
پنهنجي پتيءَ جي پاڳهه سان ٻڌل آهي جو هن جو ڪو جدا ڀاڳهه يا
ڀرواڻڻ ڪونهي. پتيءَ جي سڪ دم ۾ استري شريڪ آهي، ان لاءِ مان
سجهان ٿي ته توهان سان گڏ مونکي به بنواس مليو آهي. استريءَ
جو هن لوڪ يا پرلوڪ ۾ رڳو پتي ئي آسرو آهي. وڏن وڏن محلاتن
عيش آرام سان رهڻ يا ومانن ۾ چڙهي گهمڻ يا ٻين سڀني سڪن
۾ سڪ ۾ سمان آهي ته استري پنهنجي پتيءَ جي پاڳهه هيٺ
ي سو اترم آهي. پتيءَ سان گڏ جهنگل به منگل آهي ۽ پتيءَ
سواءِ مڪل ماڙيون به نرڪ سمان آهن، ان لاءِ مان توهان سان بن
ملنديس ۽ توهانجي ٿهل ڪندي رهنديس.

اهڙو خوش رکج جو هن کي منهنجي بن وڃڻ جو ڏک نه ٿئي. استري
ڪيترا به ورت اُپواس يا پوڄا پاڻ ڪري پر جي هوءَ پتيءَ جي
شيوا ٿئي ڪري ته پاپ جي پاڳ-ڻ ٿئي ٿي ڇو جو پتي شيوا ئي
استريءَ جو سچو ڌرم آهي.

ڪوشليا ته پتورتا ۽ سياڻي هئي سو پنهنجو استري ڌرم ويڇاري
رام-چندر کي چوڻ لڳي: پت! هاڻي تون بلاشڪ نشچنت ٿي
بن ۾ وڃ ۽ پنهنجي پتا جي وچن کي سچو ڪري ۽ بنواس جو مدو
پورو ڪري مون وٽ سيگهه سان موٽي اچ. تون خوشيءَ سان
مهاتمان جي ڌرم جو پالن ٿو ڪرين، اهو ڌرم ئي تنهنجي رکيا
ڪندو. ديوتائن جي ڪيل پوڄا ۽ ماتا پتا جي ڪيل شيوا ئي تنهنجو
ڪلياڻ ڪندي.

اڳين چئي ماءُ پنهنجي پٽ جي مٿي تي چانور، چندن ۽ تلڪ
لڳايو ۽ مٿو چاٽي سان لڳائي کيس گهڻي آسيون ڪري موڪل
ڏني. رام-چندر به پنهنجي ماتا کي پيرين پئي سينا جي محل ڏانهن
ويو. سندس ماتا ۽ پراڻا ڏک ۽ ڪروڌ ۾ وڪوڙجي ويا هئا ته به هن جو
هرڏو چلائمان نه ٿيو هو ۽ نه سندس منهن ۾ ڌرو به ڦير گهير ٿي هئي.
راڄ جي بدلي بنواس، سنساري سکن جي چوٽيءَ تان ڪري مهان
ڏک ملڻ تي به شري رام جي شائتي روپ ۾ ڪورنچڪ ماڻڻ ڦير نه
پيو. هو بنواس ملڻ جي خبر سينا کي ٻڌائڻ هليو.

شري رام ۽ سينا جو سنواد ۽ سينا جي بن وڃڻ جي تياري

سينا کي اڃا شري رام کي بنواس ملڻ جي ڳالهه جي سڌ نه هئي
۽ هن سمجهيو ٿي ته سندس پتيءَ جو راڄ تلڪ ٿي رهيو آهي ۽ در
۾ اڪيون پائي ويٺي نهاريائين ته اجهو ٿو هو ڌرم ڌام سان گهر موٽي.
پر جڏهن هن شري رام کي اڪيلو ۽ سانت ۾ گهر موٽندو ڏٺو ته سينا
جو من ايندڙ آڀدا جي چايا ڄاڻي اداس ٿي ويو. پنهنجي پتيءَ کي

رامچندر لڪشڻ جون اهي جوشيليون ڳالهيون ٻڌي کيس ڳرائي
 پاڻي سندس اکين مان ڳوڙها اُڳهڻ لڳو ۽ چيائينس: - ساجڻا! مان
 پنهنجي پتا راجا دشرت ۽ ماما ڪيڪڻي جي وچن کي اورانگهي نٿو
 سگهان. ماما پتا جي آڳيا ۾ رهڻ ئي چڱن پرشن جي مريادا آهي.
 ذرا پتاجيءَ جي اوستا جو ته ڌيان ڪر. هن جي مٿان هڪ مهان پيڙا
 اچي ڪڙڪي آهي. جي هو پنهنجو وچن پنڱم ڪندو ته اڀجس ۽
 اڌرم جو پاڳي بڻبو. هو سمجهي ٿو ته هن مونسان هڪ وڏو ڪنڀاءُ
 ڪيو آهي انڪري سندس دل چڄي پيئي آهي. پر مان سمجهان ٿو
 ته مون سان ڪوبه انڀاءُ نه ٿيو آهي. راجا کي پنهنجو وچن پالڻ گهرجي
 ۽ مون کي پنهنجي پتا جي آڳيا پالڻ گهرجي. اڄ ته اسان هن دڪه
 جي ڳالهه کي آندڙ جي روپ ۾ ٿيرائي ڇڏيون. تون اهڙي هلت هل
 جڏهن لوڪ سمجهن ته ڪو انڀاءُ نه ٿيو آهي ۽ مان به ڪل خوشيءَ سان
 بنواس وڃي رهيو آهيان. اسانجي اهڙي هلت ڏسي راجا جي دل تان
 بار لهندو ۽ هن جي ٻرندڙ من تي چنڊو پوندو.

انريت رامچندر لڪشڻ کي واروار سمجهائي ٿڌو ڪيو.

شري رام جون ڳالهيون ٻڌي ڪوشليا جي اکين مان آنسن
 جي ڌارا وهڻ لڳي. هو ڏاڍي سڄاهري آواز ۾ پنهنجي پياري
 پٽ کي چوڻ لڳي: - رام! ڀرابڌ برابر بلوان آهي جو اڄ تو جهڙي
 گڻوان ۽ سڀ کي وڻندڙ منهن کي به بن وڃڻو ٿو پوي، پر پٽ! مان
 اڳيئي پتيءَ جي ريتيل تنهنجي آسري تي پئي تڳيس سو جي تون
 وڃين بنواس ڀوڳيندين ته پوءِ منهنجو ڪهڙو حال ٿيندو. مون کان هنن
 بهاڄن جي وڃهر رهيو نه ٿيندو ۽ تنهنجي وڇوڙي جي اڳنيءَ ۾ مان
 جلي وينديس. ان لاءِ تون مون کي پاڻ سان وٺي هل.

رامچندر ماما کي هردي سان لڳائي ڏيرج ڏنو ۽ کيس چوڻ
 لڳو: - ماما! راجا اسان ٻنهي جو سواهي آهي ۽ هن جي جيئري
 تون پاڻ کي انات نه سمجهه. ڀرت به ڌرماتما آهي ۽ هو به تنهنجي
 ٿيل ڪندو. مهاراج ٻڌو آهي ۽ تون سندس خدمت ڪري

شري رام جي ايتري سمجھائڻ تي به لڪشمن جو ڪروڙ ٿڌو نه ٿيو. هوشري رام سان ڪنيا ٿيندو ڏسي ڪروڙ ۾ ڀريل شينهن وانگر تبلي ڳاڙهو ٿي ويو هو ۽ هاڻي جي سوڍ وانگر پنهنجي سڄي هٿ کي لوڏيندي چوڻ لڳو: - ڌرماتما پراڻا! دنيا ۾ پنهنجو سوارٿ پورو ڪرڻ لاءِ گهڻي ماڻهو ڌرم جو ڍونگهه ڇڏيندا آهن، تيئن دشرت ۽ ڪيڪڙي به ڪري رهيا آهن ۽ وڃن پاڻ جي ڌرم جو ڪوڙو بهانو ڏاهي توهانجي بربادي ڪري رهيا آهن. توهان پنهنجي پراڪرم سان سڀ ڪجهه ڪرڻ ۾ سمورٽ آهيو، پوءِ به ڪيڪڙي جي وس ٿيل راجا جي اها پاپ ڀريل ۽ اجوڳهه آڳيا چوڻا مڃيو؟ هن ٻاهريءَ ۾ آيل پڍي راجا، پنهنجي ننڍي راڻيءَ جي ڪار وس ٿي، هوش حواس گم ڪري ڇڏيا آهن. هن کانپوءِ هو راجا ٿيڻ جي لائق نه رهيو آهي.

توهان انهيءَ ڳالهه کي پرابڌ ٿا سمجهو سو به مونکي نٿو وڻي. جي ڪانڌر ۽ سست آهن سي ئي پرابڌ کي دوش ڏين ٿا ۽ پراڪرمي ۽ آدمي پوش ڪم ۾ پيل رنڊڪ کي ڏسي، اورچ ٿي اُنکي ڏين ٿا. اڄ انهيءَ ڳالهه جو فيصلو ٿيندو ته وڌاڻا ۽ پوش ۾ ڪير آهي يعني پرابڌ وڌو ڪين پرشارٿ؟ جن ماڻهن تقدير ڪري توهانجو راڄ ٽڪ ناس ٿيندو ڏٺوسي اڄ منهنجي تدبير ڪري توهانکي راڄ سنگهاسن ٿي ويندو ڏسندا.

آريه! هاڻي توهان پنهنجو راڄ ٽڪ ٿيڻ ڏيو. سڄي سينا ۽ پرڄا توهانجي هٿ آهي ۽ هو توهانکي پنهنجو راجا ڪرڻ چاهين ٿا. اُن هوندي به جي ڪو دشرت جو حماقتي مخالفت ڪندو ته انهن لاءِ مان اڪيلوئي ڪافي آهيان. اڄ توهان منهنجو پراڪرم ڏسجو جو مان توهانجي دشمنن کي ٽڪر ٽڪر ڪري سندن رڻن، هاڻين ۽ گهوڙيسوارن جي لوڻن جا ڍڳهه لڳائي ڇڏيندس. هي پوڄيه پراڻا! مان توهانجو داس آهيان. مونکي آڳيا ڏيو ته مان اهو ڪم ڪريان جو سڄي پرڻوي توهانجي اڌڪار ۾ اچي.

دل کي خوش رک ۽ ماما کوشليا کي به ڌيرج دي. کيڪڙي ۽ وروڌ کي وڌاتا جو ليک ڪري سمجهه، نه ته مون ته ڪڏهن به پنهنجي مائٽن ۾ پيد پاء نه رکيو آهي ۽ کيڪڙي به مون ۾ ۽ پنهنجي ساڻس ڀت ۾ ڪڏهن پيد پاء نه رکندي هئي. تنهن هوندي به جو هن منهنجي راج تلڪ ۾ رڪاوٽ وجهي، مونکي بن موڪل جي ڪوشش ڪئي آهي، انهيءَ ۾ وڌاتا ڪانسواءِ ٻئي ڪنهن جو هٿ ناهي، نه ته اهڙي اڏ سڀاڻو ۽ گڻن واري راڻي پنهنجي پٽيءَ جي سامهون مونکي بن وڃڻ لاءِ ڪيئن چوي ها! ڪوبه جيو وڌاتا جي ليک کي مڃي نٿو سگهي. وڌاتا ئي کيڪڙيءَ جي من ۾ اهڙي پريرڻا ڪئي آهي جو منهنجي حياتيءَ ۾ هيءَ آلت ڦير ٿي آهي. ساڳي ئي ڪم جا جدا جدا نتيجا يعني سڪم ڏک يا هاڃي لاپ

ملڻ سان ئي پرابڌ يعني. وڌاتا جو پتو پوي ٿو. اهڙي وڌاتا سان ڪير لڙندو؟ جيڪا ڳالهه بنا سوچي اوچتو اچي سر تي پوي ۽ ڪيترين به ڪوششن سان ڪيل ڪم کي روڪي، اصل نمونو ئي ٻيو پيدا ڪري ڇڏي تنهن کي بس وڌاتا جو ئي ليک سمجهڻ گهرجي. مان ته اهو ئي سمجهي هن کي اسٽر ڪيو آهي، جنهن ڪري مونکي راجگدي نه ملڻ جو ڪجهه به شوڪ نٿو ٿئي. تون به اهڙو ئي ويچار ڪري، ڏک نه ڪر. ائين نه سمجهه ته راج تلڪ نه ملڻ ۾ ڪو کيڪڙيءَ جو هٿ آهي. هوء ته وڌاتا جي وس رڳو نمٽ مائر آهي. هوء ته سڌاءِ ڀرت کان به وڌيڪ مونکي گهرندي هئي ۽ هاڻي جو هوء پنهنجي پٽار جي برخلاف به اهڙو وهنوار ڪري رهي آهي سو پرابڌ جي زبردست شڪتي هنکي مجبور ڪري رهي آهي. انهن وڃاريءَ جو ڪوبه دوش ناهي. هن کي سڄو سنسار ڏوهه ڏيندو ۽ ڏک ۽ غلام ۽ بوجھ هنکي برداشت ڪرڻو پوندو. اسانکي هن سان همدردي ۽ ملڻ گهرجي ۽ اسانکي گهرجي ته اسين هن سان اڳي جيان پيار ۽ حلت هليون. تيئن پتا جو به ڪو قصور ڪونهي. تون پاڻ اڻ ٿر پوپاڙ کي سمجهين ٿو، توکي ڇا سمجهايان؟

منهنجي پراڪرم کي ڏسجو. جيئن سورج اوندھ کي ھٽائي ڇڏيندو
آھي تيئن مان بہ توهانجا ڏک دور ڪندس.

اھو ٻڌي رامچندر لڪشھڻ کي چيو:- لڪشھڻ! مونکي خبر آھي
تہ تون مون ۾ ھميشہ ڀڳتي رکندو آھين، تنھنجو پراڪرم بہ مونکان
گجھو ناھي. پر تون رڳو ڪتري پئي جو عقل ۽ ھلڪي ٻڌي رکي،
منھنجو مطلب نٿو سمجھين. راجا جو ڌرم آھي تہ پنھنجي وچن جي
پالنا ڪري ۽ پٽ جو پرم ڌرم آھي تہ پٽا جي آگيا پالي، پوءِ اھا
آگيا نياءَ تي ٻڌل ھجي يا ڪنڀاءَ تي، اھا آگيا پنھنجي خوشيءَ سان
ڏنل ھجي يا دٻاءُ ۽ دولاڀ سان ڌياري ويئي ھجي. جيڪڏھن مان
ھيءُ پرم ڌرم پالڻ ۾ ڪسندس تہ سچي پرڻويءَ جو راڄ ۽ اٽلھ ڏن
دولت بہ مونکي شانتني نہ ڏيندي. جنھن ڪارج ۾ ڌرم نہ ھجي
سو ڪرڻ نہ گھرجي ۽ جنھن ۾ ڌرم نہي اچي سو ضرور ڪرڻ گھرجي.
مايا جي موھ ۾ پوڻ ڪا چڱي ڳالھ ناھي. مھاراج اسانجو پٽا، ڪرو
۽ راجا ٿيڻ کانسواءِ ٻرڻ بہ آھي. سو جي ھو ڪرو، خوشيءَ يا ڪام
وس ٿي ڪري بہ جي اسانکي ڪا آگيا ڏئي تہ اسانکي اھا ڌر
سمجھي پالڻ گھرجي.

پوءِ رامچندر ڌيرج سان پنھنجي مائا کي سمجھائڻ لڳو:-
مائاجي! راجا تنھنجو پٽي، گتي ۽ ڌرم آھي، سوھنکي ڇڏي، تنھنجو
مونسان بن ۾ ھلڻ نٿو چڱائي. ان لاءِ مونکي بن ۾ وڃڻ جي موڪل
ڏيئي آسپس ڪر تہ مان ڌرم پالن ڪري تو وٽ موٽي اچان. حياتي
گھڻو وقت جٽاءُ نٿي ڪري، سو مان اڌرم سان سچيءَ پرڻويءَ جو
راڄ بہ وٺڻ نٿو چاھيان.

رامچندر جو ڪوشليا ۽ لڪشھڻ کي سمجھائڻ.

شري رام لڪشھڻ کي پيار سان چوڻ لڳو:- لڪشھڻ! من ۾ ڌيرج
رک، ڪرو ۽ شوڪ نہ ڪر ۽ دل مان ايمان جو خيال ئي ڪڍي ڇڏ.

لاء پٽ کي چوڻ ۾ ڌرم جي هاڃي پئي ٿي ۽ هيڏانهن پياري پٽ کي بن ڪيئن وڃڻ ڏي! نيٺ ڌرم جي جڻ ٿي ۽ هڪ سڄي پٽورتا استريءَ مثل رامچندر ۽ ڀرت کي سمان سمجهي، هوءَ چوڻ لڳي: پٽو! پٽا جي آڳيا هجڻ تهنجو ڌرم آهي، پر تنهنجي مٺي منهن ڏسڻ کانسواءِ مان ڊڪياري ڪيئن جيئنديس؟ اهڙي مصيبت آيل ڏسي به مون کي موت نٿو اچي! مون لاءِ يهراج وٽ به جڳهه ڪانهي؟ پٽ! جيئن گڏو گڏو هوندي به پنهنجي وڃڻ جي پوئتان ويندي آهي، تيئن مان به تنهنجي پٺيان بن هلنديس.

ائين چئي ڪوشليا روئڻ ۽ ورلاپ ڪرڻ لڳي. هن کي وياڪل ڏسي ۽ رام سان ڪنڀاءُ ٿيندو ڏسي لڪشمن ڪروڙ ۾ ڀرجي چوڻ لڳو: مائاجي! مون کي رامچندر جو بن ۾ وڃڻ نٿو وڻي. راجا هن وقت ڪام جي وس ٿي ڪيڪئيءَ جي چوڻ تي هيءُ انڌير ڪوڻ ٿو چاهي. شري رام ۾ اهڙو ڪوبه دوش ڪونهي جنهن ڪري کيس ديش نيڪالي ڏيئي بن ۾ ڪڍي ڇڏجي. اهڙو ڪهڙو راجا هوندو جو ديوتا سمان سرل گهوان ۽ دشمن تي به دياوان شري رام جهڙي پٽ کي بنا ڪنهن قصور جي ڪڍي ڇڏي؟ رگهونندن! توهان منهنجي مدد سان هيءُ راج پنهنجي هٿ ڪريو. توهان پراڪرم ۾ يهراج سمان آهيو ۽ جڏهن مان توهانجي اڳيان ٿي بيهندس ته ڪنهن جي مجال آهي جو اسانجي سامهون ٿئي! جيڪو به ڀرت جو پاسو ڪٽندو تنهن جو مان موت آڻيندس. راجا ڪهڙي سبب توهان سان هيءُ ڪنڀاءُ ڪري رهيو آهي؟ ڪيڪئيءَ جي چوڻ تي لڳي جي هو اسان سان دشمن جهڙي هٿ ٿو هلي ته اسان کي به موهم ممتا ڇڏي کيس قيد ڪرڻ يا ماري ڇڏڻ گهرجي. جي گرو ۽ پٽا به ايمان ۾ اچي بچڙي رستي هان ته انهن کي به سيڪت ڏيڻ گهرجي. مائاجي! مان ڌرم، ڌنڌ، دان ۽ يگه جو قسم کڻي سچ ٿو چوان ته شري رام جي چرڻن ۾ منهنجي پڳتي آهي. جي هو ٻرندڙ باهه ۾ يا گهور جهنگل ۾ گهڙندو ته پهريائين مان اُتي گهڙندس. هن وقت توهان ۽ رامچندر

ڪوشليا جو ڏک ۽ لڪشمڻ جو ڪروڙ.

هوڏانهن رامچندر لڪشمڻ سان گڏ جڏهن ماما ڪوشليا جي مهل ۾ پهتو ته هوءُ وشنو پڳوان جي اُپاسنا ۾ لڳل هئي ۽ اگني هوتر ڪرائي رهي هئي. پنهنجي پياري پٽ کي پاڻ وٽ آيل ۽

پرڻام ڪندو ڏسي، ڪوشليا کيس ڇاڻي سان لڳايو ۽ مٿانئس ڪپڙا ۽ گهڻا گهوڙي دان ڪيائين ۽ وهڻ لاءِ کيس سوني جو سنگهاسن ڏنائين. شري رام ماما کي چيو: هي ماما! هاڻي مون لاءِ اهي راجاڻي آسڻ ناهن. پتا مون کي بن جو

راج ڏنو آهي جتي منهنجا سڀ ڪارج سڌ ٿيندا. مان چوڏهن ورهيه بن ۾ رهي پتا جي وچن جي پيروي ڪندس. تون منهنجي پريم وس ٿي ڊڄ نه، پر مون کي پرسن ٿي آسپس ڏي، جو بن جي يادرا سڪ پورو ڪري موٽي اچي تنهنجو درشن ڪريان.

رگھونات جا اهي مٿا ۽ نڱر پريل وچن ماما جي ڇاڻي ۾ پالي وانگروچي تنبليا ۽ هوءُ ڪهاڙي سان ڪٽيل وڻ جي ٿاريءَ وانگرو زمين تي ڪري پيئي. جنهن ڪڏهن عمر ۾ ڏک ڪونه ڏٺو هو، انهيءَ ماما ڪوشليا کي زمين تي ڪريل ڏسي شري رام هٿ ڏيئي کيس اُٿاريو. ڪوشليا ڏيرج ڌري چيو: پٽو! پتا ته توکي پراڻن کان به وڌيڪ پيار ڪندو هو ۽ راجگدي ڏيڻ لاءِ به پاڻ ئي تيار ٿيو هو، پوءِ هاڻي ڪهڙي اهڙا ڪري توکي بنواس ٿوڏي؟

تڏهن سمٽ جي پٽ ڪوشليا کي سموري وارثا ڪري ٻڌائي. ڪوشليا کي ڌرم ۽ ڀريت منجهائي ڇڏيو. پتا جي آڇيا نه مڃڻ

۽ سڀيئي تنهنجي ڀرڻ ۽ مٺي سڀاڻي ڪي ڄاڻندا آهن. هاڻي ڪوشليا
تنهنجو ڇا بگاڙيو آهي جنهنڪري سڄي ايوڌيا تي وڃر ڪيرائي
رهي آهي؟ پنهنجي پٽيءَ کانسواءِ سڀيتا هتي نه رهندي ۽ نڪي لڪهڻ
رامچندر جو ساٿ ڇڏيندو. ڀرت به راجائي قبول نه ڪندو ۽ راجا
رامچندر کانسواءِ جيئرو رهي نه سگهندو ۽ سڀ اُچر ٿي ويندو. اهي
ڳالهيون سوچي تون ڪروڙ ۽ هٿ ڪي ڇڏ. ڀرت کي ڀلي راجگڌي ڏيئار
پر رامچندر کي بن نه موڪل. اهو انديشو نه ڪر ته رامچندر ڀرت
جي راج ۾ وڃي وڃي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي
جي هن کي ڪا چاهنا ناهي. تنهن هوندي به تون ٻيو ور اهو گهر
ته رامچندر گهر ڇڏي وڃي گروءَ جي آشرم ۾ رهي. جي تون
اسانجو چيو نه مڃيندين ته پوءِ ڏاڍو پڇتائيندين. انلاءِ اُت!
رامچندر کي بن وڃڻ کان روڪ ته ايوڌيا جو شوڪ ۽ توتان گلا
جو گانگهو لهي.

انريٽ ساهيڙين جي گهڻي سهڻائي جو به ڪيڪڙيءَ تي ڪو
اثر نه ٿيو. هن انهن کي ڪو جواب ئي نه ڏنو ۽ ڪروڙ ۾ ڀريل بي مروت
ٿي ويئي رهي. تڏهن سڀيئي روڳهه کي لا علاج سهجي هن کي مند
ٻڌي ۽ اڀاڳڻي چونڊيون هليون ويون. نگر جا سڀ لوڪ ورلاپ
ڪرڻ لڳا ۽ رامچندر جي جدائيءَ کي ياد ڪري ائين وياڪل ٿيڻ
لڳا جيئن جل جي سڪي وڃڻ تي تلاو ۾ رهندڙ جيوڙ ڏکي ۽ وياڪل
ٿيندا آهن پر جنهن رامچندر تي اهو ڪنيا ۽ برباديءَ جو ٻهاڙ اوچتو اچي
ڪريو هو سو ته هميشه وانگر آندو ۾ پنهنجي تيج ۾ بهڪي رهيو هو
۽ هنڪي ته رنچڪ مائر به ڏک نه ٿيو. شل ان شري رام جي آسپس
اسان سڀني مٿان ٿئي جو سندس سهرڻ ڪري اسان به هن جيوت
جي ڏک ڏاکڻن کي صبر ۽ دير سان ساهي سگهون.

هن ڇٽ ڪٽندڙن ۽ چنور جهلائڻ وارن کي منع ڪئي، رت کي واپس ڪيو ۽ پنهنجن مٿن ۽ شهر واسين کي به رخصت ڏنائين. تنهن کانپوءِ هو پنهنجي ماءُ ڪوشليا جي محل ۾ ويو. انوقت هنجي منهن ۾ ڪنهن به قسم جو شوڪ نه هو ۽ هو هميشه وانگر خوش مزاج هو.

اها دڪدائي خبر سڄي ايوڌيا ۾ ائين پکڙجي ويئي جيئن ڏنگ لڳندي ئي وڃون ۽ جو زهر سڄي بدن ۾ يڪدم ڦهائجي ويندو آهي. هر ڪنهن کي ٻڌي عجب ۽ دڪ ٿيو ته ٻڻي ٻڻايل ڳالهه وڌاڻا هيئن بگاڙي وڌي. سڀڪو ڪيڪئيءَ کي گهٽ وڌ ڳالهائڻ لڳو ته هن ڀاڻ کي ڪهڙي ڪپت اچي ويئي جو رگهونش روپي محل کي اڳتي لڳائي رهي آهي! ڪوڍن سچ چيو آهي ته استريءَ جو سڀاڻو ڪنهن جي پرڪڻ جو ناهي. اهو اکر اٿاه ۽ پيڊ سان ڀريل آهي. پنهنجو پاڇو پلي ئي پکڙي سگهجي پر استرين جي گت مٿي جاڻي سگهجي. باهه ڇا نٿي جلائي سگهي؟ سمنڊ ۾ ڇا نٿو سمائجي سگهي؟ اٻلا ڇا نٿي ڪري سگهي؟ جڳت ۾ ڪال ڪنهن کي نٿو ڪائي؟

काह न पावकु जारि सक का न समुद्र समाइ ।

का न करै अबला प्रबल, केहि जग काल न खाइ ॥

سڀڪو چوڻ لڳو ته استري جي وس ٿي راجا جي مٿ مارجي ويئي آهي. ڪي وڌاڻا کي دوش ڏيڻ لڳا، جنهن ڏيکاريو امريت پر ڏنائين زهر. مطلب ته سڀئي لوڪ وياڪل ٿي طرحين طرحين جون ڳالهيون ڪرڻ لڳا. سڄي نگر ۾ ڪلهلي مچي ويئي ۽ آندو اٿساهه ناس ٿي ويو.

انوقت برهمڻن جون ۽ رگهوڪل جون وڏيون ڀليون استريون، جن کي ڪيڪئي شردا ۽ پريم سان ڏسندي هئي، سي وٽس وڃي سندس ساراهه ڪري کيس سمجهائڻ لڳيون. ساري جڳت کي خبر آهي ته رامچندر توکي ڀرت سمان پيارو آهي ۽ تون هنکي سڄي هردي سان پيار ڪندي آهين. پوءِ به تون هنکي ڪهڙي ڏوهه ڪري ٻن ٿي ڏين؟ تون سدائين ٻهاجن جي جهڳڙن کان پري رهندي آهين

سو سچ آهي ۽ ٽون پتا جي وچن جي پالنا لاءِ تيار آهين. هاڻي
پيءُ کي به سمجهاءِ ته پڍاڻي ۾ اهڙو ڪم نه ڪري جو آپڄس جو
ڀاڳي بڻجي.

اهو ٻڌي رامچندر راجا کي اٿاري وهاريو ته پريم ۾ ڀرجي راجا
کيس هردي سان لڳايو. اُنوقت رامچندر پريم ۾ ڀريل ڪومل واڻيءَ
سان چيو: پتاجي! ايتريءَ خسيس ڳالهه لاءِ ايڏو ڏک چوڻا ڪريو؟
ماتا ڪيڪڙيءَ مون کي سڀ ٻڌايو آهي جو ٻڌي مان ڏاڍو پرسن ٿيو
آهيان. پراڻ پياري ڀرت کي راجگدي ملي، اُن کان وڌيڪ خوشيءَ
جي ڳالهه مون لاءِ ڪهڙي ٿيندي؟ بن ۾ رشين منين سان ست سنگم
ٿيندو جنهن ۾ منهنجو به ڪلياڻ ٿيندو. مهاراج! مون کي پرسن ٿي
موڪل ڏيو. مان جلدئي چوڏهن ورهيه گذاري واپس اچي توهانجي
چرٽن ۾ حاضر ٿيندس.

धन्य जनमु जगतीतल तासू । पितहि प्रसोदु चरित सुनि जासू ।

चारि पदारथ करतल ताकें । प्रिय पितु सातु प्रान सम जाकें ॥

هن پرڻويءَ تي اُن جو جهڻ ئي سڦو آهي جنهنجا ڪم سڻي
پتا کي آند ٿئي. جنهن پٽ کي پنهنجو پتا ماتا پراڻن سان پيارو
آهي تنهنجي هٿ ۾ چار پڌارت (ڌرم ارت ڪام موڪيه) آهن.
چڱو هاڻي مان ماتا ڪوشليا ۽ سيتا کان موڪلائي اچ ئي دندڪ بن
ڏانهن وڃان ٿو.

شري رام جي ڳالهه ٻڌي پٽس جي ته چڻ چاڻي چڄي پيئي.
رامچندر پتا ۽ ڪيڪڙيءَ کي پرڻام ڪري محل کان ٻاهر نڪتو. هن
ٻاهر اچي پنهنجي مٿن کي پنهنجي بنواس جي ڳالهه ٻڌائي. لڪشمڻ
اهو انباءَ ڏسي تپي باهه ٿي ويو، پر چپ چاپ اکين مان ڳوڙها
ڳاريندو رامچندر جي پوئتان هلڻ لڳو. شري رام جي دل ۾ بن
وڃڻ جو ارادو پڪو ٿي چڪو هو، سو هن راج تڪ لاءِ رکيل سامگريءَ
ڏانهن وهاريو به ڪين. اُن وقت راج جي نه ملڻ ڪري هن جي
ڪار پڻ ڏانهن ٿيو ۽ نه ڪي هنجي شوييا ۾ ڪو فرق پيو.

رامچندر جي دل ۾ ڪورنج نه ٿيو. هنجي مهاندي تي مايوسيءَ
يا نراشا جو ڌرو به آثار ڏسڻ ۾ نه آيو. هن مشڪندي چيو: - ماڻاجي!
ڇا ڳالهه به ايتري آهي؟ جيتڻ تُو چيو آهي تيئن ئي ٿيندو. هي ماڻا!
اهو پٽ وڏو ڀاڳي آهي جنهنجي ماڻا پٽا جي آڳيا ۾ پريت آهي.
ماءُ پيءُ کي راضي ڪرڻ وارو پٽ ساري سنسار ۾ درلپ آهي.

सुनु जननी सोई सुतु बड़ भागी । जो पितु मातु बचन अनुरागी ।

तनय मातु पितु तोषनहारा । दुर्लभ जननि सकल संसारा ॥

هي ماڻا! بن وڃڻ ۾ ته منهنجو هر طرح ڪلياڻ ٿيندو جو رشين
منين جو ميلاپ ٿيندو ۽ وري جنهن ۾ پٽا جي وڃڻ جي ڀالنا ٿئي ۽
تنهنجو به راضو ٿئي ۽ وڏي ڳالهه ته پراڻ پياري پرت ڪي راجائي
ملندي. اهو سڀ ڏسي ته مان سمجهان ٿو ته اڄ وڏاڻا مون تي سڀ
پرڪار سان پرسن ٿيو آهي. ان هوندي به جي مان بن نه وڃان ته
مان وڏو مورڪه چٽبس! پر هي ماڻا! مونکي ڏک رکيو اهو آهي ته
مهراج مونسان اڳي وانگر ڳالهائي چو نه ٿو؟ معاف ڪج جو تنهنجي
سامهون اها ڳالهه پڇي رهيو آهيان. مان ضرور بن ڏانهن ويندس.
تون راضي ره. مان ته تنهنجي چوڻ تي به پنهنجي ڀاءُ پرت لاءِ
سيتا کي، راج کي، سموري دولت کي ۽ پراڻن کي به وڏي خوشيءَ
سان ڇڏي سگهان ٿو. پوءِ جي مهراج، منهنجو پٽا، آڳيا ڏي ۽ سو
به توکي خوش رکڻ لاءِ ته اهو ڪم مان ڪيئن نه ڪندس؟ تون
منهنجي طرفان مهراج کي دلاسو ڏي. پٽا لهجي ٿي زمين ڏانهن
نھاري اکين مان ڳوڙها ڇو ڳاڙي رهيو آهي؟ اهڙيءَ خسيس ڳالهه لاءِ
پٽاجي اهڙو ماندو ڇو ٿي رهيو آهي؟ اڄ ئي مهراج جي آڳيا سان
تيز ڊوڙندڙ قاصد پرت کي مامي وٽان وٺي اچڻ لاءِ وڃڻ ٿا ۽ مان به
اڄ ئي ڏنڊڪ بن وڃان ٿو.

شري رام جا اهي پريم ۽ ڌرم پيرل وڃڻ ٻڌي ڪيڪڙي خوش
ٿي ۽ چوڻ لڳي: - هي پيارا! تون ته سدائ ماڻا پٽا ۽ ڀائرن کي
سک ڏيڻ وارو آهين. مان توتان ٻاهر وڃان. تون جيڪي چوڻ ٿو

تون ئي سندس ڀرڻ پورا ڪري سگهين ٿو پر هو ٿوسان ڳالهه ڪرڻ کان
ڪنهي ٿو. پر جي تون هنججي وڃن پالنا جي خاطري ڏيارين ته هو
پنهنجي ڌرم جي رکيا ڪري سگهندو ۽ هنجو دم دور ٿيندو. تون پاڻ
سمجهين ٿو ته ستيم ئي ڌرم جو مول آهي. سو جي تون پيءُ جي ستيم
جي رکيا ڪري هنججي ڀرڻ پاڻ لاءِ راضي هجي ته مان توکي سموري
ڳالهه کولي ٻڌايان.

ڪيڪئي جي ڳالهه ٻڌي رام چندر کي ڏاڍو رنج ٿيو جو سمجهيائ
ته شايد هو ئي پتا جي ڌڪ جو ڪارڻ بڻيو آهي. هن چيو: ماڻاجي!
مون کي ڌڪار آهي جو مان پوڄيه پتا جي ڪشت جو ڪارڻ بڻيو آهيان.
تو هانڪي مون لاءِ ڪوشڪ شهم ڪرڻ نه گهرجي. مان پتاجيءَ لاءِ باهم ۾
ٿيو ڏيڻ ۾، وهه جو پيالو پيڻ ۾ ۽ سمنڊ ۾ ٿيو ڏيڻ ۾ به گس گسائ نه
ڪندس. مهاراج منهنجو پتا، گرو ۽ هتيشي آهي. مان هن جي هڪ
اشاري تي پنهنجا ڀراڻ تياڳڻ لاءِ به تيار رهندس. مان پرڻگيا ٿو
ڪريان ته پتاجيءَ توکي جيڪي وڃن ڏنا آهن، تنهنجي مان پوئواري
ڪندس ۽ وڃن پنڱه ٿيڻ نه ڏيندس.

شري رام سرل ۽ سچار هو. هن جا وڃن ٻڌي ڪاڇڙيءَ
ڪيڪئيءَ هيءَ ڪنور وڃن چيائ. رگهونندن! تنهنجي پتا مون کي
جيڪي به ور ڏنا آهن، انهن مان هڪ ور مون هيءَ گهريو آهي ته
ڀوت راجگديءَ تي وهي ۽ ٻيو ور ته تون تپسويءَ جي ويس ۾ چوڏهن
ورهيم بنواس پوڳين. بس ڳالهه اهائي آهي. انهيءَ ۾ تنهنجو وڇوڙو
ٿيندس، اهو سوچي ڳڻتيءَ کان راجا جو منهن سڪي ويو آهي ۽ توکي
ڏسڻ جي همت به نه ٿي ٿئيس. تون راجا جي ڀرڻ جي پورائي
ڪرڻ جي پرڻگيا ڪئي آهي، سو هاڻي تنهنجو ڌرم آهي ته پنهنجي
۽ پتا جي وڃن کي پاڻي ڏين. تون راجگديءَ تي ويهڻ جو ويچار لاهي
ڇڏ ۽ اڄ ئي بنواس وڃ. تنهنجي راجتڪ لاءِ تيار رکيل سامگري
ڀرت لاءِ ڪم ايندي.

جا اهي ڪنور وڃن ٻڌي دشوت ڦٽڪڻ لڳو پر

ابوڌيا ڪانڊ

جڏهن رامچندر ڪيڪڙيءَ جي محلات ۾ پهتو ۽ پنهنجي ٻڌن زمين تي ليٽريل ۽ ڪومايل منهن ۽ قياس جهڙي حالت ۾ ڏٺو منجهي ويو ته الائي ڪهڙي سبب پتاجيءَ کي ايڏو مدو رسيو آهي هن چنٽا ۽ حيواني ۾ ڀرجي پهريائين پنهنجي پٽا کي نه رڻا سان پر ٿام ڪي ۽ پوءِ ڪيڪڙيءَ جي پيرن تي مٿو ٽيڪيائين. راجا دشرت جي اکين ۾ پاڻي هڻڻ ڪري نه هو شري رام کي ڏسي سگهيو ۽ نڪي ڪجهه ڪڇي سگهيو. هو شوڪ ۽ دک ڪري ڪمزور ٿي ويو هو ۽ هر گهڙي ڊگها ساهه کڻي رهيو هو. راجا جي اهڙي وياڪل حالت ڏسي رامچندر کي ڏاڍي ڳڻتي ٿي. ڇو جو هن اڳ ڪڏهن ڪو ڏک ڪونه ڏٺو هو. هو ڏيرج ڌري هٿ جوڙي ڪيڪڙيءَ کان پڇڻ لڳو: ماتاجي! مون کان اڻ ڄاڻائيءَ ۾ ڪو قصور ته نه ٿيو آهي جنهن لاءِ پتاجي اڄ مون تي ناراض ٿيا آهن، جو ڳالهائين به ڪين ٿا! هنن جي شڪل ڏاڍي لٿل آهي يا پاءُ ڀرت، شتروگهن ۽ ماڻهن کي ته ڪا تڪليف ڪين رسي آهي؟ تاجي! مون کي سچ سچ ڪا به ڳالهه چا آهي ته مان ڪي به ڏک جو نوارڻ ڪريان.

رامچندر جا وچن ٻڌي نر لڄ ڪيڪڙيءَ چيو: رام! مهاراج ڪنهن ناراض ناهي. هن جي من ۾ ڪا ڳالهه آهي، جا تنهنجي ٻپ کان نٿو سگهي. تون هن کي ڏاڍو پيارو آهين، تنهنڪري توکي ڪا ننڍڙي ڳالهه چوڻ لاءِ هن جي زبان نٿي کلي. مون کي هن ۾ وچن جي هاڻي مون گهريا آهن ته هي نت نٿا ڪري رهيو آهي. پنهنجي وچن جو پٽڻ ڪري سا ڳالهه هن کي چڱائي ٿي؟

ٽلڪ جي سامگري ڪٿائي درٻار ۾ آيو ته رستي تي ڏٺائين ته سڄي
ايوڌيا جهنڊين ۽ گلن سان سينگاري ويئي آهي، ماڻهن جا انبوهه
خوشيءَ ۾ پرڄي هيڏي هوڏي گهري رهيا آهن ۽ جتي ڪٿي راڳه رنگه
ٿي رهيا آهن. درٻار ۾ اچي گرو وسشت ڏٺو ته شهر جا مکي، واپاري
۽ سردار سڀ اڳهر حاضر آهن. گروءَ کي آيل ڏسي ۽ راڄ ٽلڪ جي
سڀ تياري مڪمل ڏسي هر ڪوسوچڻ لڳو ته ڪهڙو سبب آهي جو
راجا اڃا جاڳيو ناهي! اهو ڏسي منتري سميت راجا کي ڪوٺڻ لاءِ
محلات ۾ ويو. هن ڪيڪڙيءَ جي محل ۾ راجا کي شوڪ جي ساگر
۾ ٻڌل ڏٺو ته ڏاڍيءَ چنٽا ۽ عجب ۾ پئجي ويو. سميت کي ڏسي
راجا چيو: سميت! مان رام کي ڏسڻ ٿو چاهيان. تون هن کي
جلائي وٺي اچ.

راجا جي آڳيا موجب سميت يڪدم رام جي محل ڏانهن ويو.
هيءُ محل پنهنجي شان شوڪت ۾ اندر جي راڄ محل کان به
وڌو هو. ان جي منڍ ۾ سوني جا وڏا پتلا رکيل هئا. ٻاهريون ڦاڙڪ
مٿين ۽ ڳاڙهن ڏانڻن سان سينگاريل هو ۽ محل ۾ به جتي ڪٿي
جهڪندڙ پٿر ۽ سون جڙيل هو. چئني طرفن کان چندن ۽ ڌوپ
جي هٻڪار اچي رهي هئي. ڪيترائي عالیشان ۽ سينگاريل دالان
لٽائي، سميت محلات جي اندر آيو جتي مها تيجسوي رامچندر
سوني ۾ هيرا ماڻڪ جڙيل پلنگه تي ويٺو هو. جڏهن سميت کيس
پوڻام ڪري راجا جو نياپو ڏنو، تڏهن رامچندر هن سان گڏجي محل
کان ٻاهر نڪتو. ٻاهر کين لڪشمن ملو جو اچي رامچندر سان گڏ
رٿ تي چڙهيو ۽ پوئتان چنور جهلائڻ لڳس ۽ پيا به ڪيترائي هٿيار بند
شرير رکيڪ گهوڙن ۽ هاڻين تي سوار ٿي سندس پوئتان هلڻ لڳا.
رستي تي باجا وڃي رهيا هئا ۽ شادمانا ٿي رهيا هئا. استرين
خوشيءَ ۾ پرڄي هار سينگار ڪيا هئا ۽ رامچندر تي گلن جي ورکا ڪرڻ
لڳيون. ايوڌيا ۾ ٻاهران آيل ماڻهو ۽ شهر واسي رامچندر کي راجه
ڏانهن ڏسي خوشي ۾ پرڄي شري رام جي جڳمڳ ڪار منائڻ لڳا.

تون منهنجو انت نه آڻ. مان تنهنجي پيرون تي سر ٿو نمايان،
مون تي ڏيا ڪرا

ان ريت پنهنجي وڏائيءَ ۽ راجائيءَ جو خيال نه ڪري ٻڙڻ
ڏسڻ پنهنجي استريءَ جي پيرون تي ڪري گهڻيئي منٿون ڪر
لڳو، پر ڪيڪئي هٿ کان هيٺ نه لٿي ۽ ڀرڻ جي پورائي گهر
لڳي. راجا کيس گهڻيئي آزيون نيزاريون ڪيون پر ڪيڪئيءَ کي ڪهل
نه پيئي. راجا بيهوش ٿي زمين تي ڪري پيو ۽ سڄي رات لچندي
گذار يائين. هن هر گهڙيءَ ڊگها گرم ساهه پي کنيا. ان ريت ساري رات
لنگهي ويئي ۽ صبح جو راجا کي جاڳائڻ لاءِ جڏهن مٿا راڳه ڳائجڻ لڳا
تہ هن اُهي بند ڪرائي ڇڏيا.

جند جي ٻن ڀرن جي وچ ۾ پيسجڻ مٿل، راجا جي من ۾ وڏي
پيڙا ٿي رهي هئي. هڪ طرف هوس پنهنجي ڏنل وچن کي پورو
ڪري راجائي ڌرم جي رکيا ڪرڻ ۽ ٻئي طرف هوس پنهنجي مربي
ڀٽ جو ڀريم ۽ گل مريادا جي پالنا. انهن ٻنهي ڌرم مريادائن جي ڀٽ
۾ هنڪي سمجهه ۾ ٿئي آيو تہ هو ڇا ڪري! هن کي هڪ جهڪي
اميد جاڳي ۽ هو سوچڻ لڳو تہ ”رامچندر منهنجي ڏنل وچن سان
بڌل ناهي. پرڃا ۽ منٿري منڊل جو هنجي مٿان ڏاڍو آڙو آهي
ڀاڻ به پراڪرمي آهي. هو منهنجي ڏنل وچن کي ريتي پنهنجا
ق چڪي سگهينٿو. ڪهڙو نه جيڪر ڇڏو ٿئي جو هو پنهنجو اڌڪار
ئي پر هو ائين نه ڪندو. هن مان اهڙي اميد رکڻ ئي اجائي آهي.“
ڏکڻ سورن کان رڳو هڪ موت ئي مونکي بچائيندو.“ اهو سوچي
منهنجي مرڻ جو ويلو ويجهو سمجهي راجا ڏک جي سمند ۾ ٻڏي
ٿي پيو رهيو.

رامچندر کي تخت بدران بنواس ملڻ.

روح ٿيندي مهرشي وسشت، پنهنجي شش کي وٺي، راج

راجا جي ايتري چوڻ تي به جڏهن ڪيڪئيءَ تي ڪو اثر نه ٿيو تڏهن هو ”ههءِ رام! ههءِ رگهونات!“ چئي مٿو پٽي وياڪل ٿي زمين تي ڪري پيو. اهو ڏسي ڪيڪئي وري ڪنور وچن چوڻ لڳي جڻ ته قت ۾ زهر ڀرڻ لڳي. جي توهان کي پس پيش ائين ڪرڻو هو ته پوءِ ”گهر گهر“ ڇا جي زور تي چئي رهيا هئا؟ چوايو ته پاڻ کي داني ٿا پر ٿيو ٿا ڪنڄوس! يا ته وچن پنڱه ڪريو يا ڌيرج ڌريو. باقي هيئن رن زال وانگر منهن مٿو پٽڻ توهان کي شويپا نٿو ڏئي. ستيم وادي اڳيان ته شري، استري، پٽ، زرءِ زمين ڪم پن مثل آهن. توهان کان پٽ جي جدائي سٺي نٿي وڃي!

راجا چيو: جيڪي توکي چوڻو آهي سو چئ. منهنجو هونهار ڪال ٿي. تنهنجي واتان چوائي رهيو آهي. ڀرت کي ته راجائيءَ جو خيال به ناهي پر هونهار جي وس تي تنهنجي اچي مٿ ماري آهي. اڙي پاڻ! مون پاپيءَ گهڻي ڏينهن تنهنجي پالنا ڪئي ۽ توکي گلي لڳايو، پر اڄ تون منهنجي گلي جي قاسي ٿي رهي آهين. دنيا جا ماڻهو مون تي لعنت وجهندا ته راجا دشرت ڪهڙو نه مورڪ ۽ ڪاهي هو جو زال کي خوش ڪرڻ لاءِ پنهنجي گڻوان پٽ کي بنواس ڏيئي ڇڏيائين. رام کي جي مان چونڊس ته تون بن وڃ ته هو يڪدم هليو ويندو، بي ڳالهه به منهن مان نه ڪيندو. ڪيترو نه جيڪر چڱو ٿئي جو هو منهنجي اها ڳالهه نه مڃي، پر هو ائين نه ڪندو. جي ڀرت کي رام جو بن وڃڻ چڱو لڳي ته هو منهنجي موت جو ڪريا ڪرم به نه ڪري. جنهن هميشه ريشمي ڪپڙا پائي آرام ۾ گذاريو، سو رام گيروءَ جا ڪپڙا پائي بن ۾ ڪيئن رهي سگهندو! ڏيو ڪمار سمان سندر رام کي ريشمي ڪپڙا ۽ گهڻا پائل ڏسندو آهيان ته اها شويپا ڏسي نهال ٿي ويندو آهيان. هن کي ڏسي پائيندو آهيان ته جڻ وري مان جوان ٿي پيو آهيان. اڙي! جڏهن تون اهڙي بچڙي ڳالهه منهن مان ٿي ڪي ڏين ته تنهنجي چپ هزار ٽڪر ٿي ڪري چو نه ٿي پوءِ پڪ جاڻ ته مان پياري رام کانسواءِ جيئرو رهي نه سگهندس.

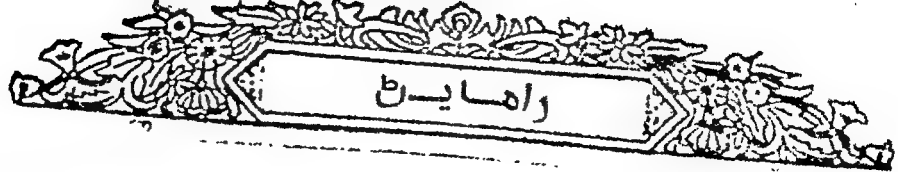
جن! توهان جي مونڪي به ور ڏيئي هيٺ ڦري وڃڻ ٿا چاهيو ته
ري ڪڏهن پنهنجي ڌرماتما هجڻ جي هام نه هڻجڻو. جڏهن مهرشي
پنهنجن ورن بابت توهان کان پڇڻ ته ائين ئي چئڻون ته جنهن جي
مهرباني ڪري مان هاڻي جيئرو آهيان، جنهن آڀڏا مهل منهنجي رکيا
ڪئي، انهيءَ ڪيڪئيءَ کي وردان ڏيئي ڪري به مون پالنا نه ڪئي!
مهاراج! توهان جي پرڻگيا ڪري به اُن تان ڦري ويندو ته پنهنجي
ڪل تي ڪارنهن جو داغ لڳائيندو. توهان کي پنهنجي پرڻگيا ڪوڙي
ڪرڻ نه گهرجي، پر توهان کي ڇا آهي؟ توهان ته ڌرم کي ٿلاڻجائي
ڏيئي رام کي راج ٿاڪ ڏيئي ڪوشليا سان مڙجي ويا ٿا چاهيو.
پر مان توهان کي پڪ ٿي ڏيان ته جي رام بنواس نه ويو ته مان اڄ
رات ئي وه جو پيالو پي پنهنجو انت آڻينديس. منهنجو موت ٿيندو
۽ توهان جو آپجس. مان پنهنجو ۽ ڀرت جو قسم کڻي ٿي چوان ته
رام کي بن موڪلڻ کانسواءِ ٻئي ڪنهن به ور سان مون کي سنئون
نه ايندو.

ايترو چئي ڪيڪئي اُٿي بيٺي، ڄڻ ته ڪروڙ روپي ندي ٻوڏ
ڪندي ڌوڪيندي ٿي آئي. اُها ندي پاپ روپي ٻهڙ مان نڪتي
آهي ۽ ڪروڙ روپي پاڻيءَ سان ڀريل اهڙي ته پيانڪ آهي جو ڏني
به ڊپ ٿولڻي. ڪيڪئيءَ جي هٿ جي اُها تيز ڌارا راجا دشرت
روپي وٺڻ کي پاڙون پئي مصيبت روپي سمنڊ ڏي وهائي رهي آهي.
راجا سمجهي ويو ته استريءَ جي بهاني سندس مڙيوئي سامهون بيٺي
آهي. ڪيڪئيءَ جو هٿ ڏسي راجا ”ها، رام!“ چئي، ڊگها ساھ کڻي
ڪٽيل وٺڻ وانگر زمين تي ڪري پيو. تنهن کانپوءِ هوش ۾ اچي وري
نماڻي آواز ۾ ڪيڪئيءَ کي چيائين هي منڙي! مون ڪاوڙ ۾ ٿوڪو
جيڪي چيو سو ساري ڇڏ! مون کي معاف ڪر! تنهنجو ۽ منهنجو
پاڻڀر ڪيڏو نه ڀريم آهي. قسم اٿيئي انهي ڀريم جو، تون پنهنجو
خد تان لهي وڃ. منهنجو هيءُ سڄو راج تنهنجي ملڪ آهي. تو
رام کي ڏي يا وٺيئي ته ڀرت کي ڏي. مان ڪوبه اعتراض

راجا دشرت جو ڪيڪڙيءَ کي سمجھائڻ.

مھاراجا دشرت ائين ڏک ۾ پرجي وڙلاپ ڪري رھيو ھو ۽ ھر گھڙي ڏک جي سمند ۾ غوطا کائي بيھوش ٿي ٿي ويو ۽ ھوش ۾ اچڻ تي وري وري ڪيڪڙي کي منٿون ڪرڻ لڳو. ھو چوڻ لڳو: اڄ ڏينھن تائين تو ڪوبه اھڙو ڪم نه ڪيو آھي جنھن مان مون کي ڪو ڏک رسي. تون ھڪ اُتم گڻن واري راجڪماري آھين ۽ ڪڏھن ڪو گڻو لفظ به ڪين ڳالھايو اٿيئي. پوءِ اڄ توکي ٿي ڇا ويو آھي ۽ اھڙا ڪڏا ۽ پاڻي ويچار تو ۾ ڪيئن آيا آھن! رام کي تون ڪيترو نه پيار ڪندي آھين! ۽ ھو به تنھنجي ڪيتري نه شيوا ڪندو آھي! ان ھوندي تون ھنجي بنواس جي گھر ڪيئن ڪري رھي آھين! رام پنھنجي ڀڙاڪه ۽ تيج ڪري ديوراج اندر جي مٺ آھي. جھڙي آھي منجھس ويڙتا، تھڙي آھي منجھس نھرتا. ھنجي سریشٺ گڻن ڪري سڄي پرجا ھن کي پيار ڪندي آھي. اھڙي گڻوان ۽ پرجا جي پياري پٽ کي مان ڪيئن چوان ته تون بن ڏانھن وڃ؟ انڪري سڀ لو مون کي نفرت سان ڏسندا ۽ زال جو غلام ڇڏي موٽي ڇڏرون ڪندا. پوت ڌرماتما آھي ۽ رام جو پڳت ۽ پيارو آھي. ھو ته ڪڏھن به راجا ٿيڻ قبول نه ڪندو. پوءِ ڀلا ڇا لاءِ آپجس جي ڪارنھن کڻي رھي آھين؟ تون جنڪ ڪماري سيتا جو ته ڪو ويچار ڪر! رام بنواس ويندو ته ڇا سيتا جيئري رھندي؟ پڪ سان سڄي راجونس جوناس ٿيندو. ڪيڪڙي! مان تنھنجي پيرن تي ڪري توکي وينتي ٿو ڪريان ته ھن ضد کي ڇڏي ڏي. مون تي ڪجهه ڏيا ڪر! ڪجهه ترس ڪا! مون کي پاپ ڪرم کان بچاءُ!

ائين چئي راجائن جو راجا، وڏي شان مان وارو دشرت ڌرتيءَ تي ليٽريون پائي، سڌ ڪا پري، ڪيڪڙيءَ جي پيرن کي چنڊڙي رحم گھرڻ لڳو. راجا جي اھڙي قياس جوڳي حالت ڏسي به ڪيڪڙي جي دل نه پگھري. ھوءَ ھيڪاري وڌيڪ ڪاوڙ ۾ پرجي چوڻ لڳي:—

ڪوشاڻيا به ساڌڻي آهي، مون سڀني کي سڃاڻو! جيڪا سازش سڻي
 تون ان جو ڦل پاڻ ڀوڳيو.
 ڪيڪئيءَ جا ڪٺو، وڃن ٻڌو.

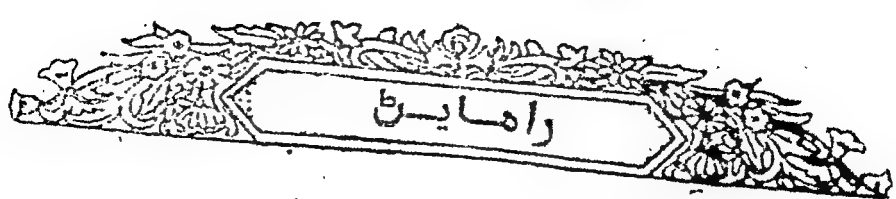
پاپڻ! تون ڏاڍي
 تم مون يا رام تنهن
 ماءُ جيئن هاندو آ
 ٿي آهين؟ مون نه
 ڏانڊڻ آهين. سڄي
 انهيءَ پياري پٽ آ
 سورج کانسواءِ هيءُ
 کانسواءِ منهنجي سر
 نه ڪر، انهيءَ پاپ
 پوان، تون مون تي راه
 پيارو آهي يا نه، ته
 تي وهي سو مون کي
 پيانڪ بن هر موڪار
 ڀرت کان به وڌيڪ
 وڏن جي خدمت

استريون؛ ٻانهيون ۽ داس آهن پر ڪڏهن به ڪنهن هننجي ڳلا يا
 ڊانهن نه ڪئي آهي. هننجي مک مان ڪڏهن به ڪو ڪڙو وڃن ڪونه
 ڏکيو آهي. مهرشين سمان ٽيپجسوي، سڌي سادي رام جي تون
 منڊائي چوڻي ڪرين. جنهن رام ۾ ڪميا، سڄائي، ڌرم، جيون تي
 ديا ڀريل آهي، تنهن پياري رام کانسواءِ مان ڪيئن رهي سگهندس!
 ڪيڪئي! مان ٻڌو آهيان، موت جي ڪناري ويٺو آهيان، مان توکي
 خدمت ٿو ڪريان، تون مون کي موت جي منهن ۾ ڌڪو نه ڏي.
 توکي هن راڄ مان ٻيو جيڪي ڪجهه گهرجي سو وٺ، اهو مان توکي
 ڏيندس، پر پياري رام کي بنواس ڏيئي مون کي ڀرلوڪ نه موڪل

پرڃي سوچڻ لڳو ته مون هيءُ ڇا ٻڌو! سوچيندي سوچيندي هنجو
مٿو ڦرڻ لڳو ۽ هن اکيون ڪري پوڻيون. ڪن کانپوءِ جڏهن سامت
۾ آيو ته چوڻ لڳو ته اڙي! مون هي ڇا ٻڌو! مون ناحق استريءَ
تي وشواس ڪيو. مونسان ڏاڍو ڊوهه ٿيو!

راجا ڪي اهڙو وياڪل ڏسي ڪيڪڙي ڪروڙ ۾ پرڃي چوڻ
لڳي: ڇا ڀرت توهانجو پٽ ڪين آهي؟ ڇا مونکي ٽڪا ڏيئي
گنهائي آيا هئا؟ ڇا مان توهانجي شادي ڪيل استري نه آهيان، جو
منهنجي ڳالهه توهانکي تير وانگر وڃي لڳي. ڇا توهان سمجهو هو ته
مان ڦلن مٺا گهري وٺنديس؟ رڳو وٺڻ جي ڀرڻ ڀالڻ جي ته ڏاڍي
ٿي پٽاڪ هنيو! راجا شبي، ڏڌيچ ۽ ٻليءَ پنهنجا شير ۽ شپ ڪجهه
ڏيئي به ڀرڻ جي ڀالنا ڪئي. توهان ڀاڻ ئي ٿي وٺ وٺ ڪئي.
هيئن ٺاڪار ڪري ڀلي آپجس جا ڀاڳي بڻجو.

راجا دشرت ڌيري ڌيري ساهه کڻي نرميءَ سان ڪيڪڙيءَ کي
سمجهائڻ لڳو: ڀهي مٺڙي! تون ريت پرڻيت ۽ پرڻيت ڪي ناس
ڪرڻ وارا اهڙا وڃن ڪيئن چئي رهي آهين؟ مان شڪر پڳوان کي
ساڳي رکي ٿو چوان ته رام ۽ ڀرت ٻئي منهنجا نيترو آهن. تون ڀاڻ
سڌاءِ مونکي چوندي هئين ته ”مونکي به پيارا پٽ آهن ۽ انهن
ٻنهي مان وڏو رام مونکي وڌيڪ پيارو آهي. رام کي راجا ٽڪا ڏيئي
مان ته تنهنجي دل جي اڇا ٿي پوري ڪئي. مان ته رڳو ننڍ وڏائيءَ
جو لحاظ ڪري رام کي راجا ڏي ٿي ڏني. رام جي ماءُ مونکي ان
بابت ڪجهه به نه سڳاريو آهي. مان هيئن ئي ڀرت کي ناناڻي گهران
گهرائي ڏيندرو ڌياري کيس راج ٽڪا ٿو ڏيان، پر تنهنجو ٻيو ور
اجوڳ آهي. تون ته ڀاڻ رام کي ساراهيندي آهين ته هوساڻو پرڻ آهي.
دشرت جا اهي مٿا وڃن ٻڌي به ڪيڪڙي ڪروڙ ۾ پرڃي
چوڻ لڳي: توهان ڪري ڪروڙين اُڀاءُ ڪريو، پر هتي توهانجون
ڇالبازيون نه هلنديون. وڌيڪ پرڻچ نه ڪريو. ور پورا ڪريو،
نه ته نرڪ جا ڀاڳي بڻجو. رام به ساڻو آهي، توهان به ساڻو آهيو ۽

هتي، تڏهن توهان پرسن ٿي مونکي به ور ٿا هئا. اڄ مونکي توهان
وٽ امانت رکيل آهي ٻئي ور گهرجن. هاڻي جي آهي ور ٿيڻ جو پڪو
پرڻ ڪيو ته مان چوان!

راجاڻون نيتي ۾ نپڻ ٿيندا آهن پر استري چرتر اڏاهه سمندر آهي
جنهنجو پار پاڻ ڏکيو آهي. راجا دشرت ته ڪام جي وس ٿي رهيو
هو، سو ڏرو به سندرم رکي ڪين سگهيو ۽ پاڻيهي پنهنجي پير تي
ڪهاڙو هنيائين. هو ڪيڪئيءَ جي ڳالهه ٻڌي مشڪي چوڻ لڳو:-
اڙي رستي! بس! رني به ان لاءِ آهين؟ تنهنجا آهي به ور برابر مون
وٽ امانت رکيل آهن پر توهان ور مون کان ڪڏهن به اڳ نه گهريا
آهن ۽ مونکي به آهي ويس، سو مونکي به ياد نه رهيا. هاڻي به ويل
ويئي ناهي، تون ڪري ٻن جي بدلي چارو رگهر. اسانجي رگهو ڪل
جي اها ريت آهي ته پراڻ پلي وڃن پر پرڻ خالي نه ويندو.

॥ राधा जहाँ बरू वचन न जाई । प्राण जाहुँ बरू वचन न जाई ॥

ٽوڪي سڏ آهي ته رام کان وڌيڪ مونکي ٻيو ڪوبه پيارو ناهي،
مان رام کانسواءِ هڪ ڀل به جيئرو رهي نٿو سگهان، انهيءَ رام جوئي قسم
ڪٿي مان پرڻ ٿو ڪريان ته تون جيڪي چوندينءَ سو مان ڪندس.
انريت راجا کي شري رام جي قسم ۾ پڪو ٻڌي ڪيڪئيءَ رام
کي بنواس پوڳايو. راجا کي پنهنجي چل جي جار ۾ سوگهو ڦاٿل ڏسي
هوءَ چوڻ لڳي:- مهاراج! توهانجي پرڻ ٿيڻ جا ساڪي سڀ ديوتائون
آهن. هاڻي ٻڌو: پهريون ور ته ايهو ڏيوم ته منهنجو پٽ ڀرت راج
گديءَ تي وهي ۽ ٻيو ورهيءَ ته رام تپسوي ٿي هرڻ جي ڪل پائي
چوڏهن ورهيه بن ۾ وڃي رهي. ڀرت کي بي جوکي راج ماڻ گهرجي.
توهان ڌرماتما ۽ پنهنجي پرڻ ٿيڻ جا پڪا آهيو، سو پنهنجي وڃڻ
جي پالنا ڪريو.

هيءَ ٻڌي دشرت جون وايون ئي ڦري ويون. هو واٽرو ٿي
ويو ۽ سمجهه ۾ ئي نٿي آيس ته هي سڀنيو آهي يا ساڀيا! جنهن ڪنهن
تي بجلي ڪري هجي، تنهن هو ڪاٺ تي ويو. هو وسهه

هو ڪيڪڙي جي ڀرسان ڌرتيءَ تي وڃي ويٺو ۽ کيس ڀرپور ڀريل وڇن ۽ لاڏ ڪوڏ سان ڀريائڻ لڳو. هن چيو: پراڻ پياري! ڪهڙيءَ ڳالهه تان رني آهين؟

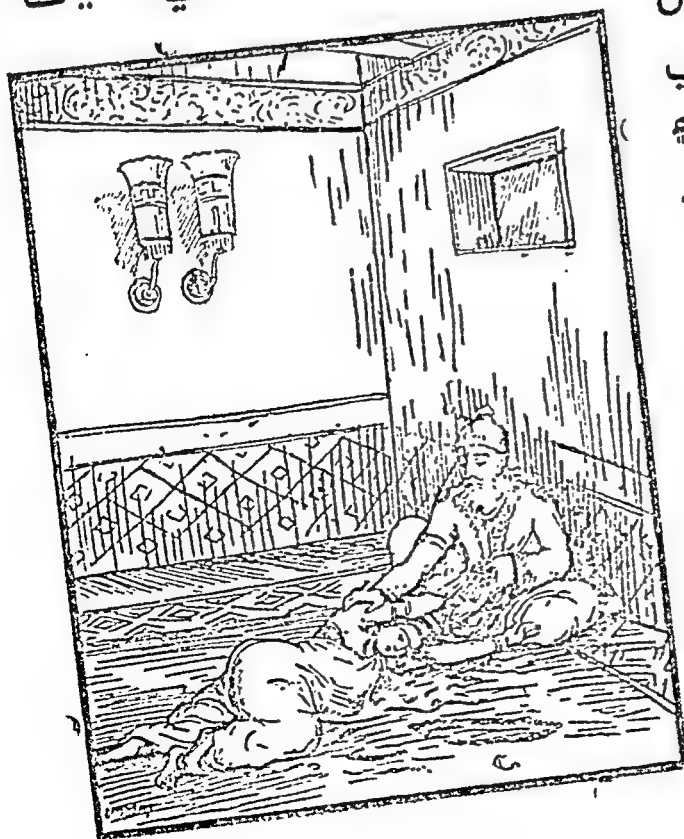
ائين چئي راجا پنهنجن هٿن سان ڪيڪڙيءَ جو بدن ۽ ڪپڙا ڇنڊڻ لڳو. ڪيڪڙيءَ جهڙو ڏيئي سندس هٿ ڀري ڪيو ۽ منهن ۾ گهنج وجهي پئي رهي. راجا وري به منٿون ڪرڻ لڳس: هي سندري! هي ساوچني! مارجا آهي ڪهڙي؟ تون ڇا لاءِ هيئن بيحال ٿي پيئي آهين؟ تو اڄ ڪنهن تي ڪروڌ ڪيو آهي؟ ڪهڙي ڳالهه ڪري هيئن ڌوڙ ۾ ليٽڙيون پائي مون کي ڏکي ڪري رهي آهين؟ ٻڌاءِ تنهنجو ڪنهن ايمان ڪيو آهي ته اُن کي ڀرلوڪ موڪليان؟ مان ۽ منهنجو سڄو راج، خزانو ۽ سٺا سڀ تنهنجي آڌين آهن. تنهنجي اڇا پوري ڪرڻ لاءِ مان سڀڪجهه ڪرڻ لاءِ تيار آهيان، چاهي اُن ۾ منهنجا پراڻ ئي هليا وڃن. تنهنجي من ۾ جيڪي هجي سو صاف صاف ٻڌاءِ! هيءَ سڄي پرڻوي منهنجي اڌڪار ۾ آهي. ڌاروار، سنڌ، سوراڻو، دکن جا سڀ ديش، انگ، بنگ، مگڌ، ڪاشي ۽ ڪوشل انهن سڀني ملڪن تي منهنجي حڪومت آهي. انهن ۾ پيدا ٿيندڙ سڀني شين مان توکي جيڪي گهرجي سو گهر. منهنجو سرونس ۽ هيءَ پراڻ به تنهنجي آڌين آهن. توکي جيڪي گهرجي سو گهري وٺ ۽ پنهنجي منوهر انگن تان هيءَ اُڻپ ڪپڙا لاهي ريشمي وسٽر ۽ گهڻا پائي سينگار ڪر.

راجا جي ائين ليلائڻ تي ڪيڪڙي جي دل کي دلاسو مليو ۽ راجا کي ڪوڙي ڳالهه ڪرڻ جي همت ٿيس. هوءُ اُٿي ويئي ۽ ڏاڍيءَ رکائيءَ سان چوڻ لڳي: راجن! گهر گهر ته سڌا پيا چڱو پر ڏيو ته ڪجهه نٿا. به ورتو اڳ ۾ ڏنا اٿو، مون کي ته انهن جي ملڻ ۾ به شڪ آهي. مهاراج! اُن جهونيءَ ڳالهه کي ياد ڪريو، جڏهن اسرن سان لڙائي ڪندي توهان سخت گهاٽل ٿي پيا هئا، تڏهن مون سڄيون راتيون جاڳي، ڪٽين جتن ڪري توهانجي جان بچائي

سينگاريل اُن محل جي شويپيا آنوڪي هئي. اُن محل جي سنڌوورن جي نرمل جل ۾، رنگين ڪمڻ جي گان جي وچ ۾، پکين ۽ رانديون ڪيون ۽ ٻئي طرف مور پنهنجا ڀر کولي پئي نچيا. راڳهڻو ڪري پين راڻين وٽ نه ويندو هو ۽ ڪيڪڙي وٽ ئي گذاريندو هو ۽ هن سان ئي مٺي مٺي روح رهاڻ ڪندو هو. اڄ راجا ج من بلڪل ڀرسن هو. پر پنهنجي پياري استريءَ کي نه ڏسي، هو چنتا ۾ ڀرجي ويو. راجا من ۾ سوچڻ لڳو ته هن محل ۾ گهرندي ئي من موهيندڙ ڪيڪڙي سدائين مشڪندي دروازي وٽ ئي سامهون ايندي هئي سا اڄ ڏسڻ ۾ ڇو نٿي اچي. انلاءَ هن داسيءَ کان راڻيءَ لاءِ پڇيو. ڏڪندي ڏڪندي هٿ جوڙي عرض ڪيو: مهاراج! راڻي ڪيڪڙي ڏاڍي ڪروڙ ۾ ڀرجي ڪوپ ڀون ۾ ويئي آهي.

اهو ٻڌي راجا منجهي پيو ۽ ڊپ ۾ اڳتي قدم ئي نه ڪڍيس. ڏسو ڪامڊيو جو ڀرپاڻو جو وير ڀرڻ پينڪريٽ ۾ ٻاڻ ۽ تلوارون برداشت ڪري سگهي ٿو سو ڪامڊيو جو گان جو ٻاڻ سهڻ ۾ اُسهرت آهي يعني هڪ سندر استريءَ جو رسڻ سهي نٿو سگهي. نيٺ راجا ڏڪندو ڏڪندو ڪوپ ڀون ۾ آيو ۽ ڏنائين ته ڪيڪڙي زمين تي ايٿي پيئي آهي ۽ پراڻا ۽ ٿلها ڪپڙا پيل اٿس.

هن پنهنجا زيور اڇلائي ڇڏيا هن ۽ سندس سندر وار ٿريا ٽڙيا پيا آهن. پنهنجي دل ريءَ راڻيءَ جي اها حالت سي راجا ڏاڍو حيران ۽ ريشان ٿيو. جو هن ته ڪڙي کي ناراض ٿيڻ جو به سبب ڪونه ڏنو هو.

پٿر بڻائي ڇڏيو. هن ڪوپ پون ۾ وڃي قيمتي هار ۽ لکن جي مله جا گهڻا لاهي هيڏانهن هوڏانهن اُڇليا ۽ زمين تي لپٽڙجي منٿرا کي چيائين:- ڪٻڄا! هاڻي يا ته ڀرت گاديءَ تي ويهندو يا ته منهنجو موت ٿيندو. جي رام کي بن نه موڪلير ته منهنجو جيئڻ اجايو آهي. منٿرا وري به ڪيڪئي کي سهجايو ته رامچندر کي ڪيئن به بنواس ڏيڻ گهرجي. هن چيو:- ”رام جو پرڄا تي ڏاڍو پرياءُ آهي، اهو آهستي آهستي تڏهن لهندو جڏهن هو هتي نه رهندو. ڀرت به بنا پڻ ڀولي تڏهن راج ڪري سگهندو جڏهن رام کي بنواس ملندو. راجا توکي گهڻو ئي پرڄائيندو ۽ ٻيون گهڻيئي لالچون آڇي توکي سرچاڻڻ جي ڪوشش ڪندو پر تون هنجي ڳالهين ۾ پٺيلاجي نه وڃج. ڀرت کي راجگدي ۽ رام کي بنواس جي گهرن تي پختي رهج. ڪيڪئي منٿرا کي تسلي ڏئي ته هو راجا کان ضرور اهي ئي به ورتندي.

سڄي نگر ۾ توڻم ڌام ٿي رهي هئي ۽ هن سازش جي ڪنهن کي ڪل ئي ڪانه رهي!

ڪيڪئيءَ جو ڀرت جي راج ٿاڪ ۽ رام کي بن موڪلڻ لاءِ ور گهرڻ.

راجا دشرت شري رام جي راج ٿاڪ جي تياري ۾ لڳو رهيو ۽ سڀني کي ٻئي ڏينهن پوري وقت تي حاضر ٿيڻ لاءِ ٽاڪيد ڪيائين. هن سوچيو ته رام جي راج ٿاڪ جي ڳالهه اڄ ئي ظاهر ٿي آهي، ان ڪري ڪيڪئيءَ کي اڃا انهيءَ ڳالهه جي سڌ نه هوندي. اهو سوچي اها خوشخبري ٻڌائڻ لاءِ راجا ڪيڪئيءَ جي مهل ۾ ويو. پنهنجي ننڍيءَ راڻيءَ لاءِ راجا اهو مهل خاص طرح هن موهندڙ ٺهرايو هئو. سنگمرمر ۽ سوني چانديءَ جي ٿنڀن ۽ پٿين تي گلڪاريءَ سان

منٿرا چيس :- مٿان اهي اشي وڃن وٽان ڪڍين. ٿو سڌاءِ سهاڳڻ پاڳڻ رهندين ۽ جيڪو تنهنجو ٻرو چاهيندو سو پنهنجو ڪيتو پاڻ لوڙيندو.

منٿرا جي ڳالهه ٻڌي ڪيڪئي ڊگها ۽ گرم ساهه کڻي چوڻ لڳي :-
ڪهڙا! رام کي بن هڪلارائجي ۽ ڀرت کي راجگڌيءَ تي به ويهارجي،
پر اهو ٿيندو ڪيئن؟

منٿرا چيس :- راڻي! ڇا توکي وسري ويو آهي ته جڏهن
شهبزاسر دئيت سان ڀڏ ڪندي راجا گهايل ٿي ڪري پيو هو تڏهن
تو پنهنجي سر جي ست ديئي کيس ڀڏ جي ميدان مان ڪڍي
سندس جان بچائي هئي؟ ان وقت تنهنجي ويدا تي ڀرسن ٿي راجا
تو کي به ور ڏنا هئا جي توجيو هوس ته جڏهن گهرج پيئڻ تڏهن گهري
وندين. راجا وٽ امانت رکيل پنهنجا اهي به ور هاڻي تون کائونس
وٽ ۽ هڪ ۾ ڀرت جي راجگڌيءَ ۽ ٻئي ۾ رام جو بنواس گهرينس.
انريت پنهنجي بهاج جي رڻيل منصوبي تي پاڻي ڦيري ڇڏ ۽ سندس
سڀ آند برباد ڪر هاڻي ميرا ڪپڙا پاڻي ڪوپ ڀون ۾ وڃي زمين
تي لپٽڙ ۽ راجا اچي ته ساڻس نه ڳالهائج پر روڻ شروع ڪج. تون
پنهنجي سهاڳهه جي زور کي آزماءِ. راجا توکي بيحد اڀيار ڪندو
هي ۽ توکي خوش ڪرڻ لاءِ هو سڀڪي ڪندو پر توکي پنيلاڻ لاءِ
ي هيرا جواهر وغيره ڏيڻ جي ڪوشش ڪري ته به تون نه پنيلاج،
راجا کي رام جو قسم وجهي، ڀڪو ڪري، پوءِ ان کان ور گهرج،
اهڙيءَ ريت منٿرا ڪيڪئيءَ کي کوٽيون مٽيون ڏنيون. سمجهدار
ڪئي منٿرا جي مٿين تي بي سمجهه بالڪ وانگر بيواجب ڪم
ڪرڻ لاءِ تيار ٿي. ڪروڌ ڪري هنجي ٻڌيءَ مٿان ڀڙو ڀڙجي
هو تنهنڪري هن سمجهيو ته سچ پچ ساڻس دولاڻ ٿي
آهي. هنکي اهو ڀڙو ويڙهي ويو ته کيس راج مانا ڪوشليا جي
تي رهڻو پوندو ۽ ڀرت جي حياتي سلامت نه رهندي. انهي
ٻڌيءَ ۽ ڀڙو هنجو سپاءِ ئي بدلائي ڇڏيو ۽ هنجي هٿن

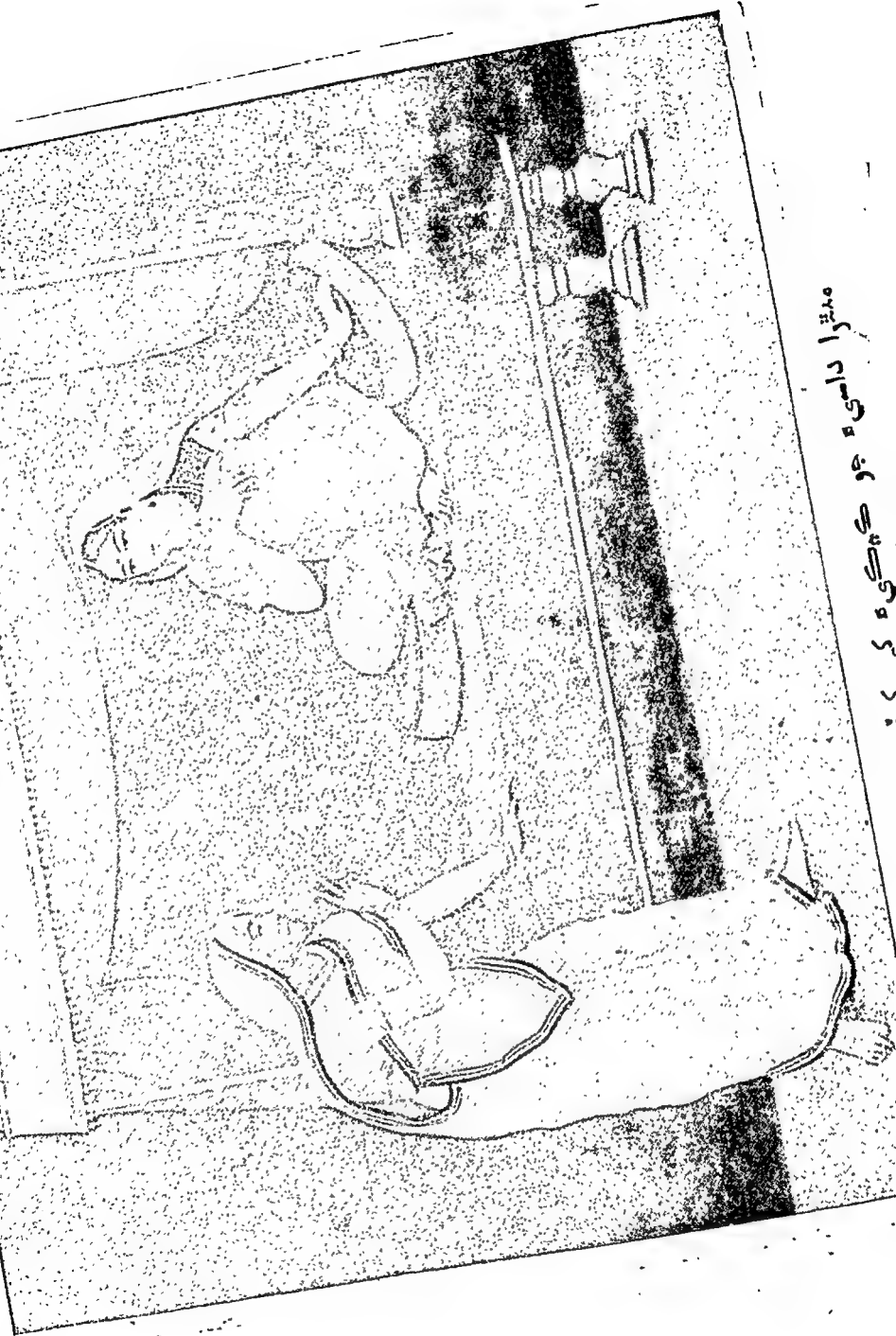
پنهنجي پٽ رام کي راجگدي ڏياري، هاڻي پاڻ راجماتا ٿي راج ماڻيندي ۽ توکان بدلو چڪائيندي. رام جي راجا ٿيڻ ۾ مان ڪا آرهه ناهيان پر ايندڙ ڳالهيون ويچارِي مونکي ڊپ ٿو ٿئي. ڀرت جي غير حاضريءَ ۾ ڀرت جو حق ڪسي رام کي راجگدي ٿي ڏني وڃي. اهو توسان ۽ ڀرت سان وڏو ڊوهه ٿي رهيو آهي.

ديوتائن ۽ ريشين منين راڻ جي ناس ٿيڻ لاءِ وينتي ڪئي هئي ۽ انلاءِ رام چندر جو بن وڃڻ ضروري هئو. وڏاڻا اهڙو چڪر هلايو جو ڪيڪئي جو پوتر ۽ پريهي هردو منٿرا جي کوٽين صلاحن ڪري اپوتر ۽ بدگمان ٿي پيو. هوءَ منٿرا ڪي پنهنجو خير خواه سمجهي سندس ڳالهين تي غور ڪرڻ لڳي. انوقت منٿرا به کيس پنهنجي پيچ ۾ ڦاٿل ڏسي بهاجن جي دشمنيءَ جون هنکي گهڻيئي ڳالهيون ٻڌايون. هوءَ چوڻ لڳس: - اڙي گهياي! تون پنهنجي برائيءَ کي پلائي سمجهي پنهنجي بهاج جي سڪ ۾ انعام ٿي وراهين! راجا توکي پانئين ٿو سو ڪوشليا کان سٺو نٿو وڃي، انلاءِ هن اهڙو ڀرپنج رچيو آهي جو تنهنجي جڙ تي ڪٽجي. ياد رک ته رام پاڻ کي بي جوکي ڪرڻ لاءِ ڀرت کي ديس نيڪالي ڏيندو ۽ پوءِ ڀرت کي اٿائڻ وانگر هيڏي هوڏي پٽڪندي جيوٽ گذارڻي پوندي. رام ۽ لڪشمڻ جو هڪ ٻئي لاءِ پريم ته جڳهه پرست آهي، سو لڪشمڻ ته منٿري ٿيندو صرف ڀرت کي ئي نقصان رسندو. انلاءِ اهڙي ڪا تجويز سوچ جو رام بن وڃي ۽ ڀرت کي راج ملي، جنهن ته تهنجو ۽ تنهنجن مٿن مائٽن جو مان مٿي ٿئي ۽ پلو ٿئي.

ڪيڪئي اهي ڳالهيون ٻڌي ڪنڊل لڳي ۽ سڄي پگهر جي ويٺي. هوءَ چوڻ لڳي: - منٿرا! مون ۾ ته چل ڪپٽ آهي ئي ڪين ۽ وس پڇندي ته مون ڪنهنجي برائي نه ڪئي آهي پوءِ الائي ڪهڙن پاپن جو ڦل ٿو هينءِ آڏو اچيم. نهيو، مان پيڪي وڃي باقي جيوٽ جا ڏينهن ڪائينديس پر بهاج جي داسي ٿي ڪين رهنديس. بي عزتي کان ته موت پلو آهي.

Novelty in the East

میرزا داسی و کھنکھی کی کوئی مہم

اُن وڃن جي تات به ڪانه ڪئي هئي. ان ڪري دشرت سمجهو
 هو ته راج ڪل جي مريادا موجب رام کي راجتڪا ڏيڻ ۾ ڪا رند
 نه ٿيندي. ڪيڪئي جي من تي به ڪو غبار ڪونه هو جو هوءَ ڏي
 شري رام کي پنهنجو پيٽ چڻيو پٽ ڪري سمجهندي هئي. ڪيڪئي
 هڪ سریشٺ ڪل جي راجڪماري هئي، انڪري ڪپريءَ منٿا جي
 نيچ ۽ سوار ٿي ويچار هن تي جلدي غالب نه پيا. هن چيو: ڪهڙا
 مون کي ڀرت جهڙو پيارو آهي، رام اُن کان به وڌيڪ پيارو آهي ۽ هو به
 ڪوشليا کان وڌيڪ منهنجي سيوا ڪندو آهي. رام کي راج مليو ته
 جڻ ڀرت کي مليو جو رام پنهنجن ڀائرن کي پاڻ جهڙوئي ڪري
 سمجهندو آهي. هو ڌرماتما، گڻوان، پراڪرمي ۽ مهاراجا جو وڏو پٽ
 آهي، ان لاءِ راجگديءَ تي هنجوئي حق آهي. هو شل وڏي حياتي
 ماڻي ۽ سڀني جي پيءُ وانگر پالنا ڪري. تون هنجي راجگديءَ جي
 ڳالهه ٻڌي ڇو ٿي جاين؟ چيل آهي ته ڪاڻي، لنگڙي ۽ ڪپي کي ڪوٺو
 ۽ ڪنل سمجهجي ۽ جي اهي دوش استريءَ ۾ هجن ته اُن جهڙي ڪوٺي
 ڪانه سمجهڻ گهرجي. تون اسانجي ڪل ۾ ڏڦيرو جهي رهي آهين!
 منٿا چيو: تنهنجي جيڪو خوشامد ڪري سوئي توکي وڻي
 ٿو ۽ منهنجي سڄي ڳالهه به توکي ڪوڙي ٿي لڳي! هڪ ته وڏاڏا
 مون کي ڪيو ڪروپ، پر منهنجو ڇا؟ ڪير به وڃي راجا ٿئي، مان
 ڪو داسيءَ مان راڻي ڪونه ٿينديس. مون کي ته ڏک اهو آهي جو
 تون راڻيءَ مان ٿي داسي ٿين، مون کان ڀرت جي ۽ تنهنجي برائي
 سڀي ٿئي وڃي. توکي پنهنجي سهاڳ جو ڪوڙو اُڀمان آهي ۽ راجا
 جي مڻين مڻين ڳالهين تي پنهنجي سمجهين ٿي ته راجا تنهنجي
 وس آهي! هوڏانهن ڪوشليا آهي چالاڪ ۽ گنپير، هن جي ٿاهه پائڻ
 مشڪل آهي. هوءَ ڏسي ٿي ته ٻيون پهچون ته سندس آڳيا موجب
 هلن ٿيون ۽ رڳو تون ئي پتي پري رهي گهمند ۽ ڀرجي هنجي ڪا
 پرواهه نٿي ڪرين ۽ راجا جو رڳو توکي ئي پيار ڪري ٿو، سو هن کان
 سنڀال. انلاءِ هن راجا کي صلاح ڏيئي ڀرت کي ناناڻي موڪلايو ۽

۽ دڪم ۾ ڀرجي چوڻ لڳي :- اڙي پورڙي ! ايڏي وڏي خطري جي ويجهي اچڻ تي به توکي شوڪ جي بدلي آندڙي رهيو آهي ! ٻهاڄ جو پٽ ته سدائين دشمن آهي، اُنجي ڀلائي ڏسي ڪا سياڻي زال خوشي منائيندي ؟ هن راج تي راج کان وڌيڪ ڀرت جو حق آهي. اهو سمجهي راج پاڻ بي فڪر ٿي نڪرڻ لاءِ ڀرت کي سدائين لاءِ گهر ڪندو. راج جي راجا ٿيڻ تي ڀرت جي جان جو وڏو خطرو آهي. وڏي ڀاڳي تي به آهي ڪوشليا، جو پٽس راجا ٿئي ٿو ۽ هوءَ راج ڀاڳي ماڻهندي ۽ تون به اسان وانگر سندس داسي ٿي هنجي اڳيان هٿ جوڙي بيهندڙين ۽ تنهنجي پٽ ڀرت کي به راج جي شيوا ڪرڻي پوندي.

ڪن ٻين رامائڻن ۾ لکيل آهي ته راجا دشرت کي جڏهن ڪوشليا يا ٻين راڻين مان ڪا پٽ سنتان پڇدا ڪانه ٿي ته هن ڪيڪئي جي سندر تا تي موهت ٿي ۽ پٽ سنتان جي منشا سان هن سان شادي ڪرڻ چاهي. ڪيڪئي هڪ وڏي راج وٽس جي راجڪماري هئي ۽ هنجي پٽا، دشرت کان اهو وڃڻ وٺي پنهنجي ڏيئي ڏني هئي ته ڪيڪئيءَ جو پيٽ ڄاول پٽ ٿي دشرت کانپوءِ راجگديءَ تي ويهندو. اُن وقت دشرت کي ٻين راڻين سان وواھ ڪئي گهڻو وقت ٿي چڪو هو پر ته به کيس ڪا سنتان ڪانه ٿي هئي، ۽ هو نراس ٿي چڪو هو، انڪري راجا دشرت بنا ڪنهن هٿڪ جي ڪيڪئيءَ جي پيءُ کي اهو وڃڻ ڏيئي ڪيڪئيءَ سان وواھ ڪيو هو.

پر ڪئين ورهيه گذري ويا ته راجا دشرت کي ڪيڪئيءَ مان به ڪا سنتان ڪانه ٿي. اُن کانپوءِ پتريشنِي يگيه ڪيو ويو هو ۽ اُن ڪري تنهي راڻين کي پٽ ڄاوا هئا ۽ اُنهن ۾ پٽ راڻي ڪوشليا جو پٽ ٿي سڀني کان وڏو هو. شري راج راجائي گڻن ۽ ڀراڪرم جي کاڌ هوءَ ڀرجا ۽ منتري منڊل به هنڪي راجائي جي لائق ٿي سمجهيو. اهڙيءَ حالت ۾ پنهنجي وڏي پٽ راج کي ريتي راجا ڀرت کي ڪيئن پوڄا ٻڌائي ها ! هوڏانهن ڪيڪئيءَ کي به رواجيءَ ريت پٽ نه ڄاتو هو ۽ اُن وڃڻ جي ڳالهه کي به گهڻي ورهيه ٿي چڪا. هئا ته ڪنهن

هئي ڪبي ۽ نالو هوس منٿرا. تنهن جڏهن شري رام جي ر
 لاءِ آيوڌيا ۾ اُتسو منگل ٿيندا ڏٺا ۽ ڏٺائين ته ڪوشليا پنهنجي
 سڀني داسين کي نوان ڪپڙا ۽ مڻيا انعام ڏيئي رهي آهي،
 هو ڄاڻي ڇاڪاڻ تي ويٺي. هنڪي ان ۾ ڪيڪئيءَ لاءِ خرابي
 ۾ آئي ۽ هو ڪم بگاڙڻ جا به پڇاڻيندي ڪيڪئيءَ وٽ آ
 ڪيڪئيءَ کيس اُداس ڏسي سبب پڇيو پر هن ڪو جواب ڪ
 ڏنس ۽ ڊگها ساهه کڻي لڙڪ وهائڻ لڳي. پوءِ جڏهن راڻيءَ گه
 پڇيس تڏهن چوڻ لڳي: هي ديوي! مهاراجا دشرت سڀاڻي رامچند
 کي راجگديءَ تي ويهاري ڏيو، جو ٻڌي مان ته ڊپ ۽ گهٽيءَ ۾ پرڄي
 ويٺي آهيان. تنهنجي دڪ سڪ ۾ ئي منهنجو دڪ سڪ آهي. تنهنجي
 پتي توهان ٻاهر وڃو ته منيون مٿيون ڳالهينون ٿو ڪري پر آهي اندر
 جو ڪارو جو ڀرت کي نانائي موڪلي رام کي تخت تي ٿو وهاري!

منٿرا جي ڳالهه ٻڌي ڪيڪئي خوشيءَ ۾ ڀرجي پنهنجو هار
 هي منٿرا کي ڏنو ۽ چيائينس: منٿرا! مان ته ڀرت ۽ رام ۾ ڪو فرق
 ۾ سمجهان سو رام جي راجتڪ جو ٻڌي مان ڏاڍو خوش ٿي
 بيان. ان خوشخبري ٻڌائڻ لاءِ هيءُ قيمتي هاروڻ ۽ ٻيو به جيڪي
 ۾ گهرجي سو گهر. شري رام ته مونکي پراڻن کان به وڌيڪ پيارو
 هن جي راجتڪ جو ٻڌي توکي ڇو ٿو دڪ ٿئي؟
 اهو ٻڌي منٿرا اهو هار وٺي زور سان پري ڦٽو ڪيو.

راڻي سمٽرا ۽ لڪشمڻ به وڏا گهر وٽس ويٺا هئا. ڪوشليا پنهنجي پراڪري
پٽ شري رام ۽ ساڇڻيءَ سيتا کي پرڻام ڪندو ڏسي ڪڏي ڇاڻيءَ
سان لڳايو ۽ اکين مان خوشيءَ جا ڳوڙها ٻاريندي گد گد ٿي چيو:-
پٽ! شل وڏي اورجا ماڻهن ۽ راڄ لڪشمي پراپت ڪري منهنجي
۽ سمٽرا جي مٿن ماڻهن کي خوش رکين. اڄ منهنجي پوڄا سڻي ٿي
جو توکي راڄگدي ملي.

ان وقت رام چندر ڏٺو ته پاسي کان لڪشمڻ هٿ جوڙي بيٺو
آهي تنهن کي ڳوڻڙي پائي شري رام چوڻ لڳو:- هي پراتا! تون ته
منهنجي آتما آهين. تون مون سان گڏ هن پرڻويءَ تي راڄ ڪر.
منهنجو جيون ۽ راڄ تون پنهنجوئي ڪري سمجهه. مون کي ارمان رڳو
اهو آهي ته پيارا ڀائر ڀرت ۽ شتروگهن هتي نه آهن. اسان ڇڏي
ڀائرن جو چمڻ، ڪاٺ، جڻيا، وواهه سڀ گڏ ۽ هڪ وقت ئي پئي
ٿيا. آهن ۽ تنهنڪري اهو ٿيڪ ناهي ته ٻين ڀائرن کي ڇڏي رڳو
مون کي ئي راڄگديءَ تي وهاريو وڃي!

پنهني ڀائرن جو پاڻ ۾ اهڙو ڀرپور ڏسي سندن ماڻاڻون ڏاڍو خوش
ٿيون ۽ خوشيءَ ۾ ڀرجي خوب دان پيچ ڪرڻ لڳيون. هوڏانهن شهر ۾
جڏهن اها وارثا پکڙجي ويئي تڏهن هر هنڌ شادمانا ٿيڻ لڳا. نگر واسي
خوشيءَ ۾ ڀرجي هڪ ٻئي کي واڌايون ڏيڻ لڳا. گهر گهر ۾ راڳ ۽ ناچ
ٿيڻ لڳا ۽ هر هڪ پنهنجي گهر ۽ گهٽيءَ کي سينگارڻ لڳو. چوڌر
رنگه برنگي جهنڊيون لڳي ويون. گهرن، دڪانن، مندرن ۽ رستن
کي خوب گلن سان سينگارايو ويو ۽ چنڊن جو چمڪاءُ ڪيو ويو ته اُنجي
سرهاڻ سان سڄو شهر ڀرجي ويو. شري رام جو راڄ تلڪ ڏسڻ لاءِ
ڪيترا ٻاهر جا ماڻهو به اچي ڪنا ٿيا ۽ ايوڊيا ۾ جتي ڪٿي آنند
منگل ۽ اُتسو ٿيڻ لڳا.

منٿرا جي مٿ تي ڪيڪڙيءَ جو ڪوپ ڀون ۾ وڃڻ.

راڻي ڪيڪڙيءَ کي پيڪي گهران مليل هڪ داسي هئي، جا

بابت صلاح ڪئي، جن کي به اها ڳالهه ڏاڍي وڻي.

راجا دشرت پنهنجي راڄ جي جدا جدا شهرن مان پرڄا جي
مڪيه مڪيه ماڻهن، سردارن ۽ پڙنچن کي گهرايو ۽ جڏهن راجا جي
دربار ۾ سڀيئي ويهجي ويا تڏهن دشرت کين چوڻ لڳو. هي
ست پرشوا! توهانکي ڇڏيءَ طرح خبر آهي ته انيڪ پيڙهين کان وٺي
منهنجي ونش جي وڏن ڪڙن نه هن راڄ جي پالنا پتن جيان ڪئي
آهي. مون به پنهنجي طاقت اٺوسار پنهنجي فرض ادائي ڪئي آهي،
پر جڏهن ته هيئنڊرمان اچي پڏو ٿيو آهيان، ان لاءِ جي توهان منظوري
ڏيو ته مان پنهنجي درماڻما ۽ پراڪرمي وڏي پٽ رامچندر کي هن
راڄ جون زمينداريون سونپي پاڻ نشچنت ٿيان. ڪرپا ڪري منهنجي
انهيءَ پرستاو تي ويچار ڪري پنهنجو فيصلو ٻڌايو.

راجا دشرت جا اهي وچن سڀني کي ڏاڍا وڻيا چوڻو رامچندر
ته سڀني جو پيارو هو. انهن سڀني پاڻ ۾ صلاح ڪري راجا دشرت کي
چيو ته جلد به جلد مها پراڪرمي ۽ گڻوان رامچندر کي راجگڏيءَ
تي ويهاريو. پرڄا جي اها راءِ

ٻڌي راجا دشرت ڏاڍو خوش
ٿيو ۽ گروءَ کان مهورت
ڪڍائي راڄ تلڪ ٻڏي ڏينهن
تي مقرر ڪيائين ۽ ان لاءِ
تيارين ڪرڻ جي آڱيا
ڏنائين.

راجا اهو سماچار
رامچندر کي گرو وسشت
کان چوائي هوڪليو، جو
ٻڌي شري رام ۽ سيتا ماما
ڪوشليا جي محل ۾ آيا.
انهن ڏٺو ته ماما کي اڳي ئي

اها خوشخبري ملي چڪي هئي ۽ انلاءِ

راجا دشرت پنهنجن ڇٽن پٽن کي پريم ڪندو هو، پر انهن ۾ جو شري رام سڀني کان وڌيڪ گڻوان، پراڪرمي ۽ نڌرت وارو هو، سو راجا جو رامچندر ۾ ته ساهه هوندو هو. اهڙي تيجسوي ۽ سلڇڻي پٽ ڪري ڪوشليا جو به مان مٿي هو. رامچندر اهڙو ته سوروير ۽ هٿيار هلاڪڻ ۾ نپٽ هو جو دنيا ۾ هن جي برابري ڪرڻ وارو ڪونه هو، پر ته به هٿ يا وڏائي ته رتي ماڻو به ڪونه هوس. هوسدا ۽ وڏن جي ادب ۾ رهندو هو ۽ سڀ سان مڻو ڳالهائيندو هو. هو اندر ۽ ٻاهر سدا ۾ پوتر رهندو هو، ڪڏهن ڪنهن تي ڪروڌ نه ڪندو هو، پر دشمن کي ڏنڊ ڏيڻ، هيٺن جي همراهي ڪرڻ ۽ ودوانن ۽ تپسوين جي عزت ڪرڻ به هو خوب ڄاڻندو هو. انهن گڻن ڪري پرڃا جو رام ۾ ڏاڍو پريم هوندو هو ۽ رام به سدائين پرڃا جي ڀلائيءَ ۾ لڳو رهندو هو. مطلب ته وڏاڻا سڀني گڻن جو نچور آڻي شري رام ۾ ڪنو ڪيو هو.

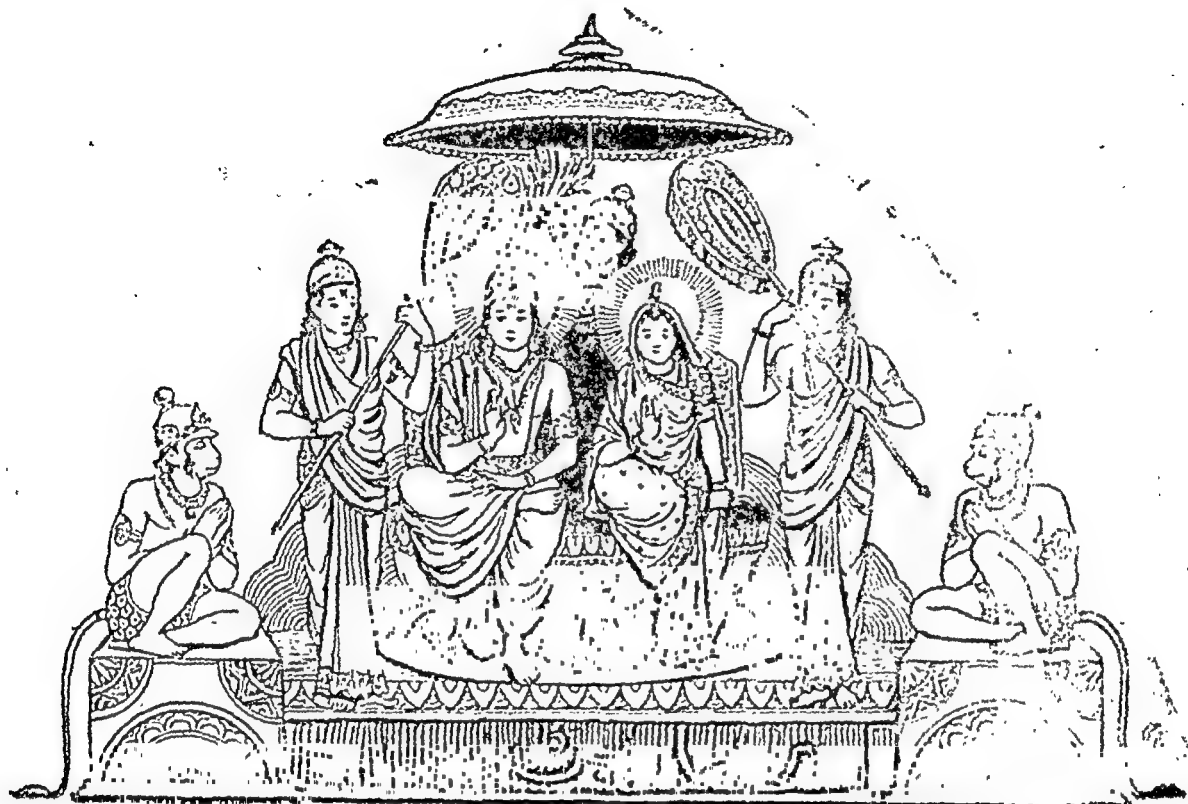
هڪ ڏينهن راجا دشرت جي پياري راڻيءَ ڪيڪئيءَ جو ڀاءُ يڏاجيت راجا وٽ آيو ۽ اچي چيائينس ته ڪرمڪ نالي راکشس سندس پٽا جي راڄ ۾ تباهي مچائي ڏني آهي، انلاءِ کيس مدد گهرجي. راجا دشرت پنهنجن پٽن ۾ پرت ۽ شتروگهن کي لشڪر ڏيئي مامي سان موڪليو. انهن وڃي راکشس کي جيتيو ۽ ناني جي ڪيڪم ديش ۾ شائتي قائم ڪرڻ لاءِ ڪجهه وقت رهي پيا.

جڏهن سينا ارڙهن ورهين جي ۽ رامچندر ستاويهن ورهين جو ٿيو، تڏهن هڪ ڏينهن راجا دشرت آرسيءَ ۾ ڏٺو ته ڪن جي پوسان سندس وار اڇا ٿي ويا آهن ۽ چٽ ته اهو اُپديش ڏئي رهيا اٿس ته ”هي راجا! هاڻي اچي ٻڌو ٿيو آهين، ان لاءِ راجگدي رامچندر کي ڏيئي ٽون وڃي پنهنجو ڀرلوڪ سڌار.“ ان وقت رامچندر جي پراڪرم ۽ گڻن جي واکاڻ سڀني جي وات هئي، ان لاءِ راجا دشرت پنهنجي جيتري ئي شري رام کي تخت تي وهارڻ جو ارادو ڪيو. هن پنهنجي گرو وشنو ۽ ٻين منترين سان به ان

شري ٿلسي رامائن

ايوڊيا ڪانڊ

رامچندر جي راجڻڪ جون ٿياريون.

प्रसन्नतां या न गताभिषेकतस्तथा न मस्ते बनवासदुःखतः ।

सुखाम्बुज श्री रघुनन्दनस्य मे सदास्तु सा मञ्जुलमङ्गल प्रदा ॥

شري رامچندر جي مک جي شوييا، جا راجڻڪ جي ڳالهه ٻڌي نه
پرسن ٿي ۽ نه بنواس جي دڪ سان رنج ٿي، سا شوييا منهنجي لاءِ سدا
سندر چڱائي ۽ ڀلائي ڪرڻ واري ٿئي.

नीलाम्बुजरयामलकोमलाङ्ग सीतासमारोपितवामभागम् ।

पाणौ महासायकचारुचापं नमामि रामं रघुवंशनाथम् ॥

نيل ڪمل سمان جنهنجا سانورا ۽ ڪومل انگ آهن، جنهنجي ڪٻي
پاسي سينتا براجمان آهي ۽ جنهنجي هٿن ۾ سندر ڏنڻش ۽ اهو گهر ٻاڻ آهي،
سندر گهرو ڏنڻش جي ناٺ شري رام کي مان نه سڪار ڪريان ٿو.

لاڏاڻون - چارگي نهر به پنهنجن سسڻ کي پيرين پييون ۽ پوءِ پنهنجن پتين سان به ڏاڍي آندڻ سان مليون-

انهي موقعي تي راجا دسرت ڄاڃين ڪي ۽ ٻين ايوديا واسين ڪي گهوڙا، رٿ، ڪپڙا ۽ گهڻا ڏنا ۽ جنهن جيڪي گهريو تنهن ڪي سوڌنو ويو. انريت چئني راجڪمارن جا وواھ آڻند منگل پوروڪ نروگهن سماپت ٿيا. چارئي راجڪمار پنهنجي پتا جي آگيا موجب راج جي سنڀال ڪرڻ لڳا ۽ سدائين اهڙا ڪم ڪندا هئا جنهن ۾ پرڄا جي ڀلائي ٿئي. انڪري سڄي پرڄا راجڪمارن مان ڏاڍو خوش رهندي هئي ۽ کين پائيندي هئي. راجڪمارن ۽ سندن استرين جو به پاڻ ۾ ڏاڍو پريمر هوندو هو ۽ خاص ڪري سيتا جي من ۾ ته سدا رام پيو وسندو هو ۽ شري رام جو من به سيتا ۾ سهيل هوندو هو. انريت انهن ٻنهي هڪ ٻئي جي پريمر ۽ آڻند ۾ گهڻي مندون گذاريون.

بال کاذب سہا پت۔

شري قلسي راه ايڻ

شري راهيندڙ ڳهرت جي ويس پر

شب مهورت تي وواهڻ جا منگل ڪارج ٿيڻ لڳا ۽ خوب
نغارا، شرنايون ۽ باجا وڃڻ لڳا. راجا دشرت ڇڻي ڪمارن کي
گهوٽن لائق ويس ڪرائي ڇڄ وٺي وواهه منڊپ ۾ آيو، جتي وسشتا
وشوامتر ۽ ٻين پروهتن ويد منتر اُچاريندي وواهه جو ڪارج شروع
ڪرايو. انوقت راجا جنڪ، ديو ڪنڀائن سمان پنهنجن ٻنهي ڌيئرن ۽
ڀائرين کي گهم ڳڻا پارائي وواهه منڊپ ۾ وٺي آيو جتي ڪل جون ريتيون
رسمون پوريون ڪري، ويدن جي وڌيڪ موجب سڀتا جو راءِ سان،
اريا جو لڪشڻ سان، مانڊويءَ جو ڀرت سان ۽ شرت ڪيرتيءَ جو
شتر وڳهن سان وواهه ٿيو. انوقت چوڻي خوشيون ٿيڻ لڳيون.

ٻئي ڌينهن صبح جو مٺي وشوامتر، راجا جنڪ ۽ دشرت کان
موڪلائي تپسيا ڪرڻ لاءِ هاپو ويو ۽ راجا دشرت به ايوديا ورتڻ جي
تياري ڪئي. انوقت راجا جنڪ پنهنجن ڌيئرن جي ڌيڀ ۾ ڪڙين
لڪه گڙو، انيڪ اونڀي ڪهبل ۽ ڪروڙين ريشهي ۽ سوئي ڪپڙا،
سينگاريل هاڻي، گهوڙا، وغيره ڏنا ۽ هٿ جوڙي راجا دشرت کي
وينتي ڪئي: - مهاراج! توهان جيتريءَ جا لائق آهيو، اها خاطري
مون کان ڪجهه پٺي ناهي ۽ جيڪي ڏنل اٿم سو پتر پشپ سمجهجو
۽ هيءُ سڄو راج پنهنجو ڪري سمجهجو ۽ اسان کي پنهنجو شيوڪ
۽ ڪنڀائن کي داسيون سمجهي پالنا ڪجو.

راجا دشرت به جنڪ کي جوڳي وراڻي ڏني ۽ کائونس موڪلائي
پنهنجن نونهن کي پالڪين ۾ چاڙهي ڇڄ سميت ڏاڍيءَ دوم ڌام سان
ايوديا واپس وريو. ايوديا ۾ پهچڻ مهل اُتي جا رهواسي آجيان ڪرڻ
لاءِ آيا ۽ خوب دوم ڌام سان راجا ۽ ڇڄ کي شهر ۾ وٺي آيا. اُن
موقعي تي ايوديا کي جهنڊين وغيره سان خوب سينگاريو ويو هو ۽
چوڻي دهل ڌاما ۽ نغارا وڄي رهيا هئا.

جڏهن راجا دشرت پنهنجن راجڪمارن ۽ نونهن سميت محلاتن
وٽ پهتو، تڏهن ڪوشليا، سمتر ۽ ڪيڪئي آڏي راڻيون ڏاڍيون
خوش ۽ چانئڻ وٽ اچي پنهنجن نونهن کي پالڪين مان هيٺ

رامچندر سان پوڻائيندو ته راجا دشرت ۽ سڀ درباري ڏاڍو پرسن
ٿيا. جڏهن اهو سڀ سماچار راجا راڻين کي وڃي ٻڌايو ۽ ايڏيا واسين
به ٻڌو تڏهن گهو گهر ۾ آئند منگل ٿيڻ لڳا. راجا دشرت ٻڌي ڏينهن ئي
پنهنجي گرو وسشت، پروهتن، منترين، سردارن ۽ نگر واسين جي هڪ
وڏي چيچ ڏاڍي قوم ڌام سان وٺي مٿلا پوريءَ لاءِ روانو ٿيو.

راجا جنڪ ان چيچ لاءِ رستي تي ڳوٺ ڳوٺ ۾ سڀ قسم جا سهنج
ڪرائي رکيا هئا، جنهن ڪري چيچ کي واٽ تي ڪابه تڪليف نه
ٿي. جڏهن اها چيچ مٿلا پوريءَ جي ٻاهران اچي پهتي ته راجا جنڪ
پنهجن مٿن مائتن سميت اڳواڻيءَ لاءِ آيو ۽ سندن آڇيان ڪري آڻي
سينگاريل محلاتن ۾ رهائين، جتي هر قسم جو سڪم ۽ آرام ڏسي گهوڻي
پنهنجا گهر به ڀاڄي ويا. ان وقت وشوامتر مني شري رام ۽ لڪشمڻ کي
وٺي راجا دشرت وٽ آيو، جنهن ڏندوت پوڻام ڪري منيءَ جي چوڻ
جي ڏوڙ پنهنجي سر تي رکي. منيءَ به آشورواد ڏيئي سڪم ڪلياڻ
پڇيس ۽ پنهجي راجڪمارن کي صحيح سلامت واپس ڏنائين. راجا
دشرت شري رام ۽ لڪشمڻ کي پريم سان هودي سان لڳايو ۽ وڇوڙي
جو دم مٽايو. ٻئي راجڪمار گرو وسشت آڏي برهمڻن کي پيرين
پيا ۽ پنهنجن ڀائرن ۽ ٻين ڄاچين سان به ڀٽا يوگيه مليا. ان وقت
راجا دشرت جي اڳيان ويٺل چارئي پٽ اهڙي شوڀيا ڏيئي رهيا
هئا، جو چڻ ته ڌرم، آرٽ، ڪام ۽ موڪش چارئي ساڪيات منش
روپ ڌاري آيا آهن.

ٻئي ڏينهن راجا جنڪ جي اهڙي مرضي ڏسي مني وشوامتر ۽
گرو وسشت راجا جنڪ جي ننڍيءَ ڌيءَ اُرملا جو مڱڻو لڪشمڻ سان
۽ جنڪ جي ڀاءُ ڪش ڌوج جي ڌيءَ مانڊويءَ جو ڀرت سان ۽ ٻيءَ
ڌيءَ شرت ڪيڙئيءَ جو شتروگهن سان مڱڻو ڪرايو. انريت جڏهن
چڱني راجڪمارن جو مڱڻو ٿي ويو تڏهن راجا دشرت خوشيءَ ۾ پرڇي
هر هڪ پٽ جي ڪلياڻ لاءِ هڪ هڪ لک گهو ۽ ٻيو به گهوڻي ڏن ۽
ڪپڙا لٽا برهمڻن کي ڏان ڪيا.

ان ريت پرشرام رامچندر جي جنم جڳهه ڪار مٺائيندو مهيندر ڀرڻ
ڏانهن هليو ويو ۽ اهو ڏسي دشت راجائون به دشت جهلي نه سگهيا
۽ آهستي آهستي ڪسڪي پڇي ويا. چئني طرفن خوشيون مٺائجڻ
لڳيون ۽ دهل شرنايون ۽ نغارا وڄڻ لڳا ۽ گهر گهر ۾ استريون منگل
گيت ڳائڻ لڳيون.

دشت جو مٿا اچڻ ۽ چئني راجڪمارن جا واه.

راجا جنڪ هٿ جوڙي وشوامتر کي چيو: هي ڀڳون! مون
رامچندر جو پراڪرم چڱي ريت ڏٺو ۽ هاڻي منهنجي سڀني سندس
ڌرم پتني ٿي هنجي ڪل جي ڪيرتي وڌائيندي. هاڻي توهان
آيا ڪريو ته مهاراجا دشت کي مٿا پوري گهرائجي ۽ واه جي
تياري ڪجي.

وشوامتر چيو: هي راجن! ائين ته ڏٺس جي پڇندي ئي واه
ٿي چڪو، پر تنهن هوندي به ڪل مريادا موجب برهمڻن کي گهرائي
ويد وڌي ۽ انوسار واه ڪرڻ گهرجي، ان لاءِ مهاراجا دشت کي ايڏيا
مان گهرائي وٺو ته اچي پنهنجي پٽ جي واه جو سعيو ڪري.

راجا جنڪ پنهنجي منترين کي سمجهائي ايڏيا روانو ڪيو ۽ پاڻ
واه جون تياريون ڪرڻ لڳو. واه لاءِ هڪ مها سندر منڊپ ٺاهيو
ويو ۽ راجا جي محلاتن ۽ سڄي مٿا پوري کي ايترو ته سينگارڻ ويو
جو هو سا ڪيات اندر پوري سمان پاس لڳي. راجا جنڪ پنهنجي پاڻ
ڪش ڌوج کي به سانڪشا نگر ۽ مان گهرائي ورتو.

هيڏانهن راجا جنڪ جي منترين جڏهن راجا دشت جي درٻار
۾ اچي سموري حقيقت ٻڌائي ته ڪنن نه رامچندر اهڙو پراڪرم
ڏيکاري مهاديوجو ڏٺس ڀڳو آهي جيڪو وڏا وڏا هاڪارا سوڙيو
ن کڻي به نه ٿي سگهيا ۽ ان لاءِ راجا جنڪ پنهنجي ڪنيا سڀني

راهچندر سان پوڻائيندو ته راجا دشرت ۽ سڀ درباري ڏاڍو پرسن
ٿيا. جڏهن اهو سڀ سماچار راجا راڻين کي وڃي ٻڌايو ۽ ايوديا واسين
به ٻڌو تڏهن گهر گهر ۾ آندو منگل ٿيل لڳا. راجا دشرت ٻڌي ڏينهن ئي
پنهنجي گرو وسشت، پروهتن، منترين، سردارن ۽ نگر واسين جي هڪ
وڏي چچ ڏاڍي قوم ڌار سان وٺي مثالا پوريءَ لاءِ روانو ٿيو.

راجا جنڪ ان چچ لاءِ رستي تي ڳوٺ ڳوٺ ۾ سڀ قسم جا سهنج
ڪرائي رکيا هئا، جنهن ڪري چچ کي واٽ تي ڪابه ٽڪليف نه
ٿي. جڏهن اها چچ مثالا پوريءَ جي ٻاهران اچي پهتي ته راجا جنڪ
پنهجن مٿن ماڻهن سميت اڳواڻيءَ لاءِ آيو ۽ سندن آجيان ڪري آڻي
سينگاريل محلاتن ۾ رهائين، جتي هر قسم جو سڪ ۽ آرام ڏسي گهوڻي
پنهنجا گهر به پلجي ويا. ان وقت وشوامتر مٺي شري رام ۽ لڪشمڻ کي
وٺي راجا دشرت وٽ آيو، جنهن ڏندوت پوڻام ڪري مٺيءَ جي چوڻ
جي ڏوڙ پنهنجي سر تي رکي. مٺيءَ به آشپرواد ڏيئي سڪ ڪلياڻ
پچيس ۽ پنهجي راجڪمارن کي صحيح سلامت واپس ڏنائين. راجا
دشرت شري رام ۽ لڪشمڻ کي پريم سان هردي سان لڳايو ۽ وڇوڙي
جو دم مٽايو. ٻئي راجڪمار گرو وسشت آڏي برهمڻن کي پيرين
پيا ۽ پنهنجن ڀائرن ۽ ٻين چاچين سان به ڀٽا يوگيه مليا. ان وقت
راجا دشرت جي اڳيان ويٺل چارئي پٽ اهڙي شوڀيا ڏيئي رهيا
هئا، جو چڻ ته ڌرم، آرٽ، ڪام ۽ موڪش چارئي ساڪيات منس
روپ ڌاري آيا آهن.

ٻئي ڏينهن راجا جنڪ جي اهڙي مرضي ڏسي مٺي وشوامتر ۽
گرو وسشت راجا جنڪ جي ننڍيءَ ڌيءَ اُرملا جو مڱڻو لڪشمڻ سان
۽ جنڪ جي ڀاءُ ڪش ڌوج جي ڌيءَ مانڊويءَ جو ڀرت سان ۽ ٻيءَ
ڌيءَ شرت ڪيرتيءَ جو شتروگهن سان مڱڻو ڪرايو. انريت جڏهن
چڱئي راجڪمارن جو مڱڻو ٿي ويو تڏهن راجا دشرت خوشيءَ ۾ پرڇي
هر هڪ پٽ جي ڪلياڻ لاءِ هڪ هڪ لک گهو ۽ ٻيو به گهوڻي ڏن ۽
ڪپڙا لٽا برهمڻن کي ڏان ڪيا.

ان ريت پرشرام رامچندر جي جنم جڳار منائيندو مهيندر پربت
ڏانهن هليو ويو ۽ اهو ڏسي دشت راجائون به دهشت جهلي نه سگهيا
۽ آهستي آهستي ڪسڪي پيچي ويا. ڇڻي طرفن خوشيون منائجڻ
لڳيون ۽ دهل شرنايون ۽ نغارا وڄڻ لڳا ۽ گهر گهر استريون منگل
ڪيٽ ڄاڻڻ لڳيون.

دشرت جو مٿلا اچڻ ۽ ڇڻي راجڪمارن جا وواھ.

راجا جنڪ هٿ جوڙي وشوامتر کي چيو:- هي ڀڳون! مون
رامچندر جو پراڪرم ڇڻي ريت ڏٺو ۽ هاڻي منهنجي سڀتا سندس
ڌرم پتني ٿي هنجي ڪل جي ڪيرتي وڌائيندي. هاڻي توهان
آگيا ڪريو ته مهاراجا دشرت کي مٿلا پوري گهرائجي ۽ وواھ جي
تياري ڪجي.

وشوامتر چيو:- هي راجن! ائين ته ڏنڻ جي پڇندي ٿي وواھ
ٿي چڪو، پر تنهن هوندي به ڪل مريادا موجب برهمڻن کي گهرائي
ويد وڌي ۽ انوسار وواھ ڪرڻ گهرجي، ان لاءِ مهاراجا دشرت کي ايوديا
مان گهرائي وٺو ته اچي پنهنجي پٽ جي وواھ جو سعيو ڪري.

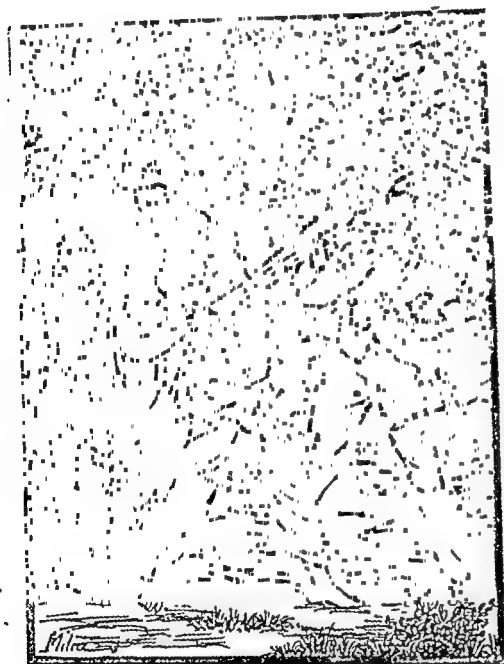
راجا جنڪ پنهنجي منترين کي سهجهائي ايوديا روانو ڪيو ۽ پاڻ
وواھ جون تياريون ڪرڻ لڳو. وواھ لاءِ هڪ مها سندر منڊپ ٺاهيو
ويو ۽ راجا جي محلاتن ۽ سڄي مٿلا پوري کي ايترو ته سينگارڻ ويو
جوهوءَ سا ڪيات اندر پوري سمان پاسڻ لڳي. راجا جنڪ پنهنجي ڀاءُ
ڪش ڌوج کي به سانڪشا نگر ۽ مان گهرائي ورتو.

هيڏانهن راجا جنڪ جي منترين جڏهن راجا دشرت جي دربار
۾ اچي سموري حقيقت ٻڌائي ته ڪئن نه رامچندر اهڙو پراڪرم
ڏيکاري مهاديوجو ڏنڻ ڀڳو آهي جيڪو وڏا وڏا هاڪارا سرويرو
راجائون کڻي به نه ٿي سگهيا ۽ ان لاءِ راجا جنڪ پنهنجي ڪنيا سڀتا

مان گھمنڊ چا جو ڪندس! هي ناٿ! مان برھمڻ سمجھي ٿوھانجي
اڳيان نمان ٿو نہ تہ مان ڪنھن بہ جوتِي کي ڪجھہ نٿو ليکيان.
پڌر خود ڪال بہ ڪري سامھون اچي تہ اُنسان بہ لڙندس. توهان
جي برھمڻي جي ايڏي وڏائي آھي تہ جيڪو توهان کي پوڄيندو سو
نريڙم ۽ سڪي رھندو.

جڏھن رامچندر پنھنجي تيجوان درشتيءَ سان سڌو پرشرام
ڏانھن نھاري آھي تيئجسوي وڃن چيا تہ پرشرام پنھنجي شڪتي نرپل
ٿيندي ڏٺي ۽ هو شري رام جي ڀرتاپ کي سمجھي ويو، پروري بہ
شڪ مٿاڻ لاءِ چوڻ لڳو: هي رام! هيءُ مھاديو جو ڏنڻ جيڪو تو

ڀڳو آھي اھڙو ڀيو بہ مھاپاري
ڏنڻ منھنجي ھٿ ۾ آھي
جيڪو ڀيو ڪوبہ ڪٿي نٿو
سگھي. وڻڻو ڀڳوان اھو ڏنڻ
منھنجي وڏن کي ڏنو ھو.
تون هيءُ ڪٿي ھن تي ٻاڻ
چاڙھي ڏيکار.

تنھن تي شري رام پرشرام
جي ھٿ مان اھو ڳرو ڏنڻ
۽ ٻاڻ ورتو ۽ ڏنڻ تي ڏوري
چاڙھي ٻاڻ چوڙيائين. رامچندر
جو اھو اڍيت ٻل ڏسي

پرشرام ڪاٺ سمان ماٺ ۾ اچي ويو ۽ ھنجو تيج ۽ ڀراڪرم گرم ٿي
ويا. ھڪ ھڪ ڏھڪائيندڙ ۽ جڳم جيتيندڙ جوتِي بدلي ھڪ نماڻو ٺھڻو
رشي ٿي پيو. هو چوڻ لڳو: هي رگھونندن! تو جو وڻڻو ڀڳوان
جي مھاپاري ڏنڻ تي ٻاڻ چاڙھيو سو مون کي ڀڪڻي آھي تہ تون ئي
ٻاڻ وڻڻو آھين. تنھنجي سڌاءِ جڳم ٿيندي ۽ تون سان ڪوبہ مقابلو ڪري
نہ سگھندو. تنھنجي سڌاءِ جڳم جڳم ڪار آھي.

رامچندر هت جوڙي نمرتا سان پرشرام کي چوڻ لڳو: هي
تو هين ڪيائي ۽ ڏير جوان آهيو. ٻالڪ جي ڳالهه ٻڌي اڻ ٻڌي ڪري
ڏيو. ڏينپو ۽ ٻالڪ هڪ سيار جا ٿيندا آهن ۽ مهاڻا مون انهن جو خيال
ڪندا آهن ۽ وري توهانجو اپراڻ ته مون ڪيو آهي. انلاء ڪروڙ،
ڪرپا، موت يا ٻنڌن جيڪي ڪرڻو آڻوسو مون کي پنهنجو داس
مڃهي ڪريو. جڏهن توهانجو ڪروڙ شانت ٿئي سو اُڀاءُ مون کي
ڏاڍو ته مان ڪريان.

پرشرام چيو: هي رام! تنهنجو پاڻ ته اڃا به مشڪي رهيو آهي ۽
تون ڪپت ڪري هت جوڙي بيٺو آهين. هو بدن جو اچو پر اندر
جو ڪارو آهي جڻ ته زهر سان ڀريل سوني جو دلو آهي. هو تنهنجي
زور تي اها هات هليو آهي ۽ پيو ته مهاڻو جو ڌنڌو پيچي تو پنهنجي
ويرتا ثابت ڪئي آهي، انلاء تون مونسان ڏک ڪر.

شري رام من هر چيو: ڏوهه لڪهڻ جو ۽ ڪروڙ مون تي ٿو ڪري!
سڌو ٿيڻ ڪنهن مهل خراب آهي جو ڏنگي ماڻهوءَ سان سڀ سڌا
هلندا آهن. ڏنگي چنڊرمان کي راهو به نٿو ڳراسي. پوءِ ٻاهريان
چيائين: هي منيشور! مان توهانجو داس آهيان. سيوڪ ۽ سواميءَ
پر ڏک ڪيئن ٿيندي؟ لڪهڻ جو به ڏوهه ڪونهي. توهانجا هٿيار
ڏسي کيس ڪروڙ اچي ويو. توهان، جي منيءَ جي ويس ۾ اچو ها
ته هو توهانجي چرڻن جي ڌوڙ مٿي تي رکي ها! هي ناٺ! منهنجي
۽ توهانجي برابر ڪهڙي! مان ٽن اکرن وارو رام ۽ توهان ڇهن اکرن
وارو پرشرام! منهنجو ته هڪ ڀيرو رڳو هي ڌنڌو آهي ۽ توهان ته
ٻار ٻار پنڊار آهيو. مان سڀ ڪار توهان کان هارايل آهيان.
پرشرام چيو: هي رام! منهنجي پرياو جي سڌ ڪانهي،
تو کي رڳو برهمڻ منهنجي زور ٿو ڪرين. ڌنڌو
برهمڻ جي ڇڙهي ويو آهي. سنسار کي جيتوڻيڪ اٿئي!
منيءَ! منهنجي ڏاڍي ننڍي آهي ۽ توهان
جهڙو ڏاڍو ڏاڍو آهين. منيءَ جي پيڻي انلاء

تہ توهان ناحق ٿا ڪٽي گهرو. انهيءَ ڏنڻس پاڻ کي ڏسي جي مون کي
گهٽ وڌ ڳالهايو هجي تہ معاف ڪجو.

پروڄام ٽپي ٿامون ٿي ويو ۽ وشوامتر کي چوڻ لڳو. ه
وشوامتر! هيءُ بالڪ ڏاڍو هورڪ ۽ اڍنگو آهي ۽ ڪن پل ۾ ڪال
گهر ٿي ويندو. جي هن جو خير توڳهرين تہ هن کي پاڻ وٽ گهرائي
منهنجي پل، پروڄاپ ۽ ڪروڙ بابت ٻڌائي هن جي زبان روڪ نه تہ
مون کي ڏوهه نه ڏج.

اهو ٻڌي لڪشمڻ چيو: هي مني! توهان پنهنجي وڏائي پاڻي
پٽي ڪٽي آهي. اڃا ٻڌائڻي هجيو تہ ٻڌايو ۽ ڪروڙ روڪي دک
نه سهو. توهان سوروير ٿي گاريون ڏيئي رهيا آهيو، سي توهان کي
نه ٿيون سهاڻين. سوروير ڀڄي ويا ڏيکاريندا آهن ۽ چوندا ناهن،
ڪانئر پنهنجي پروڄام جي لپاڙ هڻندا آهن.

لڪشمڻ جا اهي ڪنور وڃن ٻڌي پروڄام پنهنجو ڪهاڙو ٺاهي
هٿ ۾ کنيو ۽ لڪشمڻ کي مارڻ لاءِ تيار ٿيو. تنهن تي وشوامتر
سمجهائينس: ”هن جو اپراڻ معاف ڪريو جو بالڪن جي گل دوش
کي هٿائون نه ڏسندا آهن.“ پروڄام چيس: ”تنهنجي شيل کي
ڏسي هن اپراڻيءَ کي ڇڏي ٿو ڏيان، نه تہ سڙوئي کيس هن ڪهاڙي
سان کائي ڇڏيانس.“ وشوامتر دل ۾ چيو: منيءَ کي سڀ سڙو ٿو
لڳي. ٺٽو سمجهي تہ هيءُ فولاد جي لٺ آهي ۽ نه ڪمند جي. اڃا
سڃاڻي نٿو.

لڪشمڻ وري به کلي چوڻ لڳو: هي مني! ڪروڙ پاپ جو مول
مان توهانجو داس آهيان، انلاءِ توهان ڪروڙ نه ڪريو. ڪروڙ
پاپ سان تہ ڀڳل ڏنڻس سڄو ٿي کين سگهندو. انلاءِ تہ ڪنهن
ڀڳو کي گهرائي مرمت ڪرائجي. لڪشمڻ جا نريٽا جا وڃن
پروڄام جي رهيو هو ۽ سندس پل ۽ تيج گهٽجي رهيو هو. جڏهن
دروڄام کي شذر ٿيل ڏٺو تڏهن لڪشمڻ کي اشارو ڪيائين
هائڻ بند ڪري وڃي ڪروڙ وٽ ويٺو.

مشڪي ورائيو: ”هي مني! مون لاءِ سڀ ڏنش هڪ جهڙا آهن.
پراڻي ڏنش پيچڻ ۾ ڪهڙي هاڃي يا لاپ! اُن ۾ رامچندر جو
ڪو قصور ناهي جو اهو ته هٿ لائيندي ئي پيڇي پيو. توهان ناهي
پيا ڪڙو وڌايو!“

اهو ٻڌي پرشرام جو ڪروڙ وڌي ويو ۽ هو چوڻ لڳو: ”اڙي
دشت! توکي پنهنجي سڀاءُ جي خبر ناهي ۽ مان توکي ٻار سمجهي
ٿو ماريان. مان ٻال برهمڇاري ۽ مها ڪروڙي آهيان ۽ ڪترين جا
مها ويري آهيان.“

مون انيڪ دفعا
هيءَ پرڻوي ڪتري
راجائن کان رهت
ڪري برهمڻ
ڪي دان ڪري
ڏني آهي. هن
ڪهڙي ڏانهن-
نهار، جنهن سان
مون سهر ٻاهوءَ
جون ٻانهون

ڪپيون ۽ پنهنجي ٻپ کان گريپ وارين جا گريپ ڪري پوندا آهن.
ڪروڙ ۾ پرشرام جي شڪل ڏاڍي پوائتي ٿي لڳي پر ته به لڪشمن
کي چيو: اها! هيءَ منيشور ته پاڻ کي ڏاڍو جوتو ٿو سمجهي ۽
ورور ڪري پنهنجي ڪهڙي توڙيڪاري ۽ چڻ ته ڦوڪ سان پهڙ ٿو
اُڏاڻڻ چاهي! هي ڀرگوني برهمڻ ديوتا! مان پنهنجي ڪروڙ کي
روڪي توهان جو سڀ ڪجهه سهان ٿو. ڇو جو اسانجي ڪل ۾
برهمڻ، ڀڳت ۽ گنوءَ تي ويدتا ديڪارڻ جو دستور ڪونهي. اُنهن کي
مارڻ تي پاپ ۽ هارائڻ تي آپجس ملي ٿو. هي منيشور! توهانجا
وڃن ئي تيز هٿيارن مثل آهن، سو رڳو ڏنش پاڻ ۽ ڪهڙيءَ جو ٻوڇو

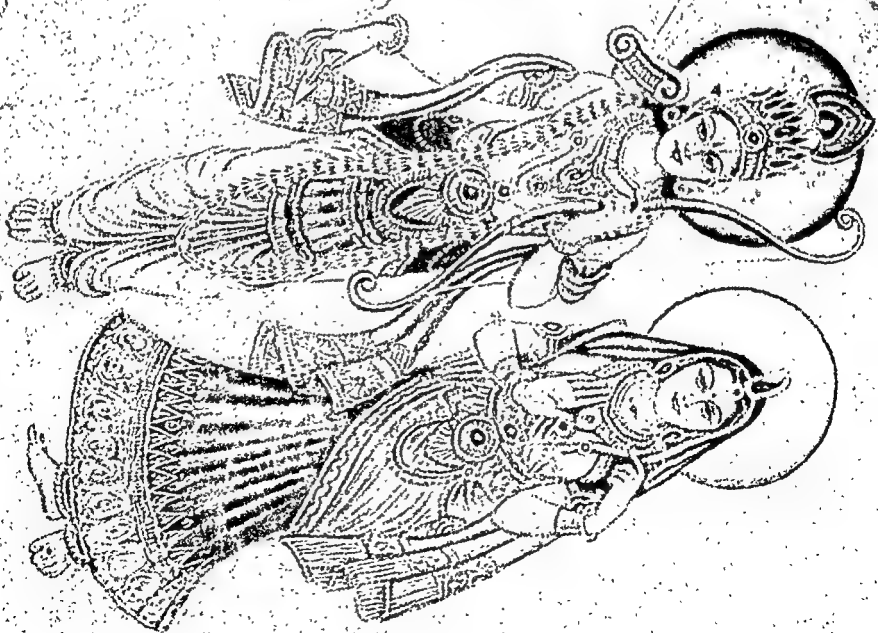
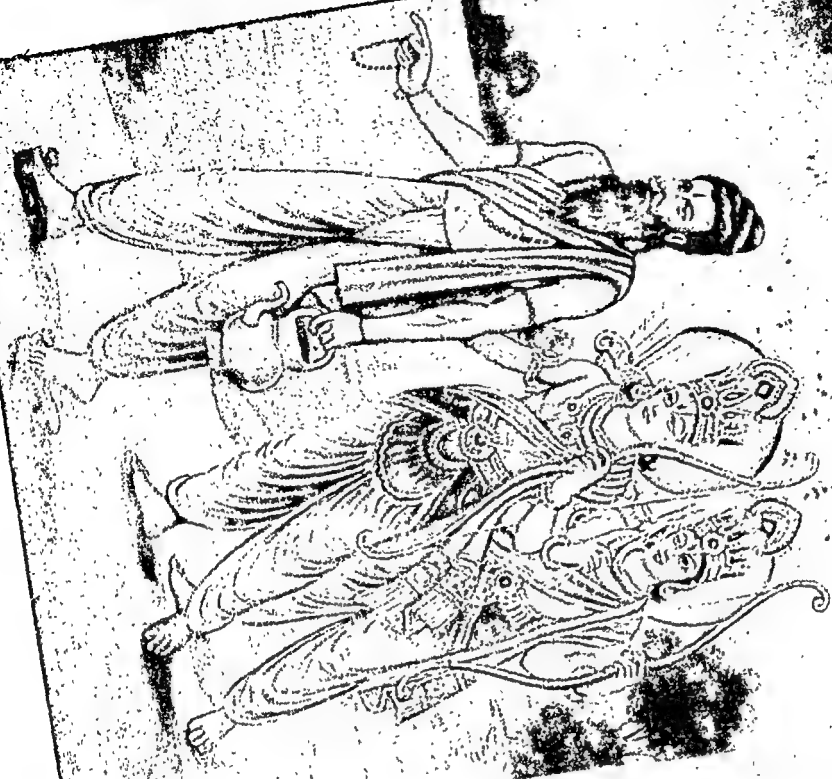
جو چڻ ڪو جبل ڦاٿو هجي ۽ ڪن ٿورن ڪانسواءِ سڀ حاضرين بي سرت
ٿي ويا. ٿوريءَ دير کانپوءِ جڏهن سڀ سامهه ۾ آيا ته رامچندر جو
آدڀت پراڪرم ڏسي تپوس ۾ پئجي ويا. پوءِ ته سڀيئي خوشيءَ ۾
پرچي جڻم جهڪار ڪرڻ لڳا ۽ جهانجهه، مردنگه، شنڪه، شرنايون ۽
نغارا وڄائڻ لڳا. استريون منگل گيت ڳائڻ لڳيون ۽ سيتا ته چڻ
ٻڌندي ٻڌندي اچي ڪناري لڳي. اڳواڻي راجاڻن ته ائين ڏکا
پاسجن لڳا جنهن سورج جي اڳيان ڏيٿا.

پروھت شتانند جي آڳيا تي سيتا رامچندر ٿي ورمالا پھرائڻ
ھلي. ان وقت گيت ڳائيندڙ سھيلين جي وچ ۾ سيتا جي اھڙي شوپيا
ٿي رھي ھئي چڻ ٽارن جي وچ ۾ چندرمان ٻھڪي رھيو آھي. هن جي
ھٿن ۾ ھئي جڻم مالا ۽ انگ انگ ۾ ھٿس اپار شوپيا، سرير ۾ ھوس
سنڪوچ ۽ من ۾ ھوس اُتساهه. ھوءِ رامچندر جي سانوري سندر چيبي

ڏسي مورت بڻجي بيٺي رهي ۽ ورمالا پھرائڻ به وسري ويس. اھو
ڏسي سکين ورمالا رامچندر جي گلي ۾ وجهڻ لاءِ چيس ۽ پاڻ وري
به گيت ڳائڻ لڳيون ته سيتا رگھونات جي گلي ۾ کڻي مالا وڌي. اھو
ڏسي سڀيئي نرناريون خوش ٿي جڻم جهڪار ڪرڻ لڳا.

‘दुलह राम सीय दुलही गी’

ڪومل سرير راجڪمار کي چڻي رهيو آهي! ڇا مندر اچل پوبت کي
هڪ جنس جو بچو ڪندو؟

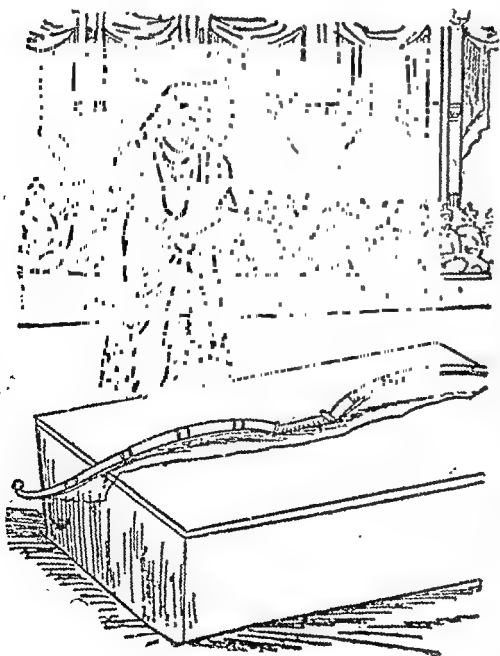
اهو ٻڌي راڻيءَ جي ساهيڙين جيئو: هي راڻي! ڏيڄوان کي ننڍو
سمجهڻ نه ڪهجي. سورج ڪيترو نه ننڍو آهي پر اُڀرڻ سان تنهي
لوڪن جو اندڪار دور ٿو ڪري! منتر ڪيترو نه ننڍو آهي پر اُن سان
وڏا وڏا ديوتائون به وس ٿيو پون! مهان هاڻيءَ کي هڪ ننڍو
ڪندو قابو ٿي ٿوري. تون پڪ ڄاڻ ته رامچندر ئي ڏنش پڇندو.
اهو ٻڌي راڻيءَ کي ڏيرج آيو ۽ من ۾ ڏاڍو اخوش ٿي. سڀتا
به رامچندر کي ڏسي من ئي من ۾ سڀني ديوتائن کي منائي رهي
هئي ته هي شڙ پار پئي! مون تي پرسن ٿيو ۽ ڏنش جي ڳرائيءَ کي هاڪو
ڪريو. هي گمڃان مڱيش! مون اڄوڪي ڏينهن لاءِ ئي تنهنجي
شيوا ڪٿي آهي. هي مهاديو ڄا ڏنش! آءٌ تنهنجي شرڻ آهيان.
شري رام جو ڪومل سرير ڏسي به تون اوتروئي هاڪو ٿي پيو.
وري ورور ڏئي رامچندر ڏي نهاري لڄ وڃان ڪنڌ هيٺ ڪري
من ئي من ۾ چوڻ لڳي ”ڀڳوان ضرور مون کي رامچندر جي داسي
بڻائيندو ڇو جو جنهنجو جنهن تي سڄو پريم هو نڌو آهي سو تنهن کي
ملندو آهي.“

رامچندر سڀتا جا اهي
منورث سهي ڪري ويو ۽
ڏنائين ته سب آدمي ٽڪڻڪي
لڳائي ڏانهس نهاري رهيا آهن
۽ سڀتا جي بيت ۾ پڻ ساهه
ڪونهي، سو اُمالڪ وڃي ڏنش
مٿي ڪنڀاين ۽ اُن کي نمائي
ڏوري به ڇاڙهيائين ۽ جيئن
اُن کي ڇڪ ڏنائين ته ڏنش به
ٽڪر ٿي پيو. انوقت ڏنش
پڻ جو اهو ته ڪٿ ڪاٺ ٿيو

ها ته اهڙو ڪنڊ ڀرڻ ڪين ڪريان ها، پر ٺهيو، هاڻي به اهو ڀرڻ
ڪين ڀڄندس، سیتا ويڇاري سڄي عمر ڪناري رهندي!
راجا جنڪ جا اهي وڃن ٻڌي سڄي منڊپ ۾ ماڻ ٿي ويئي ۽
هرڪو سیتا جي حال تي ارمان ڪرڻ لڳو. اُن وقت لڪشمن ڪي
راجا جنڪ جا اهي وڃن ٻاڻن مثل لڳا ۽ ڪروڙ ۾ هن جا نيتو لعل ٿي
ويا ۽ ڇپ ٿرڪڻ لڳا. هو هٿ جوڙي رامچندر کي چوڻ لڳو:-
هي پراڻا! اسان رڳو وٺين جي روبرو راجا جنڪ هيءُ بيواجبي لفظ
چئي رهيو آهي! مان ايمان نٿو ڪريان؛ پر جي آڳيا ڪريو ته انهيءَ
ڏنڻ کي ڪمڻ جي ڏانڊيءَ مثل پھي ڇڏيان. جي ائين نه ڪيم ته
توهانجي چرڻ جو قسم کڻي ٿو چوان ته جيسين جيئرو رهندس - تيسين
ڪنهن ڏنڻ کي هٿ به ڪين لڳائيندس.

لڪشمن جا اهي تيجسوي وڃن ٻڌي حاضرين نر نارين، وشوامتر
۽ ٻيا رشي مني، سیتا ۽ رامچندر هن ۾ خوش ٿيا. رامچندر اشارو
ڪري لڪشمن کي پنهنجي ڀرسان وهاري ڇڏيو. اُن وقت وشوامتر
شري رام کي چيو:- هي رام! اُتي شري مهاديو جو ڏنڻ ڪٿ ۽ راجا
جنڪ جو دڪه دور ڪر.

گروءَ جي آڳيا ٻڌي
شري رام يڪدم اُٿيو ۽ گروءَ ۽
ٻين مهاڻن کي مٿو نوائي
مست هاڻي ۽ وانگر ڏنڻ ڏانهن
وڃڻ لڳو. اُن وقت سیتا
جي ماما چوڻ لڳي:- ڏسو ته
وشوامتر ڪهڙي نه اجوڳهه آڳيا
ڪئي آهي! جنهن ڏنڻ کي
راوڻ ۽ ٻاڻاسريا ٻيا انيڪ ٻوان
راجاڻون گڏجي به کڻي نه
سگهيا، سو ڪم ڪرڻ لاءِ هو

انوقت پنج هزار جوان هڪ اٺن ڦيٽن واريءَ لوهه جي گاڏيءَ
چڪيندا آيا جنهن تي مهاديو جو ڳرو ڏنش رکيل هو. ان وقت
راجا جنڪ جي آڳيا موجب سندس پٽ هنريٽ هوڪو ڏيڻ لڳا. - ”هي

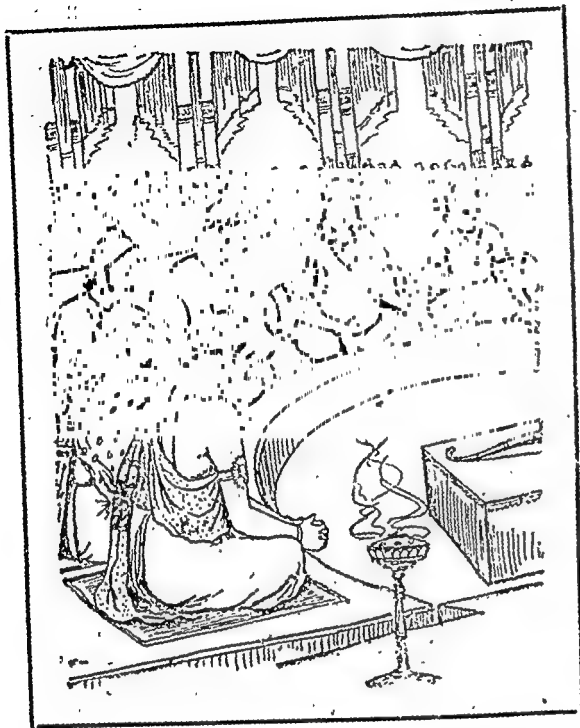
راجائون! جيڪو جوتو، مهاديو
جو هيءُ ڳرو ڏنش کڻي سگهندو،
تنهنڪي سڀتا بنا ڪنهن هٿ
جي وريندي. شاڻي سڀڪو
پنهنجو پراڪرم ڏيکاري.

اهو ٻڌي ڪي راجائون
پنهنجي اشد ڏيو جو سهڻ
ڪري ڏنش ڏانهن هليا ۽
کيس جهلي ڏاڍي جوش
سان زور لڳائي کڻڻ جي
ڪوشش ڪرڻ لڳا، پر
ڏنش ڏاڍو ڳرو هو سو چريو

به ڪين. جيڪي سڀاڻا هوا سي پين جو حال ڏسي پنهنجو شرم
بچائڻ لاءِ اٿيائين ڪين. ڪيترائي ديوتائون، آس، راکشس ۽ گندرو،
جيڪي راجائن جو ويس ڪري آيا هئا، تن به گهڻي ڇيلا وسيلو
ڪيا پر ڏنش ڪنهن کان به ڪين کڻيو. ان وقت ڪيترن راجائن
ڀاڻ ۾ ڦيراءُ ڪيو ته هو ڪڏهن ڏنش کڻن ۽ سڀتا هٿ ڪن ۽ پوءِ
جيڪو ڏاڍو ٿئي سو سڀتا کڻي. پر راجائن جي گڏيل طاقت به ڏنش
چوري نه سگهي ۽ جڏهن ڏڪا ٿي موٽي آيا تڏهن حاضرين نر نارين
مٿان چٽرون ڪرڻ لڳا.

راجا جنڪ اهو حال ڏسي ڏاڍو نراس ٿيو ۽ ڏکي ٿي چوڻ لڳو
ڪٿي نه شرع جي ڳالهه آهي جو هيٺون جوتن مان ڪوبه ڏنش
نٿو سگهي! اڳتي ڪوبه ڀاڻ ڪي سرويو نه سڏائي! ڏسڻ ۾ اچي ٿو
تي ڪو ڪٿري بچو بچيوي ڪونهي. مونکي اهڙي سڌ هـ

رامچندر جو ڏنڻ پڇڻ.

ٻڌي ڏينهن مني وشوامتر
رام لڪشمڻ کي ساڻ وٺي
جڏهن سويهر سڀا ۾ آيو تڏهن
اُٿي ڏاڍي ڀيهه لڳي ڀيڻي
هئي ۽ راجا جا ڪرم چاري
نهر ٿا ۽ آدرپاڻ سان سڀني
کي ڀٽا يوگيه جڳهين تي وهاري
رهيا هوا. وشوامتر ۽ راجڪمارن
کي ڏسي راجا جنڪ اچي
منيءَ کي پرڻام ڪيو ۽ هڪ
مٿاهين اسٿان تي وهاريو.
اُن وقت جنهنجي جهڙي

ڀاونا هئي، اُن کي رامچندر اهڙو ڏسڻ ۾ آيو. پهلوان راجائن کي
مها ڀراڪرمي ڏسڻ ۾ آيو، نگر واسين کي نيٽرن کي سڪ ڏيڻ وارو ۽
راجا جنڪ جي عزيزن کي پنهنجو سنبڌي مائٽ ڏسڻ ۾ آيو. شري
رام جي سوڀاويڪ ٿيڻ کي ڏسي چٽاڀيٽيءَ لاءِ آيل راجائون ۽ جودا ائين
نراس ۽ بي همٿ ٿي پيا جڏهن چنڊرمان جي اُڀرڻ تي ٿارن جو تڇلو
ٽڪو ٿي ويندو آهي.

جڏهن سڀيڻي ويهجي ويا تڏهن راجا جنڪ جي آڳيا موجب
ساهيڙيون راڳ ڳائينديون سيتا کي رنگ ڀوميءَ ۾ وٺي آيون. اُن
وقت سندس الوڪڪ شويپا ڏسي سڀ ويٺل اچر ۾ پئجي ويا.
ايڏي وڏي ميڙ کي پاڻ ڏي نهاريندو ڏسي سيتا شرمائجي سڪين
ڏي منهن ڪري بيٺي. رام ۽ سيتا جي من ڀاوندڙ جوڙي ڏسي
سڀ نر ناريون من ٿي هن ۾ ڀرارتنا ڪرڻ لڳا ته شل راجا پنهنجو
هٿ ڇڏي سيتا رام سان پرڻائي.

شوپيا ڪري هيءَ باغ ۾ بهڪي رهيو آهي ۽ کيس ڏسي منهنجو من به ٻانوا ٻول ٿي رهيو آهي. زڪوونسين جو اهو ڪٺ آهي ته هو من سان به ڪڏهين ڪمار ۾ ڪين وڃن. مون کي پنهنجي من جو ڀروسو آهي جو مون ڪڏهن سڀني ۾ به ڀرائيءَ استريءَ جي چاهنا نه ڪئي آهي. انريٽ شري رام ڳالهيون ته ڀاءُ سان ڪري رهيو هو پر هن سڀني جي روپ ۾ اوڀانهجي رهيو هوس.

هوڏانهن سڀني رامچندر کي ڏسي اهڙو ته آندو ۾ ڀرجي ويئي ڄڻ ته پنهنجو پراڻو خزانو مليو هجي. شري رام جي چپي ڏسي ڪجهه وقت ته اکيون چنڀڻ ٿي بند ٿي ويس پر پوءِ اکين رستي رامچندر کي دل ۾ آئي ڇهون جا دروازا بند ڪيائين (يعني اکيون ٻوٽي ڏيان ۾ مڱن ٿي ويئي). سندس ساهيڙيون به رامچندر کي ڏسي پاڻ وساري ويئيون. نيٺ هڪ سڪيءَ چيو: ڏاڍي دير ٿي آهي. هاڻي هاءِ سڀاڻي وري هن وقت اينديون سين. ساهيڙيءَ جي مطلب پري ڳالهه ٻڌي سڀني شرمائجي ويئي ۽ سڀيئي هلڻ لڳيون پر سڀني هرڻ پکي ۽ ٻوٽا ڏسڻ جي بهاني، بار بار پٺيان منهن ٻورائي رامچندر کي ٿي ڏٺو ۽ ڏسي سندس پريٽ پئي وڌي.

سڀني ديويءَ جي مندر ۾ اچي ڏاڍيءَ شرڏا سان پرار ٿي ڪوڻ لڳي ته هي جڳت جنني ماتا! هي پڳتن جي منوڪامنا پوري ڪوڻ واري! اڄوڪي ڏينهن لاءِ ئي مون تنهنجي پوڄا پئي ڪئي آهي ۽ تون منهنجي من جي اپلاڪا سمجهين ٿي. سڀني جو ڀرپور ۽ صدق ڏسي ديوي مٿس پرسن ٿي ۽ سندس مالها گسڪي آئي جا سڀني ڪري مٿي تي لڳائي. سڀني ڀرپور اهڙو ته مڱن ٿي ويئي جو سمجهيائين ته مورتِي موڪلي کيس چئي رهي آهي: ”هي سڀني! تنهنجي منوڪامنا پوري ٿيندي. جنهن ۾ تنهنجو من لڳو آهي سوئي تنهنجو و توکي ملندو.“ ديويءَ کي پاڻ تي پرسن ڏسي سڀني خوش ٿيندي سهيلين سميت پنهنجي محل ڏانهن موٽي ويئي.

ڏاڪن هر سون چانديءَ ۽ قيمتي پٿرن سان گمان ڦاٿن جا چتر اُڪريل
هئا ۽ اُنهي نرمل جل ۾ انيڪ ڪمل ٿڌي رهيا هئا. اُن فرحتي باغ ۾
بتي راجڪمار مالهين کان آگيا وئي گروه لاءِ گل چونڊڻ لڳا.
انوقت راجڪماری سيتا به پنهنجن ساهيڙين سميت اُن باغ ۾

آئي ۽ تلاو ۾ سنان ڪري ڀرسان گرجا جي مندر ۾ وڃي پوڄا ڪرڻ لڳي.
سيتا جي ڪن ساهيڙين جو شري رام ۽ لڪشمڻ کي باغ ۾ ڏٺو، تن سيتا کي
اچي چيو: جن راجڪمارن جي الوڪ ڪ شويپا ڏسي سڄو شهر موهت
ٿي پيو آهي سي راجڪمار باغ ۾ گل چونڊي رهيا آهن. هلو ته هلي
کين ڏسون. سيتا کي اها ڳالهه وڻي ۽ هوءِ سڀني ساهيڙين سميت باغ
ڏانهن هلي.

نورن ۽ ڪنگڻين جي ڪٻڪڻ جو آواز ٻڌي رامچندر چوڻ
لڳو: هي لڪشمڻ! هيءُ آواز ته ٻڌا! ڇڻ ته ڪامڊيو جڳت کي
جيئڻ لاءِ نڱارو وڄائيندو پيو اچي. ائين چئي اُن آواز ڏانهن نهارائين
ته ساهيڙين جي وچ ۾ سيتا ڏسڻ ۾ آيس. هو سيتا جي چندرمان سمان
منهن کي چڪور وانگر ٽڪڻڪي لڳائي ڏسڻ لڳو. سيتا جي شويپا
ته سونهن کي به سهڻو ٿي ڪيو جو وڏا پنهنجي سهوري هوشيار
اُن کي گهڙڻ ۾ ويهي خرچي هڻي. رامچندر جي هردي ۾ اها شويپا گهر
ڪري ويئي ۽ هو لڪشمڻ کي چوڻ لڳو: هيءُ راجا جنڪ جي ڌيءَ
سيتا ٿي ڏسجي جنهن لاءِ هي ڏنڻس يگيه رچايل آهي. هنجي الوڪ

ڪيترائي ڪوٺ، تلاؤ ۽ واهه هئا، جن جي نرمل جل ۾ رنگين ڪنولن جا گل ٿريل هئا، جن تي رس جا لويي پنڙ چوڌاري گونجار ڪري رهيا هئا. شهر واسي سلڇڻا، ڌرماتما، گياني ۽ فضيلت وارا هئا. راجا جنڪ جو محل به ڏاڍو عاليشان هو، جنهنجي سوني جي دروازن تي ماڻڪ ۽ جواهر ڪٽل هئا. شاهي فيلخانن ۾ شاندار هاڻي، ڪوٽڙا ۽ انيڪ پرڪارن جا رت هوا. راجا جي سردارن، سڃاڻپين ۽ وزيرن جا محل به ڏاڍا شاندار هوا. ڏنڻس يگيه جو منڊپ به ڏاڍو عمدو سينگارڻو ويو هو. وچ ۾ ڏنڻس رکڻ لاءِ هڪ چن جي گچ ۾ ٺاهو ٺهيل هو جنهن جي چوگرد راجائن لاءِ سونا سنگهاسن رکيل هوا. انهن جي پوئتان مٿي ڳولائيءَ ۾ عام ماڻهن لاءِ سندر ٺاهيا ٺهيل هئا. هڪ پاسي استرين جي وهڻ لاءِ جدا اسٽان جو بندوبست هو. سڄي رنگ ڀوئي ريشمي ڪپڙن ۽ طرحين طرحين جي گان سان سينگاريل هئي.

انريٽ سهرو شهر گهري ڦري ٻڌي پائر موٽي آيا ۽ گروءَ کي مٿو نواڻي اچي ويٺا. تنهن کانپوءِ سنڌيا وڌن ڪري گروءَ کان پراچين ڪٿائون ۽ انهاس ٻڌائون ۽ جڏهن مني وڃي سهيو ته ٻڌي پائر سندس پيرن کي زور ڏيڻ لڳا. ڏسو ته جنهن ڀرپوءِ جي چوڻ ڪمان جي جهڙ ڪاڻ يوگي ۽ رشي مني انيڪ چپ ٽپ ڪن ٿا سو مريادا پرشوت ڀرپو پاڻ لوڪن جي سکيا لاءِ گرو وڌو شوامتر جي چوڻن کي پيڙون ڏيئي رهيو آهي! منيءَ جڏهن وار وار آگيا ڏنڻ تڏهن ٻڌي پائر به وڃي سهيا.

صوبو جو سويل اُڏي نتيه ڪر ۽ سنڌيا وڌن ڪري ٻنهي راجڪمارن اچي وڌو منيءَ اڳيان سر نوايو ۽ سندس پوڄا لاءِ گل چنڻ لاءِ راجا جنڪ جي باغ ۾ ويا. ان باغ ۾ نون پنن، ڦلن ۽ گان سان ڀريل انيڪ رنگ ٻرنگي ٻوٽا، وڻ ۽ وليون هيون جن تي ڪوئل، پيپها، طوطا ۽ ٻيا ڀڪي مٺيون لاتيون لٽي رهيا هوا ۽ مور نچي رهيا هوا. باغ جي وچ ۾ هڪ سندر تلا هو جنهنجي سنگمرمر جي

سانوري ۽ گوري رنگ جي انهيءَ من موهيندڙ جوڙي جي الوڪ شوپيا شهر واسين جو من وس ڪري ڇڏيو. شهر ۾ يڪدم اها خبر ڦهلجي وئي ته هڪڙا ٻه وڏا سهڻا راجڪمار شهر ڏسڻ آيا آهن. پوءِ ته سڀ نر ناريون پنهنجا ڪم ڪاريون ڇڏي سندن درشن ڪرڻ لاءِ ائين ڊوڙي آيا ڄڻ ڪي ڪنگال ڪو خزانو ميڙڻ لاءِ ڊوڙندا هجن.

جنڪ پوريءَ جون استريون ڪٿڙن تان بهي رامچندر جي روپ کي ڏسي ڀرپور ڀڄي هڪ ٻئي کي چوڻ لڳيون: هي سڪي! ديوتائن، منشن، اسرن، ناگن ۽ منين ۾ اهڙي شوپيا ڪنهن جي نه ٻڌي نه ڏٺي! هنن جي ته هڪ هڪ انڪ ته ڪروڙين ڪاهديون ڪي به گهري ڇڏجي. ڀلا اهڙو ڪير هوندو جو هنن جي صورت ڏسي موهڪ نه ٿي وڃي؟ راجا جنڪ هن سانوري رامچندر کي ڏسندو ته پنهنجي پرڳڻا ڇڏي به جانڪيءَ جو واهه رام سان ڪندو. تنهن تي پيءُ چيو: راجا هن کي ڏٺو آهي پر اڃا پنهنجي هوڏ تي قائم آهي. ڪٿي هيءَ نازڪ بدن راجڪمار ۽ ڪٿي مهاديو جو ڳرو ۽ سخت ڏنڻ! ڪنهن پيءُ چيو: چون ٿا ته ڏسڻ ۾ سو ننڍڙو ۽ ڪومل انگن وارو آهي پر هن جو ٻل ۽ پراڪرم تمام وڏو آهي. هي ضرور شوجيءَ جو ڏنڻ پڇندو ۽ سيتا جو ور ٿيندو. جي ائين ٿيو ته اسان جا به ڀاڳ ڪلندا جو انهيءَ بهاني هي ڪڏهين ڪڏهين ته هتي ايندو ۽ اسين سندس درشن ڪنديون سين. تنهن تي ٻين چيو: ورڏاڻا! جهڙيءَ چٽرائي سان سيتا کي سنواري سڊول رڃيو آهي، تهڙوئي هيءَ سانورو سندر ور به اُن لاءِ ئي جوڙيو اُٿائين. هنن جو واهه ضرور ٿيندو. اهو ٻڌي سڀيئي خوش ٿيون ۽ ڪومل واڻيءَ ۾ چوڻ لڳيون ”شل ائين ٿئي“.

هيءَ ٻئي ننڍا بانڪا بهادر راجڪمار اچي ڳاٺ هلي مشڪندي مشڪندي جنڪ پوريءَ جون شاندار بڙاريون ۽ عاليشان محل ڏسڻ لڳا. دڪانن ۾ شاهوڪار واپاري قسمن قسمن جا مال رکي واپار ڪري رهيا هئا ۽ گهرن جي ٻاهران سهڻا سهڻا چتر چٽيل هئا. جتي ڪٿي

مهرشي وشوامتر جيڙي ڪنن ٽپسيا ٻئي ڪنهن به نه ڪٽي آهي ۽ هو ساڪيات ٽپسيا ۽ پراڪرم جو پندار آهي .

مها مني وشوامتر جي ڪنن ٽپسيا ۽ ورت جون ڪٽائون ٻڌي سڀ رسمتمه پر پنهنجي ويا ۽ سندن جڙهه جڙڪار ڪرڻ لڳا . راجا جنڪ چوڻ لڳو:- هي مني ورا! توهان جهڙن مهرشين ۽ مهانمائن جي اچڻ ڪري منهنجو ڏنش يگيه سڦاو ٿيو آهي ۽ منهنجو گهر تيرت سمان ٻوڏ ٿيو آهي .

ائين چئي راجا جنڪ مها مني وشوامتر جي پرڪرما ڪٽي ۽ سندس منڊليءَ جي پوڄن ۽ هون سامگريءَ وغيره جو بندوبست ڪري ڪائونس موڪلائي پنهنجي مهلات ڏانهن ويو .

ام لڪشمڻ جو جنڪ پوري گههڻ ۽ سينا رام جو هڪ ٻئي کي ڏسڻ .

ٻئي ڏينهن وشوامتر پين رشين مٿين سهيت پوڄن ڪري جڏهن آرام سان ويٺو هو ته لڪشمڻ جي دل ٿي ته جيڪر جنڪ پوري گههڻ ڏسجي، پر وشوامتر ۽ رامچندر جي حجاب ڪري ڪڇي نٿي سگهيو . رامچندر ننڍي ڀاءُ جي دل جو مطلب سمجهي، وشوامتر کان شهر گههڻ جي موڪل ورتي ۽ پوءِ ٻئي ڀائر گروءَ کي نمسڪار ڪري شهر ڏسڻ لاءِ نڪتا .

ٻنهي ڀائرن کي ٻياي رنگ جا وسترو پيل هوا ۽ چياهم پر ٻوڇڻن سان ترڪش ٻڌل هون ۽ هٿن ۾ هين ڏنش . هنن جا شينهن سمان مضبوط ڪايا، ٻگهيون ٻانهون، ڪنول سمان اکيون، چندرمان سمان مڪڙا ۽ ڪشاديءَ ڇاڻيءَ تي موتين جي مالها ڏاڍي سندر ٿي لڳي . سندن ڪنن ۾ سوني جا ڪنڊل، ڏنش سمان ڏنگيون ڀاڙ ڪارا ڪهنڊگهرال وار ۽ چتون (نگاهه) ڏاڍي منوهر هئي .

ٻال ڪانڊ

وشوامتر وسشت تي برهم اُستر به چوڙيو پر اُهو به برهم ڏنڻ
ٿي ويو ۽ وسشت کي ڪو جو ڪو نه پهتو. تڏهن وشوامتر
هار ڏسي سمجهو ته برهمڻ جي شڪتيءَ اڳيان ڪنڊين جو ٻل
ڪم جو ناهي. اهو ڄاڻي هو وسشت جهڙو برهم رشي ٿيل لاءِ
وشيوامتر ڪٿين ورهيه گهور ٽپسيا ڪڍي جا ڏسي ديوتائن

ٽپسيا ڪري رهيو آهي. هنن وشوامتر جي ٻڌي حاصل ڪرڻ لاءِ اهڙي ڪ
مينڪا نالي هڪ مها سندر اڀڇرا کي موڪليو. وشوامتر پشڪر سروي
(تلاءُ) جي ڪناري پنهنجي ڌيان ۾ ويٺو هو ته مينڪا هن جي اڳيان
اچي ناز نڪرا ڪري ننگن سنان ڪرڻ لڳي. اُن گلن جهڙي نرم
بدن واريءَ اڀڇرا جي عجيب سونهن ڏسي وشوامتر ڪام وس ٿي
بيو ۽ پنهنجي ٽپسيا وساري، مينڪا سان ڀوڳ ۽ لاس ۾ لڳي ويو.
مينڪا وشوامتر وٽ ڏهه سال رهي ۽ جڏهن هنڪي شڪنتلا نالي ڌيءَ ڄائي
تڏهن وشوامتر کي ساڄهه آئي ۽ هو پنهنجي ٽپسيا ڀنگ ٿيل تي ڏاڍو
پڇتاءُ ڪرڻ لڳو. هنجو پڇتاءُ ڏسي مينڪا هنڪي ڇڏي اندر لوڪ
هلي ويئي ۽ هو پاڻ به هماليه تي وڃي گهور ٽپسيا ڪرڻ لڳو. ماما
پتا کان ڇڏيل ٻالڪيءَ شڪنتلا جي مهرشي ڪٿو پالنا ڪئي ۽ سندس
وشوامتر مون ورت ڌاري، اندرين کي وس ڪري هڪ هزار

رهم ڪنن ٽپسيا ڪئي ۽ جڏهن پنهنجو ورت پورو ڪري ڪاڌي
ٿي لاءِ تيار ٿيو ته اُن وقت اندر هڪ برهمڻ جو روپ ڌاري
ڪائونس اُهو اُن گهريو. وشوامتر بنا ڪنهن سنڪوچ يا ناراضگيءَ
کيس اُهو اُن ڌيئي ڇڏيو ۽ پاڻ وري پراڻ چاڙهي ٽپسيا ڪرڻ
منيءَ جي اهڙي ڪنن ٽپسيا ۽ ورت تي سڀ ديوتائن پوسن
کيس برهم رشي ڪري مڃڻ لڳا. مهرشي وسشت به وشوامتر
هر رشي ڪري هڻيو ۽ ساڻس مٿڙا ڳنڍي. انریت هي رام!

مال ڏسي وشوامتر حيرت ۾ پئجي ويو ۽ وسشت کان اُنجو راز پڇي
رشي ٻڌايس ته وٽس جيڪا ڪپلا گڻو آهي سا کيس سڀ گهربل ڏي
ميسر ڪري ڏيندي آهي.

ڪپلا گڻو جو اهڙو چمڪار ڏسي وشوامتر چيو ته هي رشي ! اهڙو
شڪتياڻ ۽ ڪرامتي شين رکڻ جو حقدار ته راجا ئي آهي، انلاءِ توهان
گڻو مون کي ڏيو. اها گڻو مون وٽ وڌيڪ ڪارائتي ٿيندي. اُن
بدلي توهان کي ٻيو ڪجهه گهڻو ئي ڏيندس.

مهرشي وسشت پنهنجي اها ايشوري وسڻو ڏيڻ کان انڪار ڪ
پر راجا به پنهنجو هٿ نه ڇڏيو. جڏهن وشوامتر گڻو ڏيڻ لاءِ وسشت
کي هر ڪاٺي نه سگهيو تڏهن پنهنجن آدمين کي حڪم ڏيئي زوري
گڻو گهائي وٺي وڃڻ لڳو. اُن وقت وسشت جي آڳيا ڪرڻ تي پنهنجي
شري مان بيشمار جوڌا پڻ ڏا ڪيا، جن راجا وشوامتر جي سهوري ڇٽوڙنگي
سڻا کي ماري مات ڪيو. وشوامتر پاڻ ڪروڙ ۾ ڀرجي ڪپلا گڻو جي
ڇوڏن تي انيڪ ڀر ڪار جي هٿيارن جو وسڪارو ڪندو رهيو پر اُنهن
جوڌن سان پڇي نه سگهيو ۽ هن کي پوري شڪست ملي.

وشوامتر ڏاڍو شرمسار ٿيو ۽ پنهنجو راج پنهنجي ڀٽ کي سونپي
پاڻ هماليه ڏانهن تپسيا ڪرڻ لاءِ هليو ويو. اُتي هن انيڪ ورهيه تپ
ڪري ڀڳوان شنڪر کي ڀرسن ڪيو ۽ اُن کان انيڪ اموگهه استر شستر
ڀاڙ ۽ هو زور مان ڪاهيندو وري وسشت جي آشرم تي آيو. هن
ايندي شرط اگني استر هلائي وسشت جو سارو آشرم جلائي ڀسم ڪري
ڇڏيو. وسشت جا شش ۽ پاليل جانور هاهاڪار ڪندا هيڏانهن هوڏانهن
پڇڻ لڳا.

هيءَ حال ڏسي مهرشي وسشت پنهنجو برهم ڌنڌ ڪڍي شانتيءَ
سان اچي وشوامتر جي سامهون ٿيو. راجا ڪروڙ ۾ ڀرجي رشيءَ تي
خوفناڪ ٻاڻن جو وسڪارو شروع ڪيو. پر جيئن اُهي ٻاڻ وسشت جي
ڏنڊي ڏنڊي جي ويجهو ٿي آيا، تيئن اُن لٺ ۾ سماڻيا ٿي ويا. آخر

ساڻس آيل مهاڻائن جو به ڀڃاڻ ڏيکاريو. جڏهن سڀيئي ويهجي ويا تڏهن راجا جنڪ وشوامتر جي پاسي ۾ ويٺل رام ۽ لڪشمڻ جي چڄي ڏسي اچرج ۾ پئجي ويو ۽ مٺيءَ کان پڇڻ لڳو: هي ڀڳون! هيءُ ٻئي راجڪنور ڪير آهن؟ هيءُ ٻئي ڪومل انگ ۽ سنڌر هوندي به ڏيون ٿاڻن سمان ڪهڙا نه تيجسوي ۽ پراڪرمي ٿا ڏسجن! هنن ڪي ڏسي منهنجو من سڀاويڪ ڀريم ۾ ڀرجي ويو آهي جو کين نهاريندي نيترو ڍاڍن ٿي ٿڌا.

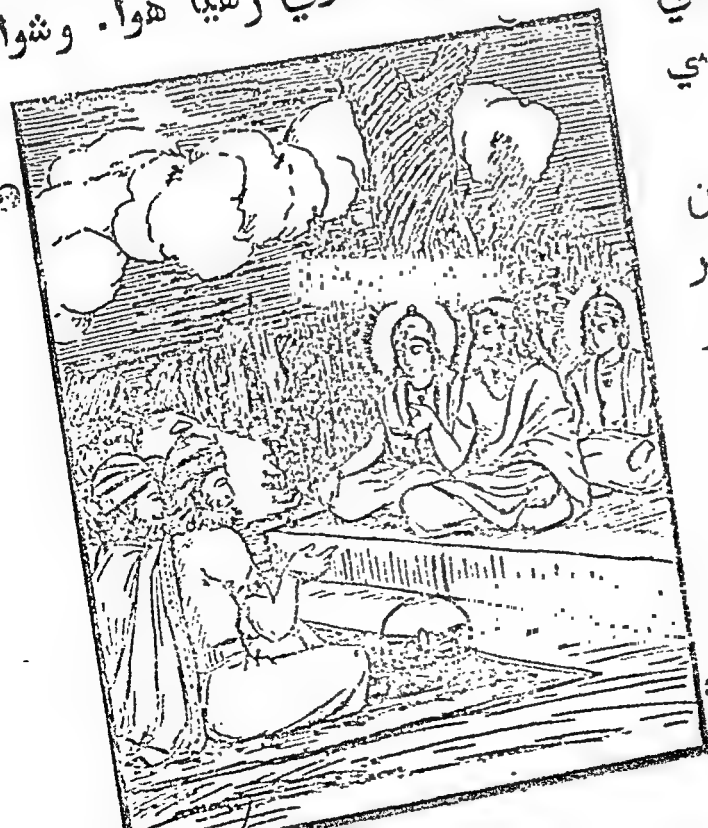
وشوامتر ورندي ڏني: هي راجن! اهو سچ آهي ته هي ٻئي سڀني جيون جا پيارا آهن ۽ رڳو ڪل شرومڻي مهاراج دشرت جا ڪمار آهن. ان کانپوءِ هن راجا کي سموري حقيقت ڪري ٻڌائي ته هو ڪيئن نه کين پنهنجي آشرم ۾ وٺي آيو هو، جتي هنن پيانڪ راکشن ڪي ناس ڪيو ۽ ڏنڻس يگم لاءِ مٽلا پوريءَ ايندي اهليا جو اُڌار ڪيو هو.

شري رام ۽ لڪشمڻ جي پراڪرم جون ڳالهيون ٻڌي راجا جنڪ ۽ ٻيا وسهڻ ۾ پئجي ويا ۽ راجا جنڪ جو گرو شانند جيڪو مهرشي گوتم جو پٽ هو سو اهليا جي اُڌار جو ٻڌي ڏاڍو خوش ٿيو. هو رامچندر کي چوڻ لڳو: هي رڳو نندن! اسانجا وڏا ڀاڳ آهن جو مٺي وشوامتر سان گڏ ٽوهان هتي پڌاريا آهيو. مهرشي وشوامتر جي همراهي آيا آهن ۽ هن ڏاڍي تپسيا ڪئي آهي. هيءُ مهاڻا اصل ۾ اوج ڪٿري ڪل ۽ راجائي گهراڻي مان آهي ۽ پنهنجي پٽا مهاراجا گاڏيءَ جي ڏيهانت کانپوءِ راجگڏيءَ تي ويٺو. هن پنهنجي راجائي ڇڏي ڪيئن هڪ برهمڙشيءَ جي ڀڙوي پاتي سا ڪٿا هنريڪ آهي. هڪ دفعي راجا وشوامتر پنهنجي لشڪر سميت بنن ۾ گهمندي گهمندي مهرشي وسشت جي آشرم ۾ اچي نڪتو. رشيءَ، راجا ۽ سندس سڻا جو ڏاڍو آدرستڪار ڪيو ۽ سندس سڪ سهنج لاءِ طرحين طرحين جا طعام، پلنگه، بسترا ۽ هر پرڪار جا ڀاڄا آرام جا سامان موجود ڪري سندن ڏاڍي مومناوازي ڪيائين. بن جي هڪ آشرم ۾ هيٺرو اڪيچار

هن هت جوڙي شري رامچندر جي اُستتي ڪئي ۽ سڀني جو آدرستڪ
 ڪيائين. ان کان اڳ اهليا ڪنهن جي نظر نه ايندي هئي، پر هاڻوڪي
 سراپ سميت ٿيل ڪري ۽ پنهنجي تپسيا ڪري هوءَ شڌ ۽ پوتر ٿي
 هنجي هوندي ڀاونا ۽ جڙتاس ٿي ۽ اڳئين وانگر وهنوار ڪرڻ لڳي
 تنهن کانپوءِ هوءَ گوتم رشيءَ وٽ هماليه جي اشرو ويئي ۽ اڳئين وانگر
 پنهنجي پتيءَ سان پري پوروڪ رهڻ لڳي. ان ريت اهليا جو اُڌار ڪري شري رام سڀني سميت اچي
 مثلاً پوري ٻهٿو.

دهوشي وشوامتر جو جيون ورتاوت

جڏهن مها مٺي وشوامتر ۽ سندس منڊلي جنڪ پوريءَ اچي
 پهتا تڏهن ان شهر جي سوپيا ڌسي ڏاڍو پوسن ٿيا. خاص ڪري
 جوسيتا سويمبر ڪري انيڪ راجائون ۽ ٻيا ڪتري شور وڻ ٿي آيل
 هئا. انلاءِ شهر ۾ ڏاڍي رونق، پيڙ لڳي پيئي هئي. ڏنڻس يگيه لاءِ
 ڏاڍيون شاندار تياريون ٿيل هيون. جتي ڪٿي انيڪ ديشن جا
 برهمڻ ۽ ودوان ويد ڌني ۽ گيان وارنئون ڪري رهيا هئا. وشوامتر
 مٺيءَ ۾ انهن جي هڪ عهدي
 اڳ ۾ ايڪانت اسٿان ڌسي
 جي ڏيرو ڪيو.

راجا جنڪ ڪي جڏهن
 پيئي ته مها مٺي وشوامتر
 پنهنجي منڊليءَ سميت ٻڌاريو
 تڏهن پنهنجي گرو
 ۽ ٻين برهمڻن ۽ منترين
 تي وشوامتر وٽ آيو ۽
 کيس پوڻام ڪيائين.
 راجا جنڪ ڪي آشيواد
 ڪيل منگل پڇيو ۽

اُن وقت گوتم رشيءَ ڪروڙ ۾ ڀرجي اندر ڪي سراپ ڏٺو. هي ڊراچاري! توهڪ ڀڳ (ڀوڳ ڪرڻ جي اسٿان) لاءِ هيءَ پاپ ڪرم ڪيو آهي، انلاءِ تنهنجي شريرو هزارين ڀڳ ٿي پوندا، جن جي ڏيڻ تي تون ڏاڍو وياڪل ٿيندين. مهرشيءَ جي انهيءَ سراپ ڏکي ٿيو. گوتم پنهنجي استريءَ کي به سراپ ڏٺو. هي پاپ! تون پنڊ پهل ٿي پوءِ ۽ سيءِ، هوا ۽ برسات سنهندي بک ۽ رک ۾ پئي ره. تون سڀني جيون کان پاڻ لڪائي پئي هوندين ۽ جڏهن دشرت ڪمار شري رام هتي ايندو تڏهن اُنجو درشن ڪري تنهنجي مڪتي ٿيندي ۽ تون پنهنجو اڳيون شريداري مون سان اچي ملين؟

هي رام! انريت سراپ ڏيئي مهاتما گوتم هيءَ آشرم ڇڏي هماليه جي چوٽيءَ تي وڃي تپسيا ڪرڻ لڳو. هنجي وڃڻ کانپوءِ پيا رشي مٺي به هن پرشت ٿيل آشرم کي ڇڏي ويا، رڳو پنڊ پهل سمان ويچارڻ اهليا پنهنجو سراپ ڀوڳيندي تنهنجي درشن جو رستو ڏسي رهي آهي. هاڻي تون اُن ئي مهر ڪر.

وشوامتر جي چوڻ موجب رامچندر اُن آشرم ۾ ويو. پرشت پاون شري رام جي پرويش ڪندي ئي اُن پرشت آشرم جو پارائو پورو ٿيو. جا اهليا پنهنجي پشچاڻاپ ۽ رشيءَ جي سراپ ڪري ورهين جا ورهيه پٺن ۽ ولين هيٺان منهن لڪائي پنڊ پٿروانگر پئي هوندي هئي، سا ڀڳوان جي چوڻ جو سپرڻس ڪري پنهنجي اڳلي سندر سروب ۾ اٿي ويئي.

شري ٿلسي رامايٺ

اھليا جو آڌار

اهليا اُڌار .

يا ڪير واک چوڻ لڳو:- هي ڀار دواج ! ٻئي ڏينهن صبح جو ڪهڙو
 پار ڪري وشوامتر ۽ سڄي منڊلي مثلاً ديش ڏانهن هليا . رستي
 هنن ڪي براجين آشرم ڏٺو، جنهن ڪيتراڻي وڏا چايدار ورڪش
 ڪن ۽ هيون جا وڻ ۽ سندر وانگيون هيون . پر اهڙو رمڻيڪ آشرم
 هوندي به آهو وٽران ٻيو هٿو جو اُنهر ڪوبه منس ڪونه هو. اه
 ڏسي راجندر وشوامتر منيءَ کان پڇيو:- سوامي ! هن سندر آشرم
 ۾ ڪي رشي مني ڏسڻ ۾ نٿو اچي، سو ڇو؟ ڪرڻا ڪري ٻڌايو ته
 ان ريت شيءِ آشرم ڪنهن جو آهي ۽ خالي ڇو پيو آهي؟
 وشوامتر چوڻ لڳو:- هي رگهونندن ! هن آشرم کي پارائو مليل
 آهي . شيءِ آشرم مهرشي گوتم جو آهي جتي هو پنهنجي استريءَ
 اهليا سان گڏ رهي تپسيا ڪندو هو. اهليا ڏاڍي روڊوتي هوندي
 هئي، جو ديوراج اندر به مٿس موٽ ٿي پيو. هڪڙي ڏينهن هن
 چا ڪيو جو اُن آشرم جي ٻاهران بيهي آڏيءَ رات جو ڪڪڙ جي بانگ
 ڏيڻ جو آواز ڪرڻ لڳو. مهرشي گوتم انهي ڏوڪي ۾ اچي ويو ۽ سنان
 سنڌيا جو وقت سهڄي گنگاڇيءَ تي ويو. پٺيان راجا اندر گوتم
 ڇڏو ويس ڌاري اهليا وٽ آيو ۽ اچي سماگر ڪرڻ لاءِ چيائينس .
 راجا جي بدليل ويس ڪري، اهليا ڪو پٺيائي نه ويئي، پر
 هنکي هو پنهنجي سونن جو اڀمان ۽ ديوتائن جي راجا اندر کي پاڻ تي
 موٽ ڏسي هٿان ئي وڌيڪ وڏائي ۾ ڀرجي ويئي. هو اندر جو موهندڙ
 ۽ سندر سروب ڏسي به هرڪجي ويئي ۽ هڪ نئين آزمودي ڀرائڻ جو به
 شوق ڄاڳيس. هنجي ٻڌي پرشت ٿي پيئي ۽ اندر جي ترشتا اڳيان
 چڪي بيٺي. جڏهن پاپ ڪرم پورو ٿيو ته اهليا کي ڏاڍو پڇتاءُ
 ٿيو ۽ اُنوقت گوتم رشي به موٽي آيو ۽ اچي در ڪڙڪايائين. اهليا راجا
 کي لڪائي دروازو کولڻ آئي پر دروازي کٽ تي جو دير ٿي ۽ اهليا
 ڏنگ ڏسي گوتم کان ڳالهه ڳجهي نه رهي.

سگهي. گنگا جو چوهه سان ڪريل جل پڳوان شو جي ور وڪڙ ڳتيل وارن جي چڳن ۾ ئي بند ٿي ويو جڻڪ پڳوان جي جڻائن ۾ هڪ مها سرور ٿي پيو. گنگا گهڻي جتن ڪيا پر ٻاهر نڪري نه سگهي.

انريت گنگا کي ته چڱي نيڪت ملي پر پاڳيرٿ ڏاڍو مايوس ٿي ويو پر ته به هن اورچائي نه ڇڏي. نيٺ گنگا جي پڇتاءُ ڪرڻ ۽ پاڳيرٿ جي وري تپسيا ڪرڻ تي پڳوان شنڪر پرسن ٿي گنگا کي ٽن ڌارائن ۾ پنهنجي جڻائن مان ٻاهر ڪڍيو. هڪڙي ويئي آڪاش ۾، جنهنجو نالو ديوتائن پاپ ناشني منڊاڪني رکيو، ٻي ويئي پاڻال ۾، جا دڪه هڻڻ واري ڀرپاوتي نالي سان سڏي ويئي ۽ ٽين اُها، جا سنٿن کي سڪه ڏيندڙ گنگا ماتا ڪونهي ٿي. شنڪر جي جڻائن مان نڪري گنگا جي بندو سرور ۾ آئي ۽ اُتان نڪري مهاراجا پاڳيرٿ جي پٺيان هلاڻ لڳي. پاڳيرٿ کيس ان هنڌ تي آندو جتي سندس وڏن جي رڪه پيئي هئي. راجا گنگا جل سان سندن ٿرڀڻ ڪيو ته هنن جا پاپ ناس ٿيا ۽ هوسرگه ۾ ويا. تنهن کانپوءِ راجا پاڳيرٿ هوا مٿل ٽڪي هلندڙ رت تي اڳيان شنڪه وڄائيندو هليو ۽ اُنهي پٺيان گنگا ناچ ڪندي ڪڏهن ٽڪي، ڪڏهن مائي، ڪڏهن گسڪندي ڪڏهن ٽپندي هلاڻ لڳي. رستي ۾ ايندڙ سڀني ديشن کي گنگا جي پوتر ۽ آباد ڪندي سمنڊ سان وڃي ماري.

راجا پاڳيرٿ ڏاڍي مشڪلات ۽ اورچائيءَ سان گنگا جي ڪي هماليه تان هن ديش ۾ آندو ۽ جيڪي ماڻڪ اڳوڻو ويران رڻ پٽ هوندا هئا ۽ رعيت ڏڪر ۾ پئي مرندي هئي، سي ماڻڪ سرسبز آباد ٿيا ۽ پرڃا جو دڪه دور ٿيو. ان وڏي جتن ڪري راجا پاڳيرٿ جو جس ۽ ڪيرٽي سدائين قائم رهندا ۽ ان لاءِ گنگا کي پاڳيرٿي به ڪري ڇڏيو آهي. گنگا جو جل سدائين پاڻن کي ناس ڪندو آهي ۽ سندس ڪناري تي رشي مٺي پراچين زماني کان وٺي آسرم ٺاهي تپسيا ڪندا آهن.

وڃي پنهنجي ڏاڏي جو يگيه پورو ڪراءِ.
 انشومان ڪوڙو وٺي واپس وريو ۽ ڏاڏي کي سهوري حقيقت اچي
 پڻائجي. راجا کي پنهنجن پٽن جي موت جو ٻڌي ڏاڍو ڏک ٿيو.
 پنهنجو يگيه پورو ڪري هو هميشه انهيءَ چنٽا ۾ ئي رهندو هو ته گنگاجي
 کي ڀرتويءَ تي ڪيئن آڻجي. هن گهڻي رٿائون رٿيون ۽ آخر گهڻو ئي
 وقت راج ڪري سرڳهه ٻڌاريو.

راجا سڱو جي هر ٿيوءَ کان پوءِ پرڃا سندس پوٽي انشومان ڪي
 راجڪڏيءَ تي وهاريو. انشومان به هاڪارو راجا ٿيو. هن پنهنجي پٽ
 دليپ کي راج ڏيئي پاڻ هماليه تي وڃي گنگا کي ڀرتويءَ تي آڻڻ
 لاءِ مها ڪئن جتن ڪيا ۽ اها تپسيا ڪندي اُتي ئي گذاري ويو.
 گنگا ڪي اهڙن ۾ ناڪامياب رهيو. دليپ جو پٽ هو ڀاڳيڙت سو
 پنهنجي راج جو سهورو ڪارو باروڙين تي رکي پاڻ گنگاجيءَ کي ڀرتويءَ
 تي آڻڻ جي اُهر کي لڳو. هن هماليه ۾ گڏوگڏ ٿيڙت تي وڃي
 ڀاڳيڙت جي ايتري قدر جو مهيني مهيني رسوئي کائيندو هو.
 گنگاجي مٿس راضي ٿي پر راجا سوچي ڏٺو ته جنهن وقت گنگا مٿان
 ڪرندي ته ڀرتوي اُنجي ويڳهه کي سڀي نه سگهندي ۽ گنگا زمين
 ڦاڙي هيٺ پاتال ۾ پيهي ويندي، انڪري راجا وڃي مهاديو جي
 آڏاڻا ڪئي.

ڀوانات مهاديو گنگا کي مٿي تي ڌارڻ سوڪار ڪيو. نيٺ
 هماليه جي وڏي وڏي گنگا، وڏي آڪار سان ڏاڍي زور مان آڪاس
 مان شو جي مستڪ تي ڪري. گنگا پنهنجي ايمان ۾ اهو سوچيو هو
 ته ”مان اهڙي ته چوڻ سان ڪرنديس جو شڪر ڪي به وهائي پاتال
 ۾ پيهي وينديس. اُنجو اهڙو ڪار ڀڳوان شڪر کان ڳجهو نه رهيو،
 گنگا جڏهن شڪر جي مٿي تي ڪري ته اُنجي جٽائن ۾ اهڙو
 منجهي پيلي جو ڪيتريءَ ڪوشش ڪرڻ تي به ٻاهر نڪري نه

بهار يو. راجا پنهنجن سن هزار پٽن کي گهوڙي جي تلاش ۾ موڪليو، جن ٻوليندي ٻوليندي اچي ڪپل مٺيءَ جي آشرم ۾ گهوڙي کي ٻڌل ڏٺو. انوقت مهرشي ڪپل سماڏيءَ ۾ ويٺو هو. اهو ڏسي، اڳماني راجڪمار غصي ۾ ڀرجي ڀڳوان ڪپل ڏيو کي بد شد ڳالهائڻ لڳا ته هن ئي اسانجو گهوڙو چورايو آهي ۽ هاڻي اڪيون ٻوٽي ڍونگهه ڪري ويٺو آهي. هن پاڻيءَ کي ماري ڇڏيو. ائين چئي هو ڪپل ڏيو تي اُٿل ڪري آيا. سگر جي پٽن جون ڳالهيون ٻڌي مهاڻيچسوي ڪپل ڏيو کي ڪروڙ لڳو ۽ انهيءَ ڪروڙ ۾ هن جي منهن مان هنڪار نڪتي، جنهن جي

نڪوڙ تي سگر جا سڀئي پٽ جلي رڪه ٿي ويا.

جڏهن راجا سگر جا پٽ گهوڙو وٺي واپس نه آيا ته راجا سگر اسمنجس جي پٽ انشومان کي انهنجي تلاش ۾ موڪليو. ٻوليندي انشومان انهي جڳهه تي اچي پهتو جتي سندس چاچا رڪه جو ڍير ٿيا پيا هئا. اهو ڏسي هنڪي ڏاڍو ڏک ٿيو ۽ ڀرسان يگيه جو گهوڙو به ڏٺائين جتي ڀڳوان ڪپل ڏيو سماڏي لڳائي ويٺو هو.

پنهنجن چاچن جو ٽريٽ ڪرڻ لاءِ انشومان پاڻيءَ جي ڳولا ڪرڻ لڳو پر هن کي ڪٿي به پاڻي نه مليو جو چوڌوڙ ويران پٽ لڳا پيا هئا. پوءِ انشومان هڪ جوڙي ڪپل ڏيو جي اُستتي ڪئي، تنهن تي ڪپل ڏيو پرسن ٿي کيس چيو ته انشومان! شوڪ نه ڪر. تنهنجي چاچن جو موت جڳت جي ڪلياڻ لاءِ ٿيو آهي. مون هنن راجڪمارن کي پس ڪيو آهي، تنهنڪري تون هنن جو ٽريٽ ههاليه جي وڏيءَ ڌيءَ گنگا جي پوتر جل سان ڪندي ته سڀ سوڳهه ويندا. هاڻي يگيه جو گهوڙو وٺي

ڪائي ٻي پرسن ٿي مهاڻا وشوامتر جي چوگرد ڪٿا ٻڌڻ لاءِ اچي ويٺا. مني چوڻ لڳو: هماهه پربت سڀني پهاڙن جو راجا آهي ۽ سڀني ڌاڻن جو پندار به آهي. اُن راجا هماهه جون ٻه ڌيئَر آهن، وڏي گنگا ۽ ننڍي اما. ننڍي اما جو وواھ ڪٽلاس ناٿ مهاڍيوسان ٿيو ۽ وڏي گنگا تنهي لوڪن کي پوتر ۽ آباد ڪرڻ لاءِ ڪيئن پرتوي ٿي پڌاري ۽ سمند سان وڃي ملي، سا ڪٿا مان توهان کي ٻڌايان ٿو.

اڳين زماني ۾ ايوڌيا ۾ سگر نالي هڪ پراڪرمي ۽ چڪرورتي راجا راج ڪندو هو. هن گهڻي دفعا سڄي پرتوي فتح ڪئي ۽ تالچنگهه، يون، شڪ، هيهم ۽ بربر جاتين کي ماري مچايو پر هنن جو عام قتل نه ڪيائين. هن انهن کي ڪروپ بڻايو يعني ڪن کي صفا وار ڪوڙاڻڻ جو ته ڪن کي ڏاڙهي مچڻ رکڻ جو حڪم ڪيائين، ڪن کي ڪپڙن بهرڻ بدران ڪپڙن ڍڪڻ جو حڪم ڏنائين ۽ سدائين انهن جاتين کي پوري دٻاؤ ۾ رکندو ايندو هو.

راجا سگر کي ٻه راڻيون هيون اُن مان ڪيڻي مان کيس هڪ پٽ اسمنجس نالي ڄائو ۽ ٻيءَ سمتيءَ جي گروپ مان هڪ ڌنڌي پڻ ٿي. اُن ڌنڌيءَ مان سٺ هزار جيون ڪٿا جن کي گيهه جي دٻن ۾ پالي وڌو ڪيو ويو. اُهي سٺ هزار راجڪمار ڏاڍا ڀاوان ۽ اڀماني ساماڻا. اسمنجس اڳئين جنم ۾ يوگي هو ۽ هو جڏهن وڏو ٿيو تڏهن ڄاڻي پڄي اهڙا ڪوتاهه ڪرڻ لڳو جو پرڄا وڃي راجا کي ڏانهون ڏنيون. راجا پرڄا جون ڏانهون اونائي اسمنجس کي شهر نيڪالي ڏني. هن کي نه ڪپندو ئي اهو هئو، تنهن بن ۾ وڃي پنهنجي اڳلي جنم جي يوگه ساڌنا پوري ڪئي. بن ۾ وڃڻ کان اڳ اسمنجس کي هڪ پٽ ڄائو هو جنهن جو نالو هو انشومان.

ڪجهه وقت کانپوءِ راجا سگر اشوميت يگيه شروع ڪيو. جڏهن جڏهن ڪو پرتابي راجا ڪو يگيه ڪندو هو ته ديوراج اندر کي اچي آندو مانڌ لڳندي هئي ته متان سندس اوچ استان نه ڪسجي وڃي، انلاءِ سگر جي يگيه جو گوڙو چورائي وڃي ڪپل منيءَ جي آشور ۾

ويا. هو يگيه جي ويڏي مٿان رت ۽ بدبوءِ سان ڀريل اڀوٽر شين
وجهٽ جي تيارِي ڪرڻ لڳا. اهو ڏسي رامچندر ماريچ کي مانو استر
هنيو ته هو سو جو جن پري سمند جي ڪناري وڃي ڪريو ۽ اگني
استر هڻي سٻاهو ۽ جي چاٽي چيري ڦاڙي ڇڏيائين. لڪشمن به ٻين
راڪشنن کي ناس ڪري ڇڏيو.

انريت شري رام ۽ لڪشمن يگيه ۾ وڳن وجهندڙ راڪشنن جو
انت آندو ۽ وشوامتر جو يگيه نروڳن سماپت ٿيو. اُن بن ۾ رهندڙ
سڀ رشي مني راڪشنن جي ظلم کان آجا ٿيا ۽ رام لڪشمن جي
پراڪرم جي ساراهه ڪرڻ لڳا. وشوامتر جي آندڙ جو ورڻن ڪري نٿو
سگهجي. هن ٻنهي راجڪمارن کي چاٽي سان لڳائي آشيرواد ڏني.
ٿورن ڏينهن بعد سڌ آشرم ۾ رهندڙ تپسوين ڳالهه ڪئي ته مثلاً
ديش جي راجا جنڪ ڀرڻ ڪيو آهي ته جيڪو سوروير مهاديو جي ڳري
ڏنڻس کي کڻي تير چاڙهي سگهندو تنهن کي هو پنهنجي مها سندر ڏي
سيٽا ڀرڻائي ڏيندو. انلاءِ راجا پنهنجي راجڌانيءَ مثلاً ۾ هڪ سويمبر
سڀا ڪئي آهي جنهن ۾ انيڪ ديسن جا راجائون آيل آهن. اهو ٻڌي
وشوامتر ۽ ٻين تپسوين اهو مها اُتسو ڏسڻ لاءِ اوڏانهن هلڻ جو ارادو
ڪيو. ان موجب وشوامتر مني ٻنهي راجڪمارن ۽ پنهنجي شش منڊلي
کي ساڻ وٺي جنڪ پوريءَ ڏانهن روانو ٿيو. هو واٽ تي منزلون ڪندا
هليا ۽ جن جن جڳهين ۽ آشرمن تي هورات گهاري ڏندا هئا اُتي اُن هنڌن
جون گهڻيئي ڪٿائون وارتائون ڪندا هئا، جي ٻئي راجڪمار چت
لائي ٻڌندا هئا.

گنگا جي پرتويءَ تي اچڻ جي ڪٿا.

ٻئي ڏينهن وشوامتر مني، شري رام لڪشمن ۽ ٻيا رشي مني
سج لٿي اچي گنگا جي ڪناري پهتا، جتي اچي ڏيرو ڪيائون،
سڀني پوتر نديءَ ۾ سنان ڪري پٿرن ۽ ديوتائن جو ترپڻ ڪيو ۽

ڪنڌرڻ، ٺاڪ، يڪيم يا ٻيو ڪوبه ڀڏ ۾ رامچندر کي جيتي نه سگهيو.

تنهن کانپوءِ گج پٺڌ ڪرڻ کانپوءِ هو ٿيئي اچي وشوامتر جي آشور ۾ پهتا. اهو سڌ آشور وڌن گهاٽن وڻن جي وچ ۾ هڪ ايڪانت آستان تي هئو جتي ڪئين رشي مٺي يوگ سادن ۽ تپسيا ۾ لڳا رهندا هئا. وشوامتر شري رام کي ٻڌايو: هي رام! بهريائين هيءُ آشور ڀڳوان وامن جو هو، جتي رهي هن انيڪ ورهيه تپسيا ڪري سڌي پراپت ڪئي هئي. هن کان پوءِ هن آستان تي انيڪ سڌن ۽ جوگين پنهنجون سادنائون ڪيون آهن. مان به ڀڳوان وامن جو ڀڳت آهيان ۽ هتي ئي تون پنهنجي يگه جي رکيا ڪري راکشن سان ڀڏ ڪندين.

وشوامتر ۽ ٻنهي راجڪمارن کي ڏسي آشور ۾ رهندڙ تپسوين اڳتي وڌي اچي ههڙيءَ کي پوڻام ڪيو ۽ رام لڪههڻ کي آشيرواد ڏني. ٻئي ڏينهن تي وشوامتر مٿن ورت ڌارڻ ڪري پنهنجو انوشان شروع ڪيو ۽ رامچندر ۽ لڪههڻ پنهنجا استر شستر کڻي ساوڌان ٿي

سندس رکيا ڪرڻ لڳا. ان ريت پنج ڏينهن راتيون گذريون جنهن راجڪمارن ننڊ به نه ڪئي. ڇهين ڏينهن جڏهن يگه جي ويديءَ مان اڪئيءَ جي لاث ۽ دونهن مٿي ويو ۽ آهوتيون پوڻ شروع ٿيون ته آڪاش مان لڳوڙ ٻڌڻ ۾ آئي. مهاڀاي ماريچ ۽ سٻاهو راکشن پنهنجي سڻا سميت آڪاش ۾ هڪ وڏي ڪاري ڪرمڻل ڇانڊجي

سندس نڪ ۽ ڪن ڪپي ڇڏيا. اهو ڏسي منيءَ وشوامتر کين چيو: هي رام! هن راکشسيائيءَ کي مارڻ ۾ تون استري هتيا جو خيال نه ڪر، ڇو جو ته پرڃا جي رکيا لاءِ هن مها پاڻ کي مارڻ اڏرم ناهي. هاڻي جلد هن کي ماري ڇڏ نه ته رات جو راکشن کي جيئن ڏاڍو و مشڪل آهي.

وشوامتر جي انريٽ سمجھائڻ تي رامچندر تازڪا کي مارڻ لاءِ تيار ٿيو ۽ هوڏانهن تازڪا آڪاس مان پينڪر گرجنا ڪندي رام لڪشمن جي مٿان اچي ڪڙڪي ته جڏهن کين ڳرڪائي وڃي. هن کي

انريٽ پاڻ تي ڪوندو ڏسي، رامچندر هڪ پاڻ اهڙي ته زور سان هٿيس جو هنججي چاني ڦاٽي پيئي ۽ هوءَ زمين تي ڪري مري وئي. تازڪا کي مڱل ڏسي وشوامتر ڏاڍو پرسن ٿيو ۽ پوءِ هنن ٽنهي اها رات ان بن ۾ گذاري.

ٻئي ڏينهن مني وشوامتر رامچندر کي دويه استر شسترو سيڪاريا. دند چڪر، ڪال چڪر، وشڻو چڪر، اندر چڪر، مهاديو جو شولوت استر، اندر جو وجر، برهما جو برهم استر ۽ وشڻو جو نارائڻ استر ۽ ٻين اهڙيڪ استرن جي وشوامتر رامچندر کي سکيا ڏني ۽ کيس اها ترتيب به سيڪاريا ٿيڻ ته اهي استر واپس موٽي ڪيئن اچن. اهي دويه استر راکشن کي مارڻ لاءِ شري رام کي ڏايا ڪارائتا ٿيا ۽ ان ڪري ديوتا،

نڪتي آهي ۽ سرور کان نڪرڻ ڪري سندس نالو سرجو پيو آهي ۽ اُن
نهيءَ جي ڪناري ايوڌيا ۽ پيا وڏا شهر وسيل آهن.

رامچندر جو تازڪا ۽ سباهو آدي راکشنن کي مارڻ.

يا ايم واک مني چوڻ لڳو: هي پار دواج! وشوامتر مني ٻنهي
راجڪمارن کي وٺي گنگا جي ٻئي ڪناري تي هڪ گهاٽي پيانڪ بن
۾ اچي پهتو. اُن بن ۾ ماڻهن جي اچڻ وڃڻ جو ڪو نشان به نه هئو.
۽ چو طرف رڳو پيانڪ هنسڪ جيون، شينهن، چيتا، سوئر، بگهڙ ۽
جهنگلي هاڻي پئي گهريا. اهڙي نرجن بن مان هلندي هلندي شري
رام جي پڇڻ تي وشوامتر کيس ٻڌايو: هي رام! هتي اڳ ۾ ملڻ ۽
ڪروش نالي ٻه آسودا ۽ پراچين ديش هوندا هئا، جن کي تازڪا
نالي پيانڪ راکشسيائي ويران ڪري ڇڏيو آهي. هن جي بدن ۾ ڏهه هزار
هاڻين جيترو ٻل آهي ۽ سئجي ظلم ۽ ڏهڪاڻو ڪري هن ديش جا
گهڻا رهواسي پنهنجي جان بچائي پڇي ويا آهن ۽ باقي بچيلن کي
هوءَ کائي ويٺي آهي. هوءَ ماريچ جي ماءُ آهي ۽ جي تون هن
ظلمي راکشسيڙ جو انت آڻيندين ته پرڃا نريئم ٿيندي ۽ هي ويران
ملڪ وري وسندا.

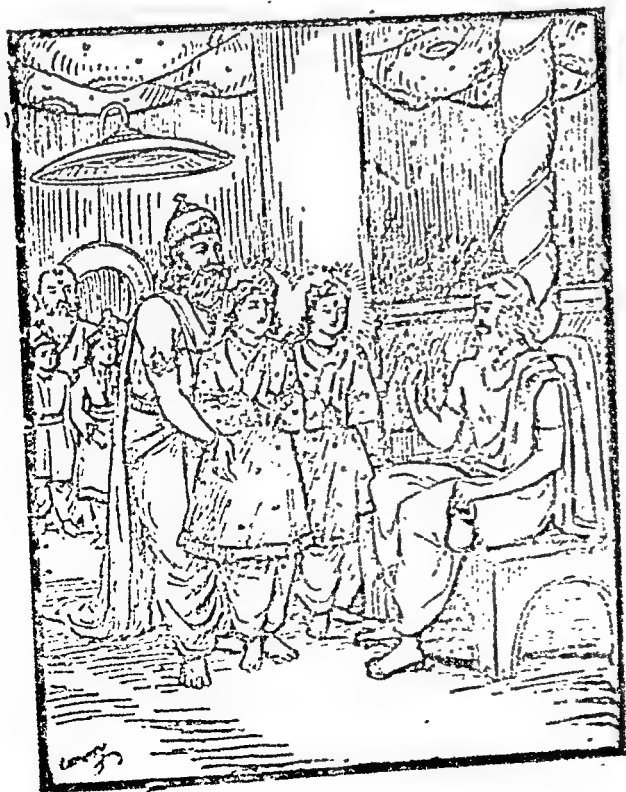
مهاپراڪرمي رام هٿ جوڙي جواب ڏنو: ڀڳون! گئو، براهمڻ
۽ پرڃا جي رکيا لاءِ مون کي جيڪا آگيا ڪندا سا مان بچا آڻيندس.
الين ڇڏي شري رام تنهن جي ڏوري چڪي اهڙي ٽٽڪار ڪئي
جنهن سان چارئي ڏسائون پرڃي ويئون ۽ بن جا سڀ جانور دهلجي
ويا. اهو آواز ٻڌي تازڪا ڌوڪيندي آئي ۽ اچي اهڙي ته ڌوڙ
وسايائين جو ڪجهه ڏسڻ ۾ ئي نه ٿي آيو. پوءِ هوءَ ٻنهي ڀائرن تي پتڙ
سائڻ لڳي ۽ پينڪر گرڃنا ڪري ڏهڪائڻ لڳي. تنهن رامچندر
ي ٻاڻ هلائي سندس ٻئي ٻانهون ڪپي ڇڏيون ۽ لڪشمڻ

رام ۽ لڪشمڻ هٿن ۾ دستانا پائي، تير کمان کڻي ۽ ڪهر ۾ تلوارون
لٽڪائي هلڻ لڳا. ان ريت سرجو نديءَ جي ڪناري ڪناري هلندي
جڏهن هو ڏکڻ ڏانهن ڇهه ڪوهه ويا تڏهن وشوامتر کين ڇيو: هي
رام ۽ لڪشمڻ! هاڻي توهين ٻئي سرجو نديءَ ۾ سنان ڪري مون کان
بلا ۽ اتي بلا نالي وديائون سڪو جنهنڪري توهان ۾ شڪتيءَ ۽ تيج
جو بيهڪ وڌارو ٿيندو ۽ ڪڏهن به توهان کي ٿڪ، چنٽا، بڪ ۽ اُڃ نه
ستائيندي. انهن وديائن جي اڀياس ڪري توهان تي ننڊ ۽ غفلت
۾ ڪوبه حملو ڪري جيتي نه سگهندو ۽ تنهن لوڪن ۾ توهان جهڙو
ڀلوان ۽ پراڳرمي ڪونه ٿيندو.

ان موجب شري رام ۽ لڪشمڻ سنان ڪري پوتر ٿيا ۽ مٺيءَ
کان اهي ٻئي وديائون سکيا، انهن وديائن جو اڀياس ڪرڻ تي
هنن کي مٺيءَ جي ٻڌايل ڦل جي پراپتي ٿي. تنهن کانپوءِ رات ٿيڻ
تي تنهن گاهه وڇائي سرجوءَ جي ڪناري آرام ڪيو ۽ ٻئي ڏينهن
پرهه ڦٽيءَ جو ٻنهي راجڪمارن سنان ٽرپڻ ڪري گائيتريءَ جو جپ
ڪيو ۽ پوءِ اچي وشوامتر اڳيان مٿو ٽيڪيائون. وري سندن سفر
شروع ٿيو. رستي تي هلندي هلندي وشوامتر کين انيڪ گيان ۽ وديا
جون وارتائون ٻڌائيندو هليو ۽ ٻئي راجڪمار به ڏاڍي ادب سان سندس
شيو ڪندا هئا.

سانجهيءَ ٿاڻي هو ٿيئي انهيءَ آستان تي پهتا جتي سرجو ۽
گنگا نديون پاڻ ۾ ملن ٿيون. پرڪرتيءَ جي اُن شوينيڪ جڳهه تي
هڪ رمڻيڪ آشرم هو جتي ڪئين رشي مٺي ٽپسيائون ۽ پاڻ ۾ گيان
واريائون ڪندا هئا. انهن مهاڻائن وشوامتر ۽ ٻنهي راجڪمارن کي
ڏاڍي آدرپاؤ سان پاڻ وٽ رهايو ۽ پوڄن ڪرايو. ٻئي ڏينهن صبح
جو هنن کين آشرم جي ٻيڙي گهرائي ڏني ۽ هو ٿيئي اُن تي چڙهي
ندي پار ڪرڻ لڳا. درياھ جي وچ ۾ ٻنهي ندين جو چوهه سان
وهندڙ پاڻي پاڻ ۾ ٽڪري گجگوڙ ڪري رهيو هو. وشوامتر ٻنهي
راجڪمارن کي ٻڌايو ته ڪٺلاس ڀرپٽ تي مانسروور مان سرجو ندي

اڙائي ڄاڻندو ئي ناهي، سو مان ان کي هرگز نه موڪليندم.
 اهو ٻڌي وشوامتر ڏاڍو ناراض ٿيو ۽ چوڻ لڳو: هي راجن!
 ارمان آهي جو بهر يائين وڃن ڏيئي، هاڻي ڦري ٿا وڃو. اهو توهانجي
 رڳو ڪل جي شان وٽان ناهي. چڱو، مان خالي موٽي ٿو وڃان ۽
 توهين پنهنجو وڃڻ پيڇي پنهنجن مٿن ۽ ماڻهن سان سڳي رهو!
 وشوامتر جو ڪروڙ ڏسي گرو وسشت راجا کي چيو: مهاراج!
 مهرشي وشوامتر سان رام کي موڪلڻ ۾ توهين ڪنهن قسم جو اُڪو
 نه ڪريو. وشوامتر جي سنڀال هيٺ راکشس سندس وار به ونگو ڪري
 نه سگهندا. وشوامتر تپسيا ۽ ڌرم جو پندار آهي، کائونس هلندڙ،
 گذريل ۽ ايندڙ وقت جي ڪابه ڳالهه ڳجهي نه آهي ۽ هنکي سڀني
 آستون شسترن جي ڄاڻ آهي. هو پاڻ راکشس کي سولائيءَ سان
 ماري سگهي ٿو پر توهانجي پٽن جي چڱائي لاءِ ئي هو توهان کان رام
 جي گهر ڪري رهيو آهي. توهين رام ۽ لکشمن کي رشيءَ سان وڃڻ
 ڏيو ۽ راکشس هنن جي سامهون بهي نه سگهندا. مهرشي وشوامتر جهڙا
 مهاڻا کون جيڪي گهرون ٿا سو پنهنجي لاءِ نه، پر جڳت جي ڪايل
 لاءِ گهرون ٿا.

گروءَ جا وڃڻ ٻڌي راجا
 کي دلچسپ ٿي ۽ هن رام ۽
 لکشمن کي پاڻ وٽ گهرايو ۽
 پريءَ سان سندن مٿو ڇهي
 ٻنهي جي ٻانهن وشوامتر کي
 سونپي ڏنائين. مها تپسوي
 وشوامتر راجا کان
 برڪت لائي ٻنهي راجڪمارن
 کي وٺي روانو ٿيو. اڳيان
 پوءِ سندس پٺيان

پروشت ڪري رهيا آهن. انهنڪي سواپ به ڏيئي نٿو سگهان جو يگيه ۾
ڪنهن تي به ڪروڙ ڪروڙ ناهي. اٽلاءِ توهين پنهنجو وڏو پٽ رام مونسان
ڏيو ته هلي منهنجي يگيه جي رکيا ڪري. هو ٻوان ۽ ٻراڪرمي آهي
۽ هنجي هٿان بس راکشن کي مڙل ئي سمجهو.

راجا کي جا ڳالهه خواب خيال ۾ به نه هئي سا ٻڌي هو اهڙي
پرڏشاني ۾ پنهنجي ويو جو دم ساعت وات مان هڪ اڪر به نه پيو
اُڪليس. هو پاڻ کي ٻن باهين جي وچ ۾ سمجهڻ لڳو، يا ته پنهنجن
سڪيلڊن ٻالڪن کي پيانڪ راکشن جي منهن ۾ ڏي، يا ته وشوامتر
جو پيانڪ ڪروڙ پنهنجي سر تي کڻي. نيٺ ٿوري دير کانپوءِ
چيائين: هي منيشور! منهنجو ٻالڪ رام اهڙن پيانڪ راکشن سان
ڪيئن سامهون ٿي سگهندو؟ مون کي هن ورڏا اوسٽا ۾ سڪي سڪي
پتر ٿيا آهن تنهن مان به سڀني ۾ وڌيڪ مون کي پيارو رام آهي،
تنهن ڪومل شير رام کي مان هيبتناڪ راکشن جي مقابلي ۾ ڪيئن
موڪليان! توهان ويچار ڪري وڃن ته ٻوليا آهن. توهين هر ڀيرو
رام کي وٺي وڃڻ چاهيو ٿا ته مان ۽ منهنجو لشڪر به ساڻ هلندو.
سڀني سڀيئي انهن راکشن سان لڙنداسين ۽ توهانجو يگيه نروڱهن
دروڻيندو. هي مني! اهي راکشن ڪير آهن ۽ انهن جو حماتي
ڪير آهي؟

وشوامتر ورائيو: تنهي لوڪن کي آزاريندڙ لنڪا جي راجا راوڻ
چيڙڻ تي ماريڇ ۽ سٻاهو منهنجي يگيه ۾ وڳن وڃي رهيا آهن.

اهو ٻڌي راجا دشرت ڪنبي ويو ۽ چوڻ لڳو: هي مني سرشت!
مٿي ڏرماتما آهيو ۽ منهنجي پٽن تي ديا ڪريو! راوڻ سان جنگ
جي مون به سمجهي نه آهي، جنهن راوڻ جي اڳيان ديوتائون،
نندرو ۽ يگيه به ڏي ۾ سامهون ٿيڻ جي همت ڪري نٿا سگهن،
جو مقابلو اسان منش ڪيئن ڪري سگهنداسين! هن سان لڙائي
ڪو جيترو نه موٽيو آهي. مان هيڏي لشڪر هوندي به راوڻ
دس هائڻن سان لڙڻ ۾ اسرت آهيان ۽ منهنجو ٻالڪ رام ته

شوي رامچندر جيتوڻيڪ پاڻ ڳيان جو پندار ۽ سڀ ڪجهه
ڄاڻي ڄاڻڻهار هئو پر ته به هريادا جي رکيا لاءِ پنهنجي گروءَ کان ڳيان
آيديش ورتائين ۽ جنهن آيديش ڪري انيڪ جيون جو ڪلياڻ ٿيو
آهي. جيڪو سرووياپڪ، اڇا رهن، اڃنما، نرگل، نام ۽ روپ
کان رهن آهي سوئي پريو ڀڳتن جي ڪلياڻ لاءِ آديت ليلائون
ڪري رهيو آهي.

وشوامتر جو رام لکشمڻ کي بن وٺي وڃڻ.

هڪڙي ڏينهن راجا دشرٽ پنهنجي گروءَ ۽ منترين سان دربار ۾
پڻن جي وواھ بابت صلاح ڪري رهيو هئو ته مهرشي ووشوامتر راج دوار
تي اچي دوارپالن کي چيو ته منهنجي اچڻ جي خبر راجا کي ٻڌايو.
منيءَ جي اچڻ جو ٻڌي راجا ڏاڍو پرسن ٿيو ۽ منترين سميت اٿي
دروازي وٽ وڃي منيءَ کي پرڻام ڪيائين ۽ کيس وٺي آڻي پنهنجي
سنگهاسن تي هاريائين. راجا منيءَ جا چرڻ ڏوئي ڀوڄا ڪري کيس
ڀوڄن ڪرايو ۽ پوءِ هنٽ جوڙي چيائينس: هي مها مني! اڄ منهنجا
ڌنڀه ڀاڳه آهن جو توهان چرڻ گهمائي منهنجي گهر کي ڀوٽو ڪيو آهي.
توهان جو اهڙي ڪرڻا اڳه ڪڏهن ته ڪئي آهي سو ضرور ڪنهن
سبب سان آيا هوندا. هاڻي ڪرڻا ڪري ٻڌايو ته مان توهانجي
ڪهڙي شيوا ڪريان؟ مان توهانجي هرڪا ڪامنا پوري ڪندس.
اهڙيءَ طرح بنا ويچار ۽ سنڪوچ جي راجا دشرٽ منيءَ کي
خاطري ڏيئي پاڻ کي ٻڌي ڇڏيو ۽ سندس نهرتا پريل مان وڃن ٻڌي
وشوامتر ڏاڍو پرسن ٿيو ۽ چوڻ لڳو: هي راجن! جي وڃن توڃا آهن
من تي شل درد رهي ائين جي پالنا ڪرين. مون يگيه شروع ڪيو آهي
جنم مارڻ ۽ سڀاڙو نالي به راکشس وڃن وڃي رهيا آهن. هو يگيه
من وڃي سڀ ڀوٽو ڪري رهيا آهن ۽ يگيه کي

سي هُو نر آسڪت من سان، ناٿڪ ۾ ڀارٽ ڪرڻ مثل ڀوڳي ٿو. استري
آڊڪ ڀوڳن جي ڀوڳڻ سان نه هن کي آندڙ اچي ٿو ۽ نه ڊڪ ٿئي ٿو. هو
نه ڪنهن وشيم جي اڇا ڪري ٿو ۽ نه ڪنهن کان نفرت ڪري ٿو. هو
ڀوڳ ڀوڳيندي به اڀوڳتا آهي. هو سڪ ڊڪ کي سمان ڄاڻي ٻڌايو ۽
جواني، موت ۽ جيئڻ، راجائي ۽ فقيريءَ کي هڪ جهڙو ڏسي ٿو. هو
سمجهي ٿو ته ديهه ۽ اندريون پنهنجي قدرتي خاصيت موجب پنهنجا
پنهنجا ڪم ڪري رهيون آهن ۽ هو ساڳي ٿي آهي ڪم ڏسي ٿو
۽ انهن ۾ لڳاتار ٿئي ٿي. جڏهن تڏهن ۾ تيل جو هڻڻ قدرتي آهي
تڏهن هن سرير ۾ اندرين جون ڪريائون به قدرتي ٿينديون رهن
ٿيون. انريٽ ٻاهرين وهنوار ۾ جهڙو گياني آهي تهڙو اڳياني آهي. تفاوت
فقط واشنا ۾ آهي، چو ته واشنا ئي ٻنڌن ۽ موڪش جو ڪارڻ آهي.
اڳيانيءَ جو من سڪ ڊڪ ۾ لپتيل آهي، جنهنڪري هو ٻنڌن ۾ ۽
گيانوان جو من آسنگ آهي، جنهنڪري هو مڪت آهي. اندرين ۽
من جون جيڪي به ڪريائون گيانوان ڪري ٿو تن ۾ سندس ڪوتاهه
ٻڌي نه آهي، تنهنڪري گياني ڪرم ڪندي به اُڪرتا آهي.
جنهنجي چت ۾ واشنائون ڀريل آهن سو ڪرم نه ڪندي به ڪر
آهي. مطلب ته سندس جي يا نرڪ سرڳه جو انڀڙو ڪرائڻ واري من جي
اندري آهي ۽ نه ڪرم اندريون.

هي رڳو نندن! مون توکي برهم وديا جو اموڪ اُڀديش ٻڌايو.
ان موجب تون راڳه دويش جو تياڳه ڪري، سر ٻڌي سان سڀ جو
ساڳي ٿي جڳت جي ڪايلڻ لاءِ ڪرم ڪندو رهه. جنهنڪري پاڻ سڃاڻڻ
کانپوءِ ڪا به چنتا ناهي. اُن کي ڀرم اهرت ڀڄي ڀراپتي ٿئي ٿي.
گرو وسشت جا اهي وچن ٻڌي شري رام چيو:- هي گرو مهراج!
توهانجو وڏو اڀڪار مڃائڻو جو توهانجي اُڀديش ڪري منهنجا
پ سندن ناس ٿي ويا آهن ۽ مون ڄاتو آهي ته آتم ستا ڪانسواءِ
ڪجهه ڪينهي ۽ مان ڀرم شانتيءَ کي پاڻي برهم آندڙ ۾ استت
آهيان.

۽ سڀني پراڻين جي اندر آهي. اُنجي پوڄا جي وڏي آهي اُن
 پاڻ يعني اُنکي هر هنڌ هر وقت محسوس ڪرڻ. اهو ڏيان ڪرڻ ئي
 سڀ کان وڏي آپاسنا ۽ آتم پوڄا آهي. هلندي، چلندي، ڏسندي
 ٻڌندي، ڇهندي، سنگهندي، مطالب ته سڀني ڪريائن ڪندي، آتم
 جو ڏيان قائم رکڻ گهرجي. انريٽ نٿو نيمر سان ساندهم اڀياس ڪندي
 چٽ شڌ ٿئي ٿو ۽ آتما جي پراپتي ٿئي ٿي ۽ انيو ٿئي ٿو ته هڪ ست
 چٽ آندو آتما ئي جٽ ڪٽ اسٽ ٿي رهيو آهي.

هي رام! جڏهن ٿڌي لوڪن ۾ چيئن آتما کان سواءِ ٻيو ڪجهه
 ٿيو ئي ڪونه، تڏهن دشمن ۽ دوست ڪنهنڪي چوان! آتما سڀ
 ڪنهن هنڌ پورڻ آهي ۽ هن کان الڳ ڪابه وسڻو ڪانهي. آتما ۾
 نه ٻڌڻ آهي ۽ نه موڪلڻ. جنهن آتما جو گيان پاڻو آهي، تنهن کي پوڄا
 پاڻ جي يا ڏيان لڳائڻ جي ڪهڙي ضرورت؟ هو نه هري ٿو، نه جڻي ٿو،
 نه ست آهي، نه آست آهي، نه سڪي آهي، نه ڊڪي آهي. هي رگهونندن!
 تون پاڻ آتم نشچي کي ڌار ڪر ته سڀ مان ئي آهيان. تون نٿ
 شڌ ٻڌ روپ ۽ برهم آهين. تون ڪيول سروب، جڳت جو سوامي ۽
 چيئن سورج سڀني کي پرڪاش ڪندڙ آهين.

هي رگهونندن! گيانوان پرش پاڻ کي سرير کان الڳ سمجهي سرير
 جي سڪ ڊڪ ڪري سڪي يا ڊڪي نٿو ٿئي، مگر اڳيائي پرش لاءِ سرير
 انيڪ ڊڪن جو ڪارڻ بڻجي ٿو، ڇاڪاڻ ته هو سرير جي ناس ٿيڻ
 ڪري پاڻ ناس ٿيل سمجهي ٿو. گيانوان کي ڏيه، ناس ٿيڻ تي به
 ڪو ڊڪ نٿو ٿئي ڇاڪاڻ ته هو سدائين ان ڀرم ۾ اسٽ رهڻ ٿو جو
 پورڻ آهي، شانت آهي، اننت آهي ۽ اڪند آهي. گيانوان جيتوڻيڪ
 سرير ڌاري آهي تڏهن به سرير سان هنجو سنڀند ناهي، جڏهن سرويڊاڪ
 آڪاس دلي ۾ هوندي به دلي جي سنڀند کان آجو آهي. گيانوان
 سڀني ڪرمن جي ڪرڻا هوندي به ڪرم ۾ لپيائمان نٿو ٿئي ۽ سدائين
 ڪ آتم ڏيه جي رس ۾ ڀريل رهي ٿو.

هي رام! گيانوان کي سچ سچا چيڪ ڪري ڏي.

پٽاندرو سوچ ڪوڙ آهي ”ويچار“. هي رام! جنهن پڇج آتما پرش
گيان جا اهي چار سادن ساڌيا آهن ۽ هر دوشه ڪيو آهي، اُن کي آتما
جو اڻڀڙ ۽ گيان ٿئي ٿو.

هي رگهونندن! جڏهن سمند جون لهرون سمند کان جدا نه آهن،
تڏهن جڳت جا سڀ پدارت برهم کان جدا نه آهن. درحقيقت تون
برهم آهين، آءٌ برهم آهيان ۽ هيءُ سارو جڙ ۽ چيئن جڳت برهم آهي.
گياني پرش اُنهم منجهي نٿو، جڏهن هڪ صراف انيڪ گهڻن کي ڏسي به
سڀ سونوئي سونو سمجهي ٿو. هي رام! تون نشچيم سمجهه نه
جڳت ۽ آتما يعني برهم ۾ ڪوئي پيد نه آهي. جڳت جي روپ ۾
برهم ئي ڏيکاري ڏيئي رهيو آهي.

هي رگهونندن! چشهي مان نڪرندڙ جل مثل من مان واشنائون
۽ سنڪلپ نڪرندا رهن ٿا. انهن واشنائن ۽ سنڪلپن جي چار رجيو
اڳين بيوس ٿي رهيو آهي، جيئن ريشم جو ڪينٽون پاڻ کي پنهنجي
تندن تارن جي چار ۾ بند ڪندو آهي. پر جنهن ويچاروان پرش برهم
پاونا جي تلوار سان پنهنجن واشنائن روپي چار کي ڪٽي ڇڏيو آهي،
تنهن لاءِ جڳت جي هستي ئي ڪانهي. هن کي چو طرف مٿي هيٺ،
اوري پري هڪ برهم جي ستا سميل ڏسڻ ۾ اچي ٿي. هن کي ڪنهن
به وسوءَ جي چاهندا نٿي رهي ۽ نه ڪنهن حالت ۾ خوش ٿئي ٿو ۽
نه رنج ڪري ٿو. هو جنم مرڻ جي چڪر کان چٽي سر، شانت ۽
نروڪلپ روپ هڪدم پد کي پائيندو. پر جيڪو اڳين سمجهي ٿو ته
آءٌ سرير آهيان ۽ استري گهرڻ آڌڪ پدارت منهنجا آهن سو پنهنجي
مٿان دنيا جون آپدائون نازل ڪري ٿو. هي رام! اهو پڪ جاڻ ته
جيوپڻي جي پاونا بنڻ آهي ۽ ست چت آندڙ پري پورڻ برهم پڻي
جي پاونا موڪل آهي.

هي رام! ست چت آندڙ برهم ۾ آتما جي پاونا رک. آتما جي
پوڄا ۽ آرادنا ڪر. اُن ديون جي ديو آتم ديو جي پوڄا لاءِ ڪنهن
مندري يا سامگريءَ جي ضرورت نه آهي. هو ته سڀ جڳهه موجود آهي

سان سنسار جي ڄل ۾ رهندي به مان ڪمل وانگر نرليپ رهان ۽
دريش جي منتاڀ کان بچان ؟

گرو وسشت جو آڏو ڏس.

جڳت جي ڪاپاڻ لاءِ شري راه-چندر جيڪي سوال گرو
وسشت کان ڪيا تن جي جواب ۾ مهاگيان وسشت چوڻ لڳو:-
هي رام! وڏي آند جي ڳالهه آهي جو توکي سنسار جي سڀني سڪن
هوندي به آند ويراڳه اڏين ٿيو آهي. پنهنجي ويڪ ڪري جو
تنهنجي من ۾ دنيا کان ڪڍائي پيدا ٿي آهي، انلاءِ تون برهم وديا
جي بيشڪ لائق آهين جا مان توکي ٻڌائيندو ۽ جنهن ۾ تنهنجو ڪلياڻ
ٿيندو. ڀلي ڪنهن کي تنهي لوڪن جو راج ملي ڀرتو به آتم گيان جي
پراپتيءَ کانسواءِ هن کي شانتِي نٿي ملي.

هي رام! سڀ پراڻي آند پائڻ لاءِ جتن ته ڪري رهيا آهن، ڀو هو
نٿا ڄاڻن ته وشين جا ڀوڳ ڪڏهن به سڪ ڏيڻ وارا نه آهن. اهي پري
کان وڌندڙ ڏس ۾ اچن ٿا، پر ڪڻ ماهر ۾ ڪيڻ ٿي وڃن ٿا. ڀوم آند
جي پراپتي گيان سان نٿي ٿي، انڪري گيان حاصل ڪرڻ لاءِ آدم
ڪرڻ گهرجي. گيان جا چار سادن آهن، - شرم، سنشوش، ست سنگ
ويچار. شرم وارو پرش اُن کي چڱي جيڪو پنهنجي اندرين کي
مٽي سڀني جيون سان هترا جو وهنوار ڪري، نه ڪنهن وسوءَ
تياڳ ڪري ۽ نه ڪنهن وسوءَ جي انڇا ڪري. سنشوش پرش
آهي جو ترشڻا جو تياڳ ڪري اُن پراپت ٿيل شيءِ جي چاهنا نه
ڪري ۽ پراپت ٿيل پدارت جو سڪ دم کانسواءِ ورتاءُ ڪري.
سنگ سان ست مارڻ جي ڄاڻ نٿي ٿي ۽ هودي جي اڳيان روڀي
ار ۾ برڪاش نٿي ٿو. ويچار سان تنو گيان ۽ تنو گيان سان
حاصل نٿي ٿي. آءُ ڪير آهيان؟ سنسار ڇا آهي ۽ ڪيئن
موت ۽ جنم مرڻ ڪيئن ٿو نٿي؟ انهن مسئلن

ڪان ٿين ٿا. مان، ايمان، پڍاڻو، موت، موھ، بيماري ۽ ٻيا انيڪ پرڪارن جا ڪشت منش ڪي ديهه جي ڪري پراپت ٿين ٿا. انلاءِ هن دڪه جي گهر شريدر ۾ منهنجو موھ ٺاهي. توهين اهڙو ڪو اُڀاءُ ٻڌايو جنهن کان هن شريدر ۾ منهنجو ”مان پڻو“ نه رهي.

هي گروجي! جيئو جي ٻالڪ اوستا مورڪتا، چنچلڻا، دينتا ۽ ٻڀ ۾ دڪي گذري ٿي ۽ جوڀن اوستا ۾ جيئو وشيم ڀوڳن جي گپ ۾ ڦاسي پوي ٿو. جوڀن اوستا روپي اونداهيءَ رات ۾ ڪام ڪروڙ آهنگار روپي چور آتم آئند روپي ٽن ڪي لڳي وڃن ٿا، جنهنڪري هيءُ جيئو سڪ ۽ شانتِي نٿو پائي. جوڀن اوستا ۾ وويڪ، ويسراڳ ۽ سنٿوش ناس ٿي وڃن ٿا ۽ جوڀن اوستا واري منش ڪي وشين جي پٺيان ٻوڙندي ڪڏهن به تربتي نٿي ٿئي ۽ هو سدا ترشٽا جي آڱهه ۾ جلندو رهي ٿو. نيٺ پڍاڻي روپي ٻلي جوڀن روپي ڪوئي ڪي ڪائي پوسن ٿئي ٿي. پڍي جي نرڀل شريدر ۾ سڀ بيماريون اچي گهر ڪن ٿيون ۽ جيئو جنجال ٿيو پوي. اُن وقت استري، پٽ ۽ ٻيا مٺ مائٽ به اُن مان ڪڪ ٿيو پون. آخر هڪ ڏينهن اهو شريدر ڪال جي پيٽ ۾ هضم ٿي وڃي ٿو. ڪڙهيءَ کان وٺي برهما تائين سڀ ڪال جو بڪ ٿين ٿا، پر پيتوڙي ڪال ڪڏهن به نٿو ڍاڍي.

هي منيشور! جڳت جا جيترا به ڀدارت آهن سي سڀ ناس ٿي ويندا، تنجو آسرو ڪرڻ يا تن ۾ دل لڳائڻ مورڪتا آهي. هن جڳت روپي بن ۾ ڀوڳ روپي اڱني سڀني جيون ڪي جلائي رهي آهي. وڃ جي ڇهڪي مٿل ڀوڳ ۽ آيو اسٽر نٿا رهن. جڳن هاڻيءَ جي پيرن هيٺان ٻوٽا چيپيائجن ٿا، تنهن ڀوڳن کان جيو پيسجي دڪه پائي رهيا آهن. انلاءِ هي سواهي! مونڪي اهو اُڀديش ڪريو جنهن کان چت جي شانتِي پراپت ٿئي ۽ شوڪ مٽجي وڃي. مونڪي ٻڌايو ته منهنجو ڪلياڻ ڇا ۾ آهي ۽ هن منجهائيندر سنسار ۾ ترشٽا روپي ڏاڏن کان چوٽڪارو ڪيئن مائي؟ اهو ڪهڙو اُڀاءُ ۽ ڪهڙو سادن آهي، جنهن

ڪري اهڙو آڀاءُ ٻڌايو جنهن کان آءٌ هيءَ چٽ روپي جاري ڪئي
مڪت ٿيان.

ترشنا روپي بن ۾ وڃڻ وارو من روپي باندر، ڪام روپي
وڻ جي انيڪ ٿارين تي ٿپي رهيو آهي؛ جنهن مان ڪجهه به حاصل
مطلب نٿو ٿئي. سڀني دڪن جو پندار ترشنا ئي آهي. جيو جو شرير
بيدو ٿي وڃي ٿو پر ترشنا ٻڌي نٿي ٿئي. سنتوش آڌڪ سڀ گمن
ڪي ترشنا ناس ڪيو ڇڏي ۽ انڪري وڏا وڏا ڌير جوان پرش به وويڪ
کان انڌا ٿي وڃن ٿا. سڀ ڀوڳهه مها روڳهه آهن جي من ڪي سنتوش
ڪرائڻ ۾ سهڻا ناهن.

هي مني! جڏهن گهوڙن ڪي ٻڌڻ لاءِ ڪلا ٿين ٿا ۽ هاڻين
ڪي ٻڌڻ لاءِ ٿنڀا ٿين ٿا تڏهن پرش جي ٻنڌڻ لاءِ استري جوڙيل
آهي. ڪام جي ڀوڳڻ لاءِ پرش جنهن استريءَ جي چاهنا ڪريڻو سا
وشن ۽ موٽر سان ڀريل، رت ۽ ماس جي پٽلي آهي، جا پراڻن جي
آسري سڀ ڪيل ڪري ٿي. جڏهن نانگڻ جو بدن تمام ڪومل ڏسڻ
۾ ايندو آهي، مگر هوءَ ڇهڻ سان ڏنگي ٿي، تڏهن استري به پرش
جو ناس ڪري ٿي. جڏهن پٽنگه پنهنجي ناس ڪرڻ لاءِ باهه جي اڇا
ڪري ٿو تڏهن ڪامي پرش استريءَ جي اڇا ڪريڻو. نانگڻ ته
جڏهن ڪي تڏهن اُنجو زهر چڙهي ٿو، مگر استري روپي نانگڻ
ڪي ته ڀريان ڏسڻ ۽ چٽوڻا ڪرڻ سان ئي ڪام روپي زهر چڙهي
وڃي ٿو. انلاءِ جيڪو پرش اهڙي دڪائي استريءَ جي چاهنا ڪريڻو سو
وڏو مورڪه آهي.

هي گروجي! هن شرير روپي وڻ ۾ ترشنا روپي زهر سان ڀريل
من روپي نانگه رهيو ۽ جيڪو منش ڪامنائن جي پوري ڪرڻ لاءِ
اُن وڻ جو آسرو وٺي ٿو سو اُن ترشنا روپي زهر کان پيڙجي مري ٿو.
هيءَ سريو وڏو ڳڻ چور آهي جو هيتري ڪرائڻ پيڙمار ٿي. به انت ۾
ساڻي نٿو رهي ۽ ناس ٿي وڃي ٿو، انلاءِ هن شرير ڪي ڀوڳهه ٿاهو
مٽارو ڪرڻ بي سود آهي. جيئرا به دڪه آهن سي شرير جي سنجوڳهه

ڊوڙندي حيران ٿي رهيو آهي. هميشه هڪ روپ ۾ رهڻ وارو ڪوئي پڌارٽ نه آهي. جڏهن خود پنهنجو شريڪي گهٽندو وڌندو رهي ٿو تڏهن ٻين پڌارتن جي ڪهڙي ڳالهه ڪجي! بازيگروانگرمڻ به ڪٺ ڪٺ ۾ پنهنجا روپ بدلائي لبلائون ڪري ٿو جو ڪٺ ۾ آندو وارو، ڪٺ ۾ شوڪ وارو ۽ ڪٺ ۾ شانت ٿيو وڃي.

هيءُ سنسار جو وهڪرو ڪيئن سکائي مڃجي! هت ته جيئو مرڻ جي ٻوٽا اُٻن ٿين ٿا، سنسار جا سڀ وهنوار ڇنڇل آهن، جيڪي به وڻ ۾ پوکي آهن سي دڪم جو ڪارڻ آهن، سهڻي آفت جو روپ آهي، سڪم فقط دڪم لاءِ آهي ۽ جيئڻ مرڻ جي لاءِ آهي. ڪوڙي سڪم لاءِ جيئڻ ائين گهٽجي پيا وڃن، جڏهن رڻ پٽ ۾ پاڻيءَ جي پاڇي پٺيان هرڻ پيو ڊوڙندو آهي. سنسار جي ڪنهن به پڌارٽ ۾ سڪم ناهي. لڪشي (ڌن) به دڪم جو روپ آهي جو ڌن جي ڪمائن ۾ دڪم، ڌن جي سانڍي رکڻ ۾ دڪم ۽ ڊپ، ڌن جي هڃڻ ڪري پٽ به دشمن ٿيو پوي ته بابو مري ته ڌن ملي. ڌن لڪشيءَ سمان منوهر روپ ڌارڻ ڪري هن جي ورتيءَ کي چڪي وٺي ٿو جو اڏي دڪائي هوندي به ڌن جي پراڻيءَ لاءِ جيئڻ ائين دڪم ڪري پٺن کي دڪي ڪري ٿو، پر پاڻ کي به سڪم نٿو مڃي.

جيئڻ جو چٽ سمنڊ جي لهرين سمان ڌرو به ٺهر نٿو پائي ۽ وڻين جي پٺيان سڪم لاءِ ائين ڊوڙندو رهي ٿو جڏهن ڪٺو ٽڪر لاءِ در در ڏيون ڏيندو رهندو آهي. من وري گهڙيءَ پل ۾ ئي پڌارتن کان ائين ڪٺو ٿئي ٿو جڏهن پالڪ رانديڪن مان. جڏهن ڇاڻيءَ ۾ پاڻي ڀرجي نٿو سگهي، تڏهن چٽ به پوکڻ مان ڪڏهن به ڍاڍي نٿو هي منيشور! وقتي چٽ ۾ گيان اچي ٿو پر وري پوکڻ کي ڏسي ائين موهجي ٿو وڃي جڏهن سڀ ماس جي ٽڪر کي ڏسي آسمان مان لامارو ڏيئي زمين تي لهي ايندي آهي. هي گروهي! جڏهن مڇي ڄار ۾ ڦاسي دڪي ٿيندي آهي تڏهن واشنائن روپي ڏاڳن واري چٽ روپي ڄار ۾ مان ڦاسي دڪي ٿيو آهيان، تنهن ڪري توهين ڪرپا

ڄام هوندو هو ۽ پاڻ ته ڏاڍو اڀياس ڪندو هو پر ڀائرن ڪي به
ٻيو سڀڪاريندو هو. اٽڪانسواءِ سڀ ويد شاستر به گورو ۽ کان چٽ لائي
ٻڌندو هو ۽ ڀائرن کي ويهي سمجهائيندو هو. مطلب ته چارئي راجڪمار
وديا، نه رتا، گڻن ۽ راجنيتيءَ ۾ پڙهي گورو جي آشرم مان موٽي
معالائن ۾ آيا.

چارئي راجڪمار جهڙا هئا رشت پشت، تهڙائي هئا ڌرمشت.
جيتري هئي منجهن ورتا، اوتري هئي منجهن نه رتا. هو هرروز
صبح جو گهوڙن تي چڙهي جهنگل ۾ شڪار ڪرڻ ويندا هئا ۽ اُتي
شينهن جيئن وغيره خونخوار پسن کي ماري واپس اچي پتاجيءَ کي
ٻڌائيندا هئا. راجا دشرت پنهنجن گڻوان پٽن کي ڏسي پيو ٿرندو
هو. چارئي راجڪمار به سدائ پتا جي آڳيا ۾ ۽ پرڄا جي رکيا ۽
پالائيءَ جي ڪمن ۾ لڳا رهندا هئا.

جڏهن رامچندر وڏو ٿيو ۽ سندس راڄ جي سڪن ڀوڳڻ ۽
نوجوانيءَ جي مزن ماڻڻ جو سهو آيو تڏهن اچي کيس ويراڳه ورتي
پندا ٿي ۽ سنسار جا سڀ پدارت کيس کڻا لڳا. هو هميشه وانگر
سڀاءُ جو حليم ۽ نهٺور هيو ۽ وچن مڌر چوندو هو پر ته به دنياوي خوشين
ماڻڻ کان اداس ٿي ايڪانت ۾ نيتر هيٺ ڪري ويٺو هوندو هو.
سندس پتا ڪيتراڻي رمڻيڪ پدارت آڻي حاضر کيس ۽ سندس
ڀائرن ۽ مٿرن هن جي ويراڳه ورتي لاهڻ لاءِ ڪيتراڻي حيل ڪيا، پر
اُنهن مان ڪو ڪڙ ٿيل ڪونه نڪتو. نيٺ گورو وسشت آتم گيان
جي ٻوٽ سان هن جي ويراڳه ورتي ڪهڙي ريت مٽائي سا گيان
جي پندار يوگم وسشت شاستر ۾ وستار پورو ڪرڻ ٿيل آهي.

جڏهن گورو وسشت رامچندر کي آشيرواد ڪري چيو: هي
پترا! تنهنجي چٽ ۾ جيڪي به ويچار پندا ٿين ٿا سي مونکي ٻڌاءِ،
تڏهن شري راءِ چوڻ لڳو: گورو جي! مونکي هن سنسار ۾ ڪابه سار
وستو ڏسڻ ۾ نٿي اچي. سڄو سنسار دکن ۾ ڳيٽو پيو آهي، ته به
يوگر ۽ آڻان ۽ ترشنانن روڙي رڄ جي پاڻيءَ پٺيان بي سوڌ

نالا رکيا ۽ انوقت به راجا براهمڻن، نگر واسين ۽ پنهنجن ڪومچارين
 کي پوڄن ڪرايو ۽ وري به براهمڻن کي جهجهو دان ڏنو.
 رامچندر ۽ ڀرت رنگه جا سانورا ۽ لڪشمڻ ۽ شتروگهن رنگه
 جا گورا هوا. جيتوڻيڪ چارئي پالڪ سندر ۽ منوهر ها ته به شري رام
 جو گڻ ۽ تيج سڀني کان سرس هو ۽ راجا دشرت به کيس سڀني
 کان وڌيڪ پائيندو هو. لڪشمڻ ننڍي هوندي کان ئي رامچندر
 جو ڀڳت هو ۽ ٻئي ائين ورتندا هئا جڏهن ٻن ديھن ۾ هڪ جيو هو.
 لڪشمڻ سدائ شري رام جي مرضي موجب هلندو هو ۽ هن بنان نه
 نڀ ڪندو هو ۽ نه ڪو سواڊي ڪاڄ ڪائيندو هو. انريت شتروگهن ۽
 ڀرت به هڪ ٻئي کي پراڻن کان وڌيڪ پيار ڪندا ها. انريت
 سانوري ۽ گوري راجڪمارن جون به جوڙيون ڏسي سندن مائائون
 خوشيءَ ۾ نه ماڀنديون هيون. جڏهن پالڪ ويا وڏا ٿيندا تڏهن سڀني
 سڀني جو ڀرپر به مڻ ويو وڌندو. جڏهن چارئي راجڪمار هڻن ۽
 ڏنڻس باٺ کڻي ڪنهن رستي تان لنگهندا هئا ته اُتي جا سڀ استريون
 پوئس پنهنجا ڪم ڪاريون ڇڏي کين ڀرپر ڀريل نيٽن سان نهارڻ
 لڳندا هئا ۽ پنهنجي پاڳ کي ساراهيندا هئا.
 انريت اوڪاري ۽ اڪرڻا پرماتما رڳوڪل ۾ منڻس اوتار
 وٺي منڻس جهڙا ڪم ڪيا، پر ويچار ڪري ڏسجي ته هو ڪجهه به
 نٿو ڪري.

شري رامچندر جو وٽراڳ.

جڏهن چارئي راجڪمار ڪجهه وڏا ٿيا ته ماما پتا کين جڻيا
 پازايا ۽ گورو سشت جي آشرم ۾ وڌيا پراڻن لاءِ موڪليو. گورو هنن کي
 ڪٺ پڙهڻ، سواري ڪرڻ ۽ رت هڪلڻ ۽ سڀ قسم جا استر شستر
 هٿيار (هلائڻ سيکاريو. شري رام کي ڏنر وڌيا جي اڀياس جو ڏاڍو

ڪوشليا ۽ ڪيڪئي ڏاڍي خوشيءَ سان پنهنجن حصن مان اڌ سمهڻا
ڪي ڏنو. ان ريت ٿيئي راڻيون گريو ٿيون ٿيون ۽ راجا جو منورث
پورو ٿيو.

يگيه پوري ٿيڻ کان ٻارهن مهينا پوءِ چيٽ سڌي نومي
پيون جو راڻي ڪوشليا شپ لڇڻن واري رام کي جنم ڏنو. انوقت
پنروسو نڪتر ۽ ڪرڪ لڳن گذري رهيو هو ۽ پنج گرهه يعني سورج
منگل، شني، گورو ۽ شڪر پنهنجن استانن تي هئا ۽ لڳن ۾ چندرمان،
سان ورهسپتي گڏ هو. اهڙن شپ لڳن ۾ جاول اُن ٻالڪ جون
اڪيون وڌيون، چپ ٻاڙها، ٻانهون ڊگهيون ۽ آواز گنڀير هو. ٻار
جي رڻ جو وڌندڙ آواز ٻڌي مڪلات جون سڀ راڻيون ڊوڙنديون
آيون ۽ پٽ جي جنم جو ٻڌي راجا دشرت ته چڻ پرم آندو ۾ لين ٿي
سڌ ٻڌ وڃائي ويٺو.

راجا جي گهر پٽ جي جنم جو ٻڌي شهر ۾ چؤطرف خوشيون
ٿيڻ لڳيون ۽ نارا، دهل، ۽ شرنايون وڃڻ لڳيون. راجا براهمن
کي هزارين گهوڙا، هاڻي، رٿ، سون، رتن ۽ ڪپڙا دان ڪيا.
تنهنڪانپوءِ ڪيڪئي جي گرب مان ڀرت ڄائو ۽ سمهڻا لڪشمڻ
۽ شتروگهن کي جنم ڏنو. انهنجي جنم جي وارثا ٻڌي ايوتا يا جي گهر گهر
۾ خوشيون ٿيڻ لڳيون ۽ جتي ڪٿي راڳه ڳائڻ لڳا ۽ واڌايون
ورڻ لڳيون. سڄو شهر جهندين ۽ ٻاڻوڻن سان سينگارڻو ويو ۽ گلاب
جل، ڪستوري، چندن ڪيسر ايتري اڏائي وئي جو سڄو وايو منڊل
سڳند سان ڀرپور ٿي ويو. نگر جون استريون هار سينگار ڪري ۽
سوني جي ٽالين ۾ منگل مٽي وستو کڻي راجه محل ۾ اچي ٻالڪن جي
آرتي اُٿارڻ ۽ گهورون گهورڻ لڳيون. سڀڪو ڪليءَ دل سان دان
ڪرڻ لڳو ۽ راجا دشرت کان ته جنهن جيڪي ٿي گهريو سو ٿي مليس.
راجا سڀ ڪنهنڪي راضي ڪيو ۽ سڀڪو چڻي راجڪمارن کي آسيون
ڪرڻ لڳو.

هيئن ڏينهن گورو وسشت راجڪمارن جي چڻيءَ تي سندن

برهم گياني مٺي راجا جا گرو هئا ۽ انهن کانسواءِ ڪيترائي رشي مٺي به راجا جا صلاحڪار ۽ منترِي هوندا هئا. راجا جا ڌرماتما منترِي راجپتي ۾ اهڙا ماهر ۽ عقلمند هوندا هئا جو ٻاهرين هلت ڏسي اندر جو مطلب سمجهي ويندا هئا ۽ ٻيا راجائون ڇا ڪري رهيا آهن سو هميشه پنهنجن جاسوسن معرفت معلوم ڪندا رهندا هئا. انصاف جا ڪوڏيا وري اهڙا هئا جو وقت سر پنهنجي اولاد کي سزا ڏيڻ ۾ به ڪين گسندا هئا. اهڙن گهڻوان ۽ ٻڌيمان منترين ذريعي راجا دشرت ڪوشل ديش تي راڄ ڪندو هو.

هيڏي وڏي سمپتي ۽ ڀرتاپ هوندي به راجا دشرت جي دل ۾ هڪ ارمان هو جو کيس ڪو پٽ ڪونه هو. راجا کي ڪوشليا ڪيڪئي ۽ سمتر نالي ٽي راڻيون هونديون هيون پر ورهين جا ورهيه گذري ويا تنهن هوندي به کيس ڪا پٽ سنتان نه ٿي ۽ هو سڌاءِ انهيءَ چنتا ۾ رهندو هو ته سندس ونش کي چالو رکڻ وارو ڪو پٽ هجي. راجا جي چنتا ڏسي گورو وسشت کيس صلاح ڏني ته رشي شرنگي کان پتر پراپتي لاءِ يگيم ڪراءِ. جو اهو رشي انهيءَ مراد جي يگيم جو خاص ڄاڻو هوندو هو. اُن موجب راجا دشرت شرنگي رشيءَ کي گهرائي ويدن جي وڏيءَ موجب يگيم ڪرايو. يگيم پوري ٿيڻ تي اگني ڪنڊ مان هڪ مها تيجسوي ڳاڙهو ديوتا نڪتو، جنهنجي تيج اڳيان ٻرندڙ اگني به ڦڪي ٿي لڳي. اُن پرڄاپتي پورش راجا کي هڪ ڪيرڙيءَ جو لوڻو ڏنو ۽ چيو: ”هي راجا! هيءَ ڪيرڙي پيارڻ سان تنهنجي راڻين کي گرپ ٿيندو.“ راجا لوڻو وٺي پنهنجي مڻي تي رکيو ۽ ديوتا جي پرڪرما ڪري کيس پرڻام ڪيائين، جنهن کانپوءِ هو ديوتا انتر ڌيان ٿي ويو.

راجا دشرت ڪيرڙي کڻي مڪلات ۾ ويو ۽ اُنمان اڌ پنهنجي پتوڙيءَ ڪوشليا کي ۽ باقي اڌ ڪيڪئيءَ کي ڏنائين. اُنوقت اُها ڪيرڙي وڻن جي چاهنا رکي راڻي سمتر به اُتي اچي نڪتي. تڏهن

راجا جو راج هوندو هو. اُن ديش ۾ هن موھيندڙ سرجو ندي
 رهندي هئي ۽ پرڃا ڏاڍي سڪي ۽ آباد هوندي هئي. اُن ديش جي
 راجڌاني ايوديا به سرجو ندي تي وسيل هئي ۽ ٻارهن جوجن ڊگهي
 ۽ ويڪري هئي. اُن جي ڪشادن رستن جي ٻنهي پاسن کان چايدار
 وڻ ۽ ڪن ڪن جا ٻوٽا پوکيل هئا. پرڃا جي وسار لاءِ گهڻي باغ
 ۽ ٻيٽيچا، ڪوھ ۽ ٽالونھرايل هئا ۽ عاليشان محلاتن ۾ انيڪ ڪلا پون
 ۽ شاندار هيون. شهر ۾ رتن ۽ مڻين سان جڙيل انيڪ محلاتن ۽
 بڪانن ۾ ڪٿوان، ٻوان ۽ ودياوان گرهستي سنڌوش ۽ سڪ پوروڪ
 رهندا هئا.

اُن ايوديا نگريءَ ۾ رهي سڄي ڪوشل ديش تي مهاراج دشرت
 راج ڪندو هو ۽ سڌاءِ پرڃا جي رکيا ۽ ڀلائيءَ ۾ لڳو رهندو هو. هو
 ويد شاسترن جو ڄاڻو، ڏاڍو دورانديش، پرڃا جو پيارو، مهرشين
 سمان ڪٿوان ۽ ڪبير سمان ڏٺوان هو. هن ڪڏين دفعا ديوتائن جي
 مدد ڪري دڻين کي لڙاين ۾ شڪست ڏني هئي ۽ سندس انهيءَ
 بزرگيءَ جو جس دنيا جي سڀني ديسن ۾ ڦهليل هو.

ايوديا وٽي به ڌرماتما، ودوان، سڄياري ۽ نرلويي هوندا هئا ۽
 ڪافي، ڪروڙي، ڪنجوس ۽ مورڪ ماڻهو ته ڳوليو به نه لپندو هو.
 بولميت سڌاءِ پنهنجي ڪريا ڪرم ۾ رڌل رهندا هئا ۽ وديا پڙهڻ
 ۽ ٻيو ڪم، ڏان وٺڻ ۽ ڏيڻ، يگيم ڪرڻ ۽ ڪرائڻ، اهي سندن مکيه
 ڪم هوندا هئا. ٻين سڀني ورڻن جا ماڻهو به سڌاچاري، اُدار، مهمانواز،
 ٻوان ۽ وڏي مهر وارا هوندا هئا. شهر جي چوٽوف اُنن ڪوهن جي
 ڪپري ۽ جنڪي سورما ڪپڙن ۽ هاتين تي تيار رهندا هئا جو ڪنهن
 جي ڪپري ۽ جنڪي سورما هاتين تي تيار رهندا هئا جو ڪنهن به
 دشمن کي ٻڌ ڪرڻ جي جرئت نه ٿيندي هئي ۽ انڪري اُن نگريءَ
 جو ”ايوديا“ نالو ٿيڪي تي آيو.

مهاراج دشرت کي اُن وزير هئا جي سڌاءِ راجا ۽ پرڃا جي

پرڃا رهندا هئا. پهرشي وسڻ ۽ ٻارن جي ڪال ڏيڻ ۽

هڪ ننڍڙي ٻالڪي ماري جا ساڪيات لڪشي سمان سندر ۽ گئون هئي .
 راجا ۽ راڻي هن کي ڏاڍي پيار سان گهر کڻي آيا ۽ ڏاڍي لڏ ڪوڏ
 سان نپاڻ لڳا . هنن ان شوپيان ڪنيا جو نالو رکيو سينا ۽ اها
 اهڙي ته سدوري ۽ پاڳيان هئي جو هن جي ليندي ئي برسات جا
 وسڪارا پوڻ لڳا ۽ ماڪ ۾ ڏڪر جو نالو به نه رهيو . انلاءِ راجا جنڪ جو
 سينا ۾ ڏاڍو پيار هوندو هو .

ڀڳوان رام جو اوتار وٺڻ .

شوجي چوڻ لڳو :- هي ٻاروئي ! زاکشن جڏهن زور ورتو
 تڏهن ڌرم کي پاڙون پٽڻ جا ڪم ڪرڻ لڳا . ڇپ ، ٽپ ، هوم
 هون ۽ ٻيا شپ ڪرم بند ڪرائي ڇڏيائون ۽ سڄو سنسار آچار پرشت
 ٿي پيو . چور ، جاري ۽ بدمعاش وڌڻ لڳا جي ڀڙاڻو ڏن ۽ استريون
 ڌڪڻ لڳا . پٽ ماءُ پيءُ کي ڌڪارڻ لڳا ۽ ششيه گرن کان ٿهل ڪرائڻ
 لڳا . اهڙن ڪڪرن جو بوجهو پرڻي جهلي نه سگهي ۽ گڏوڏ جو
 روپ ڌاري ، سڀني ديوتائن ۽ ريشن کي ساڻ وٺي ڀڳوان وڻڻو جي
 شوڻ وٺي . جڏهن سڀ ديوتائون ۽ پرڻي سڄي دل سان ڀڳوان
 کي ٻاڏائڻ لڳا ۽ پنهنجي رکيل لاءِ وينتي ڪرڻ لڳا تڏهن آڪاس
 واڻي ٿي ته :- هي پرڻي ۽ ديوتائون ! توهان هاڻي ڪو ڌڪ نه
 ڪريو . مان ايوديا ۾ راجا دشرت جي گهر جنم وٺي پرڻي جو
 ٻار لاهيندس ۽ زاکشن جو آنت آڻيندس . توهان ديوتائون به
 وڃي وانرن جي روپ ۾ جنم وٺو . اها آڪاس واڻي ٻڌي ديوتائن
 ۽ پرڻي کي دلچاءِ ٿي ۽ ديوتائن وڃي وانرن جي روپ
 ۾ جنم ورتو .

يا گيه ولڪ مني چوڻ لڳو :- هي ڀار دواج ! هاڻي ايوديا ۽ انجي
 راج وٺڻ جو ورتائت ٻڌ جنهن ۾ رام ڇنڊر جنم ورتو . وصال ڪوشل
 ديش تي آڏ جڳاد کانوئي مها پرڻي ۾ اڪشواڪو وٺڻ جي سورج وٺي

گهريو هون پر هن سڀني کي انڪار ڪيو جو هن وڻڻو پڳوان کي ئي
منهنجو پتي بڻائڻ ٿي چاهيو. جڏهن منهنجي پتا سنڀال نالي دهيت
کي به انڪار ڪيو ته هن دهيت منهنجي پتا کي ماري ڇڏيو. پر
مان پنهنجي پتا جي گهالاڪ وٽ وڃڻ کان نابري واري ۽ وڻڻو
پڳوان جي ماڻ لاءِ هيءَ مها تپسيا ڪري رهي آهيان. منهنجو اهو
درد سنڪاپ آهي ته جي ورينديس ته وڻڻو پڳوان کي نه ته ساري
عمر ڪناري رهنديس.

ويدوتيءَ جي ايتري چوڻ ٿي به راوڻ کيس ريجهاڻ لڳو ۽
جڏهن هن کي همت ڪرڻ لاءِ پرسان ويو ته ويدوتيءَ پاڻ بچائڻ
لاءِ يگيه جي اگنيءَ ۾ پاڻ جلائي ڇڏيو. پاڻ جلاڻ کان اڳ ويدوتيءَ
راوڻ کي چيو: هي پابي! هيءَ ديهه ته مان جلائي رهي آهيان پر
مان ٻيو جنم وٺي تنهنجي موت جو ڪارڻ بڻبس ۽ هن ڪيل تپسيا
جي ڦل ڪري وڻڻو پڳوان جي پتني ٿينديس.

پار دواج! اها ويدوتي ٻئي جنم ۾ سڀتا ٿي ۽ وڻڻو پڳوان جي
اوتار راجندر جي ارڏانگني ٿي ۽ راوڻ جي موت جو سبب بڻي.
هاڻي سڀتا جي جنم جو ورتانت ٻڌو. هڪ دفعي راوڻ رشين منين کان
به ڍل جي طالب ڪئي. ڀلا بنواسي تپسوي ڇا ڏيئي سگهندا، انلاءِ
انهن پنهنجي سوين مان رت ڪڍي هڪ دلو پري راجا راوڻ ڏانهن
ڍل طور موڪلي ڏنو. راوڻ جي درٻار ۾ جڏهن اهو هيبت ناک دلو
پهتو، تڏهن راوڻ حڪم ڏنو ته اهو دلو سندس دشمن راجا جنڪجي
راج ۾ وڃي پوري وڃي. راجا جي حڪم موجب نوڪرن اهو دلو وڃي
جنڪ پوريءَ جي هڪ ٻنيءَ ۾ ڏٺيو.

اُن کانپوءِ راجا جنڪ جي ملڪ ۾ مينهن وسڻ بند ٿي ويو،
جنهنڪري ڏيڍون، نديون، تلاءُ ۽ کوھ سڀ سڪي ويا ۽ ملڪ
۾ اڇي ڏاڍو ڏڪر پيو. ڏڪر به اهڙو پيو جو ماڻهن جا ڏاڍا برا حال
ٿيا ۽ چوٽاڻ هاڻاڪار هجي ويو. گروءَ جي چوڻ موجب راجا ۽ راڻي
پاڻ ۾ ڪيڙي اُن پوکڻ لڳا. هو ڪيڙيندي راجا جنڪ کي ٻنيءَ مان

سگريو کي گهٽ وڌ ڳالهائي راوڻ دڪڻ سمنڊ تي آيو جتي مها بلوان
 ٻالي سنڌيا اُپاسنا ڪري رهيو هو. راوڻ کي گوجندو ۽ ٻانهون ٺوڪيندو
 ايندو ڏسي به ٻاليءَ چپ ڪرڻ بند نه ڪيو پر جڏهن راوڻ سندس
 اڳيان آيو ته زور سان چنبو هڻي راوڻ کي ائين ته سوڳهو جهليائين،
 جڻن ٻلي ڪوئي ڪي پڪڙيندي آهي. پوءِ ٻاليءَ راوڻ کي ڪٽي
 ڪڇ ۾ وڌو ۽ پوڄا ڪندو رهيو، ۽ جڏهن دڪڻ سمنڊ تي پوڄا پوري
 ڪري اولهه سمنڊ تي پوڄا لاءِ ويو تڏهن به راوڻ ڪڇ ۾ سوڳهو
 پيو هوس. انريٽ اُتر ۽ اوڀر سمنڊن تي به نت نيم واري پوڄا
 ڪري ٻالي آڪاس مارڻ رستي پنهنجي راڄڌانيءَ ڪشڪندا ۾ موٽي
 آيو ۽ اُتي اچي راوڻ کي پنهنجي ڪڇ مان ڪڍيائين ۽ حال احوال پڇڻ
 لڳو. ٻاليءَ جو اڏپت پل ڏسي راوڻ کيس نمرتا سان چيو: هي
 وانراج! تون پل ۽ شڪتيءَ جو ساڪيات پنڊار آهين. مان لنڪا جو
 راجا راوڻ آهيان ۽ تنهنجي هاڪ ٻڌي توسان ڏٺو آيو هوس، پر
 مونکي ڏٺو آهي ۽ هاڻي مان تنهنجي مٿي جو اڀلاڪي آهيان.
 تڏهن ٻاليءَ اڳتيءَ کي ساڪي رکي راوڻ سان مٿي ٻڌي ۽ راوڻ
 ڪائونس موڪلائي لنڪا موٽيو.

هڪ دفعي بن ۾ گهمندي راوڻ هڪ مها سندرشي ڪنيا ڏٺي
 جيڪا هرڻ جي ڪل پھري ٽپسيا ۾ مڱن هئي اُن ڪنيا جي اڏپت
 شوپيا ڏسي راوڻ مٿس موھت ٿي پيو ۽ کيس چوڻ لڳو: هي
 سندري! تون پنهنجي هن نئينءَ جوانيءَ ۾ ٽپسيا ڇا لاءِ ڪري رهي
 آهين. تنهنجي سندرتا ڏسي ئي سڀ منس مست ٿي پوندا. ٽپسيا
 ڪرڻ ته ٻين ماڻهن جو ڪم آهي ۽ تنهنجي هيءَ اوسٿا ته موجن
 ماڻن جي آهي. انلاءِ تون هيءَ ٽپسيا ڇڏي، منهنجي راڻي ٿي سنسار
 جا سڀ پوڳا پڌار ماڻ ۽ آند ۾ ره.

انهيءَ ڪنيا وراڻيو: هي راجن! مان ڪشودج نالي رشيءَ
 جي ڪنيا آهيان ۽ منهنجو نالو ويدوتي آهي. ڪيترن ئي راجائن،
 بلوان راکشنس، ديوتائن ۽ دئيئن منهنجي پتا کان منهنجو سڱ

جي دهشت ناک ڀراڪرم جون ڳالهيون ٻڌي مونکي ڏاڍو اچرج ٿيو
لڳي. ڇا سندس ۾ ٻيو ڪو اهڙو ٻلاوڻ ئي ڪونه هو جنهن سندس
گهمنڊ ٿوڙيو هجي؟

يا کير واک ورائيو. پار دواج! هن سندس ۾ ڪهڙو به وڏو وير
هجي پر اُن کان به وڌيڪ طاقتور ڪونه ڪو ٿيندو ئي آهي. راوڻ کي
به سهر ٻاهو ارجن ۽ وانر راج ٻاليءَ کان هار کائڻي پئي هئي سو ورتانت
به مان توکي ٻڌايائون. هڪ دفعي نرمداءَ جي ڪناري راوڻ مهاديو
جي مورت تي بڻائي پوڄا ڪري رهيو هو. هو مٺيءَ مان مهاديو جي
مورتي ٺاهي انيڪ استوترو ۽ منتر پڙهي مورتِي تي پل پتر ۽ پشپ
چاڙهي پوڄا ڪري رهيو هو. اُن کان ٿورو پريرو مهشمي نگر جو راجا
سهر ٻاهو ارجن پنهنجن استرين سان نرمداءَ ۾ جل ڪريڙا ڪري رهيو
هو ۽ پنهنجن ٻانهن سان جل جي وهڪري کي روڪي چرچا ۽ رانديون
ڪري رهيو هو. وهڪرو رڪجڻ ڪري جل چڙهي آيو ۽ راوڻ جي
پوڄا جي سامهڙي وهائي ويو. اُن تي راوڻ کي ڏاڍو ڪروڙ لڳو ۽
سهر ٻاهوءَ سان دودڙو لڙائي شروع ڪيائين، پر نيٺ سندس هار ٿي ۽
سهر ٻاهو کيس نوڙين ۾ ٻڌي پنهنجي راجڌانيءَ ۾ آڻي قيد ڪيو.
پنهنجي پوٽي راوڻ جي قيد ٿيڻ جو ٻڌي پلستيم مني مهاراج
ارجن وٽ آيو، جنهن سندس پوڄا ڪئي ۽ ڏاڍو آدرستڪار ڪيائينس.
مهوشي پلستيم جي چوڻ تي سهر ٻاهو ارجن راوڻ کي آزاد ڪيو ۽ اگنيءَ
کي ساڳي رکي ساڻس مٿر ٽا ڳنڍيائين.

سهر ٻاهو ارجن کان هار کائي به راوڻ گهمنڊ ۾ ڀرجي پرتويءَ
تي پاڻ جيترو ٻلاوڻ ڳوليندو وٽندو هو. هن ٻڌو ته ڪشڪندا جي
وانرن جو راجا ٻلي ڏاڍو ٻلاوڻ آهي. اهو ٻڌي هو پشپڪ ومان تي
چڙهي ڪشڪندا آيو پر اُن وقت ٻالي شهر ۾ ڪونه هو. سندس ڀاءُ
سگريو، راوڻ جي اچڻ جو مطلب ٻڌي، کيس چيو: راکشسراج!
ٿورو ترس ته جاد ٻالي پوڄا ڪري موٽندو پر جي مرڻ جي جلدي
هجي ته ڏکڻ سمنڊ تي وڃي ٻاليءَ جو درشن ڪر!

جڏهن راکشس دیولوک تي وڃي گھيرو کيو ته دیوتائن به
سائن ڏاڍي گھمسان لڙائي ڪئي ۽ راوڻ جي ناني سماليءَ ۽ ٻين
کيترن وڏن جوتن کي ماري ڇڏيو. ان وقت ميگھناد اهو ته
پراڪرم ڏيکاريو جو دیوتائن جي سڏنا ۾ باڪر ڪٺو مچائي ڏنائين ۽
دیوراج اندر کي قيد ڪري وٺي آيو. انریت دیوتائن کي جيتي
راکشس لڙڪا ۾ موٽي آيا. انوقت برهما جي ميگھناد وٽ اچي اندر کي
ڇڏي ڏيڻ لاءِ چيو. ميگھناد برهما جي پوڄا ڪئي ۽ سندس چوڻ
موجب اندر کي آزاد ڪيو. برهما جي پوس تي ميگھناد کي اهو گھر
ور ڏنا ۽ کيس اندرجیت جي پدوي ڏني. هو ڏانهن اندر ڏاڍو
لڄي تي وڃي دیولوک ۾ راج ته ڪرڻ لڳو پر سدائ راکشس جي
ڊپ ۾ رهندو هو.

ارجن ۽ ٻاليءَ هٿان راوڻ جي هار ۽ سڀتا جي جهڙم ڪٿا.

پار دواج یا گیمہ ولک منیء کان پچھ لگو :- ہی منیشور! راوٹ

انهن لڏڪا ۾ اچي خوب خوشيون منايون ۽ پڇاڻي آيل استوين سان
ڀوڳ ۽ ولاس ڪرڻ لڳا.

راوڻ جڏهن لڏڪا ۾ موٽي آيو ته کيس وپيشڻ چيو: ”راجن!
توهان ٻين جاتين جي استوين کي زوريءَ پڇاڻي اچو ٿا سو ڪڪرو
اسانجي ڪل تي ڪلڏڪ آهي. جڏهن توهان ٻين سان ڪريو ٿا
تڏهن ٻيا توهانجي ڪل جي استوين سان ڪن ٿا. توهانجي غير
حاضريءَ ۾ مان جڏهن تپسيا ڪري رهيو هوس ته مڌو نالي راکشس
توهانجي ماسات ڪنپينسيءَ کي زبردستيءَ کڻي ويو آهي.“ اهو
ٻڌي راوڻ ڪروڙ ۾ اڀرجي مڌو راکشس تي ڪاهي ويو. سندس
ماسات ڪنپينسي جڏهن ڏٺو ته راوڻ سندس پٽيءَ کي مارڻ لاءِ
آيو آهي ته ڏوڙ وٽس اچي سندس پيرن تي ڪري پيئي. راوڻ کيس
ڏاڍي ڀرپور سان اٿاريو ۽ چيائينس: ”پيٽ! توکي جيڪي گهرڻو هجي
سو گهر. تڏهن ڪنپينسي چيو: ”هي ڀرانا! پتورا استويءَ لاءِ
پٽيءَ کان مٿي پيو ڪي ڪينهي، انلاءِ توهان منهنجي پٽيءَ کي
جيڏان ڏيو ۽ مون کي نروڙ ڪريو. هن جي چوڻ موجب راوڻ مڌوءَ
کي معاف ڪيو ۽ ساڻس ماڻگي ۽ مٿو ٻڌي. مڌو به پنهنجي
سڱا وٺي راوڻ کي مدد ڏيڻ لاءِ سندس اندر لوڪ جي چڙهائيءَ ۾
شريڪ ٿيو.

راوڻ پنهنجو شاهي لشڪر وٺي اندر لوڪ تي چڙهائي ڪئي ۽
رستي تي ڪيلاس ٻريٽ تي منزل ڪيائين. اُتي اڌ رات جو، جڏهن
سندس سڱا ننڊ ۾ آرمي هئي، تڏهن راوڻ ٻهڙ جي چوٽيءَ تي
چاندوڪيءَ ۾ ڪيلاس ٻريٽ جي شوييا ڏسڻ لڳو. چوگرد گلن جي
هٻڪار، سیتل وائو، ٻهڙ جي رونق ۽ خاموش چاندوڪيءَ راوڻ کي
ڪاروس ڪري ڇڏيو. انوقت جو هن ڏٺو ته اڀرڻا رنڀا سڱا
رستي ڪهڙا ٻائي ۽ انيڪ ڌار سينگار ڪري ڪيڏانهن وڃي رهي آهي
ته رهي سندس ڀٽ پڪڙيائين ۽ هڪجي چوڻ لڳس: ”جي چند رنڀي!
تو ڇا ڪم ڪريو آهي جنهن تي توڻ وڃي رهي آهين؟ رنڀا

هو ڪنڌرون تي ڪاهي ويو ۽ ڪپير کي لڙائي ۽ ڇڪست ڏيئي وٽان ڇڏي
گهٽي هيرا جواهر ۽ پشپڪ ومان ڦري آيو. پشپڪ ومان هڪ عجيب
ومان هئو جو من جهڙي تيز رفتار سان اڏامندو هو ۽ اُنجي ٽپڻ ۾ هيرا
۽ مٿيون جڙيل هيون. اُن ومان ۾ گرمي يا سردِي نه ٿيندي هئي ۽
سدا هڪ جهڙي وڻندڙ مندرهندي هئي. اُن ومان ۾ هال ۽ ڪوٺيون
نهيل هيون ۽ ڪڏهن به ڀڄي پري نه سگهندو هو. اهڙو دؤر ومان
پراپت ڪري راوڻ وڌيڪ گهمندڙ ۽ پرڇي ويو.

هڪ ڏينهن راوڻ پشپڪ ومان تي چڙهي ڪيلاس ڀرڻ وٽان
ٿي لنگهيو ته هماليه جي اوچائيءَ ڪري ومان اڳتي وڌي نه سگهيو.
تنهن تي راوڻ چيو ته جنهن ڀرڻ ڪري پشپڪ ومان جي گتي
روڪجي وئي تنهنڪي ئي پتي ڦٽو ٿو ڪريان. جڏهن هو پنهنجن
ويهن ٻانهن جو زور لڳائي ڀرڻ کي ڪڍڻ لڳو ۽ ڪيلاس کي ڌوڏ
لڳو، تڏهن مهاديو پنهنجي آڱوٺي جي زور سان ڀرڻ کي دٻايو ته
راوڻ هيٺان ڇپپاڻجڻ لڳو. اُنوقت راوڻ وياڪل ٿي روئڻ لڳو ۽
مهاديو جي اُستتيءَ ۾ انيڪ استوتر ٺاهي ڀولائڻ کي پرسن ڪيائين.
اُنوقت شوجيءَ چيس: هي دسگرڀو! مان توتي پرسن ٿيو آهيان ۽
توڪي هيءَ وجهه ڪندڙ تلوار ڏيان ٿو. هيءَ جو ڀرڻ کان دٻجي ٿو
روئڻ ”راو“ شبد ڪيو، ان لاءِ اڳتي تون راوڻ جي نالي پرسڻ
ٿيندين. راوڻ مهاديو کي وارنوار ڀرڻ ڪري تلوار ورتي ۽ پشپڪ
ومان تي چڙهي واپس لڏڪا موٽي آيو.

ڪجهه وقت کانپوءِ راوڻ راکشن جو وڏو لشڪر سنڀرائي
سڄي ڀرتويءَ تي دڳوجي ڪوڙ لاءِ نڪتو. جتي به ديوتائون مليس
تتي کين ناس ڪيائين ۽ ڏيئڻ، دانن ۽ منشن جي سڀني راجائن کي
آڻ مچائي پنهنجو زيور دست بڻايائين. سندس ڀيڻ شورپنڪا جي پتيءَ
وڌيجهو سندس اڌڪار مڇڻ کان انڪار ڪئي ته اُن کي به ماري
ڇڏيائين. راکشن جيڪو ملڪ فتح ڪيو، اُنهن جا مال متاع
۽ درلڀ شيون، سندر سندر استريون ۽ گنيائون لڏڪا ۾ کڻي آيا.

وريندڪا جو به وواهه ڪرايو. وقت پائي راوڻ کي مندو دري مان
 ڪڍي مها بلوان پٽ ڄائو، جيڪو جهڻ مهل ميگهه (بادل) سمان ناد
 (گرجنا) ڪري روئڻ لڳو، انلاءِ راوڻ سندس نالو ميگهه ناد رکيو.
 -:-:-:-:-

راوڻ جا ڪرتوت ۽ ديوتائن تي وجهه.

يا گيهه واک مني چوڻ لڳو: ڀار دواج! راکشنس کي لنڪا ماري
 ته هو ڏاڍو زور وٺي ويا. هڪ ته راوڻ پاڻ مها بلوان هو ۽ ڪنڀ ڪرڻ
 سان ته مقابلي ڪرڻ وارو اڃا سنسار ۾ پيدا ئي نه ٿيو هو. راوڻ جا
 سيناپتي ڪمڪم، اڪهڻ، وجر ڪيتو ۽ ڌومر ڪيتو وغيرهه وغيرهه
 اهڙا جوڌا هئا جو اڪيلي سر ئي سڄي پرڻوي کي جيتي سگهن. راوڻ
 جو پٽ ميگهناد ته وري مهاپراڪرمي ساماڻو جو سندس نالو ٻڌي ئي
 ديوتائون ٿر ٿر ڪنهندا هئا. راوڻ جو سڪم، سنپتي، مٺ، ماڻڻ،
 سڱنا، سهائڪ، جس، ٻڌي ۽ ٻل ڏينهن ڏينهن ائين وڌڻ لڳا جڏهن
 لاپ ٿيڻ سان لوپ وڌندو آهي.

راکشنس زور ۾ آيا ته پنهنجن آڳاٽن دشمنن ديوتائن کي
 ناس ڪرڻ شروع ڪيائون. هو انهن ماڪن ۾ ڪاهي ويندا هئا
 ۽ سندن گهر ٻار، باغ ۽ شهر جلائي ۽ ڦرلٽ ڪري ايندا هئا. راکشنس ديوتائن
 جي ماڪن ۾ هاهاڪار مچائي ڏنو ۽ ايتري قدر جو هڪ دفعي سندن
 راجڌانيءَ کي ڦري لٽي سندن مشهور نندن بن جو باغ به برباد ڪري
 آيا. جڏهن به ديوتائون راکشنس جي سامهون پوندا هئا ته انهنجي
 پراڪرم اڳيان بهي نه سگهندا هئا ۽ هار کائي پڇي ويندا هئا. نيٺ
 ديوتائن گنڌرون جي راجا ڪبیر کان سهائتا گهري. ڪبیر راوڻ کي
 چوائي موڪليو ته سندس اتيچار ڪري سندن ڪل جي بدنامي
 ڪري رهي آهي ۽ جي هو ديوتائن تي ظلم ڪرڻ بند نه ڪندو ته گنڌرو
 جي مدد ڪندا. راوڻ کي انهيءَ ڳالهه تي ڏاڍي منيان
 متاڪين ديوتائون گنڌرو پاڻ ۾ اڪو ڪن تنهن کان اڳ ئي

چاٽيءَ سان لڳائي چوڻ لڳو: پٽ! ٿو ٽپسيا ڪري برهما ڪان اموگه
 وردان پراپت ڪري منهنجو منورث سڦا ڪيو. هاڻي ديوتائون
 يا گنڌرو اسان کي جيتي نه سگهندا ۽ راکشس پنهنجي اڳئين اوج
 تي رسندا ۽ پنهنجي راڄڌاني لنڪا هٿ ڪندا. پر راوڻ چيو:-
 ڪبير منهنجو وڏو ڀاءُ آهي، ان لاءِ هن سان مان نه لڙندس. پر
 نيٺ راکشس کيس سمجهائي باز آندو، تڏهن هن ڪبير کي چوائي
 موڪليو: هي پراڻا ڪبير! لنڪا جو پٽ آدجڳاد کان وٺي راکشس
 جي راڄڌاني هٿو سو توهان اهو ملڪ کين موٽائي ڏيو.
 ڪبير جواب ۾ چوائي موڪليو: هي راوڻ! جڏهن اسان
 گنڌرون اچي لنڪا هٿ ڪئي ته راکشس اهو بيت چڙهي ويا
 هئا. تون منهنجو ڀاءُ آهين، انلاءِ منهنجو راڄ پاٽ ۽ ڏن دولت
 تنهنجي به آهي. تون بلاشڪ لنڪا ۾ اچي مونسان گڏ سگهي ٿي ره.
 اهو جواب موڪلي ڪبير پنهنجي پٽا وشروا منيءَ کي وڃي سهوري
 حقيقت ٻڌائي، جنهن چيس:- هي پٽ! راوڻ برهما ڪان ور پائي
 گهمند ۾ ڀرجي ويو آهي. پنهي ڀائرن جو پاڻڻ، وڙهڻ ٿڌو جڳائي، ان
 لاءِ تون منهنجي ڳالهه مڃي ڪيلاس پربت تي وڃي پنهنجي نڪري
 وٺ ۽ لنڪا جي قلعي لاءِ راوڻ ۽ ٻين راکشس سان ڍڻ نه ڪر.
 پٽا جي صلاح موجب ڪبير سڀني گنڌرون کي وٺي پنهنجو
 مال متاع، هاڻي، رٿ، ومان ۽ قيمتي شيون ۽ وسڻو وغيره کڻي
 ڪيلاس جي ڀرسان الڪاپوريءَ نالي نگر وسايو. اُن کان پوءِ راکشس
 لنڪا ۾ آيا ۽ راوڻ کي اچي پنهنجو راجا ٿاڻيائون. انريٽ راوڻ جي
 ڪري راکشس کي لنڪا موٽي ملي. راوڻ جو پراڪرم ڏسي راکشس
 جاتيءَ جي وشو ڪرما (وڏي انجنير) ميه نالي راکشس کيس
 پنهنجي سندر ڪنيا مندودري پرڻائي ڏني ۽ ڏاج ۾ هڪ اموگه شڪتي
 پڻ ڏني. تنهن کانپوءِ ميه دانو لنڪا جي مرمت ڪري کيس هڪ
 مها جبرو قلعو بڻايو ۽ اُنير انيڪ شاندار سونا محل بڻايا، جن ۾ وڏا وڏا
 سوڍو راکشس سڀنايتي رهڻ لڳا. راوڻ پنهنجن پنهي ڀائرن ۽ ٻين

هڪ ڏينهن راجا ڪبير پنهنجي پيءُ سان ملڻ لاءِ پشپڪ ومان تي چڙهي سندس آشرم ۾ آيو. هنجو شان شوڪت ڏسي ڪيڪسي پنهنجي وڏي پٽ راوڻ کي چوڻ لڳي: هي پٽ! تون پنهنجي مائيلي پيءُ ڪبير جي سمهدا ۽ پرتاپ ڏس ته هو ڪئن نه شوپايمان ٿي رهيو آهي ۽ تون پنهنجي به حالت ڏس! تون پراڪرم ۾ هن کان گهٽ ناهين، رڳو تون آدم ڪر!

راوڻ کي ماءُ جا وڃن تير وانگر چپچي ويا ۽ هو پنهنجن ڀائرن کي وٺي وڃي تپسيا ڪرڻ لڳو. ڪيترن ورهين جي گهور تپسيا کانپوءِ برهما مٿن پرسن ٿيو ۽ کين ور گهرڻ لاءِ چيائين. راوڻ ور گهريو ته: مان امر ٿيان. برهما چيس ته: ائين ٿي نٿو سگهي، تون ٻيو ڪو ور گهر. تڏهن راوڻ چيو: ڀڳون! مون کي اهو ور ڏيو ته مان منهن ڪانسواءِ ٻئي ڪنهن جيو هٿان نه مرن، ڇو جو ته منهن مان مون کي ڪو ٻي ناهي، هو ته ڪم پڻ مثل خسيس آهن. برهما پرسن ٿي چيس: راوڻ ائين ئي ٿيندو ۽ تنهن ڪانسواءِ تون جهڙو به روپ چاهيندين تهڙو ٿي سگهندين. تنهن کانپوءِ برهما ويهيش جي مرضيءَ موجب کيس اهو ور ڏنو ته سندس ٻڏي سدا ڌرم ۾ اٿل رهي. باقي رهيو ڪنپڪرڻ جو اڳيئي هو پيانڪ ۽ نردئي سو ديوتائن کي اچي ٻي لڳو ته مٿان ڪو ٻيو خوفائتو ورتو وڌيڪ ظلم ڪري تن سرسوتيءَ کي سندس واڻيءَ ۾ وهاريو ته ڪنپڪرڻ جي زبان مان نڪري ويو. ڀڳون! مون کي اهو ور ڏيو ته مان ڇهه مهينا سمهان ۽ هڪ ڏينهن پوڄن ڪريان. برهما چيو: تنهن ڪو! ائين ئي ٿيندو. تڏهن ڪنپڪرڻ ڏکي ٿي سوچڻ لڳو: اڙي! ڀاڳيه جو چڪر ڏسو جو منهنجي چاهنا به نه هئي سا ڳالهه منهنجي زبان مان ڪيئن نڪري وئي!

اهڙا ور پراپت ڪري جڏهن راوڻ پنهنجن ڀائرن سميت موٽي آيو ته پاڻال مان راکشس راج سمالي ٻين راکشسن کي وٺي اچي پنهنجن پراڪرمي ڏوهن سان مليو. هو راوڻ کي ڏاڍي پرير سان

ڪائي پيٽ لڳا. ديوتائن ۽ گنڌرون ۾ به نئون جوش ۽ ٻل جاڳيو جو انهن
لنڪا ۾ به راڪشس جي پٽ نه ڇڏي. نيٺ جڏهن ماليوان، سمالي ۽
ماليءَ ڏٺو ته سندن سڄو لشڪر لڙائيءَ ۾ مارجي ويو آهي، ۽ لنڪا کي به
دشمن جو گرد ويڙهي ويا آهن تڏهن هو لنڪا ڇڏي پنهنجن استرين
سميت پاٿال ۾ وڃي لڪا. لنڪا گنڌرون جي هٿ آئي ۽ سندن راجا ڪبير
اُتي راج ڪرڻ لڳو ۽ ديوتائون به نشچنت ٿي پنهنجي ديس ۾ رهڻ لڳا.
هوڏانهن پاٿال ۾ راڪشس انهيءَ ئي چنتا ۾ رهڻ لڳا ته هو پنهنجو
وڃايل راج ۽ شان شوڪت ڪيئن حاصل ڪن. پر انهن ۾ ڪو اهڙو
پراڪرمي راڪشس ڪو نه بچيو هئو جو اهو مها ڪنن ڪم ڪري سگهي.
ڪجهه ورهيه گذرڻ بعد سماليءَ کي هڪ سندر ڪنيا ڄاڻي جنهنجو
نالو هن ڪيڪسي رکيو. اها جڏهن جوان ٿي ته سمالي هن کي لنڪا
وٺي آيو، جتي ڪبير جو شان ۽ دٻدٻو ڏسي سماليءَ ڪيڪسيءَ
کي چيو: هي ڌيءَ! تون هاڻي واهه يوگيه ٿي آهين. تون ڪبير
جي پٽا مها تيڪسوي وشروامنيءَ کي وڃي پنهنجو پٽي بڻاءِ ته جڏهن
تو کي به ڪبير سمان پراڪرمي ۽ ٻاون پٽ جهن جيڪي راڪشس -

ڄاڻيءَ کي ذواليت جي ڪوه
مان ڪڍي اڳئين اوج تي
ٻهچائين.

پٽا جي آڳيا موجب
ڪيڪسي مهرشي پلستيه جي
پٽ وشروامنيءَ جي آشرم
۾ آئي. اُن وقت سنڌيا جو
وقت هو ۽ مٺي اگني هوتر
ڪري ويندو هو ته ڪيڪسي
به وڃي سندس ڀرسان ويئي
۽ پنهنجي شرميلي نگاهن
سان کيس ڏسڻ لڳي. چنڊ
ان چاهري واريءَ سندر

يا گيد واک مني چوڻ لڳو۔ پار دواج! هاڻي راوڻ ۽ ڪنڀ ڪر جو جنم ورتانت ٻڌ. راکشس جي ڄاڻي ۽ ماليوان، سمالي ۽ مالي نالي وڏي طاقت ۽ شڪتي حاصل ڪري سمنڊ جي وچ ۾ وڃي لنڪا پيٽ وسايو. انهن لنڪا پيٽ جي ترڪوٽ نالي ڀرپور تي هڪ مضبوط قلعو اڏايو، جنهن ۾ سوني ۽ مٿين سان جڙيل عاليشان مڪانات ۽ گهر ٺاهيائون. اُن قلعي ۾ هنن منوهر باغ باغيچا، وڏيون شاندار سڙڪون ۽ آرام گاهه بڻايا جن ۾ خوشبودار ٻوٽا ۽ گل ڦل هوندا هئا. مطلب ته ناگن جي ڀڳوتي ۽ اندر جي امراوٽي ۽ ڪان به وڌيڪ سندس ۽ رڻيڪ لنڪا هئي، جتي رهي آهي ٻاوان راکشس ڀڳوتيءَ تي راڄ ڪندا هئا.

مالياون، سمالي ۽ مالي ته اڳي ئي مها ٻاروان هئا ۽ وري جو
 لڏڪا جهڙو اُجيت ڦٽو بڻايائون ته پوءِ هنن کي ڪنهن جو ڀڄڻ نه رهيو.
 هو راکشس جا وڏا وڏا ڪڏڪ وٺي ديوتائن ۽ گندرون تي چڙهايون
 انهنجا ملڪ ويران ڪرڻ لڳا. هو رشين، منين جا آشرم ڊاهي ۽
 هوسا ڪيات ڪال سمان پينڪر هئا ۽ دم ڪريائون بند ڪرائڻ لڳا.
 هئا، پر ڪنهن کي به سندن مقابلو ڪرڻ جي يا سمجهه جي وچ ۾ لڏڪا
 جهڙي مضبوط قلعي تي چڙهائي ڪرڻ جي جرئت نه ٿيندي هئي.
 نيٺ سڀ ديوتائون، گندرو ۽ رشي مني وشتو ڀڳوان جي شر
 ويا ۽ کيس راکشس جي اتياچار ۽ پنهنجي دڪ جو ورڻن ڪري
 ٻڌايائون. وشتو ڀڳوان کين سھائتا ڪرڻ جو چڻ ڏنو ۽ سڀني جو پاڻ
 سڏي گھڻن ڪري ۽ انهن ۾ پنهنجو تيج ۽ ٻل ڀري راکشس تي چاڙهي
 موڪليو. پوءِ ته اچي پينڪر ڍل لڳي جا ڪيترائي ورهيه هلندي
 هي. جڏهن وشتو ڀڳوان ڏٺو ته ديوتائون ۽ گندرو پاڻ ملي ڪري به
 آڪشس کي جيتي ٿڌا سڳهن ٿڌهن هو پاڻ وڃي ديوتائن جي طرفان
 ڏنل لڳو. پوءِ ته چو طرف راکشس ۾ هاهاڪار مچي ويو ۽ هو هار

گهوڙي کي وڃي طبيلي ۾ ٻڌو. راجا سويل جو جاڳي پاڻ کي محلات ۾ ڏسي عجب ۾ پيو ۽ مني جي سڌ مهاتما هجڻ جو پڪو ويساهه ٿيس ۽ هندجي ساراهه ڪرڻ لڳو. تن ڏينهن کانپوءِ ڪپتي مني ۽ ڪال ڪيٽو روپ بدلي راجا وٽ آيا ۽ اچي کيس سڀ سمجهايائون. انهن جي چوڻ موجب راجا هڪ لک براهمن کي پوڄن ڪرائڻ لاءِ پاڻ وٽ گهرايو. هن ڪپتي راڪشس ۽ مني پوڄن تيار ڪيو، جنهن انيڪ پرڪارن جا طعام هئا جنهن ماس ملايو هئائون. راجا اهو پوڄن پرچي براهمن کي ڏنو ته انوقت آڪاس واڻي ٿي ته هي براهمن! اٿو، اٿو. هي پوڄن مٿان کائو جو انهن براهمن جو ماس مليل اٿو. آڪاس واڻي ٻڌي سڀ براهمن اٿي کڙا ٿيا. راجا به وياڪل ته ڏاڍو ٿيو پر مٿس اهڙو ڪو جادو چڙهيل هئو جو ڪجهه ڪچي نه سگهيو. تڏهن براهمن انهيءَ پاڻ ڪرم لاءِ راجا کي جوابدار سمجهي ڪروڙ ۾ پرچي کيس سراپ ڏنو ته هي مورڪ! جڏهن توهڪ راڪشس جو ڪم ڪري سڀني براهمن کي ڪٽنب سميت ناس ڪرڻ ٿي چاهيو، تڏهن شل تنهنجو ٻل ۽ راجائي ناس ٿئي ۽ تون ڪٽنب سميت وڃي راڪشس ٿي.

راجا اهڙو پيانڪ سراپ ٻڌي بيهوش ٿي پرتويءَ تي ڪري پيو. ان ريت راجا کي سراپ ڏياري ڪپتي مني ۽ ڪال ڪيٽو پڇي ويا ۽ ٻين راجائن کي وٺي آڻي مٿس چڙهائي ڪيائون. پرتاپ ڀانو ۽ اري مردن لڙائي ۾ مارجي ويا ۽ سندس ڪٽنب ۾ به ڪو ڪونه بچيو. ياگيه ولڪ چوڻ لڳو: هي پار دواج! ڀلا براهمن جو سراپ به ڪو مٿي؟ جڏهن وڌاتا ڪنهن سان رسندو آهي ته ان لاءِ واريءَ جا ڪٿا به پرڻت، نوڙي نانگ ۽ پتا به ڪال ٿي پوندو آهي. بئي جنم ۾ پرتاپ ڀانو ڪٽنب سميت وڃي راڪشس ٿيو ۽ ڏاڍو ٻلي سامڻو. هن جو نالو راوڻ ۽ سندس ڀاءُ جو نالو ڪنپڪرڻ ٿيو. انهن کي مارڻ لاءِ ڀڳوان اوتار ورتو.

لاءِ نرم آسٽ ڏنو. جڏهن راجا جي ٽڪاوٽ دور ٿي تڏهن مٺيءَ کائونس پر پڇيڻ پڇيڻو ته راجا چيو: هي مٺيءَ مان پرتاپ پائو؟ نالي راجا جو وزير آهيان ۽ شڪار جي پٺيان ڊوڙندي رستو وڃائي ويٺو آهيان. اهو ٻڌي مٺيءَ چيو: ٻچا! مون کان پاڻ نه لڪاءِ جو اسان کي پنهنجي تپسيا جي ٻل ڪري سڀ معلوم آهي ته تون پاڻ راجا پرتاپ پائو آهين. مان تنهنجي شيل سڀاڻ ۽ نمرتا ڪري ڏاڍو پرسن ٿيو آهيان سو تون مون کان ڪو من گهريو ورتو.

ڪپڙي مٺيءَ جي ڳالهه ٻڌي راجا جو مٿس وشواس جهي ويو ۽ هو کيس سڌي وارو پهتل تپسوي سمجهي چوڻ لڳو: هي ڪرپانڌان! مون کي اهڙو ور ڏيو جو مان آجر اُمر رهي سوين ڪلپن تائين پرتويءَ جو راج ڪندو رهان ۽ مون کي ڪوبه جيتي نه سگهي. تپسوي ورائيو: راجن! اهو ٿيڻ ڏاڍو ڏکيو آهي. تون مها پراڪره آهين ۽ پرتويءَ جو ڪوبه ڪتري جوڌو ته توکي جيتي ٿڌو سگهي. مگر توکي براهمن کانسواءِ ڪوبه آڌين ڪري نه سگهندو. براهمن کي آڌين ڪرڻ جو اُڀاءُ هيءُ آهي ته جيڪو پوڄن مان تيار ڪريان سو تون پڇي براهمن کي ڪاراءِ. جيڪو به اهو ان کائيندو سو تنهنجي آڌين رهندو. تون جڏهن پنهنجي راجڌانيءَ ۾ پهچين تڏهن هڪ لک براهمن کي ڏاهو جڏهن ڪارائج ۽ مان انوقت تنهنجي گهر براهمن جي روپ ۾ اچي پوڄن تيار ڪندس. پر اها ڳالهه ٻئي ڪنهن کي به نه ٻڌائج. ڇا لاءِ ته يوه، يڪتي، تپ ۽ منترن جو ڀرپاءُ تڏهن ٿيندو آهي جڏهن اهي ڪم لکي ڪبا آهن. هيئن ئي تون آرام ڪر ته مان توکي پنهنجي يوه جي ٻل سان تنهنجي گهوڙي سميت محلات ۾ پهچائيندس ۽ ٽئين ڏينهن توسان اچي پروخت جي ويس ۾ گذرڻ.

راجا کي ڪپڙي مٺيءَ تي وڌيڪ ويساهه جهي ويو ۽ هن جي آڳيا پائي سمهي پيو. انوقت راکشس ڪال ڪيٽو آيو جنهن کي ڪپڙي مٺيءَ سڃي حقيقت ٻڌائي، ڇا ٻڌي هو ڏاڍو خوش ٿيو. هن راکشس راجا کي کڻي آئي سندس محلات ۾ پلنگه تي سهاريو ۽ سندس

موهه ۾ نه ڦاٿو هجي، اهو هن ۾ سوچي مايا جي مالڪ ڀڳوان جي
شرط پوڻ گهرجي. هڪ ٻئي ڪاپ ۾ ڀڳوان جي اوتار وٺڻ جو جيڪو
سبب ٿيو سو به مان توکي ٻڌايان ٿو.

ڪيڪم ديش جي ستيم ڪيتو نالي راجا کي ڀرتاپ ڀانو ۽
اري مردن نالي به پٽ هوندا هئا، جي مها ٻاوان ۽ گهڻوان هئا ۽ ٻاٻر
ڏاڍو پيار هوندو هون. ستيم ڪيتو کانپوءِ سندس وڏو پٽ ڀرتاپ ڀانو
تخت تي ويٺو ۽ هن ڪيترن راکشن جو آڻي برهمڻ ۽
مهاٿمان جي رکيا ڪئي. انڪري هن ڪال ڪيتو نالي راکشن جي
ڏهن ڀائرن ۽ سؤ پٽن کي به ماريو هو ڇو جو هو رعيت کي آزاريندا
هئا، پر ڪال ڪيتو پاڻ ڀڄي وڃي جهنگل ۾ لڪو. ڀرتاپ ڀانو
هڪ ٻئي ظاهي راجا کي جيتي سندس راج ۾ شائتي ۽ ڌرم جي استاڻا
ڪئي. اهو راجا به جهنگل ۾ وڃي تپسوي ٿي رهڻ لڳو پر هو سدائين
ڀرتاپ ڀانو کان بدلو چڪاڻڻ جي فڪر ۾ رهندو هو.

هڪ دفعي جهنگل ۾ ڀرتاپ ڀانو جي ٻنهي دشمنن يعني اُن راجا
۽ راکشن ڪال ڪيتو جي پاڻ ۾ ملاقات ٿي ته ٻنهي هڪ ٻئي سان
پنهنجو حال اوريو ۽ ڀرتاپ ڀانو جي درگتي ڪرڻ لاءِ هڪ سازش
سئي. هڪ دفعي جڏهن ڀرتاپ ڀانو جهنگل ۾ شڪار ڪري رهيو
هو تڏهن ڪال ڪيتو هڪ سوئر جي روپ ۾ سندس اڳيان ويو. راجا
کيس تير هڻندو پٺيانئس پيو، پر اهو ڪپتي سوئر اهڙي ته رمسان
ٻوڙندو پئي ويو جو کيس هڪ به تير نه ٿي لڳو ۽ هو ڀرتاپ ڀانو کي
ڪپتي تپسويءَ جي ڪٺيا ڀرسان آڻي گهر ٿي ويو. راجا اُن گهاٽي جهنگل
۾ سوئر کي ڳوليندي رستو پلجي پيو ۽ جڏهن کيس اُچ ۽ ٿڪ اچي
ويا ڪل ڪيو تڏهن اُن مٺيءَ جي آشرم ۾ گهڙي ويو. ڀرتاپ ڀانو
جو هارايل راجا هڪ مٺيءَ جي روپ ۾ اُتي رهيو پيو هو.

ڪپتي مٺي ڀرتاپ ڀانو کي پاڻ وٽ ڏسي ڏاڍو پرسن ٿيو
پر راجا کيس سڃاڻي نه سگهيو ۽ هن کي سچو تپسوي سمجهي ڀوڳام
مٺيءَ کيس پڻ لاءِ جل، ڪاڻ لاءِ ڦل ڦول ۽ آرام ڪرڻ

ڪٿي . ڪيترن ورهين گذرڻ
بعد ڀڳوان مٿن پرسن ٿيو ۽
کين پنهنجو درشن ڏنائين .
شسڪم، چڪر، گدا ۽ پدم ڌاري
ڀڳوان کي ساڪيات پنهنجي
اڳيان ڏسي هو ٻئي گد گد ٿي
ڀڳوان کي وارنوار ڀرتام ڪرڻ
لڳا . جڏهن ڀڳوان کين ور
گهر لاءِ چيو تڏهن هو ٻئي
چوڻ لڳا :- ڀڳوان ! اسان کي
توهان جهڙو پٽ گهرجي .

ڀڳوان چيو :- تنهنجو راجن . پرمون جهڙو ته ٻيو ڪوبه ڪونهي
انلاءِ مان پاڻ اچي اوهانجو پٽ ٿيندس . هاڻي توهان ٻئي اندر پوري
هر رهي ديوتائن جا سڪه ڀوڳيو ۽ پوءِ توهان ٿريتا جڳهه ۾ جنم وٺي ايوديا
جا راجا دشرٽ ۽ راڻي ڪوشليا ٿيندڙ تڏهن مان توهانجو پٽ ٿي
توهانجو منورٿ پورو ڪندس . ائين چئي ڀڳوان انترڌان ٿي ويو
۽ سوايم ڀومنو ۽ شت روپا ڪجهه وقت کانپوءِ ڏيهه ٿياڳي اندر پوري
۽ وڃي ديوتائن جا سڪه ڀوڳيا . وقت پائي اهي ٻئي راجا دشرٽ ۽
ڪوشليا ٿيا ۽ ڀڳوان پنهنجي ڏنل ور کي سڄو ڪرڻ لاءِ انهن جي
گهر اوتار ورتو .

ياگيم ولڪ چوڻ لڳو :- ڀار دواج ! هر هڪ ڪلپ ۾ ڀڳوان جو
اوتار ٿيندو آهي ۽ اوتار وٺڻ جا انيڪ سبب آهن جي سندر ڪٿائون
رشي مني ورڻ ڪندا آهن . جڏهن ڀڳوان بي انت آهي تڏهن سندس
ليلائن جو به انت ناهي . ڀڳوان جي مايا ڏاڍي پربل آهي
سورنر موني ڪوڙ ناهي، جهي ن موه مايا پربل .
اس بچار من ماري، مڃي مھا مايا پتيھي ॥
ديوتا، منس ۽ رشي مني اهڙو ڪوبه ڪونهي جيڪو مايا جي

جڏهن سويمبر سڀا درخواست ٿي ۽ ٻيا راجائون موٽي ويا تڏهن
 ارد به ڏاڍو نراس ٿيو ۽ پاڻ جو ڪاٺ هاب ٿيو هٿوسو پاڻي ۽ ۾ وڃي
 پنهنجي شڪل ڏنائين. پنهنجي باندري جهڙي شڪل ڏسي نارد ڪي
 ڀڳوان تي ڏاڍو ڪروڙ لڳو ۽ وري جو سامهون ڀڳوان کي ڏنائين ته
 اُمالڪ سراپ ڏنائينس: هي ڪپڙي! هي منس ڏيهه ڌاري جو مونکي
 ڏيڳو اٿڻي سو وڃي مريو لوڪ ۾ منس جوڻ وٺ ۽ جڏهن مونکي استري
 جو وچوڙو ڏنو اٿڻي تڏهن تون به وڃي استريءَ جي جدائيءَ جو دک
 پوڳو ۽ پنهنجي شڪل، جو باندري جهڙي بڻايو سو باندريءَ توکي
 سهاڻا ڪندا.

اُنوقت ڀڳوان پنهنجي ماما چڪي ورتي ته اُها نڪري ۽ وشو
 موهني راجڪماري الوپ ٿي وئي. اها روبرڪار ڏسي نارد ڀڳوان
 جي ماما کي سمجهي ويو ۽ اهڙڪار مڻجي ويس. هو ڀڳوان جي
 چرڻن تي ڪري پنهنجي پيل بخشائڻ لڳو ۽ پنهنجي سراپ لاءِ
 پڇتائڻ لڳو. ڀڳوان کيس ڏيرج ڏيئي روانو ڪيو ۽ پنهنجي ڀڳت
 جو سراپ انگيڪار ڪري شري رام جي روپ ۾ منس لوڪ ۾
 اوتار ورتو.

هنڙو ۽ شڪت روپا جي ٽپسيا ۽ ڀرتاپ ڀانوءَ کي سراپ.

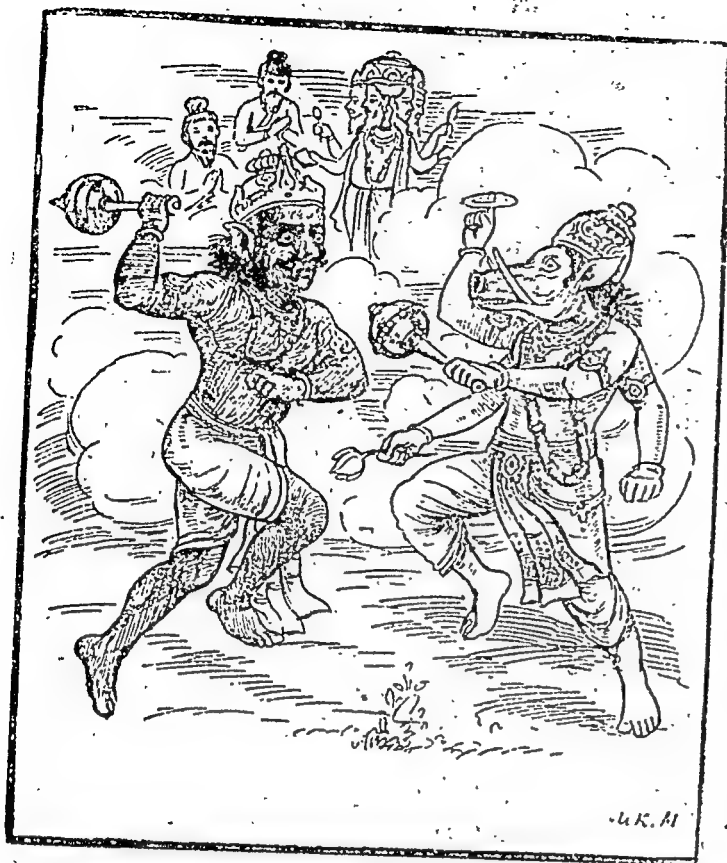
شوحي چوڻ لڳو: هي اُما! ڀڳوان جي اوتار وٺڻ جو ٻيو به
 هڪ سبب ٻڌو: سوايمر ڀومنو ۽ سندس استريءَ شڪت روپا کان هيءَ
 منس سرشتي شروع ٿي آهي. انهن ٻنهي گهڻيئي سنتان پڻدا
 ڪئي ۽ گهڻيئي ورهيه راج ڪيو ۽ نيٺ انهن کي گيان اُپجيو ته
 ڀڳوان جي درشن کانسواءِ اسان پنهنجي جيوٽ اُڪارڻي وڃائي
 آه. اهو سوچي انهن ٻنهي وڃي ڀڳوان جي ڪنن ٽپسيا

نارڊ ڪي رستي تي هڪ عاليشان شهر ڏسڻ ۾ آيو. جنهنجي
 سندرڻا ۽ بڻاوت وڌڪن کان به وڌيڪ هئي ۽ نگر واري ڪاهه ڏيو
 ۽ رتيءَ سمان روپوان هئا. اُن شهر جي راجا پنهنجي وشو موهني
 ڪنيا جو سويهر رڃيو هئو جنهنلاءِ ڪٿان ڪٿان جا راجڪمار اچي
 ڪٺا ٿيا هئا. جڏهن نارڊ سويهر سڀا ۾ وڃي راجڪماريءَ جي سونهن
 ڏٺي ته سڌ ٻڌ وڃائي ويٺو ۽ اهو ويچار ڪرڻ لڳو ته اهڙو ڪو اُڀاءُ
 ڪريان جو هيءَ راجڪماري مون تي ريجهي مونکي ورهالا پهرائي. اهو
 سوچي نارڊ ايڪانٽ ۾ ويهي ڀڳوان جو ڌيان ڪيو ته هو دين ڌيال
 اچي پرگهت ٿيو. نارڊ ڀڳوان کي هٿ جوڙي پوار ٿڌا ڪئي ته هي
 ڀڳون! ڪرپا ڪري مونکي اهڙي سندرڻا ڏيو جو راجڪماري اُٿلڻ
 مونکي پسند ڪري. هي ناٺ! مان توهانجو داس آهيان سو جنهن
 منهنجو ڀلو ٿئي، تنهن ڪريو.

پنهنجي مايا جي پرباڻا ڏسي ڀڳوان هن ۾ مشڪي نارڊ کي چيو:-
 جنهن تنهنجي ڀلائي ٿيندي سو ڪم آڻ ضرور ڪندس. جڏهن بيمار
 جي گهرڻ تي به حڪيم کيس نقصان ڪندڙ شيون نه ڏيندو آهي، انهيءَ
 طرح مان به تنهنجي ڀلائي ڪندس.

ائين چئي ڀڳوان انترڌان ٿي ويو ۽ مايا جي موه ۾ ڦاٿل نارڊ
 کي ڀڳوان جي وچن جو رهسپو سهڄهه ۾ نه آيو. هو سويهر سڀا ۾ ٻين
 راجائن جي ڀر ۾ ٺهي ٺڪي وڃي ويٺو. هن پٽي سهڄهيو ته هو اهڙو ته
 روپوان ٿو لڳي جو راجڪماري کيس ڏسندي ئي مٿس موهت ٿي پوندي.
 پر حقيقت ۾ ڀڳوان سندس شڪل هڪ باندري جهڙي ڪري بڻائي
 هئي. راجڪماري سڀني راجائن کي ڏسندي ويئي پر ڪروڙ نارڊ
 ڏانهن اڪه ڪئي به نه نهاريائين. جڏهن نارڊ وياڪل ٿي، راجڪماريءَ
 جو ڌيان ڇڪڻ لاءِ آسڻ تي اُٺ ويهه ڪرڻ لڳو، جنهن تي ٻيا
 راجائون مٿس چٿرون ڪرڻ لڳا. انوقت هڪ راجا جو روپ ڌاري
 ڀڳوان ۾ اُٿي آيو، جنهنجي سروب تي موهت ٿي راجڪماريءَ کيس
 ورهالا پهرائي.

تي جنم ورتو. پڳوان وراه
اوتار ڌاري هر ٽاڪش سان
گدا ڀڏ ڪئي ۽ نيٺ کيس
ماري ڇڏيو. هر ٽڪش جو
پٽ پڳت پر هلاڻ هو جنهنجي
رکيا لاءِ پڳوان نرسنگهه اوتار
ڌاري هر ٽڪش جو آنت
آندو. ٻئي جنم ۾ اهي ٻئي
ڀائر راوڻ ۽ ڪنڀ ڪرڻ جي
روپ ۾ ڄاوا، جن کي مارڻ
لاءِ پڳوان، رامچندر جو اوتار
ورنو. هي پارڊواج ٽئين جنم
۾ انهن دڻين ششوپال ۽

دنت وڪرڻي جنم ورتو جنکي پڳوان، ڪوش اوتار ۾ ماريو ۽ انريٽ
سنتڪمارن جو سراپ ڀوڳي جهڙو ۽ وجهڙو وري وڃي پڳوان جا پارشد ٿيا.
شوجي چوڻ لڳو: هي پاروتي! شري رامچندر جي اوتار
ڌارڻ جو ٻيو سبب نارد جو سراپ به هئو. اهو ٻڌي پاروتي عجب
۾ پرجي چوڻ لڳي: هي ڪرپانڌان! نارد جهڙي پڳت ۽ گيانِيءَ
پڳوان کي سراپ ڇا لاءِ ڏنو؟ ڏهن مهاديو ڇيو: پاروتي! نه ڪوئي
گيانِي آهي ۽ نه ڪو مورڪ! جنهنکي جنهن وقت شري رام، جهڙو ٻڌائي
ٿو سو اهڙوئي ٿيو پوي. هڪ دفعي ڪامديو، رنڀا آدي اڀسراڻن سان
نارد منيءَ کي ريجھائڻ جي ڏاڍي ڪوشش ڪئي پر نارد کي دانوڊول
ڪري نه سگهيو. ڪامديو ته هار کائي موٽي ويو پر نارد تي اهڙو ڪار
غالب پنهنجي ويو، سو هو جتي ڪٿي ٿان ۽ ۾ پرجي پنهنجي وڏائي
ڪرڻ لڳو. پڳت هٽڪاري پڳوان ڏنو ته منهنجي پڳت جي هڙدي
۾ اهڙو ڪار جو سلاو اُڀريو آهي سو مونکي پٺي ڪڍڻ گهرجي، انلاءِ
پڳوان، جو هڪ ڪيل رڇايو.

پر ته به ڏسي ٿو، سرير نه اٿس پر ته به چهي ٿو، انريت هنجا سڀ ڪرم
الوڪ آهن ۽ هنججي مهما جو ڪوبه ورڻن ڪري نٿو سگهي. اهو نرگڻ
پر ماتما دشرت جو پٽ راجا رامچندر آهي. جنهنجي نالي گنهڻ سان
انيڪ جنمن جا پاپ ناس ٿين ٿا ۽ منش پوسا گرلنگهي پار پوي ٿو.

هي پياري! نرگڻ پر ماتما منش ديهه جو ڌاري سو هاڻي ڌيان
ڏيئي ٻڌ. اها ڪٿا پکين جي راجا گرڙ ڪي ڪاڪيشنديءَ ٻڌائي هئي سا
هاڻي مان توکي ٻڌايان ٿو. جڏهن جڏهن ڌرم جي هاڃي ٿيندي آهي
۽ دشمنن جا بچڙا ڪم ۽ ظلم وڌي ويندا آهن تڏهن ڌرم جي استاپنا
ڪرڻ لاءِ ۽ پڳتن جو دم دور ڪرڻ لاءِ پڳوان اوتار ڌارڻ ڪندو
آهي. شري رامچندر جو جنم به انهيءَ ڪري ئي ٿيو هو.

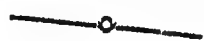
هڪ دفعي مها تييجسوي سنٽڪمار رشي پڳوان جو درشن ڪرڻ لاءِ
وڪنٽ ڌام ويا ته جڳهه ۽ وجهه نالي پڳوان جي ٻن دوار پالن کين پڳوان
وٽ وڃڻ نه ڏنو. جيتوڻيڪ اهي چارئي آتم گياني ڪمار سڀ کان عمر
پر وڏا آهن پر ته به سدائين پنهنجن ورهين جا ننڍڙا ٻالڪ ڏسڻ ۾ ايندا
آهن. جڏهن انهن ڇهن اُگهاڙن ٻالڪن کي جڳهه وجهه پڳوان وٽ وڃڻ
کان روڪيو تڏهن سنٽڪمارن جڳهه وجهه کي هنريت پارائو ڏنو:-
پڳوان لاءِ ته نه ڪو ننڍو آهي نه وڏو ۽ نه اُگهاڙو ۽ نه ڍڪيل، پر هيءُ جو
توهان پاسخطاري لڳائي ويٺا آهيو ۽ پڳوان وٽ وڃڻ کان روڪيو ٿا،
ان لاءِ توهان هتي رهڻ لائق نه آهيو. توهان وڃي مرنديو لوڪ ۾
دڻيٽن جي جوڻ وٺو.

جڏهن جڳهه ۽ وجهه اهو پيانڪ برهم سراپ ٻڌو تڏهن سنٽڪمارن
جي چرڻن تي ڪري معافي گهرڻ لڳا ۽ هنن کان پنهنجي اُڌار جو اُٻاءُ
پڇيائون. سنٽڪمارن چيو:- توهان ئي دفعا دڻيٽن جي جوڻ ۾ جنم
وٺندءِ ۽ ٽيئي دفعا پڳوان اوتار ڌاري توهان جو انت آڻيندو، تنهن کانپوءِ
توهان وري اچي پڳوان جا پارشد ٿيندا.

ان کانپوءِ سنٽڪمار پڳوان جو درشن ڪري هليا ويا ۽ انهن
جي سراپ ڪري جڳهه ۽ وجهه پهرين جنم ۾ هرڻڪشپ ۽ هرڻاڪش

جڏهن وجهڻ کي سراپ ملڻ ۽ نارڏ جو ڀڳوان کي سراپ ڏيڻ.

شو ۽ پاروئي جي اهڙي منوهر ڪٿا ٻڌي پارو واج رشي ڏاڍو
رسن ٿيو ۽ ڀاڳيه واک منيءَ کي وڌيڪ ڪٿا ٻڌائڻ لاءِ وينتي ڪيائين.
ڀاڳيه واک هن جي شرڏا ڏسي چيو: هي مني! ڪڏهن ڀرت تي
هڪڙو وڏو گهاٽو پڙ جووڻ آهي جنهنجي شيتل چايا ۾ سڳندڙ واري
هوا پڻي لڳندي آهي. اُن وڻ جي هيٺان هڪڙي ڏينهن شڪر ڀڳوان
ويندو هو ۽ سندس پياري پاروئي به اُنهي اچي ويئي ۽ کيس چوڻ
لڳي: هي نات! توهين جو سڌاءُ رام نام پيا سمريو سو رام ايڏيڏيه جو
راجا هئو ڪين پيو ڪو آجندا، اٽڪ ۽ نرگڻ ڀڳوان آهي؟ اڳئين جنم ۾
مون رامچندر جي پريڪيا ورتي ۽ سندس مهما ڏني ته به مون مند ٻڌي
ڪي پوري ڄاڻ نه ٿي ۽ جنهنجي سيڪٽ مونکي اها ماني جو توهان
کان ويوگه ٿيو. هاڻي مونکي سموري رام ڪٿا ٻڌڻ جي ڏاڍي چاهنا
آهي سا ڪرپا ڪري ٻڌايو ۽ پهريائين اهو ٻڌايو ته نرگڻ ڀڳوان
سڱل اوتار ڇا لاءِ ڌاريو؟

پنهنجي پياريءَ جا اهي وچن ٻڌي شوجي چوڻ لڳو: هي
پاروئي! نرگڻ ۽ سڱل ۾ ڪوبه پيد ڪونهي. جيڪو ڀڳوان نرگڻ،
روپ-رهت، اٽڪ ۽ آجندا آهي سوئي پڳتن جي پريم ڪري سڱل
ٿيو پوي، جڏهن ڪري پاڻي برف ٿي پوندو آهي. خوشي،
رنج، گمان، اڳيان، ممتا ۽ ايمان اهي سڀ جيو جا ڌرم آهن ۽
جيتوڻيڪ اهي سڀ اسٽ آهن پر اسٽ هوندي به سڪه يا دڪه ڏين
ٿا، جڏهن سڀني ۾ ڪو سر وڌي ته سواءِ جاڳڻ جي اهو دڪه نورن
نٿو ٿئي. شري رامچندر انهي سڀني جي پرم کان پري، پاربرهم،
سرو وياپڪ، سچدانند سروپ آهي ۽ هنجو نه آڏي آهي ۽ نه اٽڪ.
ويد ۽ پراڻ چون ٿا ته هنجا پير ناهن ته به هلي ٿو، ڪن ڪينهنس
ويد ۽ پراڻ چون ٿا ته هنجا پير ناهن ته به هلي ٿو، نيترو ڪينهنس

سڀ ڌاريءَ مان توکي ڪهڙو سڪ ملندو؟ تون انهيءَ اڪهڙيءَ جو خيال لاهي ڇڏ. اسان تنهنجو واه منوهر روپوان ۽ گڻوان وڻو پڳوان سان ڪرائينداسين.

پاروٽيءَ وراڻي ڏني! منيشورو! شڪر ڪهڙو به آهي، مون لاءِ گڻن جو پنڊار آهي. مان هر دؤ هاري چڪي آهيان ۽ اُنهر ڪو ڦير نه پوندو. مان واه ڪنديس ته مهاديو سان نه ته ڪناري رهنديس.

پاروٽيءَ جو شوجيءَ لاءِ اهڙو اٽل پريم ڏسي ست ئي رشي گد گد ٿي ويا ۽ هٿ جوڙي چوڻ لڳا: هي جڳدمبي! هي پوانِي! تنهنجي سڌاءِ جڻم ٿئي. تون مايا ۽ شُوجي پڳوان آهي ۽ اوهين جڳت جا ماڻا پڻا آهيو. ائين چئي ست ئي رشي هماچل وٽ آيا ۽ کيس پاروٽيءَ دي موڪليائون، جو کيس گهر وٺي آيو. پوءِ ست ئي رشي برهما کي وٺي مهاديو وٽ آيا ۽ اچي کيس پاروٽيءَ جي دريڊ پريم جي حقيقت ٻڌايائون ۽ وينتي ڪيائون ته هو پاروٽيءَ کي واه ۾ انگيڪار ڪري. شڪر، برهما جي ڳالهه سويڪار ڪئي، جنهن تي ست رشي هماچل وٽ ويا جنهن اهو سڱ خوشيءَ سان قبول ڪيو. پوءِ نه ٻنهي پاسن واه جون ٽياريون ۽ شادمان ٿيڻ لڳا. سڀني ديوتائن پنهنجا ومان ۽ سواريون سينگاريون ۽ شوجيءَ کي گهوٽ جي ويس ۾ هماچل جي گهر وٺي آيا، جتي شپ مهورت ۾ سندس پاروٽيءَ سان واه ٿيو. هماچل پنهنجي ڌيءَ کي بيشمار ڏاج ڏنو ۽ سندس استريءَ مڻا پاروٽيءَ کي اهوئي اپديش ڏنو ته ”سڌاءِ مهاديو جي شيوا ۾ رهڻ چو جو پتيءَ کانسواءِ استريءَ جو ٻيو ڪوبه ديوي ديوتا ٻوڇڻ لائق ناهي.“ شوجي پاروٽي کي وٺي ڪئلاس آيو ۽ ٻيا ديوتائون به پنهنجي پنهنجي گهر راهي ٿيا. ڪئلاس ۾ شو پاروٽي ڏاڍي آنند ۾ رهڻ لڳا ۽ ڪجهه وقت کانپوءِ پاروٽيءَ کي ڪارڪم نالي مهاپراڪرمي پٽ ڄائو جنهن نارڪاسر دڻيت کي ناس ڪري ديوتائن کي سکي ڪيو.

سٽيءَ جو بڻي جنم ۾ پاروتي ٿي مهاديو سان وواهه .

سٽيءَ مرڻ وقت شڪر پڳوان جو ڌيان ڪيو هو ۽ اهوئي ور
گهريو هئو ته جنم جنماتر ۾ سندس پريت شوجيءَ جي چوڻن ۾ لڳي
رهي . انهيءَ ور موجب هوءَ بڻي جنم ۾ هماچل جي گهر ۾ ڄائي ۽ سندس
نالو پاروتي پيو . پاروتي جڏهن وواهه لائق ٿي ته هڪ ڏينهن ٺارڊ مني
هماچل جي گهر آيو، جتي هماچل سندس ڏاڍو آدرستڪار ڪيو ۽
پاروتيءَ کي اڳيان آڻي سندس پراڻيٽ بابت پڇڻ لڳو . ٺارڊ چيس :-
هي راجا ! پنهنجي هيءَ ڪنيا گئونتي، شيلوتي ۽ روپوتي آهي ۽
سدائين سهاڳڻ رهندي . سڄي سنسار جون استريون هن جو سهرڻ
ڪري پنهنجي پتور ٽپڻي ۾ دري رهنديون . هن جو وواهه شوجيءَ سان
لڪيل آهي . پر هو ڏيو ٺاڻن جو به ڏيو آهي ۽ هن کي وواهه لاءِ مڇيائڻ
ڏاڍو مشڪل آهي . پر جي پاروتي وڃي تپسيا ڪندي ته هو دين ڏيال
ضرور سڀ منورث پورا ڪندو .

اهو چئي ٺارڊ مني ته آشپرواد ڏئي برهم لوڪ ڏي هليو ويو پر
هماچل ۽ سندس استريءَ مڻا کي ڏاڍو کٽڪو ٿي بيٺو . پاروتيءَ کي
ته پنهنجي اڳلي جنم جي سڌ هئي سا ماما پٽا کي ڏاڍاري ڏيئي
وڃي ڪنن تپسيا ۾ لڳي . جيتوڻيڪ هوءَ ڪومل انگن واري هئي ته به
پنهنجي پراڻ پياري شڪرجي ڌيان ۾ پنهنجي ڏيهه جي سڀ سڌ پٽ
ڀلائي سڌاءِ اُنجي لڻو لڳائي آڙنا ڪندي رهندي هئي .

پاروتيءَ جي ڪنن تپسيا ڏسي ستن رشين مهاديو وٽ وڃي
سوري حقيقت سڻائي، تڏهن مهاديو کين پاروتيءَ جي پريڪيا
وٺڻ لاءِ موڪليو . ست زشي پاروتيءَ وٽ اچي چوڻ لڳا :- هي
راجڪماري ! تون ٺارڊ جي ڳالهه ڳنڍ ٻڌي جنهن مهاديو کي ورڻ لاءِ
ڪنن تپسيا ڪري رهي آهين تنهن ۾ تو اهڙو ڪهڙو ڳڻ ڏنو آهي ؟
ته تنگو ٿي بدن ڪي پسر لڳائي، ڪپالن ۽ هڏن جون مالائون
سدائين مسائڻن ۾ پيو ڦرندو آهي . اهڙي اشپ ويس ڌاريءَ ۽

ملي. هن ڏٺو ته يگيم ۾ مهاديولاءِ ڪو حصو نه رکيو ويوهڻو ۽ دڪش
شوجيءَ جي ننڍا ڪري رهيو هڻو. ستيءَ کان پنهنجي پٽيءَ جو آپمان
ستون ويو ۽ هو ڪروڙ ۾ ڀرجي يگيم سڀا ۾ چوڻ لڳي: هي سڀاسدو!
جنهن به مهاديو جي ننڍا ڪئي آهي ۽ ٻڌي آهي تنهن کي جلد ان جي
سيڪٽ ملندي ۽ منهنجي پٽا کي به پڇتائڻو پوندو. جو شڪر پڳوان
ساري جڳت جو آتم سرور، هٽڪاري ۽ ڪرڻا ڌرتا آهي تنهن ديا جي
ساگر جي ننڍا منهنجو گهمندي پٽا ڪري رهيو آهي. منهنجو هي
شرير اهڙي اڳياني ۽ مند ٻڌي مان پٽا ٿيو آهي ان لاءِ ڏڪار جوڳ
آهي ۽ تنهنڪري مان هن سرور جو تيار ڪريان ٿي.

ائين چئي ۽ مهاديو جي چرڻن جو ڌيان ڌري ستيءَ پنهنجي
يوڳم بل سان پنهنجي سرور کي ساڙي پسم ڪري ڇڏيو. اهو ڏسي
يگيم سڀا ۾ هاهاڪار مچي ويو. ان وقت ستيءَ سان آيل گڏن يگيم کي
بگاڙڻ چاهيو پر پرڳوڏي رشين ۽ دڪش جي ماڻهن کين هڪالي ڪڍيو.
جڏهن ڪيلاس ۾ مهاديو ستيءَ جي پسم ٿيڻ ۽ پنهنجن سيوڪن
جي هڪالچل بابت ٻڌو ته هن ڪروڙ ۾ ڀرجي پنهنجي هڪ جڏا مان
ويريدر نالي هڪ پيانڪ ديو کي پٽا ڪيو. مهاديو دڪش جي
يگيم ناس ڪرڻ لاءِ ويريدر

کي آگيا ڪئي ته هو مهاپينڪر
گرچنا ڪندو وڃي دڪش جي
يگيم تي ڪڙڪيو. هن سڄو
يگيم ٻاهي سڀني ديوتائن ۽
شين مينن کي ماري ڪٽي
وري پوري سزا ڏني ۽
دڪش جو سر لاهي اڳني
منڊ ۾ جلايو. ان يگيم ۾
ن جي اها گتي ٿي جا
جيءَ کان بي مڪن جي
دي آهي.

جڏهن ستيءَ ۽ ديوتائن ۽ سندن استرين کي هار سينگار ڪري
پنهنجن ومانن ۾ چڙهي مڌر ۽ سريلا راڳه ڳائيندو ويندو ڏٺو ۽
پنهنجي پتا جي گهر ۾ مهايگيه جو سماچار ٻڌو تڏهن هو ۽ مڌر

واڻيءَ سان شوجيءَ کي چوڻ
لڳي ۽ پراڻاڻاڻا پتا جي
يگيه ۾ ڏاڍي ڌوم ڌام ٿي رهي
آهي سو جي توهان موڪل
ڏيو ته مان اوڏانهن وڃان.
شايد گهڻي ڪم سبب پتاجيءَ
کان اسان کي نوتو موڪل
وسري ويو آهي. مون کي
پنهنجن مائٽن سان ملڻ جي
سڪ به لڳي آهي، سو انهن
سان به ملنديس ۽ مهايگيه
به ڏسنديس.

تڏهن مهاديو ستيءَ کي ڏکڻ جي وڍڙي جي ڳالهه ٻڌائي
چيو ۽ تون ري ڪوٺي ويندين ته آدرستڪار ڪونه ٿيندو.
جيتوڻيڪ منهنجي سواميءَ، پتا ۽ گروءَ جي گهر ري ڪوٺيو وڃڻ ۾ ڪو
اهم ڪونهي پر جي اُتي به وڍڙي هجي ته ڪڏهن نه وڃجي. ٿلوار ۽ باڻ
جو زخم ته ڪجهه ڏينهن ۾ چٽي وڃي ٿو پر پنهنجن مائٽن جي ايمان جو
گهاٽو اهڙو نه گهرو ٿئي ٿو جو رات ڏينهن پيدا ٿئي ٿو. انلاءِ پنهنجي پتا
جي گهر وڃڻ ۾ تنهنجي پلائي نه ٿيندي.

مهاديو جي ايتري سهجهائڻ تي به، هو ونهار جي وس ٿي، جڏهن
ستيءَ هٿ ڪين ڇڏيو تڏهن مهاديو ساڻس ڪي گڻ ۽ سيوڪ ڏيئي
کيس روانو ڪيو. جڏهن ستي پتا جي گهر پهتي تڏهن سندس
پتا سندس ڪوبه آدرپاءُ نه ڪيو ۽ هنجي ڏپ ڪري ٻين مائٽن
به کيس ڪين ڪيڪاريو، رڳو سندس ماما اچي ساڻس ڀرپور سان

ڀاوي ڏاڍي ڀرڀل آهي . اهو سوچي مهاديو پڪو ارادو ڪيو ته ستيءَ جي هن ديهه سان مان هيلاپ نه ڪندس .

مهاديو جو ڀرڀل ڀڳتي مارڻ کي ڏري ڪندڙ هئو ۽ ان لاءِ ديوتائن آڪاش وائي ڪئي ته :- هي شنڪو! توهانجي سڌاءِ جڳم هجي . توهانجي ڀڳتي نهچل ۽ ڏري آهي جو اهڙو ڪنن ڀرڀل ڪيو اٿو . اها آڪاش وائي ٻڌي ۽ شنڪو جو رخ ڏسي ستي سمجهي وئي ته مهاديو کيس تياڳيو آهي ۽ ان لاءِ من ۾ ڏاڍو وياڪل ٿيڻ لڳي . شنڪر ڀڳوان ڪيلاس ۾ پهچي ۽ پنهنجي ڀرڀل کي ياد ڪري ڪيترائي ورهيه سماديءَ ۾ لين ٿي ويو . ان وقت ستي ڏاڍو وياڪل ٿي وقت گذارڻ لڳي ۽ شري رام جو سمرڻ ڪري اهاڻي چاهنا ڪرڻ لڳي ته سندس اها ديهه جلد چٽي ته پئي ديهه سان پنهنجي پتيءَ کي پائي سگهي . ستاسي هزار ورهيه گذرڻ کان پوءِ مهاديو ”رام-رام“ چئي سمادي کولي ۽ ستيءَ کي ڏکي ڏسي کيس انيڪ منوهر ڪٿائون ٻڌائڻ لڳو .

دڪش جي يگيه ۾ ستيءَ جي ديهه تياگڻ .

انهيءَ سهي ستيءَ جي پتا دڪش کي برهماڇي سڀني پرجاپتين جو مکي بڻايو هو جنهنڪري هو گهمند ۾ پرجي ويو ۽ پاڻ جهڙو ڪنهنڪي نئي سمجهيائين . چاڪاڻ ته :-

नहिं कोऊ अस जममेउ जग माहीं । प्रभुता पाइ जाहिं मद नाहीं ।

هن سنسار ۾ اهڙو ڪوبه ڄاڻو ڪونهي جو ڀڏوي پائي وڌائيءَ جي نشي ۾ پرجي نه وڃي . دڪش به وڌائي ۾ پرجي هڪ مها يگيه ڪيو جنهن ۾ سڀني ديو ديوتائن ۽ گنڌرون کي نيند ڏيئي گهرايائين . پر ان کان اڳ هڪ دفعي برهما جي سپا ۾ مهاديو ٻين ديوتائن وانگر اٿي بيهي پرجاپتيءَ کي ٽهسڪار نه ڪيو هئو، جنهن ۾ دڪش پنهنجو آپمان ٿيل سمجهي، مهاديو سان ويو رکندو هو . ان لاءِ هن پنهنجي يگيه ۾ اچڻ لاءِ پنهنجي ڌيءَ ستيءَ ۽ ٺائيءَ مهاديو کي ڪوٺ نه ڪئي .

ريٽ مهاديو جي گهڻي سمجهائڻ تي به جڏهن سٽيءَ جي شنڪا جو
 سماڏان نه ٿيو، تڏهن مهاديو کيس مرڪي چيو ته: جيڪڏهن اڃا به
 تنهنجي شنڪا نورت نه ٿي آهي ته وڃي پريڪيا وٺي اچ؛ ۽ جيستائين
 تون اچين جيستائين مان هن بڙجي وڻ هيٺان ويٺو آهيان.
 اهو ٻڌي سٽي رام-چندر جي پريڪيا لهڻ لاءِ هلي ۽ ڇاڪاڻ ته
 شري رام سيتا جي ڳولها ۾ بن ۾ گهري رهيو هو سو ڇا ڪيائين جو
 سيتا جو روپ ڌاري ۽ لڪشمڻ اڳيان اچي لنگهي. هن کي ڏسي
 لڪشمڻ ته ڏاڍي عجب ۾ پئجي ويو پر انٿرياھي ڀڳوان شري رام سٽيءَ
 کي هٿ جوڙي پرڻام ڪيو ۽ پڇيو: هي سٽي! ڀڳوان مهاديو ڪٿي آهي
 ۽ تون اڪيلي بن ۾ ڪٿن گهري رهي آهين؟
 اهو ٻڌي سٽي ڏاڍو لڄي ٿي ۽ مهاديو ڏانهن موٽي هڻ لڳي.
 واٽ تي ڏاڍو پڇتاءُ ٿيس ته مون مهاديو جو چيو ته مڃي اڳيان وس
 رام-چندر جي پريڪيا ورتي. رام-چندر سٽيءَ کي ڏکي ڏسي ۽ کيس
 پنهنجو چمڪار ڏيکارڻ لاءِ ڇا ڪيو جو پاروٽيءَ کي پنهنجي اڳيان
 پٺيان رام لڪشمڻ ۽ سيتا ڏيڪاري ڏيڻ لڳا. هو جيڏانهن نهاري
 ٿيڏانهن کيس اُهي ٿيڻي ڏسڻ ۾ اچڻ لڳا. وري ڏٺائين ته رڳو
 هڪ رام-چندر ئي آهي جنهنجي سڀيئي ديوتائون، گنڌرو، ڪنڊ،
 منس ۽ ٻيا سڀ پوڄا ۽ وندنا ڪري رهيا آهن. اهو سڀ ڏسي
 سٽيءَ رام-چندر جي چرڻن ۾ وارنوار پرڻام ڪيو ۽ شوجيءَ وٽ موٽي آئي.
 مهاديو سٽيءَ کان پڇيو ته پريڪيا ڪٿن ورتي؟ تنهنجي
 من جو سنڌيه نورت ٿيو؟ سٽيءَ پريڪيا جي ڳالهه مهاديو کان لڪائي
 چيو ته: مون شري رام کي پرڻام ڪيو ۽ منهنجي شنڪا جو سماڏان
 ٿي ويو. تڏهن مهاديو ڌيان ڪري ڏٺو ته جيڪي سٽيءَ ڪيو هو
 سو معلوم ٿيس. سٽيءَ جو سندس اُشت ڏيو رام-چندر جي پٺتي
 سيتا جو روپ ڌاريو هو، تنهن لاءِ مهاديو کي ڏاڍو ڏک ٿيو ۽ خيال
 ڪيائين ته هاڻي جي مان سٽيءَ سان پريم ۽ سماگم ڪندس ته ڀڳتي
 جو ناس ٿيندو ۽ انيتي ٿيندي. پر پوءِ جي مايا اپار آهي

بال ڪانڊ

رام هڪ رواجي منس وانگر چريتر ڪئن ڪندو، سا منهنجي شنڪا ڪرپا ڪري نورت ڪريو.

اهو ٻڌي ياگيه واک منيءَ مرڪي وڙايو: هي مني! مان توکي سندس رام ڪٿا ٻڌايان ٿو جا ڪن ڏيئي ٻڌ. هڪ دفعي پاروتيءَ کي پٺ اهو ساڳيو شڪ اُنهن ٿيو هو، جنهنجي نورتي هن ريت ٿي هئي.

هڪ سهي تربيتا يگه ۾ شنڪر پاروتيءَ سان گڏ اگست منيءَ جي آشرم تي ويو، جتي مني سندن پوڄا ڪئي ۽ پوءِ مهاديو ۽ اگست ڏاڍي پريم سان شري رام جي ڪئن ۽ ليلائن بابت هڪ ٻئي سان ڳالهائيندا رهيا. جڏهن شنڪر ڀڳوان منيءَ کان رخصت وٺي موٽيو، تڏهن سندس دل ۾ رامچندر جي ڏاڍي پڳتي هئي ۽ چاهيائين ته جيڪر ڀڳوان جو درشن ٿئي. اُن وقت پرثويءَ جو بار لاهڻ لاءِ ڀڳوان رگهونش ۾ شري رام جو اوتار وٺي منس چريتر ڪري رهيو هو ۽ راوڻ جي سيتا چورائڻ تي بن بن ۾ سيتا کي ڳولهي وياڪل ٿي رهيو هو. جنهن پرماتما لاءِ نه ميلاپ آهي نه وچوڙو، تنهن انتريامي ڀڳوان شري رام جو بن ۾ مهاديو کي درشن ٿيو.

شري رام جو درشن ڪري مهاديو آندو ۾ پرچي کيس پرڻام ڪري چيو: جڏهن سچڌانند! جڏهن جڳت کي پوتر ڪرڻ وارا!

انريت نمسڪار ڪري شنڪر جڏهن اڳتي وڌيو تڏهن ستي (پاروتي) جي من ۾ شنڪا ٿي ته مهاديو ته جڳت جو ڀرپور آهي ۽ سڀ ديوتائون، گندرو ۽ منس سندس پوڄا ڪن ٿا، تنهن هڪ راجڪمار کي ”سچڌانند“ چئي پرڻام ڪئن ڪيو، جنهن وڻڻو ڀڳوان منس اوتار ڌاريو آهي، سو ته مهاديو وانگر ڄاڻي ڄاڻهار آهي، سو هڪ اڄاڻ منس وانگر استريءَ جي جدائيءَ ۾ دڪي ٿي ڪيئن گهمندو!

اڄاڻ منس وانگر استريءَ جي جدائيءَ ۾ دڪي ٿي ڪيئن گهمندو! ستيءَ جي من جي شنڪا ڄاڻي انتريامي ڀڳوان شنڪر کيس سمجهائڻ لڳو ته ”هي ستي! مون ۽ اگست منيءَ جنهنجي مها جو وڻڻ پڻي ڪيو سو منهنجو اشت ديو شري رام اهوئي اٿئي.“ اڙ

دين ديال پريو شري رام جي چرٽن ۾ پرتام ڪري سندس پوتر ڪٿا شروع ڪريون. هيءَ پوتر ڪٿا جيڪو به پڙهندو ۽ ٻڌندو تنهنڪي ڌرم، ارٿ، ڪارم ۽ موڪش جي پراپتي ٿيندي.

ستيءَ جو شري رام جي پريڪيا وٺڻ ۽ دهاديو جو ڀرڻ.

شري رامائڻ جي هيءَ منوهر ڪٿا پڳوان شنڪر پوريائين ٻاروتيءَ کي ٻڌائي هئي ۽ پوءِ ڪاڪيشنڊيءَ کي، رام جي ڀڳتيءَ جو اڌڪاري ڄاڻي، ٻڌائي هئائين. ڪاڪيشنڊيءَ ياگيه واک کي ۽ ياگيه واک پارڊواج کي هيءَ ڪٿا ٻڌائي. پارڊواج منيءَ جو رمڻيڪ آشرم پرياهه ۾ هوندو هئو ۽ جيڪي سنت مهاتمائون تروپڻي جو پوتر سنان ڪوڙ لاءِ ايندا هئا سي ان آشرم ۾ اچي رهندا هئا. اُتي سنان، ڌيان، جپ تپ ڪري پاڻ ۾ ويهي گيان گوشت ڪندا هئا ۽ مهرشي پارڊواج کان پوتر رام ڪٿا ٻڌندا هئا. اهي سادو سنت جڏهن پنهنجن آشرمن ۾ موٽي ويندا هئا ته اُتي وڃي رام ڪٿا ڪندا هئا. انريڪ هن سندر رام ڪٿا جو پرچار ٿيو.

اها ڪٿا ياگيه واک پارڊواج کي هن ريت ٻڌائي هئي جو ڪنهن سمي ياگيه واک رشي پارڊواج جي آشرم تي آيو ته پارڊواج سندس ڏاڍو آدرستڪار ڪيو ۽ منتون ڪري ڪيترا ڏينهن پنهنجي آشرم ۾ رهائي ڇڏيائينس. هڪ ڏينهن پارڊواج ياگيه واک کان پڇيو: هي مني! اوهين سڀني ويدن جي تتو کي ڄاڻندڙ آهيو ۽ مون کي هڪ شنڪا اُنهن تي آهي سا ڪرپا ڪري نورت ڪريو. اها هيءَ آهي ته سڀڪو پيو چوي ته رام نام جي مهما آپار آهي، سو اهو رام ڪهڙو آهي؟ جيڪو ايوڌيا جي راجا دشرت جو پٽ هئو ۽ پنهنجي استريءَ جي ويوگه ۾ وياڪل ٿي بن بن ۾ پيو گهمندو هئو ۽ نيٺ راوڻ کي ماري پنهنجي استري هٿ ڪيائين، سو رام اهوئي ڪين ڪو پيو آهي؟ ري رام جي پوتر نام کي شوجي به چئي ٿو سو پڳوان

राम नाम मनि दीप धरु जीह देहरी द्वार ।

तुलसी भीतर बाहेरहुँ जौ चाहसि उजिआर ॥

جي ٽوڪي اندر ۽ ٻاهر جو سوجهرو گهرجي ته چپ روپي چائنٺ تي
رام نام روپي مٽيءَ جي ڏيئي ڪي رک. نام جي مهما خود شري رام
کان به وڌيڪ آهي جو شري رام ته هڪ اهليا ڪي تاريو پر نام ڪري
ڪروڙين منش جو اُڌار ٿيو آهي. شري رام ته سگريو ۽ وپيش ڪي
شرط ڏني پر سندس نام جي شرط ۾ بيشمار دينن ۽ اناڻن کي شائتي
۽ آجهو مليو آهي. شري رام ته آدم ڪري راوڻ کي ماري سينا
واپس ورتي پر رام جا داس ته سندس نام سهڻ سان سهج ۾ ئي ڪام
ڪروڙ لوپ موٽي ۽ اهنڪار آدي راکشن جي زبردست سينا کي جيتي
شائتي پراپت ڪن ٿا.

ست جڳهه ۾ تپسيا سان، تويتا جڳهه ۾ يگيه سان، دواپوز جڳهه ۾ پوجا
سان پڳوان پرسن ٿيندو هو، پر ڪلجڳهه ۾ ته منش جو من پاپ جي سمنڊ
۾ مڇيءَ وانگر پاپ کان ڪڏهن جدا نٿو ٿئي ۽ انڪري تپسيا، يگيه ۽
پوجا ئي نٿي سگهي.

نام कामतर काल कराला । सुमिरत समन सकल जग जाला ॥
म नाम कलि अभिमत दाता । हित परलोक लोक पितु माता ॥

اهڙي وڪرال ڪلجڳهه ۾ ته رام نام ئي ڪلپ ورڪش سمان آهي
جو سهڻ ڪندي ئي سنسار جا سڀئي جنجال ناس ڪري ڇڏيندو.
ڪلجڳهه ۾ رام نام هن گهريا مطلب پورا ڪري ٿو. پر لوڪ ۾ ڀلائي ڪري ٿو
هن لوڪ ۾ ماما پتا آهي يعني پرلوڪ ۾ پرڀوءَ جو پرم ڌام ڏئي ٿو ۽
ن لوڪ ۾ ماما پتا وانگر سار سنڀال لهي چڱي دڳهه لڳائي ٿو.

नहिं कलि करम न भगति बिबेकु । राम नाम अवलंबन एकू ॥

ڪلجڳهه ۾ نه ڪرم آهي، نه پڳتي آهي ۽ نه آهي گيان؛ بس هڪ
نام جو ئي اُڌار آهي.

آن جڳهه کانوڻي دڪه ۾ سپڪورام کي پڪاريندو آهي ۽ سندن دڪه
ب ٿيندا آهن. اچو ته اهڙي سڪه ڏاڪ رام نام جو اُڌار وٺي ۽

آهن. انهن مان جنهنڪي جيڪي وڻيٽو سو کڻيٽو. چڱو چڱائي ۽ نيچ
نيچتا گرھڻ ڪريٽو. هنس روپي سنٽ دوش روپي جل کي چڱي
ڪڻ روپي کير کي گرھڻ ڪندا آهن.

जड़ चेतन जग जीव जत सकल राममय जानि ।

बंदउँ सब के पदकमल सदा जोरि जुग पानि ॥

جڳت م جيترا به جڙ ۽ چيٽن جيو آهن تن سڀني کي رام ۽
جاڻي مان سڀني جي چرڻ ڪمڻ ۽ وندنا ٿو ڪريان. سڀيئي مون کي
پنهنجو داس جاڻي مون تي ڪرپا ڪريو ڇو جو مون کي پنهنجي ٻڌي
۽ بل جو ڀروسو ڪونهي. مان شري رام چندر جي گڻن جو ورڻن
ڪرڻ ٿو چاهيان جي آهن اڏاهه ۽ منهنجي ٻڌي آهي ننڍڙي. ٻڌي
ننڍي ۽ چاهه وڌي، سو آسرو اٿم سڀني جي ڪرپا جو ته جڻ مانا پتا
ننڍڙي ٻالڪ جي طوطيلي ٻولي ٻڌي ٿاڍو خوش ٿيندا آهن، تنهن
ست پرش منهنجي بي رسيلي ۽ اشد لڪڻي پڙهي به پرسن ٿيندا.
جڻن ڪاريءَ گڻن جو به کير اچو گڻڪاري ٿيندو آهي، تنهن مون گڻ
هيٺ جي هن لڪڻيءَ ۾ به هڪ مها گڻ آهي ته هن ۾ شري رام جي پوتر
ڪٿا ورڻن ڪيل آهي جا پٽ اڏار ٿاهه ۽ جڳت جو ڪلياڻ ڪندڙ
آهي. وڏائي، ڪوٽا ۽ مايا اُهاڻي چڱي چڱجي جا ٻين جي پلائيءَ ۾
ڪم اچي. رامائڻ جي هيءَ ڪٿا به سڀني کي گنگا سمان پوتر ڪندڙ آهي.

شري رام ئي ڀڳوان آهي جو هڪ آهي ۽ اُن جهڙو ٻيو ڪو ڪونهي؛
هو نام ۽ روپ کان، هت، اجنم، سچدانند، پرم جو تي سروپ، سرو
وياپڪ ۽ سرو ڪلا سهپورڻ آهي. اُن پريو جڳت جي ڪلياڻ لاءِ
منش ديهه ٿاري انيڪ ليلائون ڪيون آهن. اُن پرم ديالو، ڀڳت
وتسل، وگين وناشن، دين ٻنڌو، سرو شڪتيمان شري رام جو نام هن
ڪلجڳهه ۾ ڪلپ ورڪش سمان آهي، جنهنجي ٻڌڻ ۽ سهڻ ڪري
سهپورڻ ڪليش ۽ پاپ ناس ٿين ٿا. رام نام جي مهه اُڀر اُڀار آهي.
سنٽ تلسيداس چويٽو

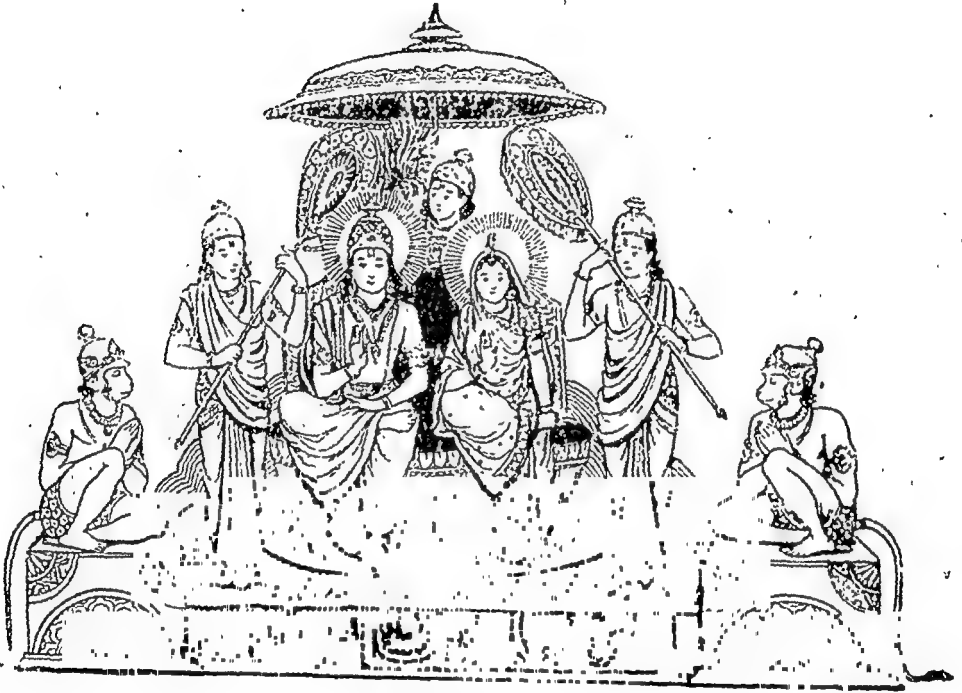

شري گڻيشايد نهه

شري تلسي رامائن

بال ڪانڊ

هنگ ڇڙ

वर्णानामर्थसंधानां रसानां छन्दसामपि ।

मङ्गलानां च कर्तारौ वन्दे वाणीविनायकौ ॥

اڪرن، ڄمان، ذات پرڄ، رسن، سلوڪن ۽ ڪاڻياڻ ڪوڙ واريءَ
واڻيءَ (سوسوتي) ۽ گڻيش (ٻڌيءَ) جي مان وندنا ٿو ڪريان.

भवानी शङ्करौ वन्दे श्रद्धाविश्वासरूपिणौ ।

याभ्यां विना न पश्यन्ति सिद्धा स्वान्तःस्थमीश्वरम् ॥

شرڏا ۽ وشواس روپ شري پاروتيءَ ۽ شڻڪر جي وندنا ٿو ڪريان
جنهن بنا سڌ پرش به پنهنجي اندر موجود ايشور کي ڏسي نٿا سگهن.

स्नेहं दयां च सीख्यं च यदि वा जानकीमपि ।

श्राराधनाय लोकस्य मुख्तो नास्ति मे व्यथा ॥

ممتا ڏي، پنهنجو سڪ ۽ خود جاکي ڪي ۽ پر جا جي راضي لاء ٿياڻ
ڪرڻ ۾ مولڪي ڪوڏ ڪونه ٿيندو. راجا ۽ راڻي ۽ پر جا جي مت جو مان
رڪڻ لاء ٿي اڀرائڻ هوندي ۽ پاڻڪي ڏل ڏاڍو. چاڪا نه سڄي ديش جي آلتِي
ٿڌهن ٿيندي آهي جڏهن راجا ۽ پر جا جو هڪ ٻئي سان سهڪار ۽ پاڻ ۾ پير،
شرڏا ۽ ايڪتا هوندي آهي.

سڪ دم ۾ هڪجهڙائي - اهو لير آهي نه منس سڪ ۽ لاپ ۾ ڪلندو
۽ خوش ٿيندو آهي ۽ دم هاجي ۾ روئندو ۽ وياڪل ٿيندو آهي. پر ٻنهي کي
جيڪو سمان ڪري سمجهي ۽ دم ۾ اڏولايمان نه ٿئي سوئي سڄو سور ۽
آهي. رامچندر جو سڀ کان وڌيڪ منور ۽ شڪتي شالي روپ ٿڌهن ٿو ڏسڻ
۾ اچي جڏهن

प्रसन्नतां या न गताभिषेकतस्तथा न ममले वनवास दुःखतः ।

मुखाम्बुज श्री रघुनन्दनस्य मे सदास्तु सा मञ्जुलमङ्गल प्रदा ॥

راجگديء نه ملڻ ڪري يا بدواس جا ڏک ڏکڙا ملڻ ڪري ۽ رڳو ٿيندڙ
جي پرستيا يا مک ڪمل جي سرهائي سڌاء والگر منگل مه شوپيا واري هئي.
جنهن ڪيڪئيء بدواس ڏس، الساء به من ۾ ڪوڏ ڪار پيدا ڪين ٿيس.
سڌاء والگر هن کي پرڻام ڪيائين ۽ ڪڏهن به ڪوشليا ۽ ڪيڪئيء ۾ ڪو
فرق ڪين سمجهيائين. پرست ۽ شتروگهن بن ۾ جڏهن کيس ملڻ آيا ته الهڪي
تسم وڌائين ته هو به ڪڏهن ڪيڪئي ٿي ڪروڌ ڪين ڪن. ديش ليڪالي
ملڻ ٿي به هن پنهنجي ديش ڏانهن فرض پالڻ ۾ ڪوٺاهي ڪين ڪئي. سڄي
ديش مان اٿياچارن جي پاڙ پئي ڪڍيائين. راوڻ سندس هيڏو ڳڻاهه ڪيو پر
الجي مٿي ڪالپوء ڇا جو وڻ وروڌ. وپيشٿ ڪي سمجهائي راوڻ جو به وڌيڪ
پورو ڪڇڻ جي ڪاٺين ۾ اگني سنسڪار ڪرايائين. دم اگنيء مٿل آهي.
جنهن مان منس جي سولي يا پتل جي پرڪ پويشي. سنسار ڏکڻ سان پريل آهي
۽ رامائڻ، ڏکڻ جي مها جي گورو پورڻ ڪٿا آهي. رام ۽ سيتا، پرست ۽ لڪشمي
چارئي سلڇڙا ۽ سرو گڻ سڀن آهن. پر چڻي جي جيروم ڏکڻ ۾ ئي گذري ۽
ڏکڻ دواران ئي هنن پنهنجي مها ۽ امر ڪيرئيء ڪي پراپت ڪيو. هنن ڏک
سڪ کي هڪ ڪري سمجهو. شل امين به، هنن ڏکڻ ۾ نه گهٻرايون ۽ اڪي
ڌرم کي ڇڏيون، پر بلوان بڻجي اٿياچار جو مقابلو ڪيون.

اهو جو اوکيءَ ويل ڪم اچي. مهاڻا لئسپداس چيو آهي ته ”ڏيرج، ڌرم، مٿر
 اور لاري، آڀدا ڪال پرکيئي به چاري.“

ڪٿري ويرتا - رمانڻ جي ڪٿا اوسار ٻن ڪٿري ويلن سڄي ڀارت ورش
 نان راکشس جانيءَ جو اڻڀاڄار ۽ ظالم لاس ڪيو. جتي جتي ڌرم جي هاڃي ٿئي،
 ڪمزور ئي شهزور اڻڀاڄار ڪري، ٽپسويءَ جي ٽپسيا ۾ وڳهن پوي، ظلمي
 راجا ڀلن جي بهالي پرڄا جي لهو چوسي، اُتي هڪ سڄي ڪٿري ويل جو گرم
 ڪيتر آهي. سامهون ڪهڙو به زبردست ظالم هجي، پر هڪ هندو ويلر همت
 لهو هاري.

اهو آدجڳاد کان هندو آيو آهي ته هڪ استريءَ جي رکيا لاءِ هندو جاني
 ڪڏهن به ڀراط ڏيڻ ۾ گٽي ناهي. سيتا لاءِ راکشس جي سلطنت تباهه ڪئي
 ويئي. هڪ درويديءَ جي بيمعزنيءَ جو بدلو چڪائڻ لاءِ ڪورون جو وصال
 راج ۽ ڪروڙين حمايتي لاس ڪيا ويا. هڪ پدمي لاءِ چتوڙ جا راجپوت
 مرلدي مري ويا پر پدمي ڪين ڏٺائون. اهي ڪم ڏيکارين ٿا ته اها جاني
 زندهه دل سور هي آهي. ڀارت ورش ۾ اڄ به ساڳيون حالتون آهن. ڀارت
 جي پراچين سنڌو ديش ۽ پنجاب مان لکين بي گناهه ماڻهن کي لوڏيو ويو آهي
 ۽ هزارين هندو لارين کي ڌرم پرشت ڪيو ويو آهي. انهن بيوس اناٺ اٻلائن
 جي ڏانهن ۽ ڪيڪن تي به هندو ويلن جي لنڊ ڪين کلي آهي. ويرتا جي
 سولھري آدرشن واري هندو جاني اهڙا جي ڀرم ۾ پلجي غفلت جي لنڊ ۾
 غلطان آهي. رام راج جي استاڻا رڳو ڳالهين سان نه، پر رام جهڙي نياڳ، ويرتا
 ۽ پراڪرم سان ئي سگهندي.

پرڄا جي مت جو مان - پرڄا راجا کي ڏيوتا سمجهي پوڄا ڪندي
 هئي. هو راجا ۾ سڀني گڻن جو واسو سمجهندا هئا. راجا جي شخصي يا
 راجپتي جيوٽ جي هلٽ چلت تي پرڄا جي سخت لڳاهه هوندي هئي. راجا
 پرڄا جي ۽ پرڄا راجا جي گڻن ۽ دوشن جو ٽوڙ ڪرڻ واري آهي. هڪ
 آدرشي راجا جو اهو ڌرم آهي ته پرڄا جي فيصلي اوسار پاڻ کي ڏنڊ نه ڏي.
 فيصلي جي نيڪ يا غلط هجڻ جو ٽوڙ واسطيدار ڌر کي ڪرڻو لاهي.

رامچندر پاڻ کي ڏنڊ ڏيئي الهيءَ مٿين آدرش جو روشن مثال ٿي
 ڏيکاريو آهي. پرڄا جي آوچنا ٻڌي هن پنهنجي ڌرمپتيءَ سيتا جو نياڳ
 ڪري ڇڏيو. ڀراط پياريءَ سيتا جو نياڳ رامچندر لاءِ موت جي سزا کان به
 وڌيڪ ڏکڻاڻي هو. پر رامچندر جي پر لڳيا هئي:-

صلح لمان پڄڻ ۾ ولرم ئي ٿا ڪن. راءِائڻ جي آدرش مان اسان کي سبق پرائڻ گهرجي.

ماتا پتا جي سيوا ۽ آگيا پالڻ - رامچندر پتا جي آگيا انوسار ۱۴ ورهيه بدواس ويو. وڃڻ وقت هن ڪيڪڙيءَ کي چيو: - ”ماتا! وڏ ڀاڳي آهي اهو پٽ جنهنجي ماما پتا جي آگيا ۾ پریت آهي... مان پتا لاءِ ٻاهه ۾ گهڙڻ، زهر پيئڻ ۽ سمند ۾ ٽپڻ لاءِ ٻه تيار آهيان... ماما پتا جي سيوا ۽ آگيا پالڻ کان وڌيڪ ٻيو ڪو ڌرم ڪونهي.“ رامائڻ ۾ ماما پتا جي سيوا جو ٻيو مثال آهي شروڻ ڪمار جو. هن ڀاڳن پرڻي ماما پتا کي ڪاٺنيءَ تي چاڙهي ۽ ڪلهن تي ڪٽي سڀ ٿرڻ ڪرايا. اڄ ڪلهه جتي ڪٿي گڏوگڏ لائڻ وانگر ٻڌا آشرم کلي رهيا آهن، جتي پتن جا ستايل مهتاج پتا شرط وٺڻ ٿا اچن. رامائڻ جي سکيا ئي سڀني لاءِ سڪه جو مول آهي.

سيوک ڌرم - هندومان هڪ سڄي شيوک جو آدرش آهي. ٻيا ڪنهن ڪهت ۽ لالچ جي سواهي جي هت ۾ لڳو رهڻ، هڪ سڄي سيوک جو ڌرم آهي مالڪ چوي هڪ ڪم نه سيوک به ڪم ٻيا به لاهي اچي. هندومان لنڪا ۾ سينا کي ڳولهي لڌو ته ساڻ ساڻ لنڪا جي قلعي جي سموري جوڙجڪ ۽ راکشس جي طاقت جو به پتو لڳائي آيو ۽ راوڻ کي به سمجهائي آيو ۽ دشمن جي دلين ۾ دهڪو وجهڻ لاءِ هو لنڪا کي ٻاهه به ڏئي آيو. اڄ ڪلهه ڀنگهارون وٺندي به سيوک ۽ مالڪ جو جتي ڪٿي پاڻم ٺٽو مٽو ئي پيو آهي. هندومان ٽن ۽ من سان سدائے رامچندر جي سيوا ۽ پڳتي ۾ لڳو رهيو. رامچندر به پاڻ کي هندومان جو هميشه ڏي پيڏار سمجهندو رهيو. انهيءَ سيوا ڌرم ۽ پڳتيءَ ڪري ئي رامچندر سان گڏ هندومان جي پوڄا به گهر گهر ۾ ٿي رهي آهي. لڪشمڻ ۽ سيتا سمان هندومان کي به رامچندر جي هڪ ويوئي ڪري مڃيو آهي. رام لڪشمڻ جا ڪي، پڄڻ ٻولو هندومان کي.

مترتاب - ڪيئن لباھجي انهنجو آدرش رامچندر ۽ سگريو جي مترتاب آهي. رامچندر جي اڀ ڪري سگريو هڪ رلندڙ ۽ ڦرندڙ والڙ مان هڪ شڪتي شالي راجا بڻيو. سگريو به پنهنجي متر لاءِ جان جوکي ۾ وجهي راوڻ جهڙي زبردست راکشس جي سامهون ٿيو. رامچندر جا اهي وچن آهن ته ”متر اهو چڱجي جو متر کي ڏکي ڏسي پاڻ به ڏکي ٿئي ۽ پنهنجي وڏي ڏک کي خسيس ۽ متر جي خسيس ڏک کي به وڏو ڏک ڪري ليکي ۽ متر جي ٽن من ڌن سان سهائتا ڪري.“ ان جو ڪم اڪيو ڏکڻ وسريو. سڄي مترتاب نه آندڙ ڏيڻ واري ۽ رڌ، غر ۽ ٻپ کي لاس ڪرڻ واري ٿيندي آهي. متر

هو جو اوکي ويل ڪم اچي. مهاڻا تلسيداس چيو آهي ته ”ڏيرج، ڌرم، مٿر
ڌر ناري، آڀدا ڪال پرکيئي به چاري.“

ڪٿري ويرتا - رامائڻ جي ڪٿا انوسار ٻن ڪٿري ويلن سڄي ڀارت ورش
ٿان راکشس جانيءَ جو اڻياچار ۽ ظالم ناس ڪيو. جتي جتي ڌرم جي هاڃي ٿئي،
ڪمزور ئي شهزور اڻياچار ڪري، ٽپسويءَ جي ٽپسيا ۾ وڳهن پوي، ظلمي
راجا ڀلن جي بهالي پرڄا جي لهو چوسي، اُتي هڪ سڄي ڪٿري ويل جو ڪرم
ڪيتر آهي. سامهون ڪهڙو به زبردست ظالم هجي، پر هڪ هندو ويلر همت
لهو هاري.

اهو آڏجڳاد کان هندو آيو آهي ته هڪ استريءَ جي رکيا لاءِ هندو جاني
ڪڏهن به پراڻ ڏيڻ ۾ گهڻي ناهي. سڀني لاءِ راکشس جي سلطنت ٺاهه ڪئي
وئي. هڪ درويديءَ جي پيڙهيءَ جو بدلو ڇڪائڻ لاءِ ڪورون جو وصال
راج ۽ ڪروڙين حمايتي لاس ڪيا ويا. هڪ پدمي لاءِ چيوڙ جا راجپوت
مرلدي مري ويا پر پدمي ڪين ڏٺائون. اهي ڪم ڏيکارين ٿا ته اها جاني
ڏندھ دل سورهي آهي. ڀارت ورش ۾ اڄ به ساڳيون حالتون آهن. ڀارت
جي پراچين سنڌو ديش ۽ پنجاب مان لکين بي گناهه ماڻهن کي لوڏيو ويو آهي
۽ هزارين هندو لارين کي ڌرم پرست ڪيو ويو آهي. انهن بيوس اٺاڻ اٺائين
جي ڏانهن ۽ ڪيڪن تي به هندو ويلن جي لنڊ ڪين کلي آهي. ويرتا جي
سولھري آدرشن واري هندو جاني اهڙا ڪم ڏيکارين ٿا ته پر رام جهڙي ٽياڳ، ويرتا
غلطان آهي. رام راج جي استاپنا رڳو ڳالهين سان نه پر رام جهڙي ٽياڳ، ويرتا
پراڪرم سان ٿي سگهندي.

پرڄا جي مت جو مان - پرڄا راجا کي ديوتا سمجهي پوڄا ڪندي
هئي. هو راجا ۾ سڀني ڪنن جو واسو سمجهندا هئا. راجا جي شخصي يا
راجپتي جي همت چلت ٿي پرڄا جي سخت نگاهه هوندي هئي. راجا
پرڄا جي ۽ پرڄا راجا جي ڪنن ۽ دوشن جو ٽرٽي ڪرڻ واري آهي. هڪ
آدرشي راجا جو اهو ڌرم آهي ته پرڄا جي فيصلي انوسار پاڻ کي ڏنڊ به ڏي.
فيصلي جي نيڪ يا غلط هجڻ جو ٽرٽي واسطيدار ڌرم کي ڪرڻو آهي.
رامچندر پاڻ کي ڏنڊ ڏيئي الهيءَ مٿين آدرش جو روشن مثال ٿي
ڏيکاريو آهي. پرڄا جي آڻوچا ٻڌي هن پنهنجي ڌرمپتيءَ سڀني جو ٽيا
ڪري ڇڏيو. پراڻ پياريءَ سڀني جو ٽياڳ رامچندر لاءِ موت جي سزا کان بچ
وڌيڪ ڏکائي هو. پر رامچندر جي پرکيا هئي.

देशे देशे कलत्राणि देशे च वान्धवाः । तं तु देशं न पश्यामि यत्र भ्राता सहोदरः ॥

यथैव मां वनं यान्तमनुयाति महाघातिः । अहमप्यनुयास्यामि तथैवं यमक्षयम् ॥

”ديشان ديش دواھ يوگيہ استريون يا متر ملي سگهن ٿا ۽ ٻر مولڪي
اهڙو ڪو ديش ڏسڻ ۾ نٿو اچي جتي پراڻا ملي سگهي . مها لڳسوي
لڪشمڻ ان ۾ ايندي وقت جيئن منهنجي پوئتون آيو هو، تيئن مان به هن جي
پٺيان ٻر لوڪ ويندس.“

رامچندر جي ڀائرن جو به هن لاءِ ساڳيو ئي ٻر ٿيو هو. لڪشمڻ پنهنجي
استريءَ ۽ ماڻا ڪي ڇڏي به رامچندر سان گڏ ٻن ڀوڳي ٿو. مڪلائن جي سڪن
کي لت هڻي ڀاءُ لاءِ بن جا ڪشت مٺا ڪري ٿو سمجهي . شتروگهن هڪ
سوئٽر راجا ٿي رهڻ کان اڳوڻا ۾ ڀاءُ جو شيوڪ ٿي رهڻ وڌيڪ پسند ٿو
ڪري . ڀرت جي سيل ۽ ٻر ٿي ياد ڪري نه هڙدي گد گد ٿيو وڃي .
ماڻس ڪيڪئيءَ کيس اڳوڻا جو راج وٺي ڏنو ۽ سندس ڀاءُ کي بن وڪليو .
هن راج قبول نه ڪيو ۽ ڪيڪئيءَ کي ڏاڍو ڏڪاريو . ٻن ڪيڪئيءَ جي
هٿيا الهيءَ ڪري نه ڪئي جو کيس ٻپ هڻو نه رامچندر کيس مائو گهائي
سمجهي ڏڪاريندو . ڀرت بن ۾ وڃي رامچندر کي واپس آڻڻ جي هر ممڪن
ڪوشش ڪريو . پر جڏهن هو واپس نٿو وٺي تڏهن پاڻ به سڀ راجاڻي ڀوڳ
ڇڏي ٿو ڏي . جيترا سال رامچندر بن ۾ رهيو، تيتر سال ڀرت به اڳوڻا
جي ويجهو بن ۾ جهوپڙي ٺاهي . جٽائون رکي . زمين نهي سمهي . ٿل ٿول
کاٺي ۽ گيڙو ڪپڙا پائي رهيو ۽ رام جو شيوڪ ٿي راج جي رکيا ڪندو رهيو .
اهو ڀرت ٿي هو جنهن دنيا ۾ سنياس ۽ ڪرم جو اڏپت ميل ڪري ڏيکاريو
نه هندو آدرش موجب ٺهسوي ۽ راجا هڪ ئي وقت ڪيئن ٿي رهجي .

هڪ ڀاءُ بن ۾ رهي دڪ ڀوڳي ۽ ٻيو ڀاءُ سڪ ڪيئن ڀوڳي ؟
سڀيئي جي اهي آدرش پڙهي دل سان هندائون نه جيڪر گهر گهر ۾
ٻر ٿي گنگا وهي، ڪورن مان ڪيترائي کيس لڪري وڃن . ڀاءُ ڀاءُ جو
دڪ ولدي ۽ جتي ڪٿي سڪ سمهندا ڏسڻ ۾ اچي .

ستيم پرتگيا . مها راجا دشرت کي سڏ هڻي نه رام جي جدائيءَ ۾ مان
مري ويندس . پر نه به ڪيڪئيءَ سان ڪيل قول ڪوڙو نه ٿئي . الماءِ رام کي
بواس ڏلائين ۽ پراڻا نياڳيائين . پرتگيا پالڻ لاءِ رامچندر پراڻن کان پياري
ڀاءُ لڪشمڻ جو به نياڳ ڪيو . پوءِ چاهي پاڻ به لڪشمڻ کانسواءِ جيئرو رهي
نه سگهيو . ”رگهو ڪل ريت بهي ڇل آئي، پراڻا ڄاڻي پر وڃن نه ڄاڻي“
اڄ ڪلهه اسانجي ايتري نه اڏوڪي ٿيل آهي جو واپاري ٿوري اگهن جي گهٽاوڙي
نهي ڪيل سودا آلي ٿا وڃن . وڏا وڏا راجپوتيءَ جسا مندر سوار ٿا

ٻڌو. پرش جي ٻاڪر ۾ ٻي بغير ٽي ٽاڃ ٿيون ڪن! هندو ڄاڻي جي ڪيتري
د اڌون ٿي چڪي آهي!!

استرين جي سورهيائيءَ جا ٻه ڏاڍا سندس پرماتما ۾ ڏال آهن.
ڪوشيا پنهنجي پٽ جي راڄگديءَ تي ويهڻ جون خوشيون منائي رهي
آهي. الوقت رامچندر اچي ٿو چوي. ”پتا مولڪي راڄگديءَ بدران ۴
درهم بنواس ڏلو آهي سونون به وڪل ڏينر.“ ڪوشيا لاءِ اها ڌرم
پٽر. پٽر جي وچ ۾ جنگ هئي. پر هو ان ۾ سويلاري ٿي ۽ رامچندر کي ڌرم
ٿي قائم رهڻ لاءِ چيائين. ڪيڪيءَ جڏهن ميدان ۾ دشمن جي جان بچائي
هئي. سڀا نه اهو سڏ ڪري ڏيکارو ته دلپا جي وڏي ۾ وڏي هستي به
هڪ سٽيءَ اڳيان ڪي ڪينهي. هو پيالڪ راکشن جي بند ۾ هئي، تڏهن
به جنهن راوڻ کان سڄو سنسار ڪٽي رهيو هو تنهن راوڻ کي هن اٻلا
جنهن لڙڻ تان سان وقت لعت وڌي، سو ڏيکاري ٿو ته استري اٻلا هوندي
نه جي پنهنجي سٺ ٿي قائم آهي ته دلپا جي ڪا به هستي هن کي آڻ مچائي
ٿي سگهي. وري جڏهن ڪوڙي ڪلڪ ڪري کيس گهر مان ڪڍيو ويو.
الوقت هن سورميءَ کي سان هوندي به همت نه هاري. ايتري اٻلا
هوندي به پتيءَ ۽ برجا جي مندائي نه ٿي گهري، اٿو الهنجي ڪلياڻ لاءِ
چاهندا ٿي ڪري ۽ ٻن پٽن کي ٻاڪري وڌوان ٿي بڻائي. اهو آهي هڪ
سڀي آريءَ لاريءَ جو چرپٽر نه سڌاء ڌرم تي قائم رهي، پر. پرش جي سپر
کان پرهيز ڪري، سيل ۽ ست ۾ رهي دشمن جي مقابلي جي همت رکي.
پتيءَ ۽ ڪنڊ جي سڀا ۾ لڳي رهي ۽ سڌاء سنڌو ۾ رهي ڪميا ڌارڻ ڪري
پراڻي پريمر. رام، لڪشمڻ، ڀرت، شتروگهن جو پاڻ پٽرو نه پيار
جو هڪ چئن شريون ۾ هڪ ٿي آلمانوسي رهي هئي. رامچندر جو جڏهن
راج ٿڪ ٿي رهيو هو تڏهن هن لڪشمڻ کي چيو ته ”مولسان گڏ هن پرتويءَ
جو راج ڪر. منهنجو راج ۽ جيت سڀ ٽوڙ آهي. مولڪي ارمان رڳو اهو
آهي ته پيارا پٽ ڀرت ۽ شتروگهن هتي ڪو نه آهن. اسان چارئي پٽر نه هڪ
ٿي آهيون ۽ ائين نڪر نه آهي ته ٻين کي ڇڏي رڳو منهنجو راج ٿڪ ٿئي.
وري جڏهن راج جي بدلي کيس بنواس مليو ۽ ڀرت کي راج گدي ملي
تڏهن چيائين. ”الڪان وڌيڪ خوشيءَ جي ڳالهه مون لاءِ ڪهڙي ٿيندي
جو پراڻا پياري ڀرت کي راڄگدي ملي مان پنهنجي ڀاءُ ڀرت لاءِ نه. سڀ
کي، راج کي، ڌن دولت کي ۽ پنهنجن پراڻن کي به. وڏيءَ خوشيءَ سان
ٻيڙ ڪري سگهائون.“ جڏهن راوڻ جي شڪتي لڳڻ تي لڪشمڻ عورچت
ٿي تڏهن رامچندر ڪهڙا سندس وچن آڳيا:-

جي سڄو رام بڻايو ۽ ڇمڪايو. شري رام جون شڪتيون جيتريون بدواس جي
ڪشڻ ۾ ظاهر ٿيون سي هوند اهوڏيا جي سندس سڪين هڪلڻن ۾ پرگهت ڪين
لڻ ها.

رامچندر جي ڌرم يعني اديت ڳڻن ڪري ٿي والرن جي دليين ۾ ايڏي
شرڏا ۽ پريم پيدا ٿيو جو هن لاء پاڻ ٺاڙو ڪرڻ لاء به تيار ٿيا. الهه
تري ٿي راکششن جي نه پاڻ ۾ قوت پيئي جو سمجهڻ لڳا ته سندن اڌرم
بي نالڪه ٿي ڪين ڏيکيندو. رامچندر کي ڌرماتما ڄاڻي ٿي وپيشڻ رامچندر
مت آيو ۽ کيس مدد ڪيائين. رامائڻ جي اهاڻي سڪيا آهي نه منس سڀ
ڪجهه ٺيڪ ڪري پر چڱا لڳڻ، ششنا چار، ٺٽرڻ ۽ ٻيا ڳڻ ڪين ڇڏي. اهي
ڳڻ ٿي ڌرم آهن ۽ ڌرم جي سدا جڏهن ٿيندي آهي.

ناري ڌرم:- سڀا هڪ سڄي آريه ناريءَ جو آدرش آهي. هوءَ
پنهجي پتيءَ جي دڪن ۾ دڪي ۽ سڪ ۾ سڪي آهي. سڄي ٻچي
ارڏالڪي اڌ سربر آهي. بن جي ڏک ڏاڏڻن کي نه هن سڪ جي سڀ
ڪري سمجهيو ۽ سڌاء پتيءَ جي سڀوا ۾ لڳي رهي. آڀڏا جي مهل نه ڌرم
نه ڇڏيائين ۽ ٽرلوڪيءَ جي ڌن دولت جي لالچ ۾ به هوءَ ڪين آئي.
هن چيو- ”راوڻ کي نه مان ڪهي پير جي آڱوٺي سان به ڪين جهنديس.“
پنهجو پتي چاهي لولو نه گزرو ڪنگال هجي نه به منهنجي لاء هو ديوڻا
آهي.“ اهڙيءَ سٽيءَ اڳيان پنهنجو پاڻ شرڏا سان مٽو جهڪي ٿو پوي. هن
نت جو سندس ديش ڇڏڻ ڪري هندو نازين مٿان آڀڏا جي گهڙي آئي
هي، الوقت سڀا جو مثال شل الهڪي ٻل ۽ همت ڏي.

سڀا جي سڄي عمر ڏک ۾ گذري، پر الهڪي پنهنجي برابرڏ جو پوڄ
سمجهي منو ڪري سنائين ۽ سڌاء سندس ۽ ڪميا ۾ رهي. رامچندر جي سوڀ
ليڪ ڪالو، هڏمان سندس پهريندار راکشسيائن کي قتل ڪرڻ جي آڱيا گهري، پر
هن الهڪي ڪميا ڪري ڇڏيو ۽ پاڻ ستائيندڙن جي رڪيا ڪيائين.

پر- پرش کان پرهيز ڪرڻ آريه ناريءَ جو ڌرم آهي. سڀا پيالڪ راکش
جي وچ ۾ رهيل هئي، راکشسيائون هنکي ڏمڪائي رهيون هيون ۽ هو
پتيءَ سان ملڻ لاء واپس هڻي. الوقت هڏمان کيس چيو ته ”منهنجي پتي
ٿي چڙهي هل ته اڄ ٿي مان توکي رامچندر وٽ پهچايان.“ پر سڀا اها ڳا
قبول ڪين ڪئي. اهوئي آدرش هڪ آريه ناريءَ لاء رڪيائين ته آڀڏا
نه استري ڌار ٿي پرش جو سڀراش نه ڪري. ڪيڏانهن نه اهي اوچ آدرش
ڪيڏانهن اڄ ڪلهه جون ڪي استريون جي انگريزي اثر جي ڪلهن

رامائٹ جون امرا کے سکيائون

[illegible]

انهن ٿلڻ هڪوئي رامپندر سيني جو پيارو شوه هون ڪيڪئي رامپندر
 جي رامپنديءَ هونديءَ خوشيءَ ۾ اونهي منشا ڪي ٻيڙا انعام طور ٿاڻا.
 ۽ پئاسن به ”مولڪي رام نه پوءِ ڪن به وڌيڪ پيارو آهي. رام ڪي
 راج مشور نه پوءِ پوءِ ڪي پيو. رام نه مولس ۽ ڪوشليا ۾ ڪونه پوءِ ٿاڻ
 هڪس ۽ پڪو آهي. ”ڪيڪئي جو رام ٿاڻ ڪيڙو نه پلوي پونءِ وڻواس
 ۽ پروسو آهي. اهيءَ هوندي نه ڪيڪئيءَ رامپندر ڪي پئاس ٿاڻو پوءِ
 هو نه پڪو آهي ڪيڪليا ٿاڻ وڻان جو هڪ اڻ ٿوڻو وڻان هڪو.
 وڻان ڪيڪئي هڪڙو وڪرم ڪرڻو جو لوڪ ڪيس
 ڪيڪئي ۽ هڪڙو هڪڙو سڏن ٿاڻ پوءِ اهوئي ڪرم هو جنهن رام

جي سڄو رام ٻڌايو ۽ چمڪايو. شري رام جون شڪتيون جيتريون بدواس جي
ڪشڻ ۾ ظاهر ٿيون سي هوند ابوتيا جي سندر سڳين هڪلتن ۾ پرگهت ڪين
من ها.

رامچندر جي ڌرم يعني اديت ڪن ڪري ٿي والرن جي دليين ۾ ايندي
شرڏا ۽ پريم ٻڌا ٿيو جو هن لاء پاڻ ٻڌا ڪرڻ لاء به تيار ٿيا. الهه
ڪري ٿي راکشن جي نه پاڻ ۾ قوت پئي جو سمجهڻ لڳا ته سندن ڌرم
روپي نالڪ ٿي ڪين ڏيکيندو. رامچندر کي ڌرماتما ڄاڻي ٿي ويڻش رامچندر
وقت آيو ۽ کيس مدد ڪيائين. رامائڻ جي اهائي سڪيا آهي ته منس سڀ
ڪجهه ٿيا ڪري پر چڱا لڳا، ششما چار، ٿرڻ ۽ ٻيا ڪن ڇڏي. اهي
ڪن ٿي ڌرم آهن ۽ ڌرم جي سدا ڄڻ ٿيندي آهي.

ناري ڌرم :- سڀا هڪ سڄي آري لاريءَ جو آدرش آهي. هوءَ
منهنجي پتيءَ جي دڪم ۾ دڪي ۽ سک ۾ سڪي آهي. سڄي ٻچي
ارڏالڪي اڌ سربر آهي. بن جي ڏک ڏاڏن کي نه هن سک جي سڄ
ڪري سمجهو ۽ سڌاء پتيءَ جي سڀا ۾ لڳي رهي. آڀدا جي مهل نه ڌرم
ڇڏيائين ۽ ٿرلوڪيءَ جي ڌن دولت جي لالچ ۾ به هوءَ ڪين آئي.
ن چيو - ”راوڻ کي نه مان ڪبي پير جي آڱوٺي سان به ڪين ڇهنديس.“
منهنجو پتي چاهي لولو لنگڙو ڪنگال هجي نه به. منهنجي لاء هو ديوتا
هي. اهڙيءَ سٽيءَ اڳيان منهنجو پاڻ شرڏا سان مٿو جهڪي ٿو پوي. هن
وقت جو سڌو ديش ڇڏڻ ڪري هندو لارين مٿان آڀدا جي گهڙي آئي
آهي، الوقت سڀا جو مثال شل الهڪي ٻل ۽ همت ڏي.

سڀا جي سڄي عمر ڏک ۾ گذري، پر الهڪي منهنجي برابر جو پوڄ
سمجهي منو ڪري سنائين ۽ سڌاء سنوڪ ۽ ڪميا ۾ رهي. رامچندر جي سوڀ
ٿيڻ کانپوءِ، هڏمان سندس پهريدار راکشسيائن کي قتل ڪرڻ جي آڳاٽهري، پر
هن الهڪي ڪميا ڪري ڇڏيو ۽ پاڻ ستائيندڙن جي رکيا ڪيائين.

پر - پرش کان پرهيز ڪرڻ آريءَ جو ڌرم آهي. سڀا پيالڪ راکشن
جي وچ ۾ رهيل هئي، راکشسيائون هن کي ڏمڪائي رهيون هيون ۽ هوءَ
پتيءَ سان ملڻ لاء وڻاڪل هئي. الوقت هڏمان کيس چيو ته ”منهنجي پتيءَ
ٿي ڇڙهي هل ته اڄ ئي مان توکي رامچندر وقت پهچايان.“ پر سڀا اها ڳالهه
ٻل ڪين ڪئي. اهوئي آدرش هڪ آريءَ لاريءَ لاء رکيائين ته آڀدا مهل
استري ڌار ٿي پرش جو سوراڻ نه ڪري. ڪيڏانهن نه اهي اوچ آدرش ۽
ڪيڏانهن اڄ ڪلهه جون ڪي استريون جي اڪريڙي اثر جي اند ۾ ڪلن ۾

رامائڻ جي مهمانءَ سمجهاڻي

مهمان ڪٿا، جمنا ۽ سندوءَ سان رامائڻ به ڀارت وٽس جو هڪ الڳ آهي. هتي ۽ ٻين ڀارت جي ڀاڱن ۾ اڪثر الڳ آهن جنهن سان ديسواسين جي شرطن جي ڀاڱا ٿئي ٿي. ٻيو رامائڻ هن ديس ۾ اڌ ڀاڱي الڳ آهي. آڌ-ڄڳاد ڪالوني رامائڻ مان هڪڙو سڀيتا جي اها امر ڌارا وهندي آئي آهي، جا هن ديس واسين جي من ۽ سنسڪارن کي پٽائيندي، پنهنجي دلين کي سرسبز ڪندي، نئون جيون ڏيندي آئي آهي. ڀوت ڀوت ۾، گهر گهر ۾، جهوپڙين يا هڪلاڻن ۾ آڌ-ڄڳاد ڪالوني رامائڻ جي ڪٿا ٿيندي آئي آهي. اها هن ڄاڻيءَ جو جيڪو آدرش ۽ عادلانن لپس نئون هن هڪڙو ڄاڻيءَ کي امر ڄاڻي بڻايو آهي. مطلب ته ڄاڻيءَ جو سچو پتو بڻايو آهي رامائڻ.

پهرشي واليڪ، رامائڻ روپي هڪ روشن پييار آيو ڪيو آهي ۽ جيڪو هڪڙو ڄاڻيءَ کي سڌاءَ ست چٽ آندو جي راهه ڏيکاريندو پوک واد جي اوزار ۾ ڪري ٿو ڏيکاريندو رهي ٿو. اهو ديس ۾ اهو ڀاڱو ڄاڻيون پيدا ٿينديون رهن ٿيون، جي ڪجهه وقت پنهنجو ڇهڪو ڏيکارين، پوک واد جي اوزار ۾ ڪري وساري وڃن ٿيون، جو اهو ديس ۾ به آهن ڄاڻيون جو ٿورو پيڻ لٿو رهي. مصري، گريڪ، رومن، هون، شڪ وغيره وڏيون وڏيون ڄاڻيون ڪنهن زماني ۾ هيون ۽ هاڻي ليسارجي ويون آهن. هاڻي وري اسين ڪن ۽ دشمن ڄاڻيون پنهنجا رنگ ڏيکارين رهيون آهن. پر هيءَ پراچين آريه ڄاڻي پنهنجن ساڳين ويدن، ديوتائن، نالن ۽ آدرشن سميت ساڳئي آريه ورت ڀارت ديش ۾ امر آهي. الجور هسيه اسان کي رامائڻ سمجهاڻي ٿو.

رامائڻ ۾ پوک واد يعني راکشي سڀيتا جي مٿان ست چٽ آندو يعني آريه سڀيتا جي سوڀ جو ورڻ، اهڙي نه وڻندڙ ڪٿا جي روپ ۾ ڪيل آهي جو اهو بيان آدرش عالم ماڻهن جي دلين تي اڪري وڃي ٿو ۽ هو انجي ساڌا ڪري اها شاعري ۽ شڪتي پراڻت ڪندا رهن ٿا. پوک واد يا راکشي سڀيتا آهي ڪاٺ، پيٽ، هڻج ڪرڻ، پنهنجي ٽن پروري، ڀلڙين جي تربتي وڌائي ۽ ڏهڻي وڌائي لاءِ ٻين کي ڏکرائڻ ۽ هيٺائڻ. ست چٽ آندو جي راهه يعني آريه سڀيتا آهي آريا کي پرمانا سان ملائڻ ۽ پنهنجي ٽن ۽ ڀلڙين کي ڪشت ڏيئي، سچ ۾ رکي ۽ ٻين کي سڪي ڪرڻ ۽ پنهنجو ڪرڻ به ڀاڱو. هڪ پاسي آهي سوڀ ۽ ٻئي پاسي آهي ٽپاڻ، هڪ پاسي آهي پوک ۽ ٻئي پاسي آهي جوڙ. انهن ٻنهي سڀيتائن جا روپ آهن راول ۽ رام.

راول پهرشي پلستيه جي اوچ ڪل ۾ پيدا ٿيل مها نپسوي ۽ مها ودوان هو. سندس لکيل ويدن تي پاشيه جي اڃا تائين موجود آهن، سي سندس پر ڪالڊ ويدن ۽ وياڪرڻ جي ڄاڻ جا ثبوت آهن. ”راول سڀيتا“ اڄ به جوتش جو هڪ اهر گولت آهي. هو سڪيت وديا، وڻڊڪ، رساين وديا ۽ ٻين اهوڪ وديائن جو ڄاڻو ۽ ڏاڍو وديا ۾ مها ڀاڱو هو پر ان هوندي به هن کي راکش ٿو ڄاڻي. اها نه هو الباجاري هو ۽ هن پنهنجي قابليت ۽ ڪماليت ڪم آڻي

ٻن پروري ۽ شان ۽ ساهراجيه وڌائڻ لاءِ. هلدڙ زمالي جا پوٽڪ وادي
 راول وانگر مها وڌوان ۽ ڏنر وڌيا پر مها ٻوان، جوتش ۽ رساين آدي وڌيائين
 قابل هوندي به ڌرماتما لاهن. هو به پنهنجي عيش آرام، شان ۽ مالڪي
 ڏانڻ ۾ مڃو آهن. ڏسو ته ڪوريا، ملايا، هند ڇائڻا آدي ڏينس ۾ پاڻ ۾ لڙندي،
 ٻن ڏينسائي ٻارتن، ٻڌن، استرين ۽ پرشن کي ڪيڏو نه ڏکي ۽ تباھ ڪيو
 ٿاڻون! اسانجا ڪي پليل ليتا، انهن پوٽڪ وادي ڏينس جي ٻاهرين چڪي تي
 پنهنجي آلهنڪي پنهنجو آدرش مڃين. ٿا ۽ الهنجو لقل ڪرڻ کي ئي پنهنجي
 ڏينس شيوا ٿا سمجهن. اهڙن پليل پائرن کي رامائڻ جو روشن مينار ٿي آري
 آدرش جي سڃي راه ڏيکاريندو جنهن مان ٿي دنيا جو ڪلياڻ ٿيندو.
 اسانجو آدرش شري رام به سڀني شاسترن ۽ وڌيائين جو ڄاڻو ۽ استرن شسترن
 ۾ مها پراڪرمي آهي. پر هن اها شڪتي ڪڏهن به پنهنجي سوارت لاءِ ڪم
 نه آڏي، پر سڌاچاري رشين مينن جي رکيا لاءِ سڌاءِ تيار رهيو. وارن ۽ راکشن
 جا راج جيتي به الهنڪي پنهنجي هٿ هيٺ نه رکيائين. پنهنجي ٽن جي ڪشڻ
 ڪري ڪڏهن به ڏکي نه ٿيو. جا ڪيڪي ۽ منٿرا سندس هيڏي ڏک ۽ راج
 ٿياڳ جو سبب هيون الهن لاءِ به ڪڏهن من ۾ دوش يا ڪروڌ نه آيس. راول
 پنهنجي پوڳ، ولاس لاءِ اليڪ ڏيش ڏيشائون جون استريون آڻي ڪنهن ڪيون ۽
 پر رام هڪ استريءَ سان سنجي ۾ رهيو ۽ پر جا کي پرسن ڪرڻ لاءِ ان سٽي ۽
 جو به ٿياڳ ڪري ڇڏيائين! انريت وشي لهيت، جڳهه جيتيندر ۽ آزاريندر راول
 کي ڏڪار جوڳ راکشن چٽي ۽ سنجي ۾ مارئي ۽ جڳهه جي سڀوڪ ڀرمارئي
 رام کي پوڄين ڏيونا بڻائي رامائڻ جو جيڪو اوج آدرش رکيو آهي تنهن هن آري
 جانيءَ کي امر جاني بڻايو آهي. آريه آدرشن يعني سڀيتائن جي لڙائي ڪا ختم ٿي
 ائين ناهي ته راکشي ۽ آريه ان سکيا جي ڪا ضرورت ناهي. نه نه. اها
 چڪي آهي ۽ هن وقت اسانکي ان سکيا جي هلي رهي آهي ۽ رامائڻي سکيا
 لڙائي ملڪن ۾، جاتين ۾ ۽ عام ماڻهن ۾ اڃا به هلي رهي آهي ۽ رامائڻي سکيا
 جي اڄ وڌيڪ ضرورت آهي. طاقت وارا ملڪ وڏي پئماني تي ڪمزور ملڪن
 کي لوڙڻ ۽ نابود ڪرڻ ۾ پنهنجي وڌائي سمجهي رهيا آهن ۽ سوارت ۽ ڀرمار
 جي جنگ نه گهر گهر ۾ هلي رهي آهي. روز پيا ڏسون ته هڪڙا مسڪين ڏاڻي
 ڏاڻي لاءِ محتاج آهن نه ٻيا ٽن پرست پنهنجي مڃ شوق لاءِ پاڻيءَ وانگر ٺاڻو
 وهائي رهيا آهن. هڪڙن کي انگ ڏي ڪڍڻ لاءِ ڪپڙو ڪولهي ۽ ٻيا ريشمي ۽
 ڪپهه خريد ڪري رهيا آهن. روز رستن تي پيا ڏسون ته ننڍڙا اٻهر ٻار
 روئي نڪر لاءِ ٻاڪاري رهيا آهن ۽ ٻيا ڪلبن ۾ مڃفلون اڏائي رهيا آهن
 اهڙو ڪو ڪلفت جو واڻ لڳو آهي جو سڀوڪو پنهنجي سوارت ۾ مڃو آهي
 ٻين جي ڏکڻ ڏانهن ٺهاري به ٿيو. اهڙي وقت ۾ رامائڻي سکيا جي خاص
 ضرورت آهي ۽ گهر گهر ۾ چيترو ان ڀرمار جي سکيا جو پرچار ٿيندو، اول
 ئي هن ڏيش ۽ جڳت جو ڪلياڻ ٿيندو. اها هڪ وڏي ڏيش شيوا آهي
 ماڻهو هڪ ٻئي جي ڏک کي پنهنجو سمجهي، ان ڏک گهٽائڻ جو اُٻاءُ ڪن.

لاهيل ڪوٽا ٿي وسريو وڃيس ۽ ڪجهه لکي ٿا سگهي. ڪجهه سمجهه ۾ آيس. نيٺ ائين ڏسجن پڳوان شڪر اچي سامهون پرگهت ٿيس ۽ چيائينس: منهنجي مائري پاشا ۾ رام چريتر لاهه ٿي چيئن عام ماڻهو سمجهي سگهن ۽ انهن و ڪلياڻ ٿئي. منهنجي آشير واد سان تنهنجي ڪوٽا سام ويڌن سمان پوئو ۽ قتل ٿيندي.

پڳوان جي آڳيا موجب تلسيداس پنهنجي ڳوٺاڻي ۽ پاشا ۾ رامائڻ جي رڃا ڪرڻ لڳو. هو رڳو هڪ وقت کير پي گذاريندو هو ۽ ڏاڍي سانوڪ ليمن ۾ رهي ٻن ورهين ۽ ستن مهينن ۾ هن رام چريتر مانس (جيڪو رامائڻ جي نالي مشهور آهي) ٺاهي پورو ڪيو. ان وقت هومان پرگهت ٿي ميد کان آخر تائين اهو رامائڻ ٻڌو ۽ سندس ساراهه ڪري آشير واد ڏنائينس. پوءِ نه ان رامائڻ جو پرچار ويو وڌندو. تنهنڪا پوءِ تلسيداس ابوڌيا ڇڏي ڪاشي ۾ اچي رهڻ لڳو. جتي به سندس رامائڻ جي ابرص پري پاڻي ٻڌي لوڪ پير ۽ پڳتي ۾ پرجي جڏهن جڳهار ڪرڻ لڳا.

تلسيداس جي وڌندڙ مشهوري ڏسي، ڪاشي جي پنڊتن کي اچي چورا ڪورا لڳي ته اتريت سندن مان ۽ مهاتم گهٽجي رهيو آهي. انلاءِ هو تلسيداس جي لنڊا ڪرڻ لڳا ۽ ان پستڪ کي ناس ڪرڻ لاءِ ٻه پڄاڻڻ لڳا. پستڪ چورائڻ لاءِ انهن هڪ رات جو چورن کي موڪليو. انهن چورن ڏٺو ته تلسيداس جي جهوپڙي ۽ باهران هڪ سانورو ۽ ٻيو گورو ويڙ پيش ڏنل ساڻ ڪٽي پھرو ڏيئي رهيا آهن. ان جوڙي کي ڏسي انهن چورن جي ٻڌي شد ٿي وئي ۽ صبح ۾ رهيا آهن. ان جوڙي کي ڏسي حقيقت ٻڌائي ۽ پڇيو ته توهانجا اهي ٿيندي انهن تلسيداس وٽ اچي سڄي اڪين مان آسن جي ڌارا وهڻ لڳي پهريندار ڪير آهن؟ اهو ٻڌي تلسيداس جي اڪين مان آسن جي ڌارا وهڻ لڳي ۽ هو انهن چورن کي هٿ جوڙي چوڻ لڳو ته توهان ڏٺا آهيو جو ڪرڻا ساگر ۽ پڳوان جو درشن ٿيو آڻو.

انهن چورن ڪوٽا ڪم ڪرڻ ڇڏي ڏنا ۽ پڳوان جي پڳتي ڪرڻ لڳا. تلسيداس جو ڏٺو ته منهنجي ڪري پريو ڪي اٻڏو ڪشت سهڻو ٻيو سو جهوپڙي ۾ رکيل سڀ سامان غريبن ۾ ورهائي ڇڏيائين ۽ اصل لکيل رامائڻ جهوپڙي ۾ رکيل سڀ سامان غريبن ۾ ورهائي ڇڏيائين. اڳسائين: رامائڻ جو هڪ ٻيو پنهنجي مٿر راجا ٿوڌر مل وٽ سانڍي رکيائين. هٿ سان لکي تيار ڪيون ويون ۽ لعل ڪيو ۽ جنهن تان گهڻي ڪاپيون هٿ سان لکي تيار ڪيون ويون ۽ مشهور آلهن جو ڏاڍو پرچار ٿيو. اهو ڏسي پنڊتن جو دم وڌڻ لڳو ۽ انهن هڪ مشهور ٽائٽرڪ بتيشور مشر کي تلسيداس جي مارڻ لاءِ تيار ڪيو. ان ٽائٽرڪ پنهنجي مٿر ٽٽر جي سڌي سان هڪ پينڪر پٿرو پٽدا ڪري تلسيداس جي مارڻ لاءِ ڪلهه ۾ جڏهن پٿرو تلسيداس وٽ آيو ته ڏٺائين ته بچر لنگهه ٻلي هومان

سندس ڪٿا ۽ ڪاٺا پوري ڪندو، تڏهن تلسيداس چيس ”مون کي شري
رام جو درشن ڪراء.“ پر پٽ جواب ڏنس ”پنهنجي ڪٿا ٻڌڻ لاءِ هر رڳو
شري هنومان هڪ ڪوڙهيءَ جو روپ ڌاري ايندو آهي. هو سڀ کان پهرين
ايندو آهي ۽ سڀ کان پوءِ ويندو آهي. تون انجي شرط وٺ نه هو توکي شري
رام جو درشن ڪرائيندو.“

پر پٽ جي چوڻ موجب تلسيداس ائين ڪيو. هنومان هن کي سڄو پڪو
جاني چيو ته ”تو کي چتر ڪوٽ ۾ پگوان جو درشن ٿيندو.“ اهو ٻڌي تلسيداس
اماڪ چتر ڪوٽ لاءِ روالو ٿيو. اتي پهچي هو ڏاڍيءَ سڪ سان پگوان جو
درشن جو انتظار ڪرڻ لڳو ۽ انجي ياد ۾ لنولين رهڻ لڳو. هڪ ڏينھن
ڏٺائين ته ٻه سندور ۽ اڄڪمار گيتون ٿي چڙهي شڪار لاءِ وڃي رهيا آهن.
انهن جي روپ مادي ڏسي، تلسيداس پريتر ۽ اچر ۾ پري وڌو، پر ڪي
سچائي نه سگهيو. پوءِ جڏهن هنومان اچي ٻڌائين ته اهي شري رام ۽ لڪشمي
هئا، تڏهن تلسيداس واپس اچي پڇيائڻ لڳو. هنومان ڏيرج ڏيئي چيس ته
صبح جو پهر درشن ٿيندو.

ٻئي ڏينھن سنبت ۱۶۰۷ جي موليِ اماڻ ٻڌر ڏينھن، پريتر جي درشن
جو پياري تلسيداس منداڪنيءَ جي ڪناري چنڊن ۾ گهي رهيو هو ته شري
رام جي اچڻ جي واٽ ۾ نڪي رهيو هو. ان وقت پگوان رامچندر پرگهت ٿي
هن کان اچي چنڊن گهريو. تلسيداس شري رام جي من موھني چبي ڏسي
ديو جي سڌ ٻڌ ٻڌائي ويٺو ۽ هنجي اکين مان پريتر جل جي ڌارا وهڻ لڳي.
تڏهن پگوان چيس ”بابا! مان توکي ٿڪ ڏيان؟“ پر تلسيداس نه اهڙو لنولين
ٿي ويو هو جو ڪو جواب ڏئي نه سگهيو. ان وقت شري رام چنڊن کڻي پنهنجي
۽ تلسيداس جي لاءِ ٿي ٿڪ لڳايو. اهو ڏسي هنومان سوچيو ته مان هن
دعويٰ ۾ تلسيداس پگوان کي سچائي نه سگهي، تڏهن هڪ طولي جو روپ
ڌاري پريان وٺي ويٺي چوڻ لڳو.

چتر ڪوٽ کي گيات پر، ٻئي ستنن کي پير ۽

تلسيداس چنڊن کي، ٿڪ ڏيت وگهيو پر.

اهو ٻڌي تلسيداس جا گيان نيت ڪليا ۽ هو پگوان جو ساڪيات درشن ڪري
ڪڍ ڪڍيو. جڏهن پگوان انترڌان ٿي ويو، تڏهن تلسيداس وري به پريتر
جي درشن لاءِ تڙ ٽڙ ڪيو. ان وقت هنومان اچي کيس ڏيرج ڏنو ۽ چيو ته
سچو ٻڌڻا پر وڃي شري رامچندر جي رچنا ڪر.

تلسيداس ان ٻڌڻا آيو ته سندس شعري اچي کلي ۽ هو سنسڪرت ۾
نڪتل لڳو پر عجب اندر نه جيڪا ڪوٺا ٺاهي، جنهن وقت لکڻ وڃي.

۱۷
 ۾ سنان ڪرڻ آيو. لوجوان ۽ ودوان تلسيداس کي ڪٿا ڪندو ڏسي، ان پوهن
 کيس پنهنجي ڪنيا ڏيڻ جو لشڪو ڪيو. بهرڻائين نه تلسيداس آنا ڪا ڪئي،
 پر جڏهن دين بندو وٺس بڪ ۾ ڌراو ماري ويٺو، تڏهن ليک قبول ڪيائين.
 سنبت ۱۵۸۳ ۾ جيٺ سڌي ۱۳ سندس واه ٿيو ۽ هو ڪنوار وٺي گهر آيو.
 تلسيداس جي استري رتناولي ڏاڍي سندر هئي، جنهن تي هو موهت ٿي پيو
 ۽ کيس پلڪ نه پري ڪو ڪندو هو. لاريت ڇهه سال گذري ويا، پر تلسيداس
 جي پريت نه گهٽي. ان عرصي ۾ سندس استري پنهنجن مائٽن سان ملڻ لاءِ
 گهڻي دفعا پيڪي وڃڻ چاهيو، پر تلسيداس موڪل نه ڏنس. هڪ دفعي
 رتناوليءَ جو ڀاءُ کيس ڪوٺڻ لاءِ آيو، ته به تلسيداس موڪل نه ڏنس، پر جڏهن
 تلسيداس ڪنهن ڪم سان ڪيڏانهن هليو ويو ته رتناولي پريت ڀاءُ سان پيڪي
 هلي وئي.

جڏهن تلسيداس ٻاهران موٽي گهر آيو ۽ پنهنجي پراڻ پياريءَ کي نه ڏٺائين
 ته بيٺي پيرن ساهري رواو ٿيو. رات جي وقت ۾ هن لڏي پار ڪئي ۽ اڌ
 رات جو اچي ساهري پهتو. تلسيداس جي دروازي کڙڪاڻ ٿي، سندس آواز
 سچائي، رتناوليءَ در کوليو ۽ کيس ڏوراپو ڏيئي چوڻ لڳي: هاءِ! تون پريز
 ۾ اهڙو الڌو ٿي ويو آهين جو ٺوڪي اولهائي رات جي به سڌ ٿئي پوي! منهنجي
 هن هڏن ۽ ماس جي سرير ۾ چيترو موه اٿئي، اچي اڌ جيترو به جي رام
 سان هجي ته اوس هن پيڪر سنسار مان مڪت ٿي وڃن.*
 رتناولي ڪا رواجي استري نه هئي. هوءَ سڄي هردي سان پتيءَ جو اڏار
 چاهيندڙ ستي هئي. هنجڻا وڃن تلسيداس کي چئي ويا ته هنڪي سڄو ويراڳ اچي
 لڳو. انوقت ئي هو پريڳ رواو ٿيو، جتي گرهستيءَ جا لير ٺوڙي ساڙو ويس
 ڌارڻ ڪيائين. هوڏانهن رتناوليءَ جو پتيءَ جي ويوڳ ۾ ديهانت ٿيو. تلسيداس
 ايوڏيا، ڪاشي، جڳنداٺ، راعيشور، دوار ڪا، بدري نارائڻ، ڪئلاس، مالسروور
 آدي ليرڻ جون ياترائون ۱۵ سال ڪندو رهيو ۽ ليک ڪاشيءَ ۾ موٽي آيو. انهن
 ياترائن ۾ هنڪي گهڻن ئي مهائمان جو درشن ٿيو. ڪاشيءَ ۾ اچي ڪسائين رامائڻ
 جي ڪٿا ڪرڻ لڳو ۽ هنجو شري رامچندر ۾ پريز ويو وڌندو تالچو پڳوان جي
 ساڪياٺ درشن ڪرڻ جي اچي سڪ لڳس. هو هرروز هڪ ٻيل جي
 وٽ ئي پاڻي ڇاڙهندو هو. ان وٽ ۾ هڪ پريت رهندو هو، جو اهو ڇل پي
 خوش ٿيندو هو. هڪ ڏينهن ان پريت پرسن ٿي، تلسيداس کي چيو ته هو

● हाड़ मांस की देह मम, तापर जितनी प्रीति।
 तिसु आधी जो राम प्रीति, अवसि मिटिहि भवभीति ॥

لکھتر ۾ ڄائو هو، الله جو نبي چون ٿا ته اهو پاڪ پتا لاءِ اڻسپ ۽ مولار
آهي. اڪري آثارن ان پاڪ کي پنهنجي مري جو پاپ سمجهي،
ڪئي جهنگل ۾ ٿڌو ڪري اچڻ لاءِ تيار ٿيو ۽ سو ڪي مهينا پاڪ جي رکيا
ڪئي. ٿلي ۽ پنهنجي داسي ۽ چنبا کي پنهنجا سڀ ٻڌا ٿيا لاهي ڏنا ۽ پنهنجو
ٿڌو ٻڌو ٻار سولي، کيس راتو رات لکائي روانو ڪري ڇڏيو. ٻئي ڏينهن
گارس جو ٿلي ۽ ٻار ٺاڳيا.

داسي ۽ چنبا ان پاڪ کي ڪٿي پنهنجي ٿڌو ڪري ڇڏيو ۽ ٿي، جتي ڪون
جو کير پياري پاڪ جي پرورش ڪرڻ لڳي. جڏهن ٿليداس ساڍي پنجين
ورهين ۽ ٿيو ته چنبا به مري وئي ۽ سندس ٻڌي ۽ سس آثارن کي راجا پور
چوڻي موڪليو ته پنهنجي پٽ کي وٺي وڃ. آثارن جواب موڪليس ته ”جنهن
پاڪ جي ڄمڻي ٿي ماڻس مري وئي ۽ پوءِ پاڻ واري داسي به نه بچي، سو
اعڙو لهاڙو پاڪ موڪلي ڪو به ڪي. هو چئي يا مري پنهنجي موڪلي ڪا پراڻه لاهي.“
ٻي جڏهن پنهنجي پتا چوڻي اعڙو ٺٽو نه پوءِ ٻيو کير هڻي پنهنجي گهر
آئي ري اڪن مصيبت خريد ڪندو ٿيڻ لڳي. اٺهه پاڪ کي پاڻ وارو ڪو
ڪو نه هو ۽ هو در در پڪڙي لڳو. اهو ڏسي ماما پاروئيءَ کي ڏيا اچي وئي ۽
هو هڪ برهمن استريءَ جو روپ ڌاري هر روز اچي پاڪ کي ڪرائي ويندي
هئي. اهو ڏسي لوڪن کي عجب لڳندو هو ته هيءَ اچي استري ڪير
آهي! خير الرب به سال ٻيا به گذري ويا.

پاروئيءَ جي اها مهتا ڏسي شڪر پڳوان پنهنجي هڪ پياري ڀڳت لهرري
سواميءَ کي آڻيا ڏئي ته هر پور وڃي ان پاڪ جي وڌيا ۽ پاڻ جو بندوبست
ڪر. الموجب ابوڌيا جو ساڌو لهرري هر پور آيو ۽ ڳولن کان پڇي پاڪ
کي ابوڌيا وٺي آيو. ۽ هن پاڪ جو ٿڌو رامپولا رکي کيس چڻيا پاتا ۽ سندس
سار سنڀال ٿي ۽ وڌيا پاڙهن لڳو. هن رامپولا کي رامائن جي ڪٿا ٻڌائي جا
ٿيڻي پاڪ جي هردي تي اڪري وئي. ڪجهه وقت کانپوءِ ڪورو ۽ شش ٿيڻ جي
پاڻ تي اڪتا ۽ گهڻي ڀولڻ استان گهندا ڪاشيءَ اچي پهتا. ڪاشيءَ ۾
پنڊت سنان، ٿليداس جي الوڪه ٻڌي ۽ سمرڻ شڪتي ڏسي رنجي پيو
۽ ساڌو لهرريءَ کان موڪل وٺي کيس پنڌره سال پاڻ وٽ رهائي سڀ ويد
وڌاڻت پاڙهي سنسڪرت جو وڏو ودوان بڻائي ڇڏيائين. ٿليداس وڌيا ته
ٿي، پر ڏيوي وڌواري ڦاسي. ويو هو پنهنجي ڪروءَ کان موڪل وٺي
پنهنجي جنم ڌرمي راجا پور ڳوٺ ۾ اچي رهيو. انهيءَ وچ ۾ سندس پتا جو
ٿڌو ٿي چڪو هو. هو ڳوٺ ۾ رهي ماڻهن کي پڳوان رام جي ڪٿا ٻڌائڻ لڳو.
ٿي ڏينهن ۾ راجا پور ۾ ڏين بندو ٿي رهيو، ڪتب سميت ڄمنا

جي جن نه گنگا وهي رهي آهي، سڄو رامائڻ پڳوان جي ڌيان، پوار ٿيائين ۽
 امولڪ اهديشن سان ڳڻيو پيو آهي. پنهنجي جهوپٽ سڦلي ڪرڻ لاءِ انهن
 ڳالهين جي وڌيڪ ضرورت سمجهي، هيءُ رامائڻ به گهڻي ڀاڱي ٿلسيداس جي
 رامائڻ جي آڌار تي لکيو ويو آهي ۽ انڪري هنجو ٺالو ”شري ٿلسي رامائڻ“
 رکيو اٿم. پر رام ڪٿا کي پوريءَ طرح سمجهڻ لاءِ اُوقت جون حالتون ۽ اُوقت
 جي قومن، گذرون، ديوتائون، آرين، وارن ۽ راکهسن وغيره جا پاڻم جيڪي
 سڀنيءَ يا دشمنيءَ جا سبب هئاسي ڄاڻڻ ضروري آهن، خاص ڪري راون جي
 جنم ۽ راکهس ڪل جو سمورو اتهاس هن رامائڻ ۾ شري والميڪ رامائڻ ٺان
 آندل آهي. شري رام ۽ مهرشي وسنت جي گيان وارنالاپ جو ٿورو
 ٽڪر يوڪ وسنت ٺان الاءِ ڏنو اٿم نه جيئن پڙهندڙن ۾ سڪ جاڳي ۽ هو اهو
 شاستر پڙهي لاپ پرائين. ٿو ڪش جي ڪٿا والميڪ يا ٿلسي رامائڻن ۾ لاهي پر
 اٽڪلسواءِ رامائڻ پورو نه لکيو ڪري اها ڪٿا به ڏني اٿم.

سنت ٿلسيداس جو رامائڻ نه پڳتي ۽ گيان جي امريت جو درياهه آهي.
 هن وقت دنيا ۾ جهڪو پاپ، ٺڳي، پاڪند ۽ دڪ جو گند ڦهائجي ويو آهي سو
 شل اسين انهيءَ درياهه ۾ وهائي ڇڏيون. ماڻهو پنهنجي سڪ لاءِ اليڪ اپاءَ
 ڪندي ٻي ٻي مري وڃن ٿا، پر هڪ رام نام بنا پنهنجي امالتي ۽ چلڻ
 ٿئي وسامي. الاءِ سنگورو ٺالڪ صاحب فرمائين ٿا.

جو سڪ ڪو چاهو سدا، شرط رام ڪي ليهي.

ڪم ٺالڪ سن ري منا، ڏرلپ مالش ڏيه.

ان رام نام جي ڪاڻ هن رامائڻ جو جيترو گهڻو پڇاڙ ٿيندو، اوترو سڪ،
 شالتي ۽ سداچار وڌندو. اوم.

داس

لوڪرام پيسودل ڌو ڌيجا

۱-۱-۱۹۶۰ع

ڀڳت شرومڻي گسائين ٿلسيداس جو جيون چريتر

پريامه جي پريسان ڄمنا جي ڪناري تي وسيل راجاپور ٺالي ڳوٺ ۾ آمارام
 برهمڻ جي استريءَ هلسيءَ سنبت ۱۵۵۴ ساوڙ سڌي ستميءَ مهالما ٿلسيداس
 کي جنم ڏنو. ان ٻالڪ کي ڄمندي ئي پٽيه ڏند موجود هوا ۽ جيئن نه هو. ولا

سڀا کي راوڻ جو چتر ڪڍڻ لاءِ چيو ته سڀا ڇيو ته مان نه رڳو راوڻ جي نه
 جو آڱوڙو ڏٺو هو. سڀا راوڻ جي پير جي آڱوڙي جو چتر پٽ تي ڪڍيو ۽ پو
 ڪيڪئي. اهو سمورو چتر ڪڍي پورو ڪيو. هن راءِ کي اهو چتر سڀا ۾
 ڪڍڻ لاءِ ٻڌايو ۽ چيو:-

هردي ۾ سڌاءُ باد ڪيو آهي. اهو ڏسي ۽ ٻڌي راجپندر سينا ڪسي گهر مار ڪڍي ڇڏيو. ڪشميري راجاڻا ۾ لکيل آهي ته راجپندر جي پٽ هڪي اه مورچ ڏيکاري.

پڳت للسيداس پنهنجي اشت ديوارچندرو جو آدرش اوچو رکڻ لاءِ پنهنجي
گيتاولي ۾ اها ڪٿا هنرپس لکي آهي. دشرف پنهنجي عمر پوري ڪرڻ کان
اڳر ئي مري ويا ۽ پنهنجي باقي عمر رامچندر کي ڏئي ويا. جڏهن رامچند
جي پنهنجي آيو پوري ٿي چڪي، تڏهن هن پنهنجي پٽ جي عمر سان سڀ
سان گڏ رهڻ لڳو ۽ لکشمي سان گڏ سڀني کي واليڪ وٽ رهڻ لاءِ
موڪلي ڏنائين.

لوڪش جي جنم جي ڪٿا به ٻه فرق آهن. آند وائڻ ۽ ٻين ڪيترن وائڻن ۾ لڪل آهي ته والميڪ آشرم ۾ سیتا کي هڪ ڀت ڄاڻو جنهنجو نالو لڙ ڪيو ويو. هڪ ڏينهن سیتا پنهنجي ڀت کي والميڪ رشيءَ جي سنڀال هيٺ رکي لڏي. ٽي اسنان ڪرڻ وئي، رستي تي هڪ بالڌري ڏٺائين ڄا پنهنجن ٻين ٻارن کي ڪٽي پئي وئي ۽ ڄڻ ته سیتا کي چئي رهي هئي ته ”تون پنهنجي هڪ ٻار کي ڪٽي لٽي سگهين! تڏهن سیتا واپس آشرم ۾ آئي ۽ لڙ کي ڪٽي لڏي. ٽي وئي. اُوقت والميڪ ڪوٺ هڻو ۽ جڏهن هن اچي لڙ کي ڪوٺ ڏٺو تڏهن اهو اڏيسو ٿيس ته ڪو جهنگلي جانور بالڪ کي ڪٽي ويو آهي، هن سیتا جي ڏک ۽ ڏوراني جو خيال ڪري پنهنجي ٽپو ٻل سان ڪش (ٻپ) گاه مان ساڳئي قسم جو ٻار ٺاهي ان جڳهه تي سمهاري ڇڏيو. پوءِ جڏهن سیتا لڏي ۽ تان اسنان ڪري، لڙ کي ڪڇ ۾ ڪٽي موٽي، تڏهن ٻيو بالڪ ڏٺائين ۽ سموري ڳالهه ٻڌائين. سیتا ان ٻئي بالڪ کي به لڙ وانگر پالي وڌو ڪيو. ان نموني جي ڳالهه ٽيهن وائڻن، ڪٿا سرت ساگر، ڪشميري وائڻن وغيره ۾ به آهي.

هيءَ رامائڻ :- اربيت بيشمار رامائڻ ۽ رام ڪٿائون آهن. پر انهن سڀني
ٿارن جي وچ ۾ ٽنهي رامائڻ هڪ چنڊ مثل چمڪي رهيو آهي. انهن برابر آهي
تہ ٻين رامائڻن ۾ ٿوري ڀڄي حقيقتون وڌيڪ ڏل آهن، پر اٽڪان وڌيڪ آهي
ڳالهيون وڌيڪ ضروري آهن، جن سان سٺا سنسڪار ٻون ۽ سائينءَ جي پاسي
لاڙو لڳي. سٺب ٽلسيداس جي رامائڻ ۾ پڳتي، گيان وٺرائڻ جي چٽ ڪنگا وهي

12
वातभक्षा निराहारा तप्यन्ती भस्मशायिनी ।

अद्रश्या सर्वभूतानामाश्रमे ऽस्मिन्निवासिनी ॥३०॥ सर्ग ४८

शापस्यान्तमुपागम्य तेषां दर्शनमागता ॥३१॥

राघवौ तु तदा तस्याः पादौ जगृहतुर्मुदा ।

هوء رڳو علوا ڪاٺي، ان جل ڪانسواءِ، رڪه ۾ پئي ٺهسيا ڪندي هئي. آشرم
۾ رهندي به ڪنهنڪي ڏٺو ۾ نه ايندي هئي پر سراب جي الب ٿيڻ تي هوءَ
ڏٺو ۾ آئي ۽ هومان جو آدر ستڪار ڪرڻ لاءِ ٻاهر لڪتي. اڻوڻسٽ رام ۽
لڪشمڻ هڪٻئي ڀرين ٺيا. ان ڳالهه کي ڀڳت نلسيداس هنريت لکيو آهي :-

गौतम नारि श्राप वस उपल देह धीर धीर ।

चरन कमल रज चाहति कृपा करहु रघुवीर ॥

परसत पद पावन सोक नसावन प्रगट भई तप पूज सही ।

देखत रघुनायक जन सुखदायक सनमुख होइ कर जोरि रही ॥

اهليا سراب جي ڪري پٿر جي ڏيهه ڌارڻ ڪري ٺوهائجي چرڻ ڪملن
جي ڏور ڇاهيئي. هي رڳو ويرا هن تي ڪرڻا ڪريو!! شري رام جي پوٽو ۽
شوڪ کي ناس ڪندڙ چرڻ جي جهندي ٿي برابر اها ٺهسڻ اهليا پرگهت
ٿي. ڀڳتن کي سڪ ڏيندڙ شري رڳو ناس ڪي ڏسي، هوءَ هٿ جوڙي سامهون
بيٺي رهي. نرسنگهه پراڻ، سڪند پراڻ، پدم پراڻ ۽ آند رامائڻ موجب به پٿر
ٿيل اهليا جو اُڌار رامچندر جي چرڻ جهڙ سان ٿئيٿو.

ٻاليءَ کي مارڻ جي ڪٿا، جدا جدا ٺهولي ۾ لکيل آهي. رامچندر وڻ جي
پوٽان ايئي ٻاليءَ کي تير هڻي ماريو، اها هلت هڪ آدرشي ڪتري وٺي ڪي
ٺٽي سولهين. انجي سمجهاڻيءَ ۾ والميڪ ۽ نلسيداس لکيو آهي ته راجا ڀرمت
جي عيوضيءَ اور رامچندر هڪ ٻاليءَ کي سزا ڏني. پر الرگهه رڳهه، مهالاڪ
بين ڪيترين رام ڪٿان ۾ لکيل آهي ته رامچندر ٻاليءَ کي ڏوٻو لڙائي ۾
ماريو. مهاوير چرت ۽ يشو ورما ڪويءَ جي ٺاهيل رام اپيدي ۾ لکيل آهي
ته راوڻ جي مٿي ماليوان جي هشي ڏيڻ تي ٻاليءَ رام لڪشمڻ کي اڳتي
وڌڻ کان روڪيو تڏهن رامچندر سامهون لڙائي ڪري هڪي ماريو.

راميشور استاپنا لاءِ سڪند پراڻ، بنگالي ڪر نواس رامائڻ ۽ آند رامائڻ
۾ لکيل آهي ته لڙائيءَ کانپوءِ رامچندر دشمن مينن کان پڇيو ته برهمڻ راوڻ کي
مارڻ جو پراشيت ڪيئن ڪجي! انهن صلاح ڏنس ته راميشور ٺنڪه جي استاپنا

الدوليهيا ۾ يوگيهور ڪويءَ جو لاهيل رامائڻ ڪاڪاون والميڪ رامائڻ جي آڌار تي لکيل آهي پر هتي ڪڇ جي پٽي رامائڻ جو به گهڻو اثر آهي. جاوا ۾ ڇوت رامائڻ ۽ رام ڪيلنگ ۾ آهن پر سيوت رامائڻ جو وڌيڪ پرچار آهي. وچين جاوا جي ڀرمبر لالي استان تي هڪ شومندر جي چوڌر ۾ پٿر جي پٿرن تي رام ڪٿا اُڪريل آهي. اوڀر جاوا جي پٿرن لالي استان تي به هڪ شومندر ۾ رامائڻ اُڪريل آهي. ملايا ۾ حقايت سيري رام، حقايت مهراج راوڻ، شري رام وغيره رام ڪٿائون ٿوري گهڻي فرق سان آهن. لاهن سيني گرٿن کانسواءِ نيشمار لاک ۽ اليڪ بولين ۾ اليڪ رامائڻ جا ترجما چيڪي آهن تن شري رام جي ڪٿا کي دلپا جي ڪند ڪرڇ ۽ گهر گهر ۾ ويڙهڪ ڪري ڇڏيو آهي. دلپا ۾ ٻي ڪا اهڙي ڪٿا ڪانهي جنهنجو ايترو پرچار ٿيل هجي. لاهن سيني گرٿن ۾ جدا جدا شاعر ٿيون خويون آهن ۽ ڪٿا ۾ به ٿورو گهڻو فرق آهي. لاهن فرقن جي بيان سان نه پوڻا پرچي ويندا پر ڪي ٿورا فرق پانڪن جي جاءِ لاءِ لکجن ٿا:

سيٽا جي جنم بابت جدا جدا ڪٿائون آهن. راجا جنڪ ڪي سيٽا ٻئيءَ مان ملي پر ٻئيءَ ۾ ڪٿان آئي؟ ٿيبت، ڪوٽان، الدوليهيا ۽ سيام جي رامائڻن ۾ لاهيءَ سوال جو جواب مليو. لاهي رامائڻ ڀارت جي پراچين اثر پراڻ جي آڌار تي لکيل ٿا ڏسجن. اتر پراڻ ۾ ڳالھ، هنريت آهي. مندودريءَ کي جنهن وقت ڏي ۽ ڄاڻي نه لڌڪا ۾ ڌرتي ڏڏي ۽ وڏو زلزلو ٿيو ۽ ٻيا به ڪيئن اڻسڻ ٿيا. اُوقت جوئشين چيو ته هيءَ ڪنيا راوڻ جي لاس ٿيڻ جو سبب بڻجي. ٿڌهن راوڻ ماريچ کي چيو ته هن ڪنيا کي ڪنهن ڏورانهين ملڪ ۾ ڇڏي اچ! ماريچ ان ڪنيا کي راجا جنڪ جي مغلپوريءَ جي هڪ ٻئيءَ ۾ رکي آيو. ٻين هنڌ لکيل آهي ته ان ڪنيا کي هڪ ٽوڪريءَ ۾ وجهي لڏي ۾ لوڙهيو ويو ۽ ڪن ماڻهن کي اها ٽوڪري ملي ته انهن وڃي راجا جنڪ کي ڏني. مهاڀاڙوت، دڀوي پراڻ ۾ به لاهيءَ ڳالھ جي پٺڀرائي ٿيل آهي جو لکيل آهي.

सोता मंदोदरी गर्भे संभूता चारु रूपणी

پهرين رامائڻ هٿو هڪ ويڙ جي پراڪرم جو ڪاويءَ پر پوءِ رامچندر ڪي پڳوان وشدوه جو اولاد مڃي اچي پڳتي وڌندي وئي ۽ هنجي چريتر ۾ الوڪ ڇمڪار ڳڍيا ويا. اڏيانر رامائڻ ۽ ٿلسي رامائڻ ۾ اهڙا ڇمڪار گهڻا لکيل آهن. جيئن ته پٿرن تي ”رام“ لکڻ سان اهي ترڻ لڳا يا مثال وٺو اهليا جي ڪٿا جو. والميڪ رامائڻ ۾ لکيل آهي:-

ولنگا رامائڻ ۽ وچتر رامائڻ به والميڪ رامائڻ جي آڌار تي لکيل آهن.
مراليءَ ۾ سب اڳيان ۾ پوارت رامائڻ پراچين آهي ۽ هنر ۾
شروڻهن کي سکا پاز ليکيو ويو آهي. مراليءَ ۾ شريتر ڪويءَ جي رام وڃي
جو پوار وڌيڪ آهي. وچترائيءَ ۾ منهنجي هڪ متر ڪولهاپور جي ڊاڪٽر
هريشڪنڊي نالي رامائڻ جو مرالي ترجمو ڪيئن ۽ شلوڪن ۾ ڏاڍو منو ۽ سنڌ
ڪيو آهي.

گجراتيءَ ۾ گورڌر داس جي رامائڻ جو گهڻو پڇاڙ آهي جيتوڻيڪ پالڻ جو
رام وراهه ۽ رام ٻال چرت، منتر ٿا ڪرم جو سڀيتا هون، لاوڻي جو
راوڻ مندوڌري سنواد، هریداس جو سڀيتا ورهه ۽ لرمڊ جو
رامائڻ سار وڌيڪ پراچين آهن. هنديءَ ۾ گو سوامي نلسيداس جي رام چرت
مانس جو گهر گهر ۾ پڇاڙ آهي پر هنر سڀيتا لياڻ ۽ لوڪش جون ڪٿائون ڪيئن
آهي ڪٿائون نلسيداس جي ٻين پستڪن کيٽاولي ۽ راماگيا پرهن ۾ لکيل
آهن. هنديءَ ۾ سور داس جو رامائڻ، ڪوي ڪيشوداس جي رام چندر ڪا،
راڌي شيام رامائڻ ۽ مٿلي شرن ڪٽ ۽ ٻين ڪوڀن جا به اليڪ لنڊا وڌا
رامائڻ آهن.

ڀارت کان ٻاهر جا رامائڻ به.

تبت جي رامائڻ ۾ به ڪشميري رامائڻ والگر سڀيتا مندوڌريءَ جي ڌيءَ
آهي ۽ شرت کي رڳو ٻه بت رام ۽ لڪشمي آهن. انبت ڪٿائن ۾ گهڻو فرق
آهي. اوڀر لڙڪستان جو ڪوٽائي رامائڻ به تبت جي ۽ ڪشميري رامائڻ جهڙو
آهي. رڳو انر گوئر ٻڌ کي رامچندر جو اوتار ڪري ليکيو ويو آهي.

نوام، سيار، اندوچين، جاول، سمتر، اٿار، ملايا وغيره ديش نه ڀارت سان
پنڌن تي آهن ۽ ڪئين صديون اُتي هنڌن جي حڪومت رهي آهي، اڪري
انهن ملڪن ۾ رامائڻ جو پڇاڙ سوڀاويڪ آهي. اڃا تائين به رام ڪٿا جا گهڻا ٺاڪ
مانن ملڪن ۾ لهندا رهندا آهن. هنڌ چين ۾ هنڌن چمپا راج جي اسٽاپنا ڪئي.
اُتي جي هڪ راجا بزرگش دور جي وقت جو هڪ والميڪ مندر مليو آهي
۽ منهنجي رامائڻ جا گهڻا شلوڪ پٿر تي اُڪريل آهن ۽ والميڪ رشيءَ جي پٿر جي
پور تي آهي. ڪيچون، جي پرتي راجاڻي انگور وات جي هڪ وڏي مند
۾ رامائڻ جي ڪٿا پٿر جي پٿر تي اُڪريل آهي. لائون ديس ۾ ريٽام ڪين
رام ڪيچي لائي رامائڻ چنو آهي. سيار ديس جي رام ڪيچن نالي رامائڻ
جو ڪيچي ترجمو هڪ هڪ جي پٿر تي لکيل سرڙ وارن ڇپايو آهي. لاڻو ٻولي
رام ڪيچي لکيل آهي جيتوڻيڪ گوئر ٻڌ کي رامچندر جو اول

٥
٦
٧
٨
٩
١٠
١١
١٢
١٣
١٤
١٥
١٦
١٧
١٨
١٩
٢٠
٢١
٢٢
٢٣
٢٤
٢٥
٢٦
٢٧
٢٨
٢٩
٣٠
٣١
٣٢
٣٣
٣٤
٣٥
٣٦
٣٧
٣٨
٣٩
٤٠
٤١
٤٢
٤٣
٤٤
٤٥
٤٦
٤٧
٤٨
٤٩
٥٠
٥١
٥٢
٥٣
٥٤
٥٥
٥٦
٥٧
٥٨
٥٩
٦٠
٦١
٦٢
٦٣
٦٤
٦٥
٦٦
٦٧
٦٨
٦٩
٧٠
٧١
٧٢
٧٣
٧٤
٧٥
٧٦
٧٧
٧٨
٧٩
٨٠
٨١
٨٢
٨٣
٨٤
٨٥
٨٦
٨٧
٨٨
٨٩
٩٠
٩١
٩٢
٩٣
٩٤
٩٥
٩٦
٩٧
٩٨
٩٩
١٠٠

٥٠
٥١
٥٢
٥٣
٥٤
٥٥
٥٦
٥٧
٥٨
٥٩
٦٠
٦١
٦٢
٦٣
٦٤
٦٥
٦٦
٦٧
٦٨
٦٩
٧٠
٧١
٧٢
٧٣
٧٤
٧٥
٧٦
٧٧
٧٨
٧٩
٨٠
٨١
٨٢
٨٣
٨٤
٨٥
٨٦
٨٧
٨٨
٨٩
٩٠
٩١
٩٢
٩٣
٩٤
٩٥
٩٦
٩٧
٩٨
٩٩
١٠٠

٥٠
٥١
٥٢
٥٣
٥٤
٥٥
٥٦
٥٧
٥٨
٥٩
٦٠
٦١
٦٢
٦٣
٦٤
٦٥
٦٦
٦٧
٦٨
٦٩
٧٠
٧١
٧٢
٧٣
٧٤
٧٥
٧٦
٧٧
٧٨
٧٩
٨٠
٨١
٨٢
٨٣
٨٤
٨٥
٨٦
٨٧
٨٨
٨٩
٩٠
٩١
٩٢
٩٣
٩٤
٩٥
٩٦
٩٧
٩٨
٩٩
١٠٠

ڏال آهي. هو مها پراڻ ۾ لکيل آهي ته ستي، سينا جو روپ ڌاري رامچندر
 جي پوکيا لي وٺي اللاء مهادي هنجو لياڻ ٿو ڪري. اها ڪٿا لئسيداڻس جو
 رامال ۾ ڏال آهي. ڪوڙ پراڻ موجب شري رام شور پنڪا جو اک پاڻ ٿو وڌي
 سڪند پراڻ ۾ لکيل آهي ته وپيشٿ رامچندر کي وينتي ڪٿي ته لنڪا جو
 بل ٻڌي ڇڏيو ته لنڪا جي جوڌن کي مٿل سمجهي ٻيا راجائون لنڪا
 تي چڙهائي ڪري ايندا يا ته ڪي ماڻهو بل کان سولائيءَ سان لنڪهي لنڪا
 گهمڻ ايندا ته انهي کي راکشس کائي ڇڏيندا. وپيشٿ جي اها وينتي اگاهي
 رامچندر بل ٻڌي ڇڏي. سڪند پراڻ، شو پراڻ ۽ شو مها پراڻ ۾ شري
 رام جي شڪر ڀڳتيءَ تي زور ڏنو آهي. ديوي ڀاڳوت پراڻ، ڪالڪا
 پراڻ ۽ مها ڀاڳوت پراڻ ۾ ڏيکاريل آهي ته رامچندر اورائون ۾ اڀواس رکي
 ديويءَ جي پوڄا ڪري راوڻ تي سوڀ پائي. اگني پراڻ، بزم پراڻ،
 پدم پراڻ، وشنو ڌرموڌر پراڻ، نرسنگه پراڻ، وهني پراڻ، هري
 ونش پراڻ ۾ به رام ڪٿا ٿوري ٿوري فرق سان لکيل آهي. مهاپارٽ
 موجب ڪنپ ڪوٺ جو موت لڪشمڻ هٿان ٿئي ٿو ۽ راوڻ جي وٽس بابت لکيل
 آهي ته هرشي وشروا کي ٽي استريون هيون جنمان پشپ وٽڪا راوڻ ۽
 ڪنپ ڪوٺ جي، ماني وپيشٿ جي ۽ راکا، ڪر ۽ شور پنڪا جي ماما هئي. ڪٿا
 سرت ساگر به هڪ پراچين گرنٽ آهي جنهن ۾ به رامايڻ جي ڪٿا وستار سان
 ڏال آهي.

ٻٽ ۽ جين ڌرم جا رامايڻ:

دشرٽ جاڌڪ، اناڪ جاڌڪ، دشرٽ ڪٿا ٻوڏ ڌرم جا گرنٽ
 آهن جن ۾ ڄاڻايل آهي ته ڪنهن جنم ۾ ڀڳوان ٻٽ رامچندر هئو ۽ هن رامايڻ ۾
 لکيل چوڻ ڪيا هئا. جين ڌرم ۾ رام ڪٿا جا ٻيا به گرنٽ آهن ۽ جيئن ته
 رام پراڻ، اُڏر پراڻ، رامايڻ ڪٿا نڪم سومسين ڪويءَ جو رام چوٽ
 ۽ ٻيو پدم ديوي ڪويءَ جو رام چوٽ، رام وجيه چوٽ ۽ ٻئي ڇندروڌي
 پراڻ آهن پراچين مهاراشٽريءَ ۾ وٺل سوريءَ جو لکيل ڀڳم چوريءَ آهي جنهنجو
 ترجمو سندس ڪرت ۾ وپيشٿا چاريه پدم چوٽ جي نالي ڪيو آهي. انهن جين
 ڌرم جي رام ڪٿائن ۾ رامچندر، لڪشمڻ ۽ راوڻ کي جين مهابرشن جو اوتار ڪري
 ليکيو ويو آهي ۽ ڪٿا ۾ گهڻي بدل بدل ڪئي ويئي آهي ۽ آخر ۾ شري رام

س وڌيڪ آهن. الدوليفيا هند چين وغيره ۾ جيڪي رامايڻ آهن، اِي ڪي
 در هن رامايڻ تان ورتل آهن. راجا ڪمار داس جي لائين صديءَ ۾ ٺاهيل
 جانڪي هروڻ ۾ به شرڪار رس پرتل آهي. رام چرت ڪوي اپند جو لکيل
 سنو آهي. رامايڻ منجوري يارهين صديءَ ۾ ڪشمير جي ڪيمپندر نالي
 ڪويءَ جو ٺاهيل آهي. اُدار راڳهو ۱۴ صديءَ ۾ ڪوي ساڪليه مل يا ملاچار به
 و ٺاهيل آهي ۽ هن به شرڪار رس وڌيڪ آهي. لهنڪا سواء بهال رامايڻ،
 گهو ونش، راوڻ وه، اُتر رام چرت، ڪند مالا، انرگه، رامايڻ،
 مها نائڪ، چمپو رامايڻ، مڻٽلي ڪلياڻ، مهڻي راوڻ چرت، سهر مڪ
 راوڻ چرت، پشندي رامايڻ، رام ڪٿا، رام رهسي، رام اپيدڪ،
 راڳهو تختدويم وغيره وغيره گرشن ۾ رڳو رام جي ڪٿا آهي.
 مهارامايڻ ۾ شڪر پاروئي سنو ۳۵۰۰۰ شلوڪن ۾ آهي ۽ سنورت
 رامايڻ لارڊ جو ٺاهيل ۲۴۰۰۰ شلوڪن ۾ آهي ۽ لومش رامايڻ ۳۲۰۰۰ شلوڪ
 آهن ۽ آگست رامايڻ ۱۶۰۰۰ شلوڪ آهن. هن راجا پرتاپ پالو ۽ اري مرڻ
 جي ڪٿا آهي جا سنت تلسيداس پنهنجي رامايڻ ۾ ڏني آهي، منجمل رامايڻ
 ۾ شري رام شهريءَ کي ٽون قسمن جي پڳتي ٻڌائيو سو به تلسي رامايڻ ۾ ڏال
 آهي سوڍدي رامايڻ اڙي رشيءَ جو ٺاهيل ۶۲۰۰۰ شلوڪن وارو آهي ۽
 رامايڻ مهامالا ۾ ۵۶۰۰۰ شلوڪ آهن. هن ۾ پشندي ۽ گرڙ سنو آهي جيڪو
 تلسي رامايڻ ۾ آندل آهي ۽ سؤ هارڊ رامايڻ شريڻگ رشيءَ جو ٺاهيل ۴۰۰۰۰
 شلوڪن ۾ آهي ۽ رامايڻ مٽي ٽن ۾ ۳۶۰۰۰ شلوڪ آهن ۽ سوريه رامايڻ
 ۾ هنومان سورج سنو ۶۲۰۰۰ شلوڪن ۾ آهي ۽ چندر رامايڻ ۾ هنومان ۽
 چندرمان جو سنو ۷۵۰۰۰ شلوڪن ۾ آهي ۽ سواينيپو رامايڻ ۾ برهما لارڊ
 سنو ۱۸۰۰۰ شلوڪن ۾ آهي ۽ سؤرچس رامايڻ ۾ سگر يو تارا سنو ۱۵۰۰۰
 شلوڪن ۾ آهي ۽ شروڻ رامايڻ ۾ اندر جڳ سنو ۱۲۵۰۰۰ شلوڪن ۾ آهي
 ۽ ڊرنٽ رامايڻ ۾ وسنت ۽ جڳ جو سنو ۶۱۰۰۰ شلوڪن ۾ آهي. لهن
 رامايڻن ۾ جيڪي فرق آهن سي اکبا نه ٻوٽا پڙجي ويندا.

راڻن ۾ رام ڪٿا.

الڪا سواء سنسڪرت جي انيڪ پراڻن ۾ به رامايڻ جي ڪٿا وستار سان

سلسلہ گرت جا رہا تھا :-

والهيك رمانڻ به گهڻي آھن جنھن مڪي ٽن قسمن جا آھن. (۱) ڏکڻ ۽ اولھ ڀارت ۾ چالو لڙڻي سانگه پريس جهڙو. (۲) اُتر ڀارت ۾ لاهور جي ديالند وٽاليه جهڙو. (۳) اوڀر ۾ ڪلڪتا سنسڪرت سيراڻو جو گورڙي رمانڻ. انھن ۾ ڪي شلوڪ اچي پوءِ ڏنل آھن پر ڪٿا ۾ ڪو گهڻو فرق ناھي. جئن تہ ڪلڪتي واري گورڙي والهيك رمانڻ ۾ لکيل آھي تہ وپيشڻ راواڻا کي ڇڏي پھريائين بندھجي ماڻھي پاڻ ڪبير سان ملا ڪٽلاش پرايت تي ويو. اُتي ڪبير ۽ شوبھي ۽ ڪي صلاح ڏني تہ هو وڃي رامچندر سان ملي ۽ اچي مدد ڪري. اڀرست ٻين ڳالھين ۾ به ٿورو ٿورو فرق آھي.

سسڪرڻ ۾ مڪيه رامائڻ هنريت آهن :- راملند سمهڙ داء وارن جو اڏيائڻ
رامائڻ هڪ خاص اهميت وارو رامائڻ آهي، جو سنت نلسيداس پنهنجو رامائڻ
الهيءَ رامائڻ جي آڌار تي لکيو آهي. آئند رامائڻ ۾ ٻيون گهڻيئي ڪٿائون
ڏال آهن. جيئن ته اهي راوڻ ۽ مهي راوڻ رام لڪشمڻا کي پاڻال ديش ۾ ڪڍي
وڃن ٿا ۽ اُتي ڪاليءَ جي اڳيان ٻلي چاڙهڻ چاهين ٿا. انوقت هندومان اچي رام
لڪشمڻ کي ڇڏائي ٿو ۽ مهي راوڻ ۽ انجي پٽ اهي راوڻ ۽ انجي استريءَ کي
ماري ٿو. الهيءَ ڪم ۾ هندومان جو پٽ مڪرڙوڇ هنجي مدد ڪري ٿو. بال ٻرهمڇاري
هندومان جي الهيءَ پٽ ڄمڻ لاءِ لکيل آهي ته لڪا جلائڻ کاپوءِ هندومان جڏهن
سمند ۾ وڃي اسنان ڪيو ته هندو پگهر هڪ مڇيءَ پيٽو جنهن مان اُن کي گرڀ
ٿيو ۽ مڪرڙوڇ پيدا ٿيو. ٻي ڪٿا آهي ته ميگهندا جي مرڻ کاپوءِ هندومان
ميگهندا جي ٻالهن ڪڍي لڪا ۾ اچي جا وڃي سلوچنا جي اڳيون پئي. اها
ٻالهن لڪڻ لڳي ته رامچندر وٽ وڃي منهنجو سر گهر ۽ اُن سان گڏ وڃي ستي
ٿي. سلوچنا ائين ئي ڪيو.

سميه آدرش رامائڻ ۽ اگني ویش رامائڻ - رامائڻ ۾ ٿيل حقيقتن جون تاريخون ڏنل آهن. انهن موجب وواھ وقت رامچندر جي عمر ۱۵ سال ۽ سيتا جي عمر ۶ سال هئي، بدواس وقت ۲۷ ۽ ۱۸ سال ۽ راجگديءَ تي وهڻ وقت ۴۲ ۽ ۳۳ ورهيه هئي. پر ٻين رامائڻن ۾ لکيل آهي ته وواھ وقت سيتا ۽ ۳۳ ورهيه هئي. سان ميلاب ڪرڻ جي عمر جي هئي. اديت رامائڻ ۾ شري رام ۽ سيتا جي اولاد وٺڻ جي سببن جون گهڻيئي ڪٿائون ڏنل آهن. ڀٽي ڪاويہ راوڻ وقت ڪڇ ۾ ڇهين صديءَ ۾ لکيو ويو آهي ۽ هن ۾ شرنگار

اجمير ۾، اللاء نه پروف پوريءَ طرح جاچجي نه سگهيا. پلنامو نه ڏاڻل آهي پر
 اڪانسواءِ ٻيون به لنڊيون وڏيون غلطيون رهيل آهن، جي ڪرپا ڪري سڌاري
 پڙهندا. جي ڪو ودوان پاڻ سڄو رامائڻ لکين سر نظر ۾ يا شعر ۾ وڌيڪ چڱيءَ
 طرح لکندو، نه پسند پوي ٿي، ڇپائيندس به ۽ اللاءِ اڃورو نه ڏيندس. شري
 رام جي چريتر لکڻ ۽ اڀياس ڪرڻ ۾ مولڪي نه شائلي ۽ شڪتي ملي آهي ۽
 اللاءِ لاهائي اڀلاڪا اڙ نه پيا پائڻ به لاپ پرائين.

شيو ۾

لوڪرام پيسوئل ٽوٽيڇا

۱-۱-۱۹۵۳

پنجين ڇاپي جي پوهڪا.

اٺيڪن قسمن جا رامائڻ ۽ انهنجي ڪٿائن ۾ ڪي فرق.

هن رامائڻ جو هيءُ پنجون ڇاپو پاڪن جي هٿ ۾ آهي. چوٿون ڇاپو
 ۱۹۵۷ ۾ اڪتو هئو جو جلد ئي وڪامجي ويو هئو ۽ ٻن سالن کان هنلاءِ گهڻي
 ڇڪ ۽ گهر ٿيندي رهي آهي. شري رام جي ڪٿا ۾ اهڙو ڪو رس آهي جو
 ماڻهو پيئندي ڏاڍن ئي لٽا. دنيا جي بيشمار ٻولين ۾ بيشمار ڪوٺن جا لکيل
 رامائڻ پراچين سمي ڪالوني ڇپبا ڇن ٿا ۽ ڇپبا ايندا. اهڙو آهي رام ڪٿا جو
 پرتاپ ۽ ڪشش!

رامائڻ جي اڪري معنيٰ آهي، رام + ابن يعني رام جو گهٽ. منڍ ۾ رامچندر
 جي بدواس ۾ گهٽ ۽ اُڀر ڪيل پراڪرم جا گيت لوڪن ۾ پرست هوندا هئا. پوءِ
 بدندرن جو چاهه وڌيو ۽ سوال اُٿيا ته رام ڪير هئو؟ سڀيتا ڪير هئي؟ انهنجو
 جنم ۽ وواھ، وغيره ڪيئن ٿيا؟ ڪٿا جا پيا پائر راڻو هڏو مان وغيره
 ڪير هئا؟ وغيره وغيره. لوڪن جي لاهيءَ جڳيا سا پوري ڪرڻ لاءِ جدا جدا
 ودوان جدا جدا رامائڻ لاهيا جنهنجي ڪٿائن ۾ ڪي قدر فرق آهن. اتريت
 رام + ابن جي بدلي پورو رام چرتر ٿي ويو. آدي ڪوي والميڪ کي رامائڻ جي
 ڪٿا ٿارڻ ٻڌائي جا هن وستار سان شلوڪن ۾ ٺاهي. هن وقت جيڪي به رامائڻ
 چالو آهن سي گهڻو ڪري والميڪ رامائڻ جي آڌار تي ٺاهيل آهن.

هتي ٻار فوت وجهي مان نه پالجي ۽ ديس کي جهوڻي رسندو. اسان کي
رام ۽ سمن جو آدرش و سارو نه گهرجي. رام کي سندس پتا ۽ سمن کي سندس
بني ۽ پرڃا، پرورش هوندي نه، ڏکڻ ۾ وڌو، پر نه به هنن آلهنجو مند
نه گهرجي ۽ پنهنجو فرض پاليندا رهيا. رامچندر اليانچاري راکشن جو انت آهي
پنهنجي پتا ۽ گهرائي جو لامچار چو طرف ڦهلايو. پتور لا سمن پتن کي
پراگرمي ۽ ودوان بڻائي، انهن کان رامائو ٻارائي پنهنجي پتي ۽ پرڃا جو
جس ۽ ڪهرلي گهر گهر ڦهلائي. اهڙي مهان آدرش کي اڳيان رکي، اسين
ولي ٻاء و ساري، آدم ۽ انسا سان سڃا ڪرم يوگي ويو بڻجي، پنهنجي سرڪار
۽ ديس کي شڪتي شالي راشتر بڻايون! پاڻ نه وسون ۽ ٻارن کي نه وسايون،
جيئن سڳو چري نه واه! سنڌي ڪهڙا نه پرمار ٿي ۽ پرشار ٿي آهن!! جوش
جاڳايون پر هوش نه وڃايون، ڇو نه هيان تي کان ڪري نتي چڱي آهي.

رامائو جي مهما ۾ پنهنجن ۽ ٻارن جيڪي ڪجهه لکيو آهي، تنهنسان نه
جيڪر وڏا پوڻا پرڃي وڃن. اُنجي رنگ ۾ رنگي رامالڄ، رامالند، چنڌيه،
گورو لاک ۽ ٻيا جيڪي مهما پيش ٿيا آهن تن جو به ڪو شمار ڪونهي. مهاتما
گانڌي ۽ جو نه، رامائو ئي چيائو هو ۽ هنلاء سوراج جي معنيٰ هئي ”رام-راج“
۽ انت ۾ نه ”هي-رام“ چئي پراڻ ڏنائين. پر افسوس آهي جو اهڙي مهما
شالي ڌرم گرنت جو ٻورو پرچار لاهي. ڪتن ۽ مڇين جي پالڻ ۽ پرچار لاء نه
سوسائٽيون آهن ۽ عيسائن جون بيشمار سوسائٽيون هن پوٽر آرٽيڊيش ۾ بائبل
جي پرچار لاء لکين رپيا خرچ ڪري رهيون آهن پر اهڙي ڪلياڻڪاري گرنت
جي پرچار لاء ڪا سڀا ڪانهي. اسانجي قوم جي گهڻگهرون ڪي گهرجي نه
رامائو ۽ ٻين ڌار ڪ گرنتن جي پرچار لاء ڪو آدم ڪن نه جيئن هندو ڌرم
۾ شرتا، لشنا ۽ سداچاري وڌي جنهنسان ئي ديس ۽ جاتي ۽ جو ڪلياڻ ٿيندو.

الريت: پنهنجي ۽ پنهنجي قوم لاء رامائو جي پرچار کي نهايت ضروري
سمجهي مان به سال اڳ شري (واليڪ) رامائو چيائو هو جو جلد ئي خلاص
ٿي ويو ۽ ٻيهر چيائو لاء گهڻي ڇڪ ٿيندي رهي. پنهنجي ڌنڌي ۾ مشغول
هئڻ سبب ان پاسي ڌيان ڏيئي نه سگهيس. پر هاڻي اڳلي رامائو کي
گوسوامي لئسڊاس جي رامائو موجب بدلائي ۽ انجون ڪيتريون ڪٿائون ۽
گيان وار ٿائون وجهي هيءُ رامائو چيائو اٿم. گرنت لکڻ جي عولر لائقي لاهي.
هيءُ نه رڳو پريم وس ۽ ضروري سمجهي لکيو اٿم. اللاء سپاويڪ: هن پستڪ
گهڻي ڇوڪون رهجي ويون آهن. پيو نه ليڪ ڪ پولي ۾ نه پستڪ ڇپيو

ڏيو مڪا.

پهرين ڇاپي جي

هن وقت اسان سنڌين ۾ رامائڻي سکيا جي خاص ضرورت آهي، جو گذريل پنجن سالن ۾ گهڻا سنڌي پنهنجا اکر نگر لاس ڪري چڪا آهن ۽ هاڻي ٻيا سڀ ڇارا بند ڏسي لاچار گناهه ڪرڻ کان به لٽا هٻڪن ٿا. ڪنهن ۾ چورين ۽ زورين جي ذم لڳي پيئي آهي. اهڙيءَ اولداهيءَ حالت ۾ جڏهن لڳي ۽ سان گڏ لڳڻ به وڃي چڪا آهن، تڏهن رامائڻ جهڙي رهبر ۽ روشن مينار جي گهڻي گهرج آهي. رامائڻ جي وارن به اسان سنڌين جي هاڻوڪيءَ حالت سان ٺهڪي ٿي اچي. جيئن شري رام ۽ سينا کي تخت ملڻ جي ڏينهن ملو ٿا، سو راج ملڻ جي ڏينهن ملي آهي. ديس ليکالي، جو پنهنجن گهرن مان لوڏجي، اتي لٽي لاءِ ٻيا بدواس جهڙا ڪشت ٻوڏيون. اللاءِ رامائڻ جي مکيه پائون، جيئن دکن ۾ اڏول ۽ اڏهي رهي، پنهنجي مهماءِ ۽ امر ڪيرڻيءَ کي پراپت ڪيو، تيئن اسين به سنڌن ٻيروي ڪري، پنهنجي اُدم ۽ همت سان هن آبادي جي اوستا کي بدلي پنهنجي ۽ پنهنجي ديس لاءِ ڪلياڻڪاري بڻجون ۽ انهن به ڪا چڱائي سمجهون. رامائڻ جي اها سکيا ئي هن وقت اسان لاءِ موقعائي، اثرائتي ۽ اُڌار ڪندڙ آهي ۽ انجو جيترو وڌيڪ پرچار اسان سنڌين ۾ ٿيندو، اولو وڌيڪ اسانجو ڪلياڻ ٿيندو.

هن وقت قلعي ڪهاڻين ۽ ٻئي گندي ساهتيءَ ڪري به سماج جي دردناڪ ٿي رهي آهي. پينلن گهرن ۾ به ڏيتي لپتيءَ جو لوپ، ٺڳي، الٻاڇار ۽ ڊراڇار آڏي مانسڪ بيماريون وڌي ويون آهن. اللاءِ به رامائڻ جهڙيءَ اوشڌ جي گهرج آهي ۽ سندر ۽ وڻندڙ ڌارمڪ ساهت جي خاص ضرورت آهي، جنهن سان سڌاڇار ۽ سلڇڻ وڌن ۽ بالڪن ۽ ڪنڀائن ۾ ٽپاڳ ۽ پرمارڻ جا سنسڪار پون. جنهن گهر ۾ رامائڻ جي ڪٿا ٿئي ٿي سو گهر ٿيرت سمان ٿيو پوي ۽ اتي بد اخلاق روپي پوت جو واسو لٿو ٿئي. شل اسين سڀ هن رامائڻ جي گنگا ۾ پنهنجي من جي مليتا ۽ داغن کي ڏوئي صاف اوچل ٿيون پنهنجي منش ديهي سڦل بڻايون.

باقي هارڻي ڪير لاءِ روئڻ مان ٻيا سرڪار ۽ ڪانگريس-پر خلاف باغي

اصل وڌو شريمڊ پاڳوت

شري لوڪرام ڌوڌيجا جي شريمڊ پاڳوت جو چوٿون
چاپو هينئر تيار ٿيو آهي. هن چاپي ۾ جملي هڪ سؤ چار ساديون
مورتون ۽ ايڪويه مورتون آرٽ پني تي هڪ رنگيون ۽
ٽرنگيون آهن. ٻارهن سڪندڻ ۾ جملي ۳۳۰ اڌ يائن ۾ مڪمل
ايڌو وڌو ۽ سندر پاڳوت سنڌي ۽ ۾ اڳ ڪين ڇپيو آهي. هن ۾
نئين ۽ وڌيڪ ٽائيپ ۾ اوچي ڪاغذ تي ڇپيل وڌيڪ سائز جا
۶۰۳ صفحا آهن ۽ ڪپڙي جو پڪو جلد چڙهيل آهي. قيمت
۵۰-۷ روپيا ۽ ٽپال خرچ جدا.

شريمڊ پاڳوت ۾ سڀني ويدن ۽ شاسترن جو نسخو ڏنل
آهي ۽ هنجي پڙهڻ سان هندو ڌرم جو مرم ۽ سڌانت سولائيءَ
سان سمجهه ۾ اچن ٿا. ڀڳتي، گيان ۽ ويراڳ جي اموڪ سڳيائن
۽ ڪٿائن سان ڀريل هندو ڌرم جو اهو مهان گرنٿ هندو مائو
جي گهر گهر ۾ هجڻ گهرجي.

مهاڀارت

شري لوڪرام ڌوڌيجا جو وڌو مهاڀارت پريس ۾ ڇپجي
رهيو آهي. هن ۾ سوين مورتون آهن ۽ هيءَ گرنٿ شريمڊ
پاڳوت کان به وڌو ٿيندو.

هالڻ جو هنڌ:-

ڀارت ڪاغذ پندار، ۲۵ ٻڌوار پيٽ، پونو-۲

۽ سڀني سنڌي ڪتب فروشن وٽان

صفحہ	وشہ سوچی	صفحہ	وشہ سوچی
۳۶۰	راوڻ جو اگني سنسڪار ۽ وپيش جو راجتاك	۲۹۹	واپيش جو راوڻ کي سمجھائڻ ۽ راوڻ جو کيس ڪڍي ڇڏڻ
۳۶۳	سيتا جي اگني پريڪيا	۳۰۳	واپيش جو رامچندر جي شرڻ اچڻ
۳۶۷	لادر جو مئل والرن کي جيئرو ڪرڻ ۽ رامچندر جو ابوڌيا موٽڻ		لنڪا ڪانڊ
۳۷۲	رامچندر ۽ ڀرت جو ميلاپ	۳۱۲	سمند تي پل ٻڌڻ ۽ رامچندر جو سڻا سميت لنڪا پهچڻ
۳۷۷	رامچندر جو راجتاك	۳۱۶	الڪڊ جو راوڻ وٽ دوست ٿي وڃڻ
۳۸۱	شري رامچندر جو اُپديش	۳۲۴	ٻڌ جي شروعات ۽ رامچندر جو پراڪرم
۳۸۵	رامچندر جو سيتا کي بن هوڪڻ		ميگهندا هٿان لڪهمن جو مورچت ٿيڻ
۳۸۹	لوڪش جو جنم ۽ شتروگهن هٿان لوٽاسر جو موت	۳۲۹	رامچندر جا ورلاپ ۽ هندومان جي آدل سنجيوڻي ۽ ٻوڙي سان لڪهمن جو لوڊو ٿيڻ
۳۹۳	لو ۽ ڪش جو پراڪرم	۳۳۲	ڪنڪرڻ جي ڀڏ ۽ رامچندر هٿان موت
۳۹۶	سيتا جو پرتوي ۽ ۾ پرويش ڪرڻ	۳۳۶	رام راوڻ ٻڌ ۾، راوڻ جي هار ۽ سندس پٽن جو موت
۳۹۷	رامچندر جو لڪهمن کي ٽياڳڻ ۽ پاڻ به وشتو پڳوان جي ٿيڻ ۾ سمانجڻ	۳۴۱	لڪهمن ۽ ميگهندا جي ڀڏ ۽ ميگهندا جو موت
۴۰۱	گرڙ جو اڳيان ۽ ڪاڪيشندي ۽ واتان رام ڪٿا ٻڌڻ	۳۴۶	راوڻ جو شوڪ ۽ رام راوڻ جي پڪڙي ڀڏ
۴۰۷	ڪاڪيشندي جي اڳل جنمن جو ورنالت ۽ ڪاڳڙ جو پرياءُ	۳۵۱	راوڻ ڇو موت
۴۱۱	پڪيٽي ۽ جي مهما	۳۵۵	
۴۱۶	ست سوال - جواب ۽ رامائڻ جو مهاتم		

صفحہ	وشتہ سوچی	صفحہ	وشتہ سوچی
۱۴۷	رامچندر هر سيني کان موڪلائڻ	۱۴۷	رامچندر جو هرڻ پٺيان وڃڻ ۽ راوڻ
۱۵۲	رام لکشمڻ ۽ سيتا جو بن وڃڻ	۲۲	جو سيتا کي ڪڍي وڃڻ
۱۵۶	ايوڏيا واسين جو رامچندر سان وڃڻ ۽	۲۸	سيتا راوڻ جي بند ۾
۱۵۶	هٿجو ڪن سمهڻ ۽ وڏي وڏي وڃڻ	۳۱	سيتا جي ڳولها ۾ رامچندر جو ڄاڻايو
۱۵۸	راجا تهر جو رامچندر کي پنهنجو راڄ آڻڻ ۽ رامچندر جو سميت کي	۳۴	سان ملڻ
۱۶۵	واپس موڪلي پيدل بن وڃڻ	۳۶	پيلڻ شري ۽ جي پگتي
۱۶۸	رامچندر جو يردواج سان ملڻ ۽	ڪشڪندا ڪانڊ	
۱۶۸	چترڪوت ۾ ڪتيا ٺاهي رهڻ	شري رام لکشمڻ جو سگريو سان	
۱۷۳	سميت جو ايوڏيا ورڻ-شروڻ جي	مترنا رکڻ	
۱۷۳	ڪٿا-راجا دشرٽ جو مرڻيو	سگريو ۽ ٻاليءَ جي وٽ جو سبب	
۱۷۸	پرف جو ايوڏيا اچڻ ۽ ڪيڪئيءَ	۽ رامچندر جو ٻاليءَ کي مارڻ جي	
۱۸۱	ڇا ڪرڻوڪ ٻڌي کيس ڏڪارڻ	پرنگيا ڪرڻ	
۱۸۱	پرف جو راڄ گديءَ تي وهڻ کان	رامچندر هٿان ٻاليءَ جو موت ۽	
۱۸۶	الڪار ڪرڻ	سگريو جو راجتڪ	
۱۸۶	رامچندر کي واپس آڻڻ لاءِ پرف	لکشمڻ جو سگريو کي سيتا جي ڳولها	
۱۸۶	جو بن وڃڻ	ڪرائڻ لاءِ چوڻ	
۱۸۶	پرف جو رامچندر کي واپس هان لاءِ	سگريو جو والرن کي سيتا جي ڳولها	
۱۸۶	منٿون ڪرڻ	۾ موڪلڻ	
۱۹۷	ارڻيم ڪانڊ	سميائيءَ جو والرن کي سيتا جو ڏس	
۲۰۳	ستي روسيا جو سيتا کي رستري	ڏيڻ ۽ هنومان جو جيون چرڻ	
۲۰۷	ڌرم ٻڌائڻ	سندو ڪانڊ	
۲۱۲	راڪشن کي مارڻ لاءِ رامچندر	هنومان جو سمند پار ڪري	
۲۱۷	جي پرنگيا	لڌڪا پهچڻ	
۲۱۷	رامچندر جو پنڇوئيءَ ۾ رهڻ ۽	هنومان جو سيتا کي اشوڪ باغ ۾	
۲۱۷	لکشمڻ سان گيان واراڻا	ڏسڻ ۽ راوڻ ۽ سيتا سنواد	
۲۱۷	شورپنڪا جو نڪ وڌجڻ ۽ ڪر ۽	سيتا ۽ هنومان جو وارثالاپ	
۲۱۷	وشت جو موت	ميگهند جي برهم قاس ۾ ٻڌجي	
۲۱۷	شورپنڪا جي دانهن ٻڌي راوڻ جو	هنومان جو راوڻ جي درٻار ۾ اچڻ	
۲۱۷	سيتا هرڻ لاءِ منصوبو سٺڻ	هنومان جو واپس اچي رامچندر کي	
۲۱۷		سيتا جو سماچار ٻڌائڻ	

وشىڭ سۇچى

صفحو	وشت سوچي
۳	رامچندر جو ٿاڙ ڪا ۽ سباهو آدي
۱۵	راڪشن ڪي مارڻ
۲۲	گنگا جي پُر ٿويءَ تي اچڻ جي ڪٿا
۲۴	اهليا آڌار
۲۵	مهرشي وشوامتر جو جيون ورتائت
۳۰	رام لڪشمڻ جو جنگ پوري گهمڻ ۽
۳۳	سيتا رام جو هڪ ٻئي کي ڏسڻ
۳۶	رامچندر جو ڏلڻ پڇڻ
۳۸	پرسرام جو رامچندر تي ڪروڙ ڪرڻ
۴۲	دشرت جو مثالا اچڻ ۽ چڻي
۴۷	راجڪمارن جا وواه
۵۲	ايوڌيا کانڊ
۵۵	رامچندر جي راجتڪ جون ٿياريون
۵۹	منٿرا جي مت تي ڪيڪئيءَ جو
۶۳	ڪوٺ پڙن ۾ وڃڻ
۶۷	ڪيڪئيءَ جو ڀرت جي راجتڪ ۽
۷۲	رام کي بن موڪلڻ لاءِ ور گهرڻ
۷۵	راجا دشرت جو ڪيڪئيءَ کي
۷۹	سمجھائڻ
۸۳	رامچندر کي تخت ٻڌڻ بنواس مان
۸۷	ڪوشليا جو ڏک ۽ لڪشمڻ جو ڪروڙ
۹۱	رامچندر جو ڪوشليا ۽ لڪشمڻ
۹۵	ڪي سمجھائڻ
۹۹	شري رام ۽ سيتا جو سنوڊ ۽ سيتا
۱۰۳	جي بن وڃڻ جي ٿياري
۱۰۷	لڪشمڻ جو بن وڃڻ جو لشڪر
۱۱۱	وشت سوچي
۱۱۵	ومڪا
۱۱۹	گيت شرومڻي تلسيداس جو جيون
۱۲۳	چرٿ
۱۲۷	رامائڻ جي مهما ۽ سمجھائي
۱۳۱	رامائڻ جون امولڪ سکيائون
۱۳۵	بال کانڊ
۱۳۹	منگلا چرڻ
۱۴۳	ستيءَ جو شري رام جي پريڪيا
۱۴۷	ونڻ ۽ مهاديو جو پرڻ
۱۵۱	دڪش جي يگيه ۾ ستيءَ جي
۱۵۵	ديھ ٿياڳڻ
۱۵۹	ستيءَ جو ٻئي جنم ۾ ٻاروڻي ٿي
۱۶۳	مهاديو سان وواه
۱۶۷	جڏهن وڃڻ کي سراپ ملڻ ۽ ٿارڻ جو
۱۷۱	ڀڳوان کي سراپ ڏيڻ
۱۷۵	منوشت رويا جي ٽهسيا ۽ پرتاپ
۱۷۹	ٻالوہ کي سراپ
۱۸۳	لنڪا ۾ راڪشن جو راڄ ۽ راوڻ
۱۸۷	جو جنم
۱۹۱	راوڻ جا ڪرتوت ۽ ديوتائن
۱۹۵	ٿي وڃڻ
۱۹۹	وڃڻ ۽ ٻاليءَ هٿان راوڻ جي هار ۽
۲۰۳	سيتا جي جنم ڪٿا
۲۰۷	ڀڳوان رام جو اوتار وٺڻ
۲۱۱	ري رامچندر جو وٿراڳ
۲۱۵	رو وڻسٺ جو اپديش
۲۱۹	نوا مٿر جو رام لڪشمڻ کي بن
۲۲۳	ي ڇڻ

هيءَ شري قلبي رامائڻ ڏاڍي پريم ۽ شردا سان
پنهنجي پوجيه ماما ۽ پتا جي
ياد گيريءَ ۾ اڀريم.

اسان جو پتا پوجيه پيسوئل ٺاراجند ڏوڏي جا، پنهنجي
سموري جيوٽ رامائڻ جي آدرش موجب پرمات ۾ گذاري.
سنه ۱۹۰۰ع کان پنهنجي ديهالت جي وقت ۱۹۳۲ع تائين
لاڙڪاڻي ۾ وڪالت ڪندو رهيو. هو پنهنجي ڪمائي جو
وڏو حصو غريبن جي مدد ۽ وڏا پرچار ۾ ڪم آڻيندو هو.
باط سنسڪرت جو وڏو ودوان هو ۽ پنهنجي آدم ڪري هندي
۽ سنسڪرت جا ڪيترا سڪول ۽ رانري پائشالا ٺاهڻ ڪليون.
هو سدائين ماس مدرسا پنڌتي ڪرسمين جو وڏو ۽ سڌاچار ۽
پنڌتي پاڻ جو پرچار ڪندو رهيو. هنجي پنهنجن شاسترن ۾
ڏاڍي شردا ۽ آستا هوندي هئي. جو شڪارپور ۾ بالڪرام
جي مڙهيءَ ۽ ٺٽ واري ڌرمسالا ۾ رامائڻ ۽ پاڳوت جي ڪتا
ڪندو هو. اسان جي ماما اونا ٻائي به سيل سنڌوش ۽ ميناج
واري هڪ آدرش لاري هئي ۽ ۱۹۲۱ع ۾ ٻرلوڪ پڌاري.
اڙي آدرش ماما پتا جي چرطن ۾ پنهنجو روار وار ٻر. ٿام
آهي. شل مولتي سدائين هنن جي آسپس رهي ۽ مان هنن
جا شپ لڄڻ ۽ سيرا پرايان.

لوڪرام

۱۰-۱۹۵۹ع

شري قلسي رامائن^{اوم}

رامائن پڙهي، جيڪو سڪ سڃي سان ؛
سهجي ٺهن جي جيءَ هن، سنو ٻرم وڃي ؛
لنگهي ٻار ٻوي، اوند يا جي اوڙاه کان ؛

[قيمت ۷۵-۷۶]

چاپو پنجنون

[جون ۱۹۵۹]

سڀ حق ۽ واسطا قائم .

سنڌيڪار ۽ ڇپائيندڙ

لوڪرام پيسوئل ٽوٽيڇا

۱۳۰۶ شڪارار، اجيراڙ روڊ، ڀونو-۲

